ISSN 1725-5236

Úradný vestník Európskej únie

C 44

Slovenské vydanie

Informácie a oznámenia

Zväzok 54

11. februára 2011

Číslo oznamu | Obsah | Strana

I *Uznesenia, odporúčania a stanoviská*

STANOVISKÁ

Európsky hospodársky a sociálny výbor

464. plenárne zasadnutie 14. a 15. júla 2010

2011/C 44/01 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Ako posilniť účinné partnerstvá v oblasti riadenia politiky súdržnosti na roky 2007 – 2013 na základe osvedčených postupov“ (prieskumné stanovisko) 1

2011/C 44/02 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dôsledky starnutia obyvateľstva na zdravotné a sociálne systémy“ (prieskumné stanovisko) 10

2011/C 44/03 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Prínos spoločného európskeho azylového systému pre žiadateľov o azyl i pre členské krajiny Európskej únie“ (prieskumné stanovisko) 17

2011/C 44/04 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Otvorená metóda koordinácie a sociálna doložka v kontexte stratégie Európa 2020“ (prieskumné stanovisko) 23

2011/C 44/05 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Rozvoj dávok sociálneho zabezpečenia“ 28

2011/C 44/06 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Chudoba detí a kvalita života detí“ (prieskumné stanovisko) 34

SK

Cena:
8 EUR

(Pokračovanie na druhej strane)

Číslo oznamu	Obsah (pokračovanie)	Strana
2011/C 44/07	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Vplyv priemyselných zmien vyplývajúcich z ekologických, energetických a klimatických výziev na zamestnanosť“ (prieskumné stanovisko)	40
2011/C 44/08	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Podporiť rozšírenie elektrických vozidiel“ (prieskumné stanovisko na žiadosť belgického predsedníctva)	47
2011/C 44/09	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Energetická chudoba v kontexte liberalizácie a hospodárskej krízy“ (prieskumné stanovisko)	53
2011/C 44/10	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Budovať udržateľné hospodárstvo zmenou nášho modelu spotreby“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	57
2011/C 44/11	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Informácie pre spotrebiteľov“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	62
2011/C 44/12	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Lisabonská zmluva a fungovanie jednotného trhu“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	68
2011/C 44/13	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Inovácie v cestovnom ruchu: vymedzenie stratégie pre trvalo udržateľný rozvoj na ostrovoch“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	75
2011/C 44/14	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Daň z finančných transakcií“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	81
2011/C 44/15	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Sociálny rozmer vnútorného trhu“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	90
2011/C 44/16	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Príprava európskej politiky sanácie odvetvia rotačného ofsetu a hĺbkotlače v Európe“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	99
2011/C 44/17	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Transformácia a vyhliadky pododvetvia textilných služieb v Európe“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	105
2011/C 44/18	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Podpora udržateľných ekologických pracovných miest v rámci balíka opatrení EÚ týkajúcich sa klimatických zmien a energetiky“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	110
2011/C 44/19	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Zvýšenie účinnosti energetickej politiky Európskej únie v záujme MSP a najmä mikropodnikov“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)	118
2011/C 44/20	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Nástroj financovania rozvojovej spolupráce EÚ: úloha organizovanej občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov“	123

SK

(Pokračovanie na strane 188)

I

(Uznesenia, odporúčania a stanoviská)

STANOVISKÁ

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

464. PLENÁRNE ZASADNUTIE 14. A 15. JÚLA 2010

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Ako posilniť účinné partnerstvá v oblasti riadenia politiky súdržnosti na roky 2007 – 2013 na základe osvedčených postupov“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/01)

Spravodajca: **pán OLSSON**

Pani Margot Wallström, podpredsedníčka Európskej komisie, požiadala 23. februára 2009 Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému:

„Ako posilniť účinné partnerstvá v oblasti riadenia politiky súdržnosti na roky 2007 – 2013 na základe osvedčených postupov“.

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 23. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 141 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 3 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV je pevne presvedčený, že **skutočné a silné partnerstvo do veľkej miery zvyšuje efektívnosť a celkový úspech politiky súdržnosti EÚ**. Partnerstvo je nástrojom udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja. Pomocou neho fondy EÚ lepšie reagujú na potreby aktérov na miestnej úrovni. Partnerstvo zvyšuje viditeľnosť EÚ a posilňuje demokraciu. Úspešné partnerstvo sa musí zakladať na **dlhodobej perspektíve skutočnej účasti** a poskytovať rovnaké príležitosti pre súkromných partnerov na to, aby zohrávali aktívnu úlohu popri orgánoch verejnej správy. DO TANCA TREBA VŽDY DVOCH.

1.2 **Súčasné predpisy** ešte stále ponechávajú priestor na širokú interpretáciu koncepcie partnerstva na vnútroštátnej úrovni. Je potrebné posilniť tieto predpisy, najmä článok 11 všeobecného nariadenia č. 1083/2006. EHSV pre budúcnosť navrhuje celý rad **úprav znenia** tohto článku, čím sa ustanovia **minimálne požiadavky na partnerstvo**.

1.3 EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že Európska komisia sa v posledných rokoch zameriava viac na postup, a tým menej na výsledky. Výbor pevne verí v **silnejšiu a oveľa proaktívnejšiu úlohu Komisie** ako záštity zásady partnerstva. Komisia by mala spolu s členskými štátmi, regiónmi a organizovanou občianskou spoločnosťou zintenzívniť propagáciu tejto zásady založenej na otvorenej metóde koordinácie.

1.4 Kľúčový význam má neustále budovanie kapacít partnerov. Sociálni partneri a občianska spoločnosť by v rámci **všetkých operačných programov** mali mať k dispozícii zdroje technickej pomoci.

1.5 EHSV zdôrazňuje že **globálne granty** sú veľmi účinným nástrojom na dosiahnutie skutočnej účasti partnerov, najmä malých podnikov a subjektov sociálneho hospodárstva, a členské štáty by ich preto mali vo veľkej miere využívať v programoch **Európskeho sociálneho fondu (ESF) a Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR)**.

1.6 EHSV je rovnako za **návrat k jednoduchším programom iniciatív Spoločenstva** zameraným na **sociálnu inováciu a miestny rozvoj**.

1.7 Čo sa týka politiky súdržnosti na obdobie po roku 2013, **programové štruktúry a predpisy by mali umožňovať uplatňovanie zásady partnerstva**. Bolo by to v súlade s Barcovou správou, ktorá sa zameriava predovšetkým na vzťah medzi „prístupom založeným na miestnom kontexte" a partnerstvom. Barcova správa má osobitný význam pre EFRR a mala by byť súčasťou stratégie Európa 2020.

1.8 Aby sa zabezpečilo väčšie zapojenie občianskej spoločnosti do všetkých fáz politiky súdržnosti, mal by sa na európskej úrovni vytvoriť **kódex osvedčených postupov,** na ktorom sa dohodnú príslušní európski partneri.

1.9 **Zjednodušenie je nevyhnutné**, aby sa prehĺbil pozitívny vplyv programov, a to najmä na projekty, do ktorých sú zapojení menší aktéri. **Kontroly projektov sa musia zracionalizovať. Financovanie** týchto subjektov je nevyhnutné uľahčiť a urýchliť prostredníctvom predbežného financovania a včasného vyplácania platieb.

1.10 EHSV si intenzívne uvedomuje, že neexistuje univerzálne riešenie pre všetkých. Jednako **by sa osvedčené postupy mohli a mali šíriť vo veľkej miere**. Takéto príklady osvedčených postupov boli identifikované a sú podrobnejšie uvedené v prílohe tohto stanoviska Európska komisia by mala podporiť šírenie osvedčených postupov.

1.11 Regióny zohrávajú vo väčšine členských štátov kľúčovú úlohu pri uplatňovaní zásady partnerstva. EHSV preto navrhuje, aby regióny, ktoré majú záujem o výmenu svojich skúseností a šírenie osvedčených postupov, vytvorili **sieť „regiónov vynikajúcich v partnerstve**" a domnieva sa, že Výbor regiónov by mohol byť vhodným tútorom tejto siete.

2. **Úvod**

2.1 Európska komisia požiadala vo februári 2009 EHSV o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému „Ako posilniť účinné partnerstvá v oblasti riadenia nového cyklu programov politiky súdržnosti na roky 2007 – 2013 na základe osvedčených postupov". Stanovisko by malo tiež „prispieť k príprave budúcej politiky súdržnosti". EHSV bol požiadaný, aby sa zameral predovšetkým na aspekty partnerstva a zapojenia občianskej spoločnosti do rozvoja politiky súdržnosti. Toto stanovisko sa však nezaoberá „vertikálnym" partnerstvom v rámci verejnej sféry, t.j. medzi Európskou komisiou, členskými štátmi, regionálnymi, miestnymi alebo inými verejnými orgánmi.

2.2 Predkladané stanovisko vzniklo v úzkej spolupráci s útvarmi Komisie. Spravodajca vykonal veľký kus práce v teréne, na ktorej sa podieľali členovia EHSV, národné hospodárske a sociálne rady, sociálni partneri a ďalšie organizácie občianskej spoločnosti tým, že identifikovali a zdokumentovali osvedčené postupy. V Katoviciach, Porte a Schwerine sa uskutočnili verejné diskusie, ktoré doplnili pracovné návštevy v rôznych iných členských štátoch. Cennou pomocou prispel aj Európsky parlament a Výbor regiónov.

3. **Zásada partnerstva a jej vývoj**

3.1 Zásada partnerstva je jednou z kľúčových zásad politiky súdržnosti EÚ. Jej korene možno nájsť v Rímskej zmluve z roku 1957, kedy bol Európsky sociálny fond zriadený. Ďalším krokom v roku 1988 bolo ustanovenie zásady partnerstva ako spoločného nástroja štrukturálnych fondov Na začiatku bolo partnerstvo zamerané len na tradičné hospodárske a sociálne subjekty. V súčasnosti ide o partnerstvo „akýchkoľvek vhodných subjektov zastupujúcich občiansku spoločnosť, environmentálnych organizácií, mimovládnych organizácií a subjektov zodpovedných za podporu rovnosti medzi mužmi a ženami" ([1]). Uvedený vývoj odráža strategický cieľ EÚ, ktorým je dobrá správa vecí verejných. Tento cieľ nedávno potvrdila vízia EÚ do roku 2020.

3.1.1 Článok 11 všeobecného nariadenia je kľúčovým pri definovaní rozsahu a uplatňovania zásady partnerstva. Členské štáty zapoja do jednotlivých štádií plánovania všetkých relevantných partnerov. Ďalej určia „v súlade s národnými predpismi a praxou" najreprezentatívnejších partnerov na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni v hospodárskej, sociálnej, environmentálnej alebo inej oblasti. Komisia bude každoročne konzultovať organizácie zastupujúce hospodárskych a sociálnych partnerov na európskej úrovni.

3.2 Nariadenie zavádza pojem „globálne granty". Riadenie takýchto finančných prostriedkov môže byť zverené sprostredkovateľskému orgánu, vrátane orgánov regionálneho rozvoja alebo mimovládnych organizácií (čl. 42).

3.2.1 Opatrenia technickej pomoci môžu byť zamerané na partnerov, prijímateľov pomoci z fondov a na širokú verejnosť. Medzi takéto opatrenia patria opatrenia zamerané na šírenie informácií, budovanie sietí, zvyšovanie povedomia, podporu spolupráce a výmenu skúseností (čl. 45 a 46).

([1]) Pozri čl. 11 Nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006 o štrukturálnych fondoch.

3.3 Článok 163 Zmluvy o fungovaní EÚ a článok 104 vyššie uvedeného nariadenia Rady udeľuje osobitnú úlohu sociálnym partnerom v Európskom sociálnom fonde. Pri správe ESF by mal Komisii pomáhať výbor zložený zo zástupcov vlád, odborových zväzov a zamestnávateľských organizácií.

3.4 Pokiaľ ide o ESF, nariadenie (ES) č. 1081/2006 ďalej rozvíja zásadu partnerstva.

3.4.1 Nariadenie zdôrazňuje dobrú správu vecí verejných, partnerstvo, vytváranie kapacít a skúsenosti získané z programu EQUAL, ktoré by bolo vhodné podporiť zapojením sociálnych partnerov a ďalších zainteresovaných subjektov (preambula a čl. 5).

3.4.2 ESF by mal prostredníctvom sietí príslušných zainteresovaných strán, ako sú sociálni partneri a mimovládne organizácie, podporovať partnerstvá, dohody a iniciatívy na nadnárodnej, vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni (čl. 3 ods. 1 písm. e). Vytváranie kapacít by tento proces malo podporiť (čl. 3 ods.2 písm. b).

3.4.3 Špecifickou úlohou ESF je posilniť sociálnych partnerov a sociálny dialóg v konvergenčných regiónoch. Predovšetkým mimovládne organizácie by mali zohrávať aktívnu úlohu v programoch zameraných na sociálne začlenenie, rovnosť medzi mužmi a ženami a rovnosť príležitostí (čl. 5).

3.4.4 Osobitnú pozornosť treba venovať inovatívnym aktivitám v kontexte partnerstva (čl. 7).

3.5 Na rozdiel od nariadenia o ESF alebo nariadenia o EPFRV, nariadenie (ES) č. 1080/2006 o Európskom fonde regionálneho rozvoja (EFRR) neobsahuje žiadne konkrétne ustanovenia týkajúce sa partnerstva. EHSV sa domnieva, že EFRR by sa mal zamerať viac na malé podniky, inováciu a miestny rozvoj, a to prostredníctvom nástrojov, ktoré v tomto smere zvýhodňujú partnerstvo (napr. cielené opatrenia, globálne granty).

4. **Partnerstvo v praxi**

4.1 Faktory úspechu a účinnosti politiky súdržnosti pripisované zásade partnerstva možno zhrnúť takto:

— Prináša rôzne názory a poznatky zdôrazňujúce realitu v praxi.

— Jestvuje lepšia odozva na potreby a perspektívy partnerov.

— Pôsobením na miestnej úrovni je možné intervencie lepšie prispôsobiť podnikateľskej praxi, pracovníkom a občanom všeobecne.

— Otázkam životného prostredia, rovnosti pohlaví a opatreniam na boj proti sociálnemu vylúčeniu bude v programoch pridelený väčší význam.

— Prínos integrovaných politík je viditeľnejší.

— Partnerstvo je kľúčovým nástrojom kolektívneho záväzku a prispieva k lepšej efektívnosti verejných výdavkov a verejných politík.

— Partneri priblížia politiku súdržnosti EÚ občanom.

4.2 Úspešné partnerstvo závisí do veľkej miery od toho, či je tradícia konzultácií a účasti súčasťou národnej a politickej kultúry. V prípadoch, kde to tak je, je účasť partnerov intenzívnejšia a môžu vytvárať, či dokonca realizovať programy a projekty.

4.3 Skúsenosti ukazujú, že celkové uplatňovanie partnerstva sa v priebehu rokov zlepšilo, hoci jednotliví partneri ho posudzujú rôzne. Hlavné prekážky, ktoré sa odlišujú nielen medzi jednotlivými krajinami, ale aj v rámci nich, naďalej pretrvávajú. V niektorých členských štátoch sa však občianska spoločnosť domnieva, že v porovnaní s programovacím obdobím 2000 – 2006 došlo k niekoľkým zdržaniam.

4.4 V posledných rokoch sa Komisia viac ako doposiaľ začala zameriavať na formality a požiadavky auditu. Malé podniky a organizácie majú menší priestor na realizáciu projektov. Do veľkej miery sa vytratili zdroje vhodné na podporu malých projektov. Programy iniciatív Spoločenstva sa zrušili a snaha o ich uplatnenie v členských štátoch skončila vo väčšine z nich neúspechom.

4.5 Partnerstvo sa ešte vždy vníma veľmi formálne. Medzi orgánmi správy a partnermi často panuje nedôvera, pretože nemajú žiadny spoločný alebo jasný názor na účel partnerstva. Neexistuje jednoznačné chápanie pojmu organizovaná občianska spoločnosť a jej úlohy. Posilňujú to aj nejasné pravidlá v nariadení a názor orgánov správy na partnerstvo, ktoré považujú za dodatočnú záťaž. Spochybňuje sa tiež legitímnosť a reprezentatívnosť partnerov a vznikajú obavy, že prehnané a časovo náročné konzultácie by mohli spomaliť uplatňovanie programov.

4.6 Postupy konzultácie sú potom často nevhodné: príliš byrokratické, technicky náročné a partnerom na ne nebol vyhradený dostatok času. Medzi kompetentnými orgánmi správy a partnermi zíva veľká informačná priepasť. Často sú partneri iba čiastočne zapojení do vytvárania politiky a jej uplatňovania. Prehliadanie partnerov znamená, že ich hlas ostáva nevypočutý. Existuje tiež odpor voči novému spôsobu myslenia a inovatívnym nápadom. Možno povedať, že platné predpisy a ich uplatňovanie nie sú prispôsobené na podporu partnerstva. To partnerov odrádza od zapájania sa a prijímania záväzkov.

4.7 Aby mohli plniť úlohu partnerov, potrebujú mnohí sociálno-ekonomickí aktéri a mimovládne organizácie znalosti, organizáciu, profesionálne schopnosti a finančné zdroje. Najmä pre malé organizácie je ťažké zapojiť sa plnej miere.

4.8 Prieskum organizácie BusinessEurope ukazuje podstatné zlepšenie počas programovacieho obdobia 2007 – 2013 v porovnaní s predchádzajúcim obdobím, a to najmä vďaka väčším skúsenostiam orgánov a sociálnych partnerov, väčšej transparentnosti diskusií a lepšej organizácii konzultácií a vykonávacích postupov. Zapájanie sa vo všeobecnosti javí tak, že prináša lepšie výsledky na národnej úrovni ako na regionálnej úrovni. Zlepšenia sú určite potrebné v tých členských štátoch, ktoré nedávno vstúpili do EÚ, platí to však aj pre krajiny, ktoré sú členmi EÚ už dlho. BusinessEurope zdôrazňuje nesúlad medzi krátkym konzultačným postupom a dlhou lehotou realizácie programu a požaduje lepšiu spätnú väzbu z procesu konzultácie.

4.9 Európska únia remeselníkov a malých a stredných podnikov (UEAPME) uprednostňuje prístup zdola nahor a „najskôr myslieť v malom“, ktorý je prispôsobený potrebám miestnych podnikov a komunít. Partnerstvo by sa malo vytvárať v rámci riadenia na viacerých úrovniach a s viacerými aktérmi. UEAPME zdôrazňuje pojem horizontálna subsidiarita, ktorú považuje za faktor podmieňujúci dosiahnutie úspechu, t. j. zapojenie sociálno-ekonomických partnerov súbežne na európskej, národnej a miestnej úrovni. Administratívne a finančné pravidlá sa musia zjednodušiť a potrebné sú vyššie preddavky, ako aj globálne granty, ktoré sú veľmi účinné. Podľa UEAPME existujú regióny, v ktorých malé podniky dostávajú iba 1 až 2 % dostupnej finančnej podpory zo strany EÚ. Na to, aby malé a stredné podniky získali prístup k financovaniu, musia pôsobiť v partnerstve a prostredníctvom sprostredkovateľských organizácií. Tu je technická pomoc nevyhnutná. UEAPME žiada Komisiu, aby vydala príručku ako využívať finančné zdroje.

4.10 EZÚS sa domnieva, že sa v ostatnom programovacom období nedosiahlo výrazné zlepšenie. Požaduje, aby sa v nariadení uviedli jasné pravidlá definujúce partnerstvo a žiada stanovenie minimálnych požiadaviek. Kvalita partnerstva závisí do značnej miery od vôle orgánov správy uplatniť túto zásadu. EZÚS sa pripája k myšlienke, že partnerstvo na národnej a regionálnej úrovni funguje lepšie ako miestne partnerstvo. Je dôležité deliť sa o skúsenosti. Programy medziregionálnej spolupráce sa musia posilniť predovšetkým zapojením medziregionálnych odborových rád. EZÚS vydal príručku vychádzajúcu z praktických skúseností svojich členov o tom, ako môžu odborové zväzy pracovať s ESF.

4.11 Európski sociálni partneri (Európsky odborový zväz ETUC, BE, CEEP) vydali vo februári 2010 spoločnú správu o ESF. Jej hlavným záverom je, že budovanie kapacít je nevyhnutné na zlepšenie účinnosti fondu. Upozornila aj na ďalšie prekážky, ako administratívnu nepružnosť a nedostatočné pochopenie partnerstva v niektorým členských štátoch. Sociálni partneri vyzývajú na vytvorenie silnejšieho partnerstva medzi nimi a regionálnymi resp. miestnymi samosprávami.

4.12 Európska sieť proti chudobe (EAPN) navrhuje, aby konzultácia bola široká a podrobná a aby využívala širokú škálu metód a pokryla rôzne typy organizácií. Stretnutia by sa mali uskutočňovať s dostatočnou pravidelnosťou a náklady na účasť na stretnutia treba preplácať. EAPN považuje za dôležité začleniť do ESF skúsenosti získané z iniciatívy EQUAL a zamerať sa na zásady inovácie, partnerstva a nadnárodnosti, ako aj na uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti. Mal by sa vytvoriť väčší priestor pre malé projekty ako v predchádzajúcom programovacom období.

4.13 Európsky útvar pre občiansku činnosť (ECAS) navrhuje, aby malé a stredné podniky a regióny vypracovali plán poskytovania informácií, konzultácii a účasti, ktorý by pokrýval všetky fázy programov a ich projektov. Tieto plány by boli zverejnené a posúdené v rámci viacúrovňového riadenia a partnerstva, ktoré spája miestnych vedúcich predstaviteľov. ECAS navrhuje, aby regióny, ktoré sa chcú ujať vedenia pri výmene praktických skúseností, vytvorili spoločenstvo.

4.14 V správe českého Centra pre komunitnú prácu z roku 2008 mimovládne organizácie zo strednej a východnej Európy analyzovali prostredníctvom svojej platformy Tím pre udržateľnú budúcnosť (SF team for sustainable future) partnerstvá v šiestich krajinách (v Bulharsku, Maďarsku, Litve, Poľsku, Rumunsku a na Slovensku) a došli k záveru, že najväčší problém predstavujú obmedzené kapacity mimovládnych organizácií. Centrum pre komunitnú prácu tiež konštatovalo, že politická podpora partnerstiev je malá. Mimovládne organizácie musia vyškoliť svojich expertov a manažérov prostredníctvom technickej pomoci, ktoré však často využije priamo verejná správa. Proces výberu členov monitorovacích výborov a iných orgánov by si zaslúžil väčšiu pozornosť.

4.15 V správe EP ([2]) založenej na prípadových štúdiách sa uvádza, že je dôležité presunúť riadenie na nižšie územné úrovne, rovnako ako vytvoriť sprostredkovateľské platformy alebo koordinačné orgány a neformálne siete. Ďalej sa v správe odporúča zjednodušiť programy. Nadobúdanie skúseností z realizácie politických opatrení a vytváranie kapacít by malo prebiehať prostredníctvom konkrétnych opatrení, ako sú strategické diskusie, nadnárodné opatrenia, podporné štruktúry, šírenie osvedčených postupov.

([2]) „Správa vecí verejných a partnerstvo na vnútroštátnej a na regionálnej úrovni a základ pre projekty v oblasti regionálnej politiky“, spravodajca Jean-Marie Beaupuy, schválené v Európskom parlamente 21.10.2008.

5. **Všeobecné pripomienky**

5.1 EHSV je presvedčený a vo svojich stanoviskách opakovane predložil argumenty, že skutočné a silné partnerstvo povedie k cielenejšiemu a účinnejšiemu využívaniu štrukturálnych fondov, a tým k úspešným projektom. Partnerstvo sa musí zakladať na dlhodobej perspektíve skutočnej účasti a poskytovať rovnaké príležitosti pre súkromných partnerov na ich účasť popri orgánoch verejnej správy. **Skutočné partnerstvo** je prínosom pre všetky zainteresované strany.

5.2 Stredobodom politiky Spoločenstva musí byť občan. Preto by partnerstvá vytvorené v kontexte štrukturálnych fondov mali odrážať prístup zdola nahor a poskytovať všetkým občanom a ich organizáciám príležitosť zapojiť sa do politiky súdržnosti a projektov, ktoré financuje. Ak je zásada partnerstva súčasťou plánovania a uplatňovania, vedie to k aktívnej účasti občanov a organizovanej občianskej spoločnosti na politike súdržnosti, a tým k posilneniu demokracie.

5.3 Kultúra skutočného partnerstva sa vytvára postupným získavaním skúseností a znalostí. Ide o posilňovanie postavenia partnerov a vytváranie rovnakých príležitostí pre každého z nich na účasť vo všetkých fázach politiky súdržnosti. Ukázalo sa, že zdroje na vytváranie kapacít zohrali kľúčovú úlohu pri zvyšovaní účinnosti partnerstva. Takéto zdroje treba preto využívať nielen v konvergenčných regiónoch, ale pre všetkých partnerov, súkromných i verejných, a vo všetkých operačných programoch. Ďalšia „spoločná odborná príprava“ verejných a súkromných partnerov je veľmi potrebná.

5.4 Existuje nerovnováha medzi partnermi, čo sa týka vplyvu a moci, prístupu k informáciám, finančných prostriedkov, odborných schopností atď. Na obdobie po roku 2013 bude veľmi potrebné stanoviť rámec, ktorý pomôže vytvoriť novú rovnováhu medzi orgánmi verejnej správy a súkromným sektorom prostredníctvom modelu riadenia založeného na zásade partnerstva, ktorého piliermi sú regionálny a miestny rozmer a súkromní sociálni a hospodárski aktéri.

5.5 Všetci súkromní a verejní partneri si musia navzájom dôverovať a musia potlačiť do úzadia svoje vlastné špecifické záujmy. To si vyžaduje zmenu spôsobu myslenia. Je potrebná nová kultúra dialógu založeného na zásade „najskôr myslieť v malom“, ktorá spĺňa potreby miestnych podnikov a organizácií. Orgány verejnej správy musia byť otvorené poskytovaným vstupom; súkromní partneri musia byť odhodlaní plne sa zapojiť, čo je možné stimulovať tak, že sa umožní väčšie spolufinancovanie projektov zo súkromných zdrojov. Partneri musia byť zapojení do procesu od jeho počiatku, aby mohli hrať rozhodujúcu a konštruktívnu úlohu.

5.6 Sociálni partneri sú kľúčovými sociálno-ekonomickými aktérmi a je potrebné ich zapojiť rovnako ako organizácie zo sociálnej sféry a mimovládne organizácie. Je dôležité zapájať malé inovatívne podniky, organizácie a ostatné subjekty, ktoré môžu v budúcnosti zohrávať významnú úlohu, a podporiť tak pluralitu. Partnerstvo by však malo byť pružné a zamerané na špecifické potreby rôznych programov.

5.7 Ako už bolo povedané, politická kultúra, tradícia a skúsenosti určujú spôsob uplatňovania zásady partnerstva v praxi v jednotlivých členských štátoch. Keďže tieto aspekty sa v rámci Únie s 27 členskými štátmi značne odlišujú, neexistuje jednotný homogénny model, ktorý by vyhovoval za každých okolností. Osvedčené postupy by sa preto mali vymieňať v rámci vzájomného procesu získavania znalostí a skúseností, pričom by všetky zainteresované subjekty boli spoločne zodpovedné za šírenie osvedčených postupov, a teda aj účinnejšie využívanie finančných prostriedkov.

5.8 Zodpovednosti, práva a povinnosti v rámci partnerstva sa líšia podľa úlohy a postavenia partnerov. Je to tak najmä v prípade, že právo na účasť je konfrontované s právomocami pri rozhodovaní o rozpočte. Aj takýto rozpor je však možné prekonať, ak všetci partneri presadzujú konsenzuálny prístup k stratégii a financovaniu.

5.9 Podľa platného nariadenia sú to členské štáty, ktoré riadia uplatňovanie zásady partnerstva podľa vnútroštátnych pravidiel a postupov. Podľa EHSV je jednoznačne a naliehavo potrebné stanoviť minimálne európske požiadavky na dobré fungovanie partnerstva. EHSV sa preto domnieva, že EFRR by sa mal zamerať viac na malé podniky, inováciu a miestny rozvoj, a to prostredníctvom nástrojov, ktoré v tomto smere zvýhodňujú partnerstvo (cielené programy, globálne granty, atď.) a sú preň prínosom.

5.10 Plánovanie vo všeobecnosti by však bolo možné, či dokonca nutné, zreformovať tak, aby posilnilo partnerstvo. Dosiahne sa to užším zameraním a orientovaním programov na problémy z hľadiska cieľov a rozsahu (napr. podľa zemepisnej oblasti, odvetvia, úlohy atď.).

5.11 Bolo to zrejmé v prípade iniciatív Spoločenstva ako EQUAL a URBAN II, v ktorých sa partnerstvo vyslovene vyžaduje. Skutočnosť, že tieto iniciatívy boli zrušené, možno považovať za úpadok zásady partnerstva v porovnaní s programovacím obdobím 2000 – 2006. Mnohým členským štátom sa nepodarilo uplatniť skúsenosti z programu EQUAL v súčasnom programovacom období, napriek tomu, že takéto ustanovenie existuje v nariadení o ESF.

5.12 Program LEADER zameriavajúci sa na vidiecke oblasti bol od začiatku priekopníkom uplatňovania zásady partnerstva. Hoci LEADER už nie je iniciatívou Spoločenstva, treba poznamenať, že metóda LEADER sa v súčasnom období plne uplatňuje **ako záväzná os programov rozvoja vidieka**, a to tak vďaka úspechu iniciatívy, ako aj prísnejším ustanoveniam článku 6 nariadenia o EPFRV (ES) č. 1698/2005. Jej cieľom je zapojiť a mobilizovať miestnych aktérov prostredníctvom vytvárania územných združení pre vnútorný rozvoj. **Vytvorenie miestneho partnerstva známeho ako „miestne akčné skupiny"** je originálnym prvkom. Na miestnej úrovni rozhodovania tvoria sociálno-ekonomickí partneri a občianska spoločnosť väčšinu. Program LEADER podporujú národné siete pre vidiecke oblasti pozostávajúce z rozsiahleho partnerstva, ktoré spája miestne projekty s vnútroštátnou úrovňou a úrovňou EÚ.

5.13 EHSV vyjadruje poľutovanie nad tým, že úloha Európskej komisie sa v poslednom čase stala procedurálnejšou a formálnejšou s väčším zameraním na audit a formu a menej na výsledky. EHSV zdôrazňuje, že **Komisia by** pri uplatňovaní zásady partnerstva **mala byť silnejšia a proaktívnejšia**. Vracajúc sa k filozofii politiky súdržnosti z minulosti by Komisia mala prejsť z úlohy pozorovateľa do úlohy skutočného zúčastneného „partnera".

5.14 EHSV zastáva názor, že zložité administratívne a finančné postupy týkajúce sa programov a projektov štrukturálnych fondov majú obmedzujúci a odstrašujúci účinok a dokonca odrádzajú najmä MSP, mikropodniky a organizácie sociálneho hospodárstva od využívania štrukturálnych fondov. Podľa EHSV je teda logické, že ak sa má dosiahnuť úspešné partnerstvo, je potrebné takéto postupy na európskej i národnej úrovni **zjednodušiť, a** zároveň urýchliť platby. Toto je potrebné bezodkladne riešiť.

5.15 Globálne granty preukázali svoju mimoriadnu účinnosť pri priblížení riadenia fondov k prijímateľom pomoci a ich potrebám. Takéto granty hrajú významnú úlohu pri financovaní malých projektov. EHSV vyslovuje poľutovanie nad tým, že tento systém bol v súčasnosti v porovnaní s programovacím obdobím 2000 – 2006 značne zredukovaný. Tvrdí, že **všetky členské štáty** v **značnej miere využívajú globálne granty z oboch fondov**, pričom skutočná zodpovednosť za ich využívanie je u príjemcov, aby sa využil obrovský potenciál malých a stredných podnikov a sociálnej ekonomiky.

5.16 V tejto súvislosti by vítaným doplnením bola intenzívnejšia a rozsiahlejšia činnosť EIB. EHSV tiež žiada posilnenie programu JEREMIE v záujme podnietenia podpory pre malé podniky a ich organizácie.

5.17 EHSV opakuje svoju požiadavku **koordinovať a integrovať všetky fondy** súvisiace s politikou súdržnosti EÚ, napríklad aj EPFRV a fond pre rybné hospodárstvo, do jednotných operačných programov. Takáto integrácia podporí účinnosť partnerstva, pretože partneri sa vo všeobecnosti dívajú na rozvoj celistvo. EHSV sa domnieva, že sú dôvody na aktívnu snahu o integráciu s národnými politikami, z čoho by vďaka integrovanému prístupu vyplýval prínos tak na európskej, ako aj na vnútroštátnej úrovni.

5.18 Táto požiadavka je v úplnom v súlade s Barcovou správou ([3]), ktorá zdôrazňuje úlohu partnerstva v organizovanej občianskej spoločnosti so zámerom dať územnému rozmeru politiky súdržnosti kľúčovú úlohu v rámci európskej integrácie. Partnerstvo má kľúčový význam pre účinné a riadne využívanie finančných zdrojov. Správa podčiarkuje potrebu mobilizovať miestnych aktérov v jednotlivých oblastiach a zapojiť občanov prostredníctvom verejnej diskusie. Barca navrhuje, aby stanoveniu novej politiky súdržnosti na obdobie po roku 2013 predchádzala v rokoch 2010 – 2012 ozajstná strategická diskusia so zapojením občianskej spoločnosti.

6. **Európske iniciatívy na zlepšenie**

6.1 EHSV sa nazdáva, že je potrebný celý rad povinných a dobrovoľných opatrení na európskej a vnútroštátnej úrovni na posilnenie a zlepšenie partnerstva v štrukturálnych fondoch a na rozšírenie chápania pojmu osvedčený postup v partnerstve medzi všetky členské štáty. EHSV žiada zmeniť a doplniť rôzne právne predpisy EÚ. Okrem toho je potrebný kódex osvedčených postupov prepojený s jednoznačnejšími usmerneniami Európskej komisie.

6.2 EHSV navrhuje, aby článok 11, ktorým sa stanovujú opatrenia pre partnerstvo vo všeobecnom nariadení č. 1083/2006, bol v budúcnosti v novom nariadení prepracovaný (konsolidované znenie všetkých navrhovaných zmien je prílohe 1).

6.2.1 Slovné spojenie „v súlade s národnými predpismi a praxou" v odseku 1 by bolo treba doplniť spojením „po dohode s príslušnými partnermi". Iba dosiahnutím dohody s partnermi o povahe takéhoto partnerstva môže byť tento proces legitimizovaný a viesť k úspešnejším projektom. EHSV podporuje ustanovenia zakotvené v rámci Výboru ESF s cieľom zistiť, ktorí partneri sú relevantní. Toto ustanovenie by sa malo rozšíriť na všetky štrukturálne fondy.

([3]) Program pre reformu európskej politiky súdržnosti. Prístup k napĺňaniu úloh a očakávaní Európskej únie založený na miestnom kontexte – máj 2009.

6.2.2 EHSV sa domnieva, že je nevyhnutné, aby znenie článku 11 zahŕňalo aj myšlienku, že uplatňovanie zásady partnerstva by mala monitorovať Komisia spolu s členskými štátmi a organizovanou občianskou spoločnosťou. Otvorená metóda koordinácie ponúka pre to vynikajúci príklad. Komisia v spolupráci s členskými štátmi stanovuje ciele, ukazovatele, usmernenia a referenčné výsledky pre porovnanie a sprostredkúva výmenu osvedčených postupov, ako aj posudkov partnerov.

6.2.3 Lisabonská zmluva uznáva otvorenú metódu komunikácie, ako sa uvádza v článkoch 149, 153, 156, 168, 173 a 181 ZFEÚ. EHSV teda navrhuje použiť podobnú formuláciu v článku 11: „Komisia môže v úzkej spolupráci s členskými štátmi vyvinúť iniciatívy zamerané na vydanie usmernení a stanovenie ukazovateľov, organizovanie výmeny osvedčených postupov a prípravu potrebných prvkov na pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie“. Do tohto by sa mali zapojiť aj hlavné európske organizácie zastupujúce sociálnych partnerov a občiansku spoločnosť.

6.2.4 Konzultácia hospodárskych a sociálnych partnerov na európskej úrovni „*by sa mala konať najmenej dvakrát do roka*“ a mala by zahŕňať príslušné a reprezentatívne organizácie uvedené v článku 11 ods. 1 písm. c), ako aj organizácie vidieckeho rozvoja, aby sa vytvorilo prepojenie na EPFRV. Takéto konzultácie by sa mali usporadúvať už teraz ako súčasť ozajstnej strategickej diskusie na európskej úrovni, ktorá predchádza budúcej politike súdržnosti na obdobie po roku 2013 (pozri Barcovu správu).

6.2.5 Rovnako EHSV navrhuje, aby sa zlepšili konkrétne konzultačné postupy pre každý z fondov na Európskej úrovni. Výbor Európskeho sociálneho fondu by sa po uskutočnení zodpovedajúcich konzultácii mal bez obmedzenia výsadnej úlohy sociálnych partnerov spolupodieľať na výbere obmedzeného počtu pozorovateľov z iných organizácií zastupujúcich zainteresované subjekty.

6.2.6 EHSV dôrazne požaduje doplniť nariadenie o EFRR a nariadenie o EPFRV o článok 5 o „dobrej správe a partnerstve“ z nariadenia o ESF. Výbor takisto navrhuje, aby sa partnerský výbor objavil v novom nariadení o EFRR.

6.2.7 EHSV osobitne zdôrazňuje, že na vytváranie kapacít budú vyčlenené zdroje v zodpovedajúcej výške pre všetkých súkromných partnerov, a preto navrhuje vyčleniť ako príklad 10 % rozpočtu na technickú pomoc na **budovanie kapacít a získavanie znalostí a skúseností zo všetkých operačných programov**. Je tiež potrebné podporovať európsku odbornú prípravu, ktorá je prínosom pre vnútroštátnu úroveň, a tým uľahčuje aj výmenu skúseností a osvedčených postupov.

6.3 EHSV sa domnieva, že na dosiahnutie nevyhnutného **zjednodušenia** je potrebné racionalizovať audity a kontroly projektov. Platby, finančné záruky a predbežné financovanie by sa mali urýchliť a prispôsobiť potrebám príjemcov, najmä pokiaľ ide o malé subjekty. Súčasné možnosti predbežného financovania sú napriek celému radu zlepšení, ktoré v roku 2009 navrhla Komisia, naďalej do značnej miery nedostatočné.

6.4 S ohľadom na plnenie minimálnych požiadaviek vedúcich k vysokej úrovni partnerstva EHSV navrhuje, aby Komisia v spolupráci s partnerskými kategóriami uvedenými v článku 11 vypracovala v súvislosti s uplatňovaním zásady partnerstva **kódex osvedčených postupov**, ktorý by vychádzal z týchto usmernení:

— dosiahnuť od samého začiatku dohodu medzi príslušnými verejnými i súkromnými partnermi o pláne **informovania, konzultácií a účasti**, ktorý by pokrýval fázu plánovania, uplatňovania a hodnotenia s jasne stanovenými cieľmi a harmonogramom;

— zaistiť, aby kompetentné orgány vykazovali, ako vo svojich návrhoch a správach zohľadňujú zásadu partnerstva. Názory partnerov by mali byť jasne a otvorene zdokumentované;

— udeliť partnerstvu zodpovednosť za **postupy na výber zástupcov z radov vlastných členov** do riadiacich výborov a ďalších konzultačných orgánov vytvorených v rámci štrukturálnych fondov. Výber by mal vychádzať zo záujmu, reprezentatívnosti a otvorenosti voči novým, nadšeným a inovatívnym aktérom;

— dať partnerstvu pri všetkých operačných programoch k dispozícii **technickú pomoc** na vytváranie kapacít, koordináciu a reprezentáciu, pričom by partneri takéto projekty sami vytvárali a riadili;

— zapojiť partnerstvo už od samého začiatku do stanovenia **kritérií pre výber projektov**;

— **ustanoviť existenciu partnerstva ako kritérium** pre projekty financované z európskych fondov;

— podporovať **nadnárodné partnerstvo**;

— stanoviť ukazovatele **účinného riadenia z hľadiska príjemcov pomoci**;

— uplatňovať **zjednodušenie** postupov a kontrol;

— urýchliť **platby** príjemcom;

— prediskutovať **dlhodobé stratégie** v riadiacich výboroch alebo v iných vhodných orgánoch prepojených s národným strategickým referenčným rámcom.

6.5 Pri **rozsiahlej revízii** operačných programov v programovacím období je potrebné zdôrazniť zásadu partnerstva a dôsledne ju dodržiavať.

6.6 EHSV navrhuje, aby regióny, ktoré si chcú vymieňať skúsenosti a šíriť osvedčené postupy, vytvorili **sieť „regiónov vynikajúcich v partnerstve“**. Zárodky takýchto sietí už existujú ([4]). Navrhujeme, aby EHSV, VR a Európska komisia postupovali spoločne s cieľom podporiť takúto iniciatívu. Výbor regiónov by bol vhodným tútorom tejto siete.

6.7 EHSV napokon navrhuje, aby Komisia vytvorila pracovnú skupinu skladajúcu sa zo všetkých príslušných partnerov na európskej úrovni na podporu zásady partnerstva z rôznych hľadísk a aby štátna pomoc a pravidlá verejného obstarávania nevplývali negatívne na partnerstvo.

7. **Osvedčené postupy**

7.1 Počas prípravy tohto stanoviska boli identifikované príklady osvedčených postupov z hľadiska účasti a úlohy súkromných partnerov (nie orgánov verejnej správy). Prípady predstavené v prílohe sú iba malou vzorkou. Určite ich existuje viac.

7.2 Príklady osvedčených postupov sa posudzovali zo štyroch hľadísk: prístup k partnerstvu, právomoci udelené partnerom, partnerstvo v oblasti rozhodovania a cielené partnerstvá.

7.3 Ak sa určitý postup osvedčil v jednej z oblastí, neznamená to, že ide o celkovo osvedčený postup. Ten istý prípad však môže byť príkladom osvedčeného postupu v dvoch alebo viacerých oblastiach. Niekoľko prípadov je potrebné vyzdvihnúť, ako systematický prístup k partnerstvu v celom **Anglicku**, mierový program zmierenia v **Severnom Írsku**, kde sú kľúčovými faktormi miestne partnerstvá a angažovanosť na miestnej úrovni, partnerské riadenie všetkých fondov (vrátane EPFRV) na účely integrovaného rozvoja v spolkovej krajine **Meklenbursko-Predpomoransko** (Nemecko), jedinečný spôsob riadenia občianskou spoločnosťou (**Fundación ONCE** a ďalšie) (Španielsko), systém podpory tretieho sektora vo **Walese** (3-SET).

7.4 Všetky štyri hľadiská je možné pozorovať v niektorých zaujímavých prípadoch, v ktorých sú štrukturálne fondy explicitne zamerané na uspokojenie **potrieb miestnych aktérov**: inovatívne partnerstvo (odbory/družstevné banky), ktoré riadi globálny grant **Esprit v Toskánsku** (Taliansko), strategické a intenzívnejšie využívanie globálnych grantov v **Poitou-Charentes** (Francúzsko), **rakúska územná dohoda o zamestnanosti** a decentralizované riadenie ESF v **Bádensku – Württembergsku** (Nemecko). V tomto kontexte treba spomenúť miestne akčné skupiny v rámci programu LEADER.

7.5 Dynamický proces zlepšovania a rozvoja zásady partnerstva je tiež príkladom osvedčeného postupu. Poľsko je príkladom krajiny, kde je decentralizované riadenie fondov v rukách pracovných skupín, v rámci ktorých zohrávajú partneri rozhodujúcu úlohu. Národná rámcová dohoda (Protocollo d'Intesa) o pravidlách partnerstva v Taliansku, ako aj následné opatrenia v niektorých regiónoch (napr. Puglia) sú dobrými zámermi, na ktoré treba nadviazať.

7.6 EHSV konštatuje, že národné a/alebo regionálne hospodárske a sociálne výbory sú iba čiastočne zapojené, s výnimkou talianskeho CNEL, ktorý zohráva významnú úlohu pri tvorbe a hodnotení politiky pre región Mezzogiorno (južné Taliansko). Výbory napr. v Portugalsku, Francúzsku (regionálna úroveň) a na Malte sa zapájajú do fázy plánovania.

7.7 Prístup vyvoláva otázky o tom, akí partneri boli zvolení a akým spôsobom. Postupy transparentnosti a legitímnosti sú potrebné na stanovenie partnerov. Výber zvyčajne nie je problémom v prípade sociálnych partnerov, ale skôr u mimovládnych organizácii, pričom ide najmä o otázku ako zapojiť zraniteľné a okrajové skupiny, ako napr. osoby s postihnutím, bývalých väzňov, Rómov a iné národnostné menšiny.

7.7.1 Osvedčilo sa prenechať zodpovednosť za výber organizovanej občianskej spoločnosti. Jeden zaujímavý príklad sa našiel v Česku (systém volieb).

7.8 Našlo sa niekoľko zaujímavých príkladov vytvárania kapacít a posilňovania partnerstva:

— učenie sa zo sociálneho dialógu (napr. Česko);

— budovanie odbornej kapacity v partnerských organizáciách (Mezzogiorno, Nemecko, Španielsko, Poitou-Charentes, Slovinsko);

— zriaďovanie špecifických vedomostných centier alebo monitorovacích stredísk („Kompetenzstellen“ v Nemecku, 3-SET vo Walese);

— vypracovanie príručiek a usmernení pre organizácie partnerstva na národnej (napr. DGB Brandenburg, Nemecko) a európskej úrovni (EZÚS, EAPN, Bankwatch).

([4]) Napríklad Reves (partnerstvo regionálnych a miestnych orgánov s sociálnou sférou hospodárstva), sieť Bankwatch, IQ net (regionálne orgány správy a výskum), iniciatíva ECAS a Komunita praxe riadiacich orgánov ESF.

7.9 V niektorých prípadoch sa reálna rozhodovacia právomoc o tom, ktorý projekt sa bude financovať, delegovala na organizácie v rámci partnerstva. Globálne granty sú iba jedným z príkladov (Taliansko, Spojené kráľovstvo, Francúzsko). Švédsky príklad (Västra Götaland a ďalšie partnerstvá v oblasti štrukturálneho fondu) a spomínaný operačný program ONCE Fundación sú ďalšími.

7.10 Iba málo programov je cielene zameraných, či už geograficky, na skupiny, odvetvia, spoločenstvá alebo na konkrétne úlohy atď., a teda zvyčajne úzko prepojených na konkrétnu skupinu partnerov, ktorí majú skutočnú rozhodovaciu moc. Mierový program v Severnom Írsku, ako aj fóra zamerané na rast (Dánsko), ale aj miestne iniciatívy uvedené vyššie v bode 7.4 patria do tejto kategórie osvedčených postupov.

8. **Navrhované zmeny v článku 11 nariadenia Rady (ES) č. 1083/2006:**

NARIADENIE RADY (ES) č. 1083/2006

z 11. júla 2006,

ktorým sa ustanovujú všeobecné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde a Kohéznom fonde a ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1260/1999

Článok 11

Partnerstvo

1. Ciele fondov sa napĺňajú v rámci úzkej spolupráce (ďalej len „partnerstvo“) medzi Komisiou a každým členským štátom. ~~Ak je to vhodné a ak je to v súlade s platnými vnútroštátnymi predpismi a praxou a~~ Po dohode s príslušnými partnermi, každý členský štát organizuje partnerstvo s orgánmi a subjektmi, ako sú:

a) príslušné regionálne, miestne, mestské a ostatné orgány verejnej správy;

b) hospodárski a sociálni partneri;

c) akýkoľvek iný vhodný subjekt, ktorý zastupuje občiansku spoločnosť, partnerov z oblasti životného prostredia, mimovládne organizácie a subjekty zodpovedné za podporu rovnosti medzi mužmi a ženami.

Každý členský štát určí najreprezentatívnejších partnerov na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni a v hospodárskej a sociálnej, environmentálnej alebo inej oblasti (ďalej len „partneri“) v súlade s národnými predpismi a praxou, pričom vezme do úvahy potrebu presadzovať rovnosť medzi mužmi a ženami a podporovať trvalo udržateľný rozvoj prostredníctvom zahrnutia požiadaviek na ochranu a zlepšovanie životného prostredia.

2. Partnerstvo sa uskutočňuje v plnom súlade s príslušnými inštitucionálnymi, zákonnými a finančnými právomocami každej kategórie partnerov vymedzených v odseku 1. Partnerstvo zahŕňa prípravu, vykonávanie, monitorovanie a hodnotenie operačných programov. ~~Ak je to vhodné, č~~Členské štáty včas zapoja do rôznych etáp programovania a následného vykonávania v rámci časového limitu stanoveného pre každú etapu každého z príslušných partnerov, a najmä regióny.

Komisia môže v úzkej spolupráci s členskými štátmi vyvinúť iniciatívy zamerané na vydanie usmernení a stanovenie ukazovateľov, organizovanie výmeny osvedčených postupov a prípravu potrebných prvkov na pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie.

3. Komisia najmenej dvakrát do roka ~~každý rok~~ uskutočňuje porady o pomoci z fondov s organizáciami, ktoré zastupujú ~~hospodárskych a sociálnych~~ partnerov uvedených v odseku 1 písm. b a písm. c na európskej úrovni. Komisia v spolupráci s nimi vypracuje Európsky kódex osvedčených postupov týkajúcich sa uplatňovania zásady partnerstva.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dôsledky starnutia obyvateľstva na zdravotné a sociálne systémy“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/02)

Spravodajkyňa: **Renate HEINISCH**

Pani Margot WALLSTRÖMOVÁ, podpredsedníčka Európskej komisie, požiadala listom z 18. septembra 2009 podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva Európsky hospodársky a sociálny výbor, aby vypracoval prieskumné stanovisko na tému:

„Dôsledky starnutia obyvateľstva na zdravotné a sociálne systémy.“

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 16. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí zo 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 89 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 5 členovia sa hlasovania zdržali, toto stanovisko:

1. **Odporúčania**

1.1 Na vyrovnanie sa s „dôsledkami starnutia obyvateľstva na zdravotné a sociálne systémy“ sú podľa názoru Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru potrebné tieto opatrenia:

1.1.1 Na vnútroštátnej úrovni:

— Stanovenie „zdravého starnutia“ ako prierezovej otázky.

— Posilnenie prevencie, podpora zdravia a zdravotnej výchovy vo všetkých vekových skupinách.

— Zvýšenie kvality zdravotníckych a opatrovateľských služieb pre starších ľudí.

— Zahrnutie paliatívnej starostlivosti do opatrovateľských služieb.

— Vývoj a prispôsobenie foriem liečby primeraných staršiemu veku, na základe zapojenia starších ľudí do klinických štúdií a štúdií v oblasti komorbidity.

— Zriadenie zdravotníckych a opatrovateľských zariadení a alternatívnych možností bývania pre starších.

— Hodnotenie a posudzovanie starostlivosti na diaľku *(telecare)* a technologických riešení vrátane bývania s podporou okolia (*Ambient Assisted Living - AAL*) a iných zdravotníckych technológií (ošetrovateľské prostredie) na základe posúdenia zdravotníckej technológie (HTA), ktorých cieľom je podpora samostatného života a zvýšenie efektívnosti a kvality starostlivosti o starších ľudí.

— Vytvorenie plošnej, decentralizovanej infraštruktúry v blízkosti bydliska, ktorá umožňuje priamy kontakt medzi staršími ľuďmi a vykonávateľmi zdravotníckych a ošetrovateľských profesií („deinštitucionalizácia“).

— Podpora regionálnych a miestnych sietí všetkých zainteresovaných strán na splnenie cieľa „zdravie a staroba“.

— Záväzok týkajúci sa poistenia starostlivosti v starobe (napr. opatrovnícke poistenie) prostredníctvom vnútroštátnej legislatívy.

— Otvorenie vnútroštátnych zdravotníckych a sociálnych systémov pre modelové systémy s následným hodnotením s cieľom umožniť systémovú dynamiku.

— Zvýšenie pružnosti systému na príplatky a pripoistenie.

— Vypracovanie a realizácia vnútroštátnych stratégií a politík v oblasti celoživotného vzdelávania na vnútroštátnej, regionálnej a komunálnej úrovni.

— Zabezpečenie zlučiteľnosti rodiny, povolania a starostlivosti.

— Posilnenie dobrovoľníckej práce.

— Uznanie hodnoty ošetrovateľov a ich potrieb.

1.1.2 Na európskej úrovni:

— Vypracovanie akčného plánu pre zdravé a dôstojné starnutie v nadväznosti na závery Rady EPSCO z 30. 11. 2009.

— Stanovenie témy „Aktívne, zdravé a dôstojné starnutie“ ako priority v rámci stratégie Európa 2020.

— Nevyhnutnosť harmonizácie terminológie, definícií, hodnotiacich nástrojov, príručiek, kritérií, postupov atď. Tento problém sa prvý raz objavil pred 20 rokmi, odvtedy však nebol zaznamenaný významnejší pokrok.

— Vyzdvihnutie ťažiskovej témy aktívneho, zdravého a dôstojného starnutia v rámci európskeho roku 2010 (Európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu), 2011 (Európsky rok dobrovoľníckej práce) a 2012 (Európsky rok aktívneho a zdravého starnutia a solidarity medzi generáciami), ako aj počas príslušných predsedníctiev Rady.

— Zahrnutie demografických zmien do spoločného plánovania výskumných programov Európskej komisie (*Joint Programming*).

— Vytvorenie Európskej charty práv osôb odkázaných na pomoc a opateru.

— Zriadenie osobitnej medzirezortnej pracovnej skupiny Komisie k téme „Staroba a zdravie“ (vrátane „zdravotnej starostlivosti, opatrovania, dôchodkov a finančnej udržateľnosti“).

— Vytvorenie „okrúhleho stola“ Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru, „kategórie“ alebo „stálej študijnej skupiny“ na tému „Aktívne, zdravé a dôstojné starnutie v dialógu generácií“ s cieľom vypracovať nadrezortnú stratégiu pre tieto oblasti.

— Zaradenie gerontológie a demografického výskumu medzi priority 8. rámcového programu pre výskum.

— Vytvorenie projektu „Starší ľudia a sprostredkovanie poznatkov“ v rámci akcie „Veda a spoločnosť“.

— Zmapovanie a porovnanie cieľov členských štátov v oblasti zdravotníctva a ich záväznosť.

— Podpora členských štátov pri realizácii vyššie uvedených opatrení na základe prostriedkov zo štrukturálnych a kohéznych fondov a otvorenej metódy koordinácie.

— Podpora výmeny osvedčených postupov týkajúcich sa riešení individualizovaných informačných a komunikačných technológií (IKT), napríklad v súvislosti s programom INTERREG, financovaná zo štrukturálnych fondov.

— Podpora posúdenia zdravotníckej technológie (*Health Technology Assessments* - HTA) viacerými štátmi z hľadiska hodnotenia nových riešení IKT, ktoré sú zamerané na potreby starších ľudí v oblasti starostlivosti.

— Ustavičné zvyšovanie povedomia o celoživotnom vzdelávaní a výmene a koordinácii európskych programov vzdelávania a ďalšieho vzdelávania s dôrazom na „starobu a zdravie“: od celoživotného vzdelávania k vzdelávaniu o tom, ako žiť dlho.

— Vytvorenie nového obrazu staroby, a to aj v médiách.

— Vytvorenie európskych smerníc pre zlučiteľnosť rodiny, povolania a opatrovania.

2. **Všeobecné pripomienky**

2.1 *Úvod*

2.1.1 Obyvateľstvo Európskej únie starne v dôsledku zvyšovania strednej dĺžky života. Podľa prognózy EUROSTAT sa podiel osôb vo veku nad 65 rokov na celkovej populácii zvýši zo 17,1 % v roku 2008 na 30 % v roku 2060. Priemerný pomer medzi osobami v produktívnom veku (15 – 64 rokov) a osobami vo veku 65 a viac rokov sa zo súčasných 4: 1 do roku 2050 zmení na 2: 1.

2.1.2 Veľká časť zamestnaných osôb v rokoch 2026 až 2030 odíde z trhu práce, čím sa pri nižšej pôrodnosti zvýši počet nepracujúceho obyvateľstva oproti pracujúcemu obyvateľstvu.

2.1.3 V aktuálnom oznámení Komisie [1] sa konštatuje, že vlády majú na realizáciu opatrení na riešenie problémov v súvislosti s demografickým starnutím k dispozícii iba krátky časový interval, kým väčšina príslušníkov silných populačných ročníkov neodíde do dôchodku. Európska komisia v tejto súvislosti požiadala Európsky hospodársky a sociálny výbor 18. septembra 2009 o vypracovanie prieskumného stanoviska s cieľom zistiť, akým spôsobom by bolo možné podporiť snahy členských štátov o riešenie tohto problému na základe iniciatív Spoločenstva v oblasti zdravia. Toto stanovisko sa opiera o viaceré stanoviská Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru. [2]

2.1.4 Predsedníctva Českej republiky (1. polrok 2009), Švédska (2. polrok 2009) a Španielska (1. polrok 2010) zaradili do svojej agendy zdravé, dôstojné a aktívne starnutie ako jednu z ťažiskových tém.

2.1.5 Spoločnosť a zodpovední činitelia v oblasti zdravotníctva musia vytvoriť nový obraz staroby, ktorý zodpovedá demografickým zmenám a zohľadňuje dôstojnosť starších ľudí.

2.1.6 Nie staroba sama osebe, ale nezdravé starnutie je príčinou vysokých nákladov. Stanovisko preto obsahuje najmä návrhy týkajúce sa zdravého starnutia.

---

[1] KOM(2009) 180 v konečnom znení.

[2] Pozri zoznam stanovísk Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na: http://www.eesc.europa.eu/sections/soc/index_en.asp.

2.2 *Ďalší rozvoj a obnova systémov zdravotníctva, sociálnych systémov a zdravotníckych služieb*

2.2.1 Demografický vývoj si vyžaduje ďalšie rozvíjanie zdravotníckych a sociálnych systémov, služieb v oblasti zdravotníctva a ďalších nadväzujúcich služieb z hľadiska organizácie a kapacít s cieľom i) uspokojovať potreby starších ľudí, ii) zabezpečiť, aby všetky osoby odkázané na opateru dostávali služby, ktoré sú potrebné na zachovanie ich samostatnosti a dôstojnosti, iii) umožniť všetkým skupinám obyvateľstva bez ohľadu na vek, pohlavie, finančnú situáciu a miesto bydliska rovnaký prístup k špičkovým zdravotníckym službám (zahŕňajúcich podporu zdravia, prevenciu, liečbu, rehabilitáciu a paliatívnu starostlivosť).

2.2.2 Pritom je potrebné brať do úvahy nielen požiadavky starších osôb na zdravotné a sociálne systémy, ale aj včasnú a preventívnu osobnú zodpovednosť ľudí za ich starnutie, a tým aj za požiadavky spoločnosti voči starším ľuďom.

2.2.3 EÚ by mala zmapovať ciele členských štátov v oblasti zdravotníctva ([3]) a ich záväznosť, aby prostredníctvom politiky Spoločenstva podporila zdravotnú starostlivosť a dlhodobú starostlivosť o starších ľudí. Takisto je potrebné zmapovať, do akej miery sú prevencia a podpora zdravia súčasťou zdravotníckych systémov.

3. **Konkrétne pripomienky**

3.1 *Oblasti, ktorým treba venovať osobitnú pozornosť*

3.1.1 Prevencia

3.1.1.1 Človek priebežne starne už od svojho narodenia. Preto je dôležité, aby celý život – v rámci možností – prebiehal v dobrých podmienkach. Dôležitý je dobrý začiatok a dobrý koniec života. Zdravé starnutie sa začína dlho pred odchodom do dôchodku a je okrem iného ovplyvňované životnými a zdravotnými podmienkami, ako aj existenciou zdrojov. V prípade uvedomenia si tejto skutočnosti je požiadavka zodpovedného starnutia celkom logická ([4]). Zodpovedné starnutie vyžaduje celoživotné vzdelávanie. V záujme toho treba vytvoriť nové stratégie a politiky celoživotného vzdelávania pre oblasť zdravotnej výchovy na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, ktoré budú zahŕňať všetky spôsoby učenia (formálne, iné ako formálne a neformálne). Týka sa to všetkých stupňov vzdelávania od predškolskej výchovy až po ďalšie vzdelávanie. Zodpovedné udržanie zdravia prostredníctvom aktívneho zapájania sa do preventívnych opatrení (výživa, šport, zdravý spôsob života, vyhýbanie sa rizikovým faktorom atď.), podpora zdravia a zdravotná výchova pomáhajú starším ľuďom zostať čo najdlhšie doma a v sociálnom prostredí, na ktoré sú zvyknutí. Popritom treba systematicky zabezpečovať ďalšie spracovávanie a hodnotenie úlohy technológií v tomto kontexte.

3.1.1.2 Treba posilniť prevenciu v rámci zdravotníckych systémov. To môže ľuďom umožniť dlhšie aktívne zotrvávanie na trhu práce a pomôcť im adaptovať sa naň. Vysoká úroveň ochrany pri práci a zlepšenie ergonómie pracovísk môžu výraznou mierou prispieť k tomu, že sa predĺži obdobie aktívneho pracovného života v zdraví, čo môže pomôcť vyriešiť problémy spojené s demografickými zmenami.

3.1.1.3 Vekom sa meniace a schopnostiam a potrebám prispôsobené činnosti (napr. vzdanie sa výkonných činností v prospech prípravných, ako aj poradenských a sprievodných, usmerňovacích/plánovacích aktivít atď.) môžu prispieť k predĺženiu celoživotnej pracovnej kariéry. To znamená tiež dlhšiu integráciu starších ľudí do sociálnych a sociálno-ekonomických systémov a zachovanie potrebných výkonnostných stimulov. Týmto spôsobom je možné zvýšený počet rokov života prežitých v zdraví previesť na zvýšený počet naplnených a produktívnych rokov. To, samozrejme, znamená, že musia byť k dispozícii zodpovedajúce kvalifikačné a sprievodné opatrenia na iniciovanie a ďalšiu realizáciu načrtnutých procesov (celoživotné vzdelávanie, profesionálna kvalifikácia vrátane získania certifikátov na schopnosti získané počas produktívneho obdobia atď.). Firmy musia ponúkať podporu zdravia a prevenciu chorôb a nehôd v zmysle vytvárania zdravých pracovných podmienok.

3.1.1.4 Sociálna integrácia do spoločnosti a spoločensko-kultúrneho prostredia po odchode z profesijného života je nesmierne dôležitá. Prevencia sociálnej izolácie znamená prevenciu depresií. Práve starší ľudia majú možnosť využiť svoje sociálne schopnosti a skúsenosti napr. formou dobrovoľníckej práce. Vedenie k dobrovoľníckej práci by sa však malo začať už v mladosti.

3.1.2 Zdravotné služby

3.1.2.1 Čoraz väčší dôraz sa kladie na poskytovanie zdravotných služieb orientovaných na pacienta a zabezpečenie zapojenia pacientov do rozvoja a spoluvytvárania zdravotných služieb.

3.1.2.2 Počet chronických ochorení (cukrovka, reuma, srdcové choroby) a degeneratívnych ochorení nervovej sústavy (demencia, Alzheimerova choroba), ochorení pohybového aparátu a očí, ako aj nádorových ochorení s pribúdajúcim vekom stúpa. To kladie zvýšené nároky na zdravotnícke profesie, diagnostiku, liečbu a zdravotnú starostlivosť.

3.1.2.3 Je potrebné vytvoriť zdravotné služby v oblasti integrovanej a osobnej starostlivosti, kde bude pacient v centre pozornosti.

([3]) Pozri: Európske stredisko pre monitorovanie politík a systémov v oblasti zdravia http://www.euro.who.int/en/home/projects/observatory/activities/research-studies-and-projects.

([4]) „A tak nás nauč rátať naše dni, aby sme našli múdrosť srdca“ (Žalm 90,12).

3.1.2.4 Treba podporiť kvalitnejšie a špecifickejšie vzdelávanie v oblasti zdravotníckych profesií: vykonávatelia zdravotníckych profesií (lekári, lekárnici, ošetrovatelia), ako aj výskumní pracovníci sa musia podrobnejšie oboznámiť s osobitosťami geriatrickej medicíny a je potrebné zvýšiť úroveň ich vzdelávania a ďalšieho vzdelávania. Vykonávatelia zdravotníckych profesií by okrem toho mali absolvovať osobitné školenie o význame opatrení v oblasti podpory zdravia a prevencie vo vysokom veku (napr. predchádzanie pádom, zdravá výživa atď.)

3.1.2.5 Vývoj a prispôsobenie foriem liečby vyššiemu veku: multimorbidita, zmena procesov látkovej premeny v starobe a viacnásobná liečba vyžadujú podrobnú znalosť interferencií medzi orgánmi a systémami v tele starších ľudí. To vyžaduje špeciálne riadenie medikácie, ako aj výber a prispôsobenie medikácie a dávkovania látkovej premene starších osôb. Osobná starostlivosť vo verejných lekárňach spojená s interakčnými skúškami a kvalitné IKT vo verejných lekárňach, poskytovanie informácií o liekoch a ich interakciách môžu pomôcť pri minimalizácii nežiaducich vedľajších účinkov liekov a optimalizácii úspechu liečby.

3.1.2.6 Podpora priameho a stáleho kontaktu medzi staršími ľuďmi a zdravotníckymi pracovníkmi a opatrovateľmi: tento aspekt je tým dôležitejší, čím väčšmi sú starší ľudia odkázaní na starostlivosť, aby sa zabezpečil úspech liečby a predišlo sa izolácii a depresiám.

3.1.3 Opatrovateľské služby

3.1.3.1 Kvalitu opatrovateľských služieb treba zabezpečiť na základe stanovenia noriem, zaistenia možnosti kontroly a hodnotenia. Treba vytvoriť Európsku chartu práv osôb odkázaných na pomoc a starostlivosť, ktorá by mala okrem iného obsahovať ochranu proti násiliu pri starostlivosti. Príspevkom k ochrane môžu byť aj nové technológie (napr. AAL), ktoré umožňujú viesť samostatný život. Potenciálne nové technológie však treba primerane zhodnotiť a treba zabrániť tomu, aby spôsobili nové nerovnosti v oblasti zdravotnej starostlivosti a opatrovateľstva na vnútroštátnej úrovni.

3.1.3.2 Starší ľudia by mali mať nárok na „rehabilitáciu pred starostlivosťou“. Inštitucionalizovaná starostlivosť nesmie byť jednosmerná: treba zabezpečiť aj spôsoby, ako sa dostať z opatery opätovne domov. Súčasné zdravotnícke a opatrovateľské zariadenia tieto kritériá zatiaľ spĺňajú iba v malej miere.

3.1.3.3 Vytvorenie zdravotníckych a opatrovateľských zariadení a alternatívnych možností bývania zodpovedajúce potrebám starších: treba vytvoriť plynulý a zvratný prechod medzi zdravím/chorobou/starostlivosťou/spoločenským životom, ktorý v prípade potreby umožní kvalitnú medicínsku starostlivosť a opateru a umožní zotrvať starším ľuďom čo najdlhšie v „normálnom“ prostredí, t. j. v prostredí, v ktorom žijú rôzne generácie. Vyžaduje to dobrú koordináciu zdravotnej starostlivosti a opatrovateľstva. Popri zariadeniach poskytujúcich dlhodobú starostlivosť je potrebné naplánovať viac stacionárnych a ambulantných hospicov a zariadení paliatívnej medicíny a pestovať „kultúru hospicov“.

3.1.3.4 V záujme toho treba vytvoriť celoplošnú, decentralizovanú infraštruktúru neďaleko bydliska s cieľom zabezpečiť zásobovanie doma („deinštitucionalizácia“). Treba podporovať neinštitucionalizovanú infraštruktúru starostlivosti spojenú s integráciou všetkých potrebných služieb (ambulantná starostlivosť, starostlivosť spojená s návštevami, drobné služby). To sa musí odzrkadliť v organizácii na regionálnej úrovni a zlepšení štrukturálneho financovania s cieľom zabezpečiť primerané zariadenia a štruktúry nielen v mestách, ale celoplošne, aj na vidieku.

3.1.3.5 Spoločnosť sa hodnotí podľa toho, ako zaobchádza so staršími ľuďmi. Dobrovoľnícka práca nadobudla v kontakte so staršími ľuďmi a pri starostlivosti o nich osobitný význam. V budúcnosti musí každý občan v rámci svojich možností prevziať zodpovednosť za chorých, telesne postihnutých a starých – za svoju aktivitu však musí dostať aj odmenu.

3.1.4 Výskum vo vyššie uvedených oblastiach

Demografické zmeny majú byť zahrnuté do spoločného plánovania výskumných programov Európskej komisie (*Joint Programming*). V nadväznosti na projekty 7. rámcového programu *WhyWeAge* a *Futurage* by mali v 8. rámcovom programe dostať prioritu gerontológia (výskum staroby a starnutia) a demografický výskum. Okrem toho by bolo vhodné zaradiť do akcie „Veda a spoločnosť“ Generálneho riaditeľstva pre výskum tematickú oblasť „Starší ľudia a sprostredkovanie poznatkov“. Na to sú potrebné nasledujúce oblasti výskumu:

3.1.4.1 Výskum v oblasti prevencie

— Aké možnosti prevencie z hľadiska zachovania zdravia majú perspektívu do budúcnosti?

— Aké dlhodobé účinky majú určité spôsoby života na zdravotný stav vo všeobecnosti a na jednotlivé ochorenia?

— Ako vplývajú rozdielne spôsoby života podmienené pohlavím, kultúrou a migráciou na zdravé starnutie?

— Aké sú možnosti predchádzať pádom a zlomeninám?

— Ktoré preventívne opatrenia slúžia na zachovanie fyzických, senzorických, kognitívnych a sociálnych schopností?

— Akým spôsobom sa dá motivovať k zodpovednému prístupu k vlastnému zdraviu a procesu vlastného starnutia? (Podpora zdravých spôsobov správania, podnety na využívanie opatrení a ponúk na zachovanie zdravia pre starších ľudí).

— Akým spôsobom sa dá sprostredkovať motivácia k zmene správania z hľadiska lepšieho prispôsobenia sa sociálnemu prostrediu?

3.1.4.2 Výskum chorôb a liečby

— v oblasti epidemiológie a etiológie vekom podmienených ochorení s cieľom zlepšiť možnosti prevencie;

— v oblasti biologického procesu starnutia od kolísky až po hrob;

— v oblasti multimorbidity, chronických chorôb, rakoviny, srdcových chorôb, reumatizmu a ochorení pohybového aparátu, zhoršenia zraku (napr. šedý zákal), neurodegeneratívnych ochorení ako Alzheimerova choroba atď. Treba pritom zohľadniť aj zlepšovanie diagnostických možností, čo umožní včasné stanovenie diagnózy a tým aj urýchli začatie liečby;

— v oblasti možností starostlivosti o starších ľudí, pokiaľ ide o vekom podmienené ochorenia: biochemické procesy ovplyvňujúce vstrebávanie, látkovú premenu, účinnosť liekov, ako aj medikáciu a dávkovanie je potrebné lepšie pochopiť a zohľadniť pri liečbe. V mnohých prípadoch chýbajú predpoklady na liečbu, keďže klinické pokusy a testovanie liekov sa väčšinou vykonávajú len na mladších dospelých.

3.1.4.3 Výskum v oblasti opatrovania

— Aké sú možnosti vývoja nových technológií, ktoré budú zodpovedať potrebám starších ľudí?

— Aké je optimálne prostredie na opatrovanie a spôsoby poskytovania opatery?

— Akým spôsobom sa dá dosiahnuť zlepšenie spôsobilosti a pracovných podmienok opatrovateľov, a to aj v kombinácii s novými technológiami?

— Akým spôsobom prispievajú technické riešenia (napr. robotika) k odbremeneniu opatrujúcich rodinných príslušníkov a k zlepšeniu pracovných podmienok profesionálnych opatrovateľov, ktoré neobmedzujú integritu a dôstojnosť osôb odkázaných na opateru?

— Akým spôsobom sa dajú prispôsobiť ponuky v oblasti opatrovania potrebám a požiadavkám starších ľudí odkázaných na opateru?

— Ktoré nové koncepcie môžu prispieť k rozvoju a podpore domácej starostlivosti? Sem patrí aj ekonomická podpora a spoločenské uznanie opatrujúcich rodinných príslušníkov (napr. možnosť dohody medzi zamestnávateľom a zamestnancom o dočasnom znížení pracovného úväzku z dôvodu poskytovania opatery, zápočet do dôchodkového poistenia, príspevok na opatrovateľskú službu atď.)

— Aké sú nové spôsoby zabezpečovania opatrovania, zmierňovania bolestí a pasívnej asistencie pri umieraní s cieľom zabezpečiť dôstojné ukončenie života?

3.1.4.4 Výskum v oblasti systému zdravotníctva

— Výskum v oblasti verejného zdravotníctva by sa mal sústrediť na zdravotné systémy a dlhodobú starostlivosť, ako aj na integráciu služieb a vypracovanie plánu pre výskum staroby. Treba zhodnotiť, či sú zdravotné a sociálne systémy členských štátov pripravené na výzvy spojené s demografickými zmenami. Aké postavenie má napr. prevencia? Aký je podiel prevencie na výdavkoch na zdravotníctvo? Aký je počet ľudí, o ktorých sa starajú doma, a tých, o ktorých sa starajú inštitúcie?

— Koľko finančných prostriedkov sa ušetrí vďaka dobrovoľníckej práci a aký objem neplatenej práce zabezpečujú najmä ženy v domácnosti?

— Výskum v oblasti „Health outcome“ a hodnotenie zdravotníckych technológií (HTA) je potrebný najmä z hľadiska využitia nových technológií a eHealth pri liečbe a starostlivosti o starších ľudí ešte predtým, než sa tieto technológie zavedú. Plnia tieto technológie pri overovaní v praxi to, čo sľubujú? Majú najzraniteľnejšie skupiny úžitok z týchto technológií?

— V spolupráci s členskými štátmi je potrebné uskutočniť klinický a sociálno-ekonomický výskum efektívnosti a účinnosti investícií do zlepšenia zdravotnej starostlivosti a starostlivosti o starších ľudí.

— Aké sú možnosti zlepšenia v oblasti styčných plôch medzi zdravotnou starostlivosťou a sociálnym zabezpečením?

3.1.5 Vývoj nových technológií

3.1.5.1 Záťaže spôsobené demografickými zmenami sú vyvážené širokými možnosťami. Týka sa to najmä nových výrobkov a služieb pre starnúcu spoločnosť. „Ekonomický faktor staroba“ sa dá zmeniť na hnací motor ekonomiky spojený s vyšším rastom a vyššou zamestnanosťou v oblasti zdravotníckych služieb, nových technológií, liekov, medicínskych produktov, medicínskych technológií, cestovného ruchu a „wellness“. Podľa odhadov Komisie môžu mať demografické zmeny značný vplyv na výdavky na zdravotnú starostlivosť: verejné výdavky na zdravotníctvo v EÚ stúpnu podľa prognóz do roku 2060 o 1,5 percentuálneho bodu HDP. Je potrebné vyvinúť a uviesť na trh nové produkty. Tvorba hodnôt je ovplyvnená objemom trhu, cenou a stupňom pridanej hodnoty.

3.1.5.2 Kým pre „primárny zdravotnícky trh“ sú možné úspory nákladov prioritou, a tým rozhodujú o tom, či *Bývanie s podporou okolia* (*Ambient Assisted Living* – AAL) bude zaradené do zoznamu výkonov hradených zdravotnou alebo nemocenskou poisťovňou, „sekundárny zdravotnícky trh“ môže v tomto smere konať oveľa slobodnejšie a flexibilnejšie. V tomto prípade je nevyhnutné vyvinúť zaťažiteľné a financovateľné modely obchodovania založené na predaji, prenájme alebo lízingu. Zároveň treba zabezpečiť, aby na „sekundárnom zdravotníckom trhu“ nevznikli nerovnosti.

3.1.5.3 Treba podporiť tvorbu a výmenu sociálnych a ekonomických poznatkov o dôsledkoch zavedenia technológií ošetrovania, napr. v nadväznosti na prebiehajúce projekty spustené v rámci programu konkurencieschopnosti a inovácie. Zároveň treba podporiť výmenu osvedčených postupov v oblasti IKT týkajúcich sa riešení pre vyššiu kvalitu života v starobe, napr. v kontexte programu INTERREG a s využitím štrukturálnych fondov. Tento výskum by mal byť zameraný na hodnotenie názorov používateľov technológií, najmä s ohľadom na ich optimálnosť pre používateľov a výhody.

3.1.5.4 Technologický pokrok a novo vyvinuté metódy včasnej diagnostiky a liečby sú síce na jednej strane hlavným faktorom rastu výdavkov, na druhej strane však rozumne uplatňovaný technický pokrok môže z dlhodobého hľadiska viesť aj k zníženiu výdavkov. Významnejšiu rolu by malo zohrať hodnotenie postupov v oblasti zdravotníctva (*Hodnotenie zdravotníckej technológie – Health Technology Assessment* – HTA) s cieľom zistiť rozsah a prevzatie nákladov na zdravotnícke výkony a výkony v oblasti opatrovateľstva. Efektívne zavedenie a efektívne riadenie nových technológií sú preto rozhodujúce pre ďalší vývoj výdavkov. Nové technológie však nemôžu a nesmú nahradiť priamy kontakt medzi staršími ľuďmi a zdravotníckym personálom a ošetrovateľmi a musia byť cenovo dostupné.

3.1.6 Finančná udržateľnosť

3.1.6.1 V takmer každom členskom štáte sa opatrovateľské služby a príspevky na opatrovanie starších ľudí uhrádzajú zo systémov sociálneho zabezpečenia, čo predpokladá trvalo udržateľné a zabezpečené financovanie jednotlivých systémov.

3.1.6.2 Odkázanosť na pomoc stále znamená riziko chudoby, najmä pre dôchodcov s nízkymi dôchodkami alebo nízkymi príjmami. Mnohí ľudia v Európe si nemôžu dovoliť primeranú starostlivosť v starobe. Preto je potrebné vo všetkých krajinách EÚ, v súlade s organizáciou ich systémov sociálneho zabezpečenia (systémy sociálneho poistenia alebo systémy financované z daní), zaistiť zabezpečenie prostriedkov na opatrovanie a existujúce formy zabezpečenia prispôsobiť výzvam demografických zmien v najbližších desaťročiach s cieľom zabezpečiť, aby mal každý občan podľa pravidiel práva Spoločenstva a právnych predpisov a zvyklostí práva jednotlivých členských štátov a podľa individuálnych potrieb prístup k opatrovateľským službám. Zabezpečenie prostriedkov na opatrovanie by okrem stacionárnych služieb malo zahŕňať aj náklady na ambulantné služby.

3.1.6.3 Presun časti dlhodobej starostlivosti na súkromné zdravotné poistenie by sa mal uskutočniť premysleným spôsobom po dohode so zainteresovanými stranami, aby sa predišlo tomu, že tento trend ešte viac skomplikuje prístup k týmto službám. Členské štáty by mali i do budúcnosti zabezpečiť, aby starší ľudia mali univerzálny prístup k prvotnej starostlivosti a prevencii. Tento ambiciózny cieľ si vyžaduje mobilizáciu všetkých dostupných finančných nástrojov, a to tak zákonných systémov sociálnej ochrany, ako aj doplnkových mechanizmov.

3.1.6.4 Nové štruktúry refundácie nákladov by mali umožniť získanie príspevku na opatrovateľskú službu za opatrovanie osôb vyžadujúcich opateru aj pre vzdialených príbuzných. Aj v takýchto prípadoch však treba zaistiť kvalitu opatery! Okrem toho by mala byť podľa vzoru materskej dovolenky zavedená dovolenka aj pre opatrujúce osoby. Z politického hľadiska treba neodkladne, po dohode so sociálnymi partnermi v rámci sociálneho dialógu (ako napr. v prípade rodičovskej dovolenky), vytvoriť možnosti zosúladenia rodiny, povolania a opatrovania.

3.1.6.5 Finančný tlak na systémy sociálneho poistenia možno zmierniť celým radom vnútroštátnych opatrení, napr. rozšíreným používaním generík, znížením dane z pridanej hodnoty na lieky a rokovaniami o tvorbe cien s farmaceutickým priemyslom.

3.2 *Miestne siete – „Najmenšia jednotka je najefektívnejšia a najbližšie k občanom“*

3.2.1 Starší ľudia môžu v závislosti od svojho zdravotného stavu znamenať pre spoločnosť veľký prínos. Pre osobné alebo profesijné dôvody počet viacgeneračných domácností v súčasnosti ustavične klesá. Súkromné alebo komunálne inštitúcie s miestnymi sieťovými štruktúrami majú možnosť vyplniť túto medzeru, pretože štruktúry starostlivosti o ľudí na regionálnej a komunálnej úrovni treba prispôsobiť tak, aby boli zdrojom významnej podpory a pomoci.

3.2.2 Napríklad lokálne siete sú platformami pre komunálne inštitúcie, sociálnych partnerov, mimovládne organizácie a zodpovedné osoby v oblasti zdravotníctva, ktoré slúžia na spoluprácu a zosúladenie služieb. Tieto iniciatívy poskytujú vhodné možnosti na podporu zo štrukturálnych a kohéznych fondov. Úlohou Európy je vyzdvihnúť modely „*osvedčených postupov*“ („*good practice*“), ako napr. iniciatívy týkajúce sa možností podpory „aktívnej účasti občanov“ a svojpomoci v oblasti „opatrovania a ošetrovania v domácom prostredí“.

3.2.3 Viacgeneračné domy patria takisto k novým formám medzigeneračnej výmeny mimo rodiny: aktivity škôlok, klubov mládeže a klubov seniorov sú spojené pod jednou strechou ([5]).

3.2.4 Sem treba zahrnúť i ďalšie služby ako denná alebo nočná starostlivosť (najmä o pacientov trpiacich demenciou).

3.3 *Európska zdravotná politika*

3.3.1 Zdravotné systémy členských štátov musia reagovať na výzvy demografických zmien a treba ich v tomto smere posilniť. Pritom treba mať na zreteli, že organizácia a riadenie zdravotných systémov zostáva aj po Lisabonskej zmluve úlohou členských štátov a je v ich kompetencii, inštitúcie EÚ iba podporujú členské štáty pri plnení tejto úlohy. Systémy zdravotníctva členských štátov sú v dôsledku svojej organizácie (popri štátnych systémoch podľa Beveridgeovho modelu, Bismarckovho modelu alebo zmiešaných modelov existujú i súkromné poisťovne), vývoja, rozdielnej ekonomickej sily, požiadaviek a očakávaní, ktoré sa na ne kladú, veľmi rôznorodé. Napriek tomu je potrebné zabezpečiť prístup k zdravotníckym službám, ako to požaduje aj Európska charta základných práv.

([5]) http://www.mehrgenerationenhaeuser.de.

3.3.2 Otvorená metóda koordinácie (OMK) môže prispieť k efektívnejšej tvorbe a riadeniu zdravotnej politiky. Spolupráca by sa mala sústrediť na výmenu skúseností a predstavenie príkladov z praxe v oblasti troch hlavných tém: „Prístup“, „Kvalita“ a „Dlhodobé možnosti financovania“.

3.3.3 Primárna zodpovednosť za tvorbu sociálnej politiky zostáva podľa zásady subsidiarity na pleciach členských štátov. EÚ im však môže pomôcť podpornými opatreniami, ako sú rozšírenie alebo podpora spolupráce medzi členskými štátmi. V sociálnej oblasti sa otvorená metóda koordinácie javí ako užitočný nástroj na zlepšenie sociálnej ochrany podľa zásad prístupu, prispôsobenia a udržateľnosti.

3.3.4 Téma „Aktívne, zdravé a dôstojné starnutie“ sa musí prostredníctvom vytvorenia akčného plánu stať jednou z priorít stratégie „Európa 2020“. To si vyžaduje ešte intenzívnejšiu a sústavnejšiu spoluprácu medzi generálnymi riaditeľstvami Komisie. Preto by mala byť zriadená osobitná medzirezortná pracovná skupina pre starobu a zdravie s témami „Zdravotná starostlivosť, opatrovanie, dôchodky a finančná udržateľnosť“. Je potrebné dosiahnuť posilnenie prevencie, podporu zdravia a zdravotnej výchovy a zakotviť tieto zásady konania vo všetkých oblastiach politiky, aby sa stali príkladom pre členské štáty.

3.3.5 Európsky hospodársky a sociálny výbor by mal zabezpečiť ďalšie rozvíjanie témy „Aktívne, zdravé a dôstojné starnutie“ v nepretržitom dialógu generácií za „okrúhlym stolom“ v rámci „kategórie“ alebo „stálej študijnej skupiny“ s cieľom vytvoriť medzirezortnú stratégiu v oblasti demografie.

3.3.6 Politika EÚ by mala podporovať členské štáty pri zavádzaní vnútroštátnych opatrení finančnými prostriedkami zo štrukturálnych fondov a Kohézneho fondu.

3.3.7 Okrem toho sa Európsky hospodársky a sociálny výbor prihovára za systematickú podporu celoživotného vzdelávania v oblasti „staroby a zdravia“ na európskej úrovni a za vytvorenie osobitných stratégií uplatňovania tejto zásady na vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Prínos spoločného európskeho azylového systému pre žiadateľov o azyl i pre členské krajiny Európskej únie“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/03)

Spravodajca: **pán PÎRVULESCU**

Pani Joëlle Milquet, podpredsedníčka belgickej vlády a ministerka pre zamestnanosť a rovnosť príležitostí, zodpovedná za prisťahovaleckú a azylovú politiku, požiadala listom zo 16. februára 2010 v mene budúceho belgického predsedníctva a v súlade s článkom 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému:

„*Prínos spoločného európskeho azylového systému pre žiadateľov o azyl i pre členské krajiny Európskej únie*“

(prieskumné stanovisko).

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 16. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 133 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 8 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery**

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor oceňuje, že inštitúcie EÚ sa rozhodli už v predstihu zaoberať problematikou azylu a že niektoré členské štáty prejavili záujem urobiť v tejto oblasti krok vpred.

1.2 Hoci prisťahovalecká a azylová politika Európskej únie musí odolávať veľkému tlaku v dôsledku mnohých zdrojov nebezpečenstva a rizika, ktoré existujú vo svete [1], výbor sa nazdáva, že rôzne rozpočtové obmedzenia z dôvodu hospodárskej krízy by nemali vyústiť do zníženia úrovne a kvality poskytovanej ochrany. Identita Európskej únie je úzko spätá s ochranou ľudských práv. Keď sa jej nepodarí zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv, naštrbí sa tým vnútorná i vonkajšia vierohodnosť EÚ ako politickej entity.

1.3 Vďaka tomu, že nadobudla účinnosť Zmluva o fungovaní Európskej únie, väčšia zodpovednosť EÚ v tejto oblasti a zmeny v rozhodovacích mechanizmoch otvorili perspektívu vytvorenia spoločného európskeho priestoru pre azyl. V tejto súvislosti však existujú isté riziká. Očakávania, ktoré táto myšlienka vyvolala, môžu byť priveľké vzhľadom na súčasné politické a administratívne možnosti.

1.4 Výbor zastáva názor, že fungujúca spoločná európska politika v oblasti azylu je najúčinnejším a najtrvalejším spôsobom ako zabezpečiť ochranu osobám, ktoré sú v ohrození, s primeranými dôsledkami, ktoré z toho vyplývajú pre členské štáty.

1.5 Výbor si nemyslí, že osoby, ktorým je poskytnutá medzinárodná ochrana, sú hospodárskym a administratívnym bremenom, ale vníma ich ako cenných partnerov pre krajiny a spoločenstvá, ktoré ich prijali. Okrem toho môžu vo svojich krajinách pôvodu podnietiť zmeny, ktoré posilnia demokraciu, právny štát a ochranu ľudských práv. Vďaka zručnostiam, ktoré získali, sa môžu stať dôležitými aktérmi hospodárskeho a sociálneho rozvoja v krajine, ktorá ich prijala, ako aj v krajine svojho pôvodu.

1.6 Stroskotanie či úspech spoločného európskeho azylového systému (RAEC) bude závisieť od viacerých dôležitých parametrov: účinná ochrana ľudských práv, solidarita medzi členskými štátmi, harmonizácia právnych predpisov a s nimi súvisiacich opatrení, rozšírenie obsahu poskytovanej ochrany a primerané financovanie európskych inštitúcií zodpovedných za túto oblasť. Výbor zastáva názor, že prvoradé je, aby spoločná európska azylová politika získala podporu širokej verejnosti, občianskej spoločnosti a vlád členských štátov Tento cieľ bude možné splniť, len ak bude rýchlo zavedená do praxe a budú dosiahnuté konkrétne výsledky, najmä v prípadoch, na ktorých sa bude testovať.

1.7 Skutočnosť, že v jednotlivých krajinách existujú odlišné systémy udeľovania azylu, spôsobuje vysoké náklady. Nastolením spoločného európskeho azylového systému sa tieto náklady vyjasnia a obmedzia, predovšetkým vďaka zjednodušeniu právnych predpisov (zníži sa počet odvolaní alebo opakovaných žiadostí, obmedzia sa možnosti zneužívania postupov) a tiež vďaka činnosti zodpovedných európskych inštitúcií, ako je napríklad Európsky podporný úrad pre azyl, ktoré môžu nahradiť štátne orgány. Vďaka tomu bude jednoduchšie

[1] Spomeňme napríklad riziká spojené s poškodzovaním životného prostredia a konflikty, ktoré z toho vyplývajú.

vymieňať si osvedčené postupy, vyškoliť zodpovedných pracovníkov a, čo je ešte dôležitejšie, usmerňovať prúdy žiadateľov o azyl.

2. **Úvod**

2.1 Budovanie priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti EÚ je v rozhodujúcej fáze. Od roku 1999 prijala Rada dva päťročné plány: program z Tampere (1999 – 2004) a Haagsky program (2004 – 2009). Po desiatich rokoch od spustenia programu možno konštatovať, že ciele stanovené v Tampere boli splnené len čiastočne. EÚ ešte stále nie je priestorom slobody, bezpečnosti a spravodlivosti. V oblasti spoločnej prisťahovaleckej a azylovej politiky, ako aj v oblasti bezpečnosti na hraniciach, boli síce zaznamenané isté výsledky, avšak nerovnomerné.

2.2 Po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy sa začne uplatňovať Štokholmský program a Rada bude musieť prijať celú sériu opatrení, ktoré sa v ňom uvádzajú, a to buď zvyčajným legislatívnym postupom alebo spolurozhodovaním s Európskym parlamentom. EÚ si preto bude môcť vytýčiť ambicióznejšie ciele a bude môcť dať nový impulz procesu, ktorý zatiaľ brzdí rezervovanosť niektorých členských štátov.

2.3 Prijatím Lisabonskej zmluvy, do ktorej bola začlenená Charta základných práv, do veľkej miery vzrástli povinnosti a právomoci Európskej únie v oblasti azylu. Toto rozšírenie kompetencií ponúka EÚ skvelú príležitosť urobiť krok vpred smerom ku konkretizácii cieľov v oblasti prisťahovalectva a azylu, môže však priniesť so sebou aj isté riziko, ak sa jej nepodarí dosiahnuť, aby zainteresované strany podporili prijaté rozhodnutia. Ak sa nevyriešia napätia a nepresnosti, ktoré sú pre takúto citlivú oblasť príznačné a ktoré boli zjavné už pri príprave tejto činnosti, mohlo by to ohroziť nielen doterajšie pozitívne výsledky, ale aj vyhliadky do budúcnosti.

2.4 Štokholmský program je výsledkom konzultačného procesu, v rámci ktorého boli prevzaté a využité návrhy sformulované v Európskom pakte o prisťahovalectve a azyle ([2]), správy poradnej skupiny zameranej na budúcnosť vnútornej politiky a spravodlivosti ([3]), ako aj príspevky, ktoré od septembra do novembra 2008 zozbierala Európska komisia v rámci verejnej konzultácie na tému „Sloboda, bezpečnosť, spravodlivosť: Aká bude budúcnosť? – Konzultácia o prioritách na nasledujúcich päť rokov“. V júni 2009 Komisia zverejnila oznámenie nazvané „Priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti pre občanov – Väčšia sloboda v bezpečnejšom prostredí“ ([4]), ku ktorému mal Európsky hospodársky a sociálny výbor možnosť vypracovať stanovisko ([5]).

2.5 Vytvorenie spoločného európskeho azylového systému (CEAS) v rámci priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti vychádza zo záväzku účinne uplatňovať Ženevský dohovor o právnom postavení utečencov (1951) a z hodnôt v oblasti ľudských práv, ktoré spoločne vyznávajú členské štáty. V rokoch 1999 až 2006 bol dosiahnutý značný pokrok, najmä vďaka prijatiu štyroch nástrojov, ktoré predstavujú súčasné *acquis*. Smernica 2004/83/ES Rady (tzv. kvalifikačná smernica) stanovila spoločné kritériá pre osoby, ktoré môžu požadovať medzinárodnú ochranu, a určila minimálnu úroveň výhod, ktorá im musí byť zabezpečená vo všetkých členských štátoch EÚ. V Haagskom a Štokholmskom programe sa Európska komisia zaviazala, že vyhodnotí výsledky dosiahnuté v prvej fáze a do konca roka 2010 navrhne Rade a Európskemu parlamentu sériu opatrení.

2.6 Od roku 2002 sa Európsky hospodársky a sociálny výbor zapojil do procesu prípravy a uplatňovania spoločného európskeho azylového systému prostredníctvom viacerých stanovísk, konkrétne stanoviska k zelenej knihe o budúcom spoločnom európskom azylovom systéme ([6]) a stanoviska k akčnému plánu v oblasti azylu ([7]).

2.7 V strategickom pláne politiky v oblasti azylu schválenom 17. júna 2008 ([8]) Komisia navrhla, aby EÚ dokončila druhú etapu spoločného európskeho azylového systému (CEAS), v rámci ktorej by mala prijať lepšie normy ochrany a zabezpečiť ich jednotné uplatňovanie v členských štátoch. Európsky pakt o prisťahovalectve a azyle, ktorý Európska rada prijala 17. októbra 2008, bol ďalším vyjadrením podpory tejto politike a jej cieľom. Strategický plán predpokladá revíziu smernice o štatúte, v rámci širšieho sledu iniciatív, ktorý bude zahŕňať preskúmanie Dublinského nariadenia a nariadenia Eurodac, smernice o podmienkach prijatia ([9]), ako aj schválenie návrhu o vytvorení Európskeho podporného úradu pre azyl 19. februára 2009 ([10]). Medzi ďalšie navrhované opatrenia patrí aj posilnenie vonkajšej dimenzie azylu, najmä prostredníctvom európskeho programu pre presídľovanie a rozvoja regionálnych programov ochrany.

2.8 V kontexte blížiaceho sa belgického predsedníctva Rady Európskej únie belgická vláda požiadala Európsky hospodársky a sociálny výbor, aby vypracoval prieskumné stanovisko v súvislosti s problematikou azylu. V liste so žiadosťou sa uvádza, že poskytovanie medzinárodnej ochrany osobám, ktoré sa ocitli v situácii ohrozenia, predstavuje jednu z najväčších výziev, ktoré stoja pred Európskou úniou a členskými štátmi. V priebehu uplynulých rokov sa vytrvalo usilovali dosiahnuť hlavný cieľ, ktorý si vytýčili: vybudovať spoločnú európsku politiku v oblasti azylu. Stanovili normy pre získanie medzinárodnej ochrany, určili povinnosti a vytvorili nové inštitúcie. Mnohé členské štáty však nemajú chuť skutočne zosúladiť svoje právne predpisy a opatrenia.

([2]) Európsky pakt o prisťahovalectve a azyle, Rada Európskej únie, 13440/08, 24. septembra 2008.
([3]) Správa poradnej skupiny zameranej na budúcnosť politiky v oblasti vnútorných záležitostí „*Liberty, Security, Privacy: European Home Affairs in an Open World*“ (Sloboda, bezpečnosť, súkromie: európske vnútorné záležitosti v otvorenom svete), jún 2008.
([4]) KOM(2009) 262.
([5]) Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 80.
([6]) Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008, s. 77.
([7]) Ú. v. EÚ C 218, 11.9.2009, s. 78.
([8]) KOM(2008) 360 v konečnom znení.
([9]) KOM (2008) 815 v konečnom znení, KOM (2008) 820 v konečnom znení, KOM(2008) 825 v konečnom znení.
([10]) KOM(2009) 66 v konečnom znení.

Bez podpory členských štátov by sa spoločná európska stavba, legislatívna aj inštitucionálna, mohla stať neúčinnou a nákladnou. Členské štáty zatiaľ ešte nevidia celkom jasne výhody spoločnej európskej politiky v oblasti azylu, ani si v plnej miere neplnia svoje povinnosti.

2.9 Európsky hospodársky a sociálny výbor vyslovil v tejto súvislosti konštruktívne návrhy a s uspokojením zaregistroval pokrok, ktorý bol dosiahnutý v postupoch Únie a členských štátov. V postojoch, ktoré vyjadril, sa otvorene zasadzoval za princípy a hodnoty podporujúce základné práva osôb a navrhol opatrenia, ktorých cieľom je napomáhať osobnému a profesionálnemu rozvoj osôb, ktorým bola poskytnutá medzinárodná ochrana. Okrem toho viackrát poukázal na hranice a nesúrodosť opatrení európskej politiky, rovnako pri ich navrhovaní, ako aj pri ich zavádzaní do praxe. V tejto oblasti by bolo treba po vzájomnej dohode upraviť opatrenia a nástroje, a to na základe skutočného dialógu, ktorý budú viesť členské štáty, inštitúcie Spoločenstva, organizácie občianskej spoločnosti, podnikateľský sektor a miestne spoločenstvá.

3. **Všeobecné pripomienky**

Prínos spoločného európskeho azylového systému pre žiadateľov o azyl a pre členské štáty

3.1 Výbor sa domnieva, že snaha vyzdvihnúť výhody spoločného európskeho azylového systému je sľubným krokom a mohla by pomôcť opäť získať dôveru zainteresovaných aktérov, najmä členských štátov, v proces navrhovania tohto systému.

3.2 Výbor takisto vyslovuje svoj súhlas s cieľmi, ktoré si vytýčila Európska únia, pokiaľ ide o zlepšovanie spoločného európskeho azylového systému. Upozorňuje však na priepasť, ktorá existuje medzi cieľmi stanovenými na európskej úrovni a postupmi jednotlivých štátov v tejto oblasti a ktorá by sa mohla ešte prehĺbiť v dôsledku hospodárskej krízy a jej sociálnych a politických následkov.

3.3 Spoločný európsky azylový systém nie je možné vybudovať bez toho, aby bol pevne ukotvený v súbore spoločných hodnôt a zásad, ktorý do centra činnosti Únie a jej členských štátov stavia ľudskú dôstojnosť a bezpečnosť.

3.4 Asymetria z hľadiska tlakov, ktorým sú vystavené jednotlivé štáty, sa prejavuje v rozdielnom počte schválených žiadostí, počte sporných rozhodnutí a sekundárnom pohybe žiadateľov o azyl, a poukazuje na to, že sa neuplatňuje implicitný princíp solidarity medzi členskými štátmi.

3.5 Sklony členských štátov obmedziť harmonizáciu právnych predpisov a národných postupov podkopávajú základy spoločného európskeho azylového systému. Harmonizácia nie je problémom azylovej politiky, ale jej hlavným nástrojom, ktorý pomôže skonkretizovať výhody spoločného európskeho azylového systému. Vďaka nej sa zníži administratívna a finančná záťaž, ktorá dolieha na niektoré členské štáty a okrem toho sa žiadateľom o azyl zabezpečí vyššia úroveň ochrany, v každom prípade v počiatočnej fáze procesu. Ak chceme, aby harmonizácia priniesla očakávané výsledky, nesmie sa opierať o najmenší spoločný menovateľ v oblasti ochrany.

3.6 Obsah medzinárodnej ochrany je citlivou zložkou azylovej politiky. Rozdiely medzi jednotlivými členskými štátmi sú tu takisto výraznejšie ako v oblasti samotného postupu udelenia medzinárodnej ochrany. Ak dáme ochrane bohatší obsah, čo sa prejaví uznávaním kvalifikácií a prístupom k vzdelaniu a zamestnaniu, osoby ktorým bude medzinárodná ochrana poskytnutá, budú môcť prispievať k zvyšovaniu individuálneho a kolektívneho blahobytu.

3.7 V snahe uspokojivým spôsobom pomôcť azylovej politike, inštitúcie zamerané na túto oblasť, konkrétne Frontex a Európsky podporný úrad pre azyl, musia mať jasné právomoci, dostávať finančnú pomoc zodpovedajúcu ich povinnostiam a vykazovať transparentný spôsob fungovania, ktorý zabezpečí dodržiavanie postupov a základných práv žiadateľov o azyl a osôb, ktorým sa poskytuje medzinárodná ochrana. Finančná podpora účinných inštitúcií môže skvelým spôsobom názorne ukázať, aké výhody prináša skutočná spoločná azylová politika.

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1 Výbor sa nazdáva, že rôzne aspekty azylovej politiky sú navzájom prepojené. Jej stroskotanie či úspech bude závisieť od viacerých dôležitých parametrov: účinná ochrana ľudských práv, solidarita medzi členskými štátmi, harmonizácia právnych predpisov a s nimi súvisiacich opatrení, rozšírenie obsahu poskytovanej ochrany a primerané financovanie európskych inštitúcií zodpovedných za túto oblasť. Výbor zastáva názor, že prvoradé je, aby spoločná európska azylová politika získala podporu širokej verejnosti, občianskej spoločnosti a vlád členských štátov. Tento cieľ bude možné splniť, len ak bude rýchlo zavedená do praxe a budú dosiahnuté konkrétne výsledky, najmä v prípadoch, na ktorých sa bude testovať.

Dodržiavanie ľudských práv vo všetkých štádiách prístupu k medzinárodnej ochrane

4.2 Výbor vo svojich stanoviskách neustále zdôrazňuje, že v oblasti medzinárodnej ochrany sú potrebné spoločné, a nie minimálne normy ([11]). Zabezpečia lepšie dodržiavanie základných práv žiadateľov o medzinárodnú ochranu, a to prostredníctvom týchto opatrení:

— zaručenie prístupu na územie,

([11]) Ú. v. EÚ C 204, 9.8.2008, s. 77, Ú. v. EÚ C 218, 11.9.2009, s. 78.

— sloboda výberu miesta, kde bude podaná žiadosť o azyl a ochranu,

— v prvom rade preskúmanie štatútu podľa dohovorov a v druhom rade doplnkovej ochrany, a to iba vtedy, ak nie sú splnené podmienky požadované na získanie prvého štatútu,

— neprípustnosť vyhostenia, ak je život žiadateľa v jeho krajine pôvodu alebo poslednej krajine tranzitu ohrozený,

— odvolanie s odkladným účinkom opatrení na vyhostenie, kým nevydá rozhodnutie príslušný súd, s cieľom dosiahnuť plnú účinnosť tohto práva na odvolanie, v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva,

— osobitná ochrana maloletých alebo tých, ktorí sú za nich považovaní,

— rešpektovanie individuálnych práv osôb a obzvlášť práva žien podať žiadosť o ochranu.

4.3 Je nevyhnutné, aby sa žiadatelia o azyl mohli v priebehu postupu vyjadrovať vo svojom materinskom jazyku a aby im bola v každej etape poskytnutá bezplatná právna pomoc.

4.4 Zamietnutie žiadosti o medzinárodnú ochranu musí byť jasne zdôvodnené a obsahovať pokyny, vrátane spôsobu a lehôt, ako predložiť prípadné odvolanie. Vyhostenie musí byť v každom prípade pozastavené, až kým nebudú známe výsledky prípadného odvolania ([12]).

4.5 K „zadržaniu“ by malo dôjsť len v krajnom prípade, keď sa vyčerpajú iné možnosti, a nikdy bez rozhodnutia príslušného súdu, pričom sa rešpektuje právo na obhajobu, v súlade s Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd ([13]). Proti prijatým rozhodnutiam musí existovať možnosť odvolať sa v odvolacom konaní.

4.6 Výbor zdôrazňuje osobitnú situáciu žien, ktoré majú oveľa väčšie ťažkosti ako muži požiadať o azyl a získať štatút utečenca. Takisto upozorňuje na problematiku maloletých v súvislosti s azylovou politikou a zdôrazňuje, že je dôležité účinne ochraňovať ich záujmy a bezpečnosť.

4.7 Výbor so znepokojením konštatuje, že sprievodným javom, ktoré sa s prisťahovalectvom a azylom spájajú, ako je obchodovanie s ľuďmi alebo zneužívanie, sa v členských štátoch a tretích krajinách, najmä v krajinách tranzitu, nevenuje dostatočná pozornosť. Krajiny, ktoré neratifikovali Ženevský dohovor z roku 1951, nemôžu byť partnermi Európskej únie v oblasti azylovej politiky. Nie je možné zabezpečiť úspech azylovej politiky, pokiaľ neexistuje pevná inštitucionálna dohoda s tranzitnými krajinami, ktoré často tolerujú porušovanie práv a bezpečnosti ohrozených osôb.

Väčšia solidarita medzi členskými štátmi na základe spoločného záujmu a rozdelenia zodpovednosti

4.8 Vzhľadom na to, že jednotlivé členské štáty sú vystavené prílevu utečencov v odlišnej miere, niektoré z nich majú tendenciu reagovať stanovením reštriktívnych pravidiel poskytovania medzinárodnej ochrany. Azylová politika musí týmto krajinám účinne pomáhať zvládať nápor žiadateľov a najmä zlepšiť obsah ochrany. Výbor uznáva, že v záujme konkretizácie tejto pomoci by sa mal vytvoriť nový postup, ktorý umožní pozastaviť odovzdávanie žiadateľov v rámci dublinského systému do zodpovedného členského štátu, ktorý by mohol byť vystavený dodatočnému tlaku ([14]).

4.9 Posilnená spolupráca s krajinami, ktoré sú vystavené takémuto tlaku, predstavuje mnoho výhod. V prvom rade obmedzuje ďalší presun z jedného členského štátu do druhého. Okrem toho spravodlivejšie rozloženie žiadostí o azyl umožní lepšie riadiť priebeh celého postupu a zabezpečí hlbšiu integráciu osôb, ktorým bola poskytnutá medzinárodná ochrana v krajinách Únie.

Účinná harmonizácia zameraná na zlepšenie ochrany ohrozených osôb

4.10 Vybavovanie žiadostí o azyl spadá do právomocí úradov členských štátov. V dôsledku nedostatočnej harmonizácie právnych predpisov jednotlivých štátov pretrvávajú v tejto oblasti protichodné tradície; situácia v krajine pôvodu žiadateľa sa posudzuje rôzne; chýbajú spoločné postupy na európskej úrovni; administratívne kapacity sú celkom odlišné; a napokon tlak uchádzačov o medzinárodnú ochranu nie je rovnomerne geograficky rozložený. Úroveň ochrany v jednotlivých členských štátoch sa preto veľmi líši, v dôsledku čoho dochádza k sekundárnym pohybom utečencov v rámci EÚ ([15]).

4.11 Nevyhnutnou etapou je začať analyzovať žiadosti o azyl na spoločnom základe. Výbor už mnohokrát odporúčal, aby sa upustilo od zoznamov krajín, ktoré by mali byť bezpečné, a aby ich nahradil systém schopný v reálnom čase posúdiť riziká, ktoré hrozia v tretích krajinách, a to v individuálnom aj v kolektívnom meradle. Tento systém patrí medzi úlohy, ktoré má na starosti Európsky podporný úrad pre azyl. V rámci tohto spoločného systému hodnotenia sa bude musieť používať spoločný súbor definícií, do ktorého bude treba zahrnúť aj ochranné agentúry a ochranu na území daného štátu.

([12]) Stanovisko EHSV na tému „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (prepracované znenie)“, KOM(2009) 554 v konečnom znení – 2009/0165 (COD), spravodajca: pán PEZZINI.

([13]) Ú. v. EÚ C 317, 23.1.2009, s. 110.

([14]) Ú. v. EÚ C 317, 23.12.2009, s. 115.

([15]) Ú. v. EÚ C 218, 11.9.2009.

4.12 Výbor sa nazdáva, že neštátne ochranné agentúry môžu poskytovať užitočné služby, ktoré môžu byť občas krátkodobo aj nevyhnutné, najmä pri riešení humanitárnych problémov. Domnieva sa však, že nie je mysliteľné zveriť im, čo i len čiastočne, úlohu zabezpečiť ochranu osôb na danom území, ktorú môžu poskytnúť len štátne štruktúry. Vnútroštátna ochrana môže byť zabezpečená len vtedy, ak je väčšina krajiny pod kontrolou ústrednej moci, ktorá je schopná a ochotná zabezpečiť vnútorný poriadok, minimálnu úroveň verejných služieb a primeranú ochranu práv a bezpečnosti občanov.

4.13 Výbor teší pokrok smerujúci k uniformizácii obsahu dvoch štatútov ochrany (štatútu utečenca a doplnkovej ochrany). Viackrát vyjadril svoju podporu tomuto vývoju, ktorý v budúcnosti zabezpečí komplexnejšiu ochranu osôb v rizikovej situácii a ich lepšiu integráciu v členských štátoch Únie. Zároveň však uniformizácia týchto dvoch štatútov ochrany nesmie mať priamo či nepriamo za následok zníženie úrovne ochrany a kvality jej obsahu, ale musí ich posilniť ([16]).

4.14 Zodpovednosť za azylovú politiku, ktorá prislúcha vládam jednotlivých krajín, nemôže viesť k tomu, že budú zavádzať úplne odlišné postupy. Niektoré členské štáty, ako Holandsko a Švédsko, vyvinuli v tejto oblasti celú škálu osvedčených postupov, ktoré by mohli inšpirovať podobné opatrenia v iných krajinách. Ich úloha sa podceňuje: môžu ukázať, akým spôsobom sa môže azylová politika uplatňovať v praxi a znížiť výdavky na experimentovanie na úrovni jednotlivých štátov.

Medzinárodná ochrana s bohatším obsahom

4.15 Opatrenia a programy jednotlivých štátov sú v tejto oblasti rôznorodé. Toto hodnotenie je však intuitívne, keďže hlbšia analýza týchto opatrení v členských štátoch neexistuje. Ak nebudú zavedené anticipačné opatrenia, bude poskytovanie medzinárodnej ochrany zbavené svojej podstaty a vyústi do diskriminácie osôb s týmto štatútom. Výbor odporúča zapojiť odbory a zamestnávateľov do navrhovania a vykonávania azylovej politiky na národnej úrovni.

4.16 Výbor sa domnieva, že tento mechanizmus by mohol obsahovať aj opatrenia týkajúce sa uznávania a rovnocennosti diplomov a kvalifikácií, ako aj opatrenia uľahčujúce prístup osôb pod medzinárodnou ochranou k programom odborného vzdelávania ([17]). Ide o dôležité kroky na ceste k integrácii týchto osôb do ekonomiky a spoločnosti a na ceste k zlepšeniu kvality ich života. Prístup na trh práce je dôležité podporovať prostredníctvom aktívnych opatrení na boj proti diskriminácii a podnecovaním hospodárskych aktérov.

Posilnenie a primerané financovanie inštitúcií zodpovedných za azylovú politiku

4.17 Výbor sa nazdáva, že činnosť Európskeho podporného úradu pre azyl sa musí čo najskôr rozbehnúť v praxi. Rozpočet tohto úradu by mu mal umožniť plne rozvinúť svoju činnosť, ktorá je z logistického hľadiska komplexná a rozmanitá. Úlohou tohto úradu, ak zostaneme pri tomto príklade, je predovšetkým vytvoriť spoločný európsky systém hodnotenia rizika v tretích krajinách, ktorý je dôležitou zložkou azylovej politiky. Primerané finančné prostriedky, ktoré mu budú pridelené, by mohli umožniť vyzdvihnúť, aké je výhodné mať na európskej úrovni spoločné inštitúcie a postupy. Je nevyhnutné, aby tento úrad pracoval v koordinácii s ostatnými inštitúciami EÚ, a najmä s vládami členských štátov.

4.18 Financovanie jednotlivých aspektov azylovej politiky treba prehodnotiť. Treba zvýšiť finančné prostriedky a nasmerovať ich na nástroje, ktoré umožňujú dosiahnuť lepšie výsledky a poskytujú členským štátom skutočnú pomoc. Solidarita predstavuje finančný aspekt, ktorý by sa nemal ignorovať. Napríklad Európsky fond pre utečencov má rozpočet (približne 5 miliónov EUR), ktorý je príliš skromný na to, aby mohol zabezpečiť užitočnú pomoc pri uplatňovaní azylovej politiky na európskej a národnej úrovni.

4.19 EHSV s obavami poukázal na niektoré praktiky vlád členských štátov a agentúry Frontex pri vyhosťovaní osôb, ktoré potrebujú medzinárodnú ochranu ([18]). Tieto operácie, ktoré sú čoraz častejšie a rozsiahlejšie, musia prebiehať transparentne a hlavní aktéri musia za ne niesť plnú zodpovednosť ([19]). Výbor odporúča, aby Frontex a Európsky podporný úrad pre azyl spolupracovali s cieľom zabrániť porušovaniu ľudských práv. Vyhostiť osoby do krajín alebo oblastí, v ktorých je ohrozená ich bezpečnosť, predstavuje jasné porušenie zásady nevyhosťovania osôb.

([16]) Stanovisko EHSV z 28. apríla 2010 na tému „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o minimálnych ustanoveniach pre oprávnenie a postavenie štátnych príslušníkov tretej krajiny alebo osôb bez štátneho občianstva ako osôb pod medzinárodnou ochranou a obsah poskytovanej ochrany (prepracované znenie)“, KOM(2009) 551 v konečnom znení – 2009/0164 (COD), spravodajca: pán PÎRVULESCU.

([17]) Pozri poznámku pod čiarou 16.

([18]) Pozri správu Human Rights Watch (HRW) „Pushed Back, Pushed Around Italy's Forced Return of Boat Migrants and Asylum Seekers, Libya's Mistreatment of Migrants and Asylum Seekers (Odstrčení, ponížení. Taliansko prinútilo k návratu migrantov a žiadateľov o azyl, ktorí sa dopravili na lodiach. Líbya zle zaobchádza s migrantmi a žiadateľmi o azyl“), Human Rights Watch 2009.

([19]) Výbor víta ochotu Európskej komisie vniesť transparentnosť do postupov v tejto oblasti.

4.20 EHSV sa nazdáva ([20]), že by sa malo vynaložiť osobitné úsilie na vyškolenie odborného personálu agentúry FRONTEX s cieľom:

— lepšie skoordinovať operačnú spoluprácu medzi členskými štátmi,

— vytvoriť spoločné normy v oblasti odbornej prípravy,

— poskytnúť členským štátom potrebnú pomoc na zabezpečenie prijímania a odsunu prisťahovalcov s podporou mediátorov medzi kultúrami,

— zabezpečiť odbornú prípravu personálu v oblasti humanitárneho práva a azylu, ktoré vypracovala EÚ.

4.21 Výbor odporúča, aby inštitucionálne kroky v oblasti azylovej politiky sprevádzalo väčšie zapojenie organizácií občianskej spoločnosti do rozhodovania o tejto politike ako aj do jej praktického uplatňovania. Vďaka ich zapojeniu sa zvýši vierohodnosť spoločnej politiky a zároveň sa trvalo zlepšia používané nástroje.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([20]) Stanovisko EHSV na tému „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady o minimálnych štandardoch pre konanie v členských štátoch o priznávaní a odnímaní medzinárodnej ochrany (prepracované znenie)“, KOM(2009) 554 v konečnom znení – 2009/0165 (COD), spravodajca: pán PEZZINI.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Otvorená metóda koordinácie a sociálna doložka v kontexte stratégie Európa 2020“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/04)

Hlavný spravodajca: **pán OLSSON**

V liste z 28. apríla 2010 podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie požiadala pani Laurette Onkelinx, podpredsedníčka belgickej vlády a ministerka sociálnych vecí a verejného zdravia, v mene belgického predsedníctva Rady EÚ Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému

„Otvorená metóda koordinácie a sociálna doložka v kontexte stratégie Európa 2020“.

Grémium výboru poverilo 25. mája 2010 odbornú sekciu pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo, aby vypracovala stanovisko výboru v tejto veci.

Vzhľadom na naliehavosť témy bol pán Olsson rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) vymenovaný za hlavného spravodajcu. Výbor prijal 61 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 2 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV víta iniciatívu belgického predsedníctva Rady EÚ zameranú na využitie horizontálnej sociálnej doložky a posilnenej otvorenej metódy koordinácie (OMK), pretože tým zdôrazňuje skutočnosť, že **sociálna súdržnosť nemôže zaostávať za posilnenou koordináciou hospodárskej politiky**, ak má dosiahnuť všetky ciele stanovené v rámci stratégie Európa 2020.

1.2 **Skutočné zapojenie organizovanej občianskej spoločnosti vo všetkých fázach a na všetkých úrovniach** je nevyhnutné na zabezpečenie efektívneho využívania horizontálnej doložky a OMK. EHSV navrhuje, aby Komisia každoročne vypracovala „**správu o riadení**“ takéhoto zapojenia. EHSV môže pri vykonávaní tejto úlohy pomôcť a navrhuje tiež, aby boli pilotné projekty zapojenia financované z programu PROGRESS. Výbor ďalej navrhuje **kódex osvedčených postupov pre participatívne riadenie** OMK.

1.3 EHSV vyzdvihuje naliehavú potrebu koordinačného procesu, v rámci ktorého by boli **všetky ciele a všetky politiky vzájomne prepojené. Tým by sa mala vo všeobecnosti riadiť** implementácia sociálnej doložky a OMK. Komisia by mala túto koordináciu viesť, pričom by jej pomáhal Výbor pre sociálnu ochranu a Výbor pre zamestnanosť. Oba výbory by mali byť prístupné zástupcom z vonkajších zainteresovaných strán.

1.4 **Implementácia horizontálnej sociálnej doložky** musí byť **účinná. Posúdenie sociálneho vplyvu** by malo pokrývať **všetkých desať integrovaných usmernení** pre zamestnanosť a hospodársku politiku, malo by byť uverejnené a začlenené do procesu OMK. Pozornosť by sa mala zamerať na vplyv na zamestnanosť, počet ľudí žijúcich v chudobe a sociálne riziká.

1.5 EHSV **podporuje posilnenú OMK**, aby sa nezamestnanosť, sociálna ochrana a sociálne začlenenie v súčasnej kríze nezatláčali do úzadia. OMK **by sa mala viac zamerať na miestnu úroveň**, čím by sa tiež pričlenila k cieleným opatreniam vykonávaným pod záštitou Európskeho sociálneho fondu. Vzájomné hodnotenia založené na vzájomnom vzdelávaní by mali viesť k vytvoreniu **národných plánov sociálnej súdržnosti**. Ukazovatele by sa mali zamerať aj na **kvalitatívne kritériá dobrých životných podmienok.** EHSV podporuje **Európsku platformu na boj proti chudobe**, nazdáva sa však, že OMK a horizontálna doložka môžu tiež prispieť k rozvoju ostatných modelových iniciatív.

2. **Kontext**

2.1 Belgické predsedníctvo Rady EÚ požiadalo EHSV, aby vypracoval prieskumné stanovisko na túto tému: Ako môže byť dosiahnutá európska sociálna súdržnosť prostredníctvom stratégie Európa 2020 a posilnením otvorenej metódy koordinácie, akú praktickú úlohu môže zohrávať horizontálna sociálna doložka v sociálnom rozmere európskych politík a ako by mala byť implementovaná?

2.2 Stanovisko bude podkladom na konferenciu belgického predsedníctva na tému „Koordinácia EÚ v sociálnej oblasti v kontexte stratégie Európa 2020“, ktorá sa uskutoční 14. a 15. septembra 2010.

2.3 Európska komisia vo svojom oznámení o stratégii Európa 2020 zdôraznila potrebu zapojiť sociálnych partnerov a zástupcov občianskej spoločnosti na všetkých úrovniach. Uviedla, že do tohto procesu by mal byť užšie zapojený aj Európsky hospodársky a sociálny výbor a Výbor regiónov.

2.4 S cieľom dosiahnuť ciele stratégie Európa 2020 schválila Európska rada na svojom zasadnutí 17. júna päť hlavných cieľov (zamestnanosť, výskum a vývoj, emisie skleníkových plynov, vzdelávanie a sociálne začlenenie) a uviedla, že tieto ciele sú prepojené a vzájomne sa podporujú. Boli položené základy pre „omnoho silnejšiu správu ekonomických záležitostí“ tým, že sa medzi priority zaradilo „posilnenie koordinácie hospodárskych politík“. Účinné monitorovacie mechanizmy sú kľúčovými faktormi úspešnej implementácie týchto cieľov. Rada schválila cieľ vyňať 20 miliónov ľudí z ohrozenia chudobou,

pričom členské štáty si môžu stanoviť svoje vnútroštátne ciele na základe aspoň jedného z troch ukazovateľov: riziko chudoby, hmotná núdza a domácnosť nezamestnaných osôb.

2.5 Stratégia Európa 2020 je kombináciou opatrení na európskej a vnútroštátnej úrovni zameraných na dosiahnutie „inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu“. Desať integrovaných usmernení pre hospodárske politiky a politiky zamestnanosti je podkladom pre päť hlavných cieľov. Plánuje sa spustenie siedmich modelových iniciatív. Členské štáty stanovia vnútroštátne ciele a implementačné ustanovenia, ktoré zohľadnia vnútroštátne podmienky, a tiež vypracujú národné programy reforiem (NPR).

2.6 Horizontálna „sociálna doložka“ (článok 9 Zmluvy o fungovaní Európskej únie) bola začlenená do Lisabonskej zmluvy a uvádza, že „pri vymedzovaní a uskutočňovaní svojich politík a činností Únia prihliada na požiadavky spojené s podporou vysokej úrovne zamestnanosti, zárukou primeranej sociálnej ochrany, bojom proti sociálnemu vylúčeniu a s vysokou úrovňou vzdelávania, odbornej prípravy a ochrany ľudského zdravia“.

2.7 Nadväzuje tak na iné horizontálne doložky v Zmluve (články 8, 10, 11 a 12 ZFEÚ): rovnosť medzi mužmi a ženami, životné prostredie a ochrana spotrebiteľa, ktoré zaviedla Amsterdamská zmluva, a boj proti diskriminácii, ktorý je súčasťou Lisabonskej zmluvy.

2.8 Otvorená metóda koordinácie bola v roku 2000 definovaná ako nástroj Lisabonskej stratégie. Stručne zhrnuté, Rada stanovuje ciele, ktoré sa premietnu do národných akčných plánov a programov reforiem, pričom pokrok sa meria pomocou porovnávania, ukazovateľov, vzájomných hodnotení a výmeny osvedčených postupov. Model OMK má pre určité oblasti politiky právny základ aj v Lisabonskej zmluve (články 149, 153, 156, 168, 173 a 181 ZFEÚ).

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1 S cieľom prekonať súčasnú hlbokú hospodársku a sociálnu krízu sa Európa posúva smerom k posilnenej koordinácii hospodárskych politík. EHSV zdôrazňuje, že ak majú byť splnené všetky ciele stratégie Európa 2020, sociálny pokrok nesmie zaostávať za ekonomickými reformami. Preto je nevyhnutné vzájomne prepojiť ekonomický, sociálny a environmentálny rozmer tejto stratégie. Integrované politiky, ktoré sa vzájomne posilňujú, si budú vyžadovať využívanie všetkých nástrojov, ich koordináciu a posilnenie.

3.2 V tejto súvislosti EHSV víta skutočnosť, že belgické predsedníctvo sa zameriava na riadenie a sociálnu súdržnosť tým, že zdôrazňuje horizontálnu sociálnu doložku a posilnenie OMK. Tento prístup by sa mal zachovať dlhodobo. Výbor dôrazne vyzýva maďarskú vládu, aby túto otázku zaradila medzi priority svojho budúceho predsedníctva.

3.3 Výbor však chce tiež zdôrazniť, že pri posilňovaní nástrojov zameraných na dosiahnutie sociálneho pokroku by sa mali vziať do úvahy ustanovenia Charty základných práv.

3.4 EHSV neustále zdôrazňuje, že skutočné zapojenie občanov a organizovanej občianskej spoločnosti do všetkých fáz a na všetkých úrovniach tohto procesu je neoddeliteľnou súčasťou riadenia. Pokiaľ ide o hospodársku a sociálnu reformu, treba dosiahnuť konsenzus so sociálnymi partnermi a inými relevantnými zainteresovanými stranami, pretože tým sa zvýši šanca na splnenie hlavných cieľov.

3.5 EHSV zdôrazňuje, že sociálni partneri a zástupcovia občianskej spoločnosti musia byť úzko zapojení do stanovovania vnútroštátnych cieľov a vytvárania NPR, ako aj do posilňovania OMK a implementácie horizontálnej sociálnej doložky. Komisia a Rada by mali pri schvaľovaní cieľov a hodnotení pokroku vziať do úvahy aj názory organizovanej občianskej spoločnosti.

3.6 Stratégia Európa 2020 sa musí implementovať na všetkých územných úrovniach. Pri formovaní a implementácii sociálnych politík EÚ by mal prístup „zdola nahor“ vzájomne pôsobiť s iniciatívami EÚ nasmerovanými „zhora nadol“. Organizovaná občianska spoločnosť preto musí vytvárať skutočné a účinné partnerstvá s regionálnymi a miestnymi parlamentmi resp. orgánmi s cieľom stanoviť regionálne ciele a definovať vhodné politické opatrenia. Na to nadväzuje účinná implementácia zásady partnerstva, ktorou by sa malo riadiť využívanie a prideľovanie štrukturálnych fondov EÚ v budúcnosti, pričom by sa využili synergie medzi stratégiou Európa 2020 a Európskym sociálnym fondom (ESF) [1].

3.7 EHSV tiež presadzuje aktívne zapojenie národných hospodárskych a sociálnych rád a podobných organizácií.

3.8 EHSV navrhuje, aby Komisia zároveň s každoročnými správami o pokroku NPR v členských štátoch vypracovala „správu o riadení“, ktorá by bola založená na participatívnom riadení OMK a horizontálnej sociálnej doložke, pričom pri vypracovaní tejto správy by mala konzultovať Európsky parlament, EHSV a VR. Výbor by mohol pri monitorovaní zapojenia organizovanej občianskej spoločnosti využiť svoju sieť národných HSR a podobných organizácií. EHSV by dokonca mohol vypracovať svoju vlastnú správu.

[1] ECO/258, „Účinné partnerstvá v politike súdržnosti“, spravodajca: pán Olsson.

3.9 Nevyhnutne treba vytvoriť koordinačný proces, do ktorého by boli začlenené vzájomné interakcie medzi hlavnými cieľmi, integrovanými usmerneniami a modelovými iniciatívami. Komisia zohráva strategicky významnú vedúcu úlohu pri „koordinácii koordinácie". Integrované usmernenia by mali byť „integrované" v pravom zmysle slova, teda všetky politiky by mali navzájom súvisieť a mali by byť zamerané na všetky ciele. Takáto integrácia by mala všeobecne usmerňovať zavádzanie mechanizmov implementácie horizontálnej sociálnej doložky a posilňovanie OMK. Výsledky implementácie horizontálnej sociálnej doložky by sa mali uplatniť v procese OMK, aby sa posilnilo prepojenie medzi týmito dvoma nástrojmi.

3.10 EHSV preto dôrazne podporuje návrhy predložené 21. mája 2010 v rámci príspevku Výboru pre sociálnu ochranu k novej európskej stratégii ([2]). Tento výbor chce, aby bola horizontálna sociálna doložka začlenená do preambuly usmernení pre hospodársku politiku. Ďalej uvádza, že tematické hodnotenie a vypracovávanie správ o pokroku súvisiace s jej sociálnym rozmerom je dôležitou črtou integrovanej vízie stratégie Európa 2020.

3.11 EHSV oceňuje prácu Výboru pre sociálnu ochranu a Výboru pre zamestnanosť a nazdáva sa, že ich úloha by sa mala rozšíriť, keď sa budú posilňovať nástroje zamerané na dosiahnutie sociálneho rozmeru. Výbor navrhuje, aby neboli vo výboroch zastúpené len vlády, ale aj sociálny partneri a iné relevantné organizácie občianskej spoločnosti. EHSV navrhuje, aby sa výbory schádzali pravidelnejšie so zástupcami týchto zainteresovaných strán na európskej úrovni, ako aj na úrovni členských štátov. Úlohou vládnych predstaviteľov vo Výbore pre sociálnu ochranu a Výbore pre zamestnanosť je tak organizácia konzultácií so sociálnymi partnermi a inými zainteresovanými stranami občianskej spoločnosti v ich krajinách, ako aj účasť na týchto konzultáciách.

3.12 EHSV podporuje návrh Komisie na vytvorenie komunikačných nástrojov zameraných na zapojenie občanov, pracovníkov, podnikov a ich zastupiteľských organizácií. Iniciatíva Komisie týkajúca sa hodnotenia skutočnej situácie v spoločnosti môže slúžiť ako vzor a môže byť postavená na trvalejšom základe, pričom bude mať dosah aj na miestnu úroveň. Samotní sociálni partneri a organizácie občianskej spoločnosti však musia byť proaktívni v otázke spôsobu využívania horizontálnej sociálnej doložky a OMK. EHSV preto navrhuje pilotné projekty zamerané na tento účel, ktoré budú financované z programu PROGRESS.

4. **Konkrétne pripomienky k horizontálnej sociálnej doložke**

4.1 Vplyv horizontálnej sociálnej doložky na životné prostredie, rovnosť medzi mužmi a ženami a ochranu spotrebiteľa, ktoré pred viac ako 10 rokmi zaviedla zmluva, je hlavne neformálny.

4.2 EHSV zdôrazňuje, že posúdenie sociálneho vplyvu je nevyhnutnou súčasťou monitorovania stratégie Európa 2020. Toto posúdenie by malo poskytnúť efektívne mechanizmy na hodnotenie sociálnych rizík a malo by byť uverejnené a sprístupnené na verejnú diskusiu. Výbor by chcel zdôrazniť, že pozornosť by sa mala zamerať najmä na vplyv na zamestnanosť a počet ľudí ohrozených chudobou.

4.3 Komisia by mala spolu s Výborom pre sociálnu ochranu a Výborom pre zamestnanosť prevziať zodpovednosť. Európski sociálni partneri a iné významné zainteresované strany by mali byť aktívne zapojení. Ich názory by sa mali uverejňovať spolu s takýmito posúdeniami (v prílohe). V tejto súvislosti treba poznamenať, že Komisia už vytvorila mechanizmy na posúdenie sociálneho vplyvu prostredníctvom integrovaného posúdenia vplyvu, ale povedomie o týchto mechanizmoch a ich využitie nie sú veľmi dobre rozvinuté.

4.4 Podľa názoru EHSV treba zabezpečiť, aby hospodárska politika a konsolidácia verejných financií viedli k vyššej zamestnanosti, k zníženiu počtu ľudí žijúcich v chudobe a zlepšeniu sociálnych práv. Posúdenie sociálneho vplyvu by preto malo pokrývať všetkých desať integrovaných usmernení pre zamestnanosť a hospodárske politiky. V prípade potreby by mali byť zhodnotené aj iné opatrenia podniknuté na dosiahnutie piatich hlavných cieľov.

4.5 Posúdenie sociálneho vplyvu by sa malo vykonať aj na vnútroštátnej a regionálnej úrovni.

4.6 Počiatočná správa by mala byť hotová do decembra 2010, aby mohla byť začlenená do prvého každoročného prieskumu stratégie Európa 2020.

5. **Konkrétne pripomienky k OMK**

5.1 EHSV často kritizoval OMK za to, že nepriniesla očakávané výsledky. Na vnútroštátnej úrovni je táto metóda neefektívna a neznáma. Nedostatočne zapája sociálnych partnerov a iné organizácie občianskej spoločnosti.

5.2 Boli však zaznamenané aj určité zlepšenia, najmä v oblasti sociálneho začlenenia, a EHSV už vo viacerých stanoviskách výrazne podporil zavedenie OMK do nových oblastí politiky (napríklad v oblasti zdravia, politiky mládeže, demografických problémov a prisťahovalectva a azylu).

5.3 EHSV dôrazne vyjadruje názor, že v súčasnej kríze by sa mala OMK posilniť s cieľom zabezpečiť, aby sa neobchádzali politiky v oblasti sociálnej ochrany a sociálneho začlenenia.

([2]) Rada 9964/10.

5.4 EHSV v plnej miere podporuje vytvorenie Európskej platformy na boj proti chudobe, ktorá by bola nástrojom na posilnenie angažovanosti podnikov, pracovníkov a širokej verejnosti za zníženie sociálneho vylúčenia prostredníctvom praktických opatrení. Táto platforma sa bude s OMK navzájom dopĺňať. EHSV sa však nazdáva, že OMK môže tiež pomôcť pri rozvoji iných modelových iniciatív, najmä aj bude podložená posúdením sociálneho vplyvu horizontálnej doložky.

5.5 EHSV navrhuje, že OMK by mala byť posilnená stanovením záväzných cieľov na úrovni členských štátov v záujme dosiahnutia cieľov stratégie Európa 2020. Tento názor EHSV zdôrazňuje vo viacerých stanoviskách, ako napríklad v nedávnom stanovisku o usmerneniach pre politiky zamestnanosti ([3]), ktoré žiadalo o ambicióznejšie a merateľnejšie ciele v oblasti zamestnanosti, vzdelávania a sociálneho začlenenia založené na lepšej politickej koordinácii. Výbor tiež dôrazne podporuje požiadavku predloženú na konferencii vo Florencii, ktorá sa koná každé dva roky, aby boli do stratégie Európa 2020 začlenené špecifické ukazovatele na meranie vplyvu vzdelávania v rannom veku na zníženie sociálneho vylúčenia v neskoršom období.

5.6 EHSV však zdôrazňuje, že keď majú členské štáty možnosť zvoliť si najvhodnejšie ukazovatele (pozri vyššie bod 2.4), OMK by mala prostredníctvom porovnávania monitorovať všetky relevantné ukazovatele. Členské štáty by nemali mať možnosť vyhnúť sa plneniu hlavných cieľov EÚ. Výbor je tohto názoru, že počet ľudí ohrozených chudobou, ktorý sa meria pomocou ukazovateľa relatívneho príjmu ([4]), je relevantný pre všetky členské štáty. Dôležité je tiež, aby boli vnútroštátne ciele stanovené na základe skutočného participatívneho dialógu so zainteresovanými stranami.

5.7 EHSV sa nazdáva, že členské štáty by mali byť lepšie motivované, aby si plnili svoje záväzky, napríklad prostredníctvom jasného podmieňovania pridelenia prostriedkov z ESF. Tento prístup sa posilní, ak sa operačné programy ESF ešte viac zamerajú na sociálne začlenenie, pričom sa budú opierať o účinné partnerstvo so sociálnymi partnermi a organizáciami občianskej spoločnosti.

5.8 OMK by sa mala viac orientovať na miestnu úroveň, pričom by v spolupráci s miestnymi orgánmi a organizáciami vytvárala miestne a regionálne akčné plány, čím by odrážala participatívny prístup zdola nahor a koordináciu partnerov a politík, tiež s podporou štrukturálnych fondov. Decentralizácia metódy týmto spôsobom zvýši význam integrácie politík, ktorá je veľmi potrebná.

5.9 EHSV dôrazne vyjadruje názor, že by sa malo vykonávať porovnávanie participatívneho riadenia OMK – najmä pokiaľ ide o zapojenie organizovanej občianskej spoločnosti – založený na ukazovateľoch, vzájomných hodnoteniach, vzájomnom vzdelávaní a výmene osvedčených postupov. EHSV navrhuje, aby Komisia a Výbor pre sociálnu ochranu v spolupráci s hlavnými európskymi zainteresovanými stranami vypracovali takéto porovnávanie ako kódex osvedčených postupov. Mohol by byť založený na týchto kritériách ([5]):

— štruktúra dialógu,

— zúčastniť by sa mali všetky relevantné zainteresované strany,

— typ dialógu – mala by sa podporovať skutočná účasť, nielen informovanie a konzultácie,

— zapojenie regionálnej resp. miestnej úrovne prostredníctvom participatívnych akčných plánov atď.,

— účasť národných HSR,

— včasné zapojenie zainteresovaných strán vo všetkých fázach politického cyklu,

— zdokumentované výsledky dialógu,

— stanovenie vnútroštátnych resp. regionálnych cieľov,

— vytvorenie a monitorovanie ukazovateľov,

— zapojenie zainteresovaných strán do vzájomných hodnotení, vzájomného vzdelávania a určovania osvedčených postupov,

— zapojenie zainteresovaných strán do praktických opatrení na podporu zamestnanosti a sociálneho začlenenia.

5.10 Malo by sa vytvoriť jasné prepojenie medzi návrhmi založenými na „všeobecných zásadách“ a OMC. Všeobecné zásady sú odporúčania členským štátom a boli využité napríklad pri politikách EÚ zameraných na tematické stratégie flexiistoty, aktívneho začlenenia a aktívneho starnutia.

5.11 Výsledok OMK by mohol napokon viesť k návrhom na využívanie iných nástrojov, ako je „posilnená spolupráca“ medzi členskými štátmi, uplatnenie metódy Spoločenstva a iné.

([3]) Pozri stanovisko EHSV z 27.5.2010 na tému „Usmernenia pre politiky zamestnanosti“, spravodajca: pán Greif, CESE 763/2010.

([4]) Podľa neho sa hranica chudoby definuje ako príjem nižší ako 60 % mediánového príjmu.

([5]) Pozri napríklad „EU Policy Coordination Beyond 2010: Towards a New Governance Structure“ od Jonathana Zeitlina.

5.12 EHSV zdôrazňuje, že ukazovatele by sa nemali obmedzovať len na hospodársky výkon, ale mali by sa určiť aj ukazovatele sociálnych podmienok, ako to navrhuje Stiglitzova komisia ([6]). Výbor už určil kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele sociálnej politiky, napríklad pre rovnosť medzi mužmi a ženami, zamestnanosť mladých ľudí, „chudobných pracujúcich“, ľudí so zdravotným postihnutím, kvalitné pracovné miesta, chudobu detí a mladých ľudí, rozdelenie príjmu, systémy minimálnej mzdy resp. minimálneho príjmu a prístup k zdravotnej starostlivosti a sociálnym službám. Navrhnutý bol aj prakticky využiteľný ukazovateľ kvality života, ktorý pokrýva šesť rôznych oblastí ([7]). Boli navrhnuté aj kvalitatívne ukazovatele, ktoré merajú dostupnosť a kvalitu v súvislosti s očakávaniami ľudí, zapojenie užívateľov a optimálnosť pre užívateľa.

5.13 Ukazovatele sa musia vytvoriť na európskej, vnútroštátnej a regionálnej úrovni a EHSV zdôrazňuje, že zainteresované strany by mali byť prizvané k vytváraniu a hodnoteniu týchto ukazovateľov.

5.14 EHSV sa nazdáva, že je dôležité, aby členské štáty informovali o tom, ako pokročili smerom k uplatneniu porovnateľných a pritom flexibilných európskych ukazovateľov pre všetky ciele, a to s cieľom zostaviť tabuľku s poradím jednotlivých krajín, ako to navrhuje Kokova správa ([8]), a tiež na to, aby ich vnútroštátni a miestni aktéri využili ako diagnostický nástroj na zlepšenie a vlastnú nápravu.

5.15 Do účinných systémov na vzájomné vzdelávanie, prenos osvedčených postupov a preskúmanie nelegislatívnych opatrení musia byť zapojení zákonodarcovia na všetkých úrovniach. Keďže sociálni partneri a ostatné zainteresované strany občianskej spoločnosti majú špecifické znalosti a rozsiahle skúsenosti so sociálnymi politikami a politikami zamestnanosti, musia byť zapojení do určovania a hodnotenia možností na šírenie overených postupov, najmä inovatívnych opatrení.

5.16 Vzájomné hodnotenia členských štátov by mali byť posilnené zapojením sociálnych partnerov a iných relevantných zainteresovaných strán. Hodnotenia založené na vzájomnom vzdelávaní a osvedčených postupoch by mali byť základom pre verejné odporúčania členským štátom, ktoré navrhnú plán sociálnej súdržnosti.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([6]) Komisia pre meranie hospodárskeho výkonu a sociálneho pokroku.
([7]) Pozri stanovisko EHSV z 22.8.2008 na tému „Prekročiť rámec HDP – ukazovatele trvalo udržateľného rozvoja“, spravodajca: pán Siecker, CESE 1669/2008.
([8]) „Facing the Challenge – The Lisbon Strategy for Growth and Employment“, správa pracovnej skupiny na vysokej úrovni pod vedením Wima Koka, november 2004.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Rozvoj dávok sociálneho zabezpečenia“

(2011/C 44/05)

Hlavný spravodajca: **pán VERBOVEN**

Pani Laurette ONKELINX, podpredsedníčka belgickej vlády a ministerka sociálnych vecí a zdravotníctva, požiadala Európsky hospodársky a sociálny výbor listom z 29. apríla 2010 v mene blížiaceho sa belgického predsedníctva Rady EÚ a v súlade s článkom 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému:

„Rozvoj dávok sociálneho zabezpečenia“.

Grémium výboru poverilo 25. mája 2010 vypracovaním tohto stanoviska odbornú sekciu pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo.

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bol pán Xavier VERBOVEN rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) vymenovaný za hlavného spravodajcu. Výbor prijal 66 hlasmi za, pričom 3 členovia hlasovali proti a 10 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV teší, že otázka rozvoja sociálnych dávok bude počas belgického predsedníctva Rady Európskej únie témou osobitnej konferencie. Výbor uznáva, že sociálna ochrana je dôležitým nástrojom prerozdelenia, sociálnej súdržnosti a solidarity, ktorý musí byť v centre pozornosti európskeho projektu. Základné sociálne práva zaručujú primerané sociálne príjmy v prípade, že dôjde k určitému sociálnemu riziku, ako aj sociálnu pomoc a príspevok na bývanie pre všetkých, ktorí nemajú dostatočné prostriedky. EHSV pripomína, že 30. novembra 2009 prijal vyhlásenie, v ktorom žiada Komisiu, aby vytvorila sociálny akčný program ([1]), ktorý zabezpečí, že základné sociálne práva budú považované za rovnocenné s pravidlami hospodárskej súťaže a hospodárskymi slobodami.

1.2 EHSV by chcel zdôrazniť, že sociálna politika je produktívnym činiteľom. Pripomína, že vhodne navrhnuté sociálne opatrenia a opatrenia v oblasti trhu práce pomáhajú presadzovať sociálnu spravodlivosť a zároveň podporujú hospodársku účinnosť a produktivitu. Základom európskeho sociálneho modelu je súlad medzi hospodárskou účinnosťou a sociálnym pokrokom ([2]). Či sa podarí získať pre európsky projekt podporu občanov, bude závisieť od účinnosti opatrení zavedených v týchto rôznych oblastiach. Okrem toho by sa nemala zanedbávať významná úloha sociálnej ochrany ako stabilizátora hospodárstva, či už v období hospodárskej konjunktúry alebo recesie ([3]).

1.3 V dôsledku súčasnej hospodárskej a sociálnej krízy je viac než kedykoľvek predtým potrebná ambiciózna európska stratégia do roku 2020. Túto novú stratégiu, ktorú stanovila Komisia ([4]), schválila 17. júna 2010 Európska rada a v septembri tohto roku by ju mal formálne prijať Európsky parlament. Stratégia sa zameriava na štyri oblasti: znalosti a inovácia, udržateľnejšie hospodárstvo, zlepšenie miery zamestnanosti a sociálne začlenenie. EHSV podporuje túto viacrozmernú víziu, ktorej cieľom je podporovať *„inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast“*, ľutuje však, že odporúčania uvedené v stanovisku výboru na tému „Lisabonská stratégia po roku 2010“, týkajúce sa nedostatkov, ktoré boli v určitých aspektoch zistené, neboli zohľadnené v praxi. Ide napríklad o odporúčanie vypracovať *„usmernenia s merateľnými cieľmi v oblasti rovnosti medzi mužmi a ženami, boja proti pracovným pomerom s nedostatočným sociálnym zabezpečením, prechodu na hospodárstvo s nízkymi emisiami CO_2, boja proti chudobe (aj zamestnaných ľudí), ako aj v oblasti predchádzania sociálnemu vylúčeniu (napr. primeraná podpora v prípade straty zamestnania resp. pracovnej neschopnosti a prístupu k verejným službám“* ([5]).

1.4 EHSV s uspokojením víta skutočnosť, že stratégia Európa 2020 obsahuje osobitné usmernenie venované sociálnemu začleneniu a boju proti chudobe a v rámci neho záväzok dosiahnuť, aby sa aspoň 20 miliónom ľudí podarilo vymaniť z ohrozenia chudobou a sociálnym vylúčením ([6]). Rok 2010 bol vyhlásený za Európsky rok boja proti chudobe, aj preto je nevyhnutné podniknúť potrebné opatrenia a pomôcť všetkým, ktorých chudoba postihla, dostať sa z tejto situácie.

1.5 Rada zastáva názor, že najlepší spôsob, ako sa vymaniť zo sociálneho vylúčenia, je dostať sa k trvalému a kvalitnému pracovnému miestu s primeranou mzdou. V záujme vytvorenia inkluzívneho trhu práce by sa mali prijať opatrenia zamerané na zlepšenie štruktúry ([7]). EHSV pripomína, že v rámci sociálneho dialógu bola 9. decembra 2009 uzavretá rámcová dohoda v záujme inkluzívneho trhu práce. Táto rámcová dohoda odráža vôľu sociálnych partnerov podporovať inkluzívne trhy práce, čo najlepšie využiť potenciál pracovnej sily v Európe, zvýšiť mieru zamestnanosti, zlepšiť kvalitu pracovných miest vrátane odbornej prípravy a zvyšovania kvalifikácie.

([1]) Stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 27, 3.2.2009.
([2]) Stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 309, 16.12.2006.
([3]) Európska komisia, Výbor pre sociálnu ochranu, *Rapport conjoint sur la Protection et l'inclusion sociale 2010* (Spoločná správa o sociálnej ochrane a sociálnom začlenení na rok 2010), manuskript, február 2010.
([4]) Oznámenie Komisie KOM(2010) 2020.
([5]) Stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 128/10, 18.5.2010.
([6]) Európska rada, 17.6.2010, Závery, EUCO 13/10.
([7]) Tamže 5.

1.6 EHSV súhlasí s názorom Európskeho parlamentu uvedeným v uznesení zo 6. mája 2009 o aktívnom začleňovaní ľudí vylúčených z trhu práce ([8]), kde sa v prvom odôvodnení píše, že *„aktívne začleňovanie nesmie nahrádzať sociálne začleňovanie, pretože zraniteľné skupiny neschopné zúčastňovať sa na trhu práce majú právo na dôstojný život a plnú účasť v spoločnosti, a teda minimálny príjem, a prístupné a cenovo dostupné kvalitné sociálne služby musia byť dosiahnuteľné bez ohľadu na to, či je osoba schopná zúčastňovať sa na trhu práce“*.

1.7 EHSV pripomína, že vo svojom stanovisku z 12. júla 1989 venovanom chudobe ([9]) odporučil vytvoriť *sociálne minimum, ktoré by predstavovalo akúsi záchrannú sieť pre chudobných a zároveň by bolo potrebným stimulom pre ich opätovné začlenenie do spoločnosti*. Ľutuje, že toto stanovisko ako aj odporúčanie Rady z 24. júna 1992 o spoločných kritériách týkajúcich sa dostatočných prostriedkov a sociálnej pomoci v systémoch sociálnej ochrany ([10]) doteraz neboli primerane zohľadnené. EHSV preto zastáva názor že by sa malo uvažovať o postupnom zavedení zaručeného príjmu a zaručených dávok v rámci systému sociálnej ochrany, a to prostredníctvom nového nástroja, ktorý by zohľadňoval špecifiká jednotlivých krajín a zároveň účinnejšie podporoval opatrenia zamerané na boj proti chudobe, zavádzané v jednotlivých členských štátoch. Cieľ znížiť mieru chudoby, ktorý je súčasťou stratégie Európa 2020, je z tohto hľadiska dôležitou hybnou pákou.

1.8 Pokiaľ ide o sociálne dávky nahrádzajúce mzdu, EHSV zdôrazňuje, že v súčasnosti sa všetkým týmto dávkam nevenuje osobitná pozornosť v rámci otvorenej metódy koordinácie v oblasti sociálnej ochrany. Prostredníctvom stanovenia cieľov a pomocou spoločných ukazovateľov, ako aj vďaka výmene osvedčených postupov, sa táto usiluje zreformovať systémy sociálnej ochrany v oblasti boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu, v oblasti dôchodkov, zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti. Z toho vyplýva, že dávky v nezamestnanosti, v prípade práceneschopnosti, materské dávky ako aj dávky, ktoré poberajú zdravotne postihnutí a osoby, ktoré utrpeli pracovný úraz alebo majú chorobu z povolania, nie sú v tomto dôležitom procese zohľadnené. EHSV odporúča, aby sa otvorená metóda koordinácie zameraná na sociálnu ochranu rozšírila na všetky sociálne dávky, ktoré nahrádzajú mzdu. Konkrétne odporúča zaviesť monitoring, ktorý bude skúmať primeranú úroveň poskytovaných dávok.

1.9 EHSV pripomína, že na to, aby sme mohli zmodernizovať naše systémy sociálnej ochrany, je nevyhnutné dosiahnuť účinnú rovnováhu medzi stimulmi, ktorých cieľom je zvýšiť ponuku pracovnej sily, a opatreniami, ktoré majú zabezpečiť primeranú úroveň sociálnej ochrany a efektívnosť výdavkov vynakladaných v tejto oblasti. Pokiaľ ide o prvý aspekt, výbor by chcel podotknúť, že príjmy by nemali byť jediným kritériom, na ktoré treba prihliadať. Ďalšie faktory, ako dostupnosť, efektívnosť a kvalita služieb starostlivosti o deti, opatrenia, ktoré majú uľahčiť prístup zdravotne postihnutým, infraštruktúry zamerané na hľadanie pracovných miest pre uchádzačov o zamestnanie, na odbornú prípravu a vzdelávanie, ako aj infraštruktúra v oblasti verejného zdravia, sú takisto veľmi dôležité ([11]). EHSV preto opätovne zdôrazňuje, že by chcel, aby sa otvorená metóda koordinácie posilnila, a to vďaka zavedeniu merateľných cieľov v oblasti sociálnej ochrany, najmä pokiaľ ide o výšku náhrady alebo pokrytia, ale aj o prístup k službám všeobecného záujmu ([12]). Okrem toho výbor konštatuje, že otvorená metóda koordinácie v oblasti sociálnej ochrany nevenuje osobitnú pozornosť rozšíreniu aktivačných systémov. Odporúča, aby bola v rámci Výboru pre sociálnu ochranu vypracovaná správa s cieľom preskúmať, či tieto aktivačné mechanizmy skutočne odrážajú rovnováhu medzi hodnotami solidarity, zodpovednosti a súdržnosti.

1.10 EHSV by chcel zdôrazniť dôležitú úlohu, ktorú môžu zohrávať zástupcovia občianskej spoločnosti a sociálni partneri, pokiaľ ide o všetky otázky spojené s modernizáciou systémov sociálnej ochrany, ako aj v úsilí posilniť otvorenú metódu koordinácie ako demokratický postup.

2. **Úvod a kontext**

2.1 Sociálna ochrana je dôležitý nástroj prerozdelenia a solidarity, ktorého organizácia a financovanie spadajú do zodpovednosti členských štátov. Sociálna ochrana bola v každom členskom štáte vytvorená špecifickým spôsobom a vyznačuje sa veľkou rozmanitosťou systémov. Táto problematika je jednou z kľúčových tém európskeho projektu, ako o tom svedčí článok 9 Zmluvy o fungovaní Európskej únie ([13]) a článok 34 Charty základných práv ([14]). Únia uznáva a rešpektuje:

— na jednej strane *právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne služby, ktorými sa zabezpečuje ochrana v prípade materstva, choroby, pracovných úrazov, závislosti alebo vysokého veku, ako aj v prípade straty zamestnania,*

— na druhej strane *právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu všetkých osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov*.

2.2 Okrem toho že sociálna ochrana zaručuje primeraný príjem osobám, ktoré nie sú pracovne činné, alebo v prípade, že dôjde k určitému sociálnemu riziku, takisto musí človeku aktívne pomáhať bezpečne prekonať obdobia profesionálnych zmien, a najmä zabezpečiť, aby sa dobre integroval na trhu práce.

([8]) Európsky parlament, uznesenie zo 6. mája 2009, 008/2335(INI).
([9]) Stanovisko EHSV, Ú. v. ES C 221, 28.8.1989, a Ú. v. EÚ C 128/15, 18.5.2010.
([10]) Odporúčanie Rady z 24.6.1992, 92/441/EHS, Ú. v. ES L 245, 26.8.1992.
([11]) Stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 302, 7.12.2004.
([12]) Stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 128/10, 18.5.2010, a Ú. v. EÚ C 302, 7.12.2004.
([13]) Článok 9 ZFEÚ, Ú. v. EÚ C 115, 9.5.2008.
([14]) Charta základných práv, Ú. v. ES C 364, 18.12.2000.

2.3 Zoči-voči dôsledkom finančnej krízy, ktorá vypukla v roku 2008, systémy sociálnej ochrany nielenže pomáhali chrániť Európanov pred najvážnejšími dôsledkami finančnej krízy, ale zohrali tiež dôležitú úlohu ako stabilizátory hospodárstva, keďže pôsobili proti cyklickej tendencii ([15]). Keďže chýba ambiciózna konvergenčná politika, tieto systémy by mohli byť ohrozené, a to najmä v dôsledku určitých postupov hospodárskej súťaže používaných v niektorých členských štátoch, pre ktoré zníženie sociálnych výdavkov predstavuje spôsob, ako prilákať investície zahraničného kapitálu. Tento postup, ktorý sa už uplatňuje z hľadiska daní aj miezd, má totiž tendenciu rozšíriť sa aj na sociálnu oblasť ([16]).

2.4 Čoskoro sa začne s realizáciou novej stratégie Európa 2020, a preto treba pripomenúť, že hospodársky rast a zvýšenie miery zamestnanosti samy o sebe nemôžu zaručiť lepšiu sociálnu súdržnosť. V uplynulých desiatich rokoch často dochádzalo k prehlbovaniu rozdielov a chudoba a sociálne vylúčenie zostávajú i naďalej veľkým problémom vo väčšine krajín EÚ ([17]). EHSV zdôrazňuje, že je nevyhnutné bojovať proti týmto javom opatreniami, ktoré by neboli predovšetkým reaktívne a netýkali by sa len finančných dávok, ale boli by tiež preventívne a proaktívne, aby sa mohlo proti chudobe zasiahnuť už v predstihu. Máme na mysli najmä fenomén chudoby detí, ktorý môže rozhodujúco ovplyvniť ich ďalší rozvoj a život.

2.5 Sociálna ochrana vo všeobecnosti a konkrétne sociálne dávky musia v súčasnosti čeliť štyrom hlavným problémom:

— dôsledky krízy, to znamená na jednej strane zvýšenie výdavkov spojených s nezamestnanosťou, ktorá je dôsledkom toho, že mnoho ľudí prišlo o prácu, a na druhej strane tlak, ktorý to spôsobuje na verejné financie. Aby nedochádzalo k dlhodobému predlžovaniu nezamestnanosti, je nevyhnutné ďalej zlepšovať a modernizovať systémy sociálnej ochrany s cieľom vytvoriť aktívny a bezpečný rámec, ktorý ľuďom zaručí prístup ku kvalitným pracovným miestam a návrat do práce, a zároveň zabezpečí, že tieto systémy budú mať trvalý charakter,

— fenomén starnutia obyvateľstva, ktorý bude mať veľké dôsledky v oblasti dôchodkov a zdravotnej starostlivosti. Solidarita medzi generáciami znamená okrem iného nevyhnutnosť zabezpečiť dostatočnú výšku dôchodkov ako aj investovať do potrieb spojených s týmto javom, napríklad pomoc v prípade závislosti,

— neprípustný nárast chudoby a rozdielov. Ciele z hľadiska zníženia miery chudoby stanovené v novej stratégii Európa 2020 sú veľmi ambiciózne. Budú si vyžadovať koordinované úsilie členských štátov v mnohých oblastiach politickej činnosti, a to v spolupráci so sociálnymi partnermi a občianskou spoločnosťou,

— nevyhnutnosť zvýšiť blahobyt a posilniť sociálnu súdržnosť európskych občanov. V uplynulých rokoch európski občania ukázali, že veľa očakávajú od nových politických opatrení v sociálnej oblasti, ktoré by mali byť zo sociálneho hľadiska účinné a progresívne a z hospodárskeho hľadiska trvalo udržateľné.

3. **Primeraná výška sociálnych dávok nahrádzajúcich mzdu**

3.1 Sociálne dávky, ktoré majú človeku zabezpečiť príjem v prípade nezamestnanosti, odchodu do dôchodku, choroby alebo zdravotného postihnutia, sú dôležitou súčasťou systémov sociálnej ochrany. Bez ohľadu na ich spôsob financovania, na zásady, z ktorých vychádzajú (poistná alebo univerzálna) alebo podmienky ich poskytovania, cieľom všetkých týchto sociálnych dávok je zaistiť ľuďom stabilný a primeraný príjem v prípade, že dôjde k takémuto sociálnemu riziku. V tejto súvislosti plnia teda dôležitú úlohu zabezpečenia, rovnako z hľadiska jednotlivcov, ako aj z hľadiska spoločnosti všeobecne. Nemali by sa považovať za záťaž, ale za produktívnu investíciu, z ktorej majú všetci úžitok.

3.2 Veľká premena, ktorou museli prejsť hospodárstvo a spoločnosť v Európe v dôsledku globalizácie, technologických zmien, fenoménu starnutia obyvateľstva a nedávnej hospodárskej krízy, ktorá vypukla v roku 2008, viedla k hlbokým zmenám v systémoch sociálnej ochrany všeobecne, najmä však z hľadiska sociálnych dávok, ktoré nahrádzajú príjem. Cieľom takzvaných modernizačných opatrení, ktoré sa zavádzajú posledných dvadsať rokov, je najmä ozdraviť verejné financie v jednotlivých členských štátoch a zabezpečiť hospodársky rast, konkrétne prostredníctvom vysokej miery zamestnanosti. V dôsledku toho nadobudli sociálne dávky rozhodujúci význam ako stimul na väčšie zapojenie sa do trhu práce.

3.3 Výbor si plne uvedomuje, že úroveň ochrany, ktorú tieto dávky poskytujú, do veľkej miery závisí od verejných financií, na ktoré sa v súčasnosti vyvíja veľký tlak v súvislosti s dôsledkami hospodárskej krízy a problémami spojenými so starnutím obyvateľstva. Chcel by však pripomenúť, že odmieta *„kroky vedúce k ohrozeniu solidarity, ktorá je základom sociálnej ochrany a ktorá je pre Európu veľmi prínosná“* ([18]). Poskytovanie sociálnych dávok, ktoré umožňujú čiastočne si udržať životnú úroveň, rozhodujúcou mierou napomáha lepšiemu rozdeleniu majetkov a príjmov ako aj lepšej sociálnej súdržnosti. V tom istom duchu by chcel výbor zdôrazniť význam nástrojov, ktorých cieľom je upravovať sociálne dávky podľa vývoja životnej úrovne. Preto sa výbor nazdáva, že je potrebné vytvoriť v rámci otvorenej metódy koordinácie monitoring, ktorý bude skúmať primeranú úroveň poskytovaných dávok.

3.4 EHSV žiada, aby bol vytvorený akčný sociálny program, ktorý musí byť založený na pozitívnej spolupráci medzi štátmi v snahe bojovať proti pokusom odštartovať konkurenčné preteky *„ku dnu‘ v oblasti sociálnych práv, sociálnej ochrany a pracovných podmienok“* ([19]).

([15]) Európska komisia, Výbor pre sociálnu ochranu, *Rast, zamestnanosť a sociálny pokrok v EÚ – hlavné posolstvá,* manuskript, september 2009.

([16]) Klaus Busch, „World Economic Crisis and the Welfare State – Possible solutions to reduce the economic and social inbalances in the world economy, Europe and Germany.“, International Policy analysis, Friedrich-Ebert-Stiftung, február 2010.

([17]) Tamže 15.

([18]) Tamže 5.

([19]) Tamže 1.

3.5 *Nezamestnanosť: posilniť sociálnu ochranu ako investíciu v prospech hospodárskej konkurencieschopnosti ako aj sociálneho začlenenia*

3.5.1 Poistenie v nezamestnanosti predstavuje dôležitú sociálnu výhodu, pretože jeho cieľom je zabezpečiť pracujúceho pred dôsledkami prepustenia alebo reštrukturalizácie. Cieľom je zaistiť primeranú a stabilnú úroveň prostriedkov, ktorá je prvým predpokladom zabezpečenia pracovnej mobility, a tým aj návratu do zamestnania ([20]).

3.5.2 Poistenie v nezamestnanosti sa nemôže obmedzovať len na poskytovanie dávok, ale musia s ním byť spojené aj primerané a dynamické podporné opatrenia zamerané na kvalitné pracovné miesta. Tieto aktívne opatrenia by mali zabezpečovať individuálnu pomoc, ako aj prístup k odbornej príprave na zvýšenie kvalifikácie ([21]). Okrem toho sú veľmi dôležité aj ďalšie faktory, ako dostupnosť, efektívnosť a kvalita služieb starostlivosti o deti, ale tiež opatrenia, ktoré majú uľahčiť prístup zdravotne postihnutým, infraštruktúra v oblasti vzdelávania a verejného zdravia ([22]). Orgány verejnej správy by mali zabezpečiť fungovanie týchto zložiek, ktoré sú pre plynulý prechod do nového zamestnania nevyhnutné.

3.5.3 Na druhej strane EHSV zastáva názor, že v záujme vytvorenia skutočne inkluzívneho trhu práce je potrebné zaviesť opatrenia zamerané na zlepšenie štruktúry ([23]). V tejto súvislosti EHSV pripomína že v rámci sociálneho dialógu bola 9. decembra 2009 uzavretá rámcová dohoda v záujme inkluzívneho trhu práce. Táto rámcová dohoda odráža vôľu sociálnych partnerov podporovať inkluzívne trhy práce, čo najlepšie využiť potenciál pracovnej sily v Európe, zvýšiť mieru zamestnanosti, zlepšiť kvalitu pracovných miest vrátane odbornej prípravy a zvyšovania kvalifikácie.

3.5.4 Výbor sa domnieva, že je potrebné vyvinúť spoločné úsilie, aby sa práca stala výnosnou, a zamestnanie tak skutočne predstavovalo voľbu, ktorá je z finančného hľadiska zaujímavejšia. Je nevyhnutné, aby sa vďaka zavedeniu koordinovaných opatrení v sociálnej, mzdovej a daňovej oblasti osoby s nízkym príjmom a slabou kvalifikáciou mohli dostať k dobre platenej práci, a uniknúť tak biede a nezamestnanosti ([24]).

3.5.5 Dávky v nezamestnanosti spolu s dynamickými opatreniami zameranými na trh práce umožňujú stabilizovať ekonomiku a vďaka zlepšeniu kvalifikácie a účinným iniciatívam v oblasti hľadania zamestnania a rekvalifikácie podporujú schopnosť aktívne sa prispôsobiť zmenám ([25]). Bolo by však treba dohliadať na to, aby aktivačné opatrenia, ktoré sa v súčasnosti rozvíjajú vo všetkých členských štátoch, skutočne odrážali rovnováhu medzi hodnotami solidarity, zodpovednosti a súdržnosti, a na to, či nepredstavujú riziko, pokiaľ ide o prehĺbenie nerovností a rozdiely medzi kategóriami, a neobmedzujú sa len na netypické, slabo kvalifikované a/alebo zle ohodnotené pracovné miesta. Okrem toho by bolo treba zachovať obozretnosť, pokiaľ ide o opatrenia, ktoré majú posilniť podmienky priznania dávok, najmä v období hospodárskej krízy, keď dopyt po pracovnej sile nie je veľký. Osoby, ktoré sú vylúčené z trhu práce, by sa mohli ocitnúť v ešte väčšej neistote, čo je značnou prekážkou pre ich (opätovné) začlenenie do pracovného života. Ďalším negatívnym dôsledkom týchto vylučovacích opatrení by mohlo byť to, že vyvolajú presuny do iných oblastí sociálnej ochrany, ako je sociálna pomoc alebo práceneschopnosť, čo nie je žiaduce.

3.6 *Dôchodky: primerané dôchodky vzhľadom na problém starnutia*

3.6.1 V situácii, keď sa počet dôchodcov v Európe zvyšuje a relatívny počet osôb v produktívnom veku klesá, Európska únia vyzvala členské štáty, aby spustili reformy svojich dôchodkových systémov s cieľom zabezpečiť primerané a stabilné dôchodky. Uvedené reformy majú tieto hlavné ciele: podnecovať ľudí, aby pracovali dlhšie; nabádať ich, aby uzatvárali doplnkové dôchodky; vytvoriť silnejšie väzby medzi sociálnymi príspevkami a sociálnymi dávkami; pri vymedzení sociálnych dávok zohľadňovať zvyšovanie dĺžky života; primeraným spôsobom financovať minimálne dôchodky; započítať do nárokov na dôchodok aj obdobia poskytovania starostlivosti a vytvoriť automatické alebo poloautomatické mechanizmy revízie.

3.6.2 Riziko chudoby zostáva i naďalej mimoriadne vysoké u osôb vo veku 65 rokov a viac (v 27 krajinách Únie hrozí chudoba priemerne 20 % osôb tejto vekovej kategórie a 17 % všetkých obyvateľov), a to najmä u žien (chudoba hrozí 22 % žien). Vyvstáva tu problém primeranosti úrovne starobného dôchodku v porovnaní s príjmom, ktorý dostáva ostatné obyvateľstvo. Cieľom starobného dôchodku je poskytnúť dôchodcom istý príjem ako náhradu za mzdu, ktorú poberali počas pracovného života, s prihliadnutím na doterajšiu životnú úroveň. V budúcnosti by bolo treba zaviesť potrebné opatrenia, aby sa znížili rozdiely v príjmoch medzi dôchodcami, mužmi a ženami, v dôsledku rôznych dôchodkov, ale tiež aby sa pracovníkom/-čkam, ktorí/-é zastávajú netypické pracovné miesta alebo majú netypickú pracovnú kariéru, zaručilo primerané starobné poistenie. Segregácia medzi mužmi a ženami, ktorá ešte stále existuje na trhu práce, má veľké následky na oprávnený vznik nároku, a tým aj vyhliadok, žien na dôchodok ([26]). Výbor by chcel takisto zdôrazniť, že všeobecné rozšírenie systémov minimálneho dôchodku môže zohrať dôležitú úlohu v boji proti chudobe seniorov. EHSV žiada, aby Výbor pre sociálnu ochranu a otvorená metóda koordinácie venovali tejto otázke osobitnú pozornosť.

3.6.3 Hlavným zdrojom financovania starobných dôchodkov sú verejné dôchodkové systémy. Preto je nevyhnutné urobiť všetko preto, aby sa zabezpečil trvalý charakter a finančná stabilita týchto systémov. EHSV zastáva názor, že najlepšou zárukou primeraného financovania týchto verejných systémov je vysoká

([20]) Florence LEFRESNE, „Regard comparatif sur l'indemnisation du chômage : la difficile sécurisation des parcours professionnelles", Chronique internationale de l'IRES – č. 115, november 2008, s. 23.
([21]) Tamže 18.
([22]) Tamže 11.
([23]) Tamže 5.
([24]) Tamže 11.
([25]) Tamže 2.
([26]) Tamže 11.

miera zamestnanosti spolu s opatreniami doplnkového financovania, ktoré zaviedli niektoré členské štáty. Tieto systémy spočívajú na zásade solidarity a pomáhajú budovať vzťahy medzi generáciami a v rámci nich, čo vedie k posilneniu sociálnej súdržnosti. Okrem toho umožňujú zabezpečiť dôchodkové práva v obdobiach nezamestnanosti a prerušenia pracovnej kariéry z dôvodu choroby alebo z rodinných dôvodov. Počas finančnej krízy v roku 2008 sa potvrdila ich finančná stabilita.

3.6.4 Na doplnenie týchto verejných dôchodkových systémov sa vytvorili doplnkové dôchodkové systémy. Tieto systémy môžu dôchodcom poskytnúť ďalší príjem, a preto by sa ich využívanie malo rozšíriť na všetkých pracujúcich. Nemali by však predstavovať alternatívne riešenie problému finančnej stability verejných dôchodkových systémov a ani, a to predovšetkým, tieto systémy spochybňovať. Rozvoj a zavádzanie týchto doplnkových systémov by v záujme prispievateľov a dôchodcov malo spĺňať určité požiadavky, predovšetkým by malo spadať do európskeho regulačného rámca vytvoreného v spolupráci so sociálnymi partnermi. Tieto systémy by nemali byť len investičnými fondmi na zabezpečenie individuálneho dôchodku, ale mali by tiež poskytovať životné poistenie a zabezpečovať príjem počas choroby, či dokonca počas dočasnej nezamestnanosti v prípade pozastavenia výroby alebo počas absencie z rodinných dôvodov. Všetci pracovníci v danom sektore alebo podniku by mali mať zaručený prístup k týmto doplnkovým systémom. Takisto by sa mala uplatňovať zásada rovnakého zaobchádzania s mužmi a so ženami. Je dôležité, aby sa sociálni partneri podieľali na zavádzaní týchto systémov, na ktorom sa všetky zainteresované strany dohodnú, ako aj na kontrole ich riadenia. V neposlednom rade treba podporovať investície, ktoré majú pozitívny dosah na zamestnanosť, a odrádzať od čisto špekulatívnych investícií.

3.7 *Práceneschopnosť: dôležitá záchranná sieť pre pracovníkov, ktorých postihla choroba alebo sú zdravotne postihnutí*

3.7.1 Treťou kategóriou sociálnych dávok, ktoré nahrádzajú príjem, je okrem podpory v nezamestnanosti a dôchodku aj príspevok poberaný v prípade práceneschopnosti, zdravotného postihnutia, pracovného úrazu alebo choroby z povolania. Vyvstáva tu nielen otázka primeranej náhrady príjmu, ale aj otázka návratu do zamestnania alebo prístupu k pracovným miestam. EHSV by chcel pripomenúť svoj postoj, ktorý uviedol v stanovisku o sociálnom začlenení ([27]). Mať príjem je nevyhnutná podmienka nezávislého života, ale nie je to vždy dostatočná podmienka. V mnohých prípadoch sa zapojeniu týchto ľudí do pracovného života nevenuje dostatočná pozornosť, a to i napriek právnym ustanoveniam vytvoreným na tento účel. Praktické opatrenia zamerané na usmerňovanie a pomoc pri hľadaní práce alebo návrate do zamestnania sú často ťažkopádne a neprimerané.

3.7.2 Ľudia, ktorí nemôžu pracovať, musia mať zaistenú podporu príjmu, ktorá je dostatočná na dôstojný život. Poskytovaný príspevok musí preto nielen zohľadňovať udržanie primeranej životnej úrovne, ale aj špecifické výdavky, ktoré musí človek vynakladať v dôsledku svojej choroby alebo zdravotného postihnutia. Opatrenia, ktorých cieľom je zabezpečiť dostupnú a kvalitnú zdravotnú starostlivosť takisto zohrávajú dôležitú úlohu v tejto súvislosti, rovnako ako opatrenia, ktoré podporujú rozvoj infraštruktúry a sociálnych služieb využívaných v situáciách závislosti v snahe zabezpečiť dôstojný život (porov. opatrovateľské služby a pomoc v domácnosti, príspevok na pomocnú silu v domácnosti atď.).

4. **Minimálny príjem a sociálne začlenenie**

4.1 EHSV už vo svojom stanovisku z 12. júla 1989 venovanom chudobe ([28]) odporúčal vytvoriť sociálne minimum, ktoré by predstavovalo akúsi záchrannú sieť pre chudobných a zároveň by bolo potrebným stimulom pre ich opätovné začlenenie do spoločnosti. Toto stanovisko sa cituje v odporúčaní Rady z 24. júna 1992 o spoločných kritériách týkajúcich sa dostatočných prostriedkov a sociálnej pomoci v systémoch sociálnej ochrany ([29]), ktoré odporúča, aby sa v rámci systémov sociálnej ochrany jednotlivých členských štátov postupne do 5 rokov zaviedol zaručený príjem. Takmer o dvadsať rokov neskôr, keď chce Únia zasvätiť rok 2010 boju proti chudobe, treba konštatovať, že tieto požiadavky a odporúčania zostali len na papieri. V roku 2008 Komisia vo svojom odporúčaní z 3. októbra 2008 o aktívnom začleňovaní osôb vylúčených z trhu práce ([30]) uviedla, že odporúčanie z roku 1992 „zostáva referenčným nástrojom politiky Spoločenstva v súvislosti s chudobou a sociálnym vylúčením, ktorý je naďalej relevantný, hoci na jeho úplnú implementáciu je potrebné urobiť viac.“ V nedávno zverejnenom uznesení zo 6. mája 2009 o aktívnom začleňovaní ľudí vylúčených z trhu práce ([31]) Európsky parlament „vyzýva členské štáty, aby realizovali primeranú podporu príjmu, a aby tak bojovali proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu“ a „poukazuje na potrebu primeranej úrovne podpory príjmu založenej na odporúčaniach 92/441/EHS a 2008/867/ES pri dodržaní zásady primeranosti, transparentnosti, dostupnosti pre všetkých a trvalej udržateľnosti“.

4.2 V súlade s odporúčaním Rady z 24. júna 1992 EHSV zastáva názor, že výška tohto zaručeného príjmu musí byť stanovená s prihliadnutím na životnú úroveň v každom členskom štáte. Znamená to, že treba vychádzať z vhodných ukazovateľov, ako je napríklad disponibilný priemerný príjem alebo medián príjmu v danom členskom štáte, štatistické údaje o spotrebe domácností, zákonom stanovená minimálna mzda, ak existuje, alebo úroveň cien. Tento minimálny príjem môže byť upravený alebo doplnený, aby spĺňal špecifické potreby. Ide predovšetkým o príspevok na bývanie, opatrenia zabezpečujúce prístup ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti alebo opateru v prípade veľkej závislosti, ktoré už boli zavedené v niektorých členských štátoch. Výbor podporuje iniciatívu

([27]) Tamže 5.

([28]) Stanovisko EHSV, Ú. v. ES C 221, 28.8.1989, a Ú. v. EÚ C 128/15, 18.5.2010.

([29]) Tamže 10.

([30]) Odporúčanie Komisie z 3. októbra 2008, 2008/867/ES, Ú. v. EÚ L 307, 18.11.2008.

([31]) Tamže 8.

Európskeho parlamentu ([32]), pokiaľ ide o snahu zlepšiť odporúčanie Rady z roku 1992 a dodáva, že „sociálna pomoc by mala poskytnúť primeraný minimálny príjem na dôstojný život, ktorého výška bude prinajmenšom nad úrovňou, kde hrozí riziko chudoby". Bude však treba dohliadať na prípadné interakcie, ku ktorým by mohlo dôjsť medzi týmto zaručeným príjmom, ku ktorému sa môžu alebo nemusia pridať doplnkové príspevky, ako napríklad príspevok na bývanie, a inými dávkami sociálneho zabezpečenia. Poberatelia dávok sociálneho zabezpečenia sa nesmú ocitnúť v menej výhodnej situácii, čo by viedlo k zjavným negatívnym účinkom.

4.3 EHSV pripomína, že o nastolení minimálneho príjmu treba uvažovať v rámci opatrení zameraných na aktívne sociálne začlenenie a zabezpečenie prístupu ku kvalitným sociálnym službám. Z tohto hľadiska podporuje postoj Európskeho parlamentu ([33]), ktorý *„navrhuje, aby členské štáty aktívne zhodnotili politiku minimálnej mzdy s cieľom vyriešiť problém rastúceho počtu ‚chudobných pracujúcich' a dosiahnuť, aby sa práca stala reálnou perspektívou pre tých, ktorí sú vzdialení od trhu práce"*. Výbor by chcel ďalej dodať, že situácia osôb, ktoré nie sú schopné zapojiť sa do trhu práce z dôvodu svojho veku, zdravotného stavu alebo zdravotného postihnutia, by sa nemala zanedbávať. Súhlasí s názorom Európskeho parlamentu ([34]), že *„aktívne začleňovanie nesmie nahrádzať sociálne začleňovanie" a „teda minimálny príjem a prístupné a cenovo dostupné kvalitné sociálne služby musia byť dosiahnuteľné bez ohľadu na to, či je osoba schopná zúčastňovať sa na trhu práce"*.

4.3.1 EHSV zastáva názor že v záujme dosiahnutia cieľa znížiť mieru chudoby, stanoveného v stratégii Európa 2020, je potrebné postupne zaviesť zaručený príjem, a to prostredníctvom nového nástroja, ktorý by umožnil účinnejšie podporovať opatrenia zamerané na boj proti chudobe zavádzané v jednotlivých členských štátoch.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([32]) Tamže 8.
([33]) Tamže 8.
([34]) Tamže 8.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Chudoba detí a kvalita života detí“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/06)

Hlavná spravodajkyňa: **pani KING**

V liste z 28. apríla 2010 a v súlade s článkom 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie požiadala podpredsedníčka belgickej vlády a ministerka sociálnych vecí a zdravotníctva Laurette Onkelinx v mene budúceho belgického predsedníctva Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému

„Chudoba detí a kvalita života detí“.

Grémium výboru poverilo 25. mája 2010 vypracovaním tohto stanoviska odbornú sekciu pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo.

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bola Brenda King rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) vymenovaná za hlavnú spravodajkyňu. Výbor prijal 113 hlasmi za, pričom 6 členovia hlasovali proti a 14 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Približne 20 miliónom detí v EÚ hrozí v súčasnosti, že budú žiť v chudobe. Pomer detí, ktoré žijú v chudobe je dokonca vyšší než pomer dospelých, ktorí žijú v rovnakých podmienkach (20 % ku 16 %), pričom sa očakáva, že počet osôb žijúcich v chudobe sa v dôsledku hospodárskej krízy ešte zvýši. Už samotná skutočnosť, že v EÚ existujú deti žijúce v chudobe dokazuje, že sú im upierané najzákladnejšie práva.

1.2 Ak nepodnikneme žiadne kroky v oblasti chudoby detí, bude to mať negatívne dôsledky na kvalitu života v Európskej únii v budúcnosti. Dosiahnutie cieľov stratégie Európa 2020 stojí a padá so vzdelanou a zdravou mladou generáciou plnou dôvery. Samotná skutočnosť, že tak veľa deťom hrozí, že budú žiť v chudobe, ako aj rozsah, v akom sa prenáša chudoba z generácie na generáciu, sú ohromujúcim dôkazom zlyhania súčasných opatrení EÚ na ochranu najzraniteľnejších zložiek spoločnosti.

1.3 Chudoba detí a kvalita života detí sú problémom, ktorý má viac rozmerov. Výsledky mnohých správ ukazujú, že problém prehlbuje množstvo faktorov, napríklad materiálny nedostatok, nedostatočný prístup k základným zdravotným službám, dôstojnému bývaniu a vzdelávaniu. Vo všeobecnosti sa uznáva, že tieto faktory súvisia a sú vzájomne prepojené, preto by aj riešenia problému mali túto skutočnosť odrážať.

1.4 Chudoba detí a núdza pripravujú milióny detí o možnosť vykročiť do života správnou nohou a brzdia aj ich osobný rozvoj. Veľmi často môže mať zásah v raných štádiách života dieťaťa pozitívny vplyv na celý jeho ďalší život. Je preto nevyhnutné vytvoriť politické opatrenia, ktoré by zaručili, že všetky deti, a najmä deti z marginalizovaných častí spoločnosti, budú mať možnosť v plnej miere rozvinúť svoj potenciál, a tak prispieť k lepšej budúcnosti.

1.5 Vzhľadom na tohtoročný Európsky rok boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu EHSV víta politický záväzok Rady, ktorá za jeden z piatich hlavných cieľov EÚ do roku 2020 stanovila zníženie chudoby. Cieľom je „znížiť podiel Európanov, ktorí žijú pod hranicou chudoby jednotlivých krajín o 25 %, čo by viedlo k tomu, že 20 miliónov ľudí by sa dostalo nad hranicu chudoby“ ([1]).

1.6 Výbor je však sklamaný, že nebol stanovený špecifický cieľ na zníženie chudoby detí a podporu kvality života detí, vzhľadom na politickú pozornosť a množstvo iniciatív v tejto oblasti na úrovni EÚ a členských krajín od začiatku roka 2000.

1.7 Výbor víta, že jednou zo siedmich hlavných iniciatív bude „Európska platforma na boj proti chudobe“, ktorej cieľom je „zabezpečenie sociálnej a územnej súdržnosti, aby všetci mohli využívať výhody plynúce z rastu a zamestnanosti a aby ľudia žijúci v chudobe a sociálnom vylúčení mali možnosť žiť dôstojný život a aktívne sa podieľať na živote spoločnosti“.

1.8 EHSV výslovne odporúča, aby sa táto platforma stala rámcom na odstránenie chudoby detí a podporu kvality života detí tým, že bude rozvíjať špeciálne na deti zamerané, viacrozmerné prístupy, ktorých základom budú práva detí a ktoré budú podporované osobitnými cieľmi zameranými na deti a rodiny s deťmi.

([1]) Podľa definície EÚ hrozí život v chudobe osobám žijúcim v domácnostiach, ktorých celkový ekvivalentný príjem nedosahuje 60 % priemerného celkového ekvivalentného príjmu domácností v danej krajine (ako ekvivalenčná škála sa používa zmenená škála OECD).

1.9 Sieť nezávislých expertov EÚ o sociálnom začleňovaní poukázala na konkrétne skupiny detí, ktorým najviac hrozí, že budú žiť v extrémnej chudobe. Patria medzi ne:

i. deti žijúce v rôznych zariadeniach a deti, ktoré tieto zariadenia opúšťajú, deti žijúce na ulici, zneužívané, týrané alebo zanedbávané deti, deti, ktorých rodičia majú problémy s duševným zdravím, deti v opatere, deti bez domova a deti, ktoré sú obeťami domáceho násilia alebo obchodovania s ľuďmi;

ii. deti s postihnutím, deti etnických menšín, rómske deti, mladí žiadatelia o azyl a prisťahovalci;

iii. deti žijúce vo veľmi chudobných a izolovaných vidieckych oblastiach, kde nie sú k dispozícii základné zariadenia a deti žijúce na veľkých sídliskách na okraji veľkých mestských oblastí.

1.10 Charta základných práv EÚ obsahuje aj ustanovenia týkajúce sa práv detí, ktoré poverujú EÚ, aby zabezpečila prežitie, ochranu a rozvoj detí. Zraniteľné deti by mali mať vlastné ukazovatele a ciele v rámci platformy EÚ na boj proti chudobe.

1.11 EHSV podporuje požiadavku vypracovať rozsiahle odporúčanie Komisie o chudobe detí a kvalite ich života, ktoré by stanovilo hlavné politické smerovanie a ciele, ako aj vytvoriť rámec sústavného monitorovania, výmeny poznatkov, výskumu a partnerského hodnotenia, ktorý pomôže dosiahnuť do roku 2020, ciele EÚ v oblasti chudoby.

2. **Kontext**

2.1 Od roku 2000 zohráva otázka chudoby detí a sociálneho začlenenia čoraz významnejšiu úlohu v otvorenej metóde koordinácie v oblasti sociálnej politiky. Táto otázka bola označená za kľúčovú aj v každej zo spoločných správ o sociálnej ochrane a sociálnom začlenení (2002 – 2004). Hlavy štátov EÚ vyhlásili, že je potrebné, aby členské štáty „prijali nevyhnutné opatrenia na rýchle a výrazné zníženie chudoby detí, pričom by sa všetkým deťom nezávisle od ich sociálneho pôvodu poskytli rovnaké príležitosti“ ([2]).

2.2 V rámci iniciatívy luxemburského predsedníctva Rady EÚ z roku 2005 s názvom „Realizácia procesu sociálneho začlenenia EÚ“ sa vyzýva výslovne, aby sa všetko zameralo na deti a aby sa na úrovni EÚ prijal aspoň jeden ukazovateľ kvality života detí. V roku 2006 Európska komisia vo svojom oznámení o právach dieťaťa venovala osobitnú pozornosť otázke sociálneho začlenenia detí a úlohe procesu sociálneho začlenenia EÚ. Analytická správa a odporúčania, ktoré vypracovala osobitná skupina EÚ pre chudobu a kvalitu života detí, boli formálne schválené v januári 2008. Koncom roka 2009 Komisia v pracovnom dokumente k stratégii Európa 2020 uznala, že chudoba detí a ich sociálne začlenenie sú jedným z dlhodobých sociálnych problémov EÚ, ktoré finančná a hospodárska kríza ešte vyostrila. V marci 2010 bola zverejnená podrobná správa o chudobe detí a kvalite života detí v Európskej únii, ktorú pre Európsku komisiu vypracovalo konzorcium pod vedením inštitútu TÁRKI pre sociálny výskum.

2.3 V Lisabonskej zmluve z roku 2009 sa podpora práv dieťaťa uvádza ako výslovný cieľ EÚ. Na úvodnej konferencii pri príležitosti Európskeho roka boja proti chudobe a sociálnemu vylúčeniu (2010) vyzval predseda komisie Barroso, aby sa podnikli kroky, ktoré umožnia do roku 2020 znížiť podiel osôb, ktorým hrozí život v chudobe v celej populácii, najmä však detí a starších ľudí, keďže súčasné čísla sú neakceptovateľné. Belgicko, ktoré predsedá Rade EÚ v druhej polovici roka 2010, si za svoje hlavné priority stanovilo boj proti chudobe a podporu kvality života detí.

3. **Chudoba detí a kvalita života detí v EÚ**

3.1 *Chudoba detí*

3.1.1 Chudoba detí a kvalita života detí sú jedným z hlavných problémov v celej Európskej únii. Rozsah a závažnosť týchto problémov sa však vo veľkej miere líši, a to nielen medzi jednotlivými krajinami, ale často aj medzi regiónmi v rámci jednotlivých krajín. Údaje štatistiky EÚ o príjmoch a životných podmienkach (EU-SILC) z roku 2007 ukazujú ([3]), že:

— 20 % detí v EÚ hrozí, že budú žiť v chudobe ([4]), v celkovej populácii je to 16 %. Toto riziko je pre deti vyššie vo všetkých krajinách okrem Cypru, Dánska, Estónska, Fínska, Nemecka a Slovinska (v Lotyšsku je rovnako vysoké). Riziko chudoby detí dosahuje 30 - 33 % v dvoch krajinách (Bulharsko a Rumunsko), 23 - 25 % v piatich krajinách (Grécko, Taliansko, Poľsko, Španielsko a Spojené kráľovstvo), zatiaľ čo v piatich krajinách (Cyprus, Dánsko, Fínsko, Slovinsko a Švédsko) dosahuje 10 – 12 %.

— Tieto informácie treba doplniť údajmi o prepade v riziku chudoby ([5]), ktorý ukazuje „aké chudobné sú chudobné deti“ – t. j. výšku rizika chudoby detí. Prepad v riziku chudoby pre deti sa rôzni, od 13 % vo Fínsku a 15 % vo Francúzsku až po 40 % v Rumunsku a 44 % v Bulharsku. Tento ukazovateľ sa vo väčšine krajín s pribúdajúcim vekom dieťaťa zvyšuje.

([2]) Zasadnutie Európskej rady 23. – 24. marca 2006 v Bruseli, závery predsedníctva, 7775/1/06 rev. 1, bod 72.

([3]) Pozri internetovú stránku Štatistického úradu Európskych spoločenstiev (Eurostat): http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes.

([4]) Dieťa „ohrozené chudobou“ je dieťa, ktoré žije v domácnosti, ktorej celkový ekvivalentný príjem je nižší ako 60 % mediánu ekvivalentného príjmu domácnosti v príslušnej krajine.

([5]) „Relatívny prepad mediánu príjmov v riziku chudoby“ (tu prepad v riziku chudoby) meria rozdiel medzi mediánom ekvivalentných príjmov osôb, ktoré žijú pod hranicou rizika chudoby a hodnotou hranice rizika chudoby. Je vyjadrený ako percento hranice rizika chudoby.

— Ďalším kľúčovým faktorom, ktorý musíme zohľadniť pri hodnotení príjmovej chudoby, je jej trvanie, teda ako dlho žijú deti pod hranicou rizika chudoby. Ako sa zdôrazňuje v už spomínanej správe inštitútu TÁRKI, hoci riziko života v chudobe detí v danom roku naznačuje do určitej miery riziko deprivácie a sociálneho vylúčenia, ktorému čelia, oveľa vážnejšiu hrozbu predstavuje to, ak majú príjem pod touto hranicou po niekoľko rokov. V prípade 20 krajín EÚ, pre ktoré sú dostupné príslušné údaje EU-SILC, ukazuje správa inštitútu TÁRKI, že podiel detí žijúcich v domácnostiach, ktoré sú ohrozené chudobou sa v rokoch 2005 – 2007 pohyboval v rozmedzí od 4 - 6 % (v Rakúsku, na Cypre, vo Fínsku, Slovinsku a Švédsku) až do 13 – 16 % (V Taliansku, Litve, Luxembursku, Poľsku a Portugalsku).

3.2 *Materiálna deprivácia*

3.2.1 Definícia, ktorú používa EÚ pre deti ohrozené chudobou, je založená na počte detí žijúcich v rodinách s nízkym príjmom. Hoci je to dôležitý krok, nie je dostatočný, keďže nezahŕňa všetko, čo dieťa potrebuje na dobrý štart do života. Deti môžu mať ubytovanie, ktoré nespĺňa normy alebo byť dokonca bez domova, žiť v spustnutých častiach miest, byť vystavené vysokej kriminalite, mať zdravotné problémy, nesprávnu výživu, môžu im viac hroziť nehody a zranenia, môžu byť obeťou fyzického zneužívania, šikanovania či nemať dostatočný prístup k službám pre deti, sociálnym službám alebo službám pre rodiny, byť znevýhodnené z hľadiska vzdelania či tým, že dostupné možnosti vzdelávania nemajú dostatočnú kvalitu, môžu mať obmedzený prístup k ihriskám, športovým či rekreačným zariadeniam alebo kultúrnym aktivitám. Niektoré z detí sa musia vyrovnať s viac než len jedným znevýhodnením, ktoré sa svojou akumuláciou môžu navzájom prepojiť a posilňovať, a tak prehĺbiť chudobu a sociálne vylúčenie dieťaťa a zväčšiť podiel chudoby a vylúčenia prenášaných z jednej generácie na druhú.

3.2.2 Pomer materiálnej deprivácie všetkých detí v EÚ zodpovedá podielu detí, ktorým hrozí život v chudobe (20 %). Rozsah materiálnej deprivácie sa však medzi členskými štátmi oveľa viac líši: od 4 – 10 % (v Luxembursku, v troch severských krajinách, Holandsku a Španielsku) po 39 – 43 % (v Maďarsku, Lotyšsku a Poľsku), 57 % (Rumunsko) a 72 % (Bulharsko), v porovnaní s ohrozením chudobou od 10 % do 33 %. Tieto obrovské rozdiely v materiálnej deprivácii sa dajú vysvetliť rozdielmi v priemernej životnej úrovni medzi jednotlivými členskými krajinami, ako aj v rámci nich.

3.2.3 Materiálna deprivácia dosahuje u deti, ktoré sú ohrozené chudobou, 46 %, pričom tento podiel sa výrazne mení – od 18 – 28 % (Dánsko, Luxembursko, Holandsko, Španielsko, Švédsko) po 72 – 96 % (Bulharsko, Maďarsko, Lotyšsko, Rumunsko). U detí, ktoré žijú nad hranicou rizika chudoby, dosahuje priemer materiálnej deprivácie v EÚ 13 %. Aj tu je škála široká: 1 – 6 % (Dánsko, Luxembursko, Holandsko, Španielsko, Švédsko) až 35 – 62 % (Bulharsko, Maďarsko, Lotyšsko, Rumunsko).

3.2.4 EHSV odporúča, aby boli miera rizika chudoby v jednotlivých krajinách, hranica rizika chudoby a miera materiálnej deprivácie v jednotlivých krajinách začlenené medzi ukazovatele.

3.3 *Najohrozenejšie deti*

3.3.1 Rodičia – samoživitelia a početné rodiny

3.3.1.1 Deti žijúce s jedným rodičom a deti žijúce v početných rodinách sú prakticky vo všetkých krajinách najviac ohrozenou skupinou. Údaje EU-SILC z roku 2007 ukazujú, že na úrovni EÚ hrozí život v chudobe 34 % detí žijúcim v rodine s jedným rodičom, pričom táto miera sa pohybuje od 17 – 24 % (Dánsko, Fínsko, Švédsko) do 40 – 50 % (Estónsko, Írsko, Litva, Luxembursko, Rumunsko, Spojené kráľovstvo), či až do 54 % (Malta). Pokiaľ ide o deti z početných rodín (t. j. domácností s 2 dospelými a 3 alebo viac deťmi), miera rizika chudoby je u tejto skupiny pre celú EÚ 25 %. Škála sa pohybuje od 12 - 15 % (Nemecko, Fínsko, Švédsko, Dánsko, Slovinsko) až do 41 - 55 % (Taliansko, Lotyšsko, Portugalsko, Rumunsko) či 71 % (Bulharsko).

3.3.2 Domácnosti, v ktorých nikto nemá zamestnanie

3.3.2.1 Prieskum pracovných síl v EÚ z roku 2007 ukázal, že 9,4 % detí žije v domácnostiach, kde ani jeden z rodičov nemá zamestnanie, pričom tento podiel dosahuje najrôznejšie hodnoty: od 2,2 - 3,9 % (na Cypre, v Grécku, Luxembursku a Slovinsku), po 12 % v Belgicku, 12,8 % v Bulharsku, 13,9 % v Maďarsku a 16,7 % v Spojenom kráľovstve ([6]). Deti z týchto domácností sú vo vysokej miere – v priemere 70 % – ohrozené chudobou, pričom najnižšie riziko bolo zaznamenané v Dánsku a Fínsku (47 – 49 %) a najvyššie v Bulharsku, Českej republike, Estónsku, Litve, Portugalsku, Rumunsku a na Slovensku (81 – 90 %).

3.3.2.2 Pokiaľ ide o materiálnu depriváciu, život v domácnosti, kde nikto nie je zárobkovo činný, sa pravdepodobne významne prejaví nielen na súčasných životných podmienkach detí, ale aj na ich životných podmienkach v priebehu ďalšieho života. Nezamestnanosť nenastoľuje len otázku prípadných finančných problémov – neprítomnosť pracujúceho dospelého v domácnosti, v ktorej dieťa žije, môže tiež obmedziť možnosti dieťaťa podieľať sa v plnej miere na spoločenskom živote teraz aj v budúcnosti.

3.3.3 Deti, ktorým hrozí extrémna chudoba

3.3.3.1 Sieť nezávislých expertov EÚ o sociálnom začleňovaní poukázala na konkrétne skupiny detí, ktorým najmä hrozí, že budú žiť vo vážnejšej alebo extrémnej chudobe. Obzvlášť výrazne sa to prejavuje v prípade viacerých členských štátov v ich národných akčných plánoch pre začlenenie a aj v niekoľkých nadnárodných výmenných projektoch. Medzi tieto skupiny patria: deti so zdravotným postihnutím, deti etnických menšín (najmä Rómovia), mladí žiadatelia o azyl a prisťahovalci, zneužívané, týrané alebo zanedbávané deti, deti, ktorých rodičia majú problémy s duševným zdravím,

([6]) Pozri internetovú stránku: Eurostat: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/themes.

deti v opatere, deti bez domova a deti, ktoré sú obeťami domáceho násilia alebo obchodovania s ľuďmi, deti žijúce vo veľmi chudobných a izolovaných vidieckych oblastiach, kde nie sú k dispozícii mnohé základné zariadenia, ako aj deti žijúce vo veľkých sídliskách na okraji veľkých mestských oblastí ([7]). Z analýz EÚ z roku 2007 vyplýva, že postavenie detí z rodín prisťahovalcov a niektorých etnických menšín vyvoláva v starých členských krajinách EÚ čoraz väčšie obavy.

3.4 *Dlhodobé vplyvy a prenos chudoby z generácie na generáciu*

3.4.1 Dlhodobé vplyvy

3.4.1.1 Dôležitou témou, ktorá vyplynula zo spoločných správ o sociálnej ochrane a sociálnom začlenení je to, že vyrastanie v chudobe obmedzuje rozvoj osobnosti a má dlhodobé následky pre rozvoj dieťaťa a kvalitu jeho života, ako aj pre ich zdravie a kvalitu života v dospelosti. Zvyšuje riziko, že deti, ktoré vyrastajú v týchto pomeroch budú aj v dospelosti chudobné, nezamestnané a budú trpieť sociálnym vylúčením. Tieto dlhodobé následky boli zdôraznené v správe z roku 2007, v ktorej závere sa uvádza, že deti vyrastajúce v chudobe pravdepodobne nebudú v škole také dobré ako ich zámožnejší spolužiaci, pravdepodobne sa nebudú tešiť ani takému dobrému zdraviu a oveľa ľahšie sa dostanú do konfliktu s justičným systémom a – ako mladí dospelí – budú mať pravdepodobne viac problémov nájsť si svoje miesto na trhu práce a v spoločnosti všeobecne.

3.4.2 Prenos chudoby z generácie na generáciu

3.4.2.1 Súvisiacou a opakujúcou sa témou je aj otázka, do akej miery sa chudoba prenáša z jednej generácie na nasledujúcu generáciu. V niektorých krajinách je obzvlášť zjavný vzťah medzi prenosom chudoby z generácie na generáciu a vzdelaním, a toto sa zdá byť pravidlom v krajinách s nízkou i vysokou chudobou detí a sociálnym vylúčením. Modul EU-SILC z roku 2005 zameraný na prenos znevýhodnení z generácie na generáciu ukázal, že *možnosti vzdelávania, ktoré sú deťom k dispozícii,* majú vplyv na pravdepodobnosť života v chudobe v dospelosti. Takže jedincovi, ktorého rodičia majú základné vzdelanie, hrozí 23-násobne väčšie riziko, že nebude mať ukončené žiadne formálne vzdelanie v porovnaní s niekým, koho rodičia majú ukončené vzdelanie tretieho stupňa.

4. **Porovnanie, sledovanie a zhodnotenie**

4.1 Hlavnou otázkou, ktorej treba venovať osobitnú pozornosť je to, že prísne porovnávanie, sledovanie a hodnotenie by mali byť hlavnou a viditeľnou črtou tak na národnej úrovni, ako aj na úrovni EÚ.

([7]) Tieto vzorce potvrdila správa siete nezávislých expertov EÚ o sociálnom začleňovaní, ktorá dospela k záveru, že vo významnom počte členských krajín sa ukazujú byť mimoriadne významné dve skupiny detí, ktoré sú vo veľkej miere ohrozené chudobou a vážnejšou chudobou a sociálnym vylúčením: deti žijúce v rôznych zariadeniach a deti, ktoré tieto zariadenia opúšťajú, ako aj rómske deti. Je však aj množstvo iných situácií, ktoré sa často zdôrazňujú: deti, ktoré sú nútené pracovať, deti, ktoré sú obeťami násilia, sexuálneho zneužívania, obchodovania s ľuďmi, deti závislé od omamných látok či zapletené do zločinov, deti so zdravotným postihnutím, maloleté osoby bez sprievodu, deti z rodín, ktoré nemajú domov a deti žijúce na ulici. (zdroj: Frazer and Marlier, 2007).

4.2 Preto odporúčame:

— začať proces, v rámci ktorého by sa Komisia a členské štáty snažili nájsť možnosti, ako viac zviditeľniť ciele EÚ v sociálnej oblasti a zabezpečiť, aby boli merateľné a hmatateľné,

— zabezpečiť, aby sa prísne a pravidelne sledoval pokrok pri plnení cieľov na úrovni EÚ a národnej úrovni, ako aj pokrok pri dosahovaní lepších výsledkov v ukazovateľoch vytýčených EÚ, a aby sa o tomto pokroku podávali správy,

— zabezpečiť, aby sa konali partnerské hodnotenia, počas ktorých sa prediskutujú výsledky monitoringu, pričom cieľom bude, aby si členské krajiny a členovia Komisie lepšie osvojili politické opatrenia,

— zaviesť oveľa prísnejší prístup pri sledovaní a hodnotení, ktorý by sa viac zameriaval na výsledky, a zabezpečiť, že sa bude pravidelne vykonávať nezávislá kritická analýza pokroku dosiahnutého pri plnení cieľov. Užitočnými kľúčovými prvkami by mohlo byť:

  — začleniť spoločné ukazovatele systematickejšie do monitoringu a analytických rámcov jednotlivých členských štátov, aby sa tak zlepšilo vzájomné učenie sa od iných,

  — rozšíriť štatistickú kapacitu na úrovni EÚ, celoštátnej a nižšej úrovni a najmä zabezpečiť, aby boli vypracúvané aktuálnejšie štatistiky zo sociálnej oblasti (vrátane údajov o chudobe detí a kvalite ich života, ktoré umožnia lepšie sledovanie vplyvu finančnej a hospodárskej krízy v EÚ),

  — vyžadovať, aby mali všetky členské krajiny formálne ustanovenia týkajúce sa trvalého zapojenia organizácií občianskej spoločnosti a nezávislých expertov do monitorovania a hodnotenia politiky sociálneho začlenenia.

5. **Európska platforma na boj proti chudobe**

5.1 Posilnenie sociálneho rozmeru EÚ a najmä splnenie cieľov stratégie Európa 2020 bude do veľkej miery závisieť od navrhovanej hlavnej iniciatívy stratégie, Európskej platformy na boj proti sociálnemu vylúčeniu (EPAP).

5.2 Platforma sa musí stať viditeľným symbolom obnovenej sociálnej Európy. Musí zohrávať hlavnú úlohu pri zabezpečovaní toho, aby všetky ostatné oblasti politiky EÚ (napr. hospodárska politika, politika hospodárskej súťaže, vzdelávania, prisťahovalecká politika, politika v oblasti zdravia, inovácií a ochrany životného prostredia) prispievali k dosiahnutiu cieľov EÚ v sociálnej oblasti, vrátane cieľa znížiť chudobu.

5.3 Hlavnou prioritou bude zosúladiť otázky primeranej sociálnej ochrany, vrátane boja proti chudobe detí, podpory kvality života detí, a práv detí vo všetkých príslušných oblastiach politiky a programoch EÚ, vrátane štrukturálnych fondov. EPAP by mala byť centrálnym bodom pri monitorovaní realizácie procesu hodnotenia sociálneho vplyvu a podávania správ o ňom, ako aj pri monitorovaní rozsahu, v ktorom prispievajú iné oblasti stratégie Európa 2020 k dosahovaniu cieľa znížiť chudobu.

5.4 Zlepšiť prepojenie medzi cieľmi EÚ v oblasti sociálneho začlenenia a cieľmi štrukturálnych fondov EÚ

5.4.1 Ciele EÚ a členských štátov v oblasti sociálneho začlenenia by mali byť oveľa užšie prepojené s využívaním štrukturálnych fondov. V tejto súvislosti by sa malo využívanie štrukturálnych fondov stať hlavnou súčasťou národných akčných plánov pre začlenenie. Príkladom bol návrh Komisie z roku 2009, ktorého cieľom bolo umožniť využívať zdroje z Európskeho fondu regionálneho rozvoja na zásahy v oblasti bývania v prospech marginalizovaných spoločenstiev žijúcich v novších členských krajinách. To by mohlo zohrávať významnú úlohu pri zvyšovaní zdrojov na realizáciu iniciatív v tejto oblasti.

6. **Odporúčania EHSV**

6.1 *Záväzok EÚ riešiť otázku chudoby detí a kvality života detí*

6.1.1 Vzhľadom na celkové ciele stratégie Európa 2020 by mal byť súdržný rámec na riešenie problematiky chudoby detí a kvality života detí založený na právach. Mali by byť stanovené osobitné ciele EÚ na odstránenie chudoby detí a podporu kvality ich života.

6.2 *Primerané zdroje*

6.2.1 Pre rodiny s deťmi by mal byť stanovený minimálny rodinný príjem, s využitím peňažných prevodov v závislosti od postavenia rodičov na trhu práce. Finančná podpora by sa mohla všetkým deťom zaručiť aj prostredníctvom daňových úľav a/alebo všeobecných peňažných výhod.

6.2.2 Všeobecné príspevky na deti by sa mali hlbšie preskúmať ako hlavný nástroj na boj proti chudobe detí, vzhľadom na celkovú účinnosť pri ich spravovaní, skutočnosť, že nemajú stigmatizujúci účinok a ich vysokú akceptáciu, ako to vyplýva zo správy Výboru pre sociálnu ochranu (2008).

6.2.3 Keďže deti, ktoré žijú v domácnosti, kde ani jeden z rodičov nemá zamestnanie, sú vo veľkej miere ohrozené chudobou, treba stanoviť cieľ na zníženie rozdielu medzi bohatými a chudobnými v prípade rodín, kde ani jeden z rodičov nemá zamestnanie a tých, ktorí sú chudobní, hoci pracujú. Cieľom je pritom znížiť rozsah chudoby, ktorú tieto deti pociťujú. Aktívne politické opatrenia na trhu práce by mali podporovať zamestnávanie rodičov a mali by byť poskytované kvalitné služby, ako napríklad starostlivosť o deti, ktoré sú dostupné na danom mieste, prístupné a aj finančne dostupné.

6.2.4 Inkluzívne trhy práce musia poskytovať rodičom kvalitné pracovné miesta. Rovnako musia existovať politické opatrenia zamerané na zosúladenie rodinného a pracovného života, aby sa zabezpečilo, že rodičia môžu tráviť čas so svojimi deťmi.

6.2.5 V prípade detí, ktoré trpia vážnou chudobou, treba zabezpečiť rovnaké príležitosti pre všetkých prostredníctvom dobre navrhnutých politických opatrení v sociálnej oblasti a posilniť úsilie o dosiahnutie dobrých výsledkov vo vzdelávaní u každého dieťaťa, aby sa zabránilo prenosu chudoby a sociálneho vylúčenia na ďalšiu generáciu. Je potrebné posilniť politiku začleňovania a antidiskriminačnú politiku, najmä vo vzťahu k prisťahovalcom a ich potomkom, ako aj k etnickým menšinám.

6.3 *Rané detstvo*

6.3.1 EHSV podporuje odporúčania organizácie Eurochild, že je potrebné rozšíriť služby starostlivosti o deti, aby boli všetkým deťom a rodinám poskytované služby s inkluzívnou koncepciou: počnúc prenatálnym obdobím až do predškolského veku. Eurochild konštatuje, že barcelonské ciele neberú na vedomie mnohé osvedčené postupy týkajúce sa opatrení pre deti v ranom veku. EHSV, pokiaľ ide o barcelonské ciele, odporúča, že je potrebné vytvoriť spoločné „normy kvality“ na úrovni EÚ pre služby poskytované pre deti v ranom veku, vrátane starostlivosti o tieto deti a ich vzdelávania tak, ako ich stanovila sieť Európskej komisie pre starostlivosť o deti. Tieto normy by mali mať vplyv na vypracovanie opatrení na národnej úrovni a postupov, vrátane využitia štrukturálnych fondov.

6.4 *Zdravie*

6.4.1 EHS odporúča, aby pracovná skupina EÚ pre indikátory zdravia vypracovala indikátory vzťahujúce sa na deti, ktoré by umožnili monitorovať opatrenia v oblasti zdravotníctva a ich vplyv.

6.4.2 Taktiež by mali byť vytvorené indikátory dobrého duševného zdravia a porúch duševného zdravia u detí.

6.4.3 Oznámenie Komisie o nerovnostiach v oblasti zdravia by sa malo zaoberať aj otázkou zdravia detí.

6.5 *Bývanie*

6.5.1 Členské štáty EÚ by si mali plniť záväzky a podniknúť kroky stanovené počas piatej ministerskej konferencie o životnom prostredí a zdraví v marci 2010, týkajúce sa akčného plánu pre životné prostredie a zdravie detí v Európe.

6.5.2 Európska komisia a členské krajiny by si mali stanoviť spoločný rámec a spoločné usmernenia na meranie a monitorovanie bezdomovstva a vylúčenia v oblasti bývania, ako aj na podávanie správ o týchto zisteniach, pričom osobitnú pozornosť by mali venovať situácii detí.

6.5.3 Európska komisia by mala aj naďalej podporovať a financovať iniciatívy, ktorých cieľom je pomôcť členským krajinám a kandidátskym krajinám zatvoriť nekvalitné zariadenia na bývanie pre deti a vytvoriť vhodné alternatívy.

6.6 *Ochrana pred násilím, zneužívaním a vykorisťovaním*

6.6.1 Európska komisia by mala v spolupráci so zainteresovanými stranami preskúmať možnosť vytvorenia súboru ukazovateľov v oblasti násilia páchaného na deťoch, zneužívania detí a ich vykorisťovania, ktoré by pokrývali oblasti odhaľovania, ochrany, stíhania a prevencie, v súlade s odporúčaniami vyslovenými v štúdii o indikátoroch, ktorá bola v roku 2009 vypracovaná pre Agentúru pre základné práva.

6.6.2 Členské krajiny by mali vypracovať národné stratégie na ochranu detí pred všetkými formami násilia a prevenciu takéhoto násilia, ktoré by mali obsahovať jasné ciele a pridelené rozpočtové prostriedky, ako aj mechanizmy na miestnej úrovni, kde by deti alebo iné osoby mohli ohlásiť prípady násilia.

6.7 *Opatrenia zamerané na deti*

6.7.1 Komisia by mala posilniť prepojenie s projektom Rady Európy „Európa pre deti a s deťmi“ (Building a Europe for and with Children), ktorý stavia do popredia zapojenie detí.

6.7.2 Existujúce, spoločne dohodnuté indikátory týkajúce sa príjmu a materiálnej deprivácie musia byť rozšírené, aby zahŕňali viac ukazovateľov zameraných na deti. Je dôležité, aby tieto ukazovatele odrážali rôzne stupne vývoja dieťaťa a pokrývali najdôležitejšie údaje a všetky príslušné vekové kategórie detí. Štúdia inštitútu TÁRKI/Applica odporúča vekové rozdelenie 0 – 5, 6 – 11, 12 – 17 a zahrnutie údajov ako príjem, materiálna deprivácia, vzdelanie, bývanie, zdravie, vystavenie rizikám, sociálne zapojenie.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Vplyv priemyselných zmien vyplývajúcich z ekologických, energetických a klimatických výziev na zamestnanosť“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/07)

Spravodajca: **pán Valerio SALVATORE**

Pomocný spravodajca: **pán Enrique CALVET CHAMBÓN**

Pán Paul MAGNETTE, minister pre otázky klímy a energetiky, požiadal v mene belgického predsedníctva Rady EÚ Európsky hospodársky a sociálny výbor listom z 9. februára 2010 podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie o vypracovanie prieskumného stanoviska na tému:

„Vplyv priemyselných zmien vyplývajúcich z ekologických, energetických a klimatických výziev na zamestnanosť“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny, poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 1. júla 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 89 hlasmi za, pričom 2 členovia hlasovali proti a 5 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závery a odporúčania

1.1 Pre globálny kontext, v ktorom belgické predsedníctvo požiadalo o preskúmanie priemyselných zmien v oblasti zamestnanosti vyvolaných bojom proti otepľovaniu klímy, je charakteristický trojnásobný neúspech, alebo miernejšie povedané, tri negatívne scenáre odohrávajúce sa počas kolosálnej hospodárskej krízy.

A. Chvályhodné ciele Lisabonskej stratégie sa Európskej únii vôbec nepodarilo naplniť.

B. Finančný sektor zasiahla obrovská kríza, ktorú vyvolali nefunkčné pravidlá a nedostatočný dohľad.

C. Summit OSN v Kodani, ktorého cieľom bolo dospieť k medzinárodnej dohode o ochrane klímy nahrádzajúcej Kjótsky protokol, priniesol zanedbateľné výsledky.

1.2 EÚ musí reálne prispieť k celosvetovému znižovaniu objemu skleníkových plynov a zároveň rozvíjať svoje hospodárstvo a svoj pracovný trh tak, aby v novom desaťročí splnila Lisabonské ciele, ktorými je dosiahnuť konkurencieschopnosť vo svetovom meradle a odstrániť v Európe masovú nezamestnanosť.

1.3 Výbor a v rámci neho CCMI vypracovali v posledných rokoch viacero príspevkov, ktorými reagovali na výzvy v oblasti energetiky a ochrany klímy, trvalej udržateľnosti, priemyselných zmien a zamestnanosti. Ide okrem iného o stanoviská CCMI/002, 024, 027, 029, 045, 052 a 053; ECO/267; NAT/392, 440 a 453; TEN/401. Toto stanovisko pristupuje k problematike horizontálne, no na konkretizáciu myšlienok, ktoré sú v ňom prezentované, najmä v oblasti zamestnanosti, sú samozrejme potrebné aj regionálne a odvetvové štúdie.

1.4 Stratégia Európa 2020 bude musieť zareagovať na neúspech Lisabonskej stratégie. Pokiaľ sa v nej posilní určujúca úloha MSP, mohla by teda predstavovať novú šancu. EHSV navrhuje zintenzívniť hospodársku spoluprácu na európskej úrovni a šíriť nový spoločný koncept konkurencieschopnosti.

1.5 EÚ potrebuje v rámci svojich inštitúcií lepšie hospodárske riadenie (t. j. potrebuje reflexiu o prenose suverenity v niektorých oblastiach hospodárskej politiky na existujúce európske inštitúcie), s cieľom podporiť priemyselné zmeny, ktoré povedú k vytvoreniu ekologickejšieho európskeho hospodárstva a udržateľných pracovných miest.

1.6 Otázky ako demografický vývoj, environmentálne problémy v Afrike, Ázii a Latinskej Amerike, nedostatok pitnej vody v mnohých krajinách a boj proti klimatickým zmenám zvyšujú celosvetový dopyt po ekologických výrobkoch a technológiách a podporujú vytváranie udržateľných pracovných miest. Takisto treba zohľadniť skutočnosť, že dosiaľ objavené zásoby surovín, z ktorých sa energia vyrába, nie sú neobmedzené.

1.7 Stratégia zamestnanosti v duchu trvalo udržateľného hospodárstva môže vychádzať z poznatkov a know-how, ktoré sú v členských štátoch už dobre rozvinuté. EÚ, ktorá potrebuje kvalifikované pracovné miesta, by mala tieto výsledky propagovať. Preto musia členské štáty viac investovať do svojich systémov vzdelávania a odbornej prípravy a okrem iného podporovať aj vedu, technológiu a engineering. EHSV považuje podiel verejných investícií, ktorý sa v súčasnosti vynakladá na vzdelávanie a ktorý by mal zodpovedať ucelenej stratégii celoživotného vzdelávania, za úplne nedostatočný.

1.8 EÚ a jej členské štáty musia prijať opatrenia, ktorými sa zabezpečí taký vývoj hospodárstva, ktorý nebude ohrozovať ich ciele v oblasti zachovania pracovných miest a ich vytvárania.

1.9 Ekologické hospodárstvo s výskumom na vysokej úrovni a uplatňovaním nových poznatkov a zamerané na zvyšovanie konkurencieschopnosti by malo ovplyvniť trh práce a vytvoriť viac kvalifikovaných a stabilných pracovných miest, čím by sa znížilo riziko neistoty. Preto by mali členské štáty viac investovať do svojich systémov vzdelávania a odbornej prípravy.

1.10 Verejný sektor zohráva, najmä vďaka daňovým nástrojom, dôležitú úlohu pri podpore výskumu aj pokiaľ ide o efektívne využívanie nových ekologických technológií a zlepšovanie existujúcich a účinných ekologických technológií. Preto si pokrok v oblasti hospodárstva, v sociálnej sfére a v oblasti životného prostredia vyžaduje zdravý verejný sektor s primeranou kvalifikáciou. Ak sa tento sektor oslabí privatizáciou všetkých hospodárskych aktivít, všeobecný hospodársky záujem by tým mohol v niektorých prípadoch utrpieť. EHSV sa nazdáva, že bude potrebné zrevidovať regulačný rámec liberalizovaných trhov s energiou, aby sa zabezpečil všeobecný záujem.

1.11 Nové pracovné miesta vzniknú v súkromnom sektore, najmä v MSP. Verejný sektor bude mať za úlohu vytvoriť tiež stabilný a konštruktívny celoeurópsky rámec, v ktorom sa budú môcť podniky čo najlepšie transformovať smerom k ekologickejšiemu a výkonnejšiemu hospodárstvu, plnému udržateľných pracovných miest.

1.12 EHSV navrhuje, aby sa zriadil osobitný európsky fond, z ktorého by sa podporovali priemyselné zmeny a najmä výskum, vývoj a aplikácia ekologických technológií – či už technológií v oblasti obnoviteľných zdrojov energie alebo nových technológií na zníženie emisií v energeticky náročných priemyselných odvetviach.

1.13 Výbor pripomína, že EÚ bude potrebovať pevnú priemyselnú bázu, pretože tá je nevyhnutná na dosiahnutie cieľov trvalo udržateľnej zamestnanosti. Mnoho pracovných miest, dokonca aj v službách, závisí od úspechu európskeho priemyslu. Preto sa priemyselné zmeny líšia v závislosti od odvetvia a regiónu a musia prebiehať postupne, bez negatívnych dopadov na pracovný trh a bez toho, aby sa ohrozila existencia nevyhnutnej priemyselnej siete. Snahou nie je potláčať environmentálne opatrenia, ale riadiť ich sociálne udržateľným spôsobom.

1.14 EHSV odporúča, aby sa pri reforme spoločnej poľnohospodárskej politiky po roku 2013 prihliadalo na význam poľnohospodárstva a aby táto reforma prispela k rozvoju potrebných synergií s ostatnými politikami Spoločenstva v oblasti výskumu, nových technológií a modernizácie priemyslu.

1.15 Členské štáty by mali dospieť k dohode o zdaňovaní finančných operácií. Príjem z tejto dane by sa mal využiť na zníženie deficitov v rozpočtoch členských štátov, čím by štáty získali väčší priestor napríklad pre lepšie financovanie svojich vzdelávacích systémov.

1.16 Priemyselné zmeny smerom k ekologickému hospodárstvu si vyžadujú úplne novú koncepciu rastu a konkurencieschopnosti. EHSV sa už vyslovil za nový prístup pri meraní hospodárskeho a sociálneho pokroku. Opätovne vyjadruje presvedčenie, že priemyselné zmeny a zamestnanosť možno skĺbiť s cieľmi trvalej udržateľnosti len vtedy, ak sa EÚ a svet zhodnú na inej koncepcii rastu. Návrh, ktorý predložila Komisia v stratégii Európa 2020, nepostačuje.

1.17 EHSV sa nazdáva, že úlohou európskych inštitúcií je usilovať sa vytvoriť rovnaké podmienky pre všetkých vo svetovom meradle, a tak predchádzať relokáciám (či dokonca úpadku celých odvetví), ktoré škodia zamestnanosti a životnému prostrediu.

1.18 EHSV sa ako inštitucionálny zástupca európskej občianskej spoločnosti a ako významný orgán štruktúrovaného dialógu zasadzuje za demokratickú účasť európskych občanov v dôležitých diskusiách na témy priemyselných zmien, ich vplyvu na pracovný trh, ako aj ich priebehu a globálnych sociálnych dôsledkov.

2. **Vymedzenie predmetu stanoviska**

2.1 Belgické predsedníctvo Rady EÚ vyjadrilo požiadavku, aby bol tento dokument politický a aby sa v ňom navrhli nové smery reflexie. Podľa zástupcov belgického predsedníctva by sa tento text nemal problematikou zaoberať sektorovo, ale prierezovo a všeobecne. Nemal by predstavovať štúdiu, ale politickú stratégiu. Belgické predsedníctvo bude o tomto stanovisku rokovať na neformálnom zasadnutí Rady ministrov pre energetiku.

2.2 Za ekologické a klimatické výzvy sa považujú výzvy, ktorým sa venujú vyhlásenia Európskej rady týkajúce sa kodanského summitu. Energetická výzva má viacero rozmerov. Prístup Európanov k energetickým zdrojom by sa mal zabezpečiť v rámci medzinárodnej politiky EÚ a jej členských štátov. Týmto aspektom sa toto stanovisko nezaoberá. Venuje sa energetickým výzvam v rámci priemyselných zmien, ktoré vyplývajú z boja proti klimatickým zmenám a zaoberá sa nimi najmä vo vzťahu k tomu, ako ovplyvňujú zamestnanosť v Európe.

2.3 Termínom „ekologický“ sa v stanovisku označujú statky alebo výrobné metódy, ktoré zodpovedajú zásadám trvalej udržateľnosti a prispievajú tak k napĺňaniu cieľov EÚ v boji proti globálnemu otepľovaniu. EHSV je zástancom ekologizácie európskeho hospodárstva a zasadzuje sa za to, aby sa na pracovnom trhu vytvorilo čo najviac ekologických pracovných miest, t. j. miest (vrátane odbornej prípravy/kvalifikácie) potrebných na dosiahnutie tohto cieľa, ktoré majú požadovanú kvalitu pokiaľ ide o úroveň kvalifikácie, ako aj o to, nakoľko môžu podporiť sociálne začleňovanie (pozri stanovisko TEN/401 na tému „Podpora udržateľných ekologických pracovných miest v rámci balíka opatrení EÚ týkajúcich sa klimatických zmien a energetiky“, kde sa cituje definícia „ekologických pracovných miest“, ktorú navrhol riaditeľ Oddelenia MOP pre hospodársku analýzu a analýzu trhov práce v reakcii na nedávnu iniciatívu Európskej komisie). V tejto súvislosti EHSV pripomína svoje stanovisko z októbra 2009 na tému „flexiistota“ ([1]).

3. **Otázky, úspechy a nová šanca**

3.1 V krátkosti pripomenieme celkovú situáciu, v ktorej belgické predsedníctvo predložilo túto žiadosť. Možno ju zhrnúť do troch navzájom úzko prepojených neúspechov.

Neúspech Lisabonskej stratégie

3.2 Lisabonská stratégia, ktorá bola oficiálne definovaná v záveroch Európskej rady v Lisabone 23. a 24. marca 2000, mala za cieľ vytvoriť do roku 2010 „najkonkurencieschopnejšiu a najdynamickejšiu poznatkovo orientovanú ekonomiku sveta, schopnú trvalo udržateľného rastu s väčším množstvom kvalitnejších pracovných miest a väčšou sociálnou súdržnosťou“.

3.3 Začiatkom roka 2010 musel výbor skonštatovať, že tieto ciele boli síce správne stanovené a nevyhnutné, avšak bohužiaľ sa ich nepodarilo splniť. V oblasti zamestnanosti je bilancia obzvlášť nepriaznivá. Podľa Lisabonskej stratégie sa okrem iného očakávalo, že konkurencieschopnejšie hospodárstvo pozitívne ovplyvní aj zamestnanosť.

Neúspech pravidiel finančného trhu

3.4 Hospodársky rozkvet a rast, ktorý nastal v rokoch 2005 až 2008, sa vysvetľoval viacerými faktormi: európske krajiny zamerané na vývoz priemyselných výrobkov využívali vysoký dopyt v ázijských krajinách, najmä v Číne. Iné európske krajiny zasa zaznamenali rast v oblasti špekulácií vo finančnom a realitnom sektore, o ktorom dnes vieme, že bol nezdravý. Dosiahnutý pokrok totiž spočíval jednak vo vonkajšom dopyte a jednak v silných špekuláciách s nehnuteľnosťami. Tento rast v EÚ bol preto trvalo neudržateľný. Na dosiahnutie trvalo udržateľného rastu a vybudovanie silných pracovných trhov je potrebný vývoz a vnútorný dopyt.

3.5 Všetky nádeje na úspech Lisabonskej stratégie napokon zmietla svetová finančná kríza. Lisabonská stratégia bola celkovo neúspešná. Nezamestnanosť v Európe stúpa a koniec krízy je v nedohľadne. Vedomostná spoločnosť sa nestala skutočnosťou, ako možno konštatovať, ak sa pozrieme na problémy vzdelávacích systémov v mnohých členských štátoch a na to, aká časť HDP sa venuje na výskum EÚ – tento podiel je v priveľa krajinách vzdialený od lisabonských cieľov. Dlhy verejných financií a v niektorých prípadoch aj súkromných financií dosahujú v EÚ taký objem, že vyvstávajú obavy o úpadok niektorých členských štátov. Riešenie týchto problémov na strane príjmov aj na strane výdavkov by nemalo byť prekážkou vysokých investícií.

Neúspech summitu v Kodani

3.6 Európska rada v Göteborgu pridala k Lisabonskej stratégii 15. a 16. júna 2001 stratégiu trvalo udržateľného rozvoja, čím jej dodala nový rozmer. V súbore opatrení sa plánovalo hodnotiť hospodárske, sociálne a environmentálne dôsledky európskych politík a hovorilo sa najmä o celoplanetárnom rozmere klimatických zmien.

3.7 OSN sa 7. – 18. decembra 2009 v Kodani usilovala dosiahnuť celosvetovú dohodu v snahe zintenzívniť boj proti klimatickým zmenám, ktoré sú podľa analýz väčšiny vedcov spôsobené emisiami skleníkových plynov. 192 krajín, ktoré v roku 1997 ratifikovali Rámcový dohovor Organizácie Spojených národov o klimatických zmenách, sa márne pokúšalo nájsť spoločnú reč a uzavrieť medzinárodný dohovor, ktorý by nahradil Kjótsky protokol, platný od roku 2005.

3.8 Klimatické zmeny a znečisťovanie životného prostredia, najmä v mestách, jednoznačne spôsobujú vážne problémy. Okamžite konať navyše musíme aj kvôli celosvetovému demografickému vývoju. Deväť miliárd ľudí môže prežiť len vtedy, ak dokážu využívať zdroje udržateľnejším spôsobom a spravodlivejšie. Ak naše spoločnosti nenájdu inteligentné odpovede kým nebude neskoro, otázka nedostatku energie a jej dostupnosti bude vyvstávať čoraz častejšie. V tejto situácii je potrebné využívať existujúce technológie a riešenia, napríklad tie, ktoré umožňujú zlepšiť energetickú účinnosť existujúcich budov. Okrem toho nevyhnutne potrebujeme aj nové technológie, najmä v priemyselných odvetviach, ktoré spotrebúvajú najviac energie. Zároveň sa však musí v mysliach ľudí vytvoriť nové povedomie o verejných statkoch ako je voda (ktorú musíme lepšie využívať a najmä ju dokázať lepšie zachovať). Prístup k vode by sa mal zakotviť ako ľudské právo.

3.9 Táto problematika má značný celosvetový rozmer, pretože poskytuje možnosti na vytvorenie inovatívneho európskeho priemyslu, ktorý sa už dnes môže pochváliť vysokou konkurencieschopnosťou na trhu s ekologickými produktmi a službami. Ak bude EÚ pragmaticky v medzinárodných rokovaniach obhajovať túto pozíciu, môže reálne prispieť k znižovaniu celosvetového objemu emisií skleníkových plynov a zároveň rozvíjať svoje hospodárstvo a svoj pracovný trh, a plniť tak Lisabonské ciele.

([1]) „Možnosti využitia flexiistoty v oblasti reštrukturalizácie v kontexte globálneho vývoja“ (Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 1).

Úspechy – referenčné body výboru

3.10 Výbor a v rámci neho CCMI predložili v posledných rokoch viacero príspevkov, ktoré reagujú na výzvy v oblasti energetiky a ochrany klímy, trvalej udržateľnosti, priemyselných zmien a zamestnanosti. Tieto dôležité práce sa v stanovisku zohľadňujú. Nové prvky zaradené do stanoviska vyplývajú z úvah, ktoré nasledovali po trojitom neúspechu opísanom vyššie (Lisabonská stratégia, pravidlá finančného trhu a konferencia v Kodani).

3.11 EHSV už skoršie zdôraznil potrebu „spojiť konkurencieschopnosť s trvalo udržateľným rozvojom a územnou a sociálnou súdržnosťou“ ([2]).

3.12 EHSV vyjadril názor, že stratégia zamestnanosti sa pritom „nesmie hodnotiť oddelene od makroekonomických rámcových podmienok“ ([3]).

3.13 EHSV pripomenul, že „politickým rozhodnutím zainteresovaných štátov a Európskeho spoločenstva bola prijatá hypotéza antropogénnej príčiny globálnej zmeny klímy v dôsledku nárastu obsahu skleníkových plynov v atmosfére“ ([4]).

3.14 CCMI sa okrem toho zaoberala témou trvalo udržateľného rozvoja a priemyselných zmien a usilovala sa „posúdiť, ako trvalo udržateľný rozvoj podľa definície Gro Harlem Brundtlandovej môže pôsobiť ako katalyzátor postupných a proaktívnych priemyselných zmien“ ([5]). Definícia trvalo udržateľného rozvoja, ktorú v roku 1987 predložila Svetová komisia pre životné prostredie a rozvoj v Brundtlandovej správe, je zároveň základom tohto stanoviska.

3.15 Výbor prijal stanovisko, v ktorom konštatuje, že „čelíme novej hospodárskej revolúcii, ktorá posúva do popredia rozvoja kvalitu života a životného prostredia“ ([6]).

3.16 EHSV zdôraznil, že európskemu sociálnemu modelu je nutné dodať pevný priemyselný základ. Varuje, že „možné presídlenie energeticky náročných odvetví mimo EÚ by značne znížilo príťažlivosť lokalizácie priemyslu v Európe, viedlo k zníženiu hospodárskeho rastu a zamestnanosti“ ([7]). V tejto súvislosti bude EHSV so záujmom sledovať uplatňovanie hlavných iniciatív stratégie Európa 2020 „Európa efektívne využívajúca zdroje“ a „Priemyselná politika vo veku globalizácie“.

3.17 EHSV vychádza z hypotézy, podľa ktorej hrubý domáci produkt (HDP) ako ukazovateľ „pri riešení výziev 21. storočia nepostačuje na orientáciu pri tvorbe politiky“ ([8]). Výbor schválil stanovisko, v ktorom odporúča, aby sa Komisia zaviazala začleniť do stratégie Európa 2020 nové opatrenia, pričom „cieľom by malo byť disponovať v roku 2011 rámcom, na základe ktorého by bolo možné pripraviť jasné návrhy porovnateľných akcií v celosvetovom meradle pre svetový summit udržateľného rozvoja, ktorý OSN zvoláva na rok 2012“ ([9]).

3.18 Pokiaľ ide o stratégiu Európa 2020 ([10]), výbor vyzval, aby sa pozornosť venovala v prvom rade vytváraniu nových pracovných miest.

3.19 EHSV kritizoval Komisiu za to, že väčšmi nerozvinula svoju analýzu hlavných tém budúcnosti, najmä „nízkouhlíkového hospodárstva, ochrany biodiverzity, vodstva a iných prírodných zdrojov, podporu sociálneho začlenenia a posilnenie medzinárodného rozmeru trvalo udržateľného rozvoja“ ([11]). Aby stratégia trvalo udržateľného rozvoja EÚ dosiahla stanovené ciele, potrebuje „úplne novú štruktúru riadenia“ ([12]). EHSV vyjadril názor, že pokrok prosperity ľudstva by sa mal merať inak než doteraz.

3.20 EHSV napokon vyzval, aby najrozvinutejšie priemyselné krajiny sveta do roku 2050 znížili svoje emisie skleníkových plynov aspoň o 80 %.

Nová príležitosť: stratégia Európa 2020

3.21 Stratégia Európa 2020 bude musieť reagovať na neúspech Lisabonskej stratégie. Európska komisia vydala 3. marca 2010 oznámenie, v ktorom načrtla túto novú filozofiu socioekonomického vývoja EÚ (KOM(2010) 2020). Komisia vyhlasuje, že chce vypracovať stratégiu, pomocou ktorej vytvoríme z EÚ „inteligentné, udržateľné a inkluzívne hospodárstvo, ktoré nám zabezpečí vysokú mieru zamestnanosti, produktivity a sociálnej súdržnosti“. EHSV konštatuje, že sa upustilo od superlatívov, ktoré boli použité v roku 2000 pri formulácii predchádzajúcej stratégie. EÚ by podľa Komisie mala podporovať ekologickejšie hospodárstvo a okrem iného sa usilovať, aby investície do výskumu a vývoja dosiahli 3 % HDP, aby bolo zamestnaných 75 % obyvateľstva vo veku od 20 do 64 rokov a, čo je významné v kontexte tohto stanoviska, znížiť emisie skleníkových plynov o najmenej 20 % v porovnaní s referenčným rokom 1990. Komisia chce skvalitniť vzdelávanie, aby sme dosiahli inteligentný rast založený na lepšej konkurencieschopnosti „voči našim hlavným obchodným partnerom pomocou vyššej produktivity“. EÚ by si mala udržať svoju úlohu hnacej sily na trhu s ekologickými technológiami, avšak výhody týchto technológií „ohrozujú hlavní konkurenti, najmä Čína a Severná Amerika“.

([2]) Ú. v. EÚ C 10, 14.1.2004, s. 1 a Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2006, s. 1.
([3]) Ú. v. EÚ C 65, 17.3.2006, s. 58.
([4]) Ú. v. EÚ C 185, 8.8.2006, s. 62.
([5]) Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2006, s. 1.
([6]) Ú. v. EÚ C 120, 16.5.2008, s. 57.
([7]) Ú. v. EÚ C 77, 31.3.2009, s. 88.
([8]) Ú. v. EÚ C 100, 30.4.2009, s. 53.
([9]) CESE 647/2010 – NAT/453 (zatiaľ neuverejnené v úradnom vestníku).
([10]) Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 3 (ECO/267) a Ú. v. EÚ C 100, 30.4.2009, s. 65 (CCMI/053).
([11]) Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 18.
([12]) Tamtiež.

3.22 Z prvých reakcií vyplýva určité sklamanie v porovnaní s tým, čo európski občania očakávajú od svojich vlád a s tým, čo vo vzťahu ku kompetenciám a právomociam európskych inštitúcií očakávajú od európskeho riadenia. Podľa zástupcov skupín v Európskom parlamente je stratégia Komisie málo ambiciózna a nepostačuje na to, aby EÚ mohla reagovať na súčasné a budúce výzvy.

3.23 EHSV zastáva predovšetkým názor, že v stratégii Európa 2020 treba osobitne posilniť rozhodujúcu úlohu MSP, keďže práve malé a stredné podniky vytvárajú v Európe najviac pracovných miest a nepochybne sú hnacou silou priemyselných zmien. EHSV preto vyzýva aj Európsku komisiu, aby intenzívnejšie uplatňovala systém ochrany duševného vlastníctva, ktorý by mal prospieť najmä malým a stredným podnikom, keďže tieto často nemajú prostriedky na ochranu svojich vynálezov.

3.24 EHSV navrhuje zintenzívniť hospodársku spoluprácu na európskej úrovni a šíriť nový spoločný koncept konkurencieschopnosti. Týmto spôsobom je možné dosiahnuť, aby prebiehajúce priemyselné zmeny, ktoré sú potrebné na

— zníženie emisií skleníkových plynov,

— lepšie využívanie prírodných zdrojov a

— optimalizáciu energetickej efektívnosti,

viedli k vytvoreniu väčšieho počtu kvalitných pracovných miest v členských štátoch EÚ, pod podmienkou, že sa zlepšia vzdelávacie systémy a že sa zvýšia investície do výskumu.

4. **Ako na úrovni Európskej únie uľahčiť priemyselné zmeny, ktoré podporujú ochranu klímy a vytváranie pracovných miest?**

4.1 EÚ potrebuje v rámci svojich inštitúcií lepšie hospodárske riadenie (t. j. potrebuje reflexiu o prenose suverenity v niektorých oblastiach hospodárskej politiky na existujúce európske inštitúcie), či už na úrovni Európskej rady alebo euroskupiny. Z dôsledkov finančnej krízy vyplýva, že potrebujeme rozsiahlejšiu koordináciu, aby sme zabránili narušeniam vnútorného trhu a podporili priemyselné zmeny na ekologizáciu európskeho hospodárstva a na vytváranie udržateľných pracovných miest.

4.2 Udržateľné pracovné miesta majú budúcnosť, pretože ich rozvoju pomôže aj celosvetový vývoj a celosvetové problémy, ktoré bude treba riešiť na úrovni EÚ, nielen jednotlivých členských štátov. Ako príklady celosvetového vývoja možno uviesť tieto oblasti:

— demografický vývoj a otázka, ako v roku 2050 zabezpečiť obživu pre 9 miliárd ľudí,

— rast megalopol, ktoré spôsobujú obrovské environmentálne problémy, najmä v Ázii a v Latinskej Amerike,

— nedostatok pitnej vody v mnohých rozvojových krajinách,

— boj proti klimatickým zmenám, t. j. znižovanie emisií a najmä inteligentné a trvalo udržateľné využívanie energie; tiež znižujúce sa zásoby fosílnych palív a výroba energie z alternatívnych zdrojov.

4.3 Tento neodškriepiteľný vývoj však zvyšuje dopyt po ekologických výrobkoch a technológiách, a tým podporuje aj moderný priemysel vytvárajúci trvalo udržateľné pracovné miesta. Tieto miesta sú jednak spravodlivé, produktívne a zaručujú spravodlivú transformáciu a silnú konkurencieschopnosť. Tento vývoj sa okrem toho neriadi logikou čisto kvantitatívneho hospodárskeho rastu založeného na priemysle náročnom na energiu, ale logikou trvalej udržateľnosti. Znovu jasne vidíme, že potrebujeme sektorový strategický prístup. Vplyv priemyselných zmien smerom k ľudskejšiemu a ekologickejšiemu hospodárstvu môžu šíriť najmä základné priemyselné a technologické odvetvia ako napr. stavebníctvo, biotechnológie, nanotechnológie a nové ekologické technológie.

4.4 Tieto priemyselné zmeny prispievajú aj k stabilite spoločností a medzinárodnej bezpečnosti, pretože negatívne následky znečisťovania, klimatických zmien, chudoby a nárastu počtu obyvateľov sú zásadnou hrozbou pre mier v 21. storočí. Problémy, ktoré sa vynárajú, sú takého rozsahu, že riešenia nie je možné nájsť na úrovni štátov, ale len v úzkej spolupráci na medzinárodnej úrovni a v rámci EÚ. Integrovaný priestor EÚ bude musieť nájsť politické a právne prostriedky na to, aby mohol splniť toto poslanie.

4.5 Takáto stratégia zamestnanosti sľubuje zvýšenie produktivity a rentability v strednodobom a dlhodobom horizonte. Môže dnes vychádzať z poznatkov a know-how, ktoré sú v členských štátoch EÚ už dobre rozvinuté a z náskoku na svetovom trhu v oblasti ekologických technológií. Tieto výdobytky musí EÚ podporovať prostredníctvom usmernení, európskych fondov a v rámci dohody sociálnych partnerov (najmä dohôd uzatvorených v zmysle článku 155 ZFEÚ) aj prostredníctvom európskej legislatívy, ktorá by mala vytvoriť podmienky pre prechod k trvalo udržateľnému hospodárstvu s pracovným trhom, ktorý sa vyznačuje nízkou nezamestnanosťou a kvalitnými pracovnými miestami. Ekologické hospodárstvo s výskumom na vysokej úrovni a uplatňovaním nových poznatkov by malo pozitívne ovplyvniť trh práce a vytvoriť viac kvalifikovaných a stabilných pracovných miest, čím by sa znížilo riziko neistoty.

4.6 Tento pozitívny vplyv by mohol prispieť aj k vytváraniu kvalitných pracovných miest, skôr než k vytváraniu netypických, či dokonca neistých pracovných miest, ktoré sa rozvinuli v niektorých sektoroch služieb. Takéto neisté pracovné miesta neprospievajú rozvoju vedomostnej spoločnosti, ktorá je nepochybne jednou z dôležitých podmienok konkurencieschopného a trvalo udržateľného hospodárstva. Naopak, EÚ potrebuje pracovné miesta pre kvalifikovaných pracovníkov. Preto by členské štáty mali viac investovať do svojich systémov vzdelávania a odbornej prípravy. EHSV považuje podiel verejných investícií, ktorý sa v súčasnosti vynakladá na vzdelávanie a ktorý by mal zodpovedať ucelenej stratégii celoživotného vzdelávania, za úplne nedostatočný.

4.7 Na európskej úrovni treba prehodnotiť aj pojem konkurencieschopnosti. Komisia vo svojom oznámení z 3. marca 2010 nezachádza dostatočne ďaleko. Investície do nových environmentálnych technológií spolu s dôslednejším využívaním existujúcich postupov si vyžadujú úsilie, ktorým sa možno nezvýši konkurencieschopnosť okamžite, ale pravdepodobne až v dlhodobej perspektíve.

4.8 EÚ by mala prehodnotiť svoju víziu úlohy, ktorú môže zohrať verejný sektor v členských štátoch pri propagácii nových technológií, priemyselných zmien a vytváraní trvalo udržateľných pracovných miest. Verejný sektor by mohol realizovať dlhodobé investície do podpory nových technológií, ktoré zatiaľ nie sú rentabilné, ale do budúcnosti vyzerajú nádejne, pričom treba takisto propagovať existujúce účinné technológie. Verejný sektor zohráva dôležitú úlohu pri podpore výskumu a pokiaľ ide o efektívne využívanie nových ekologických technológií a zlepšovanie existujúcich a účinných technológií, najmä vďaka daňovým nástrojom. Verejné orgány by mali najskôr zabezpečiť investície, ktoré dokážu najefektívnejšie znížiť spotrebu energie a vznik skleníkových plynov. V tejto súvislosti by mohol pomôcť nižšie navrhnutý európsky fond.

4.9 Preto si pokrok v oblasti hospodárstva, v sociálnej sfére a v oblasti životného prostredia vyžaduje zdravý verejný sektor s primeranou kvalifikáciou. Ak by sa tento sektor oslabil v prospech privatizácie všetkých hospodárskych aktivít, nemuselo by to vždy prospieť všeobecnému hospodárskemu záujmu. Verejný sektor musí byť schopný – v partnerstve so súkromným sektorom vždy keď je to možné, v dostatočnej miere investovať do verejnej infraštruktúry, ktorá je v službe európskym občanom a priemyslu. Treba sa však vyhýbať dotáciám, ktoré by prospeli len niektorým podnikom, aby sa neohrozilo fungovanie trhu. Členské štáty by mali na pomoc ekologickým priemyselným zmenám využívať skôr daňové nástroje.

4.10 EHSV sa okrem toho nazdáva, že liberalizácia trhov s energiou doteraz neprispela k zvýšeniu kvality služieb ani k zníženiu cien. V tejto oblasti dokonca vzniká vážne riziko, že do energetických sietí sa nebude dostatočne investovať. Na to, aby sme dosiahli reálnu konkurenciu v záujme európskych občanov ako aj bezpečnosť zásobovania a zároveň splnili ciele v oblasti boja proti klimatickým zmenám, bude potrebné prehodnotiť regulačný rámec liberalizovaných trhov.

4.11 EHSV navrhuje, aby sa zriadil osobitný európsky fond, z ktorého by sa podporovali priemyselné zmeny a najmä výskum, vývoj a aplikácia ekologických technológií – či už technológií v oblasti obnoviteľných zdrojov energie alebo nových technológií na zníženie emisií.

4.12 Výbor pripomína, že EÚ bude potrebovať pevnú priemyselnú bázu. EHSV zdôrazňuje, že spoločenský a hospodársky význam priemyselných odvetví náročných na energiu sa líši v závislosti od európskych regiónov. Preto musia priemyselné zmeny prebiehať postupne, pozvoľnými zmenami a bez negatívnych dopadov na pracovný trh v príslušných regiónoch. Zásobovanie energiou je strategickou otázkou do budúcnosti. Treba viac investovať do nových technológií, ktorými sa skutočne zvýši produktivita v porovnaní s použitou energiou a zároveň sa znížia emisie skleníkových plynov. Pracovné miesta v odvetviach priemyslu s vysokou spotrebou energie je možné zabezpečiť lepším využívaním energie v týchto odvetviach.

4.13 EHSV odporúča, aby sa reformou spoločnej poľnohospodárskej politiky po roku 2013 (tejto téme už bolo venované stanovisko z vlastnej iniciatívy, ktoré sa stretlo s rozsiahlou podporou) zabezpečil rozvoj, ktorý zodpovedá významu poľnohospodárstva pre vidiecke oblasti EÚ (predstavujú vyše 80 % jej územia) a medzinárodným záväzkom voči rozvojovým krajinám. Revízia by mala prispieť k zlepšeniu potrebných synergií a zároveň by mala dodať impulz ostatným európskym politikám v oblasti výskumu, nových technológií a modernizácie priemyslu. Platí to predovšetkým pre odvetvia a regióny, ktoré obzvlášť zasiahli prebiehajúce zmeny, t. j. oblasti s priemyslom náročným na energiu a oblasti, ktoré musia investovať do nových ekologických technológií na zníženie emisií, aby si zachovali pracovné miesta.

4.14 Členské štáty musia dospieť k dohode o zdaňovaní finančných operácií, ktorou by sa zmiernili ničivé následky špekulácií, stabilizovalo by sa bankovníctvo a posilnila spoločná mena v eurozóne. Príjem z tejto dane by sa mal využiť na zníženie deficitov v rozpočtoch členských štátov, čím by získali väčší priestor napríklad pre lepšie financovanie vzdelávacích systémov. Zdravé verejné financie a pracovné trhy s kvalifikovanou pracovnou silou sú základom cesty k európskemu ekologickému priemyslu.

4.15 S takouto priemyselnou revolúciou sa spájajú spoločenské dôsledky, ktoré sa nesú v duchu trvalej udržateľnosti. Priemyselné zmeny smerom k ekologickému hospodárstvu si vyžadujú úplne novú koncepciu rastu. Dnes sa občan vymedzuje svojou schopnosťou spotrebúvať. Dokážeme definovať priaznivé životné podmienky charakterizované telesným a duševným zdravím, demokratickými a participatívnymi právami, sociálnym začleňovaním (ktoré sa prejavuje najmä začleňovaním do pracovného trhu – pod podmienkou, že pracovné miesta sú kvalitné), zásobovaním energiou a prístupom k verejným statkom aj k službám verejného záujmu? Treba si uvedomiť, že takýto postup by sa spájal s iným konceptom rastu a iným fungovaním hospodárstva. Na dosiahnutie tohto cieľa však nestačí množstvo merané prostredníctvom HDP. EHSV sa už vyslovil za nový prístup pri meraní hospodárskeho a spoločenského pokroku. Opätovne vyjadruje presvedčenie, že priemyselné zmeny a zamestnanosť možno skĺbiť s cieľmi trvalej udržateľnosti len vtedy, ak sa EÚ a svet dohodnú na novej koncepcii rastu. Návrh, ktorý predložila Komisia v stratégii Európa 2020, nepostačuje.

4.16 EHSV sa nazdáva, že úlohou európskych inštitúcií je usilovať sa vytvoriť rovnaké podmienky pre všetkých vo svetovom meradle a predchádzať relokáciám (či dokonca úpadku celých odvetví), ktoré škodia zamestnanosti a životnému prostrediu. Európa musí byť aj naďalej lídrom v oblasti osvedčených postupov, ale zároveň musí dbať o to, aby sa pokiaľ možno čo najskôr využívali na celom svete, v snahe predísť negatívnym následkom (vrátane následkov pre životné prostredie), ktoré by malo ich využívanie výlučne len v Európe.

4.17 EHSV sa ako inštitucionálny zástupca európskej občianskej spoločnosti a ako významný orgán štruktúrovaného dialógu zasadzuje za demokratickú účasť európskych občanov v dôležitých diskusiách. EÚ potrebuje stratégiu, ktorá bude súvislejšia a záväznejšia než súčasná stratégia Európa 2020 a umožní správny, spravodlivý a trvalý prechod k ekologickému hospodárstvu založenému na úplne novej koncepcii rastu. Nový hospodársky rast, ktorý Európa a celý svet potrebujú, bude trvalo udržateľný a povedie aj k zvyšovaniu kvality participatívneho a zdravého života.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Podporiť rozšírenie elektrických vozidiel“

(prieskumné stanovisko na žiadosť belgického predsedníctva)

(2011/C 44/08)

Spravodajca: **pán OSBORN**

Belgické predsedníctvo Rady EÚ sa 9. februára 2010 rozhodlo podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom tému

„Podporiť rozšírenie elektrických vozidiel“ (prieskumné stanovisko).

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 1. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 155 hlasmi za, pričom 2 členovia hlasovali proti a 4 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV intenzívne podporuje, aby sa v Európe rozšírilo používanie elektrických vozidiel (EV) a hlavne elektromobilov. Rozšírenie ich používania je naliehavé z hľadiska prínosu k znižovaniu emisií skleníkových plynov z odvetvia dopravy a pri znižovaní závislosti Európy na stále menej istých dovozoch ropy.

1.2 EHSV podporuje činnosť navrhovanú Komisiou v jej nedávnom oznámení o čistých a energeticky účinných vozidlách. Takisto odporúča množstvo ďalších akcií Európskej únie a jej členských štátov.

1.3 V technologickej oblasti EHSV odporúča rad priorít vo výskume a vývoji na urýchlenie kľúčových normalizačných programov, na rozširovanie príslušných kvalifikácií a školiacich programov a na usmerňovanie a pozvoľné zmeny v štruktúre zamestnanosti v automobilovom sektore a pridružených odvetviach.

1.4 EHSV zdôrazňuje, že prechodom na EV sa môže zníženie emisií skleníkových plynov dosiahnuť iba vtedy, ak elektrina pre tieto vozidlá bude pochádzať zo zdrojov s nulovými alebo nízkymi emisiami oxidu uhličitého. Prechod na EV preto musí prebiehať súbežne s ďalším presúvaním výroby elektrickej energie na zdroje s nízkymi emisiami oxidu uhličitého.

1.5 Rozsiahle používanie elektrických vozidiel a podstatná elektrická akumulačná kapacita, ktorú spoločne predstavujú akumulátory týchto vozidiel by mohla zohrávať významnú úlohu pri optimalizácii rovnováhy dopytu a ponuky pri dodávkach elektriny, ak sa pri riadení elektrických sústav a pri infraštruktúre na dobíjanie EV použijú inteligentné technológie. EHSV konštatuje, že by si to vyžadovalo komplexnú organizáciu, ale odporúča urýchlene vypracovať štúdie a zrealizovať projekty, ktoré budú pokusom o to, aby sa táto možnosť stala významnou prepojenú príležitosťou, z ktorej bude profitovať odvetvie dopravy i elektroenergetiky.

1.6 Rýchly prechod na EV v automobilovom sektore si bude vyžadovať významné sústredené úsilie automobilového priemyslu, nových dodávateľov infraštruktúry na dobíjanie, verejného sektoru, napríklad regulačných inštitúcií, normalizačných ústavov, poskytovateľov stimulov a vzdelávacích ústavov, a takisto verejnosti, ktorú tvoria inteligentní, uvážliví a nároční spotrebitelia a užívatelia tejto novej technológie. EHSV vyzýva Európsku úniu a jej členské štáty, aby podnietili spoločné snahy o propagáciu a podporu tohto rozhodujúceho prechodu všetkými prostriedkami, ktorými disponujú, a aby zabezpečili, že Európa nezaostane za rýchlo sa rozvíjajúcou cudzou konkurenciou v tomto kľúčovom odvetví.

2. **Všeobecné poznámky**

2.1 Sektor dopravy vykazuje aj naďalej každoročné zvyšovanie emisií CO_2, a to i napriek postupnému zlepšovaniu noriem účinnosti všetkých druhov dopravy. Ak má aj doprava primerane prispieť k zníženiu emisií CO_2, ktoré sa EÚ zaviazala dosiahnuť do roku 2050, nebude stačiť spoliehať sa na dodatočnú úsporu vyplývajúcu zo zlepšovania účinnosti každého druhu dopravy.

2.2 V prípade cestnej dopravy sú možnosti vylepšovať spaľovacie motory tak, aby sa znížili emisií CO_2, obmedzené základnými fyzikálnymi zákonmi. Postupne dospejeme k bodu, kedy sa ďalšie zlepšenie bude dať dosiahnuť len zásadnou zmenou a prechodom na nové zdroje energie s nízkymi emisiami CO_2 alebo úplne bez emisií CO_2.

2.3 Spomedzi rôznych možností, ako to dosiahnuť, sa zdá byť najsľubnejším urýchlený prechod sektora súkromných motorových vozidiel, a to cez vozidlá s hybridným pohonom čo najskôr k čisto elektrickým vozidlám.

2.4 Pre rýchle kroky hovorí viacero dôvodov:

— Skoršie znižovanie emisií CO_2 sa prejaví v lepších výsledkoch úsilia o obmedzenie klimatických zmien a umožní vyhnúť sa v budúcnosti nákladným opatreniam na prispôsobenie sa zmenám klímy.

— Súkromnému sektoru (výrobcovia motorov, výrobcovia akumulátorov, poskytovatelia infraštruktúry a pod.) i verejnému sektoru (výskum a vývoj, infraštruktúra, vyplácanie stimulov atď.) vzniknú v počiatočných fázach prechodu značné náklady, a čím rýchlejšie sa prechod môže uskutočniť, tým skôr sa tieto investície vrátia.

— Medzi spotrebiteľmi rastie záujem o vozidlá s nízkymi alebo nulovými emisiami CO_2, čo by pre Európu a jej členské štáty mohlo byť skvelou príležitosťou stať sa priekopníkom populárneho prechodu, ak sa k veci pristúpi správne a ak budú nové vozidlá schopné z hľadiska bezpečnosti, pohodlia, výkonu, spoľahlivosti, konštrukčného vyhotovenia a ceny konkurovať tradičným vozidlám.

— Hlavní konkurenti (USA, Japonsko, Čína a iní) už vo veľkej miere investujú do oblasti elektromobilov, a ak Európa nezačne konať rovnako rýchlo, mohli by získať obrovský náskok a výhodu v hospodárskej súťaži.

— Ak Európa začne rovnako rýchlo podporovať vývoj elektromobilov v Európe a s tým spojené zmeny v zásobovaní energiou a rozvodnej sieti, rozmach týchto sektorov by sa mohol stať hlavným motorom hospodárskeho rastu, vytvárania pracovných miest a rozvoja exportu v Európe. Naopak, zaostávanie pokiaľ ide o tento prechod by mohlo vážne oslabiť európske hospodárstvo.

2.5 Vzhľadom na tieto skutočnosti EHSV víta intenzívne úsilie zamerané na podporu a urýchlenie prechodu na EV, ktoré v tejto oblasti momentálne vyvíja Komisia, Rada a členské štáty. Odporúča, aby sa v Európe podnikli ďalšie kroky v týchto troch hlavných oblastiach:

— ďalej podporovať technologický prechod prostredníctvom výskumu a vývoja (VaV), programov uvedenia na trh, vzdelávania a odbornej prípravy,

— podporovať potrebný paralelný rozvoj sektora elektrickej energie, vrátane rozšírenia využívania obnoviteľných zdrojov, rozvoja sietí a infraštruktúry, ako aj štandardizáciu rozhrania medzi EV a zásobovaním elektrinou,

— vhodnými stimulmi podporovať transformáciu trhu, aby sa tak zabezpečilo, že dopyt bude držať krok s transformáciou ponuky vozidiel.

3. **Podpora technologického prechodu**

3.1 *Výskum a vývoj*

3.1.1 Je potrebné vyvinúť veľké úsilie na zvýšenie prostriedkov na VaV na stanovené 3 % a venovať viac programov podpore prechodu na hospodárstvo s nízkymi emisiami CO_2. EHSV víta však aj to, že v rámci novej stratégie do roku 2020 sa jednou z priorít stáva zvýšenie úsilia v oblasti VaV, a osobitný význam sa pripisuje podpore prechodu na ekologickejšie hospodárstvo, vrátane prechodu na autá s nízkymi emisiami CO_2 a elektromobily. Osobitnú pozornosť treba venovať:

— Ďalšiemu zlepšovaniu technológie akumulátorov, aby sa zväčšil dojazd elektromobilov a zlepšila trvácnosť a odolnosť vybraných systémov za každého počasia a pri všetkých jazdných podmienkach.

— Alternatívnym metódam na riadenie dobíjania, aby sa optimalizovali metódy, ktoré sa neskôr vyberú ako štandardné.

— Spôsobom, ako prepojiť rozširovanie elektromobilov s rozšírením využívania elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov alebo zdrojov s nízkymi emisiami CO_2.

— Spôsobom, ako inteligentne merať spotrebu energie a využiť prepracovanú rozvodnú sieť tak, aby boli akumulátory dobíjané v optimálny čas, pokiaľ ide o vyrovnanie výkyvov dopytu v sieti.

— Celkovým zásobám materiálu, ktorý bude potrebný na masové rozšírenie akumulátorov, najmä lítia a vzácnych prvkov, a krokom, ktoré sa dajú podniknúť na zvýšenie alebo zabezpečenie zdrojov zásobovania, alebo ich nahradenie inými, dostupnejšími materiálmi.

— Krokom, ktoré sa dajú podniknúť pri vyraďovaní, aby sa podporila v čo najväčšej miere recyklácia materiálov z vyradených vozidiel a akumulátorov.

3.1.2 Osobitnú pozornosť treba venovať demonštračným činnostiam a iným programom uvádzania na trh. Skúsenosti s platformami energetických technológií sa musia rozšíriť a rozvinúť do aktívnych programov, ktoré umožnia uviesť na trh hybridné vozidlá s možnosťou dobíjania z elektrickej siete (plug-in hybrids) a elektromobily a vybudovať podpornú infraštruktúru, ktorú tieto vozidlá potrebujú. Demonštračné činnosti v jednotlivých mestách a regiónoch, ktoré by boli ochotné podieľať sa na pilotných projektoch (ktoré sa v niektorých európskych mestách a regiónoch už začali realizovať), by mali byť aktívne podnecované vhodnými stimulmi. Treba rozšíriť program Civitas.

3.1.3 EHSV má obavy z toho, že súčasné akumulátorové technológie sú veľmi závislé na materiáloch, ktoré sa v súčasnosti produkujú hlavne alebo výlučne v Číne (lítium a vzácne zeminy). Naliehavo žiada, aby sa robil výskum a geologické prieskumy, vďaka ktorým by sa našli alternatívne zdroje dodávok takýchto materiálov a nabáda k ich recyklovaniu všade tam, kde to je možné.

3.2 *Stanovenie noriem*

3.2.1 Regulačné normy na požiadavky minimálnej energetickej účinnosti pre výrobky a služby by mali zohrávať kľúčovú úlohu. EÚ už stanovila normy emisií CO_2 z osobných automobilov, spolu s časovými harmonogramami na ďalšie zlepšenie, ktoré má nasledovať v budúcnosti. Tieto programy je však potrebné rozšíriť a stanoviť im ambicióznejšie krátkodobé a dlhodobé ciele.

3.2.2 Súčasné limity emisií stanovené na rok 2015 umožňujú pridelenie superúverov pre automobily s nízkymi emisiami CO_2 alebo elektromobily. To je významným stimulom pre európskych výrobcov, aby urýchlili vývoj svojich elektromobilov prvej generácie a uviedli ich na trh. Zároveň to však zmenšuje ich ochotu usilovať sa dosiahnuť ďalšie zlepšenie zostávajúcich automobilov na fosílne palivá. Možno by sa pri najbližšej revízii mohol stanoviť osobitný konkrétny cieľ pre rozšírenie elektricky poháňaných vozidiel. Zároveň by sa od výrobcov malo požadovať, aby naďalej zlepšovali účinnosť svojich vozidiel so zážihovými a vznetovými motormi, pokiaľ ide o emisie CO_2, pretože tieto vozidlá budú počas nasledujúcich 20 rokov nevyhnutne tvoriť najväčšiu časť automobilového parku.

3.2.3 Je dôležité ďalej vyvíjať tlak na európsky priemysel, aby patril medzi svetovú špičku v oblasti elektromobilov a udržal si silné konkurenčné postavenie v období, keď sa celosvetový trh posunie týmto smerom. Aktéri v automobilovom priemysle, priemysle výroby akumulátorov a v energetike si budú intenzívne konkurovať, aby vyvinuli najlepšie technológie za najprijateľnejšie ceny. Táto konkurencia je sama o sebe významnou hnacou silou inovácií a nemala by sa obmedzovať.

3.2.4 EÚ však na druhej strane bude musieť jednoznačne podporovať určité počiatočné prvky normalizácie, aby sa zaistila bezpečnosť, spoľahlivosť a kompatibilita, najmä pokiaľ ide o doplňujúcu infraštruktúru na dobíjanie EV, vybavenie na dobíjanie z elektrickej siete, a takisto pokiaľ ide o požiadavky týkajúce sa výkonových vlastností a konfigurácie akumulátorových zostáv. Keďže sa medzi Európou a ostatným svetom obchoduje vo veľkom s vozidlami (novými aj ojazdenými), mala by sa EÚ taktiež aktívne zúčastňovať na príprave celosvetových noriem pre túto problematiku, aby sa zabezpečila kompatibilitu technológie EV v celosvetovom meradle.

3.3 *Vzdelávanie, odborná a technická príprava*

3.3.1 Prechod k automobilovému priemyslu, ktorému budú dominovať EV prinesie zmenu v štruktúre zamestnanosti tohto odvetvia. Ak sa má v európskom automobilovom priemysle udržať výroba a pracovné miesta a zachovať jeho silné vývozné zameranie, je dôležité, aby sa čo najskôr začalo investovať do európskych kapacít na výrobu EV a aby sa zaviedlo zodpovedajúce odborné vzdelávanie a rekvalifikácia v nových odboroch, ktoré budú potrebovať všetky časti odvetvia (konštrukcia, výroba, distribúcia, predaj, údržba, likvidácia atď.).

3.3.2 EHSV intenzívne podporuje návrh Komisie obnoviť na odstraňovanie prekážok pri prenikaní nových technológií na trh skupinu na vysokej úrovni CARS 21 s rozšíreným počtom aktérov. EHSV odporúča, aby zahŕňala aj osobitnú pracovnú skupinu na riešenie sociálnych otázok a aby sa ihneď urobili kroky na rozvoj a preorientovanie štruktúr vzdelávania a odbornej prípravy v tomto odvetví tak, aby uspokojili potrebu nových zručností vyplývajúcich z technológie EV.

4. **Paralelná transformácia dodávok elektrickej energie a prepojenie so snahou znížiť emisie CO_2 v oblasti dodávok elektrickej energie**

4.1 Prechod na elektrické vozidlá bude mať za následok podstatné zvýšenie dopytu po elektrickej energii, spočiatku možno nie výrazné, ale postupom času čoraz zjavnejšie. Ak by sme chceli tento zvýšený dopyt pokryť získavaním elektrickej energie v staromódnych uhoľných tepelných elektrárňach, nedosiahli by sme tým žiadny prínos v oblasti znižovania emisií CO_2. Emisie CO_2 by sa len presunuli z áut do elektrární. Preto je podstatné, aby rozširovanie používania elektromobilov išlo ruka v ruke s ďalším rozširovaním dodávok energie zo zdrojov s nízkymi alebo žiadnymi emisiami CO_2.

4.2 Programy na rozšírenie využívania obnoviteľných zdrojov energie sa musia zrýchľovať súbežne so zvyšovaním dopytu po elektrickej energii pre elektromobily. Táto požiadavka by sa mala zaradiť do najbližšieho preskúmania cieľov rozširovania využitia obnoviteľných zdrojov energie.

4.3 Začína sa objavovať dômyselnejšia komplementárnosť medzi zvyšovaním celkovej kapacity akumulátorov potrebných pre elektrické vozidlá a zvyšovaním podielu dodávok elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov.

4.4 Hlavným problémom, ktorý bráni rozšíreniu získavania energie z obnoviteľných zdrojov je skutočnosť, že dodávky energie zo slnka, vetra, morských vĺn a pod. nie sú nepretržité. Na to, aby sa vyrovnali výkyvy dopytu po elektrickej energii by sa museli rozšíriť možnosti skladovania energie. Akumulátory budú v autách vlastne potrebné len ten krátky čas, počas ktorého ľudia skutočne šoférujú. Okrem toho sa budú musieť dať aj nabiť, ale mohli by zároveň slúžiť aj ako zásobný zdroj energie a poskytnúť rozvodnej sieti extra rezervy v prípade, že zásobovanie elektrickou energiou z obnoviteľných zdrojov nebude dostatočné. Realizácii tejto myšlienky síce zatiaľ stoja v ceste obrovské technické a logistické problémy, ale s rozvojom inteligentných prepojených sietí sa táto možnosť stane uskutočniteľnou. EHSV vyzýva Komisiu, aby urýchlene zadala vypracovanie potrebných štúdií a zabezpečila, že budovaná infraštruktúra na dobíjane EV bude dostatočne inteligentne navrhnutá, aby umožnila túto komplementárnosť s obnoviteľnými zdrojmi energie.

4.5 Veľké investície si bude vyžadovať aj vybudovanie infraštruktúry na nabíjanie a/alebo výmenu akumulátorov. Zariadenia na nabíjanie budú musieť byť ľuďom k dispozícii plošne, napr. pri parkovacích miestach, doma, na pracovisku, v predajniach, v komerčných autoservisoch, na iných verejných miestach a na uliciach. Verejný sektor však bude musieť vypracovať regulačný rámec, ktorý zabezpečí, aby tieto investície do infraštruktúry mali primeranú návratnosť a súčasne zabráni nadmerným cenám. EHSV odporúča, aby Komisia bezodkladne zadala štúdie týkajúce sa vhodného regulačného rámca, ktoré podporia potrebné investície do infraštruktúry. V tejto súvislosti pripomína a podporuje závery zo zasadnutia Rady pre hospodársku súťaž z 26. mája, v ktorých sa vyzýva k rýchlemu rozvoju európskej normy pre elektrické vozidlá, aby sa urýchlilo ich rozšírenie.

5. **Spotrebitelia a trh**

5.1 Európska verejnosť si čoraz viac uvedomuje, že sa končí čas, kedy sa dalo všeobecne spoliehať na dostupnosť lacnej ropy. Stále častejšie si uvedomuje, že ropa sa v mnohých častiach sveta hľadá a ťaží čoraz ťažšie a konkurenčný boj s rýchlo sa rozvíjajúcimi hospodárstvami o ropu, ktorá je k dispozícii, je čoraz väčšia. Aj napriek určitému skepticizmu si čoraz viac uvedomujeme, že musíme znížiť emisie CO_2, ak chceme zabrániť vzniku klimatických zmien s katastrofálnymi následkami, a že aj sektor dopravy nude musieť prispieť svojím dielom k dosiahnutiu tohto cieľa. V rôznych členských krajinách posilnili vlády tieto opatrenia tým, že do rôznej miery zdanili ropné produkty, upravili zdanenie motorových vozidiel tak, aby menšie vozidlá, ktoré produkujú menej CO_2 zvýhodnili oproti vozidlám s vysokou spotrebou paliva, a v niektorých prípadoch nakúpili do svojho vozového parku hybridné vozidlá a prototypy elektromobilov.

5.2 V dôsledku tohto všeobecného povedomia sa v posledných rokoch trochu zmenila aj situácia na trhu. Spotrebitelia začali značne uprednostňovať menšie vozidlá, ktoré produkujú menej CO_2, zatiaľ čo dopyt po väčších vozidlách s vyššími emisiami poklesol. Pretrváva určitý dopyt po hybridoch, ktoré boli doteraz uvedené na trh, osobitne v členských štátoch, ktoré hybridy podporujú daňovými stimulmi. Vo všeobecnosti však majú spotrebitelia tendenciu byť opatrní, pokiaľ ide o inovácie v tomto odvetví a pravdepodobne budú potrebovať ubezpečenia a stimuly, aby sa rozhodne preorientovali na novú generáciu hybridov s možnosťou dobíjania z elektrickej siete a čisto elektrických vozidiel po ich uvedení na trh.

5.3 Výrobcovia a ropný priemysel sú takisto obozretní, pokiaľ ide o potenciál prechodu na EV. Treba ich presvedčiť o nevyhnutnosti tohto smerovania a o politickom rozhodnutí Európskej únie poháňať a urýchľovať tento prechod, aby sa všetky ich zdroje a odborné znalosti využili na dosiahnutie zmeny a na jej správnu prezentáciu spotrebiteľom. EÚ a jej členské štáty musia svojim priemyselným odvetviam jednoznačne vysvetliť nevyhnutnosť a naliehavosť tohto prechodu a nesmú pristúpiť na prosby niektorých pomalších podnikov o spomalenie celkového pokroku, ktorého jediným výsledkom by bolo, že celé odvetvie predbehnú rýchlejšie podniky z iných častí sveta a že trvalo stratí podiely na trhu a vplyv na celosvetový vývoj noriem.

5.4 Na to, aby sme dosiahli ďalší stupeň a posilnili dôveru spotrebiteľov a dopyt, musia byť splnené viaceré požiadavky spotrebiteľov, ktoré by sa dali zhrnúť do týchto základných bodov: bezpečnosť, spoľahlivosť, výkon a konštrukčné riešenie, dojazd a pružnosť, pohodlné dobíjanie, nákupná cena a náklady na prevádzku. (Sú aj určité obavy, že elektrické vozidlá môžu byť na cestách nebezpečne tiché, a vzniká otázka, či by sa mala predpísať určitá úroveň pridaného hluku, aby boli chodci a ostatní účastníci cestnej premávky zvukovo upozorňovaní na prichádzajúce vozidlo.)

5.5 Bude bezpodmienečne nutné, aby boli EV aspoň také bezpečné ako konvenčné vozidlá (pri jazde aj pri nehode), a to objektívne podľa štatistických zistení, aj subjektívne, teda vo vnímaní ľudí. Dobíjacie zariadenia, najmä tie verejne dostupné budú musieť byť chránené proti manipulácii a podvádzaniu. Tieto kritériá by mali byť neoddeliteľnou súčasťou všetkých regulačných požiadaviek v oblasti bezpečnosti, ktoré budú musieť elektrické vozidlá splniť.

5.6 EV budú musieť byť za každých okolností a poveternostných podmienok spoľahlivé. Ak sa budú akumulátory rýchlo vybíjať, alebo ak určité poveternostné podmienky budú citeľne znižovať výkon alebo dojazd, verejnosť sa ľahko sklame. Bolo by vhodné začleniť normy trvácnosti a spoľahlivosti do regulačného rámca.

5.7 Výkon EV by mal zodpovedať aspoň výkonu, ktorý dosahuje stredná trieda rodinných vozidiel, keďže na takéto vozidlá je zvyknutá väčšina populácie. Podobne dôležité bude, aby konštrukcia a konfigurácia elektromobilov nebola pre verejnosť menej príťažlivá ako pri najlepších vozidlách so spaľovacím motorom. Tejto výzvy sa samozrejme musí chopiť automobilový priemysel a nebude na to potrebné regulačné opatrenie za predpokladu, že samotný priemysel bude vhodne motivovaný (a podľa potreby aj stimulovaný) urýchliť zmeny.

5.8 Dojazd je úzko prepojený s otázkou riešenia dobíjania akumulátorov. Ak si dobitie akumulátora vyžaduje niekoľko hodín v garáži alebo pri pouličnom dobíjacom stanovišti, spotrebitelia si pravdepodobne budú žiadať, aby autá mali dlhší dojazd na jedno nabitie. Je síce pravda, že väčšina ľudí cestuje počas pracovného dňa len na pomerne krátke vzdialenosti, napriek tomu budú chcieť auto, ktoré bude mať dlhší dojazd, pre prípady, keď budú chcieť cestovať ďalej a nebudú sa chcieť zdržiavať celé hodiny dobíjaním akumulátora počas cesty. Akumulátory sa niekedy vybijú, keď vozidlo nie je pri nabíjacej stanici. Budú sa musieť vyvinúť riešenia na núdzové dobíjanie pri cestách alebo na výmenu akumulátorov.

5.9 Zdá sa, že je postupne technicky možné urýchliť dobíjanie. Avšak ak na to nebude stačiť približne rovnaký čas ako na natankovanie nádrže benzínu, zaneprázdnení ľudia budú neustále netrpezliví. Podľa nás by sa mali výrobcovia zamerať na to, aby čo najrýchlejšie dosiahli dojazd okolo 300 km, ak si chcú zabezpečiť dostatočne veľký trh. Snaženie vo výskume a vývoji by malo byť osobitne zamerané na tento cieľ.

5.10 Ak sa niekoľko rokov nebude dať dosiahnuť takýto dojazd, EHSV odporúča, aby sa väčšia pozornosť venovala doplneniu zariadení na dobíjanie zo siete zariadeniami na rýchlu výmenu celej akumulátorovej zostavy EHSV je známe, že sa na tomto základe sa už začínajú realizovať prvé skúšobné projekty. Na uľahčenie vývoja infraštruktúry na takúto výmenu akumulátorov EHSV odporúča, aby Komisia včas venovala pozornosť možnosti dosiahnuť skorú normalizáciu konfigurácie a charakteristík akumulátorov a ich pohodlnej demontáže a výmeny. Výmena akumulátorov by sa tiež uľahčila, keby akumulátorové zostavy boli namiesto priamej kúpy k dispozícii formou leasingu od spoločností, ktorých činnosťou sú služby v oblasti obsluhy zariadení na výmenu akumulátorov. Takéto usporiadanie by znížilo počiatočné náklady na EV, ale možno bude potrebné vytvoriť regulačný rámec, aby sa zabezpečilo, že títo poskytovatelia služieb budú mať primerané ceny a budú dodržiavať prevádzkové normy.

5.11 Tam, kde sa bude používať zásuvkové dobíjanie, je nevyhnutné, aby bola čo najskôr dostupná rozsiahla sieť dobíjacích miest. Okrem zariadení v domácnostiach budú potrebné aj dobíjacie miesta na všetkých parkoviskách (verejných i súkromných, na pracoviskách, v nákupných centrách a pod.), ako aj pri parkovacích miestach na ulici. Aby sa tento program dal nejako riadiť, mali by sa prvotné snahy o zavedenie možno sústreďovať na konkrétne geografické oblasti. Možno by bolo dobré uskutočniť pilotné projekty v rôznych podmienkach, vrátane ostrovov, veľkomiest a ich regionálneho zázemia, menších mestských oblastí, vidieckych oblastí atď., aby sa zistilo, čo sú základné podmienky pre prevádzkovanie a doplnkovú infraštruktúru. Nech sú EV kdekoľvek priekopníkmi, je nevyhnutné aby sa od začiatku vytvorila sieť dobíjacích staníc. Spotrebitelia budú rýchlo proti tejto novej technológii, ak nebudú mať pocit, že má od samého počiatku dobrú podporu široko dostupnými stanicami na dobíjanie a výmenu akumulátorov.

5.12 Miestne, mestské a regionálne samosprávy budú zohrávať rozhodujúcu úlohu pri propagovaní používania EV na svojich územiach. Môžu pomôcť pri identifikácii vhodných stanovíšť pre stanice na dobíjanie a výmenu akumulátorov. Mohli by uprednostňovať EV pri parkovaní alebo pri vyhradených jazdných pruhoch a zohrávať značnú úlohu pri propagovaní EV a prechode na tieto vozidlá. Rovnako by mohli podporovať využívanie elektrických vozidiel na prepravu osôb so zníženou pohyblivosťou, pri čistení ulíc atď., keďže pritom často ide iba o jazdy na krátke vzdialenosti v rámci spádového územia príslušnej samosprávy.

5.13 Nákupná cena a prevádzkové náklady budú samozrejme kľúčovým bodom. Skvelým príkladom bol v mnohých krajinách prechod z olovnatého na bezolovnatý benzín. Určitý čas pretrvával odpor spotrebiteľov voči tomuto prechodu. Avšak hneď ako vlády použili daňový stimul na podporu bezolovnatého benzínu, odpor zoslabol a prechod prebehol rýchlo a hladko.

5.14 Aj na rozšírenie elektrických vozidiel bude podobne potrebné aspoň odstrániť akékoľvek cenové výhody vozidiel na benzín zavedením rozdielnych daní a možno aj zvýhodňovať v nasledujúcich rokoch elektrické vozidlá, aby sa trh rozbehol. V zásade by mali byť prevádzkové náklady elektromobilov nižšie, pretože elektromotory majú oveľa vyššiu účinnosť. Mnoho však bude závisieť od štruktúry sadzieb za elektrinu, ako aj od toho, či sa bude dať dobíjanie akumulátorov začleniť do inteligentného systému na zníženie výkyvov dopytu za zvýhodnenú cenu. EHSV preto žiada, aby boli čo najskôr vypracované ekonometrické štúdie, ktoré by naznačili možnosti v tejto oblasti. Keďže prechod na EV je pre spotrebiteľov veľkým krokom, možno budú potrebovať intenzívne stimuly, predovšetkým v prvých rokoch prechodu (napr. veľkým rozdielom v nákupnej dani v prospech EV oproti vozidlám so spaľovacím motorom.

5.15 Okrem cenových stimulov musia vlády a miestne orgány využiť aj iné formy stimulov, ktoré by mohli pomôcť pri tomto prechode, vrátane vyhradených ciest a zón, ako aj zvýhodnených parkovacích možností pre EV. Elektromobily budú v porovnaní so spaľovacími motormi samozrejme oveľa menej znečisťovať, a niektoré druhy EV môžu pomôcť aj znížiť preťaženie dopravnej infraštruktúry (napríklad malé elektromobily na špecifické účely).

5.16 Okrem opatrení na zabezpečenie toho, aby mohli byť elektromobily predávané za konkurencieschopné ceny, bude dôležité zaviesť aj ďalšie opatrenia zamerané na to, aby spotrebitelia lepšie pochopili, ako vplýva, pokiaľ ide o CO_2, na životné prostredie ich rozhodnutie týkajúce sa dopravy a do akej miery sa tento vplyv zlepší tým, že prejdú na elektrické vozidlá.

5.17 Tieto informácie by mali byť založené na analýze vplyvu ich áut a iných druhov dopravy počas celého životného cyklu. Avšak aj ak vezmeme do úvahy celý životný cyklus, zdá sa byť pravdepodobné, že prechod na elektrické vozidlo bude jedným z najväčších rozhodnutí, ktoré môžu jednotlivci urobiť pre to, aby znížili svoje emisie CO_2. Potrebujú správne informácie, aby to mohli správne zhodnotiť.

5.18 Na niektoré časti trhu sa pravdepodobne bude dať spočiatku preniknúť ľahšie, než na iné. Vzhľadom na súčasné obmedzenie dojazdu a čas potrebný na dobitie akumulátora budú elektromobily spočiatku vhodnejšie skôr na krátke mestské alebo prímestské cesty než na dlhé cestovanie. Rovnako bude jednoduchšie zabezpečiť zariadenia na dobíjanie akumulátorov v domoch, ktoré majú garáže alebo aspoň súkromné parkovacie miesta pre autá. Dalo by sa preto očakávať, že sa prvotné marketingové úsilie bude zameriavať na domácnosti, ktoré majú takéto možnosti a mohli by zvažovať nákup elektromobilu ako druhého (menšieho) vozidla na krátke trate, pričom by si ponechali auto so spaľovacím motorom alebo hybridné vozidlo na dlhšie cesty s väčším nákladom. Podľa výskumov by aj pri takomto používaní mohol obmedzený dojazd a dlhý čas dobíjania akumulátora zo začiatku brániť úspešnému rozšíreniu EV. Aby sa zabránilo tomu, že úlohou EV bude vypĺňanie medzier na trhu, bude dôležité stanoviť od začiatku dlhodobejšiu víziu dokonalejšieho prechodu, vďaka ktorému by elektromobily boli príťažlivou alternatívou pre všetkých užívateľov a na všetky druhy ciest.

5.19 Programy verejného obstarávania môžu byť mimoriadne silným nástrojom na dosiahnutie zlepšenia noriem v kľúčových odvetviach priemyslu. Verejný sektor je významným nákupcom osobných automobilov a iných vozidiel, a jeho rozhodnutiami sa môžu pri svojej voľbe inšpirovať aj iní. Je preto dôležité, aby sa vlády a iné verejné orgány, vrátane miestnych a regionálnych orgánov v celej Európe, dostatočne včas zaviazali kupovať elektrické autá alebo iné vozidlá, a dali tak skorý impulz pre rozvoj trhu s týmito vozidlami a umožnili dosiahnuť rýchlo objem výroby, ktorý zaručuje hospodárnu výrobu týchto vozidiel. Európska únia by pri svojich rozhodnutiach o nákupe vozidiel mala ísť príkladom a začať celoeurópsku diskusiu a zaviesť iniciatívy, ktoré by podporili skoré rozšírenie elektrických vozidiel. Vedúci politickí predstavitelia a prominenti by mohli pomôcť tým, že sami hneď od začiatku začnú používať elektromobily.

5.20 Odhaduje sa, že takmer 50 % osobných vozidiel kúpených v Európe kupujú firmy pre svojich zamestnancov, alebo im na ne prispievajú. Bolo by vhodné prostredníctvom primeraných rozdielov daňových sadzieb stimulovať firmy, aby pri týchto nákupoch uprednostňovali automobily s nízkymi emisiami CO_2 alebo elektromobily.

6. **Iné vozidlá a druhy dopravy**

6.1 V tomto stanovisku sme sa zamerali hlavne na osobné vozidlá a kroky, ktoré musí Európa teraz podniknúť na urýchlenie prechodu na využívanie elektromobilov v budúcnosti. Toto je prvý a dosiahnuteľný krok na ceste k zníženiu emisií CO_2 v doprave.

6.2 Elektrifikácia sa tu však nekončí. Politickí činitelia a priemysel si musia uvedomovať potenciál, ktorý ponúka elektrifikácia všetkej pozemnej a námornej dopravy, vrátane veľmi malých jednomiestnych vozidiel, väčších vozidiel verejných služieb, železníc, električiek, trolejbusov a všetkých nákladných vozidiel. Ako sa bude elektrifikácia rozširovať, môžu sa objaviť nové formy mobility, ktoré vyplynú z rôznych vlastností elektrickej energie, technológie výroby akumulátorov a inteligentných sieťových systémov a systémov riadenia dopravy. Aj v tejto oblasti EHSV vyzýva Komisiu a politických činiteľov, aby boli pozorní a hľadali najlepšie myšlienky, ktoré by boli hodné podpory.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Energetická chudoba v kontexte liberalizácie a hospodárskej krízy“ (prieskumné stanovisko)

(2011/C 44/09)

Hlavný spravodajca: **Sergio SANTILLÁN CABEZA**

Belgická vláda sa 9. februára 2010 rozhodla v mene budúceho belgického predsedníctva Rady EÚ podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom tému

„Energetická chudoba v kontexte liberalizácie a hospodárskej krízy“

(prieskumné stanovisko).

Grémium výboru poverilo 16. februára 2010 vypracovaním tohto stanoviska odbornú sekciu pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť.

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bol pán SANTILLÁN CABEZA rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) vymenovaný za hlavného spravodajcu. Výbor prijal 124 hlasmi za, pričom 6 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Ceny elektrickej energie, plynu a ďalších palív, ako napríklad uhlia, naďalej rastú a zdá sa, že táto tendencia bude pokračovať aj v nadchádzajúcich rokoch. Ak sa preto neprijmú rýchle a účinné opatrenia, môže sa tiež rapídne zvyšovať počet zraniteľných spotrebiteľov energie. Cieľom tohto stanoviska nie je analyzovať príčiny zvyšovania cien energie, ale poukázať na nutnosť chrániť zraniteľných spotrebiteľov, aby sa zabránilo výskytu energetickej chudoby.

1.2 Boj proti energetickej chudobe je novou sociálnou prioritou, ktorou sa treba zaoberať na všetkých úrovniach. Je dôležité, aby EÚ vypracovala spoločné usmernenia, aby mohli všetky členské štáty postupovať rovnakým smerom s cieľom odstrániť ju. Výbor vyzdvihuje kroky, ktoré urobila EÚ v uplynulých dvoch rokoch na ochranu zraniteľných spotrebiteľov. Keďže si však mnohé členské štáty neplnia svoje povinnosti, EÚ by mala konať v súlade so zásadou subsidiarity, ktorá je definovaná v článku 5 Zmluvy o EÚ, ak navrhované ciele nemôžu byť dosiahnuté členskými štátmi.

1.3 Problém energetickej chudoby sa netýka len energetického sektora, ale tiež ďalších oblastí, ako zdravie, spotreba alebo bývanie.

1.4 EHSV navrhuje prijatie spoločnej všeobecnej definície energetickej chudoby, ktorú by si potom mohol každý členský štát prispôsobiť. Jednou z možností by bolo definovať energetickú chudobu ako stav, keď je ťažké alebo nemožné udržať v príbytku vhodné teplotné podmienky a mať k dispozícii iné základné energetické služby za rozumnú cenu. Ide o definíciu všeobecného charakteru, do ktorej možno doplniť iné kritériá, ktoré umožnia aktualizovať tento koncept v závislosti od vývoja spoločnosti. Toto by umožnilo kvantifikovať energetickú chudobu a zaoberať sa ňou dôkladnejšie.

1.5 EHSV považuje za potrebné, aby sa zjednotili existujúce štatistiky s cieľom získať čo možno najpresnejší prehľad o energetickej chudobe v Európe. Odporúča sa preto, aby Eurostat a štatistické úrady členských štátov zaviedli jednotné štatistické metódy, aby sa mohol vyčísliť rozsah problému energetickej chudoby.

1.6 EHSV považuje za vhodné, aby sa – bez toho, aby bola dotknutá existencia *Občianskeho energetického fóra* so sídlom v Londýne – zriadilo Európske stredisko pre monitorovanie energetickej chudoby, ktoré by mohlo fungovať v rámci už existujúceho orgánu, napríklad v rámci Agentúry pre spoluprácu energetických regulačných orgánov alebo iného orgánu. Toto stredisko by umožnilo prepojiť všetky hospodárske a sociálne subjekty, ktoré sa priamo alebo nepriamo zaoberajú energetickou chudobou, ako napríklad dodávateľské firmy, spotrebiteľov, združenia z oblasti zdravia a životného prostredia, odbory, združenia pôsobiace v energetickom a stavebnom sektore. Táto skupina by bola veľmi užitočná na identifikáciu osvedčených postupov, ktoré sa používajú v členských štátoch, na hľadanie nových mechanizmov na riešenie problému energetickej chudoby, či na podporu uskutočnenia objektívnej a dôkladnej bilancie vplyvu liberalizácie energetických trhov na zraniteľných spotrebiteľov.

1.7 EHSV navrhuje, aby sa energetická chudoba zohľadňovala pri vypracúvaní každého návrhu, ktorý sa týka energetickej politiky.

1.8 Podľa EHSV je potrebné, aby boli technologické inovácie na optimalizáciu využitia energie k dispozícii zraniteľným spotrebiteľom, ktorí ich najviac potrebujú.

1.9 Treba pripomenúť, že je potrebné, aby vstúpili do platnosti už prijaté opatrenia týkajúce sa energetickej hospodárnosti budov, v tomto prípade konkrétne obydlí. Vzhľadom na ťažkosti, ktoré môžu mať osoby s nižšími príjmami, musia členské štáty zvážiť podľa svojich možností zavedenie podporných opatrení.

1.10 Výroba energie decentralizovaným spôsobom môže v určitých prípadoch prispieť k dosiahnutiu cieľov predostretých v tomto stanovisku.

2. **Energetická chudoba v EÚ**

2.1 Využívanie energie a prístup k nej je prepojený s blahobytom ľudí a miest. Spomedzi nespočetných možností využitia je energia nevyhnutná pre mobilitu, klimatizáciu či osvetlenie v sektoroch, ako je napríklad priemysel, zdravotníctvo, poľnohospodárstvo, ale aj pre domácnosti či oddych.

2.2 Koncept energetickej chudoby sa preto môže vzťahovať na makroekonomickú alebo mikroekonomickú úroveň. Prístup priemyslu, poľnohospodárstva a ostatných sektorov k dostatočnej a kvalitnej energii je kľúčový pre prosperitu a konkurencieschopnosť krajiny a jej nedostatok môže viesť k hospodárskej kríze, nezamestnanosti a chudobe vo všeobecnosti. Toto stanovisko sa však zameriava predovšetkým na energetickú chudobu, ktorá postihuje domácnosti.

2.3 Energetická chudoba znamená ťažkosť alebo neschopnosť udržať v príbytku vhodné teplotné podmienky (možno sa odvolať na definíciu Svetovej zdravotníckej organizácie, podľa ktorej sa za príjemnú teplotu v obývacej izbe považuje 21 °C a v ostatných miestnostiach 18 °C, alebo na akúkoľvek inú technicky vhodnú definíciu), ako aj ťažkosť alebo neschopnosť mať k dispozícii za rozumnú cenu iné základné energetické služby, ako je osvetlenie, doprava, elektrina pre internet alebo ďalšie prístroje. Ide o všeobecnú definíciu, do ktorej možno doplniť iné kritériá, ktoré v prípade potreby umožnia aktualizovať tento koncept.

2.4 Energetická chudoba je javom, ktorý nie je možné ľahko vyčísliť, hoci sa môže merať na základe premenných, ako je neschopnosť udržať v príbytku primeranú teplotu (21 % v EÚ-27, Eurostat), podiel obyvateľov, ktorí nemajú zaplatené účty (7 % v EÚ-27 v roku 2007), či počet obydlí, do ktorých zateká, ktoré majú trhliny alebo iné nedostatky budov (18 % v EÚ-25 v roku 2007, prieskum EU – SILC z roku 2007). Hoci nedostatok štatistík a relevantných štúdií neumožňuje získať spoľahlivé informácie o počte osôb s takýmito problémami, na základe známych premenných a pri zohľadnení niektorých zverejnených štúdií sa odhaduje, že v Európe je minimálne 50 miliónov osôb, ktoré čelia energetickej chudobe (Tackling Fuel Poverty in Europe. Recommendations Guide for Policy Makers; www.fuel-poverty.org). Niektoré odhady však uvádzajú značne vyšší údaj.

2.5 K ťažkosti vyčísliť rozsah problému sa pripájajú nezrovnalosti medzi štatistickými údajmi na európskej úrovni a národnými štatistikami. EU – SILC napríklad uvádza, že 0 % obyvateľov Veľkej Británie má dlhy vzhľadom na nezaplatené faktúry, zatiaľ čo národný energetický regulátor (Ofgem) hovorí o 5 % (www.fuel-poverty.org).

2.6 Počet európskych rodín, ktoré sa nachádzajú v situácii energetickej chudoby, môže byť vyšší, pretože:

— približne 16 % Európanov čelí riziku chudoby (Spoločná správa o sociálnej ochrane a sociálnom začlenení, Európska komisia 2009),

— v období 2005 – 2007 sa cena plynu pre domácnosti zvýšila v priemere o 18 % (Eurostat 2007),

— v období 2005 – 2007 sa cena elektriny pre domácnosti zvýšila v priemere o 14 % (prieskum EU – SILC 2007),

— vyše 60 % z celkového počtu príbytkov v EÚ bolo postavených bez toho, aby sa bral ohľad na kritériá tepelnej regulácie.

2.7 Výskyt energetickej chudoby je výsledkom kombinácie troch faktorov: nízkej úrovne príjmov, nedostatočnej kvality stavieb a vysokých cien energie.

2.8 Spomedzi dôsledkov, ku ktorým môže viesť výskyt energetickej chudoby, sú najvýraznejšie najmä zdravotné problémy, odpojenie od siete zo strany dodávateľa, nedostatočné využívanie energie pod úrovňou konfortu alebo nahromaďovanie dlhov.

2.9 Najzraniteľnejšie sociálne skupiny sú práve skupiny s nízkymi príjmami. Sem patria osoby staršie než 65 rokov, osamelí rodičia, nezamestnaní alebo osoby poberajúce sociálne dávky. Vo väčšine prípadov tiež platí, že osoby s nízkymi príjmami bývajú v domoch s nevhodnou tepelnou izoláciou (Housing Quality Deficiencies and the Link to Income in the EU. Orsolya Lelkes. European Centre, marec 2010), čím sa výskyt energetickej chudoby ďalej zvyšuje.

2.10 Niektoré krajiny už prijali určité opatrenia („Good practices experienced in Belgium, Spain, France, Italy and United Kingdom to tackle fuel poverty“, zverejnené pracovnou skupinou EPEE), ktoré pomáhajú predchádzať výskytu energetickej chudoby. Veľká časť týchto osvedčených postupov sa zameriava na príčiny, ako napríklad:

— ceny energie (napr. sociálne sadzby),

— kvalita stavby (napr. podpora zvýšenia energetickej hospodárnosti sociálnych bytov, či súkromných príbytkov),

— nízke príjmy (napr. finančná pomoc).

Niektoré členské štáty tiež prijali nápravné opatrenia, aby znížili dôsledky energetickej chudoby, ako napríklad zákaz odpojiť zraniteľné rodiny od elektriny v kritickom období.

2.11 Zlepšenie energetickej hospodárnosti budov je kľúčovým aspektom pre riešenie otázky energetickej chudoby. Príležitosťou na to môže byť návrh prepracovanej smernice o energetickej hospodárnosti budov KOM(2008) 780 v konečnom znení.

3. **Hospodárska kríza pripravila o prácu 23 miliónov ľudí**

3.1 Európske hospodárstvo čelí najhlbšej kríze od roku 1930. V roku 2009 došlo k poklesu HDP EÚ o 4,2 % v porovnaní s rokom 2008, v ktorom sa zaznamenal mierny rast (+0,8 %). Dochádza k veľkému rastu nezamestnanosti, ktorá v januári 2010 dosiahla 9,5 % aktívneho obyvateľstva (čo predstavuje o 1,5 bodu viac než v rovnakom mesiaci predchádzajúceho roka). V prvom mesiaci roka 2010 bolo v dôsledku toho nezamestnaných 22 979 000 mužov a žien. Podľa Eurostatu vykazovalo z percentuálneho hľadiska najnižšiu mieru nezamestnanosti Holandsko (4,2 %) a Rakúsko (5,3 %), zatiaľ čo najvyššiu mieru nezamestnaných mala Litva (22,9 %) a Španielsko (18,8 %).

3.2 Európsky plán na oživenie hospodárstva z konca roku 2008 nepriniesol očakávané výsledky. Znepokojujúce sú nielen údaje o aktuálnej situácii, ale aj skutočnosť, že podľa prognóz, ktoré sú doteraz k dispozícii (vrátane tých, ktoré vypracovala Komisia), možno v nachádzajúcom období očakávať len „slabé“ oživenie. Hoci sa zaviedli fiškálne stimuly v objeme 5 % HDP (EÚ-27), nie sú postačujúce a chýba dostatočne koordinovaná „stratégia vystúpenia“ z krízy.

3.3 Hospodárska a finančná kríza, ktorá sa začala v roku 2007, vznikla v kontexte stagnácie alebo poklesu príjmov európskych pracovníkov. Ekonomické opatrenia na zníženie vysokého dlhu a deficitu verejných financií navrhnuté v niektorých členských štátoch na druhej strane ovplyvňujú sociálne dávky (dôchodky, podporu v nezamestnanosti) a verejné služby.

3.4 Toto všetko vytvára znepokojujúce vyhliadky pre rodiny, ktoré sú voči rastúcim výdavkom na energiu najzraniteľnejšie.

4. **Energetická politika EÚ**

4.1 Úmysel liberalizovať trh s energiami bol jednou z hlavných politík EÚ v uplynulých desaťročiach. Po tom, ako sa na zasadnutí Rady EÚ pre energetiku v júni 1987 začal tento proces, sa koncom 90. rokov minulého storočia prijali prvé smernice liberalizujúce trh s plynom a elektrickou energiou. Odvtedy sa v tomto smere urobilo veľa.

4.2 Vo všeobecnosti bolo cieľom procesu liberalizácie zefektívniť energetický sektor a zvýšiť konkurencieschopnosť európskeho hospodárstva. Členským štátom sa však nepodarilo dospieť k úplnej dohode na opatreniach a v skutočnosti sa niektoré z nich dôrazne bránia zavedeniu príslušných opatrení.

4.3 V súčasnosti existuje vysoká miera koncentrácie ponuky na veľkoobchodnom trhu. Platí to pre plyn (v 10 členských štátoch kontrolujú traja hlavní dodávatelia minimálne 90 % trhu), ako aj pre elektrickú energiu (takáto kontrola presahuje 80 % v 14 členských štátoch). [KOM(2009) 115 v konečnom znení].

4.4 Spotrebiteľ profituje z liberalizácie vtedy, ak sa ňou skutočne podporuje hospodárska súťaž. Vo viacerých členských štátoch však došlo k nahradeniu štátnych monopolov súkromnými oligopolmi, a to si vyžaduje, aby sa zintenzívnili opatrenia na podporu transparentnosti a hospodárskej súťaže v energetickom sektore.

4.5 Je preto vhodné trvať na tom, že je potrebné uviesť do praxe opatrenia navrhnuté v treťom balíku pre vnútorný trh s energiou, ktorých cieľom je vytvorenie skutočného energetického trhu založeného na spolupráci medzi štátmi. Medzi tieto opatrenia patrí lepšie prepojenie sietí, lepšia koordinácia operátorov a posilnenie právomocí národných regulátorov.

5. **Z liberalizácie musia mať úžitok spotrebitelia**

5.1 Liberalizácia podporuje decentralizáciu a diverzifikáciu energie a mala by byť prostriedkom na naplnenie viacerých kľúčových bodov, ako je napríklad zlacnenie a zaručenie dodávok, zlepšenie kvality služieb, rozšírenie ponuky a jej prispôsobenie potrebám spotrebiteľa vo všeobecnosti, ako aj osobitne potrebám zraniteľných spotrebiteľov. Prvé skúsenosti členských štátov však ukázali problémy, ktoré vyplývajú okrem iného z nedostatočnej transparentnosti sadzieb a vysokých cien.

5.2 Vo väčšine členských štátov boli ceny v prvej polovici roku 2009 vyššie než v roku 2008, a to aj napriek tomu, že ceny ropy zaznamenali oveľa väčší pokles než ceny pre konečných spotrebiteľov. Tento stav možno do určitej miery objasniť časovým posunom medzi momentom zmeny cien ropy a momentom fakturácie pre konečných spotrebiteľov. Zdá sa však, že zníženie veľkoobchodných cien energie sa úplne nepremietlo do cien fakturovaných konečným spotrebiteľom [pozri KOM(2009) 115 v konečnom znení].

5.3 V dôsledku toho vykazujú služby dodávok elektrickej energie a plynu neuspokojivé výsledky, čo sa týka dôsledkov pre domácnosti. Zatiaľ čo 60 % spotrebiteľov uviedlo, že ich dodávateľ energie zvýšil ceny, len 3 – 4 % uviedli, že sa ceny znížili. Služby dodávok elektrickej energie a plynu takisto vykazujú zlé výsledky, najmä čo sa týka porovnateľnosti ponúk a možnosti zmeniť dodávateľa. Práve v energetickom sektore dochádza najzriedkavejšie k zmene dodávateľa, keď len 7 % spotrebiteľov zmenilo dodávateľa plynu a 8 % dodávateľa elektrickej energie (Európska komisia, Druhá výročná správa o hodnotiacej tabuľke spotrebiteľských trhov EÚ, 2. februára 2009).

6. **Opatrenia na európskej úrovni v oblasti energetickej chudoby**

6.1 Energetická chudoba je novou sociálnou prioritou, ktorá si vyžaduje podporu na všetkých úrovniach. Hoci sú niektoré právne dokumenty, ktoré vypracovala EÚ [1], dobré, reakcia členských štátov bola doteraz neadekvátna. Možno uviesť viacero príkladov: napriek záväznosti smerníc o vnútornom trhu s plynom a elektrinou (smernica 2003/54/ES a smernica 2009/72/ES) len 10 z 27 členských štátov ponúka sociálne sadzby pre zraniteľných klientov a len v 8 štátoch sa bežne používa pojem „zraniteľný klient“ (Status Review of the definitions of vulnerable customer, default supplier and supplier of last resort, ERGEG, 2009).

[1] Ú. v. EÚ L 211, 14.8.2009, s. 55, článok 7.

6.2 Nie všetky štáty sa venujú tomuto problému a tie, ktoré tak robia, konajú samostatne a bez toho, aby vyhľadávali spoluprácu s ostatnými, čo komplikuje identifikáciu, zhodnotenie a riešenie problému energetickej chudoby na európskej úrovni. Napríklad definícia, ktorú používa Veľká Británia, sa odlišuje od ostatných členských štátov v tom, že za energetickú chudobu sa označuje situácia, keď sa na udržanie vhodných teplotných podmienok v príbytku vydáva viac než 10 % príjmov domácnosti. Rozdielne definície sa vyskytujú dokonca aj v dokumentoch EÚ.

6.3 Každý členský štát je zodpovedný za riešenie problému energetickej chudoby, pričom má konať v rámci stanovených právomocí (národných, regionálnych, miestnych), no v prípade, že na národnej úrovni neexistuje účinná legislatíva, ktorý sa týka plynu a elektriny, musí EÚ konať v súlade so zásadou subsidiarity definovanou v článku 5 Zmluvy o EÚ. Čo sa týka iných palív, ako je napríklad uhlie, zodpovednosť pripadá výlučne členským štátom.

6.4 Európska únia vydáva právne predpisy a má právomoci v oblasti energetickej politiky, a preto priamo alebo nepriamo ovplyvňuje výskyt energetickej chudoby v členských štátoch. Je preto dôležité, aby EÚ konala a vypracúvala politiky v rámci svojich právomocí.

6.5 Európska komisia navrhla Európsku chartu práv spotrebiteľov energie (KOM(2007) 386 v konečnom znení a Uznesenie Európskeho parlamentu z 19. júna 2008 [P6 – TA(2008)0306], ku ktorej sa EHSV vyjadril v tom zmysle ([2]), že rovnako ako sa urobilo pri iných príležitostiach ([3]), aj tu by bola potrebná právne záväzná forma, ktorá by zaručila občanom rovnaké práva. Komisia túto chartu stiahla a začlenila niektoré body do tretieho balíka v domnienke, že to bude mať väčší vplyv (napríklad body 7 a 8 smernice 2009/72/ES).

6.6 V súvislosti s predmetom tohto stanoviska treba pripomenúť, že Charta základných práv EÚ uvádza, že „s cieľom bojovať proti sociálnemu vylúčeniu a chudobe Únia uznáva a rešpektuje právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť dôstojnú existenciu všetkých osôb, ktoré nemajú dostatok prostriedkov, v súlade s právom Únie a vnútroštátnymi právnymi predpismi a praxou“ (článok 34), a že je povinnosťou zaručiť vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa (článok 38).

6.7 EHSV zdôrazňuje, že je potrebné zaručiť univerzálnu službu, dodržiavať povinnosti verejnej služby, chrániť ekonomicky znevýhodnené skupiny, ktoré čelia energetickej chudobe, a to napríklad tým, že sa zakáže odpojiť ich od elektriny v kritických obdobiach. Ďalej treba zaručiť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť, ako aj rozumné a transparentné ceny, ktoré sú porovnateľné medzi jednotlivými dodávateľmi ([4]).

6.8 EHSV vyzdvihuje výhody, ktoré môže pre spotrebiteľov, vrátane tých, ktorí sú v najzraniteľnejšej situácii, priniesť decentralizovaná výroba energie:

— prostredníctvom inštalácie menších zariadení umožní priblížiť výrobu spotrebiteľským centrám v obciach a mestách, čím sa zredukujú straty v dôsledku dopravy (v prípade elektrickej energie je to podľa odhadov 7 – 10 %),

— podporuje výrobu obnoviteľnej energie,

— podporuje technologický rozvoj,

— má potenciál vytvárať pracovné miesta a je doplnkom k centralizovanej výrobe.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([2]) Ú. v. EÚ C 151, 17.6.2008, s. 27.
([3]) Ú. v. EÚ L 46, 17.2.2004, s. 1.
([4]) Ú. v. EÚ C 151, 17.6.2008, s. 27

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Budovať udržateľné hospodárstvo zmenou nášho modelu spotreby“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/10)

Spravodajkyňa: **pani DARMANIN**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Budovať udržateľné hospodárstvo zmenou nášho modelu spotreby“.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená prípravou návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 98 hlasmi za, pričom 7 členovia hlasovali proti a 8 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

0. **Preambula**

V kontexte krízy, ktorej Európa ešte stále čelí, sa mnohí Európania snažia o udržanie zamestnania alebo zabezpečenie príjmu. Keďže malé a stredné podniky sa musia viac usilovať o prežitie, udržateľné spotrebiteľské návyky môžu pôsobiť ako luxus. Politiky zamerané na udržateľnosť by však mali zahrnúť aj parametre na riešenie tejto súčasnej situácie v Európe. Predkladané stanovisko sa zameria na malú časť udržateľnosti, a to spotrebu. EHSV sa nazdáva, že základnou zásadou dlhodobého riešenia na dosiahnutie udržateľnej spotreby je podpora občianskej uvedomelosti Európanov, a to nielen prevodom spotrebiteľských práv, ako je to stanovené v Lisabonskej zmluve, ale aj podporou hodnoty občianstva, aby občania mali nielen práva, ale aj morálnu zodpovednosť za udržateľné správanie.

1. **Závery a odporúčania**

1.1 V trvalo udržateľnom hospodárstve by spôsoby výroby a spotreby podporovali trvalý rozvoj jednotlivcov, spoločnosti a prírody. Väčšina činiteľov v spoločnosti by sa riadila súborom spoločných hodnôt. EHSV zdôrazňuje, rovnako ako v predchádzajúcich stanoviskách, že na posúdenie úspechu vládnej politiky by sa mali spolu s HDP použiť environmentálne a sociálne ukazovatele.

1.2 Súčasný európsky systém výroby a spotreby je považovaný za environmentálne neudržateľný, najmä pokiaľ ide o jeho závislosť od energií, materiálov, pôdy a vody, ako aj jeho vplyv na celosvetovú klímu a biodiverzitu. Ak by každý vo svete žil európskym štýlom života, potrebovali by sme viac ako 2,5 planéty.

1.3 Rada EÚ schválila, že priemyselné krajiny by mali do roku 2050 znížiť svoje emisie skleníkových plynov o 80 – 95 %. EHSV preto odporúča, aby stratégia EÚ 2020 zohľadnila opatrenia zamerané na trvalo udržateľnú výrobu, ako aj trvalo udržateľnú spotrebu. Vzhľadom na to, že výroba a spotreba sú úzko prepojené, treba sa nimi zaoberať, ak máme znížiť na minimum ich vplyv na planétu.

1.4 Zníženie emisií o 80 – 95 % v priebehu 40 rokov a zároveň udržanie ročného hospodárskeho rastu na úrovni 2 – 3 % znamená zníženie intenzity CO_2 v hospodárstve o 6 – 10 % ročne. Takáto miera technologickej zmeny s trvalým vplyvom na celé hospodárstvo nemá obdobu. Bolo by preto rozumné začať vážnu diskusiu o možnostiach zmeny spotrebiteľských návykov a celkového hospodárskeho a sociálneho modelu, ktorý sa zakladá na rozširovaní výroby a spotreby, a tiež hľadať spôsob, ako čo najrýchlejšie zlepšiť výrobné a dodávateľské reťazce.

1.5 Úsilie o dosiahnutie zmeny zhora nadol pravdepodobne nebude úspešné. Sociálna zmena často začína u malých skupín v spoločnosti a šíri sa prostredníctvom rôznych komunikačných kanálov. Úloha EÚ, národných a regionálnych vlád môže spočívať v určovaní, povzbudzovaní a podpore existujúcich skupín snažiacich sa o trvalo udržateľný životný štýl.

1.6 Potrebný je dialóg, do ktorého budú zapojené inštitúcie EÚ, národné vlády a územné samosprávy, ako aj všetci sociálni partneri. Jedným z riešení by bola spolupráca Komisie s EHSV pri vytvorení fóra o udržateľnej spotrebe, ktoré preskúma:

— hodnoty, ktoré by mohli formovať trvalo udržateľné hospodárstvo a tlaky medzi rastom a ekologickou udržateľnosťou, sociálnym začlenením a osobnou slobodou, kvalitou života súčasnej populácie a budúcich generácií atď.;

— či musíme znížiť spotrebu v určitých oblastiach;

— čo bráni občanom vo výbere udržateľnejších spotrebiteľských návykov a ako môžu územné samosprávy, národné vlády a EÚ pomôcť;

— skúsenosti jednotlivcov a skupín, ktoré si zvolili životný štýl s nízkym dosahom na prostredie a potenciál ich ďalšieho šírenia;

— opatrenia potrebné na podporu udržateľnejšej spotreby u určitých skupín, napríklad u starších ľudí, mladých ľudí, nezamestnaných, nových prisťahovalcov, rodín s malými deťmi.

1.7 Dialóg musí byť prepojený s konkrétnou činnosťou, vrátane podpory experimentovania skupín, ktoré sa snažia o trvalo udržateľný životný štýl a sprostredkovania nadobudnutých skúseností, prispôsobenia a posilnenia relevantných politík a tiež praktických opatrení v rámci inštitúcií EÚ, ktorých cieľom bude usmerňovať a poukázať na možnosti uplatnenia udržateľnejších postupov. Ďalej by sa mali propagovať osvedčené postupy s cieľom preukázať možnosť zmeny spotrebiteľských modelov.

1.8 Udržateľná spotreba nemôže byť považovaná len za otázku environmentálnej politiky. Bude si vyžadovať iniciatívy v mnohých oblastiach, vrátane zdravia, vzdelávania, zamestnanosti, obchodu, spotrebiteľských otázok, dopravy, poľnohospodárstva a energetiky.

2. **Potreba odlišného hospodárskeho a sociálneho modelu**

2.1 O povahe trvalo udržateľného hospodárstva sa diskutuje už polstoročie ([1]). V takomto hospodárstve by spôsoby výroby a spotreby podporovali trvalý rozvoj jednotlivcov, spoločnosti a prírody.

2.2 Aby mohol byť ekonomický model sebestačný, väčšina činiteľov v spoločnosti sa musí riadiť súborom spoločných hodnôt, ako je to v súčasnosti v členských štátoch EÚ. Vlády teraz zavádzajú súbor ekonomických hodnôt s dôrazom na HDP a iné ukazovatele, ktoré by mali usmerňovať politiku. Nedostatky HDP ako miery ľudského, sociálneho a ekologického rastu boli už v rozsiahlej miere preukázané. EHSV navrhol ([2]), aby sa na meranie pokroku smerom k dosiahnutiu trvalo udržateľného hospodárstva ako ukazovateľ spolu s HDP používala „ekologická stopa“ spolu s ukazovateľmi kvality života. Ekologická stopa je výpočtom produktívnej rozlohy pôdy, ktorá je potrebná na udržanie spôsobu života jedného človeka, skupiny ľudí, inštitúcie alebo regiónu. Ukazovateľ kvality života by mal zohľadniť zdravie, materiálne bohatstvo, prístup k verejným službám, zapojenie do spoločnosti a integráciu prisťahovalcov, voľný čas a kvalitu životného prostredia.

2.3 Mohlo by sa očakávať, že využitie rozsiahlejšieho súboru ukazovateľov pri posudzovaní úspechu vládnej politiky povedie k tomu, že pri tvorbe politiky sa bude klásť menší dôraz na podporu rastu HDP a viac sa budú zdôrazňovať iné rozmery ľudského, sociálneho a ekologického blahobytu.

3. **Ekologická výzva**

3.1 Európska agentúra pre životné prostredie vo svojej najnovšej správe o stave životného prostredia a výhľade za rok 2010 zdôrazňuje dve hlavné oblasti problémov: 1. klíma a energie a 2. biodiverzita a ekosystémy ([3]). Hlavným ohrozením udržateľnosti európskej spoločnosti je ničenie ekosystémov, ktoré ju zásobujú, a základne prírodných zdrojov vrátane energií, pôdy a vody. V roku 2003 sa priemerná ekologická stopa v EÚ odhadovala na 5 hektárov na osobu s rastúcou tendenciou, pričom celosvetová dostupnosť pôdy bola len na úrovni 1,8 hektára na osobu s klesajúcou tendenciou ([4]). Ak by každý vo svete žil európskym štýlom života, potrebovali by sme viac ako 2,5 planéty.

3.2 Klimatické zmeny sú obzvlášť dôležité, pretože okrem ich priameho vplyvu na ľudský život môžu zhoršiť aj vplyv spoločnosti na biodiverzitu, sladkovodné zdroje a iné systémy. K ekologickej stope Európy najviac prispieva využívanie fosílnych palív a produkovanie skleníkových plynov. Ďalším významným prvkom je poľnohospodárske využitie pôdy, doprava a budovy. Ekologická stopa dobre neodráža ostatné významné vplyvy európskeho hospodárstva, vrátane využívania vody (najmä v poľnohospodárstve) a vzácnych nerastov.

3.3 Rada EÚ schválila, že priemyselné krajiny by mali do roku 2050 znížiť svoje emisie skleníkových plynov o 80 – 95 %, čo každoročne predstavuje zníženie o 4 – 7 %. Zaviazala sa k zníženiu emisií o 20 % do roku 2020 v porovnaní s úrovňou v roku 1990 alebo o 30 %, ak ostatné krajiny prijmú podobné záväzky. EHSV navrhol ([5]), aby bol cieľ 30 % zníženia bezpodmienečný.

3.4 EÚ sa snaží o zníženie emisií skleníkových plynov najmä prostredníctvom technologických prostriedkov, pričom sa zachová hospodársky rast. Hoci existuje technológia, ktorá by mohla splniť tieto ciele stanovené do roku 2020, implementácia pokračuje pomaly. EÚ 15 sa v roku 1997 zaviazala k zníženiu emisií o 8 % do roku 2008 – 2012 v porovnaní s úrovňou

([1]) Boulding, K. „The economics of the coming spaceship earth“, in Environmental Quality in a Growing Society, (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1966) str. 253 a nasledujúce.
([2]) Stanovisko Ú. v. EÚ C 100, 30.4.2009, s. 53.
([3]) Európska agentúra pre životné prostredie, publikácia Signals 2010.
([4]) Global Footprint Network a WWF, Europe 2007: Gross Domestic Product and Ecological Footprint.
([5]) Ú. v. EÚ C 77, 31.3.2009, s. 73.

v roku 1990, ale v roku 2006 boli emisie nižšie len o 2,2 %. Emisie v EÚ 27 sa v tomto období znížili o 7,7 %, ale od roku 2000 narástli o 1,5 % ([6]). Od deväťdesiatych rokov minulého storočia sa energetická účinnosť EÚ zlepšila len o 0,5 % ročne ([7]).

3.5 Zníženie emisií o 80 – 95 % v priebehu 40 rokov a zároveň udržanie ročného hospodárskeho rastu na úrovni 2 – 3 % znamená zníženie intenzity CO2 v hospodárstve o 6 – 10 % ročne. Takáto miera technologickej zmeny s trvalým vplyvom na celé hospodárstvo nemá obdobu. Bolo by preto rozumné začať vážnu diskusiu o možnostiach zmeny spotrebiteľských návykov a celkového hospodárskeho a sociálneho modelu, ktorý sa zakladá na rozširovaní výroby a spotreby, a tiež hľadať spôsob, ako čo najrýchlejšie zlepšiť výrobné a dodávateľské reťazce.

4. **Udržateľná spotreba: možnosť voľby**

4.1 Vlády európskych štátov sa v roku 1992 na summite o planéte Zem v Rio de Janeiro zaviazali k odstráneniu neudržateľných spotrebiteľských návykov a výrobných postupov. V rámci marakéšskeho procesu sa ďalej zaviazali, že do roku 2010 vytvoria akčné plány pre udržateľnú spotrebu a výrobu, ktoré v roku 2011 preskúma Komisia OSN pre trvalo udržateľný rozvoj.

4.2 Prebieha čoraz viac výskumov trvalo udržateľnej spotreby a spôsobov, ako ju možno dosiahnuť ([8]). Spotrebitelia sa väčšinou cítia byť viazaní súčasným životným štýlom – hoci by napríklad chceli menej používať svoje autá, nevedia si predstaviť ako. Spotrebu formujú a obmedzujú viaceré vplyvy, vrátane fyziologických potrieb, osobnosti, sociálneho prostredia, kultúrnych faktorov, dostupnosti a ceny alternatívnych tovarov a služieb. V konzumnej spoločnosti zohrávajú spotrebiteľské preferencie hlavnú úlohu pri plnení sociálnych a psychologických potrieb – napr. pri príslušnosti k skupine, sebaúcte a definovaní osobnej identity. Vzhľadom na tieto skutočnosti sa jednotlivci ťažko rozhodujú pre zmenu a vlády ťažko zavádzajú politiky zamerané na zmenu v oblasti spotreby. Keď boli takéto politické opatrenia uplatnené, ich účinky boli bohužiaľ väčšinou nepatrné alebo pomalé a ťažko prekonávali vžité zvyky a záujmy.

4.3 Motivácia, spotrebiteľské návyky a pravdepodobné reakcie na konkrétne opatrenia sa medzi rôznymi jednotlivcami značne líšia. Môžu sa však líšiť aj u samotných ľudí podľa konkrétnej situácie. Preto neexistuje jednoduché politické riešenie na dosiahnutie udržateľnej spotreby. Ovplyvniť by to však mohla široká škála politických opatrení v oblasti poľnohospodárstva a zamestnanosti, ako aj vzdelávania a zdravia. Na podporu udržateľnejšej spotreby u určitých skupín, napríklad u starších a mladých ľudí, budú možno potrebné špecifické stratégie.

4.4 Ľudia sa dokážu dobrovoľne hromadne obmedzovať v čase krízového stavu v krajine a vojny, ale ekologická kríza sa vo všeobecnosti nepovažuje za núdzovú situáciu v takom rozsahu. V poslednej dobe si však rastúci počet ľudí predsa len zvolil jednoduchší spôsob života s cieľom znížiť svoj dosah na životné prostredie. Niektoré najúspešnejšie snahy o zmenu spotrebiteľských návykov sa zakladajú na vytváraní komunitných skupín – napr. prístup Ecoteam uplatňovaný v niektorých krajinách prostredníctvom globálneho akčného plánu, ktorý spája malé skupiny ľudí v jednotlivých štvrtiach, na pracoviskách alebo v škole, aby sledovali odpad, spotrebu vody a energií a prijali opatrenia, ktoré im umožnia žiť udržateľnejším spôsobom.

4.5 Úsilie o zmenu zhora nadol pravdepodobne nebude úspešné, najmä ak sa o ovplyvňovanie verejnosti snažia politici s vysoko konzumným životným štýlom. Pre väčšinu ľudí nie je udržateľná spotreba hlavnou prioritou. Spoločenské zmeny však často začínajú malými skupinami v spoločnosti a šíria sa rozličnými komunikačnými kanálmi, vrátane mienkotvorných médií a umenia, neformálnymi priateľskými sieťami a organizáciami rozličných vierovyznaní. Úlohou politických činiteľov by malo byť skôr identifikovať a podporovať existujúce skupiny, ktoré sa snažia o dosiahnutie udržateľného spôsobu života, ako vnucovať celej spoločnosti vlastné názory na to, čo je potrebné.

4.6 Voľba udržateľného životného štýlu by sa nemala chápať a označovať ako luxus pre ľudí, ktorí majú finančné prostriedky na takýto životný štýl. EHSV zdôraznil, že udržateľné výrobky by nemali mať vyššiu cenu ([9]), ale mali by byť dostupné všetkým. Dôležité je zabrániť tomu, aby bola spotreba s nízkym dosahom na prostredie pre jednotlivcov nákladnejšia, pretože to by poskytlo možnosť výberu len jednej časti spoločnosti, pričom chudobnejšie skupiny s nižšími príjmami by boli marginalizované.

4.7 EHSV zdôrazňuje, že s cieľom umožniť voľbu spotreby s nízkym dosahom na prostredie sa treba zaoberať ostatnými kritickými oblasťami blahobytu, pričom niektoré sú chápané ako zásadnejšie, ako sú pracovné príležitosti, adekvátne ohodnotenie za vykonanú prácu, dôstojná práca a prístup k úverom pre MSP.

([6]) EEA, správa Annual European Community greenhouse gas inventory 1990–2006 and inventory report 2008: Submission to the UNFCCC Secretariat, (Kodaň: EEA, 2008).

([7]) Tipping, P. et al., Impact Assessment on the Future Action Plan for Energy Efficiency, vypracovali ECN (NL) a WS Atkins (UK) pre GR TREN. Dodávateľ: ECORYS, NL (2006).

([8]) Jackson, T. Motivating Sustainable Consumption: A Review of Evidence on Consumer Behaviour and Behavioural Change, správa sieti Sustainable Development Research Network, 2005, dostupné na http://www.sd-research.org.uk/.

([9]) Ú. v. EÚ C 224, 30.8.2008, s. 1.

5. **Politické otázky, ktoré je potrebné riešiť**

5.1 Inštitúcie EÚ majú pri budovaní jednotnej Európy skúsenosti so stanovovaním vízie a vedením v prípade radikálnych zmien. Väčšinou však pracovali s pluralistickým modelom, ktorý uľahčuje skôr dohodu medzi vládami ako riadenie zmeny, ktorá by mala prebiehať určitým konkrétnym smerom. V niektorých prípadoch riadila EÚ napr. opatrenia v oblasti zdravotných a environmentálnych noriem. Tieto skúsenosti môžu byť cenné pri budovaní udržateľného hospodárstva. Riadenie a inšpirácia môžu byť rovnako dôležité ako odborné znalosti a administratívne schopnosti.

5.2 Výbor pozitívne prijal akčný plán Komisie pre trvalo udržateľnú spotrebu a výrobu ([10]). Mnohé iné existujúce iniciatívy EÚ sa týkajú udržateľnej spotreby, patrí medzi ne aj systém obchodovania s emisnými kvótami (ETS), smernica o označovaní palivovej účinnosti áut, nariadenie o CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel, smernica o biopalivách, smernica o energetickej hospodárnosti budov, smernica o energetickej účinnosti konečného využitia energie a energetických službách, a environmentálne opatrenia v rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky. Politické opatrenia EÚ sa však zameriavajú na trhové nástroje a technologické/produktové normy. Len ETS sa zaoberá absolútnymi hodnotami emisií skleníkových plynov. Dochádza k napätým stretom s inými politickými cieľmi, ako je zvyšovanie mobility. Len veľmi málo opatrení sa zameriava na spotrebu a životný štýl a politiky zjavne nepostačujú na splnenie cieľov zníženia emisií skleníkových plynov a zbavenia sa závislosti od nevhodných nerastných zdrojov.

5.3 Potrebný je dialóg, do ktorého budú zapojené inštitúcie EÚ, národné vlády a územné samosprávy, ako aj všetci sociálni partneri. Jedným z riešení by bola spolupráca Komisie s EHSV a inými inštitúciami pri vytvorení fóra o udržateľnej spotrebe, ktoré preskúma:

— hodnoty, ktoré budú formovať trvalo udržateľného hospodárstvo a tlaky, ktorými sa treba zaoberať, napr. tlaky medzi rastom a ekologickou udržateľnosťou, sociálnym začlenením a osobnou slobodou, kvalitou života súčasnej populácie a budúcich generácií atď.;

— či musíme znížiť spotrebu v určitých oblastiach. Väčšinu emisií skleníkových plynov možno vysledovať k spotrebe potravín, energie a k doprave. Dochádza k tlakom medzi udržateľnosťou a inými cieľmi, ale aj prípadnými synergiami (napr. bicyklovanie môže byť prospešné pre zdravie aj pre životné prostredie);

— čo bráni občanom vo výbere udržateľnejších spotrebiteľských návykov a ako môžu územné samosprávy, národné vlády a EÚ pomôcť. Táto pomoc sa môže poskytovať napríklad zabezpečením toho, že súčasné politické opatrenia (napr. smernica o energetickej hospodárnosti budov) budú v plnej miere implementované, ako aj posilnením opatrení v rámci akčného plánu pre trvalo udržateľnú spotrebu a výrobu s cieľom umožniť spotrebiteľom, aby si vyberali potraviny vyrobené udržateľnejším spôsobom;

— skúsenosti jednotlivcov a skupín, ktoré si zvolili životný štýl s nízkym dosahom na prostredie a potenciál ich ďalšieho šírenia. Môžu sem patriť organizácie, ako je globálny akčný plán, ktorého skupiny EcoTeams zvyčajne dosahujú 40 – 50 % zníženie nerecyklovateľného odpadu, siete ako Transition Towns, ktoré sa snažia o vytvorenie miestnych komunít odolných voči klimatickým zmenám a zmenšovaniu zdrojov, a skupiny rôznych vierovyznaní ako sú Kvakeri, ktoré už dlho vyznávajú hodnoty presadzujúce životný štýl s nízkym dosahom na prostredie. Jednotlivci v niektorých týchto skupinách a sieťach vytvorili plnohodnotný životný štýl, pričom využívajú o 60 – 80 % menej materiálu a zdrojov energie, ako je priemer v EÚ;

— opatrenia potrebné v období prechodu na udržateľnejšiu spotrebu na podporu prispôsobenia určitých skupín, napríklad u starších ľudí, mladých ľudí, nezamestnaných, nových prisťahovalcov, rodín s malými deťmi;

— spôsob, akým sa môže zosúladiť prechod na spotrebu s nízkym dosahom na prostredie a udržateľnú výrobu s konkurencieschopnosťou vnútorného trhu.

5.4 Politické opatrenia by sa mali zamerať na okamžité aj dlhodobé opatrenia zamerané na zmenu spotreby. V mnohom sa môžeme použiť zo skúseností, napríklad z problematiky fajčenia, v ktorej kombinácia ceny, regulácie, označovania a osvety priniesla podstatnú zmenu v prístupe a správaní.

5.4.1 Cenové stimuly sú dôležitou súčasťou politického balíka, vytvára sa však napätie medzi zámerom Komisie znižovať ceny energií ([11]) a potrebou znižovať spotrebu. Zdanenie emisií uhlíka alebo obchodovanie s nimi musia dopĺňať aj iné opatrenia. Napríklad, bez dôraznej podpory zatepľovania bytov a domov a alternatívnych zdrojov energie môže vysoká cena emisných kvót uhlíka alebo palív zvýšiť energetickú chudobu.

([10]) Ú. v. EÚ C 218, 11.9.2009, s. 46.

([11]) Monti, M.,A New Strategy for the Single Market, Report to the President of the European Commission, máj 2010.

5.4.2 EHSV už pri viacerých príležitostiach zdôraznil význam vzdelávacích programov pre dosiahnutie efektívneho udržateľného správania. EHSV opätovne vyzdvihol, že takéto vzdelávacie programy by sa nemali zameriavať len na školy a mladých ľudí, čo je dôležité, ale na ľudí v každej etape života. Odborná príprava, celoživotné vzdelávanie a programy by mali byť určené aj pre starších ľudí. Je nevyhnutné, aby udržateľné návyky ďalej nepodporovali marginalizáciu skupín, ako sú nezamestnaní.

5.5 Dialóg musí byť prepojený s konkrétnou činnosťou, vrátane podpory experimentovania skupín, ktoré sa snažia o trvalo udržateľný životný štýl a sprostredkovania nadobudnutých skúseností. Ak má byť užitočný, inštitúcie ho musia brať vážne, pričom povedie k prispôsobeniu a posilneniu relevantných politík a tiež praktických opatrení v rámci týchto inštitúcií, ktorých cieľom bude usmerňovať a poukázať na možnosti uplatnenia udržateľnejších postupov.

5.6 Udržateľná spotreba nemôže byť považovaná len za otázku environmentálnej politiky. Bude si vyžadovať iniciatívy v mnohých oblastiach politiky, vrátane zdravia, vzdelávania, zamestnanosti, obchodu, spotrebiteľských otázok, dopravy, poľnohospodárstva a energetiky.

5.7 EHSV dôrazne vyzýva Komisiu, aby v rámci pracovného programu na rok 2010 – Je čas konať ([12]), a tým aj v rámci stratégie EÚ 2020, vážne uvažovala o zaradení opatrení zameraných na udržateľnú spotrebu.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([12]) KOM(2010) 135 v konečnom znení, časť 1.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Informácie pre spotrebiteľov“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/11)

Spravodajca: **Jorge PEGADO LIZ**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 rokovacieho poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Informácie pre spotrebiteľov“.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 81 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 7 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Právo občanov na informácie a jeho rôzne formy, ako právo na informácie, právo poskytovať informácie a právo byť informovaný, a najmä právo spotrebiteľov na informácie, sú v súčasnosti uznávané ako všeobecne záväzné základné práva v právnom poriadku Spoločenstva na úrovni primárnych právnych predpisov (ods. 5 Preambuly a články 11, 27, 38, 42 a 53 Charty základných práv EÚ, článok 2 ZEÚ a článok 169 ZFEÚ).

1.2 Veľa však treba dohnať v sekundárnych právnych predpisoch, v ktorých táto konfigurácia základných noriem ešte nebola dostatočne zakotvená ani nenadobudla vhodnú formu. Právne predpisy Spoločenstva sa obsahom práv spotrebiteľov na informácie, ich dostupnosťou, významom, formou a spôsobom súvislejšie nezaoberajú a objavujú sa v nich nedostatky a duplicita, ktoré sa prenášajú a ďalej zosilňujú vo vnútroštátnych predpisoch členských štátov. Tým poškodzujú spotrebiteľov a ekonomické subjekty a následne aj dobudovanie vnútorného trhu.

1.3 EHSV sa nazdáva, že právo spotrebiteľov na informácie pred uzavretím zmluvy, informácie uvedené v zmluve a poskytované po uzavretí zmluvy, ako aj právo na pomoc a poradenstvo, by mali byť v súlade so zásadou subsidiarity upravované špecifickými pravidlami na úrovni EÚ.

1.4 Predkladané stanovisko z vlastnej iniciatívy má preto za cieľ, ktorý je nevyhnutne obmedzený a podmienený základnými aspektmi práva spotrebiteľov na informácie, poukázať na niektoré zásady vyplývajúce z tohto nového prístupu a jeho praktických dôsledkov, najmä v rámci dobudovania vnútorného trhu 21. storočia a v rámci stratégie Európa 2020.

1.5 Treba uznať, že najnovšie usmernenia Komisie o právach spotrebiteľov vo všeobecnosti a konkrétne o ich práve na informácie, ktoré bez rozdielu uplatňujú formu úplnej harmonizácie, sú zjavne v protiklade s touto koncepciou vzhľadom na to, že v rozpore so zásadou subsidiarity obmedzujú možnosť členských štátov zvýšiť úroveň práv spotrebiteľov a dokonca ukladajú obmedzenia so spätným účinkom na práva udelené platnými smernicami Spoločenstva a ústavami a zákonmi členských štátov.

1.6 EHSV je aj naďalej presvedčený, že vo vymedzení práv spotrebiteľov, ktoré prislúcha EÚ, by malo prevládať poňatie spotrebiteľa ako slabej alebo zraniteľnej strany, a nie uvedomelého, pozorného a informovaného spotrebiteľa, ktorý sa rozhoduje len na základe ekonomických kritérií. V tejto súvislosti EHSV naďalej tvrdí, že minimálna harmonizácia a vysoká úroveň ochrany viac zodpovedá ustanoveniam zmluvy a lepšie zohľadňuje skutočnú podstatu spotrebiteľských vzťahov.

1.7 V tejto súvislosti vyzdvihuje pojem „primeraná informovanosť“, pri ktorej by sa mal klásť dôraz na kvalitu a nie kvantitu, aby informácie zodpovedali skutočným potrebám a očakávaniam spotrebiteľov, pričom sa posúdi ich účel, obsah, forma a súvislosti.

1.8 Pokiaľ ide o právo na informácie vo všeobecnosti, na úrovni Spoločenstva treba všeobecne stanoviť povahu tohto práva ako subjektívneho práva, pričom by sa zároveň mali určiť súvisiace povinnosti subjektov (verejných orgánov alebo obchodníkov), ktoré by mali zodpovedať za poskytovanie týchto informácií.

1.9 EHSV sa nazdáva, že pokiaľ ide o úlohu komerčných oznamov (vrátane reklamy) pri poskytovaní informácií spotrebiteľom, mala by sa všeobecne uplatňovať norma stanovená v smernici o balíku cestovných služieb, a to v tom zmysle, že ak oznam obsahuje presné a konkrétne informácie o tovare, službe alebo práve podliehajúcom spotrebiteľskému vzťahu, mal by sa považovať za neoddeliteľnú súčasť zmluvy.

1.10 V tejto súvislosti by mal byť zrevidovaná a preformulovaná celá štruktúra smernice o nekalých obchodných praktikách s cieľom odstrániť negatívne dôsledky úplnej harmonizácie, ktoré v súčasnosti uznávajú viaceré rozsudky Súdneho dvora.

1.11 Ešte stále je však čas ovplyvniť návrh Komisie o právach spotrebiteľov, v rámci ktorého by sa mala vypracovať skutočná charta práv spotrebiteľov na informácie, ako aj upraviť aspekty pred podpisom zmluvy, pri jej podpísaní a po podpise zmluvy, práva na pomoc a poradenstvo a vymedzenie povahy pochybení a dôsledkov vynechaní a nepresností informácií, a to v zmysle odporúčaní tohto stanoviska.

1.12 EHSV preto odporúča všeobecnú revíziu podrobných zoznamov informácií požadovaných pred podpisom zmluvy a uvedených v zmluve, ktoré majú poskytovať obchodníci a ktoré sú v jednotlivých sektorových smerniciach často nesúvislé, nesúrodé a opakujú sa.

1.13 EHSV tiež odporúča vymedziť všeobecné požiadavky pokiaľ ide o tieto povinnosti, a to v súlade s nasledujúcimi usmerneniami:

a. Stanovenie všeobecnej povinnosti poskytovať pred podpisom zmluvy informácie, ktoré by obsahovali údaje o tovaroch a službách, o obchodníkovi, o cene a podmienkach plnenia zmluvy, o práve odstúpenia od zmluvy a o spôsobe riešenia sporov.

b. Obsah a rozsah informácií poskytovaných pred podpisom zmluvy by mal byť všeobecne prispôsobený príslušnému tovaru resp. službám, najmä ak je predmet zmluvy zložitý alebo vplýva na zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov.

c. Forma poskytovania informácií by mala byť v súlade so všeobecnou zásadou dobrej viery, nemala by byť klamlivá, nemala by vynechávať základné aspekty a mala by byť jasná a zrozumiteľná, a to nielen pokiaľ ide o predmet zmluvy, ale aj spôsob uvádzania na trh.

d. Informácie poskytované pred podpisom zmluvy by mali obsahovať znenie zmluvy, ktorú spotrebiteľ uzavrie.

e. Mala by sa uplatňovať zásada bezplatnosti informácií o základných aspektoch zmluvy, ako aj zásada prispôsobenia ceny nákladom v ostatných prípadoch.

f. Spotrebiteľ by mal mať pri rozhodovaní o vstupe do zmluvného vzťahu jednoduchý prístup k informáciám poskytovaným pred podpisom zmluvy a mal by mať právo na vysvetlenie týchto informácií, ako aj obsahu a dôsledkov zmluvy.

g. Malo by sa stanoviť povinnosť poskytovať pomoc a poradenstvo (na náklady obchodníka), ktoré by bolo zvlášť posilnené pri zložitých výrobkoch resp. službách alebo pri výrobkoch a službách, ktoré ohrozujú zdravie spotrebiteľov v súlade s bodom 8.

h. Dôkazné bremeno o poskytnutí informácií pred podpisom zmluvy a o dodržaní povinnosti poskytovať pomoc by mal znášať obchodník.

i. Nesplnením povinnosti poskytnúť informácie pred podpisom zmluvy a pomoci, pokiaľ je potrebná, by malo vzniknúť právo na odstúpenie od zmluvy, ako aj na kompenzáciu prípadných škôd.

1.14 Žiada preto Komisiu, aby dôkladne preskúmala spomínaný návrh smernice, a to najmä časť, ktorá sa týka práv spotrebiteľov na informácie, a aby zohľadnila zásady a konkrétne uplatnenia, ktoré odporúča predkladané stanovisko.

1.15 Zároveň vyzýva Európsky parlament a členské štáty, aby ešte pred schválením spomínaného návrhu venovali pozornosť všetkým základným aspektom práv spotrebiteľov na informácie v súlade s usmerneniami navrhnutými v predkladanom stanovisku.

1.16 Takisto sa musí zriadiť súdržný právny rámec na európskej úrovni s cieľom regulovať obchodnú komunikáciu on-line, ktorý by v každom prípade rešpektoval právo na súkromie ako základné právo osôb.

2. Úvod a vymedzenie predmetu: právo na informácie, základné občianske právo a právo spotrebiteľov na informácie

2.1 Po prvýkrát sa na inštitucionálnej úrovni EÚ samostatne a systematicky rieši problematika práva spotrebiteľov na informácie v širšom rámci práva na informácie ako práva európskeho občianstva. EHSV sa touto témou zaoberá v rámci svojho príspevku k rozsiahlej diskusii o tejto problematike v občianskej spoločnosti vo všeobecnosti, pričom si uvedomuje jej veľký význam pre nový prístup k dobudovaniu vnútorného trhu.

2.2 Rozsiahlosť tejto témy si vyžaduje jej stručné vymedzenie vzhľadom na to, že stanovisko takéhoto charakteru má svoje prirodzené obmedzenia. Vymedzenie bude založené na príspevkoch od rôznych subjektov a na obavách vyjadrených počas diskusie, ktorá sa za hojnej účasti konala 1. marca 2010 v priestoroch EHSV (podrobnejšie informácie sa nachádzajú na stránke strediska pre monitorovanie jednotného trhu http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.consumer-information).

2.3 Treba zdôrazniť, že právo občanov na informácie obsiahnuté vo väčšine všeobecných deklarácií a chárt základných ľudských a občianskych práv sa v celom svojom rozsahu stalo neoddeliteľnou súčasťou právneho poriadku Spoločenstva až po začlenení Charty základných práv Európskej únie do Lisabonskej zmluvy, ktorá nedávno nadobudla účinnosť. Je v ňom obsiahnuté právo na informácie, právo poskytovať informácie a právo získavať informácie, povinnosť poskytovať informácie a právo byť informovaný (ods. 5 Preambuly a články 11, 27, 38, 42 a 53 Charty základných práv EÚ, článok 2 ZEÚ a článok 169 ZFEÚ). Okrem toho tiež existuje základné právo na ochranu súkromia pred agresívnymi a nevyžiadanými obchodnými praktikami a pred nevyžiadanými komerčnými oznámeniami či spamom.

2.4 Tieto aspekty nadobúdajú v súčasnosti zvláštny význam, najmä pokiaľ ide o práva spotrebiteľov, a to hlavne v súvislosti s obsahom týchto práv a spôsobom ich uplatňovania a s príslušnými povinnosťami jednotlivých zúčastnených strán od momentu, ako začali byť považované za základné práva a začali sa povinne brať do úvahy pri vytváraní a vykonávaní rôznych politík a činností Spoločenstva.

2.5 V súčasnosti je základným predpokladom správneho fungovania modelu voľnej súťaže charakteristického pre systém trhového hospodárstva, na ktorom je EÚ založená, povinnosť zaručiť spotrebiteľom ako ekonomickým subjektom prístup ku všetkým skutočnostiam ovplyvňujúcim ich racionálne rozhodnutia na takomto trhu, a to v súlade s uplatňovaním zásady subsidiarity a vzhľadom na spoločné právomoci, ktorými sa riadi právny poriadok EÚ v tejto oblasti.

2.6 Z takejto všeobecnej povinnosti vyplýva aj povinnosť zabezpečiť „transparentnosť" fungovania inštitúcií Spoločenstva, pri ktorom by k „utajovaniu" malo dochádzať len z výnimočných a riadne podložených závažných dôvodov fungovania spravodlivosti, verejného záujmu alebo poriadku, alebo ochrany súkromia. V inštitúciách Spoločenstva sa v tomto smere síce podnikli určité významné kroky, napríklad prostredníctvom príslušných iniciatív Komisie a Európskeho parlamentu ([1]), bohužiaľ Rada sa touto problematikou nezaoberala v tom istom rozsahu. Očakáva sa, že nadobudnutím účinnosti Lisabonskej zmluvy sa dosiahne výrazný pokrok. Napriek tomu, že táto téma je pre informovanosť spotrebiteľov vo všeobecnosti dôležitá, predkladané stanovisko sa ňou nebude podrobnejšie zaoberať, pričom sa odvoláva na stanovisko EHSV venované tejto téme.

2.7 Nebude sa zaoberať ani aspektmi súvisiacimi so všeobecným vzdelávaním a výchovou spotrebiteľa, aj keď majú nepochybne veľký význam, a odvoláva sa na stanoviská EHSV venované tejto téme ([2]), najmä na stanovisko EHSV z vlastnej iniciatívy o vzdelávaní spotrebiteľov ([3]).

2.8 Hoci vyslovene uznáva potrebu sektorového prístupu k právu na informácie na úrovni Spoločenstva, aby sa vyzdvihli špecifiká určitých oblastí, produktov alebo služieb (ako napr. potravín, liekov, finančných služieb alebo elektronického obchodu), pri ktorých by sa malo vyvíjať úsilie o zabezpečenie harmonizácie, aby sa dosiahla čo najvyššia úroveň ochrany spotrebiteľov, obmedzenia vyplývajúce z charakteru tohto stanoviska neumožňujú takúto podrobnú analýzu.

2.9 Špecifickým predmetom tohto stanoviska teda budú usmernenia, ktoré by mali byť prijaté na úrovni Spoločenstva, pre vymedzenie a charakterizáciu práv spotrebiteľov na informácie vo všeobecnosti a konkrétne v jednotlivých fázach zmluvného vzťahu.

3. „Priemerný" spotrebiteľ oproti „zraniteľnému" spotrebiteľovi, pojem „primeraná informovanosť"

3.1 Počnúc prvými programami Komisie zameranými na ochranu spotrebiteľov, na základe ktorých v posledných 30 rokoch vznikli dôležité legislatívne opatrenia, sa pojem spotrebiteľ v *acquis* Spoločenstva a v súvisiacej judikatúre Súdneho dvora a odbornej literatúre v tejto oblasti ustálil v ako „slabšia strana" právneho spotrebiteľského vzťahu, ktorý je svojou podstatou nevyvážený, a všetky právne predpisy sa zakladajú na potrebe opätovne nastoliť rovnováhu tohto vzťahu prostredníctvom špeciálnych ochranných opatrení.

3.2 Komisia však nedávno vo viacerých strategických dokumentoch, z ktorých vznikli rôzne legislatívne iniciatívy ([4]), vytvorila pojem „priemerný spotrebiteľ", ktorý je „bežne informovaný a primerane rozumný" ([5]), a tým sa snažila vytvoriť nový prístup k spotrebiteľskej politike na európskej úrovni založenej na úplnej harmonizácii, kontrole krajinou pôvodu a vzájomnom uznávaní.

3.3 Toto smerovanie, proti ktorému vo všeobecnosti protestujú spotrebiteľské organizácie vo všetkých členských štátoch a proti ktorému sa EHSV vyjadruje vo viacerých stanoviskách, sa prejavuje reálnym znížením úrovne ochrany spotrebiteľov a je neprípustným krokom späť v politike Spoločenstva v tejto oblasti.

3.4 Avšak práve vzhľadom na toto nové smerovanie nadobúda otázka práva spotrebiteľov na informácie čoraz väčší význam, pretože spotrebitelia potrebujú stále viac informácií na to, aby sa na globálnom trhu racionálne rozhodovali. Neoliberálny model, z ktorého vychádza, je založený na známych predpokladoch, a to najmä:

a) kritické zhodnotenie svojich potrieb a ich zoradenie podľa priorít;

b) možnosť porovnania medzi rôznymi výrobkami a službami ponúkanými na trhu;

c) znalosť kvality a ceny každého výrobku a služby (z technického a ekonomického hľadiska) ([6]).

([1]) Pozri „Zelená kniha – Európska iniciatíva týkajúca sa transparentnosti" KOM(2006) 194 v konečnom znení a stanovisko EHSV: Ú. v. EÚ C 324, 30.12.2006, s. 74.

([2]) Pozri stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 133, 6.6.2003, s. 46.

([3]) Pozri stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 133, 6.6.2003, s. 1.

([4]) Pozri najmä smernicu 2005/29/ES z 11. mája 2005 (nekalé obchodné praktiky), Ú. v. EÚ L 149, 11.6.2005, s. 22, a smernicu 98/7/ES, Ú. v. ES L 101, 1.4.1998, s. 17, (spotrebiteľský úver), a nedávny návrh smernice o právach spotrebiteľov, KOM(2008) 614 v konečnom znení, stanovisko EHSV: Ú. v. EÚ C 317, 23.12.2009, s. 54.

([5]) Pozri rozsudok Súdneho dvora vo veci C-220/98 z 13. 1. 2000, Estée Lauder Cosmetics proti Lancaster Group a rozsudok Súdneho dvora vo veci C-210/96 zo 16. 6. 1998, Gut Springenheide a Tusky. Pozri tiež nedávny rozsudok Súdneho dvora vo veci C-278/08 z 25. 3. 2010, Die BergSpechte Outdoor Reisen und Alpinschule Edi Kobimuller GmbH proti Gunter Guni trekking at Reisen GmbH, v ktorom sú používatelia internetu charakterizovaní ako „bežne informovaní a primerane pozorní" (odseky 35 a 39).

([6]) Pozri K. SIMITIS, „Verbraucherschultz – Schlagwort oder Rechtsprinzip?", s. 109.

3.4.1 V tejto súvislosti si väčšiu pozornosť zasluhuje aj otázka charakteru a kvality informácií, ku ktorým by mali mať spotrebitelia prístup a význam nadobúda aj pojem primeraná informovanosť.

3.5 Na rozdiel od toho, čo sa uvádza v nedávnych dokumentoch Komisie, kvantita informácií nie je podstatná. Informácie by mali zodpovedať reálnym potrebám a očakávaniam spotrebiteľov a ich primeranosť by sa mala posudzovať podľa ich účelu, obsahu, formy a súvislostí.

3.6 Informácie by sa mali tiež neustále podrobovať testom „vhodnosti“, aby sa posúdila ich kvalita vzhľadom na ich účel a spotrebiteľskú verejnosť, ktorej sú určené, pričom základnými parametrami sú dôveryhodnosť, aktuálnosť, nestrannosť, presnosť, relevantnosť, stručnosť, zrozumiteľnosť, jasnosť, čitateľnosť a jednoduchá dostupnosť.

3.7 EHSV vyzýva Komisiu, aby v rámci lepšej právnej regulácie zaviedla u spotrebiteľov testovanie informácií z hľadiska ich obsahu a formy, aby sa tak ukázala ich účinnosť a aby sa spotrebiteľom umožnilo určiť, čo je pre nich dôležité.

3.8 Čo sa týka finančných služieb, informácie pre spotrebiteľa neoddeliteľne súvisia so vzdelávaním a schopnosťami v oblasti financií. Informácie by sa mali zjednodušiť a právnický a technický žargón by sa mal obmedziť. Niektoré finančné produkty sú však zložité a informácie musia byť presné a tým musia odrážať zložitosť týchto produktov.

3.9 Sprístupnenie (obsahu alebo formátu) a s tým súvisiaci regulačný rámec musia byť stabilné z časového hľadiska. Časté zmeny pravidiel pre sprístupnenie informácií by mohli spotrebiteľom skomplikovať ich pochopenie.

4. **Informácie, reklama a marketing, smernica 2005/29/ES**

4.1 Právo spotrebiteľov na informácie vo všeobecnosti môže priniesť tak všeobecnú výhodu vyplývajúcu z výkonu všeobecnej informačnej funkcie štátu a iných verejných subjektov, ktorú nemožno považovať za skutočné „subjektívne právo“, ako aj stanovenie povinnosti poskytovať informácie, prislúchajúcej dodávateľom alebo iným stranám zapojeným do výroby a uvádzania trh tovarov a služieb.

4.2 Z komerčných oznamov, ktoré priamo nevedú k zmluvným alebo predzmluvným vzťahom, však v tejto súvislosti môžu vyplývať práva, a to kolektívne (zvyčajne uplatňované spotrebiteľskými organizáciami alebo kolektívnym postupom) alebo dokonca skutočné a náležité subjektívne práva.

4.3 Túto oblasť v súčasnosti upravuje smernica 2005/29/ES. EHSV mal možnosť vyjadriť sa k návrhu tejto smernice stanoviskom, na ktoré sa odvolávame ([7]).

4.3.1 Ako EHSV vtedy upozornil, použitie spôsobu úplnej harmonizácie sa prejavilo jasným všeobecným zhoršením úrovne povinnosti poskytovať informácie spotrebiteľom.

4.3.2 Ale práve samotná definícia nekalých obchodných praktík, či už ide o konanie alebo opomenutie, a obmedzený zoznam praktík priložený k smernici najlepšie preukazuje značné zhoršenie, ktoré táto smernica spôsobila, a to pokiaľ ide o úlohu reklamnej činnosti a marketingu pri poskytovaní informácií a poskytovaní pravdivých informácií spotrebiteľom.

4.3.3 Situáciu ešte zhoršuje to, že sa výslovne pripúšťajú „bežné a oprávnené reklamné praktiky, akými sú zveličujúce vyhlásenia alebo vyhlásenia, ktoré nie sú mienené doslovne“, a to dokonca aj keď sú určené skupinám „obzvlášť zraniteľných [spotrebiteľov] … z dôvodu ich duševnej poruchy alebo fyzickej vady, veku alebo dôverčivosti“.

4.3.4 Smernica priniesla ďalšiu negatívnu zmenu, pretože zjavne neumožňuje zachovať ustanovenia práva Spoločenstva alebo členských štátov, ktoré stanovujú, že konkrétne a objektívne informácie obsiahnuté v reklamných oznamoch o určitom tovare, službe alebo práve sa považujú za súčasť zmlúv uzavretých po ich uverejnení, pričom klauzuly stanovujúce opak sa považujú za neplatné.

5. **Informácie v rámci zmlúv, návrh smernice o právach spotrebiteľov**

5.1 Ešte v mnohom treba pokročiť pri zostavovaní skutočnej charty práv spotrebiteľov na informácie a bolo by vhodné, keby nedávny návrh smernice o právach spotrebiteľov rozhodujúcim spôsobom prispel k vyriešeniu takýchto nedostatkov v právnych predpisoch Spoločenstva.

5.2 Skutočným sklamaním je kapitola „Informácie pre spotrebiteľov“, v ktorej je namiesto vymedzenia skutočných práv záväzného charakteru, ako je to v každej vnútroštátnej legislatíve, uvedený len nezáväzný zoznam informácií, „ak nie sú už zjavné z kontextu“ ([8]). Navyše ide o samozrejmé a základné informácie, ktoré možno nájsť v akomkoľvek kódexe osvedčených postupov bežného obchodníka. Pokiaľ ide o ďalšie otázky, odvolávame sa na stanovisko EHSV k tomuto návrhu ([9]).

([7]) Ú. v. EÚ C 108, 30.4.2004, s. 81.
([8]) KOM(2008) 614 v konečnom znení, Kapitola II, článok 5 ods. 1
([9]) Stanovisko EHSV, Ú. v. EÚ C 317, 23.12.2009, s. 54.

6. **Informácie pred uzavretím zmluvy**

6.1 Hoci väčšinu spotrebiteľských vzťahov aj naďalej v súlade so zásadou subsidiarity upravuje vnútorné právo členských štátov, čoraz väčšia časť z nich je ovplyvnená požiadavkami na informácie, ktoré majú pôvod na úrovni Spoločenstva. Je to tak v prípade informácií pred uzavretím zmluvy, v oblasti služieb vo všeobecnosti, cestovných služieb a najmä v oblasti finančných služieb, určitých spotrebných tovarov s vplyvom na zdravie a bezpečnosť spotrebiteľov a tiež v oblasti tovarov, služieb a práv ponúkaných na diaľku, ktoré sú predmetom komerčných oznamov a postupov alebo štandardných zmlúv.

6.2 Po preskúmaní noriem Spoločenstva možno jednoducho zistiť spoločné prvky a výrazné rozdiely v obsahu a prístupe k informáciám pred uzatvorením zmluvy, a to:

i. Celkové alebo čiastočné uplatnenie povinných formulácií resp. zakázaných vyjadrení v reklame na určitý tovar, službu alebo právo v rámci informácií poskytovaných pred uzavretím zmluvy: platí to v prípade **spotrebných úverov**, pri ktorých sa v reklame povinne využívajú štandardizované informácie, alebo **cestovných služieb**, pri ktorých sú informácie o základných aspektoch vyjadrené povinnými formuláciami. Rovnako je to v prípade **liekov**, u ktorých sa informácie pre spotrebiteľa spájajú s komerčnými oznamami vrátane reklamy, pričom dôraz sa kladie na povinné písomné informácie v príbalových letákoch a dokumentoch alebo tiež povinné formulácie v reklame, a **potravín**, u ktorých súčasné požívanie letákov a zjednodušených etikiet spôsobuje zbytočné komplikácie, ktoré ešte zhoršujú pravidlá platné pre informácie o určitých **výživových** alebo **zdravotných hodnotách** potravín, a to na trhu podliehajúcemu zásadným zmenám a s potenciálnym ohrozením zdravia spotrebiteľov.

ii. Štandardizácia informácií poskytovaných pred uzavretím zmluvy prostredníctvom oznamov, ktoré by boli spoločné pre všetky produkty ponúkané na vnútornom trhu. Toto riešenie bolo prijaté napríklad pri spotrebnom úvere vytvorením tlačiva na štandardné európske informácie a predpokladá prijatie jednotnej formy prijímania a chápania informácií pred uzavretím zmluvy v európskom priestore.

6.3 Napriek tomu, že v niektorých prípadoch sa prejavili zjavné výhody štandardizácie informácií pred uzavretím zmluvy, keďže priniesli možnosť porovnať ponuky, mal by existovať určitý priestor na prispôsobenie sa špecifikám spotrebiteľov v každom členskom štáte. Vzhľadom na to, že mnohé trhy sú stále veľmi vnútorne orientované, množstvo informácií potrebných na porovnanie môže spôsobiť vysoké náklady na medzinárodnej úrovni, ktoré nebudú vyvážené rastom cezhraničného obchodu, a to môže mať negatívny vplyv na malé a stredné podniky.

7. **Informácie uvedené v zmluve a poskytované po uzavretí zmluvy**

7.1 Povinnosť poskytovať informácie sa vzťahuje aj na fázu uzatvárania zmluvy, najmä pri kontinuálnych, dlhodobých a/alebo zložitých spotrebiteľských zmluvách (napr. finančné služby a produkty, časovo vymedzené využívanie nehnuteľností) alebo zmluvách, ktoré môžu mať dlhodobé účinky (lieky).

7.2 Právo na informácie uvedené v zmluve už je zakotvené v niektorých právnych predpisoch Spoločenstva, ako je to v prípade smernice o balíku cestovných služieb a smernice o platobných službách.

7.3 Právo spotrebiteľov prijať slobodné a uvedomelé rozhodnutie, na základe ktorého bola uložená povinnosť poskytovať informácie pred uzavretím zmluvy, sa však uplatňuje počas celého plnenia zmluvy a v určitých prípadoch aj po jej splnení. Od týchto informácií závisí rozhodnutie spotrebiteľa o zachovaní alebo ukončení platnosti zmluvy a prípadné prevzatie zodpovednosti za spôsob plnenia zmluvy.

7.4 V týchto fázach sú okrem priameho odmietnutia hlavnou prekážkou uplatnenia práva na informácie zvýšené náklady na jeho splnenie. Výbor upozorňuje na skutočnosť, že **bezplatnosť informácií pre spotrebiteľa** nie je stanovená vo väčšine predpisov Spoločenstva, a to ani pokiaľ ide o informácie pred uzavretím zmluvy. V smernici 2007/64/ES (SEPA) sú však stanovené dve povinnosti, ktorých cieľom je zabezpečiť riadne plnenie práva na informácie a povinnosti poskytovať informácie.

i. bezplatnosť informácií: poskytovateľ platobných služieb nesmie od užívateľa platobných služieb žiadať poplatok za poskytnutie určitého množstva informácií;

ii. prispôsobenie poplatkov nákladom: pokiaľ poskytnuté informácie nie sú bezplatné, poplatky za ne by mali zodpovedať nákladom, ktoré poskytovateľ platobných služieb skutočne vynaložil.

7.5 EHSV sa nazdáva, že by malo byť uznané právo na informácie a povinnosť poskytovať informácie v priebehu plnenia zmluvy a po jej uzavretí najmä v prípadoch zmlúv, ktorých plnenie je kontinuálne, strednodobé resp. dlhodobé alebo ktoré majú dlhodobé účinky. Mala by sa tiež uplatňovať všeobecná zásada bezplatnosti informácií o základných aspektoch zmluvy, ako aj zásada prispôsobenia ceny nákladom v ostatných prípadoch.

8. **Povinnosť poskytovať pomoc a poradenstvo**

8.1 Informácie získané na základe zákonnej informačnej povinnosti obchodníkov sú v mnohých prípadoch štandardizované alebo poskytované vo vopred pripravenej forme a nie vždy postačujú na to, aby spotrebiteľ prijal slobodné a uvedomelé rozhodnutie o tom, či zmluvu uzavrie alebo v nej bude pokračovať. Do práva na informácie a povinnosti poskytovať informácie sa teda začleňuje právo získavať vysvetlenie obsahu a povinnosť poskytovať ho.

8.2 Toto právo spotrebiteľa na pomoc, ktoré sa uvádza v smernici 2008/48/ES ([10]) o spotrebiteľskom úvere, by sa malo rozšíriť na všetky spotrebiteľské zmluvy, najmä pokiaľ ide o tovary dlhodobej spotreby a služby vykonávané kontinuálne, so strednodobým resp. dlhodobým trvaním alebo komplexné služby, alebo tovary a služby, ktoré môžu ohroziť zdravie a bezpečnosť. Poskytovanie informácií v rámci povinnosti poskytovať poradenstvo by malo na žiadosť spotrebiteľa prebiehať písomnou formou.

8.3 EHSV zdôrazňuje potrebu odlíšiť právo na pomoc, ktoré priamo vyplýva z povinnosti obchodníka poskytovať informácie, od práva na poradenstvo, ktoré možno od obchodníka požadovať len v konkrétnych prípadoch komplexných produktov alebo služieb s vysokou hodnotou prípadne s vplyvom na zdravie alebo bezpečnosť spotrebiteľov.

9. **Chyby a dôsledky nedostatočnej informovanosti**

9.1 Jedným zo zjavných nedostatkov smerníc, ktoré obchodníkom ukladajú povinnosť poskytovať informácie, je chýbajúci rámec sankcií v prípade neplnenia tejto povinnosti. Túto úlohu prenechala EÚ jednotlivým členským štátom, ktoré si zvolili rôznu úroveň občianskych a trestných sankcií. Spôsobuje to problémy na vnútornom trhu a tie negatívne vplývajú na spotrebiteľov a ekonomické subjekty.

9.2 Len vo výnimočných prípadoch niektoré smernice stanovujú, že spotrebitelia majú právo na odstúpenie od uzavretej zmluvy od momentu postúpenia alebo oznámenia informácie, ktorá mala byť poskytnutá ([11]), prípadne ak dôkazné bremeno o tom, že informácia bola poskytnutá, znáša obchodník, ako je to v prípade informácií pred uzavretím zmluvy v smernici 2006/123/ES ([12]) o službách na vnútornom trhu.

9.3 Mechanizmy, ktorými sa začiatok lehoty na odstúpenie od zmluvy počíta, t.j. deň, kedy bola informácia poskytnutá alebo kedy ju spotrebiteľ získal, a na základe ktorých obchodník znáša dôkazné bremeno o tom, že informácia bola poskytnutá, sú základnými zárukami reálneho výkonu práva na informácie a spolu so zásadou zodpovednosti za škody spôsobené neposkytnutím informácií už boli prijaté vo viacerých vnútroštátnych právnych poriadkoch. Ide len o logický výsledok uznania a významu práva spotrebiteľov na informácie, ktoré by sa malo vo všeobecnosti uplatňovať na úrovni Spoločenstva.

10. **Informácie pre spotrebiteľov a dobudovanie vnútorného trhu**

10.1 Nedávne zmeny výhľadu v oblasti politiky dobudovania vnútorného trhu prostredníctvom nových usmernení Komisie v rámci stratégie Európa 2020 sú všeobecne známe.

10.2 Vo všetkých textoch zameraných na túto tému sa vyzdvihuje spotrebiteľ ako konečný a skutočný adresát vnútorného trhu, ktorý je nástrojom stratégie hospodárskeho rozvoja a rastu. Táto stratégia je nevyhnutná na prekonanie súčasnej krízy a omnoho väčšiu pozornosť venuje sociálnym problémom a zabezpečeniu základných občianskych práv. V tejto súvislosti prispeje zlepšenie informovanosti spotrebiteľov k obnoveniu ich dôvery v jednotný trh.

10.3 Práve v tejto súvislosti sa zdôrazňuje potreba zaručiť primeranú informovanosť spotrebiteľov v rámci obnoveného vnútorného trhu, ktorý sa orientuje na výzvy 21. storočia, a to s cieľom získať ich dôveru a zaručiť, aby sa konštruktívne zapojili do spolupráce. Tým by sa odstránili ich súčasné obavy, oprávnené pochybnosti, váhavosť a nezáujem o ráznejšiu účasť na cezhraničnom obchode.

10.3.1 Pravidlá obchodnej komunikácie on-line na úrovni Spoločenstva sú v súčasnosti roztrúsené v rôznych textoch (smernica o elektronickom obchode, smernica o predaji na diaľku, smernica o ochrane súkromia v obchodnej komunikácii, smernica o nekalých obchodných praktikách atď.). Mala by sa preto uskutočniť reforma, ktorá by zhrnula existujúce predpisy do jedného textu a zabránila by rozporom.

10.4 Toto je hlavný zámer predkladaného stanoviska.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([10]) Ú. v. EÚ L 133, 22.5.2008, s. 66.

([11]) Ako v prípade smernice 85/577/EHS, ktorá síce medzi základné povinnosti poskytovať informácie začlenila právo na odstúpenie od zmluvy, nepredpokladá však žiadne sankcie za neposkytnutie týchto informácií. V súlade s judikatúrou Súdneho dvora by mala byť lehota na odstúpenie od zmluvy pre spotrebiteľa časovo neobmedzená, pričom jej začiatok sa počíta až od momentu, kedy spotrebiteľ dostal adekvátne informácie. Pozri rozsudok Súdneho dvora vo veci C 227/08 zo 17. 12. 2009, Eva Martín Martín, odseky 25 a 29.

([12]) Ú. v. EÚ L 376, 27.12.2006, s. 36.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Lisabonská zmluva a fungovanie jednotného trhu“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/12)

Spravodajca: **Jorge PEGADO LIZ**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 18. februára 2010 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Lisabonská zmluva a fungovanie jednotného trhu“.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 129 hlasmi za, pričom 2 členovia hlasovali proti a 8 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Lisabonská zmluva mala pôvodne vstúpiť do platnosti 1. januára 2009, avšak napokon sa tak stalo až 1. decembra 2009 po ukončení ratifikačného procesu v 27 členských štátoch. Treba uviesť, že zmluva je naďalej komplikovaná a ťažko zrozumiteľná.

1.2 Na základe porovnávacej štúdie, ktorá je súčasťou informačnej správy (CESE 241/2008), možno dospieť k záveru, že hoci Lisabonská zmluva nepriniesla žiadne štrukturálne zmeny vo vzťahu k vnútornému trhu, tento sa zdá byť definovaný ako trh s väčším sociálnym rozmerom. Formulácia „vnútorný trh s voľnou a nenarušenou hospodárskou súťažou“, ktorú obsahovala Zmluva o Ústave pre Európu (ďalej len „Zmluva o Ústave“), mohla totiž u niekoho vyvolávať obavy. V protiklade s ňou sa zdá, že Lisabonská zmluva prisudzuje vnútornému trhu ciele, ktoré majú väčší sociálny rozmer, pretože sa usiluje o vytvorenie „sociálneho trhového hospodárstva s vysokou konkurencieschopnosťou zameraného na dosiahnutie plnej zamestnanosti a sociálneho pokroku.“

1.3 Zdá sa, že doteraz uverejnené dokumenty Komisie o budúcich politických usmerneniach a o stratégii EÚ 2020, ako i početné vyhlásenia členov Komisie a politických predstaviteľov na národnej úrovni presadzujú rovnaký prístup k jednotnému trhu s postupne väčším občianskym rozmerom.

1.4 Tento rozmer je zdôraznený tiež výslovným odkazom na právne záväzný charakter Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta základných práv“), ktorá „má rovnakú právnu silu ako zmluvy“, hoci s určitými obmedzeniami v niektorých členských štátoch.

1.5 Okrem toho budú do legislatívneho procesu vzťahujúceho sa na vnútorný trh zasahovať aj národné parlamenty, ktoré budú dozerať na dodržiavanie zásady subsidiarity upravujúcej výkon spoločných právomocí EÚ a členských štátov. Vďaka dvom protokolom, ktorými sú Protokol o úlohe národných parlamentov v Európskej únii a Protokol o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality, budú mať tak možnosť dokonca požiadať o preskúmanie legislatívneho návrhu v prvom čítaní, čím sa posilňuje demokratická účasť na legislatívnom procese Únie.

1.6 Ak budú preventívne opatrenia národných parlamentov dobre fungovať a ak sa kontrola uplatňovania zásady subsidiarity ukáže ako účinná a kvalitná a umožní plné rozvinutie „mechanizmu včasného varovania“, ktorý Lisabonská zmluva preberá zo Zmluvy o Ústave, členské štáty budú možno v menšej miere kritizovať právne predpisy EÚ za to, že zasahujú do národných právomocí a európski občania ich budú v menšej miere vnímať ako prejav určitého „bruselského centralizmu“. Nato však bude potrebné, aby národné parlamenty posilnili vzájomnú spoluprácu, pretože dosah a účinnosť „mechanizmu včasného varovania“, ktorý, hoci je individuálnym právom priznaným každej komore parlamentu, závisí od schopnosti národných parlamentov konať spoločne.

1.7 Lisabonská zmluva taktiež prináša všeobecné využívanie „riadneho legislatívneho postupu“ (postup spolurozhodovania podľa článku 251 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva – ďalej len „Zmluva o ES“) v oblasti vnútorného trhu, ako to dokumentuje najmä článok 48 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „Zmluva o fungovaní EÚ“), ktorý sa týka opatrení nevyhnutných pre voľný pohyb pracovníkov v oblasti sociálneho zabezpečenia.

1.8 Snahou Lisabonskej zmluvy je tak uľahčiť rozvoj vnútorného trhu širším využívaním postupu spolurozhodovania, ktorý nazýva „riadnym legislatívnym postupom“, ale do rozhodovacieho procesu, na ktorom sa zúčastňujú inštitúcie EÚ, vnáša nového partnera, t. j. národné parlamenty, s ktorými treba odteraz počítať pri prijímaní všetkých legislatívnych opatrení uplatňovaných v oblasti vnútorného trhu.

2. **Úvod**

2.1 Informačná správa na tému „Vplyv Lisabonskej zmluvy na fungovanie jednotného trhu“ ([1]), ktorú prijala odborná sekcia 13. júna 2008, obsahovala porovnávaciu štúdiu v podobe

([1]) CESE 241/2008 – INT/393 (v úradnom vestníku neuverejnené).

tabuľky, v ktorej sa porovnávali ustanovenia Lisabonskej zmluvy týkajúce sa vnútorného trhu, Zmluva o ES stále platná v tom čase, Zmluva o Ústave (nebola nikdy ratifikovaná) a poznámky Strediska pre monitorovanie jednotného trhu o právnych dôsledkoch textu prijatého v Lisabone 13. decembra 2007.

2.2 Dátum vstupu Lisabonskej zmluvy bol stanovený na 1. januára 2009, avšak plánovaný ratifikačný proces narušil výsledok referenda v Írsku 12. júna 2008, v ktorom bola zmluva zamietnutá.

2.3 Po tom, ako bola Írsku zaručená národná suverenita a ako bola krajina uistená, že každá krajina Európskej únie si ponechá svojho vlastného člena v Európskej komisii, bola zmluva prijatá v referende 3. októbra 2009.

2.4 Rozhodnutie českého ústavného súdu z 3. novembra 2009, ktoré potvrdilo súlad Lisabonskej zmluvy so základným zákonom Českej republiky, umožnilo pokračovať v ratifikácii. Podpisom prezidenta Václava Klausa sa proces ratifikácie ukončil a 1. decembra 2009 zmluva vstúpila do platnosti.

2.5 Vzhľadom na dobu, ktorá uplynula medzi tým, ako výbor prijal svoju informačnú správu a ako Lisabonská zmluva vstúpila do platnosti, ale i vzhľadom na odporúčanie Komisie z 26. júna 2009 týkajúce sa opatrení na zlepšenie fungovania jednotného trhu a na oznámenie Komisie na tému „Európa 2020: Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu“ z 3. marca 2010, sa výbor domnieva, že je vhodné, aby sa spomínaná správa zmenila na stanovisko z vlastnej iniciatívy. Umožní to aktualizovať jej obsah a zároveň uverejniť stanovisko na túto tému a s časovým odstupom zamyslieť sa nad novými otázkami, ktorými sa správa nezaoberala. Posledná konsolidovaná verzia zmluvy, ktorá mimochodom nie je dostatočne zrozumiteľná, bola uverejnená v *Úradnom vestníku Európskej únie* 30. marca 2010 ([2]).

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1 Politické udalosti, ktoré sprevádzali Lisabonskú zmluvu od jej podpisu 27 členskými štátmi 13. decembra 2007 až po jej nadobudnutie platnosti 1. decembra 2009, v zásade nezmenili ustanovenia týkajúce sa vnútorného trhu, ale dotkli sa najmä inštitúcií.

3.1.1 Po starostlivom zvážení obáv írskeho ľudu, ktoré predložil predseda írskej vlády, vyjadrila Európska rada na svojom zasadnutí 11. a 12. decembra 2008 súhlas s tým, že v prípade nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy sa v súlade s potrebnými právnymi postupmi prijme rozhodnutie o tom, že Komisia bude naďalej pozostávať z jedného štátneho príslušníka za každý členský štát.

3.1.2 Bez toho, aby boli dotknuté vzťahy medzi EÚ a inými členskými štátmi alebo obsah a uplatňovanie Lisabonskej zmluvy, Európska rada na svojom zasadnutí 18. a 19. júna 2009 poskytla Írsku právne záväzné záruky, na základe ktorých nebudú vstupom Lisabonskej zmluvy do platnosti dotknuté niektoré otázky (dane, právo na život, vzdelávanie, rodina a politika vojenskej neutrality).

3.1.3 Okrem toho sa na tomto zasadnutí Rady prijalo slávnostné vyhlásenie o význame práv pracovníkov a verejných služieb.

3.2 Oneskorenie sa Českej republiky s ratifikáciou zmluvy nemalo na Lisabonskú zmluvu bezprostredný vplyv. Ako sa totiž dohodli členské štáty na zasadnutí Európskej rady 29. a 30. októbra 2009, protokolom pripojeným k budúcej prístupovej zmluve sa Českej republike udelí výnimka z uplatňovania Charty základných práv rovnako ako je to v prípade Spojeného kráľovstva a Poľska.

3.3 Informačná správa na tému „Vplyv Lisabonskej zmluvy na fungovanie jednotného trhu“ a jej príloha sú naďalej aktuálne a môžu pomôcť pri právnej analýze tohto stanoviska, a teda by sa mali považovať za jeho neoddeliteľnú súčasť.

3.4 V tejto súvislosti pripomeňme, že Lisabonská zmluva je i naďalej zložitým textom, a to aj vo svojom konsolidovanom znení. Dokonca i pre špecializovaných právnikov je čítanie a pochopenie textu ťažké, pretože je výsledkom veľkého množstva zmien a doplnení Zmluvy o Európskej únii (ďalej len „Zmluva o EÚ“), ktorá predstavuje všeobecný rámec Európskej únie a zásady, na ktorých spočíva EÚ, a zmien a doplnení Zmluvy o ES, ktorej názov sa mení na Zmluvu o fungovaní EÚ a ktorá obsahuje ustanovenia o spôsobe uskutočňovania zásad stanovených v Zmluvy o EÚ.

3.5 V čase ratifikácie ešte nebolo konsolidované znenie k dispozícii, a tak členské štáty ratifikovali nie veľmi jasný a zrozumiteľný text, v ktorom väčšina nových rozhodovacích „mechanizmov“ ešte nebola nijako zvlášť dobre definovaná – okrem protokolov zmluvy – a teda ich funkčnosť nebola dovtedy overená.

3.6 Na rozdiel od Zmluvy o Ústave nebol text Lisabonskej zmluvy predložený na konzultácie Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru, Výboru regiónov ani národným alebo regionálnym parlamentom

([2]) Ú. v. EÚ C 83, 30.3.2010 – odteraz sa všetky odkazy na Lisabonskú zmluvu vzťahujú na túto konsolidovanú verziu.

alebo organizáciám zastupujúcim občiansku spoločnosť, a to či už na úrovni Spoločenstva, členských štátov alebo regionálnej úrovni. Na rozdiel od postupu pri Zmluve o Ústave sa Komisia a Rada až po ratifikácii zmluvy rozhodli, že uverejnia dokumenty zamerané na propagáciu a vysvetľovanie obsahu a predností novej zmluvy.

3.7 Lisabonská zmluva používa metódu, ktorá spočíva v úprave existujúcich zmlúv v rámci medzivládnej konferencie (MVK) zloženej výlučne zo zástupcov štátov, zatiaľ čo Zmluva o Ústave bola vypracovaná v rámci Európskeho konventu. Ten bol z prevažnej časti zložený z poslancov národných parlamentov vrátane poslancov z budúcich členských štátov (rozšírenia v rokoch 2004 a 2007), poslancov Európskeho parlamentu, zástupcov vtedajších 15 členských štátov a 12 kandidátskych štátov a Turecka, zástupcov Komisie a zástupcov občianskej spoločnosti (ako napr. Európsky hospodársky a sociálny výbor) so štatútom pozorovateľa.

3.8 Lisabonská zmluva jasne upevňuje postavenie členských štátov na rozdiel od Zmluvy o Ústave, ktorá sa zdala byť vo väčšej miere federalistická. Toto upevnenie postavenia dokumentuje najmä zrušenie symbolov, ktoré predtým zaviedla Zmluva o Ústave a ktoré mohli viesť k predstave o vytvorení federálneho štátu (vlajka, hymna, heslo, označenie 9. mája za deň Európy atď.).

3.9 Lisabonská zmluva zlučuje tri piliere EÚ tým, že Zmluva o EÚ a Zmluva o fungovaní EÚ priznáva rovnakú právnu silu ([3]). EÚ okrem toho nadobúda právnu subjektivitu, pretože nahrádza Európske spoločenstvo a stáva sa jeho právnym nástupcom, zatiaľ čo pred vstupom Lisabonskej zmluvy do platnosti malo právnu subjektivitu výlučne Európske spoločenstvo.

3.10 Prednosť práva EÚ pred právom členských štátov bola v článku I-6 Zmluvy o Ústave začlenená medzi základné zásady EÚ. Aby sa ukončila polemika, ktorú vyvolalo začlenenie zásady prednosti do Zmluvy o Ústave, ktorá však len odrážala ustálenú judikatúru Súdneho dvora Európskych Spoločenstiev (ďalej len „Súdny dvor"), uvádza sa zásada prednosti vo vyhlásení č. 17. Na konferencii zástupcov vlád členských štátov sa preto rozhodlo pripojiť k Lisabonskej zmluve stanovisko právneho oddelenia Rady o prednosti práva EÚ, ktorým sa pripomína, že zásada prednosti pramení z judikatúry a je základnou zásadou.

3.11 Lisabonská zmluva mení právny štatút Charty základných práv, ktorá bola vyhlásená 7. decembra 2000 v Nice. Na samite v Nice sa totiž nerozhodlo o právne záväznom charaktere charty, a preto bola táto naďalej vyhlásením zásad bez právnych účinkov.

3.11.1 Naopak, začlenením do Zmluvy o Ústave by bola bývala charta nadobudla právne záväzný charakter. Keďže Zmluva o Ústave nebola ratifikovaná, právne záväzný charakter charty zostal takmer „prázdnym sľubom" ([4]). Lisabonská zmluva tento stav napráva, avšak nepreberá všetky výdobytky, ktoré sa dosiahli v Zmluve o Ústave ([5]).

3.11.2 Článok 6 Zmluvy o EÚ zmenený a doplnený Lisabonskou zmluvou skutočne ustanovuje, že charta „má rovnakú právnu silu ako zmluvy". Znamená to, že inštitúcie, orgány a agentúry EÚ musia dodržiavať práva uvedené v charte. Rovnaké povinnosti sa uplatňujú na členské štáty (vlády, štátne správy, súdy) pri uplatňovaní práva EÚ.

3.11.3 V protokole č. 30, ktorý sa vzťahuje na uplatňovanie charty Spojeným kráľovstvom a Poľskom sa uvádza, že chartou sa nerozširuje právomoc Súdneho dvora, ani iného súdu či súdneho orgánu Poľska alebo Spojeného kráľovstva vysloviť názor, či je platné právo Poľska alebo Spojeného kráľovstva v súlade s chartou.

3.11.4 V protokole sa taktiež uvádza, že hlava IV charty týkajúca sa solidarity a sociálnych práv nezakladá práva uplatniteľné v Spojenom kráľovstve a v Poľsku okrem práv, ktoré uznávajú ich vnútroštátne právne predpisy.

3.11.5 Napokon sa v protokole uvádza, že sa charta v Spojenom kráľovstve a Poľsku uplatňuje iba v rozsahu, v akom sa práva a zásady, ktoré obsahuje, uznávajú v práve či praxi Spojeného kráľovstva alebo Poľska.

([3]) Článok 1 ods. 3 Zmluva o EÚ: Zmluva o EÚ a Zmluva o fungovaní EÚ sú rovnocenné, pričom Súdny dvor 13. septembra 2005 vo svojom rozsudku týkajúcom sa trestno-právnej ochrany životného prostredia uznal prednosť Zmluva o ES pred Zmluva o EÚ.

([4]) Hoci charta nie je právne záväzná, Súdny dvor na ňu často odkazuje. Ako príklad uveďme najmä nedávny rozsudok Súdneho dvora zo 14. februára 2008 vo veci C 244/06 *Dynamic Medien Vertriebs GmbH proti Avides Media AG* týkajúcej sa voľného pohybu tovaru. V bode 41 rozsudku Súdneho dvora sa cituje ods. 1 článku 24 charty, ktorý ustanovuje, že „Deti majú právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho". Rovnako v bode 48 rozsudku zo 14. februára 2008 vo veci *Varec SA proti Belgickému štátu* týkajúcej sa slobody usadiť sa Súdny dvor cituje článok 7 Charty základných práv, ktorý sa týka práva na rešpektovanie súkromného života.

([5]) Vo vyhlásení č. 11 verzie návrhu Lisabonskej zmluvy z 23. júla 2007 (MVK z marca 2007) sa uvádza, že Chartu základných práv slávnostne vyhlásia 3 inštitúcie v deň podpisu Lisabonskej zmluvy, avšak nehovorí sa v nej o právne záväznom charaktere charty. Chartu základných práv po druhýkrát vyhlásili 3 inštitúcie v stredu 12. decembra 2007 v Štrasburgu. Toto druhé vyhlásenie charty bolo nevyhnutné z toho dôvodu, že od jej prvého vyhlásenia v decembri 2000 na samite v Nice sa do charty doplnili vysvetlivky a poznámky pod čiarou.

3.11.6 V praxi bude pôsobnosť týchto protokolov veľmi obmedzená. Vzhľadom na zásadu jednotného uplatňovania práva Únie musia všetky členské štáty rešpektovať judikatúru Súdneho dvora, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou právneho poriadku Únie. Preto, ak sa v rozsudku Súdneho dvora bude citovať alebo interpretovať hlava IV charty, súdy Spojeného kráľovstvo a Poľska by ho mali rešpektovať bez ohľadu na to, či sú účastníkmi príslušného konania alebo nie.

3.12 Lisabonská zmluva ponecháva každému členskému štátu možnosť, ktorú obsahovala Zmluva o Ústave, aby dobrovoľne vystúpil z EÚ (článok 50 Zmluvy o EÚ). V zmysle usmernení Európskej rady Európska únia dojedná a uzavrie s takým štátom dohodu, ktorá ustanoví spôsob jeho vystúpenia, pričom zohľadní rámec jeho budúcich vzťahov s EÚ.

3.13 Dobrovoľné vystúpenie sa nesmie zamieňať s pozastavením určitých práv vyplývajúcich z členstva v EÚ pre členský štát, ktorý závažným a pretrvávajúcim spôsobom porušuje hodnoty EÚ stanovené v článku 7 Zmluvy o EÚ (rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, slobody, demokracie, rovnosti, právneho štátu, dodržiavanie ľudských práv atď.) ([6]).

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1 Osobitne sa treba zmieniť o niektorých špecifických aspektoch politicko-hospodárskeho charakteru, ktoré sa medzičasom objavili v rámci rozvoja politiky v oblasti vnútorného trhu podľa novej zmluvy, ako je nové zloženie Európskeho parlamentu a druhá Barrosova Komisia.

4.2 Treba pripomenúť, že už v novembri 2007 Komisia uverejnila dôležité oznámenie s názvom „Jednotný trh pre Európu 21. storočia“ v nadväznosti na uznesenie Európskeho parlamentu zo 4. septembra 2007, v ktorom vyzýva na prehodnotenie jednotného trhu a na „riešenie prekážok a neefektívnosti prostredníctvom lepšieho vykonávania a presadzovania predpisov“. Uznesenie reagovalo na „novú víziu“ jednotného trhu pre všetkých, ktorý *„zlepší reakciu Európy na globalizáciu, vytvorí rast a pracovné miesta, zaistí spravodlivé ceny a prispeje k lepšej sociálnej ochrane a ochrane životného prostredia*.“ V dvoch stanoviskách ([7]) EHSV pripomenul svoj postoj, podľa ktorého bol jednotný trh vždy nástrojom v službách všetkých občanov, slobodných povolaní, pracovníkov a spotrebiteľov.

4.3 Vo svojom oznámení zo 6. novembra 2008 ([8]) Komisia ukázala, že výhody jednotného trhu súvisia s posilnením administratívnej spolupráce. V správe o stave pokroku informačného systému pre vnútorný trh vyzvala orgány členských štátoch k úzkej spolupráci a nastoleniu vzájomnej dôvery v systémy ([9]) jednotlivých štátov.

4.4 Vo svojom odporúčaní z 26. júna 2009 týkajúcom sa opatrení na zlepšenie fungovania jednotného trhu ([10]) Komisia konštatovala určité nedostatky v riadnom fungovaní jednotného trhu najmä preto, že pravidlá sa neuplatňujú správne a ich dodržiavanie nepodlieha kontrole. Komisia tiež navrhla prijať konkrétne opatrenia, ktoré budú dopĺňať opatrenia členských štátov v rámci partnerstva.

4.4.1 Medzi odporúčané opatrenia patrí posilnenie kontroly dodržiavania pravidiel, podporovanie alternatívnych spôsobov riešenia sporov, pravidelné hodnotenie vnútroštátnych právnych predpisov a informovanie fyzických osôb, ako i podniky o právach vyplývajúcich z vnútorného trhu.

4.5 Finančná kríza, ktorá sa rýchlo rozšírila najmä v Európe, vyvolala nečakané a zároveň nepredvídateľné hospodárske a sociálne dôsledky (na čo už výbor poukázal skoršie) a viedla k najhlbšej recesii od tridsiatych rokov s viac ako 23 miliónmi nezamestnaných ([11]), čo predstavuje najvyššiu mieru nezamestnanosti od konca druhej svetovej vojny. Komisia krátko pred začiatkom nového funkčného obdobia a po tom, ako požiadala skupinu Larosière ([12]) o vypracovanie hĺbkovej štúdie o príčinách krízy a nevyhnutných opatreniach na jej riešenie, pocítila potrebu vymedziť nové budúce politické usmernenia vzhľadom na túto novú hospodársku, sociálnu a finančnú situáciu.

4.6 Predseda Barroso práve na tento účel vo svojich „Politických usmerneniach pre budúcu Komisiu“ vymedzil hlavné usmernenia pre jednotný trh prispôsobený 21. storočiu. Odmietol v nich využívanie krízy ako zámienky na negatívne zásahy do rozvoja trhu a obhajoval jednotný trh ako základný kameň zmlúv a najlepšieho garanta dlhodobej prosperity za predpokladu, že bude prispôsobený hospodárskym výzvam zajtrajška. V tejto súvislosti je vhodné zdôrazniť, že cieľ opätovného oživenia vnútorného trhu ako základného motora európskeho hospodárstva sa dosiahne iba vtedy, ak sa aktívnej politike ochrany spotrebiteľa podarí dodať občanom dôveru nevyhnutnú pre ich plnú účasť na jednotnom trhu.

([6]) Článok 7 Zmluvy o EÚ ustanovuje dva rôzne spôsoby, ktoré sa môžu uplatniť v prípade rizika vážneho porušenia princípov a v prípade existencie závažného alebo pretrvávajúceho porušenia.

([7]) Ú. v. EÚ C 77, 31.3.2009, s. 15 – spravodajca: pán Cassidy, pomocní spravodajcovia: pán Hencks a Cappellini a Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 1 – spravodajca: pán Adamczyk.

([8]) KOM(2008) 703 v konečnom znení.

([9]) Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 103 – spravodajca: pán Hernández Bataller.

([10]) KOM (2009) 4728 v konečnom znení; pozri dôležité uznesenie Európskeho parlamentu z 9. marca 2010 (dok. A7-0064/2009).

([11]) Podľa posledných údajov Eurostatu.

([12]) EHSV sa vyjadril k správe de Larosièrovej skupiny – Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 57, spravodajca: pán Nyberg.

4.6.1 Predseda Komisie zároveň poveril pána Maria Montiho, bývalého člena Komisie zodpovedného za oblasť vnútorného trhu, aby pripravil správu o oživení jednotného trhu. Správa bola predstavená Európskemu parlamentu 9. mája na deň Európy. Poukazuje sa v nej na hlavné problémy, s ktorými sa stretáva jednotný trh a navrhujú sa v nej iniciatívy na jeho posilnenie zohľadňujúce sociálny a environmentálny aspekt. V ten istý deň bola na zasadnutí Európskej rady predstavená ďalšia správa s názvom „Projekt Európa 2030 – výzvy a príležitosti", ktorú vypracovala tzv. reflexná skupina pre budúcnosť Európy na čele s bývalým španielskym predsedom vlády Felipe Gonzálezom. Správa sa zaoberá najmä vyhliadkami európskeho hospodárskeho riadenia zo strednodobého hľadiska a nezabúda ani na rozhodujúcu úlohu posilňovania a uskutočňovania jednotného trhu s cieľom vytvárať podmienky, ktoré by boli prínosom pre všetkých – novú politiku pre jednotný trh. Závery správy o riadení hospodárstva budú mať určite rozhodujúci vplyv na budúcnosť jednotného trhu.

4.7 Stratégiu, ktorá nahradí Lisabonskú stratégiu, ktorej realizácia bola napokon čiastočným neúspechom, treba interpretovať práve vzhľadom na tieto nové politické usmernenia. Stratégia EÚ 2020, v ktorej sa jednotný trh spomína iba v niekoľkých riadkoch v kapitole venovanej „chýbajúcim spojovacím článkom a prekážkam", však zjavne jednotnému trhu neprikladá veľkú dôležitosť.

4.7.1 Komisia v záujme odstránenia prekážok na jednotnom trhu oznámila, že v rámci svojej legislatívnej činnosti navrhne uprednostniť využívanie nariadení namiesto smerníc, prispôsobiť legislatívu digitálnemu veku a smerovať k voliteľnému európskemu zmluvnému právu, najmä v oblasti uzatvárania zmlúv so spotrebiteľmi. Počas verejnej diskusie v Európskom parlamente, ale hlavne vo svojich nedávnych vyhláseniach v Paríži člen Komisie Michel Barnier zodpovedný za oblasť jednotného trhu trval na potrebe zosúladiť potreby jednotlivca a trhu, čo by malo byť v prospech projektu spoločnosti. Ako zdôraznila členka Komisie Viviane Reding, jednotný trh je i naďalej „korunným klenotom" Európskej únie ([13]).

4.8 Budúci rozvoj vnútorného trhu môže významným spôsobom ovplyvniť aj občianska iniciatíva, ktorú zavádza článok 11 ods. 4 Zmluvy o EÚ a ktorá bola predmetom podrobnej analýzy výboru ([14]).

4.8.1 Tento nový nástroj účasti občanov totiž otvára novú cestu na propagovanie tém, ktoré sú zásadné pre občiansku spoločnosť a pri ktorých sa doteraz nedosiahli konkrétne výsledky, či už z nedostatku záujmu alebo politickej vôle zo strany inštitúcii Spoločenstva (štatút európskej nadácie ([15]), hromadné žaloby ([16]), európske právo na štrajk atď.).

5. **Konkrétne pripomienky**

5.1 Pripomienky informačnej správy k ustanoveniam týkajúcim sa vnútorného trhu, ktoré obsahuje Zmluva o fungovaní EÚ, sú naďalej aktuálne (pozri napr. bod 6a).

5.2 Na vnútorný trh budú mať viac alebo menej priamy dosah štyri z tridsiatich siedmich protokolov.

— Ide predovšetkým o Protokol (č. 2) o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality, pretože tieto zásady sa budú uplatňovať v rámci vykonávania spoločných právomocí EÚ a členských štátov, pričom vnútorný trh je jednou z oblastí spoločných právomocí.

— Protokol (č. 27) o vnútornom trhu a hospodárskej súťaži bude mať tiež dosah na vnútorný trh. V zásade ustanovuje, že vnútorný trh obsahuje systém, ktorým sa zabezpečuje, aby nedochádzalo k narušeniu hospodárskej súťaže.

— Protokol (č. 25) o vykonávaní spoločných právomocí ovplyvní vnútorný trh z rovnakých dôvodov ako Protokol (č. 2) o uplatňovaní zásad subsidiarity a proporcionality.

— Taktiež Protokol (č. 26) o službách všeobecného záujmu bude určite zohrávať úlohu v oblasti vnútorného trhu. Protokol spresňuje, že tieto služby tvoria spoločné hodnoty EÚ a poukazuje na široké diskrečné právomoci národných, regionálnych a miestnych orgánov pri poskytovaní, obstarávaní a organizovaní služieb všeobecného hospodárskeho záujmu. Odôvodňuje tiež rôznorodosť služieb a prípadné rozdiely v potrebách a preferenciách užívateľov z geografických, sociálnych alebo kultúrnych dôvodov. Napokon zdôrazňuje presadzovanie všeobecného prístupu a vysokú úroveň kvality, bezpečnosti a dostupnosti týchto služieb ako aj práv užívateľov. Článok 2 protokolu č. 26 po prvýkrát inovatívne zavádza do primárneho práva „služby všeobecného záujmu nehospodárskeho charakteru" a zaručuje právomoci členských štátov poskytovať, obstarávať a organizovať tieto služby.

([13]) Prejav prednesený 15. marca 2010 na dni spotrebiteľov v Madride – *„An ambitious Consumer Rights Directive: boosting consumers' protection and helping businesses"*.

([14]) Stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému „Zavádzanie Lisabonskej zmluvy do praxe: Participatívna demokracia a európska iniciatíva občanov (článok 11)" (CESE 465/2010, SC/032, spravodajkyňa: pani Anne-Marie Sigmund), ktorá obsahovala analýzu zelenej knihy Komisie (KOM (2009) 622 v konečnom znení z 11. novembra 2009) a pripomienky k nej a stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému „Organizácie občianskej spoločnosti a predsedníctvo Rady EÚ" (CESE 464/2010, SC/031, spravodajca: pán Miklos Barabás); pozri Tiež dôležité uznesenie Európskeho parlamentu o implementácii občianskej iniciatívy zo 7. mája 2009 (dok. A6-0043/2009).

([15]) Stanovisko z vlastnej iniciatívy CESE 634/2010, INT/498, spravodajca: pán Hellam.

([16]) Ú. v. EÚ C 162, 26.6.2008, s. 1, spravodajca: pán Pegado Liz a Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 97, spravodajca: pán Calleja.

5.3 Na oblasť vnútorného trhu budú mať pravdepodobne vplyv dve vyhlásenia. Ide o vyhlásenie č. 18 o rozdelení právomocí, ktoré pripomína, že „v súlade so systémom rozdelenia právomocí medzi Úniou a členskými štátmi, ako je ustanovené v Zmluve o EÚ a Zmluve o fungovaní EÚ, zostávajú členským štátom všetky právomoci, ktoré sa zmluvami nepreniesli na Úniu“ a že v rámci spoločných právomocí „členské štáty v tejto oblasti vykonávajú svoju právomoc v rozsahu, v akom Únia svoju právomoc nevykonala alebo sa rozhodla, že ju prestane vykonávať.“

5.3.1 Súdny dvor totiž začal veľmi rýchlo považovať prenesenie právomocí na Spoločenstvo za prenos právomocí z členských štátov na inštitúcie Spoločenstva, ako to dokazuje rozsudok vo veci *Costa proti ENEL* z roku 1964, ktorý definuje Európske hospodárske spoločenstvo ako časovo neobmedzené spoločenstvo, ktoré disponuje vlastnými inštitúciami a najmä skutočnými právomocami vyplývajúcimi z vymedzenia kompetencií alebo prenosu právomocí z členských štátov na Spoločenstvo (vec 6/64 Zb. 1141).

5.3.2 Napokon ide o vyhlásenie č. 42, v ktorom sa uvádza, že v súlade s ustálenou judikatúrou Súdneho dvora zásada prenesenia právomocí nebude môcť slúžiť ako základ rozširovania rozsahu právomocí EÚ nad všeobecný rámec vytvorený ustanoveniami zmlúv ako celku.

6. **Hlavné dôsledky na politiku v oblasti vnútorného trhu**

6.1 V súvislosti s konkrétnymi zmenami a doplneniami ustanovení zmlúv, ktoré sa týkajú politiky v oblasti vnútorného trhu, treba poukázať na tieto zmeny a doplnenia:

a) nahradenie slov „spoločný trh“ slovom „vnútorný trh“ poukazuje na kvalitatívnu zmenu zo spoločného trhu na vnútorný trh, pričom umožňuje objasniť problematické pojmy tejto koncepcie a podporiť tak myšlienku, že EÚ nie je iba voľným trhom v čisto ekonomickom zmysle zóny voľného obchodu, ale skôr vnútorným trhom pre občanov (článok 26 Zmluvy o fungovaní EÚ) ([17]),

b) pokiaľ ide o posilnenie a podrobnejšie vymedzenie zásady subsidiarity treba poznamenať, že uprednostnenie smerníc pred nariadeniami, ktoré sa uvádza v protokole č. 30 Zmluva o ES, bolo z protokolu č. 2 Lisabonskej zmluvy vypustené,

c) v záujme dodržiavania zásady subsidiarity a proporcionality je národným parlamentom priznané faktické právo veta, pre ktoré je definovaná požadovaná hranica ako jedna tretina všetkých hlasov pridelených národným parlamentom. Národný parlament môže okrem toho vyjadriť svoj nesúhlas s legislatívnou iniciatívou v oblasti rodinného práva (článok 81 Zmluvy o fungovaní EÚ),

d) Európsky parlament získal nové právomoci vďaka rozšíreniu oblastí, pre ktoré sa používa postup spolurozhodovania, ktorý Lisabonská zmluva nazýva „riadnym legislatívnym postupom“. V oblasti rozpočtu má odteraz rovnocenné postavenie ako Rada a bude tiež voliť predsedu Európskej komisie. V Lisabonskej zmluve sa stanovuje, že Európsky parlament sa skladá „zo zástupcov občanov Únie“, pričom v Zmluva o ES sa hovorí o „zástupcoch ľudu štátov“,

e) postup spolurozhodovania (riadny legislatívny postup) s novým systémom kvalifikovanej väčšiny hlasov v Rade ([18]) sa bude uplatňovať na množstvo nových oblastí,

f) členské štáty vyňali z cieľov EÚ odkaz na „vnútorný trh s voľnou a nenarušenou hospodárskou súťažou“. Politika v oblasti hospodárskej súťaže je nanovo definovaná ako nástroj nevyhnutný pre fungovanie vnútorného trhu, zatiaľ čo v Zmluve o Ústave bol „vnútorný trh s voľnou a nenarušenou hospodárskou súťažou“ zaradený medzi ciele EÚ, čo u niektorých ľudí vyvolávalo obavy,

g) jedným z dôsledkov nového zohľadnenia záujmov spotrebiteľov a malých a stredných podnikov je „balík“ týkajúci sa novej vízie vnútorného trhu a oznámenie na tému „Jednotný trh pre Európu 21. storočia“ ([19]),

h) nová koncepcia služieb všeobecného záujmu (článok 14 Zmluvy o fungovaní EÚ a protokol č. 26) objasňuje právomoci EÚ a široké diskrečné právomoci národných, regionálnych a miestnych orgánov, ktorým sa venuje oznámenie *Služby všeobecného záujmu vrátane sociálnych služieb všeobecného záujmu: nový európsky záväzok* ([20]), v ktorom sa navrhuje konsolidovať rámec EÚ vzťahujúci sa na služby všeobecného záujmu,

i) jasnejší záujem o integráciu sociálnych hľadísk budovania vnútorného trhu (boj proti sociálnemu vylúčeniu alebo diskriminácii, podpora spravodlivosti a sociálnej ochrany a rovnosť mužov a žien, solidarita medzi generáciami, ochrana práv dieťaťa), s ktorým súvisí oznámenie s názvom „Príležitosti, prístup a solidarita: smerom k novej sociálnej vízii pre Európu 21. storočia“ ([21]),

([17]) Súdny dvor už 5. mája 1982 v rozsudku vo veci 15/81 *Schull* potvrdil, že vnútornému trhu predchádza spoločný trh ako jednoduchá zóna voľného obchodu. Vnútorný trh teda odkazuje na vyššiu mieru hospodárskej integrácie.

([18]) Protokol (č. 36) o prechodných ustanoveniach.

([19]) KOM(2007) 724 v konečnom znení, SEK(2007) 1517, 1518, 1519, 1520 a 1521.

([20]) KOM(2007) 725 v konečnom znení, SEK(2007) 1514, 1515 a 1516.

([21]) KOM(2007) 726 v konečnom znení.

j) Lisabonská zmluva zavádza nové prvky, pretože rozširuje možnosť nadviazať posilnenú spoluprácu na všetky činnosti EÚ s výnimkou oblastí, ktoré patria do výlučnej právomoci EÚ (článok 20 Zmluva o ES) za predpokladu, že sa na nej zúčastní najmenej deväť členských štátov (bez ohľadu na celkový počet členských štátov). Rozhodnutie, ktorým sa povoľuje posilnená spolupráca prijme Rada kvalifikovanou väčšinou na návrh Európskej komisie a po získaní súhlasu Európskeho parlamentu (článok 329 ods. 1 Zmluva o fungovaní EÚ). To by teda mohlo mať vplyv najmä na oblasti vnútorného trhu, trhu s energiou, prisťahovaleckú politiku a civilnú ochranu.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Inovácie v cestovnom ruchu: vymedzenie stratégie pre trvalo udržateľný rozvoj na ostrovoch“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/13)

Spravodajkyňa: **pani GAUCI**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 rozhodol v súlade s článkom 29 ods. 2 vnútorného poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Inovácie v cestovnom ruchu: vymedzenie stratégie pre trvalo udržateľný rozvoj na ostrovoch“.

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 23. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla (schôdza z 15. júla) prijal 153 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 13 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery**

1.1 EHSV navrhuje, aby sa pre pracovníkov zamestnaných v cestovnom ruchu na ostrovoch vypracovali špeciálne priebežné programy celoživotného vzdelávania – mali by sa na to vyčleniť osobitné finančné prostriedky z Európskeho sociálneho fondu a kohéznych fondov. K podpore cestovného ruchu na ostrovoch by mal prispieť vhodný rámec pracovných vzťahov, ktorý by presadzoval dobré pracovné podmienky a opatrenia na podporu podnikateľov (siete, marketing, propagácia atď.).

1.2 Vzhľadom na rastúci význam internetových rezervácií v oblasti cestovania a cestovného ruchu by sa zároveň malým a stredným podnikom pôsobiacim v cestovnom ruchu (na ostrovoch) mala ponúknuť buď odborná príprava podporovaná zo strany EÚ, alebo zjednodušený prístup k príslušným poskytovateľom služieb, aby sa tak mohli úspešne prezentovať aj na internete, bez ktorého riskujú stratu „moderných“ zákazníkov.

1.3 EHSV navrhuje, aby sa na niektorom strategicky umiestnenom ostrove zriadila medziregionálna škola na spôsob „programu Erazmus pre študentov a pracovníkov v cestovnom ruchu“.

1.4 Hoci pre podnikanie, najmä pokiaľ ide o malé podniky, je výhodou, ak existuje síce menej, ale o to kvalitnejších právnych predpisov, malo by sa uvažovať o možnosti vytvoriť špeciálny administratívny orgán v rámci útvarov Európskej komisie, napr. Generálne riaditeľstvo pre cestovný ruch – cestovný ruch tvorí 11 – 12 % HDP EÚ, no na ostrovoch ako Malta dosahuje jeho podiel na HDP až 25 %. EHSV si takýto orgán, vytvorený v rámci Komisie pre otázky cestovného ruchu predstavuje ako strážcu záujmov (ostrovného) cestovného ruchu v rámci inštitúcií a politík EÚ. Vo svojich predchádzajúcich stanoviskách týkajúcich sa cestovného ruchu EHSV navrhol vytvorenie Európskej agentúry pre cestovný ruch – výbor tento návrh znovu opakuje.

1.5 Ostrovy sú v porovnaní s pevninou prirodzene znevýhodnené vzhľadom na svoju vzdialenosť, prístupnosť a ostrovný charakter. EHSV sa domnieva, že je potrebné hľadať vhodný fiškálny režim, ktorým by sa zohľadňovalo osobitné úsilie vynaložené v súvislosti s investovaním, udržaním a tvorbou pracovných miest a obdobiami, počas ktorých sú zariadenia otvorené, a to aj s ohľadom na zmiernenie účinkov sezónnosti.

1.6 Definícia ostrovov, ktorú používa EÚ, je v mnohých prípadoch nevhodná a často stojí v ceste riešeniu problémov. Vo svojich predchádzajúcich stanoviskách [1] EHSV odporúčal túto definíciu zmeniť. EHSV týmto svoje odporúčanie opakuje.

1.7 Európska únia rozvíja v rámci svojej regionálnej politiky novú koncepciu, a to makroregionálnu spoluprácu (napr. stratégia pre Pobaltie alebo stratégia pre Podunajsko). EHSV je presvedčený, že táto koncepcia je zaujímavá a určite by sa mohla uplatniť aj na skupiny ostrovov. Makroregionálna stratégia pre ostrovy v západnom Stredozemí by tak mohla vyriešiť niektoré problémy súvisiace s dostupnosťou, s ktorými tieto ostrovy zápasia.

1.8 EHSV pozitívne hodnotí program sociálneho cestovného ruchu CALYPSO a plne ho podporuje. EHSV sa domnieva, že v nadväznosti na prípravné práce, ktoré sa začali v roku 2009, by sa mal teraz uskutočniť celý program. EHSV odporúča začleniť program CALYPSO do budúcej makroregionálnej stratégie pre región západného Stredozemia.

2. **Úvod**

2.1 Cestovný ruch významným spôsobom a čoraz viac prispieva k hospodárskemu rastu a v extrémnych prípadoch môže tvoriť až 70 % HDP ostrova. Predstavuje jednu z najlepších príležitostí na zabezpečenie príjmov a zamestnanosti. Kým trhový podiel Európy v rámci celosvetového cestovného ruchu sa pomaly znižuje, prognózy hovoria o raste počtu turistov prichádzajúcich do EÚ. Rast v oblasti cestovného ruchu však nemožno chápať ako zaručený, čo veľmi jasne ukázala finančná kríza v rokoch 2008 – 2009.

[1] „Lepšie začlenenie ostrovných oblastí do vnútorného trhu ako kľúčový faktor súdržnosti a ich hospodárskeho rastu“, Ú. v. EÚ C 27, 3.2.2009, s. 123.

2.2 Objavujú sa nové formy cestovného ruchu, ktoré nahrádzajú tradičné masové zájazdy za slnkom k moru. Patria medzi ne inovatívnejšie a špecializované formy ekologickejšieho, individualizovaného a poznávacieho cestovného ruchu. Rastúci dopyt v oblasti cestovného ruchu a tiež demografické zmeny (napr. zvyšujúci sa počet cestujúcich v seniorskom veku) navyše urýchľujú segmentáciu produktov cestovného ruchu a vytváranie nových typov takýchto produktov, ktoré zahŕňajú veľa nových služieb.

2.3 Inovácie majú zásadný význam pre hospodársku politiku, a to tak na úrovni EÚ (Lisabonská stratégia a stratégia EÚ 2020), ako aj na regionálnej úrovni, s rastúcimi verejnými investíciami do výskumu, vzdelávania, odbornej prípravy a podporou „najinovatívnejších sektorov" (napr. doprava, energetika, ekologické priemyselné odvetvia). Platí to aj pre služby, najmä tie, ktoré si vyžadujú istú úroveň vedomostí alebo kvalifikácie, čo sa považuje za typické pre väčšinu aktivít v cestovnom ruchu (napr. ubytovanie, stravovanie, nehnuteľnosti).

2.4 Turisti dnes hľadajú najlepšiu kvalitu za čo najnižšiu cenu. V záujme úspešnosti cestovného ruchu na ostrovoch je preto potrebné nielen to, aby bol personál vzdelaný, ale aj aby boli zamestnávatelia a ich zamestnanci pripravení na celoživotné vzdelávanie s cieľom zachovať tak vysoký štandard služieb v rýchlo sa meniacom svete uvedomelých a náročných cestujúcich. Jedným z predpokladov kvality cestovného ruchu je zabezpečiť, aby boli pracovníci dobre odborne pripravení a kvalifikovaní.

2.5 Hlavná oblasť zmien a inovácií v oblasti cestovného ruchu sa týka používania informačných a komunikačných technológií (IKT). Rozšírenie IKT a internetu do odvetví cestovného ruchu umožňuje zákazníkom priamy kontakt s poskytovateľmi služieb. Z hľadiska sektora ako celku to môže viesť k zníženiu (transakčných) nákladov, čo následne vedie k procesu vynechávania sprostredkovateľov, akými sú napr. cestovné agentúry alebo dokonca cestovné kancelárie. Rozsiahle inovácie v oblasti masového cestovania, napr. vznik nízkonákladových leteckých spoločností, významným spôsobom ovplyvnili rast a ďalší vývoj odvetvia cestovného ruchu.

2.6 Niektoré otázky však v prípade ostrovov pretrvávajú. Vo všeobecnosti ostrovy zaostávajú za pevninou. Veľa z týchto nových technológií a postupov navyše nekontrolujú, nevyrábajú alebo ani nespravujú podniky, ktorých sa priamo týkajú.

2.7 Orgány na ostrovoch skúmajú vplyv týchto nových postupov v odvetví v súvislosti so svojimi vlastnými iniciatívami a opatreniami v politike cestovného ruchu. Ich primárnym záujmom je zabezpečiť, aby svojou politikou a opatreniami podporovali a stimulovali inovácie, čo zase povedie k ďalšiemu rozvoju ich vlastného odvetvia cestovného ruchu.

3. **Naliehavá potreba inovácií**

3.1 Vzhľadom na meniacu sa dynamiku v spoločnosti a ústup od cestovného ruchu v masovej podobe, v akej ho organizovali cestovné kancelárie v 20. storočí, sa musí cestovný ruch na ostrovoch inovovať a prispôsobiť novým modelom, aby mohol byť úspešný. Inovácie spočívajú na ľuďoch, ktorí už v sektore cestovného ruchu pracujú. Inovácie paradoxne narúšajú zaužívané zvyky a ľudia budú zmenu odmietať, ak nebudú vidieť jej okamžitý prínos.

3.2 V druhej polovici 20. storočia diktovala dopyt na trhu masového cestovného ruchu ponuka. S rastúcim počtom destinácií sa však trh nasýtil. V súčasnosti má vedúce postavenie na trhu, ktorému typicky dominujú spotrebitelia, nestály dopyt. V dôsledku toho poskytovatelia trpia. To predstavuje novú výzvu, ktorú je možné riešiť prostredníctvom inovatívneho a kreatívneho myslenia, v rámci ktorého sa bude rozvíjať široké spektrum špecifických foriem cestovného ruchu, ako je napr. liečebný a „zelený" cestovný ruch resp. ekoturistika, agroturistika, turistika do prírody atď.

3.3 Okrem toho sa v posledných rokoch výrazne zmenil životný štýl. Odvetvie cestovného ruchu čelí otázkam súvisiacim so starnúcim, zdravším a bohatším obyvateľstvom, ktoré cestuje častejšie a na kratšie obdobie. Veľká časť turistov už nekladie dôraz na „najnižšiu dostupnú cenu", ale na „najlepšiu kvalitu za najlepšiu cenu". Lojalita zákazníkov klesá a turisti čoraz viac vyhľadávajú udržateľnosť a autentickosť, nie masový cestovný ruch. Cestovný ruch na ostrovoch sa musí naliehavo zaoberať otázkou inovácií, ak má za týchto okolností prežiť.

4. **Cestovný ruch na ostrovoch a inovovanie produktov**

4.1 Vo veľkých spoločnostiach pôsobiacich v priemysle cestovného ruchu sú inovácie rutinnou záležitosťou a bežným prvkom v rozhodovacom procese firmy. Spoločnosti začleňujú inovovanie do svojho každodenného plánovania s cieľom zaistiť, aby ich neočakávané inovácie nezaskočili. Inovácie sú pre nich jednoducho len ďalším výrobným faktorom.

4.2 Pre odvetvie cestovného ruchu, ktoré tvoria malé podniky a zameriava sa na určité destinácie, je však možnosť plného profitovania z inovácií obmedzená. Hlavným dôvodom je nedostatok personálu a finančných prostriedkov. Malé a stredné podniky v cestovnom ruchu sa zaoberajú predovšetkým každodennými potrebami svojich zákazníkov a nie sú schopné vyčleňovať prostriedky na výskum a vývoj.

4.3 V odvetví cestovného ruchu pôsobia prevažne malé a stredné podniky, a v prípade ostrovov to platí obzvlášť. Aby podniky pôsobiace v cestovnom ruchu, predovšetkým tie malé, prežili v čoraz konkurenčnejšom a globálnejšom prostredí, budú musieť dosiahnuť značné úspory z rozsahu s cieľom znížiť transakčné náklady, zvýšiť produktivitu a získať vplyv na trhu. Pri prispôsobovaní sa zmenám a zvyšovaní konkurencieschopnosti podnikom pomôže reštrukturalizácia a mechanizmy spolupráce.

4.4 Výzvou pre priemysel cestovného ruchu je ponúkať stále nové produkty a služby. *Poznávací cestovný ruch, udržateľný cestovný ruch a turistika do prírody, za kultúrou či pamiatkami* predstavujú niektoré zo stratégií, ktoré v súčasnosti stoja na počiatku množstva inovatívnych produktov cestovného ruchu v mnohých európskych destináciách. Ostrovy by mali tieto produkty podporovať ešte viac, pretože súvisia so samou podstatou ich „ostrovnej identity".

4.5 Poznávací cestovný ruch vychádza z interakcie medzi turistom a destináciou. Celkový dojem turistov sa skladá z celého radu krátkych stretnutí s rôznymi ľuďmi pracujúcimi v priemysle cestovného ruchu.

4.6 Zvýšené povedomie zákazníkov o environmentálnych otázkach podnecuje podniky v cestovnom ruchu k inováciám a zlepšeniu ich vplyvu na životné prostredie, a to tak v súvislosti s pôsobením turistov, ako aj s ich vlastným pôsobením na životné prostredie. Produkty, u ktorých najčastejšie dochádza k inováciám, nájdeme preto v špecifických oblastiach, ako je napr. ekoturizmus a dobrodružný cestovný ruch.

4.7 Kultúrny turizmus je tiež významným a rozširujúcim sa sektorom, ktorý priťahuje relatívne bohatých a vzdelaných návštevníkov. Niektoré ostrovy preorientovávajú svoje kultúrne služby a rozvíjajú inovácie, ktorých cieľom je dosiahnuť vyššiu hodnotu prostredníctvom kultúry. Diverzifikujú svoj cestovný ruch a predlžujú dĺžku pobytu napr. prostredníctvom lepších „balíkov" a propagácie miestnych kultúrnych zážitkov a podujatí.

4.8 Ak bude cestovný ruch integrovaný do spoločnosti na ostrove nerovnomerne a bude poskytovať výhody len malému počtu obyvateľov, kým ostatným bude spôsobovať problémy, nebude predstavovať udržateľnú a harmonickú súčasť aktivít spoločnosti. V záujme získania podpory obyvateľstva pre cestovný ruch na ostrovoch je potrebné postupovať pri plánovaní „zdola nahor" a zapojiť obyvateľov. Cestovný ruch môže byť príležitosťou na to, aby sa obyvateľstvo na ostrove zjednotilo, a to tým, že všetci budú zaangažovaní a uvedomia si, že cestovný ruch má ďalekosiahle účinky na zlepšenie prírodného a mestského prostredia, plánovanie využívania pôdy a územné plánovanie, sociálne služby a uchovanie kultúrneho dedičstva (architektúra, remeslá, tradičné kulinárske špeciality atď.).

4.9 Rôzne druhy cestovného ruchu môžu byť navzájom nezlučiteľné, a to predovšetkým na malých ostrovoch. Napríklad rozvíjanie špecifického trhu letných jazykových kurzov pre študentov sa môže ukázať ako nezlučiteľné s rozvojom letných pobytov pre seniorov, pretože hlučné správanie sa mládeže po skončení vyučovania je v rozpore s preferenciami starších, ktorí vyhľadávajú pokoj. Ak má byť tento výber úspešný, je opäť nevyhnutné, aby príslušný druh (resp. príslušné druhy) cestovného ruchu, pre ktorý sa ostrov rozhodol, mal podporu zdola.

4.10 Cestovný ruch sa v konečnom dôsledku netýka len ľudí, ktorí pracujú priamo v hoteloch, reštauráciách alebo v leteckých spoločnostiach. Zahŕňa veľa ďalších sektorov prepojených s odvetvím cestovného ruchu, od miestneho inštalatéra až po miestneho poľnohospodára.

5. **Zlepšenie cestovného ruchu na ostrovoch prostredníctvom inovovania procesu**

5.1 Priemysel cestovného ruchu bol vždy veľmi proaktívny, pokiaľ ide o preberanie nových technológií, ako sú napr. globálne distribučné systémy. Súčasný pokrok v oblasti telekomunikácií, vytvárania sietí, databáz, spracúvania údajov a elektronického marketingu ponúka veľa nových príležitostí na podnikanie v cestovnom ruchu. Tie majú výrazný vplyv na tradičné modely podnikania v cestovnom ruchu. Využívanie širokopásmového internetového pripojenia spolu s informačnými a komunikačnými technológiami (IKT) pridávajú hodnotu službám a produktom cestovného ruchu a podporujú rozvoj sietí a zoskupení v sektore. Problémom je chýbajúca širokopásmová technológia a nedostatok odborných poznatkov a zručností, ktoré by umožnili plne využívať výhody IKT. Pre obyvateľov ostrovov by mala byť zaistená odborná príprava, aby sa táto medzera zaplnila.

5.2 Zákazníci si čoraz väčšmi osvojujú využívanie IKT na zabezpečenie svojich ciest. Na úrovni EÚ si dnes organizujú svoju cestu prostredníctvom internetu 2/3 budúcich turistov a viac ako 50 % si ju kupuje on-line. Vyhľadávajú flexibilné a ľahko dostupné produkty a radi komunikujú priamo s poskytovateľmi služieb v cestovnom ruchu. Podnikatelia musia prebudovať celý marketingový proces odvetvia, aby mohli využiť túto revolúciu v oblasti IKT. Internetová technológia ponúka podnikom aj zákazníkom veľký potenciál pre priame on-line uzatváranie obchodov.

5.3 Mnohé európske ostrovy s dlhou tradíciou cestovného ruchu trpia nedostatkami v oblasti rastu a produkcie. Cestovný ruch je tam pod obrovským konkurenčným tlakom. Na liberalizovanom globálnom trhu cestovného ruchu ostrovy súťažia s novými destináciami, ktoré môžu čerpať z úplne nedotknutých alebo len veľmi málo využívaných zdrojov a ktoré majú veľmi výhodné ekonomické podmienky vrátane nízkych miezd, rôznych foriem štátnej pomoci a mäkkej meny.

5.4 Tak ako je tomu vo všetkých odvetviach služieb, aj kvalita ponuky služieb v cestovnom ruchu na ostrovoch do vysokej miery závisí od kvality pracovníkov a ľudí. S dobrou úrovňou služieb sú spojené dobré pracovné podmienky.

5.5 Cestovný ruch na európskych ostrovoch, tvorený prevažne malými a strednými podnikmi a charakterizovaný vysokou pracovnou intenzitou, má vzhľadom na svoju rozdrobenosť problém s produktivitou. Znížená produktivita vedie k tomu, že pre ostrov je v rámci cestovného ruchu ťažké konkurovať. Uvedená skutočnosť sa odráža v cenách.

5.6 Problém sezónnosti reálne vplýva na stabilitu pracovných miest, znižuje atraktivitu pracovných miest v cestovnom ruchu. Preto by sa malo presadzovať uzatváranie osobitných zmlúv, ktoré by sezónnym pracovníkom garantovali stabilné zamestnanie, s cieľom zabezpečiť im zamestnanie a rovnaké sociálne práva ako stálym zamestnancom. EHSV sa touto otázkou zaoberal už v minulosti ([2]).

5.6.1 Posilnenie cestovného ruchu na ostrovoch a inovácie v ňom si budú vyžadovať úpravu a modernizáciu pracovných vzťahov, predovšetkým v oblastiach ako vzdelávanie, profesionálny rast a kariéra, pracovné funkcie, pracovný deň, pracovný čas a pracovné podmienky, v rámci sociálneho dialógu a kolektívnych rokovaní medzi sociálnymi partnermi.

5.7 Prístup na ostrovy, najmä v dnešnom dynamickom svete, je zvyčajne prostredníctvom leteckej dopravy. Cestovanie po mori nie je vždy schodnou možnosťou. Vyžaduje si dobrú infraštruktúru na pobreží prepojenú na spoľahlivú sieť námorných spojení na mori. Námorné spojenia sú vo svojej najhlbšej podstate závislé od počasia.

6. **Rozvoj politických nástrojov na inovácie v oblasti marketingu cestovného ruchu na ostrovoch**

6.1 Skutočnou výzvou pre orgány, do ktorých pôsobnosti patrí cestovný ruch na ostrovoch, je určiť najúčinnejší spôsob tvorby a implementácie politických nástrojov, ktoré podporujú inovácie v cestovnom ruchu bez toho, aby zasahovali do trhovej dynamiky. Osvedčeným postupom by bolo, keby vlády nechali trhu pokiaľ možno voľnú ruku a zasiahli len v prípade zlyhávania trhu.

6.2 Ostrovy musia starostlivo udržiavať rovnováhu medzi potenciálne konfliktnými záujmami podnikov usilujúcich sa o rast, spotrebiteľov – turistov hľadajúcich možnosti trávenia voľného času a ochrancov životného prostredia, ktorí sa snažia chrániť prírodu. V súvislosti s mestským plánovaním je kľúčovou otázkou to, kto by mal rozhodovať o stavebných projektoch. Existuje tu potenciálny konflikt medzi miestnymi zastupiteľstvami, ktoré môžu byť ovplyvňované miestnymi podnikateľskými záujmami, a regionálnymi alebo ústrednými orgánmi, ktoré vidia celkový obraz a želajú si zmierniť nekontrolovaný rast v oblastiach problematických z environmentálneho hľadiska.

6.3 Vlády by mali umožniť inovatívnym firmám, aby dosahovali úspory z rozsahu a usilovali sa o inovácie prostredníctvom združení spolupráce a iných foriem vytvárania sietí. Najúspešnejší a najsľubnejší prostriedok inovácií v odvetví cestovného ruchu sa dá dosiahnuť prostredníctvom spolupráce, združení a/alebo sietí v takých oblastiach, ako je technológia, marketing, distribúcia, a spoločným využívaním ľudských zdrojov. Zdá sa, že spolupráca v cestovnom ruchu bola doteraz nedostatočná, najmä pokiaľ ide o malé a stredné podniky. V tejto súvislosti by vlády mali podporovať inovatívnu politiku cestovného ruchu, ktorou by sa presadzovala koherentnosť a synergia.

6.4 Otázky súvisiace s cestovným ruchom nemožno riešiť bez toho, aby sme sa nezaoberali aj územným rozmerom. Predovšetkým ide o skomercionalizovanie a marketing turistických zaujímavostí, ktoré predstavujú „suroviny“ cestovného ruchu a vytvárajú ponuku destinácií na trhu. Návštevníci si vyberajú destináciu, ktorá podľa nich ponúka najviac úžitku a statkov, za ktoré sú pripravení zaplatiť. Ich ochota platiť sa zvyšuje s jedinečnosťou destinácie. Vo väčšine prípadov musia obyvatelia ostrovov chrániť a spravovať verejné statky alebo spoločné zdroje, ako je napr. chránená krajina alebo pôda vyhradená na poľnohospodárske využitie, aby nedochádzalo len k ich spotrebúvaniu alebo ničeniu.

6.5 Miestne turistické zaujímavosti a inovatívne služby dávajú destináciám ich charakteristickú „príchuť“. Takisto limitujú možnosti inovovania produktov, pretože tieto inovácie nemožno vytvárať bez ohľadu na to, čo destinácia ponúka. Napríklad prímorský rezort sa nedá transformovať na horskú lokalitu. Turistická oblasť, ktorá disponuje rôznymi zaujímavosťami, však môže zmeniť svoju pozíciu na trhu.

6.6 Masový turizmus založený na slnku, mori a reštauráciách McDonald's nie je z dlhodobého hľadiska nevyhnutne najlepšou formou cestovného ruchu na ostrovoch. Príklady zo Škótska dokazujú, že malé, špecializované formy cestovného ruchu na ostrovoch môžu byť veľmi úspešné. Neexistuje veľkosť, ktorá by vyhovovala všetkým, a práve toto je obzvlášť dôležité zobrať do úvahy pri vypracúvaní stratégie cestovného ruchu na ostrovoch. To, čo je ideálne pre malý ostrov v Stredozemí, sa môže ukázať ako nevhodné pre malý ostrovček pri pobreží Spojeného kráľovstva, Írska alebo Švédska.

6.7 Osud destinácií závisí od mnohých samostatných premenných. Patria medzi ne poloha a potenciál zdrojových trhov, ako aj dostupnosť vyjadrená vo forme nákladov súvisiacich s dopravou a vynaloženým časom. Tieto premenné môže verejný sektor ovplyvniť len prostredníctvom takých mechanizmov, ako sú záväzky verejnej služby alebo systémy územnej kontinuity. Navyše do veľkej miery určujú charakter inovácií produktov. Výzvou pre miestnych podnikateľov preto je, aby nové produkty predstavovali pre zákazníka ďalší prínos.

6.8 Aktuálnou témou v EÚ je environmentálna udržateľnosť, ktorá sa zaoberá o. i. otázkami, ako nájsť užitočné mechanizmy na zníženie emisií spôsobených cestovaním a ako sa environmentálna udržateľnosť stala vo všeobecnosti rozhodujúcou hybnou silou konkurencieschopnosti cestovného ruchu.

6.9 Čo napríklad bráni obyvateľom ostrovov v tom, aby vylepšili pláže? Alebo aby ukázali svoje kultúrne dedičstvo? Prečo existuje len niekoľko označených turistických rezortov, keď pre turistov môže byť zaujímavý napríklad aj celý ostrov? Načo taká veľká koncentrácia na tak krátke „turistické sezóny“, keď inde je cestovný ruch celoročnou aktivitou? Reklama sa týka len niekoľkých konkrétnych miest, hoci by mohla propagovať celé dediny a mestá. Obyvatelia každého mesta a dediny sa musia naučiť hrdosti na svoje rodisko – až potom môžu chrániť svoje dedičstvo a predávať svoj produkt.

([2]) Pozri stanovisko EHSV o sociálne udržateľnom cestovnom ruchu pre každého, Ú. v. EÚ C 32, 5.2.2004, s. 1.

6.10 S rastúcim počtom turistov, ktorí ostrovy navštívia, budú musieť orgány verejnej správy viac investovať do ochrany sanitárnej kvality ostrovných destinácií, aby tak zabezpečili dobrú kvalitu pitnej vody (aj vody na kúpanie), dôkladné spracovanie odpadu, udržateľné zdroje energie a bezpečné zásobovanie potravinami.

6.11 Vytváranie povedomia o konkurencieschopnosti je veľmi dôležité, pretože práve konkurencieschopnosť musí byť pre obyvateľov ostrovov jednou z priorít. Vláda to sama nedokáže. Treba zapojiť pracovníkov, podnikateľov, členov manažmentu a administratívne inštitúcie.

6.12 Prakticky sú tu tri ovplyvňujúce a rozhodujúce faktory:

— prvým je angažovanosť vlády, pokiaľ ide o zabezpečenie zdravia a environmentálnu udržateľnosť,

— druhým je súkromný podnikateľský sektor, do ktorého môže patriť pozemná doprava, letecká doprava a infraštruktúra IKT a

— tretím faktorom sú ľudské a kultúrne prvky zdrojov príslušnej krajiny.

6.12.1 Vláda má veľký vplyv na prvú kategóriu. Ak je hodnotenie ostrova v súvislosti s environmentálnou udržateľnosťou nízke, jednoducho nie je dosť dobrý. Ukazuje to, že nátlakové skupiny v oblasti životného prostredia a kultúry sa vôbec nemýlia, keď sa dožadujú väčšieho povedomia o kultúrnom dedičstve ostrova a urgentnej potreby investovať viac do jeho ochrany.

6.12.2 Pokiaľ ide o infraštruktúru cestovného ruchu, aj tu sa musí ešte veľa urobiť. Nízke hodnotenie v tejto oblasti môže byť podnetom na to, aby sa konalo, a príležitosťou na väčšie investície. Obdobie hospodárskeho poklesu predstavuje vhodný čas na revíziu infraštruktúry a vyčlenenie väčšieho množstva zdrojov na jej zlepšenie. Ostrovy teraz musia vylepšovať a hľadať nové medzery na trhu prostredníctvom ďalších súkromných a verejných investícií. Vláda musí zabezpečiť, aby mal súkromný sektor väčší prístup k financovaniu a aby banky vychádzali viac v ústrety malým a stredným podnikom. Je potrebné, aby naplno využívali všetky finančné prostriedky, ktoré sú dostupné v rámci balíka stimulov EÚ. Ešte dôležitejšie je, aby vládne subjekty nezavádzali nevhodné pravidlá pre súkromný sektor s cieľom odčerpať podnikateľom všetok kapitál, ktorý majú k dispozícii na investovanie.

6.12.3 Cestovný ruch na ostrovoch má aj temnú stránku, a to tieňové hospodárstvo a dodatočné príjmy obyvateľov ostrovov z tohto hospodárstva, ako aj jeho negatívny vplyv na zamestnanosť a pracovné podmienky. Sekundárne rezidencie majú tendenciu zvyšovať ceny pre obyvateľov ostrova, no zároveň predstavujú zdroj príjmov. Keďže v mesiacoch, keď sezóna vrcholí, je počet ľudí na ostrovoch až 20-násobne vyšší ako je počet miestneho obyvateľstva, dochádza tu aj k preťaženosti infraštruktúry zabezpečujúcej zásobovanie vodou, elektrickou energiou a nakladanie s odpadom.

6.13 Dôsledkom sezónnych výkyvov, pokiaľ ide o potrebu práce, je výskyt a existencia „čiernej ekonomiky“. Nesprávne využívanie či dokonca zneužívanie práce študentov alebo využívanie nelegálnej práce poškodzuje tak osoby pracujúce legálne, ako aj tých, ktorí sú zamestnaní nelegálne, pretože znižuje úroveň vyplácanej mzdy. Nelegálni pracovníci môžu predstavovať významný podiel ľudí zamestnaných v odvetví cestovného ruchu. V niektorých krajinách tento podiel presahuje polovicu pracovnej sily.

6.13.1 Lacná a mobilná pracovná sila z nových členských štátov, napr. z Poľska, Bulharska a Rumunska, je čoraz viditeľnejším javom cestovného ruchu v západných krajinách, a to vrátane cestovného ruchu na ostrovoch. Vzhľadom na právne predpisy EÚ týkajúce sa voľného pohybu osôb ide o nezastaviteľný trend a podnikatelia a pracovníci čelia otázke, ako na to môžu reagovať. Treba zabezpečiť, aby podniky zostali konkurencieschopné, no zároveň sa musí zaistiť, aby platila rovnosť, rešpektovali sa pracovné podmienky a aby pracovníci neboli vykorisťovaní.

6.14 Z tohto dôvodu potrebuje cestovný ruch na ostrovoch primeraný prístup. Cestovný ruch je pre obyvateľov ostrovov a miestne malé a stredné podniky životne dôležitý. Práve teraz je čas konať. Obyvatelia ostrovov sa musia vyrovnať s konkurenciou. Najprv treba vyriešiť krátkodobé aktuálne problémy. Aby bol cestovný ruch naďalej udržateľný a predstavoval dôležitú hybnú silu hospodárskeho rastu, musia sa prijať účinné strednodobé a dlhodobé opatrenia.

7. **Podporovanie sietí v súvislosti s organizačnými inováciami podnikov a destinácií cestovného ruchu**

7.1 Niektoré odvetvia turistického priemyslu, ako sú napr. letecké spoločnosti, hotelové reťazce, cestovné kancelárie alebo požičovne áut, sú vysoko koncentrované a často ide o globálnych aktérov. Na druhej strane tvoria malé a stredné podniky ešte stále väčšiu časť turistického priemyslu na ostrovoch. V záujme prežitia napriek takýmto globálnym konkurentom by sa mali firmy pôsobiace v cestovnom ruchu na ostrovoch usilovať o zapojenie skôr do konštruktívnej než deštruktívnej hospodárskej súťaže. Konštruktívna hospodárska súťaž by viedla k rozširovaniu existujúceho trhu, palety produktov a nakoniec aj k úspešnej diferenciácii a inovácii produktov, takže by sa z nich stali produkty na svetovej úrovni, zatiaľ čo výsledkom deštruktívnej hospodárskej súťaž by bolo, že firmy budú ďalej súťažiť o ten istý trh, čo povedie k vzájomnému približovaniu produktov a cenovej vojne. Preto je dôležité, aby podnikatelia v cestovnom ruchu vedeli, ako viac spolupracovať, a tým vytvárali konštruktívnu hospodársku súťaž.

7.2 Podniky pôsobiace v cestovnom ruchu na ostrovoch, najmä tie malé, sú citlivejšie na konkurenciu zo strany svojich partnerov než na prínosy spolupráce. Vo svete cestovného ruchu možno rozlišovať medzi geografickými sieťami/zoskupeniami a sieťami/zoskupeniami založenými na aktivitách, ako sú napr. „zelený“ cestovný ruch, putovanie po vínnych cestách atď. Siete/zoskupenia môžu zohrávať významnejšiu úlohu pri tvorbe inovačných kapacít cestovných kancelárií, napr. formou nižších nákladov na testovanie, väčšej viditeľnosti a lepšieho vnímania meniaceho sa dopytu. Podobne ako v iných oblastiach služieb, inovácie v turistickom priemysle tiež v podstate spočívajú na sieťach a spolupráci.

7.3 Spolupráca medzi politikmi, zamestnávateľskými a odborovými organizáciami, ako aj začlenenie subjektov, nadácií a združení, ktoré zohrávajú v cestovnom ruchu istú úlohu, je tiež jedným z kľúčových faktorov trvalého rastu cestovného ruchu na ostrovoch. Zatiaľ čo podnikateľský sektor má vedúcu úlohu pri vytváraní sietí, miestne orgány verejnej správy nesú zodpovednosť za rozvoj infraštruktúry, ktorá umožňuje lepšiu spoluprácu a podporuje siete na trhu.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Daň z finančných transakcií“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/14)

Spravodajca: **pán NYBERG**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 18. februára 2010 rozhodol v súlade s článkom 29 odsek 2 svojho vnútorného poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Daň z finančných transakcií“.

Odborná sekcia pre hospodársku a menovú úniu, hospodársku a sociálnu súdržnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 23. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 121 hlasmi za, pričom 55 členovia hlasovali proti a 7 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Celková hodnota všetkých finančných transakcií sa zvýšila z približne 15-násobku hodnoty svetového HDP v roku 1990 na zhruba 70-násobok v roku 2007 ([1]). Hodnota spotových transakcií vo vzťahu k HDP sa takmer vôbec nezmenila, čo znamená, že štvornásobný nárast finančných transakcií spôsobili takmer výlučne deriváty, a to hlavne úrokové deriváty. V druhom polroku 2008 bol zaznamenaný pokles v obchodovaní s derivátmi, ale jeho objem sa v priebehu prvého polroka 2009 zase zvýšil. Zdá sa, že správanie finančného sektora sa veľmi nezmenilo.

1.2 V roku 2007 sa finančný sektor (ktorého úlohou je podpora reálnej ekonomiky) podieľal 40 % na celkovom zisku podnikov v USA, pričom jeho podiel na HDP predstavoval iba 7 %. Bol zaznamenaný aj trend koncentrácie do malého počtu trhov, najmä do Londýna a New Yorku, ako aj koncentrácie do malého počtu veľmi veľkých finančných inštitúcií. V snahe zachrániť tieto inštitúcie pred kolapsom bolo do tohto odvetvia napumpované obrovské množstvo peňazí, čo viedlo k vzniku bezprecedentných rozpočtových deficitov.

1.3 Daň z finančných transakcií by mohla mať rozhodujúci vplyv na správanie finančných inštitúcií, pretože by znížila počet veľmi krátkodobých finančných transakcií, ktoré sa tiež často spájajú so značným rizikom.

1.4 Vo svojom stanovisku ku správe de Larosièrovej skupiny ([2]) výbor v zásade súhlasí s daňou z finančných transakcií: „Podľa názoru EHSV musí namiesto myslenia v krátkodobom horizonte nastúpiť myslenie v dlhodobom horizonte, pri ktorom sa prémie nevypočítavajú na základe špekulatívnych obchodov. V tomto zmysle EHSV podporuje myšlienku zdaňovania finančných transakcií.“ V tomto stanovisku sa chce výbor zapojiť do prebiehajúcej diskusie o tejto dani a ďalej rozpracovať jej ciele a dosah.

1.5 Prvotný návrh na zavedenie dane z transakcií s cennými papiermi vyslovil v roku 1936 J.M. Keynes. Jeho zámerom bolo obmedziť objem destabilizujúcich špekulácií s akciami a upevniť dlhodobé základy cien akcií. V 70-tych rokoch tento návrh ďalej rozviedol James Tobin. Jeho zámerom bolo prostredníctvom zdanenia medzinárodných spotových menových transakcií spomaliť dianie na finančnom trhu a väčšmi ho zosúladiť s reálnou ekonomikou. Zámerom bolo obmedzenie krátkodobých transakcií, čo je takisto jedným z cieľov súčasných diskusií.

1.6 Tobin navrhoval, aby sa príjmy z tejto dane vyplácali Medzinárodnému menovému fondu (MMF) alebo Svetovej banke, avšak tieto príjmy nemali byť hlavným cieľom: „Čím úspešnejšia bude táto daň z hľadiska hospodárskych cieľov, ktoré ma prvotne motivovali […], tým nižšie budú príjmy z nej …“.

1.7 Od vypuknutia finančnej krízy v roku 2008 sa myšlienka zavedenia dane opäť dostala do popredia, tentoraz však pre všetky finančné transakcie medzi finančnými inštitúciami.

1.8 Podľa EHSV by prvoradým cieľom dane z finančných transakcií mala byť zmena správania finančného sektora, a to pomocou obmedzenia krátkodobých špekulatívnych finančných transakcií. Týmto spôsobom by finančný sektor mohol pri svojej činnosti využívať cenový mechanizmus trhu. Lord Turner z Britského úradu pre finančné služby (*British Financial Services Authority*) dokonca označil niektoré z týchto transakcií za spoločensky bezúčelné. Očakávaný účinok by bolo možné dosiahnuť, ak by daň z finančných transakcií najväčšmi zasiahla najčastejšie transakcie.

1.9 Ak daň z finančných transakcií podstatne obmedzí krátkodobé obchodovanie s cennými papiermi a derivátmi, zníži tak aj zisky finančného sektora, čo by mohlo viesť k zníženiu prémií, ale aj daňových príjmov. Nezasiahne to tradičné bankovníctvo, ktoré je založené na pôžičkách podnikom a domácnostiam a financované z vkladov, pričom jeho zisky vyplývajú z rozdielov v úrokových sadzbách. Tento typ bankovníctva, v rámci ktorého sa úspory čo najvýhodnejšie investujú, by sa mohol stať opäť hlavným zmyslom finančného sektora.

([1]) Údaje Banky pre medzinárodné zúčtovanie (BIS).

([2]) Správa de Larosièrovej skupiny – Ú. v. EÚ C 318/11, 23.12.2009, s. 57.

Napriek novým finančným ťažkostiam v roku 2010 a hľadaniu spôsobov zo strany MMF a EÚ, ako financovať riešenie finančných kríz v budúcnosti, by sme nemali premárniť túto časovo ohraničenú príležitosť na odpútanie finančného sektora od krátkodobého zmýšľania.

1.10 Ďalším cieľom dane z finančných transakcií je navýšenie prostriedkov do verejného rozpočtu. Tento nový zdroj príjmov by sa mohol využívať na podporu hospodárskeho rozvoja v rozvojových krajinách, financovanie politík týkajúcich sa klímy v rozvojových krajinách alebo na zníženie zaťaženia verejných financií. Posledná z uvedených možností tiež znamená, že finančný sektor by splatil dotácie z verejných zdrojov. V dlhodobom horizonte by mali výnosy z tejto dane predstavovať nový všeobecný zdroj verejných príjmov.

1.11 Daň z finančných transakcií by mala progresívny charakter, pretože zákazníci finančných inštitúcií, rovnako ako aj tieto inštitúcie samotné, pokiaľ obchodujú vo vlastnom mene, patria medzi najbohatšiu vrstvu spoločnosti. Okrem toho panuje názor, že finančný sektor neprispieva do daňovej pokladnice spravodlivým dielom.

1.12 Daň z finančných transakcií by mala mať čo najširšiu pôsobnosť a podľa možností by sa mala uplatňovať na vnútroštátnych trhoch aj na medzinárodných devízových trhoch. V prípade zavedenia celosvetového systému EHSV odporúča pre daň z finančných transakcií nízku sadzbu vo výške 0,05 %. Ak by sa daň zaviedla len na európskej úrovni, bola by vhodnejšia nižšia sadzba dane, aby sa zabezpečilo, že nenaruší fungovanie finančného trhu.

1.13 Zavedenie dane vždy znižuje hodnotu aktív, ale má vplyv na miesto obchodovania, ak nejde o celosvetovú daň? Zo záverov jednej štúdie vyplynulo, že súčasné kolkové poplatky v Británii znížili obrat o 20 %, čo sa dá ťažko považovať za odliv obchodovania z Londýna.

1.14 Zavedenie tejto dane by so sebou neprinieslo prakticky žiadne administratívne, technické či hospodárske náklady, pretože tieto transakcie sa už vykonávajú na počítačoch. Pre mimoburzové transakcie (OTC – *over the counter*) síce ešte neexistuje digitalizovaný trh, no pripravuje sa pre ne právny predpis na úrovni EÚ. Potreba zahrnúť všetky transakcie, teda aj trh OTC do organizovaného obchodovania indikuje, že regulácia a zdaňovanie, ako je napr. daň z finančných transakcií, sa dopĺňajú a nepredstavujú vzájomné alternatívy.

1.15 Úžitok z dane z finančných transakcií je dvojaký: mení správanie finančného sektora, ktorý sa bude vo väčšej miere opierať o dlhodobé základy, a zároveň zvyšuje verejné príjmy. Je však zrejmé, že čím vyššia je daňová sadzba, tým väčší má daň dosah na krátkodobé obchodné transakcie a o to nižšie sú príjmy. Z tohto dôvodu treba nájsť takú sadzbu dane, ktorá nastolí rovnováhu medzi oboma zámermi dane z finančných transakcií – zmenou správania a daňovými príjmami.

1.16 Pri uplatňovaní tejto dane v celej Európe by daňové príjmy dosiahli približne 1,5 % HDP, pričom ich podstatná časť by prichádzala z britského finančného trhu. Ak by sa uplatňovala na celom svete, tvorili by príjmy z daní okolo 1,2 % svetového HDP. Výsledky pre Európu a USA sú približne rovnaké.

1.17 Skupina G20 nenavrhla na svojom zasadnutí 26. – 27. júna 2010 v Toronte zavedenie celosvetovej dane z finančných transakcií. EHSV sa však domnieva, že európsky systém by mal aj naďalej zostať na programe finančných reforiem.

2. **Kontext**

2.1 Existuje veľa teórií o príčinách finančnej krízy, ktorá prudko vypukla po bankrote spoločnosti Lehman Brothers ([3]) v roku 2008. Ako jedny z nich sa uvádzajú tzv. „lacné peniaze“ získané prostredníctvom nízkych úrokových sadzieb, rozšírenie vysokorizikových cenných papierov prostredníctvom sekuritizácie, nedostatočná regulácia a dohľad, dostupnosť ekonomických zdrojov na špekulácie prostredníctvom dlhodobého prerozdeľovania príjmov z práce na kapitál, globálna povaha finančného trhu atď.

2.2 Sila finančného sektora vo vzťahu k HDP sa zväčšila takmer za hranice predstavivosti. V roku 1990 bola hodnota finančných transakcií približne 15-krát vyššia ako celosvetové HDP. Do vypuknutia krízy v roku 2008 sa ich objem zvýšil na 70-násobok svetového HDP ([4]). Spotové transakcie predstavujú približne rovnaký podiel svetového HDP ako v roku 1990, takže štvornásobný nárast finančných transakcií spôsobili takmer výlučne deriváty. Ide najmä o mimoburzové transakcie (OTC – *over the counter*), čiže o priame dohody medzi zákazníkom a finančnou inštitúciou a väčšina z nich sa týka derivátov vzťahujúcich sa na úrokovú sadzbu ([5]). Dokonca aj dlhodobé transakcie, ako sú hypotekárne záložné listy sa presunuli na krátkodobý trh, pretože ich majitelia sa často menia. Dôvodom na mnohé operácie tohto nového obchodovania môže byť zaistenie rizika, ale aj špekulácia.

2.2.1 Vývoj trhu s derivátmi je novým prvkom hospodárskeho systému, ktorý nie je vždy spojený s reálnou ekonomikou tak, ako tradičný kapitál. Existuje veľa druhov derivátov, ako sú opcie, futures, forwardy a swapy, a môžu byť založené napríklad na rôznom tovare, menových kurzoch, úrokových sadzbách, ale aj na čírom hazarde.

([3]) Spoločnosť poskytujúca globálne finančné služby.
([4]) Stephan Schulmeister, A General Financial Transaction Tax, WIFO Working Papers 344/2009.
([5]) Bank for International Settlements (BIS); in: Davas/ von Weizsäcker, Financial Transaction Tax: Small is Beautiful, 2010.

2.2.2 Podľa štatistických údajov bol v druhom polroku 2008 zaznamenaný pokles v obchodovaní s derivátmi. Nebol to však veľmi výrazný pokles, išlo iba o zníženie na úroveň spred troch rokov. Okrem toho sa v priebehu prvého polroka 2009 začal objem obchodovania zase zvyšovať. ([6]) Tieto zmeny sa opätovne vzťahovali predovšetkým na úrokové deriváty. Z toho môžeme vyvodiť záver, že správanie finančného sektora sa veľmi nezmenilo. Na druhej strane sa z trhu takmer úplne vytratila sekuritizácia, hlavný spúšťač finančnej krízy ([7]).

2.2.3 V roku 2007, tesne pred krízou, sa finančný sektor podieľal 40 % na celkovom zisku podnikov v USA, pričom jeho podiel na HDP predstavoval iba 7 % ([8]). Ak finančný sektor získava 40 % všetkých ziskov, znamená to, že sa odklonil od svojej funkcie finančného sprostredkovateľa. V tomto zmysle nie je oligopolný charakter finančného odvetvia v niektorých krajinách efektívny pri financovaní reálnej ekonomiky.

2.2.4 Bol zaznamenaný aj trend koncentrácie do malého počtu trhov, najmä do Londýna a New Yorku. Zároveň prebiehala koncentrácia do malého počtu veľmi veľkých finančných inštitúcií. Vďaka svojej veľkosti si vyslúžili prívlastok „príliš veľké na to, aby zbankrotovali“, čo však neskôr prinútilo mnohé vlády, aby investovali do záchrany niektorých bánk a predišli tak kolapsu finančného sektora. Do tohto odvetvia bolo napumpované obrovské množstvo peňazí, čo viedlo k vzniku bezprecedentných rozpočtových deficitov.

2.3 V správe de Larosièrovej skupiny bolo predložených veľa návrhov na zmenu finančného systému s cieľom predísť krízovému vývoju v budúcnosti ([9]). Krátko nato vypracovala Komisia štyri návrhy na právne úpravy o makroprudenciálnom a mikroprudenciálnom dohľade nad finančným trhom ([10]) a tiež niekoľko návrhov na zmenu pravidiel vo finančnom sektore ([11]). Intenzívna diskusia prebieha súbežne aj v USA.

2.3.1 Návrhy na nové právne predpisy sa týkajú predovšetkým dohľadu a regulácie určitých finančných inštitúcií, čím čiastočne nahrádzajú niektoré postupy samoregulácie finančného sektora. Na zmenu správania finančného sektora sa zameriava len menšia časť návrhov. Na reguláciu nástrojov vo finančnom odvetví neboli vypracované žiadne návrhy, a to napriek tomu, že medzi nimi možno nájsť niektoré zo skutočných príčin finančnej krízy.

2.4 Na úrovni EÚ neboli predložené ani žiadne oficiálne návrhy týkajúce sa dane z finančných transakcií, hoci sa na túto tému rozprúdila v uplynulých rokoch diskusia. Takáto daň by podľa EHSV výrazne ovplyvnila správanie finančných inštitúcií, ako aj jednotlivé nástroje. To by sa dalo dosiahnuť obmedzením niektorých krátkodobých finančných transakcií, ktoré sú v súčasnosti dominantné.

2.4.1 Na zasadnutí v septembri 2009 v Pittsburghu požiadali vedúci predstavitelia krajín skupiny G-20 Medzinárodný menový fond, aby vypracoval správu pre ich ďalšie zasadnutie v júni 2010 o možnostiach, ktoré jednotlivé krajiny prijali alebo ich prijatie zvažujú, aby finančný sektor mohol spravodlivo a výrazným podielom prispievať k úhrade záťaže spojenej s vládnymi zásahmi na nápravu systému bankovníctva. V predbežnej správe MMF, ktorá bola predstavená v apríli 2010, sa dôraz kladie na opatrenia, ktoré majú pôsobiť proti budúcim finančným krízam, a to predovšetkým stabilizačný poplatok v kombinácii so systémom riešenia. V tomto stanovisku sa EHSV nebude vyjadrovať špecificky k týmto návrhom a obmedzí sa iba na stručnú diskusiu MMF k dani z finančných transakcií v súvislosti so súčasnou krízou.

2.4.2 Vo svojom stanovisku ku správe de Larosièrovej skupiny výbor v zásade súhlasí s daňou z finančných transakcií: „Podľa názoru EHSV musí namiesto myslenia v krátkodobom horizonte nastúpiť myslenie v dlhodobom horizonte, pri ktorom sa prémie nevypočítavajú na základe špekulatívnych obchodov. V tomto zmysle EHSV podporuje myšlienku zdaňovania finančných transakcií.“ V tomto stanovisku sa chce výbor zapojiť do prebiehajúcej diskusie a ďalej rozpracovať ciele a dosah takejto dane.

3. **Úvod**

3.1 Prvotný návrh na zavedenie dane z transakcií s cennými papiermi vyslovil v roku 1936 J.M. Keynes. Jeho zámerom bolo obmedziť objem destabilizujúcich špekulácií s akciami a upevniť dlhodobé základy cien akcií.

3.2 V 70-tych rokoch minulého storočia James Tobin s cieľom obmedziť objem destabilizujúcich menových špekulácií navrhol daň z menových transakcií, tzv. Tobinovu daň. Voľný pohyb kapitálu uľahčil špekulatívne útoky na jednotlivé meny. Tobinovým zámerom bolo spomaliť dianie na finančnom trhu a väčšmi ho zosúladiť s reálnou ekonomikou a tiež posilniť úlohu menovej politiky. Daň sa mala vzťahovať na spotové menové transakcie a sadzba dane mala byť 0,5 %. Hoci nebola zameraná na všetky finančné transakcie (spotové transakcie v súčasnosti predstavujú menej ako 10 % transakcií na celom svete), jej cieľom bolo obmedzenie krátkodobých transakcií, čo je tiež jedným z cieľov súčasných diskusií.

([6]) Tamže, poznámka pod čiarou č. 5.
([7]) H.W. Sinn počas predstavenia Hospodárskej správy skupiny EEAG za rok 2010, 23.2. 2010, Brusel.
([8]) Helene Schubert, Rakúska národná banka.
([9]) Správa de Larosièrovej skupiny – Ú. v. EÚ C 318/11, 23.12.2009, s. 57.
([10]) Makroprudenciálny a mikroprudenciálny dohľad – Ú. v. EÚ C 277/25, 17.11.2009, s. 117.
([11]) Ratingové agentúry – Ú. v. EÚ C 277/25, 17.11.2009, s. 117. Prospekt, ktorý sa zverejňuje pri verejnej ponuke cenných papierov alebo ich prijatí na obchodovanie, a harmonizácia požiadaviek na transparentnosť v súvislosti s informáciami o emitentoch, ktorých cenné papiere sú prijaté na obchodovanie na regulovanom trhu, Ú. v. EÚ C…

3.2.1 Tobin navrhoval, aby sa príjmy z tejto dane vyplácali MMF alebo Svetovej banke, avšak tieto príjmy nemali byť hlavným cieľom: „Čím úspešnejšia bude táto daň z hľadiska hospodárskych cieľov, ktoré ma prvotne motivovali […], tým nižšie budú príjmy z nej …“ ([12]).

3.3 Počas finančnej krízy v roku 2008 sa myšlienka zavedenia dane objavila znova, tentoraz však nielen pre menové transakcie, ale pre všetky finančné transakcie. Treba uviesť, že aj napriek širokému záberu zdanenia sa táto daň nevzťahuje na finančné transakcie, na ktorých sa podieľajú domácnosti a podniky. Mala by sa týkať iba transakcií medzi jednotlivými finančnými inštitúciami. Medzi zástancov dane z finančných transakcií patria mnohé typy organizácií občianskej spoločnosti, ekonómovia, významné osobnosti finančného sveta, ako je Lord Turner, predseda Britského úradu pre finančné služby (*British Financial Services Authority*) a teraz aj Európska rada, ako to vyplýva z jej návrhov zo 17. júna 2010 ([13]) určených na zasadnutie skupiny G20. K odporcom zavedenia dane z finančných transakcií patria okrem iných Medzinárodný menový fond, OECD a Svetová banka.

3.4 Aké sú hlavné ciele takejto dane? Na čo by sa mala vzťahovať? Aká vysoká by mala byť? Môže ju uplatňovať jedna krajina alebo sa musí zaviesť pre celú EÚ či celosvetovo? Aké výsledky môžeme očakávať? Tieto otázky zvažujeme a uvádzame niekoľko číselných údajov prevzatých z výsledkov štúdií Rakúskeho inštitútu pre ekonomický výskum (WIFO) ([14]) a Centra pre ekonomický a politický výskum (CEPR) a Výskumného ústavu politickej ekonómie (PERI, Univerzita v Massachusetts, Amherst) ([15]).

3.5 Podľa úvah Keynesa a Tobina daň z finančných transakcií ovplyvňuje správanie finančného sektora svojím účinkom na krátkodobé transakcie. Vzhľadom na frekvenciu krátkodobých transakcií daň z finančných transakcií zvyšuje náklady na krátkodobé transakcie v porovnaní s transakciami dlhodobými. Vlády môžu týmto spôsobom, t. j. zmenou relatívnych nákladov, viesť finančný sektor prostredníctvom využívania cenového mechanizmu trhu k tomu, aby sa vo väčšej miere spoliehal na dlhodobé základy reálnej ekonomiky.

4. **Ciele**

4.1 Pri bližšom pohľade na finančný trh zistíme, že na zvýšenom objeme sa podieľajú najmä krátkodobé transakcie, ktoré sú často špekulatívneho charakteru alebo sú určené na zaistenie rizika. Vo vzťahu k reálnej ekonomike sú mnohé z týchto transakcií príliš rozsiahle. Keďže krátkodobé fluktuácie majú tendenciu vystupňovať sa do dlhodobých výkyvov cien aktív, ktoré sa tak tiež môžu odchýliť od vývoja reálnej ekonomiky ([16]). Lord Turner dokonca označil niektoré z týchto transakcií za spoločensky bezúčelné.

4.1.1 Z tohto dôvodu by prvoradým cieľom dane z finančných transakcií mala byť podľa EHSV zmena správania finančného sektora, a to prostredníctvom obmedzenia krátkodobých špekulatívnych finančných transakcií. Krátkodobé transakcie sa väčšinovým dielom podieľali na zvýšení aktivity finančného sektora v prvom desaťročí 21. storočia. Finančný sektor musí opätovne prevziať trvalú zodpovednosť za reálnu ekonomiku.

4.1.2 O vplyve dane z finančných transakcií na správanie trhu sa vo svojej správe zmieňuje aj MMF, avšak v negatívnych súvislostiach. Ako jeden z negatívnych aspektov sa uvádza skutočnosť, že to nie je spôsob, ako financovať systém riešenia krízových situácií v budúcnosti. To však nikdy cieľom tejto dane nebolo. Ďalšia výhrada znie, že je lepšie priamo zdaňovať tie transakcie, ktoré sa plánujú obmedziť. To je však presne prípad dane z finančných transakcií, ktorá najväčšmi zasahuje krátkodobé transakcie.

4.1.3 Zníženie objemu krátkodobého obchodovania tiež znižuje jeho podiel na aktivitách finančných inštitúcií. To znamená zvýšenie podielu iných aktivít, ako je napríklad vystupovanie v úlohe sprostredkovateľa medzi sporiteľmi a dlžníkmi. Finančný sektor nie je samoúčelný; je nástrojom na dosahovanie iných hospodárskych cieľov. Účinný finančný sektor je schopný optimálne využívať úspory na investície v reálnej ekonomike.

4.1.4 Tradičné komerčné bankovníctvo je založené na pôžičkách podnikom a domácnostiam a jeho zisky vyplývajú z rozdielov v úrokových sadzbách. Banky v snahe podporiť svojich zákazníkov im pomáhajú získavať finančné prostriedky na kapitálových trhoch, poskytujú im zaistenie pred menovými a komoditnými rizikami spojenými s medzinárodným obchodom, ako aj zaistenia termínových obchodov s poľnohospodárskymi komoditami. Pri poskytovaní týchto služieb banky zaisťujú vlastné riziká transakciami s inými bankami, zvyčajne v reálnom čase. Poskytnutie služby zákazníkovi môže znamenať viacero veľmi krátkodobých transakcií. Bankám okrem toho prináša zisk aj obchodovanie vo vlastnom mene s cennými papiermi a derivátmi. Z finančného trhu by sa nemalo odstrániť toto všetko, pretože čiastočne ide o medzibankové obchodovanie na zabezpečenie likvidity. Ak však daň z finančných transakcií zásadne obmedzí krátkodobé obchodovanie s cennými papiermi a derivátmi, zníži tak aj zisky finančného sektora, čo by mohlo viesť k zníženiu prémií, ako aj príjmov z dane zo zisku. Tradičné bankovníctvo to však sotva postihne a budúce zisky finančných inštitúcií budú nižšie a budú závisieť najmä od tradičných bankových činností.

([12]) Tobin, James: A Proposal for International Monetary Reform, 1978.

([13]) Závery Európskej rady, 17. júna 2010: „EÚ by mala stáť na čele úsilia o globálny prístup k otázke zavedenia režimov odvodov a daní pre finančné inštitúcie s cieľom zachovať rovnaké podmienky na celom svete a bude zároveň húževnato brániť túto pozíciu na rokovaniach so svojimi partnermi v skupine G20. V tomto kontexte by sa malo preskúmať a podrobnejšie rozpracovať zavedenie globálnej dane z finančných transakcií.“

([14]) Schulmeister, Stephan: A General Financial Transaction Tax, WIFO Working papers 344/2009.

([15]) Baker, Pollin, McArthur, Sherman: The Potential Revenue from Financial Transactions Taxes. CEPR/PERI, december 2009.

([16]) Pozri poznámku pod čiarou č. 14.

4.1.5 V literatúre sa objavujú rôzne názory, no jedným z účinkov by mohlo byť zníženie volatility cien aktív. Znížením množstva špekulatívnych pohybov by sa ceny aktív mohli stať stabilnejšími. Podľa iného názoru môžu byť príležitostné obchody veľmi nestále a náhodné bez toho, aby tlmili účinok z objemu.

4.1.6 V rámci zhrnutia potenciálnych dosahov dane z finančných transakcií na správanie jednotlivých finančných inštitúcií by sme chceli zdôrazniť, že takéto zmeny by mohli obmedziť obchodovanie s vysokou frekvenciou. Napriek novým finančným ťažkostiam v roku 2010 a hľadaniu spôsobov zo strany MMF a EÚ, ako financovať riešenie finančných kríz v budúcnosti, by sme nemali premárniť túto časovo ohraničenú príležitosť na zlepšenie fungovania finančného sektora.

4.2 Ďalším hlavným cieľom dane z finančných transakcií je navýšenie prostriedkov do verejného rozpočtu. Táto daň by zásadne zvýšila objem daňových príjmov. V diskusii o možných spôsoboch využitia tohto nového zdroja príjmov sa uvádza napríklad podpora hospodárskeho rozvoja v rozvojových krajinách, financovanie politík týkajúcich sa klímy v rozvojových krajinách alebo zníženie zaťaženia verejných financií prameniaceho z finančnej krízy. Po nedávnych politických diskusiách v rámci EÚ by sa tieto prostriedky najpravdepodobnejšie využívali ako zdroj verejných príjmov.

4.2.1 Podľa Komisie bola schválená finančná podpora do výšky 30 % HDP Európskej únie. S vylúčením záruk to predstavuje 13 %. Pre Spojené kráľovstvo sa toto percento vynásobí dvomi. Ak hodnotíme tieto verejné náklady na prekonanie krízy vo finančnom sektore, je potrebné upozorniť, že asi polovica z nich sa nikdy nepoužila a veľká časť sa môže nakoniec vrátiť. Uvedených 13 % sa vzťahuje na kapitálové injekcie (bankový kapitál), nákup aktív a priamu podporu. Zdá sa, že veľa záruk nebolo vôbec použitých.

4.2.2 Príjmy z dane z finančných transakcií by mohli byť spočiatku využité na úhradu zostávajúcich nákladov. Vzhľadom na koncentráciu finančného trhu by sa v oblastiach, kde sa museli na záchranu bánk použiť najväčšie sumy verejných peňazí, mali získať aj najvyššie príjmy z dane z finančných transakcií. Avšak celkové verejné náklady boli oveľa vyššie a zahŕňali aj stratu príspevkov na sociálne zabezpečenie, náklady na automatické stabilizátory, platbu vyšších úrokových sadzieb za verejné pôžičky atď. Dokonca aj MMF uvádza, že „vysoké fiškálne, hospodárske a sociálne náklady finančnej krízy sú podnetom k tomu, aby finančný sektor prispieval do celkových príjmov vo vyššej miere, ako sú fiškálne náklady na priamu podporu“ ([17]).

([17]) MMF, *A fair and substantial contribution by the financial sector*, priebežná správa pre G-20.

4.2.3 V budúcnosti by sa však daň z finančných transakcií mala považovať za všeobecný nový zdroj verejných príjmov. Vzhľadom na to, že finančné služby sú oslobodené od DPH, čiže užívatelia bankových služieb platia nižšie dane za bankové služby ako za väčšinu ostatných služieb, a tiež vzhľadom na vysoké zisky vo finančníctve sa zdá byť zvýšenie daní v tomto odvetví obzvlášť opodstatnené.

4.2.4 Podľa štúdie OECD bude v roku 2011 takmer polovicu deficitu verejných financií krajín OECD tvoriť deficit USA. V uvedenom roku sa rozpočtový deficit v eurozóne očakáva zhruba na úrovni 6 % HDP. Vážne problémy hrozia nielen krajinám eurozóny, ako je Grécko, ale aj Spojenému kráľovstvu, kde sa deficit podľa odhadov vyšplhá na približne 12 %.

4.2.5 Alternatívou k dani z finančných transakcií, ku ktorej sa vo svojej správe vyjadruje MMF, je daň z finančnej aktivity, ktorou sa zdaňujú zisky a odmeny. Je to najjednoduchší spôsob zdaňovania finančnej aktivity, ale najvýznamnejším rozdielom v porovnaní s daňou z finančných transakcií je to, že daň z finančnej aktivity sa vzťahuje na všetky druhy aktivít a nemá diferencované účinky na krátkodobé a dlhodobé transakcie. Je to len spôsob, ako zvýšiť daňové príjmy od bánk.

4.2.6 Daň z finančných transakcií by mala aj pri rovnej dani progresívny charakter, pretože zákazníci finančných inštitúcií, rovnako ako aj tieto inštitúcie samotné, pokiaľ obchodujú vo vlastnom mene, patria medzi najbohatšiu vrstvu spoločnosti. Hoci je dôležité sústrediť sa na to, ako by daň z finančných transakcií mohla byť čo najúčinnejším nástrojom pre finančný sektor, treba tiež zohľadniť aj jej dosah. V pracovnom dokumente útvarov Komisie ([18]) sa uvádza, že inovačným zdrojom sa zvykne často prisudzovať výhoda väčšej politickej prijateľnosti, predovšetkým v prípadoch, kedy sa daňové zaťaženie uvalí na skupiny alebo odvetvia, o ktorých v danej dobe panuje mienka, že neprispievajú do daňovej pokladnice spravodlivým dielom.

4.2.7 Európsky parlament požiadal Komisiu, aby v dostatočnom časovom predstihu pred ďalším summitom skupiny G-20 vypracovala posúdenie vplyvu celosvetovej dane z finančných transakcií a preskúmala jej výhody, ako aj nevýhody ([19]). Podobne EHSV považuje za potrebné preštudovať mnohé technické aspekty tejto dane. Predložený pracovný dokument útvarov Komisie ([20]) úplne nezodpovedá návrhom Európskeho parlamentu. EHSV preto zdôrazňuje potrebu komplexného posúdenia vplyvu v kombinácii s oficiálnym návrhom dane z finančných transakcií.

([18]) SEK(2010) 409 v konečnom znení – pracovný dokument útvarov Európskej komisie: Inovačné financovanie na globálnej úrovni.
([19]) PE432.992v01-00, návrh uznesenia EP.
([20]) SEC(2010) 409 v konečnom znení.

5. **Konštrukcia**

5.1 *Všeobecná pôsobnosť*

5.1.1 Predmetom dane by mali byť nielen medzinárodné transakcie, ale všetky finančné transakcie. Napriek tomu, že používame slovo „všetky“, pri väčšine výpočtov sa vyskytuje nejaké obmedzenie, či už z hľadiska typu zdaňovaných transakcií alebo ich hodnoty. Výskumné centrá CEPR/PERI vo svojej štúdii skúmali rôzne predmety dane. Štúdia inštitútu WIFO si zvolila variantu zahŕňajúcu všetky možnosti.

5.1.2 Kritérium na voľbu zdaňovaných transakcií by sa malo zamerať na tie najkrátkodobejšie. Ďalším východiskom je mať čo najširší rozsah pôsobnosti. Tretia voľba spočíva v rozhodnutí, či by sa zdanenie malo zamerať na vnútroštátne alebo aj devízové trhy.

5.1.3 Ak sa zdanenie uvalí na vnútroštátne aj medzinárodné transakcie, budú tým pokryté všetky finančné transakcie. Zámer nenarušiť reálnu ekonomiku by mohol byť argumentom na vylúčenie spotových transakcií.

5.1.4 Nezahrnutie niektorých transakcií bude mať istý dosah na konkurenčné postavenie jednotlivých transakcií. Tento dosah je žiaduci, pokiaľ zaťaží krátkodobé špekulatívne transakcie vo väčšej miere ako dlhodobé nešpekulatívne transakcie. Tak to aj naozaj bude, pretože čím sú transakcie častejšie, o to viac ich táto daň zasiahne.

5.1.5 Použitie nominálnej hodnoty finančnej transakcie ako základu dane z finančných transakcií si vyslúžilo kritiku, pretože takýto základ je takmer fiktívny. Ako alternatívu k dani z finančných transakcií je možné zdaňovať peniaze, ktoré finančné inštitúcie skutočne prijali pri obchodovaní s derivátmi alebo poplatky, odmeny, či akékoľvek iné položky, ktoré predstavujú náklady pre zákazníkov. Vývoj finančných transakcií využívajúcich nominálne hodnoty vo vzťahu k HDP je však podľa názoru EHSV užitočným opatrením, a to najmä na sledovanie časového vývoja zmien obchodovaného objemu na finančnom trhu.

5.2 *Geografická pôsobnosť*

5.2.1 Mala by byť daň z finančných transakcií vnútroštátna, regionálna (EÚ) alebo celosvetová? Nepochybne vhodnejšou by bola celosvetová daň. Ak by táto alternatíva nebola možná, potom by sa jednoznačne žiadalo jej zavedenie na úrovni celej EÚ. Stále však existujú príklady dokazujúce, že aj vnútroštátna daň je jednou z možností, najmä v krajinách s veľkým finančným sektorom. Dá sa očakávať, že by to výrazne ovplyvnilo skutočnosť, kde sa obchod odohráva. Skúsenosti však svedčia o tom, že by to nemal byť nejaký problém ([21]).

5.2.2 Zavedenie dane vždy znižuje hodnotu aktív, ale má to vplyv na aj miesto obchodovania? Podľa výpočtov jednej štúdie sa v dôsledku britskej formy kolkového poplatku vo výške 0,5 % uvaleného na akcie a niektoré dlhopisy znížil obrat o 20 %; nedá sa teda povedať, že by to viedlo k odlivu obchodných aktivít z Londýna ([22]).

5.3 *Sadzba dane*

5.3.1 Pre výšku daňovej sadzby boli navrhnuté rôzne úrovne medzi 0,1 a 0,01 %. Najčastejšie sa spomína sadzba 0,05 %. V prípade zavedenia celosvetového systému odporúčame daň z finančných transakcií práve s takouto sadzbou dane. Je dostatočne nízka na to, aby sa mohla zaviesť bez rizika takých výrazných dosahov na krátkodobé transakcie, ktoré by mohli narušiť fungovanie finančného trhu. Ak by sa však daň z finančných transakcií mala zaviesť len na európskej úrovni, treba zvážiť nižšiu sadzbu dane.

5.3.2 Úžitok z dane z finančných transakcií je dvojaký: mení správanie finančného sektora, ktorý sa vo väčšej miere opiera o dlhodobé základy, a zároveň zvyšuje verejné príjmy. Je však zrejmé, že čím vyššia je daňová sadzba, tým väčší má daň dosah na krátkodobé obchodné transakcie a o to nižšie sú príjmy. Z tohto dôvodu treba hľadať takú sadzbu dane, ktorá nastolí rovnováhu medzi oboma zámermi dane z finančných transakcií – zmenou správania a daňovými príjmami.

5.3.3 Všetky typy daní a iných poplatkov sa v reálnom svete vždy uplatňovali na niektoré finančné transakcie, nie však na všetky. Ak sa daň uvalí na všetky transakcie, nedá sa vopred presne určiť, aký bude mať dosah. Daňová sadzba by sa preto mala, napríklad po troch rokoch, opätovne preskúmať, a to z hľadiska jej prípadného zvýšenia alebo zníženia.

5.4 *Uskutočniteľnosť*

5.4.1 Ďalšia otázka znie: ako ľahko by bolo možné takýto druh dane vyberať? Väčšina transakcií, pre ktoré sa daň navrhuje, sa už uskutočňuje pomocou počítačov. To znamená, že so zavedením tejto dane sa nespájajú prakticky žiadne administratívne, technické či hospodárske náklady. Samozrejme si to vyžaduje, aby bol vypracovaný špeciálny počítačový program. V tejto súvislosti sa už uskutočnili nejaké skúšobné programy.

5.4.2 Je nevyhnutné preveriť tvorbu a existenciu inovačných finančných produktov, ktoré nie sú zdaňované alebo sú dokonca zámerne koncipované tak, aby sa zdaneniu vyhli. Tieto produkty musia byť zahrnuté do predmetu dane.

5.4.3 Pre mimoburzové transakcie (OTC – *over the counter*) zatiaľ ešte neexistuje digitalizovaný trh, no pripravuje sa pre ne právny predpis na európskej úrovni. Potreba zahrnúť trh OTC do organizovaného obchodovania indikuje, že regulácia a zdaňovanie, ako je napr. daň z finančných transakcií, sa dopĺňajú a nepredstavujú vzájomné alternatívy.

([21]) Poplatky tohto typu existujú v Južnej Kórei, Hongkongu, Austrálii, na Taiwane a v Indii a podobné poplatky sú v Belgicku, Argentíne a Brazílii.

([22]) The Institute for Fiscal Studies 2002: Stamp duty on share transactions: is there a case for change?, komentár 89.

6. **Dosah**

6.1 *Obmedzenie krátkodobých finančných transakcií*

6.1.1 Neexistujú žiadne presné odhady o tom, ako by daň z finančných transakcií mohla ovplyvniť krátkodobé obchodovanie. Disponujeme len predpokladmi. To predstavuje pri diskusii o dani z finančných transakcií skutočný problém. Nemáme teda k dispozícii žiadne štatistiky, ktoré by svedčili v prospech hlavného zámeru, t. j. zníženia krátkodobého finančného obchodovania. Jediné štatistické odhady, ktoré naozaj máme, sa týkajú možného objemu daňových príjmov.

6.1.2 Jedným z dosahov dane z finančných transakcií je to, že empiricky znižuje likviditu. Aká je však optimálna úroveň likvidity? Boli by ekonomiky fungovali lepšie ako v rokoch 1990 alebo 2000, keby mohli využívať extrémne vysokú likviditu, aká existovala v roku 2007? Je likvidita ekvivalentom celkového objemu finančných transakcií? Odpoveď by mala byť záporná, pretože základom viacerých týchto transakcií sú tie isté cenné papiere, takže celkový objem transakcií nemôže byť veľmi dobrým odhadom „skutočnej" likvidity. Ak sa vrátime k hlavnému účelu finančného sektora, ktorým je funkcia finančného sprostredkovateľa, tak sa zdá byť potrebné zosúladiť likviditu s úrovňou HDP. Bez toho, aby sme vedeli, aká presne by mala byť miera tohto zníženia, je jasné, že táto zmena by mala sledovať zníženie likvidity z úrovne, ktorú dosahovala v roku 2007.

6.1.3 Vzhľadom na to, že daň z finančných transakcií by v najväčšej miere zasiahla najčastejšie transakcie, malo by okrem zníženia počtu transakcií dôjsť aj k zmene podielu dlhodobých a krátkodobých transakcií. Ako argument proti dani z finančných transakcií sa uvádza skutočnosť, že táto daň by mohla zvýšiť nepriehľadnosť finančného trhu, pretože krátkodobé transakcie by boli menej časté. Ak vezmeme do úvahy súčasnú úroveň krátkodobých transakcií, tak ani rozsiahle zníženie by neviedlo k eliminácii všetkých denných transakcií. Nedá sa povedať, že by bol tento aspekt finančného sektora napríklad v roku 2000 nepriehľadný.

6.1.3.1 Ako sa uvádza v štúdii inštitútu WIFO, zvýšené využívanie derivátov viedlo k nadmernému zvýšeniu krátkodobých i dlhodobých cien. Znížené využívanie derivátov by mohlo v tejto súvislosti viesť k zníženiu volatility cien na finančnom trhu, a nie k jej zvýšeniu, ako sa niekedy uvádza.

6.1.3.2 Finančné obchodovanie je takmer rovnomerne rozdelené medzi banky a iné finančné inštitúcie. Žiadne takéto údaje neexistujú v súvislosti s rozdelením medzi krátkodobé a dlhodobé transakcie.

6.2 *Objem verejných príjmov*

6.2.1 Štúdia inštitútu WIFO predpokladá, že objem zdaňovaných transakcií by sa pri daňovej sadzbe 0,05 % znížil o 65 %. Nižšia daňová sadzba by podľa výpočtov viedla k miernejšiemu obmedzeniu transakcií a naopak vyššia sadzba k výraznejšiemu obmedzeniu.

6.2.1.1 Ak by sa daň z finančných transakcií zaviedla iba v Spojenom kráľovstve, priniesla by daňové príjmy vo výške takmer 7 % HDP tejto krajiny. V členskom štáte EÚ s druhým najväčším podielom týchto finančných transakcií po Spojenom kráľovstve, t. j. v Nemecku, by to predstavovalo o niečo viac než 1 % HDP. Pri jej uplatňovaní v EÚ by daňové príjmy dosiahli približne 1,5 % HDP, pričom ich podstatná časť by prichádzala z britského finančného trhu. Ak by sa táto daň uplatňovala na celom svete, tvorili by daňové príjmy zhruba 1,2 % svetového HDP.

6.2.2 V štúdii CEPR/PERI sa uvádzajú alternatívy poklesu obchodovania medzi 25 % a 50 %. Kvôli porovnateľnosti s údajmi štúdie inštitútu WIFO uvádzame iba hodnoty zodpovedajúce 50-percentnému zníženiu základu dane. V tejto štúdii sa uvádzajú číselné údaje pre jednotlivé typy obchodovaných aktív. Hodnoty uvádzané v štúdii v USD boli transformované na podiel na HDP Spojených štátov.

— Akcie a cenné papiere 0,75 %

— Dlhopisy 0,18 %

— Opcie 0,03 %

— Spotové devízové transakcie 0,05 %

— Futures 0,05 %

— Swapy 0,16 %

— SPOLU 1,23 %

6.2.3 Výsledky pre Európu a USA sú podľa oboch štúdií približne rovnaké. Zo záverov štúdie CEPR/PERI takisto vyplýva, že spotové transakcie tvoria len veľmi malú časť z celkového počtu transakcií.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

PRÍLOHA

k stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúce pozmeňovacie návrhy, ktoré získali viac ako štvrtinu odovzdaných hlasov, boli v pléne zamietnuté:

Bod 1.10 – pozmeňovací návrh 1, ktorý predložil pán Sartorius

Zmeniť

„1.10 Ďalším cieľom dane z finančných transakcií je navýšenie prostriedkov do verejného rozpočtu. Tento nový zdroj príjmov by sa mohol prioritne využívať na financovanie fondu na riešenie krízy alebo záručného fondu, ktorý by slúžil na krytie nákladov spojených s bankovými krízami v budúcnosti.~~podporu hospodárskeho rozvoja v rozvojových krajinách, financovanie politík týkajúcich sa klímy v rozvojových krajinách alebo na zníženie zaťaženia verejných financií.~~ Posledná z uvedených možností tiež znamená, že finančný sektor by splatil dotácie z verejných zdrojov. V dlhodobom horizonte by mali výnosy z tejto dane predstavovať nový všeobecný zdroj verejných príjmov.“

Zdôvodnenie

V niektorých členských štátoch sa na záchranu bánk nepoužili prostriedky z verejných fondov a banky sa tak nestali záťažou pre verejné financie. Bolo by však vhodné predchádzať budúcim krízam. Finančné ustanovizne by preto mali jednoznačne prispievať do tohto fondu, ktorý by sa používal výhradne na to, aby mal bankrot nesolventnej inštitúcie náležitý priebeh a aby nenarušil celkový chod finančného systému.

Bod 4.2 – pozmeňovací návrh 4, ktorý predložil pán Sartorius

Zmeniť

„4.2 ~~Ďalším hlavným cieľom dane z finančných transakcií je navýšenie prostriedkov do verejného rozpočtu. Táto daň by zásadne zvýšila objem daňových príjmov. V diskusii o možných spôsoboch využitia tohto nového zdroja príjmov sa uvádza napríklad podpora hospodárskeho rozvoja v rozvojových krajinách, financovanie politík týkajúcich sa klímy v rozvojových krajinách alebo zníženie zaťaženia verejných financií prameniaceho z finančnej krízy.~~Druhým cieľom dane z finančných transakcií je navýšenie prostriedkov do verejného rozpočtu. Tento nový zdroj príjmov by sa mohol prioritne využívať na financovanie fondu na riešenie krízy alebo záručného fondu, ktorý by slúžil na krytie nákladov spojených s bankovými krízami v budúcnosti. Posledná z uvedených možností by tiež znamenala, že finančný sektor splatí dotácie z verejných zdrojov. Z dlhodobého hľadiska by sa tieto výnosy mali stať novým všeobecným zdrojom verejných príjmov. Po nedávnych politických diskusiách v rámci EÚ by sa tieto prostriedky najpravdepodobnejšie využívali ako zdroj verejných príjmov.“

Zdôvodnenie

Rovnaké ako k bodu 1.10.

Bod 4.2.3 – pozmeňovací návrh 5, ktorý predložil pán Sartorius

Doplniť

„4.2.3 V budúcnosti by sa však daň z finančných transakcií mala považovať za všeobecný nový zdroj verejných príjmov. Vzhľadom na to, že finančné služby sú oslobodené od DPH, čiže užívatelia bankových služieb platia nižšie dane za bankové služby ako za väčšinu ostatných služieb, a tiež vzhľadom na vysoké zisky vo finančníctve sa zdá byť zvýšenie daní v tomto odvetví obzvlášť opodstatnené. Avšak tento nový zdroj príjmov by sa mohol prioritne využívať na financovanie fondu na riešenie krízy alebo záručného fondu, ktorý by slúžil na krytie nákladov spojených s bankovými krízami v budúcnosti.“

Zdôvodnenie

V rámci hospodárenia s verejnými financiami sa všeobecne uznáva, že ak je jediným cieľom získavanie prostriedkov, neodporúča sa zdaňovať transakcie medzi podnikmi, a to kvôli možným negatívnym dosahom. Je lepšie zdaňovať výsledok, pretože zdaňovanie transakcií vyvolá lavínový efekt, ktorý povedie k zvyšovaniu cien. Na zvýšenie príjmov existujú účinnejšie nástroje.

O uvedených troch pozmeňovacích návrhoch sa hlasovalo naraz.

Výsledok hlasovania:

Za:	52
Proti:	91
Zdržali sa:	9

Bod 1.11 – pozmeňovací návrh 2, ktorý predložil pán Sartorius

Zmeniť

„1.11 Daň z finančných transakcií by mala progresívny charakter, pretože zákazníci finančných inštitúcií, rovnako ako aj tieto inštitúcie samotné, pokiaľ obchodujú vo vlastnom mene, patria medzi najbohatšiu vrstvu spoločnosti. ~~Okrem toho panuje názor, že finančný sektor neprispieva do daňovej pokladnice spravodlivým dielom.~~“

Zdôvodnenie

Ide o ničím nepodložené tvrdenie. Finančný sektor prispieva do daňovej pokladnice rovnako ako ktorékoľvek iné odvetvie. S ktorým odvetvím ho spravodajca porovnáva? O aké údaje sa opiera jeho tvrdenie?

Výsledok hlasovania:

Za:	65
Proti:	102
Zdržali sa:	10

Bod 1.16 – pozmeňovací návrh 3, ktorý predložil pán Sartorius

Vložiť nový bod za bod 1.16

„1.17 EHSV sa domnieva, že táto daň by mohla mať negatívny dosah na konečného spotrebiteľa, a to tak na podniky, ako aj fyzické osoby, pretože by sa zvýšili náklady na úvery a znížili úroky z úspor.“

Zdôvodnenie

Toto tvrdenie vychádza z reálnej situácie, a preto by sa malo v stanovisku spomenúť. Daň bude mať negatívne dôsledky na financovanie reálnej ekonomiky vo veľmi dôležitom momente.

Výsledok hlasovania:

Za:	62
Proti:	116
Zdržali sa:	4

Nasledujúci text bol súčasťou stanoviska odbornej sekcie a bol zamietnutý v prospech pozmeňovacieho návrhu, ktorý schválilo plenárne zhromaždenie, ale aspoň štvrtina odovzdaných hlasov bola za jeho zachovanie.

Bod 5.3.1 – pozmeňovací návrh 8, ktorý predložil pán Nyberg

Zmeniť

„5.3.1 Pre výšku daňovej sadzby boli navrhnuté rôzne úrovne medzi 0,1 a 0,01 %. Najčastejšie sa spomína sadzba 0,05 %. V prípade zavedenia celosvetového systému~~My~~ odporúčame daň z finančných transakcií práve s takouto sadzbou dane. Je dostatočne nízka na to, aby sa mohla zaviesť bez rizika takých výrazných dosahov na krátkodobé transakcie, ktoré by mohli narušiť fungovanie finančného trhu. Ak by sa však daň z finančných transakcií mala zaviesť len na európskej úrovni, treba zvážiť nižšiu sadzbu dane.“

Výsledok hlasovania:

Za:	102
Proti:	52
Zdržali sa:	15

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Sociálny rozmer vnútorného trhu“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/15)

Spravodajca: **pán JANSON**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 v súlade s článkom 29 ods. 2 vnútorného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Sociálny rozmer vnútorného trhu“.

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním stanoviska v danej veci, prijala svoje stanovisko 5. mája 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 143 hlasmi za, pričom 15 členovia hlasovali proti a 19 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Zhrnutie**

1.1 Sociálny rozmer je jednou z hlavných zložiek vnútorného trhu. Má niekoľko aspektov. Toto stanovisko za zaoberá ekonomickým a právnym aspektom. Nedávny vývoj vyvolal pochybnosti o schopnosti tohto sociálneho rozmeru chrániť pracovníkov. Vnútorný trh nemôže riadne fungovať bez silného sociálneho rozmeru a podpory občanov.

1.2 EHSV je pevne presvedčený, že EÚ musí v oblasti sociálnej politiky zohrávať dôležitú úlohu, pretože členské štáty nemôžu sociálne problémy vyriešiť sami. V záujme vytvorenia politickej akceptácie, solidarity a súdržnosti by EÚ mala väčší dôraz klásť na sociálne aspekty svojej politiky.

1.3 Viacero nepriaznivých vývojových trendov ohrozuje okrem iných faktorov aj sociálny rozmer. Európske hospodárstvo čelí najvážnejším problémom za posledné desaťročia. Pripustil sa vznik finančných bublín a kontrolné mechanizmy a posúdenia rizík sa obchádzali. Výsledkom je teraz rast nezamestnanosti, a situácia na trhu práce a sociálna situácia sa budú naďalej vyostrovať. Zamestnanosť preto musí byť aj naďalej jednou z priorít programu EÚ. Na to, aby mohla Európa financovať sociálne systémy, potrebuje udržateľný rast a vysokú mieru zamestnanosti a trh práce vysokej kvality.

1.4 Počas uplynulého desaťročia boli sociálne systémy predmetom reforiem, ktorých cieľom bolo presadzovať účinnejšie pracovné stimuly v systémoch sociálnej ochrany v záujme posilnenia hodnoty práce a opätovného začlenenia ľudí do trhu práce. Jedným z dôsledkov je však nárast nerovnosti, a tým vyostrovanie sociálnych problémov. Zamestnanosť a sociálne systémy sú rozhodujúce pre znižovanie chudoby a bez sociálnych dávok by bol nárast nerovnosti a sociálny dosah krízy oveľa rýchlejší a závažnejší. Zhoršenie finančnej situácie v mnohých členských štátoch, ktoré vedie ku skutočnej alebo potenciálnej kríze štátneho dlhu, vyvíja na systémy sociálneho zabezpečenia značný tlak. Možnými riešeniami tohto problému sú zvýšená udržateľná hospodárska činnosť, regulácia finančných trhov a investície do výskumu a vzdelávania.

1.5 Vnútorný trh je priestor, v ktorom sa prejavuje sociálny rozmer, ako aj iné dimenzie. Pre blahobyt sú nevyhnutné hospodársky rast a vytváranie pracovných miest, ktoré naopak vytvárajú príjmy z daní, z ktorých sú platené nároky v oblasti sociálneho zabezpečenia. Miery nezamestnanosti a fiškálne nerovnováhy svedčia o tom, že na riešenie súčasnej situácie je potrebné ešte mnoho vykonať.

1.6 Právne aspekty sociálneho rozmeru boli spochybnené, pretože rozsudky Súdneho dvora v štyroch prípadoch (Viking, Laval, Rüffert a Luxembursko) viedli k živým diskusiám najmä v politických a akademických kruhoch o možných obavách zo zvyšujúceho sa rizika sociálneho dumpingu. Európsky parlament, akademická obec a zastupiteľské organizácie zamestnancov ([1]) vyjadrili nad týmito rozhodnutiami znepokojenie. Iné zainteresované strany sú presvedčené, že rozsudky Súdneho dvora v týchto prípadoch prispievajú k lepšiemu fungovaniu vnútorného trhu.

1.7 EHSV preto vyslovuje tieto požiadavky:

Z krátkodobého hľadiska EHSV žiada, aby bola smernica o vysielaní pracovníkov účinnejšie implementovaná. EHSV navrhuje, aby sa preskúmala myšlienka vytvorenia „európskeho sociálneho Interpolu“, ktorý by podporoval činnosť inšpektorátov práce v rôznych členských štátoch.

([1]) Európska konfederácia odborových zväzov zastupuje 80 miliónov zamestnancov.

EHSV nalieha na Komisiu, aby zhodnotila situáciu v EÚ vzhľadom na nedávne rozhodnutia Európskeho súdu pre ľudské práva.

EHSV tiež podporuje opatrenia Komisie na posilnenie sociálneho dialógu, vrátane:

— podpory kvalitnejšieho sociálneho dialógu a európskeho mechanizmu riešenia sporov a zmierovacieho konania,

— ďalšieho rozvíjania dialógu na makroekonomickej úrovni s cieľom predísť ďalšej finančnej kríze,

— presadzovania európskeho sociálneho modelu v medzinárodných vzťahoch.

V strednodobom časovom horizonte EHSV podporuje iniciatívu Komisie, ktorá objasňuje právne záväzky vyplývajúce pre národné orgány, podniky a pracovníkov z uplatňovania smernice o vysielaní pracovníkov a zabezpečuje, že tieto pravidlá sú všeobecne uplatniteľné. EHSV považuje návrh v Montiho správe, ktorý sa týka vyňatia práva na štrajk z vnútorného trhu, za zaujímavý a domnieva sa, že by to mohlo vyriešiť niektoré problémy. Nemalo by to však zabrániť čiastočnej revízii smernice o vysielaní pracovníkov s tým cieľom, aby sa zásada miesta výkonu práce uplatňovala jednotne. To by umožnilo zo zákona stanoviť, že tie isté pracovné podmienky a podmienky odmeňovania musia platiť pre tú istú prácu na tom istom mieste.

Z dlhodobého hľadiska by sa Európska únia mala usilovať o posilňovanie sociálneho rozmeru a plné využitie potenciálu vnútorného trhu. Lisabonská zmluva a priložená Charta základných práv sa ešte v plnom rozsahu neprejavili v otázke rovnováhy medzi základnými a hospodárskymi právami. Posilňovanie sociálneho rozmeru si vyžaduje, aby boli základné sociálne práva posilnené, a aby bolo každé zasahovanie do základných práv, ktoré zahŕňajú sociálne práva, veľmi obmedzené. Na dosiahnutie tohto cieľa je potrebná zmena zmluvy.

2. **Vnútorný trh a sociálny rozmer**

2.1 V roku 1987 EHSV prijal stanovisko ([2]) o sociálnych aspektoch vnútorného trhu. EHSV navrhol, aby Európske spoločenstvo zabezpečilo niekoľko základných sociálnych práv v súvislosti s trhom práce. Chcel zabezpečiť, aby nedávno zavedený vnútorný trh neviedol k narušeniu trhu a zdôrazniť, že Spoločenstvo má aj sociálne ciele. Sociálny rozmer zahŕňa právne predpisy a dohody dosiahnuté na európskej úrovni s cieľom zaručiť, že zamestnanci požívajú na svojom pracovisku určité základné práva. K tomu je však potrebná spolupráca zameraná na podporu rastu zamestnanosti v EÚ.

2.2 Po tomto stanovisku Európska komisia zverejnila niekoľko dokumentov, ktoré boli základom pre širšiu a hlbšiu interpretáciu sociálneho rozmeru vnútorného trhu ([3]). Ako Komisia uviedla, sociálny rozmer vnútorného trhu je základnou súčasťou tohto projektu, keďže nejde iba o posilnenie hospodárskeho rastu a zvýšenie vonkajšej konkurencieschopnosti európskych podnikov, ale tiež o efektívne využívanie všetkých dostupných zdrojov a dosiahnutie spravodlivého rozdelenia výhod vyplývajúcich z jednotného trhu ([4]).

2.3 V roku 1989 EHSV aktívne prispel k stanoveniu obsahu sociálnej charty, ktorá zaručuje pracovníkom, že ich základné sociálne práva sa nesmú porušovať ani pre konkurenčný tlak, ani pre snahu o vyššiu konkurencieschopnosť. Podľa názoru EHSV uplatňovanie takýchto základných práv si vyžaduje, aby neboli neopodstatnene obmedzované.

2.4 Toto stanovisko sa snaží zachytiť niektoré z nedávnych dôležitých aspektov vývoja týkajúcich sa možností uplatňovania sociálneho rozmeru. EHSV v posledných rokoch schválil ďalšie stanoviská, v ktorých sa zaoberal sociálnym rozmerom a z ktorých toto stanovisko čiastočne vychádza ([5]). Od začiatku je jasné, že v sociálnom trhovom hospodárstve nemôže vnútorný trh riadne fungovať bez silného sociálneho rozmeru či bez toho, aby ho európski občania akceptovali. Výhody riadne fungujúceho jednotného trhu sú početné a dôležité pre spoločnosti, pracovníkov, občanov a všeobecne pre hospodárstvo. Z textu preambuly zmlúv však vyplýva, že jednotný trh bol koncipovaný ako nástroj na zvýšenie blahobytu občanov, a nie ako samoúčelný cieľ.

2.5 Pre sociálny rozmer existujú teda štyri zásadné dôvody:

— voľný pohyb osôb,

— existujú nedeliteľné sociálne práva, ktoré by každá spoločnosť mala dodržiavať a za každých okolností rešpektovať. Ide o právo na kolektívnu akciu, slobodu združovania a kolektívne vyjednávanie a iné práva stanovené v základných dohovoroch Medzinárodnej organizácie práce (MOP) a medzinárodných a európskych dohodách o sociálnych a osobných právach,

([2]) Pozri stanovisko EHSV z 19. novembra 1987 na tému „Sociálne aspekty vnútorného trhu“, spravodajca: pán Beretta (Ú. v. ES C 356, 31.12.1987, s. 31-33).

([3]) Napr. „Sociálny rozmer vnútorného trhu“. Pracovný dokument Komisie SEC(88) 1148 v konečnom znení, 14.9.1988 a oznámenie Komisie týkajúce sa jej akčného programu na uplatňovanie Charty Spoločenstva pre základné sociálne práva pracovníkov. KOM(89) 568 v konečnom znení z 29.11.1989.

([4]) Sociálny rozmer vnútorného trhu. Pracovný dokument Komisie KOM(88) 1148 v konečnom znení, 14.9.1988.

([5]) Pozri stanoviská EHSV:
zo 6. júla 2006 na tému „Sociálna súdržnosť: naplniť európsky sociálny model“, spravodajca: pán Ehnmark (Ú. v. EÚ C 309, 16.12.2006, s. 119 – 125).
z 9. júla 2008 na tému „Nový európsky akčný program v sociálnej oblasti“, spravodajca: pán Olsson (Ú. v. EÚ C 27, 3.2.2009, s. 99 – 107) a
zo 4. novembra 2009 na tému „Lisabonská stratégia po roku 2010“, spravodajca: pán Greif (Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 3 – 9).

— posilnenie fungovania vnútorného trhu a zmiernenie jeho negatívnych dôsledkov s cieľom dosiahnuť, aby boli politické a hospodárske projekty akceptované a dospieť k väčšej sociálnej súdržnosti,

— sociálna politika je tiež jednou z podstatných zložiek vyššej konkurencieschopnosti.

2.6 „Sociálna politika“ je spoločnou právomocou štátnej a európskej úrovne. Väčšina ustanovení týkajúcich sa tejto oblasti sa zameriavala na vytvorenie slobody pohybu pracovníkov a slobody usadiť sa na účely vnútorného trhu. Jednako však sociálny rozmer získal na význame. Nasledujúce zmluvy rozšírili väčšinové hlasovanie na oblasti, ako sú právne predpisy týkajúce sa rovnosti príležitostí, informovanie a konzultovanie pracovníkov a opatrenia na pomoc nezamestnaným. Právne predpisy však nemali (a nemajú) právny základ pre úpravu takých otázok, ako sú odmeny, právo združovať sa, právo na štrajk alebo právo na výluku, aj keď sa rozhodnutia Súdneho dvora a právne predpisy EÚ týchto otázok dotýkajú. Zmluva z Nice formálne schválila štatút Charty základných práv Európskej únie. V Lisabonskej zmluve sa práva ďalej formalizujú tým, že Charta základných práv sa stáva právne záväznou.

2.7 Za opatrenia v sociálnej oblasti sú v prvom rade zodpovedné členské štáty. Sociálne problémy, ktoré vyplývajú z celosvetového alebo európskeho vývoja, sa však dotýkajú ľudí v členských štátoch, a preto je koordinovaný prístup na európskej úrovni nevyhnutný. EÚ sa pomocou rôznych metód venovala dileme týkajúcej sa dvojitých právomocí. Pokúsila sa presadzovať sociálne normy rozhodnutím o celom rade minimálnych štandardov. Ďalšou metódou je otvorená metóda koordinácie (OMK). OMK by sa mohla využívať lepšie a účinnejšie pomocou využívania novozavedeného prístupu podľa „spoločných zásad“ a zapojením organizovanej občianskej spoločnosti do vypracovania cieľov Lisabonskej stratégie na európskej úrovni, ba dokonca aj do rokovaní o týchto cieľoch ([6]).

2.8 Európske právne predpisy v sociálnej oblasti sú pozoruhodné: od založenia Európskej únie bolo prijatých okolo 70 smerníc a nariadení v tejto oblasti. Väčšina z nich bola prijatá po roku 1985. EHSV je pevne presvedčený, že EÚ má dôležitú sociálnu úlohu. Členské štáty nemôžu sociálne problémy vyriešiť sami. V záujme vytvorenia politickej akceptácie, solidarity a súdržnosti by EÚ mala väčší dôraz klásť na sociálne aspekty svojich opatrení a súčasne dodržiavať zásadu subsidiarity.

3. **Súčasný vývoj**

3.1 *Vývoj ekonomických aspektov*

3.1.1 Európske hospodárstvo čelí najvážnejším problémom za posledné desaťročia. Od druhej polovice roku 2008 ([7]) zažíva svetové hospodárstvo silný hospodársky pokles, ktorý sa ukázal byť oveľa horším, než sa vo väčšine krajín očakávalo. Práve v okamihu, keď hospodárstva jednotlivých krajín ukazovali prvé náznaky oživenia po dôsledkoch finančnej krízy, ocitajú sa teraz v ohrození pre krízu štátneho dlhu a prísnosť následných záväzných nápravných opatrení.

3.1.2 Nezamestnanosť stúpa a tým zhoršuje situáciu. Následky finančnej krízy a požiadavky poskytovateľov úverov viedli ku kráteniam v sociálnych systémoch, dôchodkoch a sociálnych príspevkoch. To prehĺbi chudobu a znevýhodní najslabšie skupiny obyvateľstva, čím sa dostaneme do začarovaného kruhu. Mnohé podniky, ktoré postihla kríza, však spolu s verejnými službami zamestnanosti prijali opatrenia na udržanie svojich pracovníkov, a tým zachovanie pracovných miest.

3.1.3 Náhle vypuknutie týchto udalostí a ich rýchle šírenie ukázali nový fenomén v globalizovanom hospodárstve. Príčin bolo veľa: menová politika a politika výmenných kurzov, ktoré spôsobili nadmernú likviditu, žiadna alebo nedostatočná regulácia určitých oblastí trhu alebo aktérov, honba za nereálne vysokými výnosmi, a zároveň nedostatočné posúdenie alebo poznanie rizík zo strany aktérov na trhu, ako aj dozorných a regulačných orgánov, nadmerné pákové efekty, nedostatočná koordinácia makroekonomických politík, ako aj nedostatočné štrukturálne reformy ([8]).

3.1.4 Nevyhnutne sa vynára otázka, či súčasný hospodársky rámec EÚ vrátane nedostatočného makroekonomického dialógu v skutočnosti krízu ešte nevyostril. Výsledkom sú oslabené automatické stabilizátory, prudký nárast úverov namiesto reálnych miezd, klesajúce miery rastu a menšia pravdepodobnosť odhalenia finančných bublín. EHSV zastáva názor, že prevedenie súkromného dlhu (banky) na verejný dlh (štáty a občania) nadmerne zaťažuje občanov, a to tým viac, že zhoršenie situácie vo verejných financiách a porušovanie limitov paktu stability a rastu vyvolávajú otázku, ako budú v budúcnosti financované životne dôležité investície do sociálneho systému.

3.1.5 Najnovší vývoj krízy odhalil skutočnosť, že niektoré členské štáty majú neudržateľný rozpočtový deficit. Opravné opatrenia potrebné na ozdravenie verejných financií spôsobia obrovský tlak na daňové systémy, sociálne politiky a programy.

([6]) Stanovisko EHSV zo 4.12.2008 na tému „Účinné riadenie obnovenej Lisabonskej stratégie“, hlavná spravodajkyňa: pani Florio (Ú. v. EÚ C 175, 28.7.2009, s. 13-19).

([7]) Hospodárska prognóza Európskej komisie, jar 2009.

([8]) Pozri stanovisko EHSV z 15.1.2009 na tému „Plán hospodárskej obnovy Európy“, spravodajca pán Delapina (Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 71-74).

3.1.6 Treba poznamenať, že napriek ich nedostatkom, Komisia hodnotí štátne dotácie jednotlivých krajín – aj so zreteľom na zachovanie pracovných miest – v širšom európskom kontexte. Politika hospodárskej súťaže, najmä pokiaľ ide o MSP a štátne dotácie bankám, správne zohľadňuje sociálno-hospodársky cieľ zachovať v Európe rovnaké podmienky.

3.1.7 EHSV už v minulosti ([9]) skonštatoval, že rozhodujúci činitelia v oblasti európskej hospodárskej politiky uznali, že je nevyhnutné rozšíriť doterajšiu orientáciu na ponuku o aktívnu anticyklickú makroekonomickú politiku. EHSV ďalej víta aj záväzok poskytovať lepšiu ochranu najslabším členom spoločnosti a účinnejšie koordinovať hospodársku politiku. Zdôrazňuje však, že v porovnaní so súbormi opatrení v ostatných svetových regiónoch sa zdá rozmer plánu hospodárskej obnovy EÚ relatívne malý.

3.2 *Vývoj vnútorného trhu*

3.2.1 EHSV ocenil vytvorenie a rozvoj vnútorného trhu v niekoľkých stanoviskách ([10]). Vnútorný trh, ktorý zahŕňa všetky členské štáty a krajiny EHP, je na prospech spotrebiteľom, podnikom a pracovníkom tým, že poskytuje jednotný regulačný priestor pre voľný pohyb tovaru, kapitálu, osôb a služieb.

3.2.2 Komisia predostrela svoju víziu jednotného trhu do budúcnosti ([11]). Poukazuje na to, že jednotný trh prospieva spotrebiteľom a podnikom, že podporuje vznik nových pracovných miest a stimuluje rast, konkurencieschopnosť a inovácie. Podľa Komisie kľúčovými oblasťami do budúcnosti sú:

— spotrebitelia a podniky, ktorým jednotný trh musí poskytnúť lepšie výsledky a výhody, ktoré by reagovali na ich očakávania a obavy,

— vyrovnanie sa s globalizáciou,

— podpora voľného pohybu vedomostí a inovácií ako „piatej slobody“,

— sociálny a ekologický rozmer, v ktorom Komisia sľubuje zlepšiť svoje hodnotenia vplyvu tak, aby sa dali účinnejšie predvídať zmeny na trhu.

Najzávažnejším neúspechom vnútorného trhu bola jeho neschopnosť podporovať zamestnanosť a hospodársku činnosť prostredníctvom zahraničných investícií. Zlyhala najmä podpora a rozvoj technológií a výskumu s cieľom položiť základ pre transformáciu ekonomiky. Kým nedôjde k náprave, Európa bude v rámci svetovej ekonomiky zaostávať.

3.2.3 EHSV požaduje lepšiu rovnováhu medzi sociálnym rozvojom, priaznivým hospodárskym prostredím a ochranou životného prostredia, ktoré sú kľúčom k fungovaniu vnútorného trhu a podpore dlhodobo udržateľného rozvoja. Čím viac bude vnútorný trh integrovaný, tým viac bude treba splniť cieľ zmluvy, ktorým je zabezpečenie blaha občanov, a teda tým lepšia sociálna ochrana sa musí zabezpečiť. Pri 27 trhoch práce s rôznymi legislatívnymi tradíciami musí EÚ zabezpečiť, aby pravidlá vnútornej mobility neoslabili systémy, ktoré už fungujú. Je potrebné prijať tiež opatrenia na to, aby hospodárska súťaž medzi členskými štátmi na spoločnom trhu bola zameraná na inovácie a nebola kontraproduktívna alebo dokonca deštruktívna ([12]).

3.2.4 Navyše, v dôsledku krízy bude Európa čeliť vlne reštrukturalizácií podnikov. EHSV konštatuje, že Európskej únii v súčasnosti chýba spoločná strategická vízia, a to buď o tom, ako bojovať proti negatívnym dôsledkom takýchto reštrukturalizácií, alebo ako využiť príležitosť na zvýšenie konkurencieschopnosti ekonomiky EÚ v rámci svetového hospodárstva. EHSV vyzýva Komisiu, aby spolu so sociálnymi partnermi zaujala európsky postoj na ochranu všetkých príslušných zamestnancov. V tejto súvislosti EHSV víta iniciatívu európskych sociálnych partnerov vypracovať štúdiu o reštrukturalizácii v EÚ a vytvoriť plán pre spoločnosti, ako sa účinne zapojiť do procesu reštrukturalizácie.

3.2.5 EHSV vyhlásil ([13]), že ak si chce Európa dlhodobo zachovať svoju konkurencieschopnosť, vnútorný trh musí zabezpečiť trvalo udržateľný dlhodobý rast, pričom sa musí zohľadniť aj environmentálny rozmer. Konečným cieľom je výrazne zlepšiť fungovanie vnútorného trhu v rámci sociálneho trhového hospodárstva a zabezpečiť rešpektovanie základných sociálnych práv. EHSV tiež zdôraznil, že v prípade potreby by sa na ochranu zamestnancov mali čo najskôr prijať konkrétne primerané opatrenia uvádzajúce, že ani hospodárske slobody, ani pravidlá hospodárskej súťaže nemajú prednosť pred základnými sociálnymi právami ([14]). EHSV si zároveň uvedomuje potrebu stimulovať vytváranie pracovných miest a podporovať podnikanie, ako aj vytvárať zdravé a udržateľné fungovanie hospodárstva v členských štátoch.

([9]) Tamže.

([10]) Pozri stanovisko EHSV zo 14. mája 2009 na tému „Vplyv legislatívnych prekážok v členských štátoch na konkurencieschopnosť EÚ“, spravodajca: pán J. van Iersel. (Ú. v. EÚ C 277, 17.11.2009, s. 6 – 14).

([11]) „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Jednotný trh pre Európu 21. storočia“, KOM(2007) 724 v konečnom znení.

([12]) Súhrnná správa o uplatňovaní a budúcnosti Lisabonskej stratégie v období po roku 2010.

([13]) Pozri stanovisko EHSV zo 14.1.2009 na tému „Sociálny a ekologický rozmer vnútorného trhu“, spravodajca pán Adamczyk (Ú. v. EÚ C 182, 4.8.2009, s. 1 – 7).

([14]) Pozri stanovisko EHSV zo 14. mája 2009 na tému „Vplyv legislatívnych prekážok v členských štátoch na konkurencieschopnosť EÚ“, spravodajca: pán J. van Iersel. (Ú. v. EÚ C 277, 17.11.2009, s. 6 – 14).

3.2.6 Jedným z nedostatkov, ktoré je potrebné riešiť, ak má vnútorný trh plniť svoju úlohu, je, že sa musí zvýšiť význam a právna istota služieb všeobecného záujmu, ktoré v súčasnej kríze zohrávajú dôležitú úlohu ekonomických stabilizátorov, a rozvíjať medzinárodný rozmer. Na medzinárodnej scéne musíme presadzovať náš sociálny model ako faktor rozvoja a na medzinárodných fórach musíme proklamovať našu identitu aktívnej organizácie založenej na vzájomnej podpore, ktorá sa snaží o poskytnutie silnejšieho rámca pre globalizáciu. Ak má byť globalizácia spravodlivá, Európa by sa mala v obchodných a iných medzinárodných dohodách dožadovať spravodlivejšieho obchodu a globalizácie.

3.2.7 EHSV je pevne presvedčený, že mobilita v Európe musí byť aj naďalej jednou z politických priorít EÚ. V tejto súvislosti vyzval EHSV tie členské štáty, ktoré ešte stále uplatňujú prechodné obdobia na voľný pohyb osôb, aby dodržiavali postupy vyplývajúce zo zmlúv a tieto opatrenia zrušili ([15]).

3.3 *Vývoj sociálnych systémov*

3.3.1 Napriek čiastočnému hospodárskemu vzostupu sa zamestnanosť a sociálna situácia budú naďalej zhoršovať, najmä v súvislosti so súčasnými opatreniami na riešenie krízy štátneho dlhu. Komisia uvádza, že podľa odhadov vzrastie miera nezamestnanosti v nasledujúcich dvoch rokoch na úroveň, aká tu nebola už niekoľko desaťročí ([16]).

3.3.2 Členské štáty podnikli kroky, ktoré mali kladný účinok na udržanie zamestnanosti a udržanie nízkej miery nezamestnanosti. Patrí k nim stimulovanie investícií, uľahčenie kolektívneho vyjednávania a špecifické opatrenia na trhu práce financované z verejných programov pre nezamestnaných. Niektoré z nich sa opierajú o „vnútornú flexibilitu“, ako napr. rôzne programy na skracovanie pracovného času v kombinácii s odbornou prípravou. V niektorých krajinách už došlo k hromadnému prepúšťaniu, sčasti preto, že takéto opatrenia chýbali ([17]).

3.3.3 Zamestnanosť musí byť na poprednom mieste programu EÚ. Európa potrebuje vysokú mieru zamestnanosti a pracovný trh vysokej kvality. Vysoko kvalifikovaní pracovníci si vyžadujú kvalitné podniky, ako aj investície v súkromnom a verejnom sektore, aby boli podniky konkurencieschopné na medzinárodnej úrovni. Financovanie sociálnych systémov je odkázané na schopnosť európskych trhov práce zapojiť čo najviac pracovníkov. Európa ešte stále čelí prekážkam pri dosahovaní plnej zamestnanosti. Aby sa aj v budúcnosti zachovala v Európe vysoká miera zamestnanosti, dôraz sa presunul na flexiistotu, možnosti nájsť si zamestnanie, vyššiu produktivitu, vzdelávanie a odbornú prípravu, ktoré môžu prispieť k vytvoreniu účinnejších trhov práce. Okrem toho by najvyššiu prioritu mali mať opatrenia, ktoré by skôr stimulovali vytváranie pracovných miest a podnikov, ako aj opatrenia na podporu udržateľných zahraničných investícií.

3.3.4 Počas uplynulého desaťročia boli sociálne systémy predmetom reforiem, ktorých cieľom bolo presadzovať účinnejšie pracovné stimuly v systémoch sociálnej ochrany v súlade s filozofiou orientácie na ponuku so znížením sociálnych dávok a prísnejšími kritériami oprávnenosti. Zámerom takýchto opatrení je znížiť nezamestnanosť. Sociálne systémy musia vytvoriť rovnováhu medzi poskytovaním podpory na opätovné začlenenie osôb na trh práce a finančnou podporou v prípade nezamestnanosti.

3.3.5 Účinnosť takýchto opatrení je diskutabilná. V posledných dvoch desaťročiach vzrástla nerovnosť. Sociálne systémy sú rozhodujúce pre znižovanie chudoby a bez sociálnych dávok by bol nárast nerovnosti a sociálny dosah krízy oveľa rýchlejší a závažnejší. Existuje nebezpečenstvo, že súčasná kríza zastaví tendenciu rastu zamestnanosti a lepšej sociálnej súdržnosti medzi členskými štátmi a zhorší v Európe dlhodobú tendenciu zhoršovania nerovnosti v oblasti príjmov v rámci jednotlivých krajín ([18]).

3.3.6 Protikrízové opatrenia priniesli v mnohých členských štátoch pozitívne výsledky. Na druhej strane Komisia uvádza ([19]), že v mnohých krajinách nedostávajú nezamestnaní žiadnu podporu. V niektorých prípadoch je táto podpora zle nasmerovaná, čo nasvedčuje tomu, že systémy dávok nielen zlyhali pri poskytovaní komplexnej záchrannej siete, ale nie sú ani dostatočne zamerané na tých, ktorí to najviac potrebujú. V stávke je tak kvalita, ako aj udržateľnosť týchto systémov ([20]). Vzhľadom na dosah hospodárskej krízy a demografický vývoj existuje riziko, že sociálne systémy prejdú od ochrany životnej úrovne iba k stanoveniu minimálnych noriem. Platí to najmä v prípade, keď sociálne príspevky už presahujú finančnú kapacitu niektorých členských štátov. Spolu s narastajúcou úrovňou produktivity v krajinách EÚ neustále pribúda aj chudoba. Treba sa zamyslieť nad zjavnou nemožnosťou uspokojiť základné potreby občanov a poskytnúť im dôstojnú prácu. Jedným z dlhodobých riešení je rast hospodárstva vo verejnom a súkromnom sektore poháňaný rozvojom konkurencieschopných podnikov.

([15]) Pozri stanovisko EHSV z 25.3.2009 na tému „Identifikácia pretrvávajúcich prekážok mobility na vnútornom trhu práce“, spravodajkyňa: pani Drbalová (Ú. v. EÚ C 228, 22.9.2009, s. 14 – 23).
([16]) Hospodárska prognóza Európskej komisie, jar 2009.
([17]) Plant-level responses to the economic crisis in Europe (Reakcie na hospodársku krízu na úrovni podnikov v Európe),Vera Glassner a Béla Galgóczi, WP 2009.01 ETUI (Európsky odborový inštitút).
([18]) Táto tendencia rastúcej nerovnosti je zjavná aj v krajinách OECD.
([19]) Sociálna situácia v Európskej únii v roku 2008.
([20]) IRES 115.

3.3.7 Schopnosť EÚ poskytnúť primeranú ochranu proti rizikám a zlúčiť hospodársky rast so sociálnym pokrokom sa však zachová len tak, že sa zintenzívnia reformy. Musí sa dosiahnuť spoločný pokrok pri zvyšovaní miery zamestnanosti, rastu produktivity a primeraných finančných systémov a udržateľnosti a možností európskych sociálnych systémov poskytovať náležitú ochranu.

3.4 *Vývoj v oblasti súdnictva*

3.4.1 Rozsudky Súdneho dvora v štyroch prípadoch [Viking Laval, Rüffert a Luxemburg ([21])] viedli v akademických a politických kruhoch k živým diskusiám a vystupňovali obavy, tak opodstatnené, ako aj neopodstatnené, zo zvyšujúceho sa rizika sociálneho dumpingu. Rozsudky tiež vyvolali reakciu európskych inštitúcií a sociálnych partnerov.

3.4.2 V októbri 2008 prijal Európsky parlament uznesenie ([22]) ako reakciu na rozsudky Súdneho dvora. Parlament uviedol, že slobodné poskytovanie služieb nemá prednosť pred základnými právami obsiahnutými v Charte základných práv Európskej únie, a to predovšetkým pred právom odborových zväzov rokovať, uzatvárať a uplatňovať kolektívne zmluvy a uskutočniť kolektívne akcie. Parlament ďalej uviedol, že v súčasných právnych predpisoch Spoločenstva, ktoré nie sú konzistentné, sú medzery. To nebolo zámerom zákonodarcu Spoločenstva, ktorého snahou bolo zabezpečiť primeranú rovnováhu medzi slobodou poskytovania služieb a ochranou práv pracovníkov.

3.4.3 Diskusia akademickej obce ([23]) sa niesla v kritickom duchu. V júni 2009 poslalo vyše sto európskych právnikov a akademikov pôsobiacich v oblasti pracovného práva otvorený list hlavám štátov a predsedom vlád, v ktorom vyjadrili veľké znepokojenie nad zhoršením základných sociálnych práv a dosahom nedávnych rozsudkov Súdneho dvora o právach pracovníkov a ich organizácií. Vyjadrili ďalej obavu, že týmito rozsudkami vznikli vážne problémy v súvislosti s účinnou ochranou práv pracovníkov. Trvali na tom, že základné sociálne práva by nemali byť podriadené slobodám vnútorného trhu a právnym predpisom týkajúcim sa hospodárskej súťaže, ale mali by sa plne uznať ako nevyhnutný predpoklad trvalo udržateľného hospodárskeho a sociálneho rozvoja Európskej únie.

3.4.4 Na žiadosť Európskej komisie a francúzskeho predsedníctva Rady EÚ začali európski sociálni partneri koncom marca 2009 spoločne analyzovať rozsudky Súdneho dvora. Na tento účel bola vytvorená skupina ad hoc, ktorá svoju prácu zamerala na niekoľko významných otázok, ako napr. vzťah medzi hospodárskymi slobodami a sociálnymi právami, odstránenie prekážok a vytvorenie podmienok na zlepšenie voľného pohybu a poskytovania služieb, otázka transparentnosti a právnej istoty a problém rešpektovania diverzity rôznych systémov pracovných vzťahov na úrovni členských štátov ([24]).

3.4.5 EHSV zastáva názor, pričom plne rešpektuje legitimitu Súdneho dvora, pokiaľ ide o výklad existujúcich pravidiel, že rozsudky vyvolávajú obavy a že je potrebné ich analyzovať a vysvetliť ich dôsledky.

3.4.5.1 Hierarchia medzi hospodárskymi slobodami a základnými sociálnymi právami

Vo veciach Viking a Laval Súdny dvor potvrdil, že právo na kolektívnu akciu je základným právom a ako také je súčasťou práva EÚ, pričom zdôraznil, že nie je nadradené iným právam EÚ, ako je napríklad sloboda poskytovania služieb alebo sloboda usadiť sa. Okrem toho Súdny dvor pripísal slobode poskytovania služieb a slobode usadiť sa priamy horizontálny účinok. Súdny dvor pripomenul, že protestná akcia zamestnancov by mala mať nielen „legitímny cieľ, ktorý je zlučiteľný so Zmluvou, a ak je odôvodnené naliehavými dôvodmi verejného záujmu. V takomto prípade by uvedené obmedzenie navyše muselo byť spôsobilé dosiahnuť sledovaný cieľ a nesmelo by ísť nad rámec toho, čo je na jeho dosiahnutie nevyhnutné.“ ([25]) Teda uznanie, že kolektívna akcia je základným právom, je skôr teoretickým než praktickým uznaním. Na základe toho Súdny dvor považoval kolektívnu akciu za obmedzenie výkonu týchto slobôd a nastolil otázku, či sa dá takéto obmedzenie odôvodniť. To znamená, že kolektívna akcia je posudzovaná podľa obmedzenia, ktoré predstavuje pre hospodárske slobody. Akademickí pracovníci poukázali na skutočnosť, že Európsky súd pre ľudské práva ([26]) v nedávnych prípadoch skúmal tento problém z opačného hľadiska, t. j. otázka znela, aké obmedzenia sú prijateľné v oblasti základných práv. Rozhodnutia Súdneho dvora vyvolávajú možné obavy v súvislosti s rozpormi s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva.

3.4.5.2 Obmedzenie základných práv

Súd vydal po prvý raz rozhodnutie o obmedzení kolektívnej akcie na národnej úrovni v nadnárodnom kontexte. EHSV považuje za obzvlášť znepokojujúce, že Súdny dvor v tomto bode zaviedol skúšku proporcionality. Táto skúška nielen obmedzuje jedno zo základných práv, teda právo uskutočňovať kolektívne akcie, ale porušuje aj právo na štrajk Vzhľadom na rozhodnutia a reakcie Európskeho súdu pre ľudské práva EHSV zdôrazňuje, že proces stanovenia obmedzenia hospodárskych slobôd a základných sociálnych práv bude tiež závisieť od budúcich rozsudkov a otázok, ktoré vyvolajú.

([21]) Viking C-438/05, Laval C-341/05, Rüffert C-346/06, Komisia v LUX C-319/06.

([22]) Uznesenie Európskeho parlamentu z 22. októbra 2008 o výzvach v súvislosti s kolektívnymi zmluvami v Európskej únii (2008/2085(INI).

([23]) http://www.etui.org/en/Headline-issues/Viking-Laval-Rueffert-Luxembourg/2-Articles-in-academic-literature-on-the-judgements

([24]) Správa o spoločnej činnosti európskych sociálnych partnerov týkajúcej sa rozsudkov Súdneho dvora vo veciach Viking, Laval, Rüffert a Luxembursko.

([25]) Viking C-438/05 (75).

([26]) ESĽP Demir a Baykara v. Turkey (žiadosť č. 34503/97).

3.4.5.3 Smernica o vysielaní pracovníkov

Cieľom smernice o vysielaní pracovníkov je zabezpečiť nevyhnutnú harmonizáciu pri koordinácii vnútroštátnych opatrení týkajúcich sa dočasného vysielania pracovníkov do iných štátov rešpektujúc pritom národnú rozmanitosť. Súdny dvor dospel k záveru, že k problémom, ktoré sa objavili, došlo z dôvodu nedostatočnej transpozície niektorých ustanovení smernice o vysielaní pracovníkov na vnútroštátnej úrovni (Laval), nezlučiteľnosti vnútroštátnych právnych predpisov [Rüffert ([27])] alebo z dôvodu až príliš voľného výkladu smernice o vysielaní pracovníkov, ako aj nejasných a neoprávnených kontrolných opatrení (Luxembursko).

Podľa Súdneho dvora smernica o vysielaní pracovníkov nezavádza rovnaké zaobchádzanie, ale zabezpečuje, že sa dodržiavajú minimálne požiadavky týkajúce sa vysielaných pracovníkov. V skutočnosti je to teda maximálna smernica a nie minimálna. Rozhodnutia Súdneho dvora však nebránia tomu, aby zamestnávatelia uplatňovali priaznivejšie podmienky zamestnania. Cieľom článku 3.7 smernice o vysielaní pracovníkov je zabezpečiť, aby uplatňovanie minimálnych pravidiel v praxi hostiteľského členského štátu neviedlo k zhoršeniu pracovných podmienok vyslaného pracovníka v porovnaní s tým, na aké podmienky má právo vo svojej krajine pôvodu. Argumentovalo sa tým, že rozhodnutia odbúravajú niektoré z možností zaviesť – či už zákonnou úpravou alebo kolektívnymi zmluvami – na vnútroštátnej úrovni v prospech pracovníkov vyššie normy, ktoré presahujú záväzné normy minimálnej ochrany stanovené v smernici.

Tým zase dochádza k narušaniu hospodárskej súťaže na domácom a na vnútornom trhu, kde domáce podniky musia dodržiavať vnútroštátne predpisy alebo kolektívne zmluvy, zatiaľ čo by konkurenti z iných členských štátov mohli uplatňovať minimálne pravidlá.

3.4.5.4 Rozpory medzi rôznymi právnymi systémami

Ďalším výsledkom rozsudkov je rozpor medzi právom Spoločenstva a medzinárodnými normami ([28]). Okrem toho možno tvrdiť, že existuje právny rozpor s dohovormi Medzinárodnej organizácie práce ILO č. 87 a č. 98, ako aj s článkom 6 ods. 4 Európskej sociálnej charty a judikatúrou príslušných inštitúcií, ako zistili kontrolné orgány MOP (prípad BAPA UK).

4. **Závery**

4.1 Nedávne roky a súčasná kríza priniesli so sebou nové riziká prehĺbenia sociálnej nerovnosti. EÚ navyše svojimi vlastnými rozhodnutiami zvýšila riziko deformácií v sociálnej oblasti a v oblasti hospodárskej súťaže. Vývoj v oblasti hospodárstva, sociálnej politiky a súdnictva môže viesť k tomu, že sociálny rozmer vnútorného trhu bude ohrozený a základné práva a základné sociálne práva, ako ich EHSV vo svojom stanovisku z roku 1987 navrhoval, budú oslabené. Sociálny rozmer vnútorného trhu by sa preto v nadchádzajúcich rokoch mal stať stredobodom pozornosti. Avšak v záujme zlepšenia hospodárskych aspektov – zamestnanosti, zabezpečenia, príjmov z daní – bude musieť EÚ napraviť jednoznačné zlyhanie vnútorného trhu, aby tak podporila rast, a to prostredníctvom vysoko kvalitných pracovných miest a podnikov a ďalších zamestnávateľov.

4.2 Jedným z najdôležitejších aspektov sociálneho rozmeru je zamestnanosť. Vzhľadom na tlak, ktorému sú verejné financie vystavené, nemôže verejný sektor vytvoriť neobmedzený počet pracovných miest, takže hlavnú ťarchu vytvárania pracovných miest musí niesť súkromný sektor. Členské štáty musia vytvoriť podmienky pre kolobeh, ktorý sa znovu zameria na reálnu ekonomiku a v ktorom zákazníci prispievajú k vytváraniu pracovných miest, podniky pomáhajú budovať zákaznícku základňu a investori a podnikatelia vytvárajú podniky. Je tiež dôležité uvedomiť si, že investície do sociálnej oblasti podporujú podniky a vhodné podnikateľské prostredie. V tomto rámci je sociálne hospodárstvo neoceniteľným prínosom.

4.3 EHSV prispel k formovaniu diskusie o výzvach, pred ktorými stojí európsky sociálny model a charakteru európskeho sociálneho modelu ([29]). EHSV uviedol, že sila európskeho sociálneho modelu je daná tým, ako na seba vzájomne pôsobia konkurencieschopnosť, solidarita a vzájomná dôvera.

4.4 Jedným zo spôsobov riešenia rozporu medzi vnútorným trhom a sociálnymi právami by bol návrat k politike „viacej vnútroštátnych politík, menej Európy“. EHSV zastáva názor, že potrebujeme presný opak; Potrebujeme viac Európy, ale inakšej. To si však vyžaduje nový regulačný systém pre hospodársku a sociálnu politiku v Európe. Iba plne demokratická a sociálna Európa sa môže vyhnúť nebezpečenstvu rastúceho odcudzovania sa Európanov európskemu projektu. EÚ však musí rešpektovať aj rozdielne sociálne systémy zavedené v členských štátoch. Ak judikatúra a právne predpisy EÚ nezohľadnia rozmanitosť EÚ, môže sa stať, že minimálne normy budú príliš nízke na to, aby zabránili sociálnemu dumpingu v mnohých krajinách.

([27]) V prípade Rüffert Súdny dvor rozhodol, že konkurenčná výhoda platenia nižších miezd je súčasťou slobody poskytovať služby, a preto je chránená.

([28]) Rozsudok Súdneho dvora vo veci Rüffert nevzal do úvahy dohovor Medzinárodnej organizácie práce ILO-94, a preto výklad vytvára rozpor medzi rôznymi právnymi systémami.

([29]) Stanovisko EHSV zo 6. júla 2006 na tému: „Sociálna súdržnosť: naplniť európsky sociálny model“, spravodajca: pán Ehnmark (Ú. v. EÚ C 309, 16.12.2006, s. 119 – 125).

4.5 Jedným z veľmi dôležitých prvkov európskeho sociálneho rozmeru je harmonizovaná a spravodlivejšia daňová politika na úrovni EÚ. EHSV podporuje úsilie o zabezpečenie jednotného konsolidovaného základu dane z príjmu právnických osôb s cieľom zabrániť pokračujúcej škodlivej daňovej súťaži. Pre funkčný vnútorný trh je tento základ z dlhodobej perspektívy potrebný ([30]). EHSV tiež požadoval na úrovni EÚ lepšiu koordináciu daňovej politiky členských štátov, predovšetkým v tých oblastiach, v ktorých je daňový základ rozdelený do viacerých štátov a kde je riziko daňových únikov a súťaže medzi členskými štátmi v oblastí daní najväčšie ([31]). Musí sa bojovať proti daňovým únikom a podvodom, ako aj proti daňovým rajom.

4.6 Je potrebné tiež pripomenúť, že čiastočným zrušením možnosti regulovať podmienky na trhu práce prostredníctvom kolektívnych zmlúv sa trhy práce stávajú menej pružnými. Kolektívne zmluvy a sociálny dialóg sú základnými nástrojmi koncepcie flexiistoty ([32]).

5. **Ako zabezpečiť, aby sociálny rozmer fungoval efektívnejšie**

5.1 **V krátkodobom časovom horizonte** EHSV žiada, aby bola smernica o vysielaní pracovníkov lepšie uplatňovaná. Účinné kontroly riadneho uplatňovania ustanovení týkajúcich sa vysielania pracovníkov sú predpokladom, ako dosiahnuť cieľ tejto smernice, a to zabrániť sociálnemu dumpingu. Ak má byť kontrola mzdových a pracovných podmienok vysielaných pracovníkov účinná, musí sa zabezpečiť účinná nadnárodná spolupráca medzi príslušnými orgánmi. EHSV sa vyslovuje za vytvorenie určitého „európskeho sociálneho Interpolu“, ktorý by bol zodpovedný za koordinovanie aktivít inšpektorátov sociálnych podmienok v rôznych členských štátoch.

5.2 V súvislosti s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva týkajúcou sa základných práv, ESĽP uvádza, že dohovor je živým nástrojom, aby mohol odrážať stále sa zvyšujúce normy, ktoré sú v oblasti ochrany ľudských práv nevyhnutné, čo si vyžaduje prísnejšie posudzovanie porušovania základných hodnôt demokratických spoločností a že obmedzenia práv sa musia vykladať reštriktívne. ([33]) EHSV nabáda Komisiu, aby vyhodnotila situáciu v EÚ s ohľadom na nedávne rozhodnutia ESĽP.

5.3 Zapojenie a súčinnosť zamestnancov, ako aj ich podnikových zástupcov a ich odborov sú podstatným príspevkom k sociálne únosnému zvládnutiu a riadeniu zmien na podnikovej úrovni ([34]). EHSV pri mnohých príležitostiach zdôraznil význam sociálneho dialógu a posilnenia systému vzťahov medzi sociálnymi partnermi na európskej a vnútroštátnej úrovni, pričom je potrebné rešpektovať rozmanitosť takýchto rôznych systémov v rámci celej EÚ ([35]). EHSV podporuje všetky opatrenia Komisie na posilnenie sociálneho dialógu, vrátane:

— podpory kvalitnejšieho sociálneho dialógu a európskeho mechanizmu riešenia sporov a zmierovacieho konania,

— ďalšieho rozvíjania dialógu na makroekonomickej úrovni s cieľom predísť ďalšej finančnej kríze.

5.4 **V strednodobom časovom horizonte** EHSV podporuje iniciatívu Komisie, ktorá objasňuje právne záväzky vyplývajúce pre národné orgány, podniky a pracovníkov z uplatňovania smernice o vysielaní pracovníkov a zabezpečuje, že tieto pravidlá sú všeobecne uplatniteľné. V tejto súvislosti EHSV víta záväzok, ktorý predseda Komisie Barroso prijal pred Európskym parlamentom. Návrh uvedený v Montiho správe o vyňatí práva na štrajk z vnútorného trhu považuje EHSV za zaujímavý a domnieva sa, že by mohol vyriešiť niektoré problémy. To by však nemalo brániť čiastočnej revízii smernice o vysielaní pracovníkov s tým cieľom, aby sa zásada miesta výkonu práce uplatňovala jednotne. Zároveň by to umožnilo zo zákona stanoviť, aby tie isté pracovné podmienky a podmienky odmeňovania museli platiť pre tú istú prácu na tom istom mieste.

5.5 V dlhodobom horizonte by sa Európska únia mala usilovať o posilnenie základných sociálnych práv.

EHSV pri viacerých príležitostiach požadoval silnejšie európske sociálne politické opatrenia, najmä vzhľadom na prebiehajúcu krízu EÚ sa musí zaviazať k politike plnej zamestnanosti, znižovaniu rozdielov v odmeňovaní, zlepšeniu sociálnych podmienok, posilneniu sociálneho štátu, odstráneniu pracovných podmienok bez sociálnej ochrany a rozšíreniu práv pracovníkov a podnikovej demokracie. Vplyv Lisabonskej zmluvy a priloženej Charty základných práv na vyváženosť medzi základnými a hospodárskymi právami sa ešte zatiaľ neprejavil v plnom rozsahu. Na to sa ešte musí počkať.

([30]) Pozri stanovisko EHSV z 26. septembra 2007 na tému „Koordinácia priamych daní“, spravodajca: pán Nyberg (Ú. v. EÚ C 10, 15.1.2008, s. 113 – 117).

([31]) Pozri stanovisko EHSV zo 4. novembra 2009 na tému „Lisabonská stratégia po roku 2010“, spravodajca: pán Greif (Ú. v. EÚ C 128, 18.5.2010, s. 3 – 9).

([32]) Pozri stanovisko EHSV z 11. júla 2007 na tému Flexiistota (kolektívne vyjednávanie a úloha sociálneho dialógu), spravodajca: pán Janson (Ú. v. EÚ C 256, 27.10.2007, s. 108 – 113).

([33]) ESĽP Demir a Baykara v. Turkey (žiadosť č. 34503/97).

([34]) Pozri: stanovisko EHSV z 29. septembra 2005 na tému „Sociálny dialóg a priemyselné zmeny“, spravodajca: pán Zöhrer (Ú. v. EÚ C 24, 30.1.2006, s. 90 – 94).

([35]) Pozri stanovisko EHSV z 11. júla 2007 na tému Flexiistota (kolektívne vyjednávanie a úloha sociálneho dialógu), spravodajca: pán Janson (Ú. v. EÚ C 256, 27.10.2007, s. 108 – 113).

Avšak posilnenie základných práv, ktoré zahŕňa aj sociálne práva, si vyžaduje, aby bola akákoľvek reštrikcia obmedzená. V súlade s judikatúrou ESĽP musia byť východiskovým bodom základné práva, a nie hospodárske slobody. V záujme posilnenia sociálneho rozmeru je potrebné vykonať úpravy priamo uplatniteľného práva EÚ (primárneho práva).

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Príprava európskej politiky sanácie odvetvia rotačného ofsetu a hĺbkotlače v Európe“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/16)

Spravodajca: **pán GENDRE**

Pomocný spravodajca: **pán KONSTANTINOU**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 svojho vnútorného poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Príprava európskej politiky sanácie odvetvia rotačného ofsetu a hĺbkotlače v Európe“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny, poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 1. júla 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 145 hlasmi za, pričom 2 členovia hlasovali proti a 7 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Polygrafický priemysel v Európe musí reagovať na obrovské výzvy, nakoľko sa rozmáha internet ako zdroj informácií a reklamný prostriedok, klesá počet čitateľov novín a časopisov a rastie obrovská konkurencia, ktorá má vplyv na niektoré produkty tohto odvetvia.

1.2 Odvetvie rotačného ofsetu a hĺbkotlače sa nachádza v ešte zložitejšej situácii kvôli výraznej nadmernej výrobnej kapacite, ktorú niektorí analytici odhadujú na 25 – 30 %. Správa IFO Kojunkturtest venovaná nemeckému polygrafickému priemyslu uvádza, že investície do tohto priemyslu kopírovali vývoj trhu a od roku 2008 klesajú. Roky 2006 a 2007 boli pre polygrafický priemysel pomerne priaznivé ([1]). Od roku 2008 boli však investície oveľa nižšie a zamerali sa najmä na racionalizáciu a zlepšenie výrobných tokov.

1.3 Polygrafický trh trápi nadmerná kapacita, s ktorou sa spájajú ďalšie významné faktory konkurencieschopnosti, ako sú príťažlivosť nových médií, nízkonákladový dovoz z výrobných krajín a pokles dopytu. Táto nepriaznivá ekonomická situácia vyvolala pokles cien a negatívne ovplyvnila životnú úroveň zamestnancov odvetvia.

1.4 Súčasná hospodárska kríza navyše skomplikovala prístup k úverom. Tento negatívny vývoj podobne ako v mnohých iných odvetviach zvýšil potrebu znižovať výrobné náklady. Táto situácia ovplyvnila nedávne rokovania o mzdách. V týchto zložitých okolnostiach sa vynárajú obavy, že polygrafické podniky, najmä tie, ktoré pôsobia v najzraniteľnejších segmentoch trhu, budú musieť pristúpiť k reštrukturalizácii a hromadnému prepúšťaniu.

1.5 Európska komisia uverejnila v roku 2007 výsledky štúdie, ktorá analyzuje faktory konkurencieschopnosti tohto odvetvia. Zistenia viedli k návrhom akčného plánu pre polygrafický priemysel. EHSV podporuje všetky tieto návrhy, ktoré podniky začínajú uplatňovať a ktoré sú potrebné. Vyjadruje potešenie nad doterajšími výsledkami, ale domnieva sa, že ťažkosti odvetvia, ktoré ešte prehĺbila kríza a recesia vo všetkých členských štátoch EÚ, si vyžadujú nové iniciatívy s cieľom reagovať na krátkodobé a dlhodobé výzvy.

1.6 EHSV bol informovaný o existencii nového spoločného jednoročného projektu medzi odbormi a zamestnávateľmi v polygrafickom priemysle, ktorého cieľom je určiť medzi sociálnymi partnermi hlavné usmernenia pre sociálne zodpovednú reštrukturalizáciu podnikov. Projekt, ktorý bol spustený v roku 2009, umožňuje zamestnávateľom a odborom spoločne analyzovať problémy odvetvia a začať s reflexiou o tom, ako ich vyriešiť spoločne. Diskusie by sa mali zamerať na prípravu akčného plánu na zníženie nadmernej kapacity odvetvia.

1.7 Takýto plán by sa mohol vypracovať v rámci dlhodobej priemyselnej politiky a zahŕňal by reflexiu o nových modeloch fungovania polygrafického priemyslu. Toto úsilie by mala sledovať skupina na vysokej úrovni vytvorená pod záštitou Európskej komisie a zložená zo zástupcov priemyslu, odborárov, zamestnancov a expertov. Skupina by mala za úlohu identifikovať budúce zmeny a nástroje, ktoré ich umožnia zvládnuť vďaka transparentnému systému zberu informácií.

1.8 V súčasnosti existuje formálny sociálny dialóg medzi zamestnávateľmi a odbormi len na podnikovej a národnej úrovni. EHSV žiada Komisiu, aby zriadila výbor pre európsky sociálny dialóg pre celé odvetvie.

([1]) Ifo, Investitionstest, München, Frühjahrsgutachten 2008 (*Prieskum investícií*, Mníchov, jar 2008).

1.9 Predmetom formálneho a štruktúrovaného európskeho sociálneho dialógu by mohli byť tieto body:

1) Reflexia o rozličných opatreniach na zachovanie zamestnanosti prostredníctvom odborného vzdelávania a rekvalifikácie, spoločne so skrátením a úpravou pracovného času a podporou internej a externej mobility v podniku alebo povolaní.

2) Preskúmanie krokov potrebných na to, aby sa prispôsobila výrobná kapacita dopytu trhu bez negatívnych vplyvov na pracovné podmienky.

3) Spoločné odporúčanie predstaviteľov zamestnávateľov a zamestnancov venované dlhodobým investíciám s uvedením, že potreby nových investícií a ich objem je možné dôkladne analyzovať len na úrovni konkrétneho podniku. Uznanie prvkov vhodnej investičnej stratégie by malo zabezpečiť získanie strojov na nahradenie starých zariadení alebo zabezpečiť odpoveď na potreby trhu, čím sa umožní podnikom získať vhodné vybavenie a môcť účinne pracovať v súčasných alebo budúcich trhových sektoroch.

4) Potreba vypracovať hodnotenie finančnej situácie v odvetví na základe zhromažďovania a konsolidácie dostupných údajov bez spochybňovania plánovaných strategických rozhodnutí podnikov. Ide o absolútnu prioritu s cieľom umožniť lepšiu analýzu v rámci existujúcich možností.

5) Určenie osvedčených postupov v oblasti pracovných podmienok, odborného vzdelávania a rekvalifikácie so zabezpečením medziiným aj rešpektovania noriem európskeho sociálneho modelu a platných dohovorov a kolektívnych zmlúv.

1.10 EHSV žiada Komisiu, aby zriadila monitorovacie stredisko alebo sektorovú radu povolaní a kvalifikácií na európskej úrovni. Monitorovacie stredisko alebo sektorová rada by sa venovali sledovaniu súčasných a budúcich potrieb odvetvia a pomáhali by zosúlaďovať ponuku vzdelávania s dopytom. Monitorovacie stredisko by podporovalo trvalé odborné vzdelávanie, ako aj mobilitu a rekvalifikáciu pracovníkov.

1.11 V bezprostrednom období EHSV navrhuje, aby príslušné európske združenia usporiadali konferenciu všetkých zúčastnených strán, na ktorej by sa zúčastnila aj Európska komisia, ktorá by v tejto súvislosti poskytla finančnú a logistickú podporu, aby sa zhodnotil súčasný stav, určili by sa krátkodobé perspektívy činnosti a rozhodlo sa o financovaní nezávislej štúdie o strednodobej a dlhodobej budúcnosti polygrafického priemyslu. Sociálni partneri by mohli mať za úlohu navrhnúť krízové opatrenia na zabezpečenie udržateľného fungovania trhu a identifikovať možné scenáre vývoja tejto profesie.

1.12 Mohla by sa preskúmať činnosť sprostredkovateľov, aby sa určil vplyv ich činnosti na určovanie cien a zároveň by podniky mohli preskúmať dohody o špecializácii s cieľom prispieť k lepšiemu využitiu výrobnej produkcie prostredníctvom úspor a zlepšenia výrobných technológií.

1.13 EHSV vyzýva európske a národné orgány, aby podporovali prístup polygrafického priemyslu k verejným financiám, najmä prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, EFRR a Európskeho fondu na prispôsobenie sa globalizácii, v rámci rozvoja aktivít spojených so vzdelávaním, rekvalifikáciou, ako aj mobilitu pracovníkov polygrafického priemyslu. Vyzýva podniky, aby preskúmali možnosti príspevku z EIB pri financovaní získavania nových technológií spojených s rozvojom nových aktivít.

2. **Kontext**

2.1 Vývoj európskeho polygrafického priemyslu úzko súvisí so situáciou jeho dodávateľov papiera, farieb, tlačiarní a zákazníkov, ktorí sa boria s vlastnými problémami a snažia sa ich prekonať, najmä prostredníctvom procesu koncentrácie.

2.2 Tieto problémy vyplývajú zo štrukturálnych zmien posilnených krízou, ktoré prebiehajú v médiách s rozvojom internetu, ktorý postupne mení prvky trhu. Silný vplyv internetu cítiť v celom hodnotovom reťazci, keďže sa znižujú rozpočty na reklamu, čiže grafické médiá nenávratne prichádzajú o významné príjmy, čo má negatívne vplyv na pluralizmus informácií.

2.3 Nové možnosti v oblasti dopravy a komunikácie vytvárajú konkurenciu tlačiarní z Indie a Číny pre podniky, ktoré sa venujú niektorým oblastiam, kde nie je časový tlak pri uvádzaní na trh (najmä rozličné kategórie kníh). Zdá sa tiež, že sprostredkovatelia v snahe získať najnižšiu cenu majú stále silnejšiu tendenciu zadávať objednávky ázijským tlačiarňam a podporujú tak deflačnú tendenciu, ktorá negatívne ovplyvňuje investovanie. Spoločne s čoraz častejším uverejňovaním katalógov online namiesto tradičnej papierovej formy ovplyvňuje tento vývoj nepriaznivo európske odvetvie hĺbkotlače a rotačného ofsetu.

2.4 Podľa posledných údajov Eurostatu zahŕňa európsky polygrafický priemysel 132 571 podnikov a zamestnáva viac ako 853 672 pracovníkov ([2]), pričom sedem krajín (Veľká Británia, Nemecko, Francúzsko, Taliansko, Belgicko, Holandsko a Španielsko) zamestnáva 80 % celkového počtu pracovníkov v EÚ 25. Viac ako 95 % európskych polygrafických podnikov zamestnáva menej ako 50 osôb, teda celkovo 60 % všetkých zamestnancov v odvetví, zatiaľ čo menej ako 1 % podnikov zamestnáva viac ako 250 pracovníkov, čo prestavuje približne 13 % všetkých zamestnancov. Na vytvorenie ucelenejšieho a presnejšieho obrazu o situácii v odvetví by však boli potrebné podrobnejšie číselné údaje, ktoré v súčasnosti nie sú k dispozícii.

([2]) La compétitivité des industries graphiques européennes (*Konkurencieschopnosť európskeho polygrafického priemyslu*), Európska komisia (2007).

2.5 Toto stanovisko, ktoré sa venuje hlavne rotačnému ofsetu a hĺbkotlači z dôvodu výrazného počtu „tlačovín“ alebo publikácií, nezahŕňa celú problematiku tlače novín a obalov, ktoré sú kvôli typu produktov považované za osobitné trhy. Veľa denníkov má vlastné tlačiarne, a preto majú len okrajový vplyv na trh. Odvetvie rotačného ofsetu a hĺbkotlače zahŕňa polygrafické podniky, ktoré produkujú veľké množstvo produktov. Rotačný ofset a hĺbkotlač sú odlišné tlačiarenské postupy, ktoré si vyžadujú odlišné stroje. Ofset sa používa vo veľkých podnikoch – rotačný ofset, ako aj v malých podnikoch – hárkový ofset. Európsky rotačný ofset a hĺbkotlač spolu predstavujú 56 % celého klasického tlačiarenského trhu v Európe ([3]). Tieto veľké podniky tlačia knihy, telefónne zoznamy, katalógy a časopisy zvyčajne vo veľkom množstve, ktoré sa pohybuje od 10 000 do 300 000 kusov.

2.6 Polovica výroby sa týka časopisov, ďalšia polovica predovšetkým katalógov, reklamných materiálov a kníh. Na celkovú produkciu je potrebných 5 miliónov ton papiera. Pri tlači väčšiny časopisov v Európe sa využíva hĺbkotlač, rovnako ako pri rôznych typoch obalov. Celková ročná kapacita európskeho odvetvia hĺbkotlače je viac ako 5 miliónov ton, pričom 80 % tejto kapacity je rozložených len v 5 krajinách. Celkový počet rotačiek v Európe je 222.

2.7 V Európe je odvetvie rotačného ofsetu a hĺbkotlače charakterizované existenciou veľkých podnikov, či už pri rotačnom ofsete (približne 30 podnikov v Európe), ako aj pri hĺbkotlači (približne 25 podnikov v Európe). Navzájom si konkurujú, v snahe zvýšiť svoj podiel na trhu pri celkovom klesajúcom dopyte. V posledných rokoch sa hĺbkotlač vyrovnáva s narastajúcou konkurenciou rotačného ofsetu. Podniky sú pod čoraz silnejším tlakom a sociálni partneri musia rokovať o rekvalifikácii pracovníkov, pričom sa v maximálnej miere snažia zachovať zamestnanosť, pracovné podmienky a mzdy.

3. **Dôvody**

3.1 Problémy, s ktorými sa musí vyrovnať celý európsky polygrafický priemysel, sú ešte vypuklejšie v odvetví rotačného ofsetu a hĺbkotlače, ktoré zasiahli štrukturálne a zároveň konjunkturálneho výzvy: celkový vývoj mediálneho priemyslu s rastúcim vplyvom internetu, ktorý obmedzuje trh tlačených médií v oblasti informácií, nadmerná kapacita a investovanie a koncentrácia.

3.2 *Celkový vývoj mediálneho priemyslu*

3.2.1 Objem výroby by mal v najbližších rokoch naďalej klesať kvôli rozvoju publikovania na internete, internetovej reklame a zmene správania čitateľov, ktorú tento vývoj vyvolal. V posledných piatich rokoch sa potvrdila tendencia poklesu výroby telefónnych zoznamov a katalógov. Táto výroba je však pre európske odvetvie rotačného ofsetu a hĺbkotlače kľúčová. Ak bude táto tendencia pokračovať, dôjde k novým reštrukturalizáciám, fúziám a zatváraniu podnikov, ktoré budú sprevádzané ďalším rušením pracovných miest.

3.2.2 V posledných desiatich rokoch zaznamenala európska výroba časopisov „celkový pokles charakterizovaný nižším predajom a znižovaním cien“ ([4]). Navyše, podľa Intergrafu štyri zo šiestich hlavných krajín produkujúcich časopisy zaznamenali v období medzi rokmi 2001 a 2004 pokles, s výnimkou Španielska a Talianska, kde sa zaznamenal mierny nárast. Najnovšie údaje ukazujú, že talianske a španielske trhy v súčasnosti zaznamenávajú pokles. V roku 2009 investície do reklamy v periodikách v Taliansku poklesli o 28,7 % (Nielsen), zatiaľ čo produkcia časopisov sa znížila o 10,5 % (Istat). Ide o vývoj, ktorý pretrváva doposiaľ a bude pokračovať, pokiaľ bude v odvetví existovať nadmerná kapacita. Nakoľko sa podniky zameriavajú na špecializovanejšiu verejnosť, aby dosiahli lepšiu predajnosť, objednávajú nižší počet výtlačkov, čo má negatívny vplyv na odvetvie rotačnej tlače a hĺbkotlače, keďže náklady je možné ušetriť len pri veľmi veľkom počte výtlačkov.

3.2.3 Vydavatelia denníkov znížili počet titulov z dôvodu poklesu čitateľov. Vo Veľkej Británii bolo tak v roku 2008 zrušených 53 titulov, najmä bezplatných týždenníkov. Niektoré vydavateľské skupiny ponúkajú predplatné, ktoré zahŕňa papierovú aj internetovú verziu, v snahe o doplňovanie týchto dvoch foriem šírenia informácií a reklamy. Hoci je v tejto fáze predčasné vynášať jasné závery, tento krok by mohol spomaliť úpadok odvetvia a azda podporiť rekvalifikáciu niektorých pracovníkov.

3.2.4 Papier predstavuje viac ako polovicu nákladov na tlač v Európe a keďže ho podniky nakupujú individuálne, len ťažko môžu bojovať proti skupinovým nákupom, ktoré využívajú podniky v juhovýchodnej Ázii. Spoločnosť „Stationers' and Newspaper Makers' Company“ vo svojej nedávnej správe odhaduje, že do roku 2020 poklesne dopyt po novinovom papieri o polovicu (56 %). Rovnaká správa uvádza, že dopyt po časopisoch by mal poklesnúť približne o tretinu z dôvodu nárastu publikovania na internete a súvisiacich vplyvov na reklamu, nehovoriac o vplyve internetových médií na časopisy o obchode a podnikaní ([5]).

([3]) La compétitivité des industries graphiques européennes (*Konkurencieschopnosť európskeho polygrafického priemyslu*), Európska komisia (2007).

([4]) La compétitivité des industries graphiques européennes (*Konkurencieschopnosť európskeho polygrafického priemyslu*), Európska komisia (2007).

([5]) The Future of Paper and Print in Europe (*Budúcnosť papiera a printových médií v Európe*), Stationers' and Newspaper Makers' Company (2009).

3.2.5 V minulosti mali veľké vydavateľstvá vlastné tlačiarne, kde tlačili svoje publikácie. Počas posledných desiatich rokov veľa z nich predalo svoje aktíva, aby sa mohli zamerať na kľúčové činnosti. Dnes sú vydavateľstvá, ktoré majú vlastné tlačiarne, raritou. Navyše niekedy zadávajú tlačiarenské práce prostredníctvom sprostredkovateľov, a to tlačiarňam s najnižšou cenou. Táto tendencia sa prejavuje ďalším tlakom na polygrafické podniky, čo znásobuje ťažkosti už beztak oslabeného odvetvia. Nadmerné kapacity umožňujú veľkým a dôležitým vydavateľstvám presadzovať znižovanie nákladov, čím následne znižujú marže polygrafických podnikov, čo zasa negatívne ovplyvňuje mzdy pracovníkov.

3.2.6 Vydavatelia katalógov a periodík vyvíjajú podobný tlak na ceny pri výrobe svojich produktov. Vzhľadom na silnú konkurenciu pri každej zmluve sa väčšina tlačiarní snaží znižovať náklady predovšetkým znižovaním mzdových nákladov, čo vedie k horším pracovným podmienkam.

3.2.7 Finančná kríza má negatívny vplyv na prístup k úverom pre tlačiarne, ktoré sú v bankách znevýhodnené kvôli nepriaznivému imidžu. Kríza navyše prináša so sebou aj nižšie rozpočty na reklamu, čo negatívne ovplyvňuje objem ich činnosti.

3.2.8 Hoci by to bolo žiaduce, diverzifikácia činností tlačiarní sa zdá byť zložitá. Väčšina z nich si v súčasnej situácii nemôže dovoliť investovať, najmä do činností pred tlačením („prepress“) z dôvodu chýbajúcich finančných prostriedkov a priestorov.

3.2.9 Naopak sa zdá, že malé a stredné podniky sa dokážu lepšie prispôsobiť štrukturálnym zmenám a konjunkturálnym ťažkostiam vďaka väčšej flexibilite operačných postupov, pričom ľahšie zohľadňujú potreby diverzifikovanejšej klientely. V budúcnosti by tieto podniky mohli prispieť k profesionálnej reintegrácii pracovníkov veľkých podnikov, ktorí prídu o zamestnanie a ktorých počet je ťažké odhadnúť.

3.3 *Nadmerná kapacita a nadmerné investovanie*

3.3.1 Nárast nadmernej kapacity ([6]) na európskom trhu rotačného ofsetu a hĺbkotlače, ktorý vyplýva z poklesu dopytu na európskom trhu a z nadmerného investovania, negatívne vplýva na nízke marže podnikov. Tam, kde sa prejavil už skôr, jestvuje riziko, že budú prijaté drastickejšie opatrenia na znižovanie nákladov v zúfalej snahe udržať marže alebo prežiť. Je mnoho podnikov, ktoré sú v snahe obmedziť straty nútené prijať predajné ceny nižšie ako ich celkové náklady.

([6]) Gennard, J. The Impact of the financial crisis on the European graphical industry (*Vplyv finančnej krízy na európsky polygrafický priemysel*) (2009).

3.3.2 Podľa štúdie UNI Europa Graphical poklesla polygrafická produkcia v roku 2008 na úroveň roku 2004 ([7]). Napriek tejto nepriaznivej tendencii nakúpili v období rokov 2005 – 2008 európske podniky venujúce sa hĺbkotlači 28 nových strojov. Tieto investície samozrejme sčasti reagovali na určité stratégie spojené napríklad s potrebou obnovy materiálu, potrebou reagovať na nové požiadavky trhu, ako aj s potrebou disponovať dodatočnými kapacitami pri prípadnom nárazovom náraste produkcie. Tieto stroje tlačia efektívnejšie, čím zvyšujú nadmernú kapacitu odvetvia, ktorá podľa odhadov zodpovedala pred krízou úrovni 15 až 20 % ([8]). Dnes predstavuje nadmerná kapacita 25 až 30 %.

3.3.3 Podľa nemeckého odborového združenia Ver.di posilnilo rozšírenie polygrafických kapacít v Európe ničivé konkurenčné tlaky. V jeho analýze sa okrem toho uvádza, že tieto investície len zintenzívnili tlak na znižovanie nákladov a vytlačenie konkurentov z trhu, čo sa už premietlo do masívneho prepúšťania.

3.3.4 Nadmerná kapacita a nadmerné investovanie už zapríčinili niekoľko bankrotov. Jeden z podnikov, Quebecor World, bol jedným z hlavných polygrafických podnikov v Európe a zamestnával približne 20 000 ľudí vo svete. V roku 2008 ohlásil Quebecor Worlds úpadok z dôvodu príliš silnej konkurencie a narastajúceho využitia digitálnej tlače. V roku 2009 splatil podnik dlhy a premenoval sa na World Color, pričom svoje európske aktivity postúpil investičnému fondu HHBV. Okrem týchto bankrotov viaceré podniky riešia problémy fúziami, ktoré viedli k reštrukturalizáciám v odvetví, a tie zapríčinili rušenie pracovných miest.

3.3.5 Podobne ako v iných odvetviach, hospodárska kríza vážne ovplyvnila rokovania o mzdách v roku 2009. Hoci sa pracovné miesta udržali, silné tlaky na pracovníkov v snahe znížiť náklady na pracovnú silu majú negatívny vplyv na pracovné podmienky a odmeňovanie. Kolektívne rokovania v roku 2009 viedli k priemernému 0,9-percentnému zníženiu kúpnej sily pracovníkov polygrafického priemyslu ([9]). Rozšírenie trhu prispelo k intenzívnejšiemu roztočeniu negatívnej špirály zahŕňajúcej ceny, náklady na pracovnú silu a k vyostreniu konkurenčného prostredia.

3.4 *Koncentrácia*

3.4.1 V posledných rokoch poklesol počet podnikov vyrábajúcich papier, tlačiarenské farby a tlačiarenské stroje, čo viedlo k silnejšej koncentrácii a umožnilo dodávateľom ľahšie si diktovať podmienky.

([7]) Európska konferencia o rotačnej tlači a ofsetovej tlači, 16. – 20. marca 2009, Verona (Taliansko).

([8]) Tamtiež.

([9]) Správa o kolektívnych rokovaniach UNI Europe, J. Gennard (2009).

3.4.2 Nedávna štúdia o európskom polygrafickom priemysle poukázala na to, že nadmerné kapacity a investovanie, nízky dopyt, nižšie ceny produktov, klesajúce obraty a narastajúca konkurencia na trhu viedli k fúziám, akvizíciám a ďalším bankrotom ([10]).

3.4.3 Fúzie a akvizície vedú k ďalšiemu rozširovaniu podnikov, ktoré sú ešte väčšmi rozhodnuté zlikvidovať konkurentov. V roku 2005 tak vznikol Prinovis – najväčší podnik hĺbkotlače v rámci európskeho polygrafického priemyslu, ktorý fúziou polygrafických aktivít vytvorili mediálne skupiny Bertelsmann, Gruner + Jahr a Springer. Okrem toho sa skupina Schlott AG stala druhou najvplyvnejšou v odvetví hĺbkotlače v Európe vďaka akvizíciám podnikov (REUS v Plzni, Česká republika), ako aj kapacít v oblasti viazania a tlače (Biegelaar, NL) v rokoch 2006 a 2007. Začiatkom roka 2008 prevzala holandská investičná skupina európske polygrafické aktivity firmy Quebecor. Britská skupina Polestar hľadá partnerov, aby posilnila svoje postavenie na trhu

4. **Vyhliadky do budúcnosti**

4.1 Všetky tieto ťažkosti stavajú odvetvie rotačného ofsetu a hĺbkotlače do zložitej situácie, ktorá spôsobí dlhodobé škody, ak zodpovední činitelia spoločne so zainteresovanými stranami nebudú rýchlo a spoločne konať. Všetci sociálni partneri dospeli k záveru, že ak sa má toto odvetvie dlhodobo rozvíjať, potrebuje reorganizáciu a reštrukturalizáciu. Je pravdepodobné, že v najbližších desiatich rokoch sa objavia ďalšie racionalizačné opatrenia s mnohými prepúšťaniami. Sociálni partneri sa preto domnievajú, že iniciatívy treba vykonávať teraz, aby zabezpečili, že krízu, ktorá zasiahla odvetvie, sa podarí zvládnuť čo najlepšie v záujme zamestnávateľov a pracovníkov. Kríza je tak vážna, že v súčasnosti odbory skúmajú jej dôsledky a usilujú sa vypracovať konštruktívne stratégie na zachovanie zamestnanosti, pripravovať rekvalifikačné kurzy, zabrániť zhoršeniu pracovných podmienok a zachovať úroveň miezd.

4.2 Európska komisia navrhla v roku 2007 po dohode s profesionálnymi združeniami šesťbodový akčný plán pre polygrafický priemysel:

1) podpora dynamiky európskeho polygrafického priemyslu na globalizovanom trhu;

   a) partnerstvá a spojenia;

   b) spravovanie výrobných nákladov

2) rozvoj služieb s veľkým prínosom pre klientov;

3) lepšia odborná príprava;

4) posilnený európsky referenčný rámec – štandardizácia a harmonizácia;

5) lepšia koordinácia v oblasti výskumu a inovácií;

6) zlepšenie obrazu polygrafického priemyslu.

EHSV plne podporuje tento návrh, ktorý je vo veľkej miere aktuálny a vyjadruje potešenie nad dosiahnutými výsledkami. Vzhľadom na ťažkosti v odvetví, ktoré ešte posilnila kríza a recesia vo všetkých členských štátoch EÚ sa domnieva, že by sa mali prijať určité urgentné opatrenia, ktoré by riešili krátkodobé výzvy.

4.3 Finančná kríza navyše posilnila nevyhnutnosť plánovanej a koordinovanej reakcie sociálnych partnerov. Viac než kedykoľvek predtým je potrebné definovať skutočnú európsku priemyselnú politiku, ktorá by vychádzala z návrhu Komisie. Nie je žiaduce, aby sa posilňoval proces koncentrácie viac, ako je potrebné, hoci je nevyhnutné začať s konsolidáciou a zmenami, vrátane skrátenia pracovného času tak, aby sa zachoval čo najväčší počet pracovných miest. Je tiež potrebné pripraviť efektívne možnosti rekvalifikácie a internej a externej mobility. V súlade s nariadením ES č. 2658/2000, ktoré v súčasnosti prechádza revíziou, by sa mali uzatvárať špecializované dohody medzi podnikmi, ktoré netvoria viac ako 20 % trhu, aby sa zlepšili výrobné technológie a dosiahli úspory podporujúce ich životnosť.

4.4 Mohla by sa preskúmať činnosť sprostredkovateľov a ich vplyv na určovanie cien. Zásada voľnej a nenarušenej hospodárskej súťaže by sa mala uplatňovať pri súčasnom dodržiavaní pracovných noriem a spravodlivého odmeňovania, pričom by sa mali zároveň dodržiavať dohovory a kolektívne zmluvy všade tam, kde v EÚ existujú.

4.5 Nadmerné kapacity odvetvia musia byť koordinovane znižované. Sociálny dialóg a kolektívne vyjednávania musia prebiehať na všetkých úrovniach v každej krajine, aby sa reštrukturalizácia riadila na základe sociálne prijateľných usmernení. Okrem toho zahájenie formálneho a štruktúrovaného dialógu na európskej úrovni poukazuje na akútnu potrebu nájsť riešenia zodpovedajúce problémom, pred ktorými stojí táto profesia. EHSV pripomína, že sektorový sociálny dialóg sa môže premietnuť do prijatia stanoviska, spoločných vyhlásení, usmernení, kódexov pravidiel, chárt a dohôd.

4.6 Finančná a logistická pomoc Európskej komisie je nevyhnutná pre budúce zachovanie fungujúceho a prosperujúceho odvetvia rotačného ofsetu a hĺbkotlače v Európe. EHSV vyzýva podniky, aby požiadali o dostupnú európsku pomoc prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu, EFRR, Európskeho fondu na prispôsobenie sa globalizácii a Európskeho fondu pre výskum a inováciu. Bolo by tiež žiaduce zhodnotiť možnosti príspevku Európskej investičnej banky pri financovaní

([10]) J. Gennard, Annual Collective Bargaining Survey (*Prieskum o ročnom kolektívnom vyjednávaní*), UNI Europa (2008).

prispôsobovania sa podnikov na činnosti vyžadujúce nové technológie. Žiaduce využívanie rozličných systémov pomoci musí mať jediný cieľ – uľahčiť premeny, a nie nepriamo financovať relokácie.

4.7 V najbližšom období navrhuje EHSV štyri iniciatívy:

4.7.1 Vytvorenie skupiny pre reflexiu na vysokej úrovni, ktorú by tvorili zástupcovia priemyslu, pracovníkov a vedcov s cieľom lepšie zhodnotiť, akú formu by mohol dosiahnuť polygrafický priemysel v strednodobom horizonte a predniesť návrhy nového modelu podnikov, ktorý je potrebný do budúcnosti.

4.7.2 Usporiadanie konferencie všetkých zainteresovaných strán s cieľom spoločne zhodnotiť situáciu a určiť krátkodobé vyhliadky. Sociálni partneri by mohli mať za úlohu vypracovať možné scenáre vývoja tejto profesie a navrhnúť krízové opatrenia na zabezpečenie udržateľného fungovania trhu.

4.7.3 Nezávislá štúdia financovaná Komisiou v rámci európskeho sektorového sociálneho dialógu, venovaná strednodobej a dlhodobej budúcnosti odvetvia, ktorá by zohľadňovala najmä nové technológie, zmeny v správaní spotrebiteľov, ako aj stratégie dodávateľov a odberateľov.

4.7.4 Vytvorenie monitorovacieho strediska alebo sektorovej rady na sledovanie povolaní a kvalifikácií, aby sa mohli zhrnúť potreby súčasných a budúcich povolaní. Dobrý prehľad o požadovaných kvalifikáciách je absolútnou nevyhnutnosťou pri stanovovaní opatrení v oblasti vhodnej odbornej prípravy a rekvalifikácií.

4.8 Na zabezpečenie efektívneho sledovania vývoja tejto profesie by mala Komisia používať spoľahlivý systém získavania informácií a údajov, ku ktorému by mali prístup aj zainteresované strany.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Transformácia a vyhliadky pododvetvia textilných služieb v Európe“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/17)

Spravodajca: **Antonello PEZZINI**

Pomocný spravodajca: **Peter BOOTH**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 18. februára 2010 podľa článku 29 ods. 2 svojho vnútorného poriadku rozhodol vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Transformácia a vyhliadky pododvetvia textilných služieb v Európe“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 1. júla 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 138 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 6 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania** [1]

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) zdôrazňuje význam, ktorý má sľubne sa rozvíjajúci priemyselný sektor textilných služieb v Európe jednak z hospodárskeho a technologického hľadiska, jednak vďaka úzkemu prepojeniu s miestnymi kontextom výroby a zamestnanosti, čo by mohlo výrazne a trvalo prispieť k rozvoju európskeho hospodárstva, ktoré by zaručilo zamestnanosť a hospodársku a sociálnu súdržnosť.

1.2 EHSV žiada, aby Európska nadácia pre zlepšovanie životných a pracovných podmienok spustila pilotný projekt, ktorého cieľom by bolo zmapovanie geografického rozloženia podnikov sektora a ich veľkosti a životných a pracovných podmienok zamestnancov, ako aj rozsahu neformálneho hospodárstva v sektore. Zároveň EHSV žiada, aby sa dôkladne preskúmala klasifikácia NACE v sektore, aby sa zabezpečilo jeho zodpovedajúce vymedzenie v záujme sledovania vývoja v oblasti hospodárstva, sociálnej sféry a zamestnanosti.

1.3 V kontexte iniciatív Európa 2020 zameraných na boj proti globálnemu otepľovaniu EHSV odporúča Európskemu parlamentu, Rade a Komisii, aby sa pri vypracúvaní nových environmentálnych ustanovení náležite zohľadnili trvalá udržateľnosť a efektívne využívanie zdrojov priemyselného odvetvia textilných služieb a jeho potenciál pri vytváraní pracovných miest a investičných príležitostí.

1.4 Výbor pokladá za nevyhnutné rozvíjať štruktúrovaný sociálny dialóg na európskej, národnej, resp. regionálnej úrovni, a navrhuje finančnými príspevkami EÚ podporovať siete na výmenu osvedčených postupov:

— na rozvoj kvalifikácie a odbornosti, ako aj príslušných vzdelávacích požiadaviek, čo by malo byť vymedzené v rámci špecifického opatrenia Cedefop,

— na vymedzenie nediskriminačných pracovných, bezpečnostných a zdravotných podmienok s podporou Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci so sídlom v Bilbao,

— na zabezpečenie primeraného zastúpenia sociálnych partnerov tohto odvetvia v európskom výbore pre služby v oblasti údržby.

1.5 Výbor zdôrazňuje, že je dôležité správne uplatňovať ustanovenia EÚ týkajúce sa informovanosti zamestnancov a konzultácií s nimi, ako aj náležite zakladať a riadiť európske podnikové výbory, a zároveň je na európskej úrovni potrebné rozvinúť participatívne výhľadové plánovanie s podporou Inštitútu pre technologický výskum budúcnosti so sídlom v Seville.

1.6 Dodržiavanie európskych environmentálnych a sociálnych noriem pri „ekologických a sociálnych“ verejných obstarávaniach v súlade s plným a transparentným uplatňovaním príslušných ustanovení je podľa výboru nevyhnutným predpokladom správneho rozvoja sektora a celého reťazca rešpektujúceho normy kvality po technickej i sociálnej stránke, najmä s ohľadom na systém subdodávateľov a zodpovednosti, ktoré sa týkajú celého certifikovaného dodávateľského reťazca.

[1] Doplňujúce informácie týkajúce sa tohto stanoviska v podobe, v ktorej boli prezentované počas verejných diskusií, prílohy s technickými údajmi resp. výsledky štatistických prieskumov sú k dispozícii na tejto internetovej stránke Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru: http://www.eesc.europa.eu/sections/ccmi/Hearingsandconferences/Textile_2010/index_en.asp

1.7 Výbor žiada, aby sa vyhradil primeraný priestor

— v ročných pracovných programoch v rámci 7. rámcového programu pre výskum, technický rozvoj a demonštračné činnosti,

— v rámci viacročného programu pre konkurencieschopnosť a inováciu,

— v štrukturálnych fondoch

na projekty technologickej a organizačnej inovácie sektora, najmä pokiaľ ide o efektívne využívanie a šetrenie zdrojov, integrovanú logistiku a sledovateľnosť poskytovaných produktov, a to aj pomocou logistických aplikácií systému Galileo. EIB by mala uľahčiť investovanie najmä pre MSP.

1.8 EHSV žiada, aby sa európske normalizačné orgány naďalej snažili vypracovať technické normy, kladúce čoraz náročnejšie environmentálne, sociálne a technologické požiadavky na celý sektorový reťazec, a to aj na základe mandátov Európskej komisie, s cieľom zaručiť kvalitu výrobkov, postupov a služieb, aby sa to pozitívne odrazilo na pracovných podmienkach vzťahujúcich sa na zamestnancov.

1.9 EHSV sa nazdáva, že by bolo vhodné využívať príspevky zo štrukturálnych fondov na regionálnej úrovni na inovačné posilnenie sietí európskych priemyselných zoskupení v tomto sektore a na rozvoj bilaterálnych orgánov, podľa vzoru úspešných projektov v rôznych členských krajinách, najmä na účely vzdelávania a odbornej prípravy, a to aj v jazykovej oblasti.

1.10 Výbor pokladá za dôležité šíriť a vymieňať osvedčené postupy, ako napr. zakladanie bilaterálnych úradov pôsobiacich v rôznych národných kontextoch, ktoré zaznamenali úspech pri podpore ľudských zdrojov v tomto sektore.

1.11 EHSV zdôrazňuje význam európskej osvetovej kampane o bezpečnosti pri práci, o transparentnosti priemyselného odvetvia textilných služieb z hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho hľadiska, ako aj o pracovných podmienkach a vyhliadkach v tomto sektore pri plnom uplatňovaní Charty základných práv, najmä práv na združovanie v odboroch a na kolektívne vyjednávanie.

1.12 Výbor odporúča Európskemu parlamentu, Rade a Komisii, aby vypracovali strategický rámec pre priemyselný sektor textilných služieb a využili pri tom skutočnosť, že rozvoj hospodárstva, výroby a zamestnanosti v tomto sektore je v plnom súlade s cieľmi 20-20-20 vytýčeným do roku 2020 v oblasti trvalo udržateľného rastu.

2. **Úvod**

2.1 Priemyselný sektor textilných služieb zahŕňa širokú a pestrú škálu priemyselne organizovaných podnikov, ktoré vykonávajú tieto činnosti:

— priemyselné práčovne a čistiarne, ako aj požičovne textilných výrobkov pre výrobné podniky, poskytovateľov služieb a občanov,

— požičiavanie, oprava a ošetrovanie/údržba pracovných odevov a kombinéz, uniforiem a ochranných a bezpečnostných odevov,

— pranie, požičiavanie, oprava a apretúra bielizne pre hotely, reštaurácie a kaviarne,

— pranie, požičiavanie, sterilizácia, oprava a apretúra odevov a bielizne zdravotníckeho, ošetrovateľského a opatrovateľského personálu v zdravotníckych zariadeniach, domovoch dôchodcov a komunitných centrách,

— požičiavanie, sterilizácia chirurgického a textilného vybavenia a príprava/dodávanie súprav sterilných zdravotníckych pomôcok,

— dodávanie, požičiavanie a oprava ľahko používateľných a vysoko pohodlných inteligentných textilných výrobkov,

— priemyselná apretúra, filtre, pohlcovače prachu a príbuzné textilné služby pre výrobné zariadenia a sterilné obrábacie komory,

— hygienicko-zdravotnícke a doplnkové/alternatívne služby aplikované na textilné výrobky,

— apretúra a špecifické služby súvisiace so sektorom módy.

2.2 Služby priemyselných práčovní majú zásadný význam pre fungovanie mnohých podnikov súvisiacich so stravovacími službami a cestovným ruchom, ako napr. reštaurácií, hotelov, komunitných centier, výletných lodí atď., ale aj pre dodávky špičkových pokrokových ochranných textílií v rámci širokej škály spracovateľských a obchodných sektorov, pričom si zachovávajú silnú väzbu s územím a existuje len malé riziko ich relokácie mimo EÚ.

2.3 Služby práčovní sú dôležité aj pre textilný priemysel, pretože výrobcovia odevov potrebujú dať svoje výrobky otestovať a vyprať pred ich umiestnením na trh. Služby práčovní pre textilný priemysel by si vzhľadom na množstvo práce a absolútnu nevyhnutnosť zaručiť dokonalú kvalitu výsledkov prania vyžadovali prevádzkovateľov, ktorí by mali k dispozícii moderné zariadenia a odborne vyškolený personál pôsobiaci v zodpovedajúcich pracovných podmienkach.

2.4 Služby priemyselných práčovní pre hotely spočívajú v starostlivosti o všetky kusy bielizne a ich praní. Táto bielizeň si vyžaduje nepretržitý cyklus údržby a čistenia. Tento veľmi rýchly sled úkonov spôsobuje, že podnik, ktorý poskytuje pracie a čistiarenské služby, dokáže kvalitnou organizáciou svojej práce a profesionalitou svojich zamestnancov zvládať toto tempo bez najmenších oneskorení alebo odkladov.

2.5 K službám práčovní pribudli požičovne čoraz sofistikovanejších výrobkov, ktoré musia uspokojovať vyššie technické a funkčné nároky a spĺňať čoraz náročnejšie požiadavky v oblasti ochrany životného prostredia a technických predpisov, predovšetkým pokiaľ ide o ochranné vybavenie a dodávky moderného vojenského materiálu.

2.6 V celom priemyselnom odvetví textilných služieb sa v uplynulých rokoch rozvinuli dôležité systémy technologickej inovácie v rámci „B2B“ ako aj „B2C“ ([2]), jednak z hľadiska kvality a technicko-environmentálnych noriem tradičných dodávok – vrátane hygienicko-zdravotníckych – pre podniky hotelového a nemocničného sektora, jednak z hľadiska dodávok vyspelých „inteligentných“ ochranných textílií ([3]).

2.7 Tradičný sektor má pozoruhodné rozmery s obratom vo výške približne 9 miliárd eur (2007) a je sústredený do určitých geografických oblastí. Niekoľko nadnárodných spoločností ([4]) má v ňom dominantné postavenie, zatiaľ čo zostávajúca časť trhu je rozdrobená na veľké množstvo drobných podnikov, ktoré zväčša pôsobia lokálne. Ide o trh, ktorý zaznamenáva výrazný nárast obratu (približne 10 miliárd eur ročne), ako aj počtu pracovníkov sektora (viac než 200 000).

2.8 K výraznému rozmachu dochádza v sektore ochranných odevov s vysokým stupňom ochrany, ktorý súvisí s novou generáciou inteligentných textílií, ktorej základom sú inteligentné materiály, vyspelé výrobné postupy, funkčnosť spojená s vysokým stupňom pohodlia, prevencia a zabezpečovanie individuálnej ochrany osôb pred rizikami. Súčasný objem trhu s osobnými ochrannými pomôckami (OOP), ktorý je zahrnutý medzi najsľubnejšie „vedúce trhy EÚ“ ([5]), sa odhaduje na 9,5 – 10 miliárd eur. V tomto sektore pôsobí približne 200 000 zamestnancov podnikov priamo alebo nepriamo súvisiacich s výrobkami a službami v oblasti OOP.

2.9 Dopyt trhu po takýchto službách a výrobkoch závisí od existencie prísnejších predpisov, pokiaľ ide o úroveň osobnej ochrany na pracovisku, vyšší stupeň bezpečnosti a bezpečnostných požiadaviek platných pre všetkých zamestnancov a lepšie zaistenie ochrany osôb pred rizikami a nebezpečenstvom na pracovisku, rozšírenie kultúry spoľahlivosti a želanie predísť prípadným sťažnostiam.

2.10 Obzvlášť veľký význam má pozornosť, ktorú sektor venuje vplyvu spracovania textilu a poskytovaných textilných služieb na životné prostredie V priemyselnom sektore textilných služieb boli vykonané rôzne kontroly na zistenie jeho vplyvu na životné prostredie vo forme posúdenia životného cyklu (*Life Cycle Assessment*) ([6]).

([2]) Pozri „komplexné služby“ v stanovisku CESE 1192/2008 zo 17. júla 2008 (INT/412): Vývoj odvetvia služieb podnikom v Európe (prieskumné stanovisko).

([3]) Pozri EUROPA INNOVA – INNOVATION WATCH. Sectorial Innovation Foresight: Textile and Clothing – INTERIM REPORT JUNE 2009 s. 3 – 4 a 9 – 10.

([4]) Elis, Rentokil, Johnson Service, Davis, Alsco, HTS atď.

([5]) Pozri Lead Market Initiative for Europe/Mid-term progress report. SEC(2009) 1198 final, 9.9.2009.

([6]) Pozri prílohu 1 http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.textile-services-sub-sector-in-europe

3. **Účel tohto stanoviska z vlastnej iniciatívy**

3.1 Zámerom tohto stanoviska je preskúmať, za akých podmienok sa dosiahne rozvoj priemyselného sektora textilných služieb, ktorý by

— rešpektoval životné a pracovné podmienky ľudských zdrojov, najmä pokiaľ ide o zdravie a bezpečnosť,

— bol založený na štruktúrovanom sektorovom dialógu medzi sociálnymi partnermi na rôznych úrovniach,

— bol sprevádzaný rastúcou kvalifikáciou a odbornosťou zamestnancov a ponúkal vyhliadky na zamestnateľnosť na základe zvýšeného úsilia v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy,

— zaručil väčšiu ochranu životného prostredia a šetrnejšie zaobchádzanie s energetickými a vodnými zdrojmi počas celého životného cyklu a recyklácie výrobku,

— investoval do technologickej a logisticko-organizačnej inovácie v otvorenom prostredí, pričom by sa zabránilo zneužívaniu dominantného postavenia, čím by sa zaručilo priaznivé prostredie pre zakladanie a rozvoj malých a stredných podnikov,

— podporoval hospodársku súťaž založenú na kvalite a vypracovaní a uplatňovaní vyspelých technických a normatívnych predpisov,

— zaručil transparentnosť verejného obstarávania a súčasne plné rešpektovanie environmentálnych požiadaviek a sociálnych doložiek, najmä v subdodávateľskom reťazci

— zaručil väčšiu viditeľnosť a transparentnosť sektora, ktorá by prispela k vylepšeniu jeho imidžu.

3.2 EHSV usporiadal v Bruseli 11. mája 2010 verejnú diskusiu na túto tému, na ktorej sa zúčastnili predstavitelia odborov a podnikateľov tohto sektora na národnej a európskej úrovni, zástupcovia Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci so sídlom v Bilbao, a Európskej komisie (GR ENTR), bilaterálnych úradov pôsobiacich v rôznych národných kontextoch, ako aj jednotlivých reprezentatívnych veľkých výrobných podnikov a poskytovateľov služieb.

4. **Všeobecné pripomienky**

4.1 EHSV sa nazdáva, že jedným z východiskových predpokladov vypracovania stratégie a akčného plánu pre tento sektor je spustenie pilotného projektu na európskej úrovni, ktorého cieľom by bolo zmapovanie a posúdenie jednotlivých

vysoko diferencovaných segmentov európskeho priemyselného odvetvia textilných služieb a ich geografického rozloženia a rozdelenia podľa veľkosti na úrovni EÚ-27, kde je veľmi aktuálna problematika rovnosti pohlaví a chýbajúcej regulácie neformálneho sektora.

4.2 EHSV sa nazdáva, že by bolo potrebné nájsť vhodnejšiu definíciu sektora, ktorá by umožnila jeho jednoznačnejšie vymedzenie v rámci systému NACE EUROSTAT, aby sa tak dali lepšie sledovať hospodársky vývoj, investície a inovácia, zamestnanie a odborné kvalifikácie.

4.3 Priemyselný sektor textilných služieb je mimoriadne dynamický a v plnom rozmachu a jeho rozvojový potenciál úzko súvisí so zlepšením sociálno-kultúrneho kontextu a technicko-hospodárskych schopností podnikov.

4.4 EHSV pokladá za dôležité, aby európske normalizačné orgány vypracovali technické a legislatívne normy, ktoré by zaviedli čoraz náročnejšie environmentálne, sociálne a technologické štandardy na celý sektorový reťazec, a to aj na základe mandátov Európskej komisie v tejto súvislosti, s cieľom zaručiť kvalitu výrobkov, postupov a služieb, ako aj podmienok vzťahujúcich sa na zamestnancov, ako aj schopnosť presadiť sa v celosvetovej hospodárskej súťaži.

4.5 Rozvoj sektora musí mať možnosť profitovať zo štruktúrovaného dialógu na európskej, národnej, resp. regionálnej úrovni, ktorý by v súlade s uplatnením smerníc EÚ týkajúcich sa rovnoprávneho postavenia oboch pohlaví, organizácie pracovného času, informovanosti zamestnancov a konzultácie s nimi poukázal na spravodlivé pracovné podmienky, ktoré by tvorili spoločný základ v rámci sektora v Európe. EHSV sa nazdáva, že v sektore by sa mali lepšie a vyváženejšie zosúladiť zásady spokojnosti spotrebiteľa a motivácie v súvislosti so zamestnaním, ako je to v prípade niektorých vyspelých výrobných kontextov.

4.6 EHSV sa nazdáva, že nevyhnutným predpokladom rozvoja sektora je plné uplatňovanie Charty základných práv EÚ, najmä práv na združovanie v odboroch a na kolektívne vyjednávanie vo všetkých zložkách výrobného reťazca a odvetvia služieb v tomto sektore v rámci EÚ.

4.7 Výbor pokladá výmenu osvedčených postupov medzi subjektmi pôsobiacimi v členských štátoch za vhodný európsky trend a nazdáva sa, že by sa mali financovať európske nadnárodné projekty v tejto oblasti.

4.8 Ochrana životného prostredia musí byť pre tento sektor prioritou. Treba v ňom podporovať šírenie systému EMAS a environmentálnej značky (Ecolabel), ako aj uplatňovanie ustanovení normy ISO 14000.

4.8.1 Výsledky prieskumu v sektore za rok 2006 predstavujú výborné východisko na zamyslenie a analýzu na účely preskúmania vývoja rôznych sektorov ([7]), ale mali by byť pravidelne aspoň každé dva roky aktualizované a mali by obsahovať údaje o environmentálnom vplyve, ktoré by boli predložené Európskemu parlamentu a EHSV.

4.8.2 Bolo by potrebné plne zhodnotiť úsilie sektora pri šírení certifikácie EN 14065 s pomocou sociálnych partnerov v záujme boja proti nekalej hospodárskej súťaži, a regulovať trh a pomocou stimulov (aj daňových) šíriť osvedčené postupy s označením kvality.

4.8.3 Bolo by potrebné zohľadniť funkčnosť a pretrvávanie týchto čŕt počas celého životného cyklu textilného produktu pri výbere odevov, ktoré by mali prichádzať do úvahy ako riešenie „full service“.

4.8.4 EHSV pokladá za dôležité, aby sektor zohrával aktívnu úlohu pri používaní rozpúšťadiel a chemických látok, na ktoré sa vzťahujú právne ustanovenia EÚ REACH, rovnako ako aj pri uplatňovaní európskych predpisov týkajúcich sa vôd.

4.9 Výbor žiada, aby sa v ročných pracovných programoch v rámci 7. rámcového programu pre výskum, technický rozvoj a demonštračné činnosti, viacročného programu a rámcového programu pre konkurencieschopnosť a inováciu, ako aj pri opatreniach v rámci štrukturálnych fondov, vyhradil primeraný priestor na projekty technologickej a organizačnej inovácie sektora z hľadiska integrovanej logistiky a sledovateľnosti poskytovaných produktov, aj pomocou logistických aplikácií systému Galileo. EIB by mala uľahčiť investovanie najmä pre MSP.

4.10 Pri verejných obstarávaniach je potrebné zaručiť plné a transparentné uplatňovanie príslušných ustanovení, čo je základným predpokladom ekologického a sociálneho rozvoja sektora, najmä s ohľadom na systém subdodávateľov a zodpovednosti, ktoré sa musia týkať celého dodávateľského reťazca.

4.11 V rámci technologickej a logisticko-organizačnej inovácie je potrebné zaručiť otvorené prostredie, pričom treba predísť zneužívaniu dominantného postavenia, čím by sa zaručilo prostredie, ktoré by podnecovalo zakladanie a rozvoj malých a stredných podnikov.

4.12 Treba zaručiť rastúcu kvalifikáciu a odbornosť zamestnancov a vyhliadky na zamestnateľnosť na základe zvýšeného úsilia v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, zavedením participatívneho výhľadového plánovania s podporou Inštitútu pre technologický výskum budúcnosti so sídlom v Seville a zameraním príspevkov zo štrukturálnych fondov na rozvoj bilaterálnych orgánov vyjednávania na podporu vzdelávania, školenia zamestnancov a odbornej prípravy, a to aj jazykovej.

([7]) Pozri poznámku pod čiarou 5.

4.13 Bezpečnosť a zdravie na pracovisku musia byť jednou z priorít rozvoja kvality sektora: sociálni partneri v rámci odvetvia na európskej úrovni musia rozvíjať štruktúrovaný dialóg a musia nájsť primerané zastúpenie v európskom výbore pre bezpečnosť údržby.

4.14 Výbor žiada, aby Európska komisia čo najskôr predložila oznámenie týkajúce sa možnej európskej stratégie rozvoja hospodárstva a zamestnanosti v priemyselnom sektore textilných služieb s cieľom vypracovať akčný plán EÚ v tejto oblasti, nadviazaním na európsku iniciatívu vedúcich trhov, kde sa na textilné služby poukazuje v súvislosti s ich strategickými vyhliadkami na úspech.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Podpora udržateľných ekologických pracovných miest v rámci balíka opatrení EÚ týkajúcich sa klimatických zmien a energetiky“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/18)

Spravodajca: **pán IOZIA**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Podpora udržateľných ekologických pracovných miest v rámci balíka opatrení EÚ týkajúcich sa klimatických zmien a energetiky“.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 1. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 146 hlasmi za, pričom 4 členovia hlasovali proti a 10 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Zhrnutie stanoviska**

1.1 „Chcem dať jasne na vedomie, že investovaním do technológií s nízkym negatívnym vplyvom na klímu a vysokou energetickou účinnosťou získame hospodárske výhody. Otvárajú sa tu obrovské príležitosti.“

Connie Hedegaard, členka Komisie zodpovedná za opatrenia na ochranu klímy

1.2 Začiatok tretieho tisícročia kladie pred ľudstvo nové otázky o budúcnosti planéty. Riziká spojené s prebiehajúcimi klimatickými zmenami, nárast celosvetového dopytu po energii, vyčerpanie tradičných zdrojov energie v relatívne krátkodobom horizonte, zvýšené povedomie občanov, ktorí požadujú vhodné opatrenia na potláčanie a zmierňovanie negatívnych účinkov emisií skleníkových plynov, nastoľujú požiadavku prehodnotiť doterajší model rozvoja, znížiť spotrebu ako aj zvýšiť využívanie alternatívnych a obnoviteľných zdrojov energie, ktoré by prispeli k zníženiu emisií. Európske politické opatrenia by sa mali zamerať na rozvoj ekologickej, sociálnej a konkurencieschopnej Európy.

1.3 Potreba posilniť bezpečnosť zásobovania a znížiť závislosť od politicky nestabilných alebo konkurenčných geografických oblastí, ako aj sprievodná postupná zmena energetickej štruktúry v prospech čistých a obnoviteľných zdrojov energie, naznačujú, že nové ekologické hospodárstvo bude hnacou silou trvalo udržateľného rozvoja a rastu zamestnanosti, a prispeje k vytvoreniu novej hospodárskej, sociálnej a environmentálnej rovnováhy.

1.4 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) si v tomto stanovisku kladie za cieľ analyzovať vyhliadky „trvalo udržateľných ekologických pracovných miest“ a vytypovať vhodné nástroje na ich podporu a presadzovanie.

1.5 Ak sa má plne zhodnotiť vplyv týchto nových opatrení, treba mať na zreteli „prebytok“ v pomere medzi novo vytvorenými a zrušenými pôvodnými pracovnými miestami, t. j. tzv. „čierne remeslá“(uhoľné bane, výstavba a údržba tradičných elektrární atď.). Tento proces zmeny musia sprevádzať cielené opatrenia na udržanie výšky príjmov, opatrenia v oblasti odbornej prípravy a rekvalifikácie. Zamestnanci a občania musia nové ekologické hospodárstvo vnímať ako veľkú príležitosť. Jeho nosným princípom musí byť dôstojná práca a musí sa stať hnacou silou rozvoja, trvalo udržateľného po sociálnej, hospodárskej i environmentálnej stránke.

1.6 Európska stratégia prechodu na hospodársku a priemyselnú politiku s nízkym objemom emisií skleníkových plynov sa musí zakladať na dialógu medzi vládami, sociálnymi partnermi a občianskou spoločnosťou o témach ako hospodárske a priemyselné zmeny, investície do adekvátnych technológií na vytváranie nových a dôstojných pracovných miest, ako aj do nových ekologických zručností.

1.7 Nevyhnutnou podmienkou úspešnosti tejto stratégie je zapojenie celoštátnych i miestnych orgánov, podnikov a odborov do trvalého dialógu, aby sa zistil vplyv opatrení na zamestnanosť a trh práce. Bez zapojenia sociálnych partnerov a organizovanej občianskej spoločnosti nedôjde k žiadnemu pokroku. EHSV s uspokojením víta vytvorenie generálneho riaditeľstva pre opatrenia na ochranu klímy (CLIM), ktoré by malo koordinovať politické opatrenia Únie, a to tak vnútorné ako aj vonkajšie, súvisiace so zmierňovaním dôsledkov klimatických zmien a prispôsobovaním sa im.

1.8 EHSV považuje za nevyhnutné vytvoriť stály nástroj na konzultáciu s cieľom predvídať dosah sociálno-hospodárskej transformácie, koordinovať činnosť sektorových rád, posilniť dialóg medzi sociálnymi partnermi a verejnými orgánmi. Európskej environmentálnej agentúre by mala byť zverená aj zodpovednosť za skutočnú „sledovateľnosť“ emisií, ktorá by mala zahŕňať všetky úrovne výroby a prepravy podľa metódy LCA (posudzovanie životného cyklu) tak, ako to upravujú normy ISO série 14040 a vymedzuje zelená kniha KOM(2001) 68 v konečnom znení a oznámenie KOM(2003) 302 v

konečnom znení o integrovanej politike výrobkov, a ako sa nepriamo navrhuje aj v nariadeniach EÚ o EMAS [nariadenie (ES) č. 761/2001] a o environmentálnej značke [nariadenie (ES) č. 1980/2000].

1.9 Únia zohráva kľúčovú úlohu pri podpore ekologických pracovných miest. Pokiaľ ide o investície, musí podporovať politiku na podporu činností a odvetví, a spoločne s členskými štátmi sa angažovať za stabilnú legislatívu, ktorá by citeľne znížila administratívne zaťaženie a nespúšťala zo zreteľa požiadavky MSP. Pokiaľ ide o trh práce, musí presadzovať spustenie špecifických programov na podporu odbornej prípravy, ale najmä rekvalifikácie zamestnancov, ktorým v dôsledku priemyselných zmien hrozí strata súčasného zamestnania a úrovne príjmu. Členské štáty musia prostredníctvom daňových stimulov pre podniky i užívateľov a využívaním prostriedkov získaných obchodovaním s emisnými kvótami podporovať energetickú účinnosť, investície do obnoviteľných zdrojov energie a do rozvoja. Obzvlášť v tomto období krízy je neodkladne potrebná takáto politika.

1.10 Verejné obstarávanie zohráva dôležitú úlohu. Na tvorbe európskeho HDP sa podieľa viac než 15 %. Klauzuly zvýhodňujúce tovary a služby, ktoré sa vyznačujú ekologickou trvalou udržateľnosťou, môžu viesť trh k tomu, aby podnecoval rýchlejší rast investícií do technologickej inovácie.

1.11 Únia ako celok vyčleňuje zatiaľ príliš málo prostriedkov do výskumu, a to tak na úrovni EÚ ako i jednotlivých štátov. Menej než 2 % HDP oproti 2,6 % Spojených štátov amerických a 4 % Japonska. V Európe sú potrebné väčšie investície do výskumu a rozvoja a je nevyhnutné, aby sa tento výskum zameral na vytvorenie spoločnosti s nízkym objemom emisií skleníkových plynov.

1.12 Najväčší potenciál rozvoja majú všetky tradičné aktivity a povolania, ktoré sa môžu stať ekologickejšími. Tu prislúcha kľúčová úloha občianskej spoločnosti. Výchova mladých generácií k ochrane životného prostredia, odborné vzdelávanie, komunikácia a informovanie podnikov, zamestnancov a občanov sú základnými úvodnými aktivitami, ktoré sú nevyhnutným predpokladom rozvoja nového ekologického hospodárstva. EHSV sa aktívne angažuje pri podpore tejto činnosti prostredníctvom projektu Pinocchio.

1.13 Poľnohospodársky sektor by zo svojej strany mohol tiež prispieť významným dielom, a to tak pri transformácii výrobných modelov, ako aj rozvoji poľnohospodárstva a lesného hospodárstva a pestovaní biomasy. Ochrana územia a životného prostredia posúvajú poľnohospodárstvo a poľnohospodárske organizácie na popredné miesto v rámci osvetovej a informačnej kampane o výhodách a prínose nového ekologického hospodárstva.

1.14 Biomasa predstavuje zďaleka najvýznamnejší obnoviteľný zdroj energie. Údaje z roku 2008 vyzdvihujú rozhodujúcu prevahu biogenických zdrojov energie nad všetkými ostatnými obnoviteľnými zdrojmi energie na európskej úrovni. V EÚ-27 boli dve tretiny primárnej energie z obnoviteľných zdrojov, t. j. 66,1 % z celkového objemu 6 200 PJ, vyrobených z biomasy.

1.15 V období hospodárskych ťažkostí a obmedzených kapitálových zdrojov je potrebné sústrediť úsilie na obmedzený počet priorít, ktoré majú pre Európu zásadný význam z hľadiska konkurencieschopnosti na svetových trhoch, v záujme ochrany životného prostredia, a aby sa predišlo strate pracovných miest v nasledujúcich rokoch. Obnoviteľné zdroje energie, trvalo udržateľná doprava a budovy s minimálnymi emisiami CO_2 sú oblasti, ktoré EHSV považuje za prioritné.

1.16 Verejný sektor musí maximálnou mierou podporovať tieto oblasti počas prechodného obdobia. Nerozhodné politické opatrenia, nestabilný a nesúrodý legislatívny rámec, administratívne bariéry sú hlavnými prekážkami rozvoja ekologických aktivít a kvalitných a dôstojných pracovných miest.

2. **Úvod**

2.1 *Trh s energiou*

2.1.1 Finančná a hospodárska kríza nepochybne spomalila rozvoj aktivít súvisiacich s celým sektorom nových energetických zdrojov.

2.1.2 V roku 2009 došlo k radikálnemu poklesu transakcií na trhu so zemným plynom a ropou. Zaznamenal sa pokles hodnoty o 19 %, čo zodpovedá približne 90 mld. dolárov (World Energy Outlook, IEA 2009). Napriek tomuto ustrnutiu spotreby sa v prognózach naďalej ráta so 40 % zvýšením dopytu po energii do roku 2030, čím by sa dosiahla hodnota 16,8 miliárd ton ekvivalentu ropy (toe);

2.1.3 Fosílne energetické zdroje budú naďalej tvoriť viac než 77 % celkového nárastu dopytu v období rokov 2007 – 2030, pričom dopyt po rope by sa mal zvýšiť zo súčasných 85 miliónov barelov za deň (Mb/d) na 88 Mb/d v roku 2015 a až na 105 Mb/d v roku 2030.

2.1.4 Podľa WEO 2009 je možné bojovať proti klimatickým zmenám a obmedziť ich dôsledky, ale iba prostredníctvom dôkladnej transformácie energetického sektora. V správe agentúra predkladá „scenár 450“, v ktorom navrhuje podniknúť radikálne kroky s presným harmonogramom, s cieľom dlhodobo obmedziť koncentrácie oxidu uhličitého v atmosfére na 450 ppm (počet častíc na milión), čo by udržalo celosvetový nárast teploty na úrovni zhruba dvoch stupňov Celzia v porovnaní s hodnotami z predindustriálneho obdobia. Aby bol tento scenár realistický, podľa agentúry IEA by spotreba fosílnych palív musela dosiahnuť svoj vrchol okolo roku 2020. A zároveň by emisie oxidu uhličitého súvisiace s výrobou energií museli klesnúť z 28,8 gigaton v roku 2007 na 26,4 gigaton v roku 2030.

2.2 *Energetická účinnosť*

2.2.1 Programy Európskej únie v oblasti energetickej účinnosti si kladú za cieľ zníženie energetickej náročnosti o 3,3 % ročne v období rokov 2005 – 2020, čo by malo viesť k úspore vo výške 860 Mtoe ročne. Ide o ambiciózny cieľ, ktorého podmienkou by mali byť tam, kde je to možné, záväzné opatrenia, a ktorý si vyžaduje veľké investície, čo by však malo viesť k značnej úspore, ktorú Komisia odhaduje na rádovo 100 miliárd EUR ročne [Oznámenie Komisie: Akčný plán pre energetickú účinnosť: Využitie potenciálu, KOM(2006)545 v konečnom znení].

2.2.2 EHSV sa vo viacerých stanoviskách veľmi priaznivo vyjadril o európskych iniciatívach na šírenie programov v oblasti energetickej účinnosti ([1]). S poľutovaním však musel konštatovať aj nedostatok podobného nadšenia na strane členských štátov ([2]). Preto nanovo zdôrazňuje, že „často prehliadaným aspektom ekologických politických opatrení je ich hospodársky prínos. Ekologické hospodárstvo je jednoznačne jedným zo spôsobov, ako prekonať svetovú krízu. Rozvíjajúce sa ekologické hospodárstvo vytvára nové pracovné príležitosti. Člen Komisie Dimas uviedol, že ekologické investície vytvoria v EÚ v nasledujúcom desaťročí 2 milióny pracovných miest. Ekologické hospodárstvo preto nie je luxusom“ ([3]).

2.2.3 Komisia musí pristúpiť k preskúmaniu stratégie v oblasti energetickej účinnosti. Doteraz zaznamenaný pokrok neviedol k očakávanému prínosu. Relatívna stabilizácia ceny ropy, ktorá prešla z rekordnej hodnoty 147,27 USD zaznamenanej 11. júla 2008 na priemernú cenu 53,56 USD za barel v roku 2009 (v roku 2008 to bolo 91,48 USD za barel) (WTRG Economics), rozhodne nepodnietila investície.

2.2.4 Revízia smernice o energetickej účinnosti obytných a administratívnych budov, ktorá podstatne rozšíri okruh tých, ktorí budú musieť podniknúť štrukturálne zásahy pri novostavbách a rekonštrukciách obytných budov, ako aj nariadenia o emisiách z automobilov a pripravovaná legislatíva o ľahkých úžitkových vozidlách si vyžadujú značné úsilie priemyslu pri dosahovaní vytýčených cieľov v oblasti emisií, čo sa prejavuje v značnom náraste účinnosti a následnom znížení spotreby.

2.2.5 EurObserv'ER 2009 (The State of Renewable Energies in Europe. 9th EurObserv'ER Report) uverejnil analýzu priameho dosahu rôznych technológií súvisiacich s obnoviteľnými zdrojmi energie na zamestnanosť v 14 členských krajinách EÚ (Nemecko, Francúzsko, Španielsko, Dánsko, Švédsko, Taliansko, Rakúsko, Poľsko, Fínsko, Spojené kráľovstvo, Holandsko, Slovensko, Slovinsko a Luxembursko). V roku 2008 technológie v oblasti obnoviteľných zdrojov energie umožnili vytvoriť alebo udržať celkovo 660 000 pracovných miest. Z toho možno vyše 42 % (približne 278 000) pripísať na konto biogénnych energetických zdrojov (v užšom zmysle biomasy). Investovaním do biomasy sa vytvárajú trvalé pracovné miesta, znižuje energetická závislosť Európy a citeľne zlepšuje situácia v oblasti emisií CO_2.

([1]) Ú. v. EÚ C 10, 15.1.2008, s. 22 – 35.
([2]) Ú. v. EÚ C 77, 31.3.2009, s. 54 – 59, Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 39 – 42.
([3]) Ú. v. EÚ C 277, 17.11.2009, s. 20.

3. **Kríza a ekologické pracovné miesta**

3.1 Hospodárska kríza ťažko doľahla na verejné financie. Združený deficit eurozóny dosiahol 6,4 % v roku 2009 a Komisia ho odhaduje na 6,9 % v roku 2010. To si vyžaduje plány prísnych úsporných opatrení, ktoré by mali prinavrátiť výšku schodku v krátkom časovom horizonte do medzných hodnôt stanovených paktom stability. EHSV varuje pred rétorikou a politickou nečinnosťou, keď je reč o podnecovaní ekologického rastu.

3.2 K dispozícii je stále menej prostriedkov na pokračovanie v plánoch podpory energie z obnoviteľných zdrojov a v programoch na dosiahnutie energetickej účinnosti. Členské štáty budú musieť na programy na dosiahnutie energetickej účinnosti a na investície do obnoviteľných zdrojov energie v oblasti trvalo udržateľnej mobility a dopravy vo všeobecnosti vyčleniť viac než predpokladaných 50 % prostriedkov, ktoré získajú predajom svojich emisných kvót v rámci systému obchodovania ETS.

3.3 Hrozí, že boj proti klimatickým zmenám bude v očiach verejnosti neprávom zredukovaný len na zníženie spotreby. Treba zohľadniť energetickú návratnosť investícií (EROI) a prepojiť koncepciu trvalej udržateľnosti s koncepciou rozvoja, t. j. ide o nové hospodárstvo, ktorého cieľom však nie je „udržateľný hospodársky pokles“, či „kompatibilná nezamestnanosť“, ktoré nevyhnutne vedú k zníženiu životnej úrovne osôb bez toho, aby výrazným spôsobom ovplyvnili stav planéty.

3.4 Podniky, najmä MSP, musia čeliť aj nekompromisnému obmedzeniu ponuky úverov. Menej dostupných prostriedkov pre bežnú prevádzku takmer úplne znemožňuje rozvoj investícií do často nákladných reštrukturalizácií, ktorých návratnosť sa dá očakávať len po niekoľkých rokoch. Sú potrebné cielené podporné politické opatrenia.

3.5 MOP pri prezentácii svojho pohľadu na nedávnu iniciatívu Komisie(Duncan Campbell, riaditeľ oddelenia pre hospodársku analýzu a analýzu pracovných trhov) navrhla túto definíciu:

Ekologické pracovné miesta možno definovať ako pracovné miesta, ktoré zmenšujú škodlivý vplyv na životné prostredie:

— znižovaním spotreby energie, odpadových materiálov a vody,

— dematerializovaním hospodárstva a odstraňovaním emisií CO_2,

— znižovaním emisií skleníkových plynov,

— prijímaním opatrení na prispôsobenie sa klimatickým zmenám,

— ochranou a ozdravovaním ekosystému.

3.6 Podľa MOP, ktorá už niekoľko rokov v spolupráci s medzinárodnými organizáciami podnikateľov a odborov vypracúva hĺbkové odvetvové štúdie v oblasti ekologických pracovných miest, ide o tieto sektory, ktorých by sa táto téma mala týkať viac než iných:

Energetika	Integrovaný cyklus splyňovania/ sekvestrácia CO_2
	Kombinovaná výroba tepla a elektrickej energie (kogenerácia)
	Obnoviteľné zdroje energie (veterná, slnečná, geotermálna energia, biopalivá, malé vodné elektrárne) Palivové články
Doprava	Vozidlá s účinnejšími motormi
	Vozidlá na zmiešaný elektrický pohon a na palivové články
	Spoločné využívanie osobných motorových vozidiel
	Verejná doprava
	Bezmotorová doprava (bicyklom, pešo), zmena politiky využívania územia a modelov mestského osídlenia (znížením vzdialeností a závislosti od motorových dopravných prostriedkov)
Podniky	Kontrola znečisťovania (čistiace zariadenia a iné filtračné technológie)
	Efektívne využívanie energie a materiálov
	Ekologické výrobné techniky (vyhýbať sa toxickým látkam)
	Koncipovať výrobné cykly podľa metódy „od kolísky po kolísku“ (*Cradle to Cradle*) (uzavreté systémy podľa definície, ktorej autormi sú William McDonough a Michael Braungart)
Budovy	Osvetlenie, domáce spotrebiče a kancelárske zariadenia s vysokou energetickou účinnosťou
	Vykurovanie a chladenie pomocou slnečnej energie, solárne panely
	Rekonštrukcia starých budov pomocou nových technológií
	Ekologické budovy (energeticky účinné okná, izolácia, stavebné materiály, vykurovanie, vetranie a klimatizácia)
	Pasívne domy zásobované slnečnou energiou, nehnuteľnosti s nulovými emisiami
Hospodárenie s materiálmi	Recyklácia
	Rozšírenie zodpovednosti výrobcu, spätný zber výrobku a regenerácia
	Dematerializácia
	Životnosť a oprava výrobkov
Maloobchodný predaj	Presadzovanie výrobkov s vysokou energetickou účinnosťou a používanie ekologických označení
	Predajné miesta čo najbližšie k obytným štvrtiam
	Skrátenie prepravných vzdialeností na minimum (z miesta pôvodu výrobku po sklady)
	Nové hospodárstvo služieb (predaj služieb, a nie výrobkov)
Poľnohospodárstvo	Ochrana pôdy
	Účinné hospodárenie s vodou
	Ekologické metódy pestovania
	Skrátenie vzdialenosti medzi výrobcami a trhom
Lesné hospodárstvo	Opätovné zalesňovanie a plány opätovného zalesňovania
	Agrolesníctvo
	Trvalo udržateľné obhospodarovanie lesa a certifikácia
	Zastavenie odlesňovania

3.7 Ekologické povolania, ktoré sú vo väčšine prípadov aktivitami, sa musia vyznačovať vysokou úrovňou odbornej pripravenosti a profesionality.

4. **Hlavní aktéri a nasledovania hodné príklady**

4.1 Na jednej z verejných diskusií (EHSV, 23. marca 2010) niekoľko hlavných predstaviteľov združení prispelo do debaty cennými príspevkami.

4.2 Predseda bergamskej pobočky talianskeho živnostenského zväzu Confartigianato prezentoval „Ekologický týždeň energie“: 16 osvetových a diskusných podujatí, 80 rečníkov, stovky účastníkov s cieľom podrobnejšie preskúmať normatívne a technické aspekty úspory energie a environmentálnej udržateľnosti. Vynikajúci príklad úlohy, ktorú môžu a musia zohrávať profesijné združenia pri šírení osvety. Na podujatí boli prezentované nové služby venované energii, ako napr.: „kancelária pre energetické záležitosti“, ktorá poskytuje podnikom odborné poradenstvo, „sprievodca úverom“ s cieľom podporiť investície aj pomocou hypotekárneho konzorcia združenia, technická „odborná príprava“ v spolupráci s fakultou strojárstva univerzity v Bergame.

4.3 Zástupca WWF zodpovedný za európsku politiku v oblasti klímy a energetiky vo svojom príspevku vyzdvihol kladný vplyv ekologického hospodárstva na zamestnanosť, ktorý očakávajú štúdie vykonané touto organizáciou. Ochranárske organizácie sú samozrejme veľmi priaznivo naklonené politike podpory energetiky s nízkym, či dokonca nulovým objemom emisií CO_2.

4.4 Predseda poľského odborového zväzu pracovníkov baní a energetiky poukázal na riziká politiky, ktorá by príliš znevýhodňovala tzv. „čierne remeslá“. Je nevyhnutné udržať zamestnanosť pomocou iniciatív zameraných na vytváranie nových pracovných miest, ktoré by dokázali nahradiť zrušené pracovné miesta. Na tento problém treba nazerať z pohľadu rozdielu medzi novo vytvorenými a zrušenými pôvodnými pracovnými miestami. Aj otázke platov treba venovať veľkú pozornosť. Niektoré nové zamestnania sú menej platené a náklady na jeden kW vyrobený z uhlia sú o polovicu nižšie v porovnaní s obnoviteľnými zdrojmi energie. Bez primeraných politických opatrení na podporu zamestnanosti vzniká konkrétne riziko zdvojnásobenia miery nezamestnanosti v krátkom čase. Okrem toho sa musia naplánovať vhodné formy podpory mobility pracovníkov.

4.5 Predseda európskej federácie stavebného priemyslu vyhlásil, že európske podniky sa angažujú a prejavujú veľký záujem o podporu modernizácie a zefektívňovania obytných budov, ako aj verejných a súkromných budov určených na vykonávanie pracovnej činnosti. Požiadavkou tohto odvetvia nie je osobitná finančná pomoc, ale skôr stabilná legislatíva, nemeniaca sa počas viacerých rokov, ktorá by umožnila investičné plánovanie a vypracovanie obchodných plánov. Stavebný priemysel potrebuje primeraný a nepretržitý tok financií, na ktorý sa dá spoľahnúť, a nie jednorazovú krátkodobú finančnú podporu. Vhodná daňová politika by mohla pomôcť pri usmerňovaní domácností na tento druh investícií. Podniky sú pripravené prispieť svojím dielom k nevyhnutnému vyškoleniu svojich zamestnancov.

4.6 Predsedníčka Rady architektov Európy (CAE) upozornila na nevyhnutnosť ďalej rozvíjať odborné vzdelávanie v záujme trvalo udržateľnej architektúry v Európe šírením holistického prístupu k plánovaniu zásahov do územia, z čoho vyplýva potreba prehodnotiť toto povolanie. Podľa CAE by sa mali po dohode so združeniami staviteľov vytýčiť ambiciózne ciele v záujme zlepšenia kvality a energetickej účinnosti budov. Na základe nedávnych zlých skúseností pociťuje CAE isté pochybnosti, pokiaľ ide o výsledky verejno-súkromného partnerstiev (PPP) v rámci verejného obstarávania.

4.7 Predstaviteľ Komisie upozornil na veľký potenciál nových pracovných miest, ktoré sa budú môcť vytvoriť. Podľa niektorých odhadov ide až o viac než milión nových pracovných miest. Úspech 2. kongresu o geotermálnej energii poukazuje na možný vývoj. Napríklad vo Švédsku je nainštalovaných 33 tepelných čerpadiel na 1 000 obyvateľov oproti 0,1 čerpadla v Španielsku. Administratívne prekážky stoja v ceste rozvoju obnoviteľných zdrojov energie. Energetická účinnosť je kľúčovým prvkom celého systému, najmä v budovách. Ekologické zamestnania, ktoré budú podporované v rámci národných akčných plánov, budú trvalé a konkurencieschopné.

4.8 Príspevok zástupcu berlínskej ekonomickej a technickej vysokej školy obsahoval mnohé podnety na zamyslenie a množstvo údajov a poukázal na silný medzinárodný konkurenčný boj na trhu s energiou z obnoviteľných zdrojov. Najmä USA a Čína sa snažia o získanie prevahy na trhu. Podiel Číny a Taiwanu na vývoze solárnych panelov dosahuje takmer 50 %.

4.9 Zástupca jedného z najvýznamnejších španielskych výrobcov veterných turbín zdôraznil strategický význam tohto sektora, ktorý za svoj rozvoj vďačí inteligentným a odvážnym politickým opatreniam, ktoré podnietili investície a zvýšili pridanú hodnotu hospodárstva. Vyhliadky do budúcnosti sú dobré aj napriek kríze, ak sa bude pokračovať v politických opatreniach na podporu obnoviteľných zdrojov. Vo svojom príspevku odcitoval prezidenta Obamu, ktorý uviedol, že krajina, ktorá sa postaví na čelo hospodárstva založeného na čistej energii, je krajinou, ktorá sa stane lídrom svetového hospodárstva (Prejav o stave únie, ktorý Barack Obama predniesol 27. januára 2010).

4.10 Na záver prítomná vedúca predstaviteľka Európskej konfederácie odborových zväzov opätovne potvrdila pripravenosť EKOZ presadzovať politiku propagácie a podpory ekologických pracovných miest, ktoré musia rešpektovať dôstojnosť zamestnancov, ich práva a mzdové úrovne. Ekologické zamestnanie musí už vo svojej definícii zahŕňať dôstojnú prácu. EKOZ pokladá za nevyhnutné zaviesť do praxe politické opatrenia, ktoré by pomohli pri procese transformácie, podpore odbornej prípravy a predvídaní priemyselných zmien.

5. **Vyhliadky**

5.1 V uplynulých rokoch sa uviedlo veľa navzájom veľmi odlišných číselných údajov o možnom prínose pre zamestnanosť vyplývajúcom z ekologických pracovných miest, energetickej účinnosti a iniciatív na boj proti klimatickým zmenám. Podľa odhadov ide o stovky miliónov nových pracovných miest, z ktorých však v skutočnosti vidno len veľmi málo. Vážnym problémom je zhodnotenie čistého prírastku, t. j. po odpočítaní zrušených pracovných miest v tom istom sektore.

5.2 V súčasnosti existuje 4,6 miliónov ekologických pracovných miest, ak sa rátajú ekologické činnosti v užšom zmysle slova. Počet vzrastá na 8,67 miliónov, čo zodpovedá 6 % zamestnaných v EÚ-27, ak sa zohľadňujú aj aktivity súvisiace s prírodnými zdrojmi ako napr. lesné hospodárstvo a ekologický cestovný ruch. Podstatne väčší a významnejší rozmer sa dosiahne uplatnením najširšej definície, podľa ktorej predstavuje celkový počet zamestnaných 36,4 miliónov, t. j. 17 % pracovných síl, ak sa zahrnie aj nepriama zamestnanosť a dodávateľský priemysel [GHK et al. (2007)]. Komisia jasne poukazuje na tieto rozdiely vo svojom nedávnom pracovnom dokumente o zamestnanosti v Európe (Employment in Europe 2009). Rast sa týkal predovšetkým odvetvia obnoviteľných zdrojov energie, ekologického poľnohospodárstva, a zatiaľ len v malej miere, aj aktivity súvisiace s rekonštrukciou budov.

5.3 *Hlavné oblasti činnosti Stavebný sektor*

5.3.1 Stavebný priemysel so svojimi 16,3 miliónmi zamestnancov (7,6 % celkového počtu zamestnaných) zaujíma prvé miesto v rámci európskych priemyselných aktivít a obratom vo výške 1 305 miliárd EUR (za rok 2008) tvorí 10,4 %.HDP. Dodávateľský priemysel zamestnáva viac než 32 miliónov osôb (Výročná správa FIEC za rok 2009).

5.3.2 Európsky stavebný priemysel sa aktívne angažuje v projektoch a iniciatívach zameraných na dosiahnutie čo najvyššieho štandardu v oblasti energetickej účinnosti a úspor energie: v rámci 7. rámcového programu prostredníctvom projektov Sunrise na integráciu fotovoltaickej technológie do budov, Cygnum na výrobu predizolovaných drevených panelov využitím nízko nákladového recyklovaného materiálu, ktoré umožnia zvýšiť dostupnosť bývania s nízkou spotrebou energie, a Mobi3con, trojrozmerného operačného systému na použitie na stavbe, ktorého cieľom je predísť akýmkoľvek odchýlkam realizovaného diela od technického nákresu, ktorý by mal podľa odhadov FIEC priniesť úspory vo výške 6,2 miliárd EUR.

5.3.3 Napriek vážnym dôsledkom finančnej krízy, ktorá v niektorých krajinách ako Španielsko a Írsko dokonca úplne zmrazila trh, sa zástupcovia tohto sektora domnievajú, že v nasledujúcich rokoch bude potrebné vytvoriť najmenej 800 000 nových pracovných miest pre špecializovaných technikov a inžinierov, ktorí by sa mali zaradiť do programov na zvyšovanie energetickej účinnosti budov. Odhaduje sa, že len vo Francúzsku v období rokov 2007 – 2012 vzrastie počet pracovníkov v oblasti energetickej účinnosti z 169 000 na 320 000 [Štúdia ADEME (Agence de l'environnement et de la maitrise de l'energie), 2008].

5.3.4 Ďalším sektorom, v ktorom sa očakáva prírastok zamestnancov, je sektor poskytovateľov energetických služieb (ESCO – *Energy Service Company*). Ide o spoločnosti, ktoré poskytujú riešenia zamerané na zvýšenie energetickej účinnosti, pričom na seba preberajú riziko iniciatívy a zbavujú konečného zákazníka akéhokoľvek organizačného a investičného zaťaženia. Proti rozšíreniu týchto spoločností sa v niektorých krajinách postavili veľkí výrobcovia, ktorí sa obávali prudkého poklesu spotreby ([4]).

5.3.5 Odborná príprava a celoživotné vzdelávanie sú nevyhnutným predpokladom optimálneho riadenia priemyselných zmien: Európska federácia stavebného priemyslu (FIEC) a Európska federácia zamestnancov stavebného a drevárskeho priemyslu (EFBWW) aktívne spolupracujú na príprave spoločných iniciatív v oblasti odbornej kvalifikácie a projektov cezhraničnej odbornej prípravy.

5.4 *Obnoviteľné zdroje energie*

5.4.1 V roku 2008 bolo v sektore fotovoltaickej energie zamestnaných 190 000 osôb (130 000 priamo a 60 000 nepriamo). Vďaka podpore trhu EÚ-27 by tento sektor do roku 2030 mal ponúknuť 2,2 miliónov pracovných miest, ale čistý prínos bude len veľmi obmedzený: ak sa predpokladá vývoz vo výške 15 %, čistý prírastok v roku 2030 pre EÚ-27 bude okolo 162 000 pracovných miest (20 000 v roku 2010 a 49 000 v roku 2020) (EPIA – Európska asociácia fotovoltaického priemyslu, 2009).

5.4.2 Sektor fotovoltaického priemyslu si vyžaduje vysoko špecializované pracovné sily, tak vo výskume a rozvoji, ako aj v údržbe. Architekti a inžinieri budú musieť preštudovať začlenenie do mestského prostredia, pre ktoré je charakteristické historické centrum s veľkou krajinárskou a umeleckou hodnotou. V Európe sa celkový inštalovaný výkon zvýšil z 1 981 MW v roku 2005 na 9 405 MW v roku 2008, pričom sa takmer zdvojnásobil medzi rokmi 2007 a 2008 (EPIA – Global Market Outlook for Photovoltaics until 2013, 2009 A.T. Kearney analysis). Sú potrebné špecializované kurzy na vyškolenie najmenej 50 000 nových odborníkov ročne odteraz až do roku 2030. Ešte stále neexistuje dosť magisterských a postgraduálnych štúdií venovaných špecifickej príprave odborníkov na využívanie fotovoltaickej technológie.

5.4.3 Veterná energia s inštalovaným výkonom 64 935 MW ku koncu roka 2008 je už v súčasnosti najdôležitejším obnoviteľným zdrojom elektrickej energie. V roku 2007 dosahoval počet priamo zamestnaných 108 600 osôb, zatiaľ čo započítaním nepriamej zamestnanosti sa dosiahne počet 154 000 pracovných miest. Z toho 59 % je zamestnaných v priemysle na výrobu veterných turbín a ich komponentov. Nemecko, Španielsko a Dánsko sú krajiny s najväčšou koncentráciou zamestnancov (EWEA – Európska asociácia pre veternú energiu, 2009). Podľa odhadov európskej odvetvovej asociácie by mal počet zamestnaných dosiahnuť 330 000 osôb v roku 2020, čo znamená viac než dvojnásobok súčasného počtu pracovných miest.

5.4.4 Zo štúdie vykonanej v Španielsku, krajine s obrovskými investíciami do alternatívnych zdrojov energie, vyplýva, že zamestnanosť by mala stúpnuť z 89 001 pracovných miest v roku 2007 na 228 000 až 270 000 pracovných miest, v závislosti od dvoch rozdielnych scenárov vývoja (ISTAS - Instituto Sindical de Trabajo Ambiente y Salud, 2009).

5.5 *Doprava*

5.5.1 V automobilovom priemysle a priemysle cestnej dopravy je zamestnaných vyše 2,2 miliónov pracovníkov, ktorých počet stúpne na 9,8 miliónov, ak sa zohľadní aj dodávateľský priemysel(ACEA – Asociácia európskych výrobcov automobilov). K tomu treba pripočítať aj zamestnancov v sektore verejnej a súkromnej dopravy. Celkový počet presahuje 16 miliónov osôb, ak sa zarátajú železnice, lodné spoločnosti, letecký priemysel a súvisiace služby, a cestná nákladná doprava.

5.5.2 Na tento sektor doľahla kríza veľmi prudko, a spôsobila pokles výroby, ktorý sa pohybuje od 7,6 % pre autobusy, 21,6 % pre autá, 48,9 % pre mikrobusy až po 62,6 % pre nákladné autá. Ide o ozajstnú výrobnú katastrofu. Lepšie sa nedarilo ani ostatným sektorom dopravy, ktoré tiež zaznamenali všeobecný pokles objednávok a hospodárskej činnosti.

([4]) Ú. v. EÚ C 77, 31.3.2009, s. 54 – 59, Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 39 – 42.

5.5.3 Dopravný sektor pocíti viac než ostatné odvetvia dôsledky technologických výziev vyplývajúce z balíka opatrení na boj proti klimatickým zmenám a súvisiacich predpisov v oblasti emisií CO_2. Začlenenie emisií spôsobených leteckou dopravou do systému obchodovania z emisnými kvótami (ETS) spôsobí ťažkosti spoločnostiam so zastaranými flotilami, ktoré budú musieť platiť veľké pokuty za vyprodukované emisie. Okrem toho, ako už EHSV v minulosti uviedol ([5]), „uplatnenie ETS v námornej doprave je omnoho zložitejšie ako v leteckej doprave, a to najmä pokiaľ ide o nepravidelnú (trampovú) lodnú dopravu vzhľadom na praktické aspekty svetového námorného obchodu, ktorý nesmierne komplikuje výpočty ETS“.

5.5.4 Očakáva sa mierny (žiaduci) nárast aktivity železníc, tak z hľadiska prepravy osôb ako aj nákladnej dopravy. Do roku 2030 sa očakáva nárast o 1 200 000 nových pracovných miest v osobnej doprave a 270 000 v nákladnej doprave, a zároveň zníženie o 700 000 pracovných miest v cestnej doprave (Syndex Etuc Istas research, 2007).

5.5.5 Trvalo udržateľná mestská mobilita s jasnou politikou v prospech bezmotorových druhov dopravy, ako bicykel a chôdza, zlepší kvalitu života a významne prispeje k zníženiu emisií skleníkových plynov.

6. **Opatrenia na podporu ekologických pracovných miest**

6.1 Sú nevyhnutné rozhodné zásahy, či už verejné, súkromné alebo spoločné, aby sa dokázali zvládnuť výzvy, ktorým čelíme: zlúčiť hospodársky rozvoj s výrazným znížením škodlivých emisií a možnosťou väčšieho počtu kvalitnejších pracovných miest.

6.2 V súčasnosti, po zásahoch v prospech finančného systému, ktorý sa nachádzal v hlbokej kríze, a následnej hospodárskej kríze, ktorá spôsobila pokles príjmov z daní vo všetkých členských štátoch, stav verejných financií nenaznačuje možnosti dostatočne veľkého manévrovacieho priestoru.

6.3 EHSV navrhuje vytvoriť „Európsky štátny fond“ zaručený EIB a osobitnými finančnými prostriedkami, ktoré by dal k dispozícii systém európskych centrálnych bánk a ECB, a ktorého poslaním by bolo splnenie cieľov energetickej účinnosti a úspor energie. Na isté zvládnutie finančných požiadaviek, ktoré kladie boj proti klimatickým zmenám, je potrebné zaviesť „európsky Marshallov plán“.

6.4 EIB, ktorá sa už úspešne angažovala pri financovaní činností súvisiacich s rozvojom obnoviteľných zdrojov energie, by mohla prevziať správu tohto fondu a usmerňovať prostriedky pomocou kanálov európskeho bankového systému.

6.5 Racionalizácia zdrojov je prvoradým problémom. Je nevyhnutné sústrediť a koordinovať štrukturálne fondy, prostriedky Európskeho sociálneho fondu a siedmeho rámcového programu. Komisia by prostredníctvom nového GR pre energetiku mohla zabezpečiť túto koordináciu.

6.6 Potrebné sú aj súkromné finančné prostriedky. Iniciatívy v rámci verejno-súkromného partnerstva by mali byť podporované po prevádzkovej i daňovej stránke a začlenené do istého a dlhodobého referenčného rámca.

6.7 Organizácie priemyslu a zamestnancov, ako aj združenia občianskej spoločnosti pôsobiace v tejto oblasti majú možnosť zohrávať významnú úlohu pri šírení techník, príležitostí, osvety, výchovy, vzdelávania a odbornej prípravy. Občianska spoločnosť by mala byť vždy zapojená do projektov tohto druhu.

6.8 Kľúčové postavenie má využívanie IKT na optimalizáciu zdrojov. Z nedávnej štúdie Komisie (*The implications of ICT for Energy Consumption, e-Business Watch, Study report no 09/2008*, http://www.ebusiness-watch.org/studies/special_topics/2007/documents/Study_09-2008_Energy.pdf) vyplýva potreba využiť celý potenciál, ktorý skrývajú IKT ([6]). To by mohlo veľmi kladne vplývať na tvorbu nových ekologických pracovných miest.

6.9 Na dosiahnutie energetickej účinnosti budov EHSV vo svojom stanovisku ([7]) navrhol niekoľko politických krokov, ktoré by sa mali podniknúť s cieľom uľahčiť kontroly energetických štandardov budov a ktoré by sprevádzalo zvýhodnenie koncových užívateľov pri nákupe a montáži vhodných zariadení a spotrebičov, ako aj pri rekonštrukčných zásahoch na zlepšenie tepelnej izolácie.

6.10 Pokiaľ ide o obnoviteľné zdroje energie, mali by sa zaviesť podporné opatrenia na podporu výskumu a rozvoja a programy na vytvorenie stabilného a sebestačného trhu, pričom treba podporovať podniky a koncových užívateľov formou daňových úľav a finančného stimulovania výroby a spotreby energie z obnoviteľných zdrojov. Tieto programy by mali byť dlhodobé, podľa vzoru Nemecka, ktoré plánuje postupné znižovanie verejných príspevkov, a vytvára hospodárskym subjektom a verejnosti podmienky na to, aby dokázali naplánovať svoje investície.

([5]) Ú. v. EÚ C 277, 17.11.2009, s. 20.

([6]) Ú. v. EÚ C 175, 28.7.2009, s. 87 – 91.

([7]) Ú. v. EÚ C 162, 25.6.2008, s. 62 – 71.

6.11 Osobitnú kapitolu treba venovať vzdelávaniu a odbornej príprave ([8]). Vzdelávanie je potrebné na šírenie poznatkov a zvyšovanie informovanosti budúcich generácií, zatiaľ čo odborná príprava je nevyhnutným predpokladom ďalšieho pokroku v nových technológiách zameraných na rozvoj energetickej účinnosti a na boj proti klimatickým zmenám.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([8]) Ú. v. EÚ C 277, 17.11.2009, s. 15 – 19.

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Zvýšenie účinnosti energetickej politiky Európskej únie v záujme MSP a najmä mikropodnikov“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/19)

Spravodajca: **pán DAVOUST**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 16. júla 2009 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému

„Zvýšenie účinnosti energetickej politiky Európskej únie v záujme MSP a najmä mikropodnikov“.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku a informačnú spoločnosť, ktorá bola poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 1. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 157 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 5 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 *Úroveň Európskej únie:*

— pristupovať k energetickej politike v duchu zásady „Think small first“ a dosiahnuť tak, aby sa mohli organizácie malých podnikov a mikropodnikov zapojiť do legislatívneho procesu a aby sa v analýzach dosahu zohľadňovali aj najmenšie podniky, pričom by sa mal uprednostniť sektorový prístup,

— vytvoriť spolu s organizáciami malých a stredných podnikov (MSP) platformu na stály dialóg o vplyve energetickej politiky EÚ na podniky, najmä na najmenšie podniky,

— v spolupráci s príslušnými organizáciami podnikov určiť, aké opatrenia by sa mali zohľadňovať v európskych programoch, aby sa tieto podniky mohli lepšie prispôsobiť usmerneniam Európskej únie,

— analyzovať, ako programy zamerané na environmentálnu efektívnosť ovplyvňujú jednotlivé kategórie MSP a šíriť príručku osvedčených postupov,

— zjednodušiť dostupnosť a využívanie existujúcich programov Európskej únie v oblasti energetickej účinnosti pre MSP,

— prijať plán podpory ekologických inovácií v energetike a vytvoriť finančný nástroj na podporu inovácií, ktorý bude vyhovovať potrebám malých podnikov a mikropodnikov,

— vytvoriť rámec, ktorým sa na národnej úrovni zlepší postavenie a zintenzívni činnosť poskytovateľov energetických služieb (*Energy Service Companies* – ESCO) v prospech malých podnikov,

— zjednodušiť malým podnikom prístup k štrukturálnym fondom, najmä prostredníctvom ich organizácií,

— vytvoriť priaznivý rámec pre rozširovanie mikrovýroby energie v členských štátoch.

1.2 *Členské štáty:*

— vytvoriť spolu s organizáciami MSP národnú platformu na dialóg,

— prostredníctvom sektorových kampaní a jednotných kontaktných miest rozvíjať vzdelávacie a informačné programy, prebiehajúce prednostne prostredníctvom príslušných sprostredkovateľských organizácií podnikov,

— podporiť financovanie investícií, znížiť náklady na poistenie a vytvoriť finančné stimuly,

— vytvoriť finančné synergie medzi EÚ, členskými štátmi a organizáciami podnikov, ktorými sa podporí zavedenie rôznych foriem podpory pre malé podniky,

— vytvoriť v sprostredkovateľských organizáciách funkciu poradcu pre environmentálne a energetické otázky a službu nezávislého hodnotenia a poradenstva v oblasti energetiky.

1.3 *Úroveň regiónov:*

— zahrnúť medzi priority regionálnych programov energetické poradenstvo ako aj vzdelávanie, podporu inovácií a financovanie investícií,

— podporovať mikrovýrobu energie prostredníctvom štrukturálnych fondov.

2. **Úvod**

2.1 *Kontext stanoviska*

2.1.1 Európska únia vytvorila politiku na zvýšenie energetickej účinnosti , ktorá je jednou z častí stratégie EÚ 2020. Pre malé a stredné podniky by tieto opatrenia mali znamenať najmä to, že sa pre ne od základu zmení dostupnosť energií a že malé a stredné podniky budú energiu využívať racionálnejšie. Práce uskutočnené v Európskej únii na tému energetickej účinnosti sa doteraz osobitne nezaoberali postavením malých podnikov a mikropodnikov, a nie je preto známe, ako ich ovplyvnia opatrenia v tejto oblasti.

2.1.2 V tejto súvislosti treba pripomenúť, že EHSV vo svojom stanovisku na tému „Podpora politiky a programov zvyšovania energetickej účinnosti na úrovni koncových odberateľov" z 1. októbra 2009 ([1]) odporúča zintenzívniť úsilie zamerané na systematické zapájanie koncových odberateľov, hlavne malých podnikov, najmä: 1. zintenzívniť sektorový aspekt politík Európskej únie; 2. zjednodušiť programy Európskej únie v oblasti energetiky; 3. preskúmať vplyv opatrení v oblasti energetickej účinnosti na koncových odberateľov, najmä na MSP a vyhodnotiť ich výsledky; 4. na európskej úrovni vytvoriť skupinu odborníkov a sieť nezávislých organizácií, ktoré by podporovali energetickú účinnosť a boli by zamerané na koncových odberateľov, najmä na MSP a remeselníkov.

2.2 *Predmet stanoviska*

2.2.1 Podľa EHSV by sa k tejto téme malo pristupovať v duchu „Small Business Act" a zásady „najskôr myslieť v malom" (*Think small first*), z ktorých sa vychádza pri reflexii a príprave politík a programov Európskej únie. Stanovisko sa zameriava na to, ako energetická politika Európskej únie ovplyvní malé podniky a mikropodniky, ktoré tvoria 92 % podnikov v EÚ ([2]).

2.3 *Rámec a obmedzenia stanoviska*

2.3.1 Cieľom stanoviska EHSV je predostrieť základné prvky tejto témy a primäť tak európske orgány, aby v budúcnosti pri koncipovaní politík Európskej únie brali ohľad na MSP a osobitne na malé podniky a mikropodniky. Nebude sa venovať tomu, ako znížiť negatívny dopad pracovných miest na životné prostredie, ale zohľadní sprievodné opatrenia týkajúce sa zamestnancov v kontexte prispôsobovania sa podnikov prioritám energetickej politiky.

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1 *Celkový vplyv energetickej politiky na malé podniky*

EHSV zdôrazňuje, že ciele energetickej politiky EÚ prinášajú značné možnosti pre rozvoj niektorých druhov MSP, a tým aj pre vytváranie nových pracovných miest. V súvislosti s energetickou politikou možno malé podniky a mikropodniky rozdeliť do štyroch skupín:

3.1.1 ***Podniky, ktoré sú odberateľmi energie***: väčšina malých podnikov a mikropodnikov sa stretáva so štyrmi problémami: 1. zatiaľ nepoznajú výhody racionálnejšieho využívania energie; 2. nemerajú, nakoľko šetrenie energiou ovplyvňuje ich činnosť a ich pracovnú silu; 3. nevedia, ako sa v tejto oblasti rozhodnúť a kto by im mohol pomôcť realizovať ich voľbu; 4. nemajú dosť finančných prostriedkov na to, aby investovali do ekologickejšieho využívania energie, pričom takéto investície majú navyše dlhú návratnosť.

3.1.1.1 Tento nedostatok informácií je výsledkom najmä toho, že tieto podniky vzhľadom na svoj rozsah nemajú zamestnancov, ktorí by sa špecializovali na energetické a environmentálne otázky.

3.1.1.2 Problém návratnosti investícií: investície do znižovania spotreby energie môžu dosiahnuť veľmi vysoké sumy, avšak ich krátkodobá návratnosť býva veľmi nízka. Vo väčšine prípadov nie je možné tieto náklady previesť do výrobných aktivít alebo aktivít v oblasti poskytovania služieb a na to, aby sa investície vykompenzovali skutočnými úsporami energie, je potrebný veľmi dlhý čas.

Návratnosť investícií nemožno často očakávať o skôr než päť rokov, čo pre malé podniky predstavuje značnú prekážku.

3.1.2 ***Podniky, ktoré inštalujú*** výrobky a systémy umožňujúce racionálnejšie využívanie energie, alebo ktoré ich udržiavajú. Tieto podniky oboznamujú spotrebiteľov s ekologickými technikami v energetike. Týka sa to najmä nasledujúcich aktivít:

3.1.2.1 *Stavebníctvo* – uplatňovanie ekologických stavebných systémov a využívanie ekologických energetických výrobkov či zavádzanie systémov využívajúcich obnoviteľné zdroje energie. Malé podniky, ktoré využívajú inovatívne výrobky, uvádzajú, že im poisťovne nechcú poskytovať potrebné záruky (napr. na 10 rokov) pod zámienkou, že dlhodobá stabilita a účinnosť týchto výrobkov nie je otestovaná. Takýto prístup poisťovní brzdí spotrebiteľov pri zavádzaní ekologických technológií.

EHSV navrhuje: 1. aby sa rozvíjali vzdelávacie programy pre pracovníkov v stavebníctve, prostredníctvom ktorých by sa oboznámili s novými ekologickými stavebnými technikami, s ekologickými materiálmi a s novými postupmi hodnotenia energetickej hospodárnosti budov; 2. aby sa na zníženie nákladov na poistenie zaviedol na úrovni Európskej únie finančný alebo iný nástroj, ktorým by sa znížili náklady na riziká, ktoré na seba preberajú poisťovne.

([1]) Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 39.

([2]) V roku 2007 pôsobilo v EÚ-27 vyše 20,104 miliónov podnikov, z toho: 18,16 miliónov mikropodnikov (menej než 10 zamestnancov), 1,49 miliónov malých podnikov (10 až 25 zamestnancov), 303 400 stredných podnikov (26 až 250 zamestnancov), 159 000 veľkých podnikov s viac než 250 zamestnancami. V mikropodnikoch sa sústreďuje 30 % všetkých pracovných miest, v porovnaní s 21 % v malých podnikoch, 17 % v stredných podnikoch a 33 % vo veľkých podnikoch. Zdroje: EIM Business & Policy Research, EUROSTAT.

3.1.2.2 *Inštalácia a údržba zariadení na znižovanie spotreby energie u jednotlivcov a v podnikoch:* MSP v tomto odvetví sú vystavené priamej konkurencii veľkých výrobcov energie, ktorí prostredníctvom štruktúry, ktorú si vytvorili a ktorú ovládajú, pôsobia na celom území štátu. Tieto MSP plne závisia od veľkých skupín, ktoré ich kontrolujú, a preto je pre ne zaujímavejšie predávať tradičnú energiu než sa usilovať zvýšiť energetickú účinnosť svojich klientov.

EHSV sa nazdáva, že na tento trh by mali dozerať európske a vnútroštátne orgány, aby sa zaručila plná transparentnosť trhu a aby sa predišlo zneužívaniu dominantného postavenia. Okrem toho EHSV žiada, aby sa rozvíjali programy školení pre MSP, aby tieto podniky mohli intenzívnejšie a kvalitnejšie šíriť informácie medzi jednotlivcami a podnikmi a poskytovať im poradenstvo.

3.1.3 ***Malé podniky, ktoré vyvíjajú a vyrábajú výrobky určené na šetrenie energie*** sú obzvlášť inovatívne, pokiaľ ide o trvalo udržateľné materiály a zariadenia.

3.1.3.1 Inovatívne malé podniky musia v skutočnosti pri vývoji svojho výrobku, jeho patentovaní (európsky patent?) a uvádzaní na trh prekonať množstvo problémov. Často narážajú na takmer monopolné postavenie veľkých skupín alebo veľkých priemyselných laboratórií a na čoraz zložitejšie systémy udeľovania osvedčení, ktoré napokon potláčajú inovácie a prakticky bránia tomu, aby sa inovácie malých podnikov dostali na trh.

3.1.3.2 EHSV navrhuje začať viacero aktivít:

— vytvoriť plán Európskej únie, ktorý by podľa vzoru amerického programu SBIRE pomáhal sprostredkovateľským organizáciám malých podnikov ([3]) odhaľovať ekologické inovácie v energetike, podporoval by ich pri vývoji, certifikácii a patentovaní týchto inovácií, ako aj pri ich umiestňovaní na trh,

— vytvoriť pružný a ľahko dostupný finančný nástroj, ktorým by sa prostredníctvom nulových alebo veľmi nízkych sadzieb podporovali inovácie v oblasti trvalo udržateľných materiálov a zariadení,

— vytvoriť zjednodušené, neutrálne a prístupné technické postupy v oblasti normalizácie a certifikácie ekologických inovácií malých podnikov v energetike a dohliadať na to, aby sa normalizácia a certifikácia nezneužívali ako prekážky vstupu na trh s energetickou účinnosťou. Tomuto stavu by bolo možné predísť, ak by sa pred definitívnym schválením každej európskej harmonizovanej technickej normy zaviedla povinnosť uskutočniť analýzu jej dosahu.

3.1.4 Malé podniky vyrábajúce energiu – mikrovýroba energie

3.1.4.1 „Mikrovýroba“, teda výroba energie v podnikoch, je zatiaľ nedocenenou alternatívnou metódou, ktorá sa však rozvíja v mnohých členských štátoch. Jednotka vyrábajúca energiu môže využívať miestne obnoviteľné zdroje energie. Táto technika, ktorá je obzvlášť vhodná pre malé podniky, využíva energiu racionálnejšie a 1. znižuje celkové náklady; 2. zaručuje dodávky energie aj v prípade výpadkov; 3. zvyšuje objem energie vyprodukovanej v rámci EÚ; 4. prispieva k boju proti klimatickým zmenám; 5. podporuje vytváranie pracovných miest na miestnej úrovni.

3.1.4.2 EHSV žiada Komisiu, aby vytvorila legislatívny a operačný rámec na šírenie tohto systému a aby zároveň nabádala členské štáty, aby odstraňovali rozličné prekážky, ktoré bránia jeho rozvoju. Komisia by predovšetkým mala 1. vyhodnotiť súčasný stav a šíriť osvedčené postupy; 2. zaradiť mikrovýrobu energie a rozvoj tohto systému medzi opatrenia, ktoré je možné financovať zo štrukturálnych fondov a z rôznych fondov rozvoja vidieka.

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1 *Absencia stálej platformy na dialóg medzi európskymi inštitúciami a organizáciami zastupujúcimi jednotlivé kategórie MSP*

4.1.1 EHSV víta skutočnosť, že Európska komisia začala dialóg so zástupcami MSP. Napriek tomu však zatiaľ neexistuje strategický a organizovaný postup, ktorý by bol zameraný konkrétne na malé podniky a mikropodniky ([4]). Tento nedostatok má za následok tri negatívne účinky:

— nie je možné zistiť, či prebiehajúce a plánované iniciatívy vyhovujú malým podnikom,

— nie je známe, nakoľko sa realizujú a ak sa aj naďalej budeme pridržať globálneho politického prístupu, ktorý neposkytuje dostatok informácií o situácii v praxi, úroveň realizácie nespoznáme ani v budúcnosti,

— hoci mnohé členské štáty začali koordinovať svoj postup s organizáciami podnikov, nie je známe, aké opatrenia prijali, a preto nie je možné sa inšpirovať osvedčenými postupmi ani úspechmi či neúspechmi.

([3]) Reprezentatívnymi sprostredkovateľskými organizáciami malých podnikov sú v jednotlivých členských štátoch okrem iného: remeselné komory, obchodné komory, sektorové organizácie a združenia podnikov. Ich reprezentatívnosť uznávajú aj orgány verejnej správy. Tieto organizácie pôsobia v mene všetkých podnikov na danom území a podporujú ich prostredníctvom spoločných a kolektívnych aktivít.

([4]) Európska rada na svojom zasadnutí 23. a 24. marca 2006 požiadala, aby sa zohľadňovali rôzne typy MSP a aby sa prednostne venovala pozornosť malým podnikom, pričom by sa pri všetkých právnych predpisoch Európskej únie a členských štátov mal ako hlavná zásada uplatňovať princíp „najskôr myslieť v malom“.

4.1.2 EHSV nepopiera, že panely podnikov sú užitočné, no v žiadnom prípade nemôžu nahradiť skúsenosti všeobecných sprostredkovateľských organizácií ako sú remeselnícke a obchodné komory a sektorové organizácie, ktoré pôsobia priamo v podnikoch a poskytujú im jednotlivo vhodné rady. Práve v spolupráci s týmito sprostredkovateľskými organizáciami by mala Komisia stanoviť priority.

4.1.3 Príliš globálny prístup „zhora nadol" na úrovni Európskej únie povedie k prijímaniu rozhodnutí, ktoré nebude možné uplatňovať v praxi. EHSV odporúča, aby sa vytvorila nová kultúra spolupráce, v ktorej sa uplatní prístup „zdola nahor", v súlade s európskym „Small Business Act". Ako jedno z opatrení, ktoré by sa mali čo najskôr prijať, by sa mala na úrovni Európskej únie a v členských štátoch vytvoriť takáto platforma na dialóg medzi inštitúciami a organizáciami podnikov, najmä malých podnikov a mikropodnikov.

4.2 *Neexistujúce informácie o účinkoch európskych programov na najmenšie podniky*

4.2.1 Na podporu energetickej účinnosti v MSP celkovo existuje viacero programov Európskej únie. EHSV konštatuje, že nie sú dostupné informácie o tom, ako tieto programy ovplyvňujú malé podniky a mikropodniky a že v žiadnej európskej štúdii sa neuvádza, nakoľko sú pre tieto podniky výhodné. Ide o poľutovaniahodný stav – na jednej strane nie sú známe osvedčené postupy a nie je možné vypracovať príručku osvedčených postupov a na druhej strane v takejto situácii Komisia nemôže navrhnúť programy a aktivity, ktoré zodpovedajú realite v malých podnikoch.

4.2.2 EHSV žiada Komisiu, aby 1. čo najskôr vyhodnotila účinok uvedených programov na MSP a aby sa zamerala predovšetkým na malé podniky a mikropodniky a zároveň vypracovala analýzu problémov, ktoré sa vyskytli; 2. vypracovala príručku osvedčených postupov.

4.3 *Významná úloha regiónov a územných samospráv*

4.3.1 Medzi hlavnými prioritami budúcej politiky územnej súdržnosti by mal byť boj proti klimatickým zmenám a riadené využívanie energie. Územné samosprávy stoja pri zrode územných plánov na ochranu podnebia a aktívne podporujú inovácie, vrátane inovácií v oblasti úspor energie, a to formou regionálnych zoskupení, inovačných stredísk a centier zdrojov, ktoré sa zameriavajú najmä na najmenšie podniky.

4.3.2 Napriek tomu však administratívne orgány a územné samosprávy často nevedia, aké sú obmedzenia a potreby jednotlivých kategórií MSP.

EHSV vyzýva činiteľov na miestnej a regionálnej úrovni, aby začali alebo zintenzívnili konzultácie s hospodárskymi a sociálnymi partnermi na svojich územiach na tému energetickej účinnosti a aby sa pri stanovení priorít štrukturálnych fondov zamerali na opatrenia v oblasti riadenia energie, najmä v najmenších podnikoch. Jednou z priorít Európskeho fondu regionálneho rozvoja by malo byť informovanie a školenie malých podnikov a ich zamestnancov, zavádzanie alebo rozširovanie podporných služieb a poradenstva poskytovaného sprostredkovateľskými a sektorovými organizáciami, vytvorenie ľahko dostupných zdrojov financovania a individuálna či skupinová podpora všetkých foriem inovácie.

4.3.3 EHSV je však znepokojený tým, že štrukturálne fondy sa v malých podnikoch využívajú len veľmi slabo, v niektorých regiónoch ide len o 1 až 2 %, čo je spôsobené najmä nevhodnými administratívnymi a finančnými požiadavkami. Je pravdepodobné, že pri súčasnej organizácii štrukturálnych fondov ich nebudú môcť malé podniky správne využiť. EHSV žiada inštitúcie EÚ a členské štáty, aby v spolupráci s organizáciami MSP (najmä malých podnikov a mikropodnikov) stanovili, ako by sa mali predpisy zjednodušiť.

4.4 *Problémy so získavaním prostriedkov na financovanie investícií*

4.4.1 Väčšina MSP sa pri hľadaní prostriedkov na investície do racionálnejšieho využívania energie a do ekologickejšej výroby stretáva s vážnymi problémami. Momentálne sa banky k financovaniu takýchto projektov nestavajú ústretovo, nakoľko ide o nízke sumy (20 000 – 25 000 EUR) a nemajú zamestnancov, ktorí by sa špecializovali na hodnotenie týchto projektov, ktoré považujú za rizikové.

4.4.2 Bariéra pri získavaní dotácií z programov EÚ: hoci má EÚ viacero programov zameraných na MSP, v skutočnosti sa k nim malé podniky a mikropodniky nemôžu priamo dostať. Musia sa zapojiť do skupinových aktivít, ktoré riadia sprostredkovateľské organizácie. Aj takéto projekty sú však príliš často zamietané kvôli administratívnym a finančným požiadavkám a kvôli tomu, že zodpovedné oddelenia Komisie často dobre nepoznajú realitu malých podnikov a mikropodnikov.

4.4.2.1 V tejto súvislosti EHSV zdôrazňuje, že nevyhnutné zabezpečovanie verejných rozpočtov európskych krajín neprospieva hospodárskej a sociálnej aktivite občanov a malých podnikov, ani zamestnanosti v mestách a regiónoch. Želá si, aby sa Komisia pri revízii finančného nariadenia zamyslela nad touto otázkou vo všeobecnosti.

4.4.3 EHSV žiada, aby sa zjednodušilo financovanie investícií a aby sa na všetkých úrovniach zracionalizovali systémy pomoci v oblasti investícií. Mali by sa vytvoriť viaceré iniciatívy:

— uľahčiť vzájomným a miestnym bankám a rozličným finančným inštitúciám prístup k prostriedkom EIB a EIF na financovanie investícií do projektov na racionalizáciu spotreby energie,

— na podporu týchto investícií zefektívniť systémy záruk pre MSP a zaviesť systém záruky za riziká, aby poisťovne mohli pokryť investície do ekologicko-energetických úprav,

— podporovať využívanie mikroúverov na investície malého objemu a vyškoliť zamestnancov miestnych bánk, aby sa naučili objektívne zhodnotiť projekty, ktoré im predložia MSP,

— zmeniť finančné nariadenie Európskej únie tak, aby sa znížili alebo prispôsobili požiadavky a znovu zaviedli ceny za výskum a štúdie uskutočniteľnosti,

— častejšie využívať zmluvy o dodávkach energie s poskytovateľmi energetických služieb, najmä pre mikropodniky.

5. **Opatrenia na podporu poradenstva**

5.1 *Informácie a odborná príprava*

5.1.1 Jednou z priorít akčného programu Európskej únie musí byť informovanie všetkých podnikov, no informácie musia byť správne cielené, prispôsobené príslušnému odvetviu a na ich šírenie sa musia využiť všetky možnosti, najmä organizácie podnikov. Verejné orgány a sprostredkovateľské a sektorové organizácie vo viacerých členských štátoch už vedú informačné kampane. Tento cieľ je možné dosiahnuť prostredníctvom nasledujúcich aktivít:

— európska informačná kampaň, na ktorej sa zúčastnia národné a regionálne organizácie a v rámci ktorej vznikne príručka osvedčených postupov,

— podpora sektorových informačných kampaní, ktoré budú viesť profesijné organizácie,

— zavedenie alebo posilnenie jednotných kontaktných miest pre otázky životného prostredia a energetiky na miestnej úrovni čo najbližšej k podnikom,

— podpora regionálneho náboru poradcov pre otázky životného prostredia a energetiky v sprostredkovateľských organizáciách v regiónoch a mestách.

5.1.2 Jednou z priorít pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja je vzdelávanie podnikateľov a „ekologizácia“ pracovných miest. EHSV žiada, aby sa vyčlenila osobitná časť prostriedkov Európskeho sociálneho fondu na vzdelávanie riaditeľov malých podnikov a mikropodnikov a ich zamestnancov v oblasti energetickej účinnosti.

5.2 *Poradenstvo pre podniky*

5.2.1 Opatrenia na dosiahnutie energetickej účinnosti sa v malých podnikoch a mikropodnikoch môžu uplatňovať prostredníctvom personalizovaného poradenstva. Samosprávy vo viacerých regiónoch priamo alebo s pomocou štrukturálnych fondov podporujú služby nezávislého auditu a energetické poradenstvo pre podniky.

EHSV za prioritu v tejto oblasti považuje vytváranie (alebo podporu vytvárania) služieb nezávislého hodnotenia, energetického poradenstva a auditu, najmä v sprostredkovateľských organizáciách podnikov a sektorových profesijných organizáciách.

5.3 *Zaviesť stimulačnú daňovú politiku*

5.3.1 EHSV vyzýva členské štáty, aby nabádali malé podniky investovať do zvyšovania energetickej účinnosti svojej činnosti a aby preto: 1. stimulovali investície do materiálov, poradenstva, využívania auditu a do vzdelávania; 2. rozšírili vnútroštátne systémy finančných stimulov, ktoré zatiaľ udeľujú jednotlivcom, aj na malé podniky, ktoré investujú do úspor energie.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Nástroj financovania rozvojovej spolupráce EÚ: úloha organizovanej občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov“

(2011/C 44/20)

Spravodajca: **Giuseppe IULIANO**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa na svojom plenárnom zasadnutí 16. júla 2009 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku vypracovať stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému:

„Nástroj financovania rozvojovej spolupráce EÚ: úloha organizovanej občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov“.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 17. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla) prijal 123 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a nikto sa hlasovania nezdržal, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

Dôstojná práca v rámci politiky spolupráce EÚ a posilňovanie podpory sociálnych partnerov

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) celkovo víta nový nástroj rozvojovej spolupráce, ktorý má neodškriepiteľný význam pri podpore politiky rozvojovej spolupráce EÚ vo svete. Vychádzajúc z tohto predpokladu EHSV odporúča inštitucionálne posilniť oblasti politiky spolupráce v rámci novej Lisabonskej zmluvy vyzdvihnutím ústrednej úlohy a prvotnej zodpovednosti Komisie za plánovanie politických opatrení resp. stratégií rozvojovej spolupráce, ako aj opätovným vyjadrením podpory Európskemu parlamentu a jeho úlohe pri posilňovaní demokratickej kontroly činnosti a rozpočtovej kontroly.

1.2 EHSV pripomína potrebu stále výraznejšie podporovať konkrétne uplatňovanie cieľov stanovených v koncepcii dôstojnej práce. EHSV preto žiada inštitúcie EÚ, a najmä Komisiu a Radu, aby konkrétne podporovali uplatňovanie princípu dôstojnej práce v rámci politických opatrení rozvojovej spolupráce, a predovšetkým aby tento princíp zahrnuli do akčného plánu na dosiahnutie rozvojových cieľov tisícročia.

1.3 Keďže sociálni partneri (organizácie pracovníkov a zamestnávateľov) sú aktérmi sociálneho dialógu, ktorý je neoddeliteľnou súčasťou koncepcie dôstojnej práce, musia sa v tomto kontexte považovať za nenahraditeľné subjekty a partnerov EÚ. Sociálni partneri musia byť v plnej miere zapojení do politického dialógu a musia mať možnosť využívať výhody priamej podpory.

1.4 EHSV podčiarkuje dôležitosť úlohy, ktorú pri rozvoji zohráva súkromný sektor. V tejto súvislosti upozorňuje na zásadu sociálnej zodpovednosti podnikov, ktorá je založená na dodržiavaní základných pracovných a environmentálnych noriem a vďaka ktorej je transparentnejšie úsilie o zohľadňovanie sociálnych a environmentálnych aspektov v záujme spravodlivejšieho rozvoja krajín, v ktorých tieto podniky pôsobia.

1.5 EHSV odporúča, aby sa plánovanie cielenejšie zameralo na zapojenie sociálnych partnerov aj do postupov verejného obstarávania v oblasti služieb v otázkach súvisiacich s podporou hospodárskych a sociálnych práv.

Úloha a zastúpenie občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov v rámci nástroja rozvojovej spolupráce (DCI)

1.6 EHSV vo všeobecnosti vyzdvihuje kľúčovú úlohu organizácií občianskej spoločnosti pri podpore demokratického rozvoja obyvateľstva a štátov prijímajúcich pomoc, čo prebieha v úplnej autonómii a nezávisle od politickej orientácie príslušnej vlády. Na tento účel EHSV žiada, aby sa zvýšil objem prostriedkov určených na podporu občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov prostredníctvom tematických programov DCI, a rovnako by uvítal posilnenie vzájomnej komplementárnosti tematických a geografických programov v rámci tohto nástroja, a to najmä v prípade rozpočtovej podpory.

1.7 Musia sa posilniť aj nástroje na podporu občianskej spoločnosti v rámci DCI, aby mala možnosť zohrávať úlohu na všetkých úrovniach: pri koncipovaní politických priorít a ich monitorovaní, ako aj pri realizácii rozvojových iniciatív. EHSV preto navrhuje, aby sa zhodnotili a vypracovali spôsoby konzultácie a vykonávania programov Komisie, ktoré by boli v súlade s požiadavkami a špecifikami zainteresovaných aktérov.

1.8 V tomto zmysle EHSV pokladá za potrebné uznať medzinárodný rozmer občianskej spoločnosti z politického ako aj operatívneho hľadiska. To sa najviac prejavuje pri organizáciách, ktoré majú členskú základňu v krajinách na severnej i južnej pologuli, ako napríklad sociálni partneri, družstevné hnutie atď. Keďže tieto organizácie zastupujú celosvetové inštancie, musí sa im umožniť trvalé formálne zapojenie do konzultačných procesov v rámci stanovovania politických priorít spolupráce EÚ. V tomto kontexte by EHSV mohol prevziať úlohu inštitúcie, ktorá uľahčuje začlenenie organizácií občianskej spoločnosti do rozhodovacieho procesu EÚ v otázkach rozvojovej spolupráce.

1.9 EHSV opätovne pripomína, že je dôležité posilniť aktérov občianskej spoločnosti v tretích krajinách, a to aj pomocou priamej podpory regionálnych sietí občianskej spoločnosti menej rozvinutých krajín. Na tejto účel EHSV navrhuje zahrnúť zdroje na podporu aktivít v oblasti koordinácie a rozvoja kapacít sietí v menej rozvinutých krajinách spoločne s aktivitami už existujúcich sietí rozvinutých krajín v rámci cieľa 3 tematického programu DCI pre neštátne subjekty, aby sa zaručil súlad politických opatrení a podniknutých krokov na celosvetovej úrovni.

Zlepšenie účinnosti DCI

1.10 EHSV víta pripomienky Dvora audítorov EÚ a odporúča podporovať programy v dlhodobejšom horizonte, tzv. „rámcové dohody“, ktoré sa väčšinou zameriavajú na strategické ciele pre organizácie občianskej spoločnosti.

1.11 EHSV rovnako navrhuje, aby sa umožnilo rozšíriť kritériá oprávnenosti na využívanie kaskádových grantov (*subgranting*), ktoré by malo byť funkčné a doplnkové vzhľadom na programy vychádzajúce z rámcových dohôd a zamerané na zlepšenie efektívnosti hospodárenia s dostupnými zdrojmi.

1.12 EHSV zdôrazňuje potrebu zachovať udržateľnosť rozvojových projektov a navrhuje:

— zahrnúť vytváranie resp. rozvoj organizačných kapacít organizácií menej rozvinutých krajín ako spoločný prvok všetkých rozvojových projektov,

— umožniť podporu predbežného preskúmania uskutočniteľnosti projektov.

1.13 EHSV pokladá za nevyhnutné zlepšiť fázu výberu, monitorovania a hodnotenia aktivít v rámci spolupráce v záujme zlepšenia ich účinnosti. Zdôrazňuje najmä:

— nevyhnutnosť zaviesť bezprostrednejší kontakt a strategický dialóg medzi Európskou komisiou a uchádzačskými organizáciami, a to tak na ústrednej, ako aj periférnej úrovni,

— nevyhnutnosť podporovať (strategicky a finančne) rozsiahlejšie priame zapojenie pracovníkov zodpovedných za programy Komisie do realizácie opatrení tak na ústrednej, ako aj periférnej úrovni,

— nevyhnutnosť vytvoriť v delegáciách EÚ funkciu pracovníka zodpovedného za vzťahy s občianskou spoločnosťou.

2. **Nástroje a programy zahraničnej pomoci Európskej únie**

2.1 V rámci finančného výhľadu EÚ na roky 2007 – 2013 sa začal zdĺhavý proces prepracovania finančných programov zahraničnej pomoci EÚ. Do tohto nového rámca dnes patria geografické nástroje **IPA** (nástroj predvstupovej pomoci, ktorý sa vzťahuje na kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny), **ENPI** (nástroj pre susedské krajiny, kaukazské štáty, strednú Európu a Stredozemie), **DCI** (nástroj rozvojovej spolupráce) a **ICI** (nástroj pre spoluprácu s priemyselnými krajinami) a tematické nástroje **EIDHR** (demokracia a ľudské práva) ([1]), **SI** (nástroj stability) a **INSC** (nástroj spolupráce v oblasti jadrovej bezpečnosti na zlepšenie bezpečnosti jadrových reaktorov na celosvetovej úrovni). Na realizáciu tematických nástrojov sa nevyžaduje súhlas orgánov tretích krajín.

2.2 V rámci tohto rozdelenia je DCI špecifickým nástrojom rozvojovej spolupráce ([2]). Ten sa ďalej delí na geografické a tematické programy ([3]), na ktoré sa prostriedky prideľujú rôznym spôsobom, napr. prostredníctvom rozpočtovej podpory, subvencií, verejných zákaziek, či podpory medzinárodných organizácií.

2.3 Treba pripomenúť, že boli značne rozšírené kategórie aktérov, ktorí môžu byť príjemcami finančných prostriedkov z DCI, najmä pokiaľ ide o subvencie. Ustúpilo sa od tradičného vnímania mimovládnych organizácií ako hlavných činiteľov z radov občianskej spoločnosti činných v oblasti rozvojovej spolupráce a v súčasnosti sa preferuje diferencovaný prístup,

([1]) Pozri stanovisko EHSV na tému „Európsky nástroj pre demokraciu a ľudské práva“, REX/263, 2009.

([2]) Rozpočet DCI na obdobie rokov 2007 – 2013 predstavuje 16 897 miliárd EUR: http://www.developmentportal.eu/wcm/subsite/snv1v2/content/view/53/81/. Medzi nástrojmi spolupráce treba spomenúť aj Európsky rozvojový fond (ERF) pre krajiny Afriky, karibskej oblasti a Tichomoria, ktorý však nie je súčasťou rozpočtu EÚ. 10. rozvojový fond má rozpočet vo výške 22 682 miliónov EUR na obdobie od roku 2008 do roku 2013: http://europa.eu/legislation_summaries/development/overseas_countries_territories/r12102_en.htm

([3]) Geografické programy: Latinská Amerika, Ázia, stredná Ázia, stredný Východ a južná Afrika. Tematické programy: potravinová bezpečnosť, investovanie do ľudí, migrácia a azyl, neštátne subjekty a miestne orgány, životné prostredie a prírodné zdroje. Pozri: http://ec.europa.eu/europeaid/infopoint/publications/europeaid/153a_en.htm. Na obdobie rokov 2007 – 2013 boli prostriedky pre geografické a tematické programy rozdelené takto: 10,57 miliárd EUR pre geografické programy (t. j. 60 %) a 5,596 miliárd EUR pre tematické (33 %).

v rámci ktorého sú sociálni partneri, a najmä zamestnávatelia, novými aktérmi, ktorí môžu disponovať prostriedkami tohto nástroja ([4]).

2.4 EHSV sa vzhľadom na prebiehajúce strednodobé hodnotenie DCI, ako aj vzhľadom na prebiehajúci štruktúrovaný dialóg ([5]), rozhodol vypracovať toto stanovisko z vlastnej iniciatívy, ktorého cieľom je predložiť odporúčania, ktoré by podporili organizácie občianskej spoločnosti pri plnení ich významnej úlohy v rámci spolupráce ([6]) a vyzdvihli najmä prínos sociálnych partnerov pre rozvoj.

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1 Treba pripomenúť nedávny vývoj týkajúci sa všeobecného rámca Európskej únie a rozvojovej spolupráce uvedené v Lisabonskej zmluve, ktorá nadobudla účinnosť 1. decembra 2009. Novými prvkami, pokiaľ ide inštitucionálne ustanovenia zmluvy, je vytvorenie postu vysokého predstaviteľa Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku, ako aj vytvorenie Európskej služby pre vonkajšiu činnosť (ESVČ) ([7]), ktorú vysoký predstaviteľ riadi. Delegácie EÚ, ktoré sú ozajstnými diplomatickými zastupiteľstvami, tiež podliehajú vedeniu vysokého predstaviteľa Únie a stanú sa súčasťou ESVČ. Hoci zmluva zveruje právomoci v oblasti politiky rozvojovej spolupráce členovi Komisie zodpovednému za rozvoj, mandát vysokého predstaviteľa zahŕňa i naďalej úlohu zabezpečiť súlad a koordináciu vonkajších aktivít Únie. Podľa návrhu, ktorý nedávno vypracovala vysoká predstaviteľka ([8]), ESVČ zodpovedá za vypracúvanie programovacích dokumentov hlavných (geografických aj tematických) nástrojov rozvojovej spolupráce (pod dohľadom člena Komisie zodpovedného za rozvoj). Tu sa dá vybadať riziko porušenia nezávislosti opatrení rozvojovej politiky, ktoré by v tomto zmysle mohli byť prispôsobené a podriadené cieľom vonkajšej politiky EÚ a členských štátov. EHSV preto opätovne poukazuje na ústrednú úlohu a prvotnú zodpovednosť Komisie za plánovanie politických opatrení/stratégií rozvojovej spolupráce, a zároveň vyjadruje svoju podporu Európskemu parlamentu a jeho úlohe v rámci posilňovania postupu demokratickej kontroly (*democratic scrutiny a budgetary control*).

3.2 EHSV celkovo víta nový nástroj DCI, ktorý má neodškriepiteľný význam pri podpore politiky rozvojovej spolupráce EÚ vo svete. Rovnako kladne vníma aj zjednotenie rozličných predchádzajúcich programov do jedinej právnej úpravy, a to konkrétne DCI, čo umožňuje väčšiu transparentnosť pri plánovaní zdrojov a hospodárení s nimi. EHSV navyše konštatuje, že dochádza k neustálemu zvyšovaniu objemu finančných prostriedkov určených pre tento sektor, čo z Európskej únie robí jedného z najväčších svetových finančných prispievateľov v oblasti rozvojovej spolupráce. EHSV víta aj začlenenie sociálnych partnerov medzi nových prijímateľov pomoci z DCI. Na záver sa EHSV domnieva, že medzi záležitosťami, ktorým sa venuje nástroj a strategickými prioritami, ktoré presadzuje sekcia EHSV pre vonkajšie vzťahy, existuje mnoho spoločných bodov ([9]).

3.3 EHSV by však rád vyzdvihol niektoré požiadavky všeobecného charakteru, ktoré sa týkajú účinnej realizácie cieľov DCI a úlohy organizovanej občianskej spoločnosti a sociálnych partnerov v rámci rozvojovej spolupráce.

3.4 EHSV pripomína potrebu stále dôraznejšie presadzovať konkrétne uplatňovanie cieľov stanovených v koncepcii dôstojnej práce. Na medzinárodnej úrovni bola dôstojná práca ako pojem explicitne zahrnutá medzi rozvojové ciele tisícročia, ktoré boli vytýčené v rámci OSN na boj proti chudobe, a teda ako nástroj rozvojovej spolupráce. Na európskej úrovni bola dôstojná práca formálne začlenená do opatrení politiky rozvoja v roku 2006 ([10]) a zahrnutá medzi ciele DCI. Ešte stále sa však vyskytujú ťažkosti v oblasti plánovania spolupráce, resp. rokovania o nej medzi EÚ a tretími krajinami, pokiaľ ide o konkrétne uplatňovanie zásad dôstojnej práce. Preto prekvapuje, že samotná Európska komisia vo svojom nedávnom oznámení z jari 2010 ([11]) venovanom balíku opatrení v oblasti

([4]) Pozri nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1905/2006 z 18. decembra 2006, ktorým sa ustanovuje nástroj financovania rozvojovej spolupráce. Ú. v. EÚ L 379, 27.12.2006.

([5]) Štruktúrovaný dialóg o zapojení občianskej spoločnosti a miestnych orgánov do rozvojovej spolupráce je iniciatíva, ktorú v roku 2009 odštartovala Európska komisia s cieľom diskutovať o úlohe občianskej spoločnosti a miestnych orgánov v spolupráci. Dialóg síce nie je rokovacím procesom, zameriava sa však na vytváranie spoločných názorov na uvedené témy a jeho účastníkmi sú okrem zástupcov občianskej spoločnosti aj členské krajiny EÚ a Európsky parlament. Pozri: http://ec.europa.eu/europeaid/who/partners/civil-society/structured-dialogue_en.htm

([6]) V tomto kontexte EHSV pripomína, že v nadväznosti na fórum v Akkre v roku 2008 boli organizácie občianskej spoločnosti v plnej miere uznané za nezávislých aktérov v oblasti rozvoja s vlastnými právami a postavení na rovnakú úroveň ako vlády a medzinárodné organizácie; článok 20 akčného programu z Akkry: http://siteresources.worldbank.org/ACCRAEXT/Resources/4700790-1217425866038/AAA-4-SEPTEMBER-FINAL-16h00.pdf

([7]) Zamestnanci ESVČ sa vyberú spomedzi pracovníkov príslušných útvarov generálneho sekretariátu Rady a Komisie a z diplomatických služieb členských krajín. ESVČ je službou *sui generis*, oddelenou a nezávislou od Komisie a Rady: http://eeas.europa.eu/background/index_en.htm

([8]) Článok 8: http://register.consilium.europa.eu/pdf/sk/10/st08/st08029.sk10.pdf

([9]) V EHSV existuje výbor pre AKP zodpovedný za vzťahy s týmito krajinami. Pozri zoznam stanovísk EHSV týkajúcich sa Európskeho rozvojového fondu (ERF).

([10]) Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Podpora dôstojnej práce pre všetkých, KOM (2006) 249 v konečnom znení.

([11]) Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Dvanásťbodový akčný plán EÚ na podporu rozvojových cieľov tisícročia, KOM(2010)159 v konečnom znení.

rozvoja vôbec nespomína dôstojnú prácu. EHSV preto vyzýva Komisiu, Radu a Parlament, aby opätovne zaviedli a posilnili začlenenie princípov dôstojnej práce do politických rozhodnutí aj do praktického uplatňovania v rámci rozvojovej spolupráce.

3.5 EHSV upozorňuje na skutočnosť, že sloboda združovania, resp. kolektívneho vyjednávania a sociálny dialóg sú základnými prvkami vykonávania politík zameraných na podporu dôstojnej práce s prispením sociálnych partnerov. Ako pripomína samotná Európska komisia, EÚ sa domnieva, že dodržiavanie sociálnych práv a pracovných noriem je nevyhnutným predpokladom udržateľného a spravodlivého sociálneho a hospodárskeho rozvoja, a teda kľúčovými aktérmi sú sociálni partneri (podniky, odborové zväzy). Odborové zväzy sú často najväčšími masovými členskými organizáciami v partnerských krajinách a dohliadajú na dodržiavanie medzinárodných pracovných noriem ([12]). Okrem toho aj Rada EÚ v roku 2005 sa k tomuto chápaniu problematiky vracia vo vyhlásení o európskom konsenze o rozvoji: ekonomickí a sociálni partneri, vrátane odborových zväzov, „majú osobitne dôležitú úlohu ako podporovatelia demokracie, sociálnej spravodlivosti a ľudských práv“ ([13]). Preto EHSV zdôrazňuje, že sociálnych partnerov treba v tomto kontexte vnímať ako kľúčových aktérov a partnerov EÚ v dialógu. Sociálni partneri musia byť v plnej miere zapojení do politického dialógu a musia mať možnosť využívať výhody priamej podpory.

3.6 EHSV vyzdvihuje význam súkromného sektora, opierajúceho sa o zásady slobodného podnikania, v dynamike rozvoja pri podpore začleňovania tretích krajín do svetového hospodárstva. EHSV zdôrazňuje, že uplatňovanie sociálnej zodpovednosti podnikov môže prispieť k zvýšeniu zodpovednosti súkromného sektora v záujme spravodlivejšieho rozvoja krajín, v ktorých tieto podniky pôsobia. Sociálna zodpovednosť podnikov, ktorá je založená na dodržiavaní základných pracovných noriem a svetových prioritných cieľov v oblasti ochrany životného prostredia a trvalo udržateľnej výroby, posilňuje zohľadňovanie sociálnych a environmentálnych aspektov v rámci aktivít DCI.

3.7 EHSV odporúča, aby sa plánovanie cielenejšie zameralo na zapojenie sociálnych partnerov aj do postupov verejného obstarávania v oblasti služieb v otázkach súvisiacich s podporou hospodárskych a sociálnych práv. EHSV konštatuje, že verejné obstarávanie v oblasti služieb sa často týka otázok, ako sociálny dialóg a práva v pracovnej a sociálnej oblasti. Súčasné platné kritériá výberu (požiadavky kladené na žiadajúce organizácie po organizačnej a finančnej stránke) často bránia možnosti spravodlivej a vyváženej účasti sociálnych partnerov, ktorí by mali byť pokladaní za hlavných aktérov v týchto oblastiach.

3.8 EÚ postupne presadzuje trend usmerňovať značnú časť prostriedkov vyčlenených na rozvojovú spoluprácu prostredníctvom takzvanej rozpočtovej podpory ([14]). I keď sa za týmto spôsobom skrýva pozitívna logika, ktorej snahou je dosiahnuť samostatnejšie a zodpovednejšie postavenie krajín prijímajúcich podporu pri usmerňovaní rozvoja, zároveň však hrozí, že sa obmedzí nevyhnutný príspevok občianskej spoločnosti k účinnému demokratickému rozvoju národov a vlád, ktoré prijímajú pomoc ([15]). Posilnenie nezávislosti občianskej spoločnosti je zárukou trvalo udržateľného rozvoja a ako také by malo byť prvoradým cieľom politiky rozvojovej spolupráce. EHSV preto zdôrazňuje potrebu zvýšiť objem prostriedkov určených na podporu občianskej spoločnosti (tematické programy) ([16]), aby sa umožnila dvojaká funkcia: skutočné monitorovanie rozpočtovej pomoci ([17]) a praktická realizácia doplnkových opatrení, ktoré sa nedajú uskutočniť prostredníctvom výlučnej spolupráce na vládnej úrovni ([18]). To platí aj pre geografické nástroje ([19]), v rámci ktorých treba podporu občianskej spoločnosti začleniť uplatnením kritérií transparentnosti, primeraného plánovania a stanovenia špecifických cieľov, pričom treba rešpektovať a chrániť právo na iniciatívu.

3.9 Z tohto pohľadu je úloha sociálnych partnerov nevyhnutná, ak sa zohľadnia tematické programy (okrem programu „Neštátne subjekty“), ako napríklad „Investovanie do ľudí“ (ktorý pokrýva oblasti sociálnej súdržnosti, rozvoja ľudských zdrojov, sociálneho rozvoja, rovnoprávneho postavenia príslušníkov oboch pohlaví a zdravia), alebo „Migrácia a azyl“ (zameraný na konsolidáciu právnych postupov v oblasti migrácie za prácou), „Životné prostredie a prírodné zdroje“ (na podporu opatrení na kontrolu environmentálnej udržateľnosti s pomocou občianskej spoločnosti v rozvojových krajinách)

([12]) Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu o úlohe Európskej únie pri presadzovaní ľudských práv a demokratizácii v tretích krajinách, KOM(2001) 252 v konečnom znení *[neexistuje slovenskej verzia]*.

([13]) Ú. v. EÚ C 46, 24.2.2006, s. 1, bod 18.

([14]) Rozpočtová podpora znamená priame poskytovanie finančných prostriedkov zo strany EÚ prijímajúcej krajine prostredníctvom stanovených finančných orgánov. Rozpočtová podpora môže mať všeobecný charakter a slúžiť na podporu národnej stratégie rozvoja, alebo odvetvový charakter, keď sa zameriava na špecifické oblasti, ako napr. zdravie, vzdelávanie atď. http://ec.europa.eu/europeaid/how/delivering-aid/budget-support/index_en.htm

([15]) Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: „Úloha občianskej spoločnosti v rámci novej stratégie EÚ pre západný Balkán“, Ú. v. EÚ C 80, 30.3.2004.

([16]) Na realizáciu tematických nástrojov sa na rozdiel od geografických nástrojov nevyžaduje súhlas krajín prijímajúcich podporu.

([17]) Treba mať na mysli kľúčovú úlohu, ktorú môžu organizácie občianskej spoločnosti zohrávať pri monitorovaní a kontrole zdrojov vyčlenených na rozvojovú spoluprácu, s cieľom odhaliť a odstrániť možné prípady korupcie.

([18]) EuropeAid v súčasnosti dokončuje štúdie v tomto zmysle. Pozri: *Engaging non state actors in new aid modalities* in: https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/aidco/index.php/Structured_dialogue#WG2:_T1:_New_aid_modalities_and_CSOs_and_LAs_challenges_and_opportunities.3F a *Complementarity of EC financial instruments in the field of human rights and democracy*, Information note, aidco.e.4 (2009)338553, 29.10.2009

([19]) V súčasnosti sa zdá, že väčšia časť finančnej podpory geografických nástrojov sa rozširuje pomocou „rozpočtovej podpory“, pričom sa dostáva na okraj podpora občianskej spoločnosti na miestnej úrovni. Treba pripomenúť, že geografické nástroje si vyžadujú súhlas krajiny prijímajúcej podporu.

a „Potravinová bezpečnosť“. Najmä téma zameraná na zamestnanie, sociálnu súdržnosť a dôstojnú prácu ([20]) (zaradená do programu „Investovanie do ľudí“) by mala vo väčšej miere zohľadniť úlohu sociálnych partnerov a sociálneho dialógu, a rovnako aj rozvoj primárneho poľnohospodárstva by mal byť explicitne zahrnutý medzi priority programu „Potravinová bezpečnosť“ ([21]).

3.10 Na základe cieľov DCI je zrejmé, že je nevyhnutné vyvinúť globálne stratégie na realizáciu rozvojovej spolupráce. To platí aj pre organizácie občianskej spoločnosti, najmä keď majú medzinárodný charakter. Medzinárodný rozmer občianskej spoločnosti sa najviac prejavuje pri organizáciách, ktoré majú členskú základňu v krajinách na severnej i južnej pologuli (ako napríklad sociálni partneri, družstevné hnutie atď.) ([22]). Keďže tieto organizácie zastupujú celosvetové inštancie, musí sa im umožniť trvalé formálne zapojenie do konzultačných procesov v rámci stanovovania politických priorít spolupráce EÚ vo vzťahu s vládami krajín prijímajúcich podporu. V tomto kontexte EHSV poukazuje na mechanizmy konzultácií a prijímania rozhodnutí, ktoré v súčasnosti platia v rámci OECD, resp. Rady Európy ([23]).

3.11 EHSV opätovne pripomína, že je dôležité posilniť aktérov občianskej spoločnosti v tretích krajinách, predovšetkým pomocou priamej podpory regionálnych sietí občianskej spoločnosti rozvojových krajín. Na tejto účel EHSV navrhuje zahrnúť zdroje na podporu aktivít v oblasti koordinácie a rozvoja kapacít sietí v menej rozvinutých krajinách (na konsolidáciu ich zastupiteľských kapacít) spoločne s aktivitami už existujúcich sietí rozvinutých krajín v rámci cieľa 3 tematického programu DCI pre neštátne subjekty. Podporou medzinárodných a regionálnych sietí by sa prispelo k posilneniu globálneho súladu politických rozhodnutí a opatrení v oblasti rozvojovej spolupráce.

3.12 Preto sa zdá byť nevyhnutné posilniť aj nástroje na podporu občianskej spoločnosti v rámci DCI, aby mala možnosť zohrávať úlohu na všetkých úrovniach: pri koncipovaní politických priorít a ich monitorovaní, ako aj pri realizácii rozvojových iniciatív. EHSV preto navrhuje, aby sa zhodnotili a vypracovali spôsoby konzultácie a vykonávania programov Komisie, ktoré by boli v súlade so špecifikami zainteresovaných aktérov. Zdá sa byť jasné, že v súčasnosti existuje množstvo rôznych aktérov v oblasti spolupráce na medzinárodnej úrovni, pre ktorých sú charakteristické vlastné oblasti pôsobnosti, ciele, stratégie, systémy organizácie a fungovania.

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1 Dvor audítorov EÚ vo svojej nedávnej správe ([24]) o zapojení neštátnych subjektov poukazuje na potrebu zaviesť pre organizácie občianskej spoločnosti financovanie programov v dlhodobejšom horizonte, tzv. „rámcové dohody“, ktoré sa väčšinou zameriavajú na strategické ciele. EHSV súhlasí s týmto prístupom a odporúča ho.

4.2 EHSV rovnako navrhuje, aby sa umožnilo rozšíriť kritériá oprávnenosti na využívanie kaskádových grantov (*sub-granting*), ktoré by v tomto prípade bolo funkčné a doplnkové vzhľadom na programy založené na rámcových dohodách, s cieľom lepšie preniknúť k základným organizáciám. Okrem toho by to aj pre Európsku komisiu predstavovalo účinnejší systém hospodárenia s dostupnými zdrojmi, čím by sa vyhlo fragmentácii iniciatív.

4.3 EHSV zdôrazňuje potrebu zachovať udržateľnosť rozvojových projektov a navrhuje:

— zahrnúť budovanie organizačných kapacít (teda bez obmedzenia na riadiace kapacity projektových aktivít) organizácií menej rozvinutých krajín ako spoločný prvok všetkých rozvojových projektov,

— umožniť podporu predbežného preskúmania uskutočniteľnosti projektov, ako vo svojej správe zdôraznil aj Dvor audítorov, začiatok aktivít v rámci projektu sa často veľmi oneskoruje pre nedostatočnú analýzu miestnych potrieb ([25]). Predbežné financovanie týchto štúdií by prispelo k zaručeniu operatívnosti projektu od samého začiatku ([26]).

([20]) Treba skonštatovať, že finančné zdroje vyčlenené na túto oblasť predstavujú len 21 % celkovej finančnej podpory v rámci programu „Investovanie do ľudí“ v období 2007 – 2013. Pozri: *Mid-term review of Strategy Paper for Thematic Programme* (2007 – 2013).

([21]) Stanovisko EHSV na tému „Obchod a potravinová bezpečnosť“, REX/273, spravodajca: pán Campli.

([22]) Sociálni partneri (organizácie zamestnancov i zamestnávateľov) sú zorganizované na európskej i medzinárodnej úrovni. Na európskej úrovni ide o *Business Europe* v prípade zamestnávateľov a Európsku konfederáciu odborových zväzov v prípade zamestnancov. Na medzinárodnej úrovni ide o medzinárodnú organizáciu zamestnávateľov (IOE) a Medzinárodnú konfederáciu odborových zväzov (CSI). Aj družstevné hnutie je zorganizované na európskej a medzinárodnej úrovni: *Cooperatives Europe* a *International Co-operatives Alliance*. Na záver treba započítať i všetky organizácie, družstvá, vzájomné záručné spoločnosti, ktoré vytvárajú „sociálne hospodárstvo“, v súlade s definíciou sformulovanou na konferencii MOP v Johannesburgu, 19. – 21. októbra 2009 („L'Economia Sociale: la risposta dell'Africa alla crisi globale“).

([23]) Pozri úlohu TUAC a Európskeho fóra mládeže.

([24]) „Riadenie zapojenia neštátnych subjektov do rozvojovej spolupráce ES Komisiou“, Osobitná správa č. 4/2009.

([25]) Tamže, s. 23, č. 41.

([26]) Na financovanie tohto druhu prieskumu by sa mohol zaviesť rotačný fond, pomocou ktorého by Komisia poskytla finančnú zálohu, ktorá by následne bola odpočítaná z celkových nákladov projektu v prípade, že by tento projekt prešiel výberom.

4.4 EHSV pokladá za nevyhnutné posilniť fázu výberu, monitorovania a hodnotenia činnosti v rámci spolupráce v záujme zlepšenia ich účinnosti. Zdôrazňuje najmä:

— nevyhnutnosť prehodnotiť súčasný postup výberu projektov, ktorý pre byrokratické prekážky často neumožňuje vybrať najvhodnejší návrh. Zdá sa byť teda nevyhnutné zaviesť bezprostrednejší kontakt a strategický dialóg medzi Európskou úniou a uchádzačskými organizáciami, a to tak na ústrednej ako aj periférnej úrovni, pričom treba pri plánovaných opatreniach zvoliť participatívny model,

— nevyhnutnosť podporovať (strategicky a finančne) rozsiahlejšie priame zapojenie pracovníkov zodpovedných za programy Komisie do konkrétnej realizácie opatrení. To by umožnilo účinné monitorovanie výsledkov, čo by uľahčilo vzťah medzi poskytovateľom a príjemcom pomoci a prispelo k zjednodušeniu skutočného hodnotenia dosahu projektov v záverečnej fáze, a to tak na ústrednej, ako aj periférnej úrovni,

— nevyhnutnosť vytvoriť v každej delegácii EÚ funkciu pracovníka zodpovedného za vzťahy s občianskou spoločnosťou. Po nadobudnutí účinnosti Lisabonskej zmluvy sú delegácie EÚ ozajstnými diplomatickými zastupiteľstvami Únie. Okrem toho, ako bolo uvedené, delegácie sa stanú súčasťou ESVČ a budú musieť čoraz viac vyvíjať svoju činnosť v koordinácii so zastupiteľstvami jednotlivých členských krajín. Preto sa zdá byť nevyhnutné inštitucionálne posilniť kontaktného partnera organizácií občianskej spoločnosti v rámci delegácií.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a perspektívy afrického sociálneho hospodárstva v rozvojovej spolupráci“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy)

(2011/C 44/21)

Spravodajca: **pán JAHIER**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 17. decembra 2009 rozhodol podľa článku 29 ods. 2 svojho vnútorného poriadku vypracovať stanovisko iniciatívy na tému

„Úloha a perspektívy afrického sociálneho hospodárstva v rozvojovej spolupráci“.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy, poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 17. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 116 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 1 člen sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Sociálne hospodárstvo predstavuje na svetovej úrovni závažnú skutočnosť, ktorej charakteristikami sú schopnosť inovácie, dynamika, pružnosť a odolnosť najmä počas najzávažnejších kríz, ako aj schopnosť integrovať rôzne vrstvy populácie vo všetkých spoločnostiach, najmä chudobných a marginalizovaných. Podľa najprijateľnejších odhadov sa týka 10 % aktívnej svetovej populácie [1] a vo všetkých oblastiach sveta ďalej narastá. Jeho osobitné charakteristiky a dynamika ho odlišujú od ostatných foriem hospodárstva, súčasne má však doplňujúcu úlohu a niekedy dokonca vytvára synergiu s ostatnými formami hospodárskej činnosti.

1.2 V Afrike je sociálne hospodárstvo sektorom, ktorý je aj v súčasnosti opomínaný zo strany celého medzinárodného spoločenstva, vrátane Európskej únie. Jeho špecifiká však nie sú uznávané a preto nie je aktívne zapájané do politík a poradných či rozhodovacích procesov. Na africkom kontinente je však sociálne hospodárstvo súčasťou tradičných štruktúr solidarity, kolektívnych a komunitných podnikov, ktoré sú často transformované na družstvá alebo najrôznejšie formy spoločných podnikov. Okrem toho mnohé z týchto štruktúr predstavuje základný prvok tohto obrovského celku, ktorý sa nazýva neformálne hospodárstvo.

1.3 Na kontinente, kde je 80 až 95 % populácie zamestnanej v neformálnom sektore, sa sociálne hospodárstvo môže stať rozhodujúcim nástrojom a pomáhať postupne vyvíjať a transformovať životné a pracovné podmienky, a zvýšiť ich dôstojnosť a úroveň sociálnej ochrany, aby sa tieto subjekty mohli stať súčasťou trhu a byť rozhodujúcim prínosom pre sociálny a hospodársky rozvoj kontinentu.

1.4 V súčasnom kontexte hospodárskej krízy bol inovatívny charakter sociálneho hospodárstva a jeho značný prínos pre miestny rozvoj formálne uznaný zo strany Medzinárodnej organizácie práce, ktorá zorganizovala v Johannesburgu 19. až 21. októbra 2009 prvú konferenciu o sociálnom hospodárstve. Počas konferencie bol prijatý významný akčný plán. Svetová banka a MMF obnovili záujem o sociálne hospodárstvo z dôvodu jeho odolnosti voči kríze, najmä v prípade družstevných podnikov.

1.5 Preto je záujmom EÚ, ako hlavného poskytovateľa pomoci na svete, aby sa zúčastnila na tejto medzinárodnej akcii. Vhodnou príležitosťou bude Medzinárodný rok družstiev, ktorý na rok 2012 vyhlásila Organizácia spojených národov. EHSV navrhuje nasledujúce opatrenia na podporu afrického sociálneho hospodárstva v rámci rozvojovej spolupráce:

— zaručiť oficiálne uznanie úlohy a prínosu sociálneho hospodárstva na rozvoji afrického kontinentu zo strany EÚ;

— zaradiť sociálne hospodárstvo na zoznam neštátnych subjektov dohody z Cotonou, ktoré by sa mali podieľať na uplatnení tejto dohody;

— zdvojnásobiť finančné príspevky vyčlenené pre neštátne subjekty v rámci strategických dokumentov podľa krajiny a podľa regiónu;

— začleniť neštátne subjekty, vrátane afrického sociálneho hospodárstva, do budúcich vzťahov EÚ s krajinami AKT v období po roku 2020;

— začleniť sociálne hospodárstvo do partnerstva EÚ a Afriky, a najmä do 7. partnerstva pre migráciu, mobilitu a zamestnanosť;

— začleniť africké družstvá do politík EÚ v oblasti spolupráce pri rozvoji poľnohospodárstva a vidieka v Afrike;

[1] Prípravný dokument ku konferencii Medzinárodnej organizácie práce (MOP) v Johannesburgu, 19. – 21. októbra 2009, pozri prílohu 3.

— podporovať africké sociálne hospodárstvo prostredníctvom tematických programov EÚ „Investície do ľudských zdrojov“ a „Neštátne subjekty a miestne orgány v rozvoji“;

— podporovať zavedenie a rozvoj sietí subjektov sociálneho hospodárstva (os sever-juh a os juh-juh);

— podporovať vzdelávanie, odbornú prípravu, kultúrnu spoluprácu a rovnosť pohlaví, v rámci programov a politík EÚ;

— uznať prínos sociálneho hospodárstva pri vytváraní dôstojných pracovných miest v Afrike a zabezpečiť, aby sa tento prínos odrazil v politikách spolupráce EÚ;

— zaradiť sociálne hospodárstvo do európskej správy 2010 o rozvoji, ktorá otvorí otázky sociálnej ochrany;

— podporovať prostredie vhodné pre fungovanie sociálneho hospodárstva, najmä vhodný právny rámec, rozvoj kapacít, prístup k financovaniu a zriadenie sietí;

— podporovať európsku medziinštitučnú spoluprácu pre rozvoj sociálneho hospodárstva;

— začleniť sociálne hospodárstvo do existujúcich strategických partnerstiev medzi Komisiou a Medzinárodnou organizáciou práce.

V súlade s odporúčaniami sa EHSV zaväzuje aktívne zapájať subjekty afrického sociálneho hospodárstva do svojich aktivít, a obzvlášť do monitorovacieho výboru AKT-EÚ.

2. **Podstata a rozmery sociálneho hospodárstva v Afrike**

2.1 Sociálne hospodárstvo tvoria všetky „podniky a organizácie, najmä družstvá, spolky, asociácie, nadácie a sociálne podniky, ktorých spoločným špecifickým znakom je produkovať tovary, služby a poznanie, pričom súčasne sledujú hospodárske a sociálne ciele, ako aj ciele na podporu solidarity“ ([2]). Takto definované sociálne hospodárstvo predstavuje významnú hospodársku skutočnosť nielen pre Európu, taktiež pre ostatné kontinenty začínajúc Afrikou.

2.2 Keďže ide o veľmi otvorený pojem, ktorý zdôrazňuje spoločné črty medzi jednotlivými organizáciami a podnikmi, v súčasnosti nie je možné presne vyčísliť rozšírenie a vplyv sociálneho hospodárstva v každej africkej krajine alebo na celom africkom kontinente. Je však možné popísať charakteristiky jednotlivých typov organizácií a podnikov sociálneho hospodárstva v Afrike.

2.3 Jeden z hlavných prvkov sociálneho hospodárstva samozrejme predstavujú družstvá, definované Medzinárodnou organizáciou práce (R 193, 2002) ako „samosprávne združenie osôb, ktoré sa dobrovoľne spojili, aby naplnili svoje spoločné ekonomické, sociálne a kultúrne potreby a ambície prostredníctvom demokraticky riadeného podniku v spoločnom vlastníctve“. Do Afriky boli družstvá „importované“ koloniálnymi mocnosťami a spolu s hnutiami za nezávislosť sa z nich stala jedna z hlavných foriem hospodárskej a sociálnej organizácie v rámci kontinentu (Develtere, Pollet & Wanyama, 2009). Vo väčšine prípadov si však nové nezávislé vlády vytvorili veľmi úzke vzťahy s družstvami, ktoré tak boli využívané ako nástroj mobilizácie a kontroly v jednotlivých sociálnych a hospodárskych prostrediach. Len vďaka liberalizáciám v 90-tych rokoch sa podarilo odstrániť príliš závislý vzťah družstiev voči štáte, ktorý charakterizoval ich predchádzajúci vývoj, a družstvá získali samostatnosť, dobrovoľný charakter a vnútornú demokratickosť, teda znaky typické pre model družstva, a začala sa ich renesančná a expanzná fáza.

2.4 Za posledných pätnásť rokov bol zaznamenaný značný nárast počtu a popularity družstiev. Ako dokazujú Develtere, Pollet & Wanyama (2009) ([3]) na analýze údajov z jedenástich afrických krajín, v jednotlivých prípadoch (napríklad Keňa, Ghana a Senegal) sa počet aktívnych družstiev viac ako zdvojnásobil v porovnaní s rokmi 1989 – 1992, a družstvá sa stali veľmi dôležitou zložkou národného hospodárstva.

2.5 Väčšina afrických družstiev je vo vlastníctve svojich členov (*client-owned)* a pôsobí v poľnohospodárskom odvetví, avšak sú veľmi aktívne aj v úverovej oblasti: podľa World Council of Credit Unions (Svetová organizácia úverových a sporiteľných družstiev – WOCCU) v roku 2007 existovalo približne 12 000 úverových družstiev, pričom počet ich členov v 23 krajinách prekročil 15 miliónov a ich úspory predstavovali približne 3,5 miliárd dolárov (Fonteneau & Develtere, 2009): tým vytvorili pilier pre inštitúcie mikrofinancovania v mnohých oblastiach Afriky. Družstvá sú tiež aktívne v stavebnom, poisťovacom a distribučnom sektore. Odhaduje sa, že približne 7 % africkej populácie je v súčasnosti členom družstva.

2.6 Základným poslaním vzájomných spoločností je poskytovať sociálne služby pre svojich členov a ich rodiny, pričom vzájomne znášajú riziká a zdroje a pôsobia v sektore sociálnej ochrany; zvláštnu pozornosť venujú všetkým problémom týkajúcim sa zdravia a služieb zdravotníctva. Tieto spoločnosti sú významné z dôvodu ich počtu a ich vplyvu: predpokladá sa, že

([2]) Pozri článok 1 preambule, „Akčný plán na podporu podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva v Afrike“, dokument vypracovaný pri príležitosti regionálnej konferencie Medzinárodnej organizácie práce na tému: „Odpoveď Afriky na krízu prostredníctvom sociálneho hospodárstva“, Johannesburg, 19. – 21. októbra 2009; pozri tiež diagram v prílohe 2.

([3]) Pozri odkaz v prílohe 3.

v Západnej Afrike je aktívnych aspoň 500 vzájomných spoločností s vplyvom na státisíce osôb. V Rwande od roku 2003 ministerstvo zdravotníctva začlenilo tento typ spoločnosti do svojej stratégie, aby rozšírilo prístup k zdravotníckym službám; podľa údajov ministerstva je 75 % populácie členom aspoň jednej vzájomnej spoločnosti. Nejde však len o sektor zdravotníctva. Aj v tomto prípade sú organizácie a/alebo podniky podobné spolkom aktívne aj v iných sektoroch. Ide tu napríklad o *tontines* vo frankofónnych afrických krajinách a v oblasti úverovo *credit unions* v anglofónnej Afrike alebo o pohrebné spoločnosti, ktoré poskytujú pohrebné služby v rôznych krajinách, napríklad v Etiópii a Južnej Afrike.

2.7 Po prvýkrát v Afrike Rada ministrov Západoafrickej hospodárskej a menovej únie (UEMOA) prijala 26. júna 2009, nariadenie (č. 07/2009) o vzájomných spoločnostiach (sociálne vzájomné spoločnosti). Základné hodnoty charakterizujúce „spoločné“ zásady sú definované a uznané nasledovne: transparentnosť, sociálna zodpovednosť, demokracia, rovnosť, spravodlivosť a solidarita. Tieto zásady určujú taktiež ostatné charakteristiky špecifické pre sociálnu vzájomnú spoločnosť, najmä dobrovoľný a nediskriminačný vstup, neziskovosť, demokratické a participatívne riadenie inštitúcie, solidárny záväzok, autonómiu a nezávislosť, dobrovoľnú prácu riadiaceho výboru a zodpovednú účasť.

2.8 Ďalšou veľmi početnou skupinou v Afrike, rozšírenou vo všetkých možných sektoroch, vo vidieckych aj v mestských oblastiach, sú asociácie, v rámci ktorých nájdeme dobrovoľné, komunitné organizácie (*community-based organisations*), neziskové organizácie, mimovládne organizácie atď. Počet asociácií v rámci sociálneho hospodárstva narástol počas procesu demokratizácie v 90-tych rokoch vďaka lepšiemu právnemu rámcu a pružnosti operačných štruktúr, ktoré umožnili asociáciám prispôsobiť sa najrôznejším sociálnym požiadavkám. V rámci tejto skupiny je obzvlášť dôležitá úloha mimovládnych organizácií; ktoré sú často spojené s obdobnými organizáciami a so severnými inštitúciami, preto sú schopné zmobilizovať množstvo zdrojov a pôsobiť vo väčšom rozsahu. Rovnako aj sociálni partneri pôsobia v rôznych krajinách s cieľom podporiť štruktúry a iniciatívy sociálneho hospodárstva.

2.9 Vďaka svojim štrukturálnym a operačným charakteristikám majú družstvá, vzájomné spoločnosti, asociácie a ostatné organizácie či podniky sociálneho hospodárstva významný hospodársky a sociálny vplyv v Afrike. V prvom rade ponúkajú pracovné miesta a umožňujú priamu a demokratickú účasť na organizovaní a rozdeľovaní zdrojov. Organizácie a podniky sociálneho hospodárstva ďalej pôsobia v širokom zábere spoločnosti a veľmi často aj v najchudobnejších vidieckych oblastiach, kde sú zásahy štátu minimálne alebo nulové, čím zaručujú aj prístup k sociálnym a/alebo hospodárskym službám pre najzraniteľnejšie skupiny populácie (chudobní, ženy, zdravotne postihnutí, pracovníci bez kvalifikácie, migranti atď.). Či už ide o mikroúver alebo zdravotnú a sociálnu pomoc pre osoby nakazené vírusom HIV/AIDS, o účasť v poľnohospodárskom družstve alebo v podniku poskytujúcom pohrebné služby, organizácie a podniky sociálneho hospodárstva zabezpečia uplatnenie opatrení sociálnej ochrany na základe solidárneho a komunitného prístupu, pričom súbežne vyrábajú tovar a poskytujú služby s nepopierateľným hospodárskym významom a priamym vplyvom na znižovanie chudoby.

2.10 Úloha organizácií a podnikov sociálneho hospodárstva je ešte významnejšia vzhľadom na dôsledky svetovej hospodárskej a finančnej krízy, ktoré sa v Afrike pripojili k dôsledkom potravinovej a energetickej krízy v rokoch 2007 – 2008 ([4]). Vzhľadom na zhoršujúcu sa hospodársku a sociálnu situáciu veľkej časti populácie by vlády rozvojových krajín mali posilniť a rozvíjať systémy sociálnej ochrany, ktoré sú často neúplné. Ide o oblasť, kde sociálne hospodárstvo už aktívne existuje a často kompenzuje nedostatky a čiastkovosť štátnych zásahov, pričom nezbavuje vlády a inštitúcie ich úloh a zodpovedností.

3. **Program Medzinárodnej organizácie práce**

3.1 Vďaka svojim vnútorným charakteristikám môže sociálne hospodárstvo vytvárať nové pracovné miesta, podporovať dodržiavanie základných práv na pracovisku a podporovať ochranu a sociálny dialóg. Dokonale je teda v súlade so strategickými cieľmi stanovenými Medzinárodnou organizáciou práce (MOP) zameranými na dosiahnutie a zaručenie „dôstojnej práce“ (*decent work*), ktorej definícia spočíva v dodržiavaní „podmienok slobody, spravodlivosti, bezpečnosti a ľudskej dôstojnosti“. Dôstojná práca sa dlhodobo považuje za prioritný cieľ činnosti Medzinárodnej organizácie práce, pričom predstavuje základný prvok v rámci programov na znižovanie chudoby a vytvára nástroj na podporu trvalo udržateľného a spravodlivého rozvoja, prospešného pre všetkých.

3.2 Vo svojom programe „Dôstojná práca pre Afriku: 2007 – 2015“ (MOP 2007) Medzinárodná organizácia práce vymenúva možnosti a výzvy, ktoré v Afrike existujú na to, aby sa pojem dôstojná práca stal realitou na celom kontinente, a tiež na zabezpečenie vhodného hospodárskeho a sociálneho rozvoja pre dôstojnú prácu. Uvedené hlavné výzvy sa týkajú nezamestnanosti, nízkej zamestnanosti a chudoby; úlohy sociálnej ochrany v rámci rozvoja; problémov spojených so sociálnym vylúčením a so šírením HIV/AIDS. Tento dokument oficiálne neuvádza sociálne hospodárstvo. Ale koncepty, opatrenia, pozornosť venovaná družstvám a asociáciám, popredné miesto venované pojmom ako spravodlivosť, účasť a sociálna ochrana, sú prvky kompatibilné so základmi sociálneho hospodárstva.

([4]) Pozri stanovisko REX 285 – EHSV 1954/2009 „Podpora rozvojových krajín pri riešení krízy“, Spravodajca: pán JAHIER.

3.3 V priebehu rokov Medzinárodná organizácia práce získala významnú právomoc v oblasti sociálneho hospodárstva, a to využitím svojich tradičných nástrojov, vytvorením oddelenia pre družstvá (EMP/COOP) a spustením celej rady programov technickej podpory v rámci kontinentu (napríklad Coop Afrika) alebo jednotlivých krajín, napríklad projekt SAY JUMP! v Juhoafrickej republike.

3.4 Preto nie je náhoda, že práve Medzinárodná organizácia práce otvorila prvú medzinárodnú diskusiu o sociálnom hospodárstve v Afrike. Medzinárodná organizácia práce najskôr dala vypracovať niekoľko analýz a štúdií o družstvách v Afrike, potom usporiadala v októbri 2009 v Johannesburgu konferenciu na tému: „Odpoveď Afriky na krízu prostredníctvom sociálneho hospodárstva“. Cieľom tohto podujatia, na ktorom sa zúčastnili zástupcovia z celého kontinentu, bolo prijatie „Akčného plánu na podporu podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva v Afrike“ ([5]).

3.5 Akčný plán stanovuje štyri strategické ciele:

— na svetovej úrovni sa Medzinárodná organizácia práce a účastníci sociálneho hospodárstva zaväzujú podporovať a zlepšovať uznanie podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva, a tiež rozširovať partnerstvá medzi severom a juhom, a medzi Afrikou a inými regiónmi,

— na regionálnej úrovni úsilie o zvýšenie podpory podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva, vrátane mobilizácie zdrojov pre vytvorenia programu pre sociálne hospodárstvo v Afrike,

— na národnej úrovni, vytvoriť, prehĺbiť a/alebo podporiť politické, právne a inštitučné prostredie potrebné pre rozvoj a konsolidáciu podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva,

— a nakoniec na strednej a mikroúrovni sa cieľ týka zabezpečenia účinnosti podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva, aby mohli lepšie spĺňať potreby populácií v oblasti vytvárania príjmov, sociálnej ochrany, podpory zamestnanosti a dodržiavania práv na prácu, potravinovej bezpečnosti, environmentálnej ochrany, boja proti HIV/AIDS a sociálnemu vylúčeniu atď.

3.6 Vzhľadom na dôsledky v svetovej hospodárskej a finančnej krízy, ktoré sa pripojili k dôsledkom predchádzajúcej potravinovej a energetickej krízy, je obzvlášť urgentné dosiahnuť ciele stanovené v akčnom pláne z Johannesburgu. Medzinárodná organizácia práce odhaduje, že približne 73 % pracujúcich v Subsaharskej Afrike vykonáva neistú prácu, pričom v roku 2009 sa tento počet môže zvýšiť na 77 %, čoho dôsledkom bude pravdepodobné zhoršenie migračného napätia vnútri kontinentu a to aj smerom do Európy, pretože mnoho pracovníkov hľadá lepšiu budúcnosť. Dôsledky krízy sa už premietli do poklesu priamych zahraničných investícií v oblasti infraštruktúr, ako aj výroby tovarov, a tiež do poklesu finančných čiastok, ktoré posielajú domov emigranti. Podpora a rozširovanie podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva sú prínosom pre vytváranie pracovných miest a tým predstavujú konkrétnu alternatívu pre migračné toky.

3.7 Zásadný prínos družstiev pre sociálno-hospodársky rozvoj podnietil Organizáciu spojených národov k vyhláseniu roka 2012 za Medzinárodný rok družstiev; táto udalosť bude predstavovať príležitosť pre podporu a posilnenie úlohy organizácií a podnikov sociálneho hospodárstva.

4. **Perspektívy a odporúčania pre účasť EÚ a nové prioritné politiky**

4.1 Sociálne hospodárstvo predstavuje v rámci Európskej únie významnú skutočnosť a jeho hospodárskej a sociálnej úlohe sa dostáva stále väčšieho uznania. V roku 2006 vypracoval EHSV prvú podrobnú správu k tejto tematike ([6]).

V roku 2009 Európsky parlament uznal sociálne hospodárstvo za jeden z pilierov európskej integrácie, keďže sociálne hospodárstvo predstavuje 10 % všetkých európskych podnikov, t. j. 2 milióny podnikov alebo 6 % všetkých pracovných miest, a má vysoký potenciál na vytváranie a udržiavanie stabilných pracovných miest ([7]).

EHSV nakoniec odporučil uznať a zachovať rôzne modely podnikov, z ktorých jedným je sociálne hospodárstvo ([8]).

4.2 Pokiaľ ide o programy zahraničnej spolupráce, sociálne hospodárstvo má svoje miesto medzi témami, ktoré určujú rozvojovú činnosť EÚ. Hlavné oblasti, v ktorých pôsobia organizácie a podniky sociálneho hospodárstva v Afrike, sú súčasťou akčných priorít EÚ: sociálna ochrana, zdravotníctvo, sociálne začlenenie, zamestnanosť, rozvoj poľnohospodárstva a vidieka, mikrofinancovanie, kultúra. Je teda zrejmé, že už existujú vhodné nástroje a politické oblasti využiteľné zo strany EÚ, hoci nie sú špecificky určené na priamu podporu organizácií a podnikov sociálneho hospodárstva.

([5]) Pozri Prílohu 1 a http://www.ilo.org/public/english/region/afpro/addisababa/pdf/se_planofaction_fr.pdf

([6]) CIRIEC, Sociálna ekonomika v Európskej únii, EHSV/COMM/05/2005.

([7]) Uznesenie Európskeho parlamentu o sociálnom hospodárstve (spravodajkyňa: pani TOIA, 19. február 2009).

([8]) Ú. v. EÚ C 318, 23.12.2009, s. 22.

4.3 Aby sa táto nová sociálno-hospodárska realita na africkom kontinente zahrnula do rozvojovej spolupráce EÚ, bolo by potrebné, aby EÚ formálne uznala existenciu afrického sociálneho hospodárstva. EÚ môže mať na zahrnutí novej priority tohto typu do svojho programu špecifický záujem,a môže pre ňu znamenať pridanú hodnotu, pretože by sa podporila skutočná spolupráca s medzinárodnými organizáciami, akými sú Medzinárodná organizácia práce a Svetová banka. Tým sa prehĺbia systémové synergie, ktoré sú v oblasti rozvojovej spolupráce stále užitočnejšie. Táto nová priorita by umožnila začleniť hlavné subjekty európskeho sociálneho hospodárstva, čím by prispela k posilneniu podpory európskej verejnej mienky v prospech väčšej zahraničnej pomoci EÚ.

4.4 Najúčinnejším prostriedkom na zabezpečenie koncepčného uznania úlohy a prínosu sociálneho hospodárstva pre rozvoj Afriky je podpora tohto sektora zo strany existujúcich partnerstiev EÚ s Afrikou, teda prostredníctvom dohody z Cotonou a partnerstva EÚ a Afriky.

4.4.1 Pokiaľ ide o dohodu z Cotonou, môžeme vyjadriť ľútosť nad tým, že revízia z roku 2010 je už ukončená a nie sú do nej zaradené ustanovenia týkajúce sa sociálneho hospodárstva. Delegácie EÚ v afrických krajinách by však mali prijať opatrenia na bezodkladné začlenenie organizácií a podnikov sociálneho hospodárstva do zoznamu subjektov prizvaných ku konzultáciám.

4.4.2 Okrem toho, revízia dohody v roku 2015 by mala poskytnúť príležitosť na explicitné uznanie a zaradenie sociálneho hospodárstva do kategórie „neštátnych subjektov“, ktoré musia byť pri realizácií dohody informované, konzultované a zapájané, a ktorým musia byť tiež poskytnuté finančné prostriedky a rozvojové programy na vytváranie kapacít na zabezpečenie ich efektívnej účasti.

4.4.3 EHSV sa domnieva, že úvahy o vzťahoch EÚ s krajinami AKT po roku 2020, keď skončí platnosť dohody z Cotonou, by mali zaručiť nielen začlenenie inštitucionálnych ustanovení o neštátnych subjektoch, podobných ustanoveniam dohody z Cotonou, ale mali by tiež zabezpečiť explicitné zaradenie sociálneho hospodárstva do tejto kategórie.

4.5 Pokiaľ ide o partnerstvo EÚ a Afriky, môžu sa vytvoriť priame spojenia medzi cieľmi a činnosťami 7. partnerstva pre migráciu, mobilitu a zamestnanosť a medzi cieľmi sociálneho hospodárstva, najmä v oblasti prínosu pre vytváranie pracovných miest, postupnej formalizácie neformálneho hospodárstva a podpory dôstojnej práce. 3. summit EÚ-Afrika, naplánovaný na november 2010 a nové akčné plány, ktoré budú na ňom prijaté, sú konkrétnou príležitosťou pre podporu sociálneho hospodárstva. Nový akčný plán pre toto partnerstvo by mohol obsahovať:

— cieľ: uznanie a podpora sociálneho hospodárstva ako prostriedku na zmenšenie rozdielu medzi formálnym a neformálnym hospodárstvom a na podporu vytvárania dôstojných pracovných miest;

— činnosť: konsolidácia kapacít a kompetencií subjektov afrického sociálneho hospodárstva rozvojom vzdelávacích kurzov v zariadeniach odborného vzdelávania a na univerzitách, najmä v oblasti riadenia;

— činnosť: uľahčiť pôžičky a mikroúvery pre subjekty sociálneho hospodárstva;

— činnosť: pomôcť vládam v Afrike pri vytváraní právneho, inštitučného a politického prostredia vhodného pre podporu a fungovanie podnikov a organizácií sociálneho hospodárstva.

4.6 Pokiaľ ide o odvetvia, organizácie a podniky afrického sociálneho hospodárstva sú veľmi aktívne v poľnohospodárskom odvetví a v sektore rozvoja vidieka. Konkrétne záväzky v tejto oblasti boli prijaté v rámci stratégie EÚ a Afriky pre poľnohospodárstvo a v oznámení o podpore afrického hospodárstva ([9]). V žiadnom z týchto dokumentov sa neuvádza družstevný sektor, ktorý predstavuje jednu z hlavných osí afrického sociálneho hospodárstva. Možností aktivít a spolupráce s poľnohospodárskymi a vidieckymi družstvami v Afrike je veľa. Zodpovedali by cieľu zdôrazniť zlepšenie riadenia v poľnohospodárskom odvetví a podporiť budovanie kapacít vo verejných a súkromných afrických organizáciách, ktoré zohrávajú úlohu v (poľnohospodárskom) odvetví. ([10]).

4.6.1 Okrem toho treba pripomenúť, že nástroj financovania rozvojovej spolupráce EÚ obsahuje tematický program pre potravinovú bezpečnosť, ďalšiu oblasť, v ktorej by sa existujúce programové nástroje EÚ mohli využiť na uznanie základnej úlohy, ktorú podniky a organizácie sociálneho hospodárstva v Afrike môžu zohrať v rámci európskej rozvojovej spolupráce.

4.7 Ďalším tematickým programom nástroja financovania rozvojovej spolupráce sú „Investície do ľudských zdrojov“. Tento program, určený na rozvoj ľudských zdrojov, by mohol byť využitý na podporu vzdelávania a budovania podnikových kapacít pre subjekty sociálneho hospodárstva v Afrike.

([9]) Oznámenie Komisie Rade a Európskemu parlamentu – „Pozdvihnutie afrického poľnohospodárstva – Návrh na kontinentálnu a regionálnu spoluprácu pri rozvoji poľnohospodárstva v Afrike“ [KOM(2007) 440 v konečnom znení].

([10]) Strategické partnerstvo EÚ-Afrika – Spoločná stratégia EÚ-Afrika, odsek 73.

4.7.1 Takýto postup by bol v súlade s opatreniami deklarácie Medzinárodnej organizácie práce o rozvoji kompetencií, najmä v oblasti riadenia. Vzdelávanie a odborná príprava sú základom pre budovanie kapacít pre organizácie a podniky sociálneho hospodárstva a pre ich podporu v rámci trhovej konkurencie. Ďalej by bolo vhodné zamerať úsilie na vzdelávacie a školiace programy pre ženy, ktorých úloha v hospodárstve na africkom kontinente je často podceňovaná, najmä v poľnohospodárskom odvetví a vo vidieckych oblastiach.

4.8 Pokiaľ ide o vzdelávanie a odbornú prípravu s cieľom budovať kompetencie alebo zdokonaľovať riadenie, EÚ by mala podporovať vzťahy medzi organizáciami a podnikmi sociálneho hospodárstva na európskom a africkom kontinente. Výmena skúseností, postupov a technickej podpory na severno-južnej a južno-južnej osi by prispela k posilneniu afrických štruktúr ([11]). EHSV preto podporuje vytvorenie a rozvoj sociálno-hospodárskych sietí (os sever-juh a juh-juh) ako základného nástroja na spoluprácu a prenos skúseností medzi organizáciami a podnikmi sociálneho hospodárstva.

4.9 Vzdelávanie a odborná príprava sú taktiež dôležité pre kvalitu práce a v širšom zmysle pre kultúrnu spoluprácu. Tieto dve oblasti zohrávajú prvoradú úlohu pre vytváranie pracovných miest, ako viackrát uviedol EHSV. Preto by bolo vhodné, aby EÚ zohľadnila tieto sektory pri začleňovaní afrického sociálneho hospodárstva do svojich programov a politík.

4.10 Pokiaľ ide o vytváranie pracovných miest, ktoré spolu s problematikou sociálnej ochrany a rovnosti pohlaví predstavujú základný článok sociálneho hospodárstva, obzvlášť v oblasti zamestnanosti vo vidieckom prostredí, niektoré aspekty stratégie EÚ a Afriky môžu byť spojené s cieľmi akčného plánu z Johannesburgu. Týka sa to najmä prioritnej činnosti č. 3 partnerstva EÚ a Afriky pre migráciu, mobilitu a zamestnanosť v oblasti zamestnanosti a zmiernenia chudoby, ktorá zdôrazňuje zásadu dôstojnej práce.

4.11 Ďalší prostriedok na koncepčné zaistenie úlohy sociálneho hospodárstva v rámci rozvoja afrického kontinentu by mohol byť vytvorený prostredníctvom európskej správy 2010 o rozvoji. V roku 2010 sa v tejto správe otvorí otázka sociálnej ochrany, teda oblasti, v ktorej organizácie a podniky sociálneho hospodárstva zohrávajú zásadnú úlohu, najmä v Afrike, ako sme už uviedli ([12]). Okrem toho, skutočné začlenenie afrického sociálneho hospodárstva do európskej správy 2010 o rozvoji by umožnilo vypracovať špecifickú politiku sociálnej ochrany v rámci rozvojovej spolupráce EÚ, ktorá v súčasnosti chýba.

([11]) Dobrým príkladom sociálno-hospodárskej siete sever-juh je Euro-stredomorská sieť sociálneho hospodárstva (ESMED), ktorá zastrešuje organizácie Španielska, Francúzska, Talianska, Maroka, Portugalska a Tuniska. Podporuje kooperačné výmeny a projekty v rámci európsko-stredozemského partnerstva.

([12]) Pozri vyššie, odseky 2.8 a 2.9.

4.12 EHSV ďalej odporúča Komisii, aby začala s mapovaním aktivít členských štátov v oblasti spolupráce so subjektmi afrického sociálneho hospodárstva, za účelom posilnenia spolupráce a prerozdelenia práce v tejto oblasti medzi EÚ a členské štáty.

4.13 Na zabezpečenie efektívneho prínosu afrického sociálneho hospodárstva k odstraňovaniu chudoby je potrebné vytvoriť vhodné prostredie, najmä vhodný právny rámec, umožniť rozvoj kapacít, prístup k financovaniu a zriadenie sietí organizácií sociálneho hospodárstva a ekvivalentných európskych štruktúr. Pokiaľ ide o právne prostredie, bolo by vhodné, aby EÚ a MOP podporili africké orgány pri vytvorení registra organizácií sociálneho hospodárstva a v prijímaní legislatívnych opatrení, ktoré umožnia efektívnu činnosť týchto subjektov a zastrešia aj veľmi dôležitú problematiku vlastníctva výrobných prostriedkov. EÚ a členské štáty by mohli využívať najlepšie postupy rozvinuté v krajinách Európy, kde je sociálne hospodárstvo najaktívnejšie.

4.13.1 Podporné činnosti EÚ v prospech budovania kapacít a vytvárania siete subjektov sociálneho hospodárstva by mali byť riadené na národnej, regionálnej a kontinentálnej úrovni, najmä prostredníctvom dohody z Cotonou, stratégie EÚ pre Afriku a tematického programu „Neštátne subjekty a miestne orgány v rámci rozvoja“ (Finančný nástroj rozvojovej spolupráce EÚ) ([13]). Tieto činnosti by mali obsahovať podporné opatrenia pre spoluprácu, obranné kampane a dialóg, vertikálnu a horizontálnu integráciu organizácií sociálneho hospodárstva, odbornej prípravy atď.

4.13.2 Z tohto dôvodu by bolo vhodné začleniť organizácie sociálneho hospodárstva do kategórie neštátnych subjektov, ktoré majú nárok na podporu v rámci uvedených tematických programov. Počas preskúmania budúcich finančných perspektív EÚ na obdobie 2014 – 2020 by preto bolo vhodné zvýšiť finančné prostriedky vyčlenené pre tieto tematické programy alebo pre doplňujúce tematické programy, do ktorých by sociálne hospodárstvo mohlo byť reálne začlenené ([14]), a to až do dvojnásobnej výšky, ako už požadoval EHSV ([15]). Nezávisle od financovania EÚ by mali byť ďalej podporované: spolupráca, dialóg, synergie a konkrétne projekty spolupráce medzi jednotlivými sektormi sociálneho hospodárstva v Európe a Afrike, najmä s organizáciami na africkom kontinente. Podobne by sa mal navýšiť finančný príspevok pre príslušné programy 11. Európskeho rozvojového fondu (ERF, 2014 – 2019) s cieľom umožniť sociálnemu hospodárstvu čerpanie pomoci.

([13]) V článku 5.1.2 tohto programu sa uvádza, že EÚ bude podporovať iniciatívy, ktoré pomáhajú zvyšovať počet nadnárodných výmen, ako aj aktivity medzi neštátnymi subjektmi a miestnymi orgánmi (sever-juh, juh-juh) zamerané na budovanie dôvery, rozvíjanie kontaktov a koordináciu.

([14]) Napríklad tematické programy finančného nástroja rozvojovej spolupráce „Investície do ľudských zdrojov“ a „Potravinová bezpečnosť“.

([15]) Pozri odsek 6.3 stanoviska REX 285-2009, Podpora rozvojových krajín pri prekonávaní krízy, Spravodajca: pán JAHIER.

4.14 Ďalší doplňujúci aspekt, ktorý súvisí s vhodným prostredím, sa týka predovšetkým skutočných podmienok prístupu k finančným prostriedkom pre neštátne subjekty, a to na základe zjednodušených postupov. Dlhodobé pôžičky pre štruktúrovanejšie subjekty sociálneho hospodárstva predstavujú zvláštny a inovatívny aspekt. Na druhej strane, úlohou EÚ je uľahčiť prístup k tomuto typu pôžičiek prostredníctvom nových alebo existujúcich nástrojov.

4.15 EHSV odporúča európsku spoluprácu, vnútro alebo medziinštitučnú, s cieľom podporiť africké sociálne hospodárstvo.

— Vyzývame Európsky parlament, ktorý už prijal uznesenie o vplyve sociálneho hospodárstva na európsku integráciu ([16]), aby v rámci Výboru pre rozvoj a/alebo Spoločného parlamentného zhromaždenia AKT – EÚ prijal ďalšie uznesenie o prínose afrického sociálneho hospodárstva k odstraňovaniu chudoby. Belgické predsedníctvo Rady Európskej únie, naplánované na druhý polrok 2010 súbežne s 3. samitom krajín Afriky a EÚ, bolo požiadané, aby sa aktívne zasadilo v prospech lepšieho uznania a podpory afrického sociálneho hospodárstva.

— Európskej komisii bolo predložené odporúčanie preskúmať riešenia na začlenenie sociálneho hospodárstva do strategického partnerstva medzi Komisiou a Medzinárodnou organizáciou práce v oblasti rozvoja, ktorého cieľom je zníženie chudoby, podiel na realizácii rozvojových cieľov tisícročia a cieľov programu „Dôstojná práca pre všetkých“ ([17]).

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([16]) Pozri poznámku v dolnej časti stany č. 4.

([17]) http://ec.europa.eu/europeaid/what/social-protection/documents/memorandum_of_understanding_ec_ilo_en.pdf

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Európske technologické, priemyselné a vedecké parky v kontexte hľadania východiska z krízy, príprav na obdobie po kríze a po skončení Lisabonskej stratégie“ (doplňujúce stanovisko)

(2011/C 44/22)

Spravodajca: **pán János TÓTH**

Pomocný spravodajca: **pán András SZŰCS**

Európsky hospodársky a sociálny výbor sa 14. júla 2009 rozhodol vypracovať podľa článku 29 ods. 2 vnútorného poriadku stanovisko na tému

„Európske technologické, priemyselné a vedecké parky v kontexte hľadania východiska z krízy, príprav na obdobie po kríze a po skončení Lisabonskej stratégie“.

Poradná komisia pre priemyselné zmeny poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 1. júla 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) 147 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 7 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Odporúčania**

1.1 EHSV uznáva úlohu, ktorú zohrávajú technologické, priemyselné a vedecké parky (TPVP) v záujme podpory hospodárskeho rozvoja a modernizácie. Prostredníctvom inteligentnej špecializácie, ako aj vďaka koncentrácii zdrojov a vedomostnej základni vytvorené štruktúry podporujú priemyselné zmeny.

1.2 EÚ potrebuje cielenejší a integrovanejší prístup zameraný na podporu a rozvoj TPVP 21. storočia. V kontexte súčasnej krízy a obdobia po kríze je zvlášť dôležité uplatňovať globálnejšiu stratégiu v záujme využitia potenciálnych výhod z hľadiska hospodárskeho rastu a konkurencieschopnosti, ktoré môžu tieto parky ponúknuť. Tieto opatrenia by sa mali realizovať pod ambicióznym vedením Európskej únie.

1.3 Bolo by žiaduce definovať a rozvíjať synergie s hlavnými iniciatívami EÚ priamo v teréne, predovšetkým s Európskym inovačným a technologickým inštitútom a príslušnými vedeckými a inovačnými spoločenstvami.

1.4 Pozorne treba sledovať a povzbudzovať rozvoj parkov novej generácie v novej podobe. Treba podporiť úlohu parkov pri vytváraní inovačných štruktúr.

1.5 Pokiaľ ide o regionálny rozmer, na základe zásady subsidiarity treba posilniť účasť miestnych orgánov a aglomerácií na rozvoji parkov TPV. Je potrebné zlepšiť vzájomnú spoluprácu medzi aktérmi verejného sektora, podnikateľskej sféry, ako aj vysokoškolskými vzdelávacími zariadeniami.

1.6 Pri rozvoji parkov zohrávajú stále významnejšiu úlohu tak spolupráca s vedeckými ústavmi, a osobitne s univerzitami a výskumnými ústavmi, rovnako aj univerzitné a výskumné hľadiská. V súčasnej dobe je však spolupráca s parkmi ešte stále na nižšej úrovni než by mala byť. Parky by vzhľadom na svoju funkciu mohli byť mostom medzi akademickou obcou a priemyslom. Partnerstvo s parkmi by mohlo byť jedným z kritérií, na základe ktorých by sa rozhodovalo o tom, ktoré univerzity budú kvalifikované ako prvotriedne univerzity.

1.7 V tejto oblasti by bolo potrebné iniciovať a podporovať aktivity zamerané na pozorovanie, posudzovanie a akreditovanie, ako aj šírenie osvedčených postupov. Príprava navzájom zosúladených európskych a národných politických opatrení a nástrojov na vytváranie parkov a rast si vyžaduje prieskum a porovnávacie empirické štúdie. Bolo by potrebné podporiť úsilie zmapovať európske parky TPV a vytvoriť podrobnú databázu. Mohlo by to uľahčiť spoluprácu medzi parkmi vďaka vytvoreniu matrice vzájomných prepojení, ktorá by podporovala vytváranie vzťahov a pomáhala odstrániť regionálne prekážky, ktoré bránia rastu.

1.8 Plynulú profesionalizáciu rozvoja a fungovania parkov možno konštatovať v organizačnom riadení, komplexných aspektoch (regionálneho) rozvoja, ako aj v zohľadňovaní výskumnej zložky, v koncepte štruktúrovaných zoskupení a v kvalite. Stále je však potrebné ďalej zlepšovať prevádzkové normy parkov.

1.9 Je potrebné dôkladnejšie využiť rozvojový potenciál, ktorý prinášajú možnosti Európskej únie v oblasti súdržnosti a prispôsobenia sa. Treba o ňom uvažovať z dlhodobého hľadiska.

2. **Úvod**

2.1 EHSV prijal v novembri 2005 podrobné stanovisko z vlastnej iniciatívy na tému technologických, priemyselných inovačných a vedeckých parkov (TPIV). Osobitná pozornosť sa v ňom venuje parkom v nových členských štátoch. Jeho závery a odporúčania sa však týkali celej Európskej únie.

2.2 Môžeme vyzdvihnúť, že vyššie uvedené stanovisko prinieslo niekoľko podstatných konštatovaní a obsahovalo primerané odporúčania, ktoré mali počas uplynulých rokov významný politický dosah. Výsledný pokrok bol v súlade s úsilím EÚ v oblasti regionálnej, priemyselnej a inovačnej politiky.

2.3 Môžeme pripomenúť tieto konštatovania a odporúčania, ktorých účinky sú zjavné:

a) parky spĺňajú všetky kritériá nástrojov na uľahčovanie inovácie a možno ich považovať za strediská inovácie

b) parky sú mimoriadne vhodným miestom na uľahčenie vzájomného pôsobenia medzi vedou a technológiami na jednej strane a hospodárskym rozvojom na druhej strane. Sústreďujú sa v nich synergie, ktoré sú výsledkom spolupráce medzi výskumnými ústavmi a podnikmi, a podporujú ich prístup na trh

c) parky poskytujú globálny rámec pre uľahčenie inovácie a podporu regionálneho rozvoja. V tejto oblasti zohrávajú významnú úlohu, pretože zvyšujú konkurencieschopnosť, prispievajú k znižovaniu miery nezamestnanosti a odstraňovaniu závažných rozdielov

d) je potrebné vytvoriť stratégie hospodárskej politiky, ktoré by brali do úvahy potenciál parkov v celej ich komplexnosti a určili by ďalšie smerovanie

e) pre parky je príznačné, že zohrávajú osobitnú úlohu pri podpore inovácie. V tejto súvislosti je stále dôležitejšie čo najlepšie využívať intelektuálne zdroje univerzít a iných výskumných ústavov

f) ďalším navrhovaným cieľom, ktorý však nebol v plnej miere dosiahnutý, bolo prepojenie parkov na nadregionálnej úrovni a rozvoj paneurópskych sietí prostredníctvom podporných programov integrovanej spolupráce medzi parkmi a priemyselnými oblasťami.

2.4 Nastal čas vyhodnotiť dosah predchádzajúceho stanoviska z hľadiska politického, ako aj praktického prínosu. Toto doplňujúce stanovisko sa tiež zaoberá úlohou parkov a riešeniami, ktoré by parky mohli priniesť pri hľadaní východiska z hospodárskej krízy. EHSV sa tomto dokumente zaujíma o špecializáciu parkov, o nové očakávania priemyslu, pracovníkov, ako aj iných subjektov občianskej spoločnosti, o nové výzvy na regionálnej, národnej a európskej úrovni, ktorým parky čelia, ako aj o komplexné úlohy ich riadiacich orgánov.

2.5 Technologické, priemyselné, inovačné a vedecké parky sú stále viac vnímané ako nástroj na vytváranie dynamických miestnych výrobných zoskupení, ktoré posilňujú hospodársky rast a medzinárodnú konkurencieschopnosť. Prispievajú k priemyselným zmenám v Európe, podporujú inováciu, zoskupovanie podnikov a spoluprácu medzi podnikmi, podporujú sektor malých a stredných podnikov a vytváranie pracovných miest. Definícia miestnych výrobných zoskupení bola podrobne vypracované v odseku 2.3 stanoviska EHSV z vlastnej iniciatívy na tému „Európske priemyselné oblasti a nové siete založené na vedomostiach“ ([1]).

2.6 EÚ sa musí pripraviť na obdobie po prekonaní krízy v prostredí, kde kapacity a zdroje v oblasti inovácie, vedy a priemyslu budú sústredné v technologických, priemyselných a vedeckých parkoch po celej EÚ. Je dôležité zdôrazniť, akú úlohu by mohli tieto parky zohrávať v rámci prípravy a plánovania Lisabonskej stratégie po roku 2010. Cieľom tohto doplňujúceho stanoviska je sformulovať odporúčania v zmysle týchto záverov.

3. **Meniaca sa úloha a postavenie technologických, priemyselných a vedeckých parkov**

3.1 Z dôvodu hlbokých hospodárskych a spoločenských zmien posledných rokov, ako sú hospodárska kríza a jej dôsledky alebo problémy súvisiace s udržateľným rozvojom, energetickou bezpečnosťou a zmenami klímy, boli v Európe ako aj na celom svete nanovo definované pojmy a úlohy v oblasti modernizácie, rastu a hospodárskeho rozvoja. Parky preto musia v záujme zabezpečenia svojej efektívnosti vyvinúť nové služby a funkcie, musia vytvoriť nové modely služieb poskytovaných podnikom, ktoré dokážu novým podnikateľským aktivitám alebo odvetviam pomôcť k prosperite.

3.2 Význam vedeckých, technologických a iných parkov, ktoré predstavujú koncentrované a integrované rozvojové štruktúry, vzrástol. Inovácii a kreativite je venovaná osobitná pozornosť tak v Európskej únii, ako aj inde vo svete. Tieto štruktúry sú považované za prvky podporujúce inovačné a konkurencieschopné hospodárstvo, pretože napomáhajú tvorbe a konsolidácii.

3.3 Parky v jednotlivých častiach sveta sa odlišujú svojím poslaním a veľkosťou. Pre úplné pochopenie rôznych druhov parkov je potrebné definovať potreby, stanoviť priority a koncepciu strategického plánovania. Profesijné organizácie navrhli niekoľko definícií parku. Podľa jednej zo zaužívaných definícií možno park považovať za istý druh verejno-súkromného partnerstva, ktoré podnecuje výmenu poznatkov (často medzi samotnými podnikmi parku alebo medzi týmito podnikmi a univerzitami) a prispieva k hospodárskemu rastu a rozvoju regiónu.

([1]) Ú. v. EÚ C 255, 14.10.2005, s. 1.

3.4 Pojem „vedecký a technologický park“ zahŕňa všetky druhy špičkových technologických zoskupení. Označuje sa ním napríklad technopolis, vedecký park, vedecké mesto, kybernetický park, (priemyselný) park špičkových technológií, inovačné centrum, výskumný a vývojový park, výskumný univerzitný park, výskumný a technologický park, vedecký a technologický park, vedecké mesto, technologický park, technologický inkubátor, technopark, technopol alebo inkubátor technologických podnikov. Aj keď sú si v mnohom dosť podobné, skúsenosti nám ukazujú, že je rozdiel medzi inkubátorom technologických podnikov, vedeckým alebo výskumným parkom, vedeckým mestom, technopolom a regionálnym nástrojom na podporu inovácie.

3.5 Odporúča sa rozlišovať medzi vedeckými a výskumnými parkmi. Kým prvý názov sa používa viac v Európe, druhý je veľmi rozšírený v USA a Kanade. V Európe existujú vedecké parky súčasne s technologickými parkmi. Hlavné rozdiely medzi týmito dvoma druhmi parku sa týkajú jednak veľkosti parku a potom toho, či je v ňom možná výrobná činnosť. Vedecký park je vo všeobecnosti menší, udržuje úzke kontakty s univerzitami a kladie menší dôraz na výrobnú činnosť, zatiaľ čo technologický park je stredne veľký alebo veľký a umožňujú výrobnú činnosť. Z geografického hľadiska možno povedať, že vedecké parky vychádzajú skôr z britského modelu, zatiaľ čo technologické parky zodpovedajú skôr stredozemskému modelu, ktorý je typický pre krajiny ako Francúzsko, Španielsko, Taliansko alebo Portugalsko.

3.6 Medzi organizačné faktory, ktoré veľkou mierou prispeli k úspechu smerodajných iniciatív parkov TPV, nepochybne patria:

a) trvalé a dlhodobé verejno-súkromné partnerstvá

b) riadenie parkov odborníkmi so skúsenosťami v oblasti inovácií

c) definovanie strategických operácií na základe spoločných rozhodnutí prijatých hlavnými zainteresovanými stranami: regionálne orgány, podniky a výskumné ústavy a miestne spoločenstvá

d) výrazná výhoda, keď sú parky špecializované na jednu oblasť

e) schopnosť dosiahnuť kritický objem vo vhodnom čase, aby sa dali v praxi uplatniť výsledky výskumu, aj keď proces inkubácie je časovo mimoriadne náročný.

4. **Vytváranie sietí, zoskupenia a spolupráca medzi univerzitami a priemyslom**

4.1 Vzhľadom na to, že v európskom postindustriálnom hospodárstve prevláda prepojenosť, k hospodárskej a spoločenskej obnove dochádza v kreatívnych ekosystémoch zameraných na inováciu. Parky by mali posilniť spoluprácu s inými podobnými subjektmi tak na národnej, ako aj medzinárodnej úrovni.

4.2 Zoskupenia sú najlepším príkladom „ekosystémov“ podporujúcich konkurencieschopnosť. Vedecké a technologické parky sa osvedčili ako účinní iniciátori vytvárania týchto zoskupení.

4.3 Najnovší hospodársky vývoj kladie stále väčší dôraz na vytváranie, využívanie, prenos a uplatňovanie poznatkov. Je potrebné rozvíjať a posilňovať vzájomnú spoluprácu medzi subjektmi verejného sektora, podnikateľskou sférou a inštitúciami vyššieho vzdelávania.

4.4 Je potrebné uvedomelé viacúrovňové riadenie, ktoré zabezpečí synergie medzi jednotlivými stupňami riadenia – európskym, národným, regionálnym a miestnym – a podporí partnerstvá medzi podnikmi, univerzitami a mimovládnymi organizáciami, čo umožní vznik pevných väzieb medzi inštitúciami vytvárajúcim poznatky a inovatívnymi inštitúciami.

4.5 Treba zosúladiť podnety a poslanie univerzít, vedeckých a výskumných ústavov a parkov TPV a stimulovať nové spôsoby spolupráce. Parky môžu výrazne zvýšiť svoju príťažlivosť, ak budú ponúkať širokú škálu služieb, ako napríklad prenos technológií, podporu v oblasti patentov, starostlivosť o začínajúce a zakladané podniky, riadenie projektov alebo finančnú podporu. Všetky služby poskytované v parkoch TPV musia byť aktuálne a vysokej kvality, aby mohli skutočne prispieť k potrebným formám spolupráce.

4.6 V rozvoji parkov zohrávajú stále významnejšiu úlohu tak spolupráca s vedeckými ústavmi, a osobitne s univerzitami a výskumnými ústavmi, rovnako aj univerzitné a výskumné hľadiská. Treba však uznať, že spolupráca medzi vedeckými a podnikateľskými kruhmi, ktorá nedosiahla želanú úroveň, bola určitým problémom, a v súčasnej dobe je spolupráca s parkmi na nižšej úrovni než by mala byť.

4.7 Parky by vzhľadom na svoju funkciu mohli byť mostom medzi akademickou obcou a priemyslom. Pri posudzovaní výsledkov a vplyvu univerzít by bolo treba väčšiu pozornosť venovať práve ich vplyvu na priemysel a hospodárstvo. Obchodné komory a regionálne orgány môžu zohrať významnú úlohu pri rozvoji podnikateľského ducha na univerzitách, a to s podporou vzdelávanie dospelých. Existencia priemyselných parkov by mohla byť jedným z kritérií, na základe ktorých by sa rozhodovalo o tom, ktoré univerzity budú kvalifikované ako prvotriedne univerzity.

4.8 Pokiaľ ide o zmenšenie priepasti medzi univerzitami a priemyslom v nových členských krajinách, osobitnú úlohu môžu zohrať práve parky.

5. **Európske riadenie, operatívne iniciatívy a kontrolné opatrenia**

5.1 EÚ potrebuje cielenejší a integrovanejší prístup zameraný na podporu a rozvoj TPV parkov 21. storočia. V kontexte súčasnej krízy a obdobia po kríze by sa mala usilovať o vypracovanie globálnej stratégie v záujme využitia potenciálnych výhod v oblasti hospodárskeho rastu a konkurencieschopnosti, ktoré môžu ponúknuť výskumné parky.

5.2 Vzhľadom na to, že ciele Lisabonskej stratégie boli dosiahnuté len čiastočne, a v snahe poučiť sa zo získaných skúseností by bolo potrebné zracionalizovať iniciatívy pre obdobie po skončení Lisabonskej stratégie a zamerať pozornosť na obmedzený počet konkrétnych merateľných a na národnej úrovni diferencovaných cieľov, a pritom sa opierať o rozvojový potenciál rôznych kapacít sústredených v parkoch PTIV. Tieto opatrenia by sa mali realizovať pod ambicióznym vedením Európskej únie.

5.3 Podniky, pracovné miesta, poznatky, hospodárske a inovačné kapacity sústredené v parkoch TPV sú skrytými zdrojmi Európskej únie. Vieme síce, že ich je veľa, ale nemáme o nich celkový prehľad, ani spoločnú stratégiu, ako k nim pristupovať a ako ich využívať. Na európskej, národnej alebo regionálnej úrovni sú k dispozícii len čiastkové poznatky a obmedzené opatrenia. Je potrebné klásť osobitný dôraz na význam činnosti profesijných organizácií a organizácií občianskej spoločnosti regionálnej alebo národnej úrovne, ktoré v parkoch pôsobia. Treba tieto organizácie povzbudzovať, aby medzi sebou spolupracovali a aby ich spolupráca viedla k vytvoreniu technologickej platformy na úrovni Európskej únie.

5.4 Kľúčom k úspechu je plné začlenenie parkov TPV do strategického a cieleného plánovania, ktoré podporí neochvejné rozhodnutie Európy zvyšovať svoj rast a stať sa konkurencieschopnou na medzinárodnej úrovni práve vďaka značným regionálnym investíciám do hospodárskeho rozvoja založeného na vede.Je potrebné, aby sa tieto iniciatívy formálne začlenili do európskeho plánu výskumu a inovácie, ktorý musí potvrdiť význam parkov TPV v rámci európskej inovačnej politiky.

5.5 Generálne riaditeľstvá Európskej komisie by mali vyvinúť spoločné horizontálne aktivity na podporu synergie medzi rôznymi nástrojmi a posilnenie riadenia a koordinácie medzi rôznymi programami. Tento prístup by mal vyústiť do vytvorenia platforiem, orgánov alebo skupín na vysokej úrovni s cieľom odstrániť prekážky, ktoré bránia financovaniu aktivít, a navrhnúť a zaviesť spolufinancované opatrenia.

5.6 Bolo by potrebné vytvoriť **kritériá hodnotenia, posudzovania a mapovania** parkov. Prieskum a porovnávacie empirické štúdie sú nevyhnutné pre prípravu navzájom zosúladených európskych a národných politických opatrení a nástrojov na vytváranie a rast parkov, ktoré dokážu parky TPV pozdvihnúť na vyššiu úroveň.

5.7 Okrem toho je potrebné, aby verejný sektor svoje opatrenia aj zdôvodnil, To znamená, že je potrebné vypracovať a uplatňovať metódy a nástroje hodnotenia, ktoré umožnia vyčísliť čistý prínos podpory, ktorú poskytuje verejný sektor. V súčasnosti neexistuje jednoznačná zhoda, pokiaľ ide o parametre úspešnosti (napríklad finančné kritériá – investície, obrat atď., ukazovatele inovačnej činnosti – začínajúce podniky, patenty, nové výrobky). Rozdiely medzi typmi parkov a národným/regionálnym prostredím takisto sťažujú posudzovanie výkonu.

5.8 Bolo by vhodné podporiť úsilie zmapovať európske parky TPV a vytvoriť podrobnú databázu. Mohlo by to uľahčiť spoluprácu medzi parkmi vďaka vytvoreniu matrice vzájomného prepojenia, ktorá by podporovala vytváranie vzťahov a pomáhala odstrániť regionálne prekážky, ktoré bránia rastu.

5.9 Opäť zdôrazňujeme, že je potrebné viac investovať do vzdelávania a odbornej prípravy, ako aj do získavania poznatkov a do inovácie, do informačných a komunikačných technológií, do udržateľného rozvoja a hospodárstva šetrnejšieho k životnému prostrediu.

6. **Regionálny rozmer**

6.1 Regióny sú významnými subjektmi hospodárstva založeného na vedomostiach, pretože vyvíjajú úsilie o začlenenie výskumu, vývoja a inovácie do svojich stratégií rozvoja. Pri podpore reštrukturalizácie hospodárstva by sa regionálne orgány mali ešte viac zamerať na inováciu.

6.2 Treba podporiť regionálne inovačné stratégie a vypracovanie konkrétnych operačných programov na ich základe. Národné orgány by mali svoje úsilie zamerať na zlepšenie miestnych podmienok a vytvoriť stabilné a predvídateľné hospodárske a politické prostredie.

6.3 Nedostatočný prístup technologických a vedeckých parkov k finančným zdrojom (rizikovému kapitálu, počiatočnému kapitálu) je naozaj brzdou a prekážkou ich systematického rozvoja. Rozvážne prideľovanie finančných prostriedkov na miestnej a regionálnej úrovni by malo byť prirodzeným doplnením vyčleňovania prostriedkov z európskych zdrojov. Treba zvýšiť know-how umožňujúce prístup k spolufinancovaniu z európskych fondov. Je potrebné zabezpečiť, aby sa využívanie finančných zdrojov EIB a EIF stalo štruktúrovaným a bežným.

6.4 Základným faktorom úspechu parkov TPV je dlhodobý prístup k finančným prostriedkom. V čase krízy je životne dôležité zabezpečiť, aby parky mohli počítať s finančnou a politickou podporou vlád členských štátov a Európskej únie.

6.5 Z hľadiska udržateľného, dlhodobého a harmonického rozvoja regiónu sú veľmi dôležité talenty, ktoré treba prilákať a vedieť využiť.

6.6 Vysoká úroveň riadenia parkov je kľúčovým prvkom zabezpečenia vynikajúcej kvality ich fungovania. Z hľadiska udržania kvality služieb je dôležité ďalšie vzdelávanie a odborný rozvoj vedúcich pracovníkov. Treba navrhnúť štruktúrované programy na vytvorenie potrebných kapacít v rámci riadiacich orgánoch parkov TPV.

7. **Strategická iniciatíva EÚ – Európsky inovačný a technologický inštitút**

7.1 Európsky inovačný a technologický inštitút by sa mal stať vlajkovou loďou excelentnosti európskej inovácie. Úlohou inštitútu bude uskutočňovať inováciu prostredníctvom spolupráce medzi všetkými účastníkmi „vedomostného trojuholníka“, pretaviť výsledky vyučovania a výskumu do konkrétnych inovačných obchodných možností a podporiť udržateľný hospodársky rast a vytváranie pracovných miest v celej Európskej únii. EHSV pristupuje k tejto novej inštitúcii EÚ s veľkým očakávaním a vyjadruje nádej, že parky TPV a k nim pridružené primerane kvalifikované orgány budú hodnotnými partnermi a budú sa môcť zúčastniť na projektoch, ktoré organizuje inštitút.

7.2 Znalostné a inovačné spoločenstvá (ZIS) boli vybrané na strategickom základe, a to tak, aby reagovali na aktuálne výzvy EÚ: snaha prispôsobiť sa klimatickým zmenám a zmierniť ich dôsledky, obnoviteľné zdroje energie a otázky súvisiace s budúcou informačnou a komunikačnou spoločnosťou. ZIS sú vysoko integrované verejno-súkromné partnerstvá medzi univerzitami, výskumnými ústavmi a podnikmi, ktoré všetkým svojim vedeckým aktivitám dávajú podnikateľský rozmer a sú tvorcami inovácie v oblastiach, ktoré majú podstatný význam pre hospodárstvo a spoločnosť.

7.3 Inštitút predstavuje takisto príležitosť z hľadiska regionálneho a miestneho rozvoja. Jeho úloha a vplyv môžu byť značné, pretože ponúka odbornosť v regiónoch, kde tento typ znalostí a skúseností chýba. Regióny a mestá okrem toho môžu mať úžitok z činnosti inštitútu a ZIS, ktorá je prínosom a priťahuje nové ľudské a finančné zdroje.

7.4 Inštitút predstavuje novú koncepciu stredísk poznatkov, ktoré sa nevytvárajú okolo geograficky viazaných spoločenstiev, ale okolo virtuálnych sietí. Súčasná hospodárska kríza posilňuje aktuálnosť iniciatívy zriadiť európsky inovačný a technologický inštitút. Preto sa javí ako celkom rozumné zistiť, aký podporný potenciál majú parky TPIV Európskej únie.

8. **Parky TPIV a hospodárska kríza – zmeny a opatrenia potrebné na oživenie hospodárstva**

8.1 Hospodárska kríza sa dotkla fungovania parkov PTV a podnikov, ktoré sú v nich umiestnené, odlišným spôsobom a v rôznej miere. Podniky môžu na krízu reagovať obmedzením činnosti, znížením počtu zamestnancov a výdajov a zastavením projektov a investícií.

8.2 Vedúci pracovníci parkov PTIV by mali reagovať aktívnou politikou v záujme zachovania podnikov a spolupráce s nimi s cieľom minimalizovať vplyv krízy, a teda by mali:

a) poskytovať spoločenstvám usmernenia

b) umožňovať koordinovanú činnosť medzi podnikmi v rámci parku

c) pomáhať pri posudzovaní situácie a možností podniku, pri hľadaní nových trhov alebo výrobkov

d) pozorne sledovať činnosť podnikov umiestnených v parku, skúmať a kontrolovať modely podnikania a metódy riadenia

e) informovať o verejných programoch a verejnej pomoci a v tejto súvislosti lobovať a spolupracovať s agentúrami a podnikmi

f) udržiavať kontakty so zainteresovanými stranami (podnikateľskými zväzmi, miestnymi úradmi, odbormi) v záujme vytvárania pracovných skupín na riešenie problémov

g) zlepšovať služby a vnútorné riadenie parkov.

8.3 Medzitým by mohli vzniknúť aj požiadavky na zložitejšie výrobky a služby. Nové priemyselné odvetvia ako biotechnológie, informačné a komunikačné technológie prinášajú nové príležitosti a nové výzvy. Je nevyhnutné uznať nové faktory konkurencieschopnosti, ktoré sa objavujú v novom hospodárskom a sociálnom prostredí: udržateľnosť, vytváranie hodnôt a sociálna zodpovednosť podnikov.

8.4 V súčasnej situácii sa venuje nová pozornosť podnikateľskému zmýšľaniu, najmä v kontexte parkov. Vzhľadom na dôkladnú znalosť strategickej situácie môžu podniky a ich združenia byť istým predvojom. Dôležité je definovať, aké prvky parkov podporujú konkurencieschopnosť, a náležite ich vyzdvihnúť.

8.5 Všetky investície vnútorného trhu, ako aj priame zahraničné investície zohrávajú významnú úlohu v rozvoji parkov. V tejto súvislosti je potrebné vziať na vedomie signály, ktoré poukazujú na to, že priame zahraničné investície sa presúvajú z oblasti výroby smerom k výskumu a vývoju. EHSV podporuje tieto procesy a podnecuje k tomu, aby kľúčové odvetvia, ktoré sú jasne definované v priemyselnej politike EÚ, mali pri svojom etablovaní sa v parkoch šancu stať sa príjemcami.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

III

(Prípravné akty)

EURÓPSKY HOSPODÁRSKY A SOCIÁLNY VÝBOR

464. PLENÁRNE ZASADNUTIE 14. A 15. JÚLA 2010

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovuje postup pri poskytovaní informácií v oblasti technických noriem a predpisov, ako aj pravidiel vzťahujúcich sa na služby informačnej spoločnosti“

(kodifikované znenie)

KOM(2010) 179 v konečnom znení – 2010/0095 (COD)

(2011/C 44/23)

Rada 20. mája 2010 a Európsky parlament 6. mája 2010 rozhodli podľa článku 114 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovuje postup pri poskytovaní informácií v oblasti technických noriem a predpisov, ako aj pravidiel vzťahujúcich sa na služby informačnej spoločnosti“

KOM(2010) 179 v konečnom znení – 2010/0095 (COD).

Keďže výbor usúdil, že návrh je plne uspokojivý a nie sú k nemu potrebné žiadne pripomienky, rozhodol na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) 149 hlasmi za, pričom 2 členovia hlasovali proti a 3 sa hlasovania zdržali, zaujať k predkladanému textu kladné stanovisko.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Správa Komisie – Správa o politike hospodárskej súťaže za rok 2008“

KOM(2009) 374 v konečnom znení

(2011/C 44/24)

Spravodajca: **Arno METZLER**

Európska komisia sa 23. júla 2009 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom dokument

„Správa Komisie – Správa o politike hospodárskej súťaže za rok 2008“

KOM(2009) 374 v konečnom znení.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 111 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 8 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV víta, že Komisia po prvýkrát venovala problematike spotrebiteľov v oblasti boja proti kartelom celú kapitolu. Chcel by pripomenúť, že je ešte potrebné presadiť mechanizmus kolektívnych žalôb. Okrem toho by sa mal vyzdvihnúť vplyv a význam práva hospodárskej súťaže a protimonopolného práva pre ostatné oblasti činnosti európskej občianskej spoločnosti a celé hospodárstvo. To by sa malo zahrnúť do budúcej správy.

1.2 EHSV víta a podporuje úsilie Komisie dbať pri vrátení štátnej pomoci a štátnych záruk na opätovné nastolenie rovnakých podmienok hospodárskej súťaže na celoeurópskych trhoch a presadzovať ich. EHSV je presvedčený, že to má zásadný význam pre hodnovernosť a dôveryhodnosť európskeho práva hospodárskej súťaže.

1.3 EHSV nabáda Komisiu, aby vyvinula väčšie a intenzívnejšie úsilie pri približovaní práve týchto aspektov svojho konania občanom Európy prostredníctvom lepšej komunikácie.

1.4 EHSV žiada Komisiu, aby vysvetlila, či a do akej miery odvodí zmeny predpisov a doterajších usmernení od svojich skúseností so štátnou pomocou v rámci núdzovej pomoci finančnému sektoru a reálnej ekonomike vyvolanej krízou. Výbor od toho očakáva informácie o tom, ako sa Komisia zachová pri budúcej štátnej pomoci pre systémovo dôležité odvetvia (napr. automobilový priemysel).

Pokiaľ ide o otázky hospodárskej súťaže, mali by sa zohľadňovať aj podmienky a požiadavky globalizácie.

1.5 EHSV zdôrazňuje svoje tvrdenia zo stanoviska k správe za rok 2007, že Komisia by mala venovať pozornosť významu sociálneho dumpingu, nedodržiavaniu predpisov o ochrane zdravia a bezpečnosti pri práci atď. a informovať o výsledkoch. Na to by sa mal klásť osobitný dôraz v oblasti dopravy.

2. **Obsah správy za rok 2008**

2.1 Správa Európskej komisie za rok 2008 sa osobitne zameriava na kartely a ochranu spotrebiteľov. Na príklade banánového kartelu, ale tiež kartelu automobilových skiel (konania v roku 2008) Komisia ukázala, aký negatívny vplyv môžu mať kartely výrobcov na spotrebiteľov a ceny, ktoré musia spotrebitelia platiť, ale aj na inovačné kapacity jednotlivých odvetví.

Komisia ukázala, že nástroje programu zhovievavosti sú účinné. Vytvorenie možnosti zohľadniť ochotu spolupracovať na odhalení kartelov znížením pokuty má kladný účinok na prácu a úspechy Komisie. Komisia objasnila, ako ukladanie vysokých pokút podporuje všeobecný preventívny účinok antitrustových právnych predpisov a predpisov hospodárskeho práva.

2.2 V roku 2008 Komisia pokračovala vo svojom rozhodnom ťažení proti kartelom. Uložila pokutu 34 podnikom v siedmich kartelových prípadoch v celkovej výške 2 271 mld. EUR.

V roku 2008 uskutočnila Komisia odhady škôd. Pritom preskúmala 18 kartelov, ktoré boli predmetom rozhodnutí Komisie v rokoch 2005 až 2007. Pri predpokladanom predražení výrobkov účastníkov kartelu od 5 % do 15 % odhadla škody z týchto kartelov na približne 4 mld. až 11 mld. EUR.

Z odhadov britského Úradu pre poctivé obchodovanie (Office of Fair Trading – OFT) vyplýva, že na každý odhalený kartel pripadá vznik piatich ďalších neodhalených kartelov resp. zrušených pred odhalením. Z tohto predpokladu vyplýva, že na základe 18 kartelových rozhodnutí v rokoch 2005 – 2007, vrátane odstrašujúceho účinku, sa pravdepodobne zabránilo škodám spôsobeným spotrebiteľom vo výške okolo 60 mld. EUR.

3. **Nástroje**

3.1 *Antitrustová politika – články 81 a 82 Zmluvy o ES*

3.1.1 Komisia prijala 2. apríla 2008 „Bielu knihu o žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES“. Kvôli nástroju individuálnej žaloby proti porušovateľom antitrustového práva to bol značne diskutovaný projekt Európskej komisie v oblasti antitrustového práva a práva hospodárskej súťaže. EHSV sa vyslovil za taký nástroj Spoločenstva, ktorým by sa zosúladili určité aspekty individuálnych a kolektívnych žalôb o náhradu škody z dôvodu porušenia článkov 101 a 102 ZFEÚ.

Okrem toho Komisia zaviedla v oblasti presadzovania práva v súvislosti s kartelovými dohodami zjednodušené zmierovacie konanie. Balík o urovnaniach nadobudol účinnosť 1. júla 2008 a pozostáva z nariadení a oznámení Komisie. Tak môžu rozumní členovia kartelu, ktorí sa po začatí konania a umožnení nahliadnutia do podkladov „priznajú“, dosiahnuť zníženie pokuty o 10 %. Je to skutočné zjednodušenie.

3.1.2 Komisia takisto vydala v roku 2008 usmernenia o prioritách pri uplatňovaní článku 82 v prípadoch zneužívania dominantného postavenia podnikov na trhu. V nich Komisia objasnila analytický rámec, ktorý jej pri rozhodnutiach umožní pochopiť a vysvetliť tento proces, ktorý poškodzuje spotrebiteľov.

3.1.3 V priebehu roku 2008 Komisia začala alebo pokračovala v revízii nariadenia o skupinových výnimkách, ktoré sa uplatňujú na vertikálne dohody a skupinové dohody v automobilovom sektore, a nariadenia o skupinových výnimkách v sektore poisťovníctva.

3.1.4 Uplatňovanie pravidiel na nekartelové autorské práva

3.1.4.1 V roku 2008 Komisia zakázala Medzinárodnej konfederácii spoločností autorov a hudobných skladateľov zachovávať obmedzenia formou dohôd o výhradnosti vo svojich dohodách o reciprocite a presadzovať tak národné vymedzenia.

3.1.4.2 Komisia konala aj v oblasti zneužívania dominantného postavenia na trhu a uložila spoločnosti Microsoft konečnú pokutu vo výške 899 mil. EUR. Medzitým začatý právny spor mohol byť v decembri 2009 uzavretý.

3.2 *Štátne opatrenia: Štátne podniky alebo podniky s výlučnými alebo osobitnými právami*

3.2.1 Aj verejný sektor je podľa článku 86 Zmluvy o EÚ predmetom európskej politiky hospodárskej súťaže. Tu Komisia zasiahla rozhodnutiami o monopole pošty a energetického hospodárstva.

3.3 *Kontrola koncentrácie a monitorovanie nápravných opatrení*

3.3.1 Oznámenie o nápravných opatreniach

V tejto oblasti vydala Komisia v októbri 2008 nové oznámenie a vykonávacie nariadenie. Obe majú za cieľ zlepšiť v tomto sektore ochranu spotrebiteľov, ktorú spotrebitelia pocítia tak, že ceny budú nižšie, napr. zavedením prísnejších požiadaviek, pokiaľ ide o poskytovanie a systematizáciu informácií, ktoré musia byť priložené k výrobku.

3.3.2 Presadzovanie pravidiel

Okrem toho Komisia objasnila, aké prostriedky a opatrenia boli prijaté na ochranu spotrebiteľov. Počet oznámení o fúziách s celkovo 347 transakciami, ktoré boli oznámené Komisii, bol v roku 2008 opäť veľmi vysoký (fúzie a prípady spolupráce). Komisia vydala celkovo 340 konečných rozhodnutí.

3.4 *Kontrola štátnej pomoci, tvorba pravidiel politiky hospodárskej súťaže*

3.4.1 V tejto oblasti zaznamenala Komisia v roku 2008 najväčší tlak na zmenu a jej potrebu. V súvislosti s finančnou krízou pokračovala v ďalšom uplatňovaní akčného plánu štátnej pomoci. Vydala tri oznámenia o úlohe politiky štátnej pomoci v súvislosti s krízou a procesom obnovy.

3.4.2 Čo sa týka všeobecnej tvorby pravidiel politiky hospodárskej súťaže, Komisia prijala, ako vopred oznámila, implementačný plán všeobecného nariadenia o skupinových výnimkách.

3.4.3 Oznámenia o štátnej pomoci vo forme záruk (Úradný vestník EÚ C 155, 20.6.2008 a Úradný vestník EÚ C 244, 25.9.2008) objasňujú, ako sa majú vypočítať prvky pomoci obsiahnuté v záruke a stanovujú zjednodušené predpisy pre malé a stredné podniky (MSP).

3.4.4 Aj v roku 2008 Komisia pokračovala vo svojom úsilí zlepšiť vymáhanie a kontrolu dodržiavania rozhodnutí o štátnej pomoci. Usilovala sa na základe informovania o vymáhaní rozhodnutí o vrátení pomoci a ich účinnejšieho a okamžitého vykonávania dať jasne najavo, že chce a je schopná obmedziť vplyv štátnej pomoci.

Ako bolo uvedené v príslušnom akčnom pláne štátnej pomoci, v piatich prípadoch na základe článku 88 ods. 2 a v ôsmich prípadoch na základe článku 228 ods. 2 Zmluvy o EÚ iniciovala Komisia súdne konanie proti členským štátom, ktoré nevykonali v dostatočnej miere rozhodnutia o vrátení pomoci.

3.4.5 Z hodnotiacej tabuľky štátnej pomoci na rok 2008 vyplýva, že členské štáty EÚ plnia želanie Komisie využívať štátnu pomoc cielenejšie. V roku 2007 členské štáty poskytli v priemere 80 % svojej pomoci na horizontálne ciele.

3.4.6 Na základe rámca Spoločenstva pre výskum, vývoj a inovácie sa GR pre hospodársku súťaž zaoberalo aspektom štátnej pomoci (88 prípadov).

V oblasti financovania rizikového kapitálu pre MSP Komisia schválila 18 pravidiel rizikového kapitálu podľa usmernení o rizikovom kapitáli.

4. **Vývoj sektorov**

4.1 *Energetika a životné prostredie*

Predmetom skúmania Komisie bola koncentrácia v oblasti energetiky a environmentálne hľadiská zmeny klímy spolu s podporou prechodu na procesy výroby energie s nízkymi emisiami CO_2. Rada pre energetiku dospela 10. októbra ku kompromisu.

Tieto antitrustové vyšetrovania sú zamerané na zneužívanie dominantného postavenia, vykorisťovateľské zneužívanie a tajné dohody. Takmer vo všetkých členských štátoch EÚ je predmetom príslušných konaní najmä využívanie prenosových a prepravných sústav novými dodávateľmi energií.

4.2 *Finančné služby*

4.2.1 Pomoc finančnému sektoru v roku 2008 bola značným zásahom do hospodárskej súťaže v oblasti finančných služieb.

Tu je potrebná kontrola štátnej pomoci zo strany Európskej komisie a členských štátov.

4.2.2 Komisia vypracovala usmernenia pre štátne opatrenia. Medzitým sa Komisia zaoberala príslušnými opatreniami rekapitalizácie finančných inštitúcií a prijala minimum opatrení proti neprimeranému narušaniu hospodárskej súťaže. Na základe týchto ustanovení boli pre viac ako 16 krajín Európskej únie a nespočetné množstvo inštitúcií v týchto krajinách schválené konkrétne opatrenia záručných pravidiel pri individuálnej pomoci a pomoci týkajúcej sa likvidity.

4.2.3 Komisia pritom konala podľa vlastného úsudku rýchlo, aby obnovila dôveru na trhu.

4.2.4 Svojimi opatreniami ukázala, že právne predpisy v oblasti hospodárskej súťaže sú účinnými nástrojmi na zvládnutie krízy.

4.3 *Nástroje pre reálnu ekonomiku*

4.3.1 Komisia schválila pre podniky „reálnej ekonomiky“ štátnu pomoc, záruky na úvery, dotované úvery a pomoc vo forme rizikového kapitálu.

Dokazovanie zlyhania trhu sa na trhu s poistením vývozných úverov tiež zjednodušilo.

4.4 *Elektronické komunikácie*

4.4.1 Tu sa Komisia zasadila za prechod od národných monopolov k hospodárskej súťaži. Odporúčanie Komisie z roku 2007 prináša výsledky. V roku 2008 väčšina štátnych regulačných orgánov dospela k názoru, že osobitosti členských štátov nie sú prekážkou.

4.4.2 V oblasti informačných technológií boli veľké konania uzavreté resp. sa dostali do štádia pred uzavretím. Predmetom správy Komisie je prechod od analógového k digitálnemu vysielaniu, ako aj kritický postoj k štátnemu financovaniu verejnoprávnych staníc.

4.5 *Doprava*

4.5.1 Tu Komisia informuje o konaniach v oblasti železničnej a kombinovanej dopravy, o nadobudnutí účinnosti usmernení o štátnej pomoci železničným podnikom, ako aj o kontrole fúzií a rozhodnutiach na podporu železničnej dopravy v rámci kombinovanej dopravy. Komisia ponúka vyhliadky na ukončenie reformy pravidiel hospodárskej súťaže uplatňovaných na námornú dopravu. Tak ako v oblasti leteckej dopravy, aj tu sú služby všeobecného hospodárskeho záujmu predmetom osobitných činností.

Je možné očakávať ďalšie procesy koncentrácie.

4.5.2 Chýbajú pripomienky k dodržiavaniu sociálnych noriem pri hospodárskej súťaži v oblasti dopravy.

4.6 *Farmaceutický priemysel*

4.6.1 Komisia skúmala toto odvetvie na základe informácií a upozornení. Skúmala predovšetkým oblasť uvádzania generických liekov na trh a zistila pokles inovácií.

Skúmaných bolo vyše 100 podnikov a náhodne vybraných vzoriek 219 chemických materiálov.

Komisia skonštatovala, že zavedenie jednotného patentu Spoločenstva a jednotného patentového súdnictva by prospelo inovačnej schopnosti tohto odvetvia. Podľa správy Komisie by sa získavanie povolenia na uvedenie liekov na trh, stanovovanie cien a preplácanie v jednotlivých krajinách malo zjednodušiť.

4.7 *Potraviny*

4.7.1 Pri potravinách a v ostatných oblastiach zásobovania Komisia nezistila žiadnu tendenciu konsolidácie. Komisia vypracovala dve oznámenia o cenách potravín, ktoré to zdôvodňujú [KOM(2008) 321 a KOM(2008) 821].

5. **Úrad pre styk so spotrebiteľmi**

5.1 GR pre hospodársku súťaž zriadil v roku 2008 Úrad pre styk so spotrebiteľmi. Poskytuje informácie, ktoré prispejú k lepšiemu porozumeniu trhov a naopak dostáva informácie a poznatky o zlyhaní trhu. Úrad pre styk so spotrebiteľmi úspešne uskutočňoval konzultácie so združeniami spotrebiteľov a zapojil sa do diskusie s EHSV v rámci vypracúvania stanoviska z vlastnej iniciatívy na tému „Hospodárska demokracia na vnútornom trhu“ v nádeji, že táto forma spolupráce bude v budúcnosti pokračovať, a v snahe zaistiť, aby cieľom politiky hospodárskej súťaže boli blahobyt spotrebiteľov a ochrana hodnôt občianskej spoločnosti.

6. **Európska sieť pre hospodársku súťaž a súdy v členských štátoch**

6.1 V roku 2008 prebiehala v rámci Európskej siete pre hospodársku súťaž bezproblémová spolupráca medzi štátnymi orgánmi hospodárskej súťaže a generálnym riaditeľstvom EÚ a Komisia ju označila za úspech.

6.2 To isté platí pre činnosť a spoluprácu so súdmi.

7. **Medzinárodné aktivity**

7.1 Komisia oznámila, že čo sa týka oblasti medzinárodnej spolupráce, v roku 2008 spolupracovala s Čínou a Kóreou. Je aktívna v rámci OECD a takisto v medzinárodnej sieti pre hospodársku súťaž.

8. **Medziinštitucionálna spolupráca**

8.1 GR pre hospodársku súťaž zdôrazňuje svoje vynikajúce kontakty s Európskym parlamentom, Radou a EHSV.

9. **Postoj EHSV**

9.1 *Ochrana spotrebiteľov*

9.1.1 Výbor víta, že GR pre hospodársku súťaž rozvinulo otázku spotrebiteľov, a to najmä v súvislosti s uverejnením jeho „Bielej knihy o žalobách o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES“, ktorá si získala podporu EHSV. Napriek tomu musí vyjadriť poľutovanie nad tým, že ubehli viac ako dva roky a právny mechanizmus kolektívnych žalôb v rámci ochrany spotrebiteľov, na ktorý sa v bielej knihe odkazuje a ku ktorému sa EHSV súhlasne vyjadril vo viacerých stanoviskách, sa ešte nestal skutočnosťou.

9.1.2 Výbor zastáva názor, že zdôraznenie spolupráce v oblasti ochrany spotrebiteľov – pri neobmedzenom pokračovaní týchto aktivít – nesmie zatlačiť do úzadia myšlienku a pracovné zameranie na to, že protimonopolné právo musí pokrývať aj iné aspekty, než len ochranu spotrebiteľov, a to napr.:

— zabezpečenie dodržiavania základných práv a slobôd,

— žiadne ohrozenie štruktúr demokracie a slobody hospodárskou silou („too big to fail“),

— žiadne dominantné postavenie v systéme alebo odvetví,

— ochrana štruktúr MSP.

9.2 *Štátna pomoc*

9.2.1 Výbor podporuje úsilie kontrolovať členské štáty pri presadzovaní vrátenia pôžičiek a záruk, aby sa opätovne nastolili rovnaké podmienky hospodárskej súťaže.

9.2.2 Z konkrétnych správ o jednotlivých konaniach EHSV vidí, že pri vytváraní nových balíkov konaní v prospech ukončenia konaní za porušenie antitrustových pravidiel Komisia dosiahla pomocou nových nástrojov úspech. Výbor preto verí, že práve procesné právo musí byť neustále prispôsobované meniacim sa podmienkam.

9.2.3 V oblasti financií bude v najbližších desaťročiach podrobená skúške dôveryhodnosť európskeho práva hospodárskej súťaže. Chýba opätovné nastolenie rovnakých podmienok. Konanie Komisie rozhoduje o dôvere európskych občanov v európske inštitúcie a zákonodarstvo.

9.2.4 Výbor vyzýva Komisiu, aby pri kontrole poskytovania štátnej pomoci a s ním súvisiacich podmienok dbala na to, aby v oblasti financií zostala rekapitalizácia bánk spojená s obnovením funkčnosti finančných tokov a mechanizmov poskytovania úverov. Zaťaženie verejných rozpočtov je možné odôvodniť iba vtedy, ak budú ciele reálneho hospodárstva trvalo podporované príjemcami.

9.3 Výbor žiada Komisiu, aby vysvetlila, či a do akej miery jej postup týkajúci sa jednotlivých prípadov a zohľadnenie politickej vhodnosti pri povoľovaní štátnej pomoci predstavuje pre finančný sektor trvalý odklon od jeho doterajších zásad a pravidiel a povolenia podľa článku 107 (2A3) budú v budúcnosti otvorené aj pre ostatné systémovo dôležité odvetvia, napr. pre trh práce (automobilový priemysel).

9.4 *Služby verejného záujmu*

9.4.1 Výbor podporuje úsilie Komisie presadiť v oblasti dodávok elektriny a plynu a poskytovania telefónnych a dopravných služieb predpisy výhodné pre spotrebiteľov.

9.5 *Doprava*

9.5.1 Výbor podporuje snahy Európskeho spoločenstva.

Pri správe za rok 2007 výbor skonštatoval, že dodržiavanie sociálnych predpisov v tomto odvetví obsahuje prvok hospodárskej súťaže.

9.5.2 EHSV žiada, aby sa tomuto hľadisku v záujme pracovníkov v odvetví dopravy venovalo viac pozornosti. Rozdiely v sociálnych normách ešte stále narúšajú hospodársku súťaž v európskom odvetví dopravy. Výbor zastáva názor, že Európska komisia by mala v tomto členským štátom pevnejšie odporovať.

9.6 *Elektronické komunikácie a médiá*

9.6.1 EHSV si myslí, že tu ide o záujmy spotrebiteľov, ale aj záujmy týkajúce sa demokracie, transparentnosti, slobody prejavu občianskej spoločnosti, ktoré by sa mali vo zvýšenej miere zohľadňovať ako ciele.

9.7 **Úrad pre styk so spotrebiteľmi**

9.7.1 Výbor víta zriadenie a fungovanie Úradu pre styk so spotrebiteľmi a podporuje Komisiu pri jeho rozširovaní.

9.8 *Európska sieť a spolupráca členských štátov*

9.8.1 EHSV konštatuje, že európska sieť v oblasti práva hospodárskej súťaže funguje, tak medzi štátnymi orgánmi hospodárskej súťaže, ako aj medzi súdnymi orgánmi.

9.8.2 Podľa názoru výboru nie je význam práva hospodárskej súťaže zatiaľ dostatočne ocenený.

9.8.3 Už vo svojom stanovisku k správe o politike hospodárskej súťaže za rok 2007 sa EHSV jasne vyjadril k významu práva hospodárskej súťaže, pokiaľ ide o sociálny dumping, nedodržiavanie pracovného práva, či predpisov o ochrane životného prostredia. Vyzval vtedy Komisiu, aby k tomu vypracovala správu. Zatiaľ tak neurobila a mala by to dobehnúť.

9.8.4 EHSV vyzýva Komisiu, aby zosúladila priemyselnú politiku s politikou hospodárskej súťaže.

9.9 *Hospodárska súťaž a globalizácia*

9.9.1 EHSV sa vyslovuje za to, aby sa pri posudzovaní otázok hospodárskej súťaže vzali do úvahy aj aspekty globalizácie, najmä usmernenia dohody GATT a WTO.

9.9.2 Oblasť, ktorá podľa názoru EHSV v správe o politike hospodárskej súťaže za rok 2008 chýba, je zamyslenie sa nad otázkou vplyvu štátneho vlastníctva na finančné holdingy, aj mimo EÚ, v podobe narušenia hospodárskej súťaže. Okrem toho oblasťou, ktorá vzbudzuje obavy, je účinok skupovania európskych podnikov fondmi iných štátov – aj mimo EÚ – a presadzovanie štátnych strategických záujmov prostredníctvom kapitálovej účasti.

10. **Hospodárska súťaž a autorské práva**

10.1 V tejto oblasti by sa mal doplniť aspekt hospodárskej súťaže týkajúci sa autorských práv.

10.2 Spravodlivý a voľný obchod je vo vzťahu k porušovateľom autorských práv možný len v obmedzenej miere. Aj právo hospodárskej súťaže je v tejto oblasti silnou zbraňou, ktorá sa odporúča do pozornosti Komisie.

11. **Spolupráca s ostatnými európskymi inštitúciami**

11.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor vyjadruje svoju ochotu spolupracovať.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia“

KOM(2009) 154 v konečnom znení/2 – 2009/0157 (COD)

(2011/C 44/25)

Spravodajca: **pán CAPPELLINI**

Rada sa 20. novembra 2009 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia“

KOM(2009) 154 v konečnom znení/2 – 2009/0157 (COD).

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu, poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 119 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 1 člen sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Výbor víta súčasný návrh Komisie, pričom však konštatuje, že návrh v mnohom zaostáva za očakávaniami zelenej knihy a ešte viac za návrhmi, ktoré EHSV predložil vo svojom stanovisku z 26. októbra 2005.

1.2 Výbor považuje návrh nariadenia za významný nástroj pre občiansku spoločnosť na zvýšenie právnej predvídateľnosti a podporu rýchlych a nákladovo efektívnych riešení vo veciach dedenia s medzinárodným prvkom v členských štátoch EÚ. Upozorňuje Komisiu, že je potrebné zrevidovať niektoré jazykové verzie návrhu nariadenia a zabezpečiť ich vzájomný súlad a používanie správnej právnej terminológie.

1.3 Výbor vyjadruje určité obavy, najmä pokiaľ ide o úlohu práva krajín, ktoré nie sú členmi EÚ, a o niektoré aspekty dedičského osvedčenia. Tieto obavy rozptyľuje navrhovaný nový článok 26 a z dlhodobého hľadiska aj článok 43 ods. 2. Dôkladná analýza a prezentácia zložitého dokumentu, akým je návrh nariadenia, vyžaduje rozsiahlejší pracovný dokument mimo bežných štandardov EHSV.

1.4 Výbor dôrazne odporúča prijať v návrhu nariadenia tieto zmeny:

i. v bodoch 1.2 a 3.2 dôvodovej správy návrhu nariadenia vložiť text „Tieto rozdielne normy tiež bránia a odďaľujú uplatnenie legitímnych vlastníckych práv dedičov k majetku poručiteľa“ a text „Jednostranné opatrenie členských štátov by nebolo dostačujúce na dosiahnutie cieľov návrhu nariadenia“ (pozri 3.4.3 a 3.4.4);

ii. vložiť v článku 1 ods. 1 objasnenie, že návrh nariadenia platí len pre dedičstvo, „ktoré má medzinárodný charakter“ (pozri 4.1.1);

iii. v článku 21 ods. 1 vo všetkých jazykoch nahradiť slovo „ďalšie“ slovom „dodatočné“ alebo „iné ako“ (pozri 4.3.8);

iv. článok 25 nahradiť novým článkom: „Univerzálnosť. Týmto nariadením sa určuje rozhodné právo aj v prípade, že toto právo nie je právom členského štátu“ (pozri 4.3.9);

v. nahradiť článok 26 (pod názvom „Spätný a ďalší odkaz“, a nie „Odkaz“) novým článkom: „Pokiaľ si poručiteľ nezvolil právo podľa článku 17 a rozhodným právom podľa tohto nariadenia je právo štátu, ktorý nie je členom EÚ a ktorého pravidlá konfliktu práva stanovujú ako rozhodné právo buď právo členského štátu EÚ, alebo právo iného štátu, ktorý nie je členom EÚ a ktorý si uplatní svoje vlastné právo, použije sa právo tohto iného štátu. Tento článok sa nevzťahuje na dohody týkajúce sa dedičstva, ktorých kolíznym kritériom stanoveným v článku 18 ods. 2 je právo, s ktorým najužšie súvisí.“ (pozri 4.3.10.1);

vi. v článku 27 pred „nezlučiteľné“ vo všetkých jazykových verziách vložiť „zjavne“ a pred „verejný poriadok“ aspoň vo francúzskej a talianskej verzii vložiť „medzinárodný“ (pozri 4.3.11);

vii. v článku 27 ods. 2 vo všetkých jazykových verziách výraz „jeho pravidlá“ nahradiť výrazom „jeho ustanovenia“ (pozri 4.3.12);

viii. rozšíriť obdobie uvedené v článku 43 ods. 2 na 9 alebo 12 mesiacov (pozri 4.6.1).

2. **Východiská**

2.1 Návrh sa zaoberá komplexnou otázkou, ktorá je dôležitá pre každú osobu s obvyklým bydliskom v Európskej únii, bez ohľadu na jej štátnu príslušnosť (s istými doplnkami v článku 6). Zelená kniha o dedení a závetoch ([1]) otvorila proces rozsiahlych konzultácií o dedičstve s medzinárodným prvkom bez závetu a na základe závetu.

2.2 Praktický význam návrhu nariadenia ako jednotného normotvorného nástroja spočíva v súčasnej rôznorodosti, ktorá je prítomná v právnych normách členských štátov EÚ, s ohľadom na:

a) určenie rozhodného práva;

b) súdnu právomoc v prípadoch závetov a dedenia s medzinárodným prvkom;

c) podmienky, na základe ktorých sa uznávajú a vykonávajú rozhodnutia vynesené v inom členskom štáte EÚ, a

d) podmienky, na základe ktorých sa uznávajú a používajú verejné listiny vyhotovené v inom členskom štáte EÚ.

2.3 Cieľom návrhu nariadenia je kvôli jasnosti zabezpečiť jednotný režim pre tieto pravidlá, ktoré sú súčasťou súkromného medzinárodného práva a sú výsledkom závetov a dedičstiev s medzinárodným prvkom podľa osobitných zásad konfliktu práva (uvedeného v návrhu nariadenia) na konajúcom súde (členský štát EÚ). Naopak, návrh nariadenia nie určený na to, aby *per se* akýmkoľvek spôsobom ovplyvnil vecné právo členských štátov EÚ, ktoré upravuje dedičskú spôsobilosť, práva a povinnosti dedičov, pokiaľ ide o majetok (alebo nehnuteľnosti) poručiteľa. Navyše podľa kapitoly VI európske dedičské osvedčenie nie je výnimkou, ale týka sa dôkazu o dedičskej spôsobilosti a neposkytuje žiadne jednotné podstatné vnútroštátne ustanovenia týkajúce sa podmienok, ktoré sú potrebné na získanie tejto spôsobilosti. Zo všeobecnejšieho hľadiska podstatné vnútroštátne právo mimo tohto návrhu nariadenia nepatrí do pôsobnosti stanovenej podľa článku 65 písm. b) zmluvy.

([1]) KOM(2005) 65 v konečnom znení.

3. **Všeobecné pripomienky**

3.1 EHSV vo svojom stanovisku k zelenej knihe o dedení a závetoch ([2]) okrem iného:

a) uvítal zelenú knihu a vznesené otázky považoval za zásadné a naliehavé;

b) sústredil pozornosť Komisie „na problémy s daňami, ktoré môžu mať dedičia v súvislosti s dedičstvom, ktoré sa nachádza v dvoch alebo viacerých krajinách“;

c) otvorene vyjadril svoj záujem a pripomenul, že „otázku závetov a dedičstva považuje za otázku vyššieho záujmu pre občanov Spoločenstva; tí od iniciatívy Spoločenstva očakávajú zjednodušenie formalít, čo najsilnejšiu právnu a daňovú istotu a čo najväčšiu rýchlosť pri vysporiadaní medzinárodného dedičstva“.

3.2 Toto vyjadrenie záujmu EHSV k otázke závetov a dedičstiev, ktorá bola vyhlásená za „otázku vyššieho záujmu pre občanov Spoločenstva“, je potrebné po štyroch rokoch od analýzy v zelenej knihe aktualizovať s prihliadnutím na štruktúru a konkrétne ustanovenia navrhnuté Komisiou v návrhu nariadenia.

3.3 *Súčasný potenciál návrhu nariadenia a zainteresované strany*

3.3.1 Je potrebné pripomenúť, že EHSV vo svojom stanovisku vyzval Komisiu ([3]) na posúdenie otázok zdaňovania a vyjadril záujem o „čo najsilnejšiu (…) daňovú istotu“. Napriek tomu však so zreteľom na účel návrhu nariadenia, podľa presnej pôsobnosti stanovenej podľa článku 65 zmluvy, sa návrh nariadenia zameriava na aspekty závetov a dedenia súvisiace so súkromným medzinárodným právom a jeho cieľom nie je priamy vplyv na právo členských štátov v oblasti finančných aspektov závetov a dedenia s medzinárodným prvkom.

3.3.2 Zatiaľ čo závet sa vyhotovuje pred smrťou a závetca ho môže do smrti odvolať a zatiaľ čo pravidlá dedenia sa uplatnia bezprostredne po smrti, závety i dedičstvá nadobudnú účinnosť až po smrti a upravujú jej majetkovoprávne dôsledky. Návrh nariadenia sa tým pádom týka každého, všetkých kategórií zainteresovaných strán v občianskej spoločnosti.

3.3.3 Z dôvodu jasnosti a s prihliadnutím na pôsobnosť je potrebné poznamenať, že návrh nariadenia:

a) platí len pre závety a dedičstvá, ktoré majú medzinárodný charakter – dedičstvá nie sú definované v návrhu nariadenia – a nie na oveľa početnejšie, výlučne vnútroštátne dedičstvá;

([2]) Ú. v. EÚ C 28, 3.2.2006, s. 1.
([3]) Ú. v. EÚ C 28, 3.2.2006, s. 1.

b) platia pre jednotlivcov, t. j. pre fyzické osoby, nie však pre právnické osoby súkromného alebo verejného práva.

3.4 *Ciele a zásada subsidiarity*

3.4.1 Jednotný a záväzný charakter nariadenia EÚ pre členské štáty EÚ, ich vnútroštátnu legislatívu a súdy vysvetľuje skutočnosť, že návrh nariadenia zásadne zvýši predvídateľnosť práva vo všetkých oblastiach upravených nariadením. Tento účinok predstavuje priamy prínos návrhu nariadenia. Prioritou je zabezpečenie kvality a vypracovanie ustanovení návrhu nariadenia.

3.4.2 Deklarovaný cieľ „odstránenie všetkých prekážok voľného pohybu osôb“ by nemal viesť k prehliadnutiu skutočnosti, či daná osoba má alebo nemá právne postavenie „dediča“ a či má alebo nemá zákonné „práva“ k majetku poručiteľa v členskom štáte EÚ – to sú otázky, ktoré nie je potrebné riešiť ustanoveniami súkromného medzinárodného práva (ktoré tvoria predmet návrhu nariadenia), ale príslušnými podstatnými ustanoveniami vnútroštátneho rozhodného práva pre oblasť závetov a dedičstva v členských štátoch EÚ. Návrh nariadenia neprinesie v tomto smere žiadnu zmenu, pretože nezjednocuje podstatné ustanovenia. V dôsledku nadobudnutia účinnosti Lisabonskej zmluvy by sa dôvodová správa návrhu mala zrevidovať a podľa potreby zmeniť a doplniť. EHSV opakuje svoju výzvu, ktorú vyslovil k postojom Spojeného kráľovstva, Írska a Dánska, aby tieto členské štáty prejavili vôľu uplatňovať toto nariadenie.

3.4.3 Po objasnení tejto otázky bod 1.2 dôvodovej správy k návrhu nariadenia obsahuje presnú formuláciu („Tieto osoby tak pri uplatňovaní svojich práv v kontexte dedenia s medzinárodným prvkom narážajú v súčasnosti na značné ťažkosti“) a menej presvedčivý a ďalekosiahly záver rozšírený na vlastnícke právo („Tieto rozdielne normy tiež bránia plnému uplatneniu vlastníckeho práva“). Zdá sa, že namiesto toho sú miernejšie formulácie, ako „Tieto rozdielne normy tiež bránia a odďaľujú uplatnenie legitímnych vlastníckych práv dedičov k majetku poručiteľa“ presnejšie a vhodnejšie.

3.4.4 Vo vete „Jednostranné opatrenie členských štátov by preto bolo v rozpore s týmto cieľom“ je formulácia „by preto bolo v rozpore“ prehnaná. Pokiaľ si to členské štáty želajú, môžu bez ohľadu na nariadenie presadzovať cieľ jednotného vymedzenia rozhodného práva na základe ratifikácie Haagskeho dohovoru o práve rozhodnom pre dedenie majetku zosnulých osôb z roku 1989. EHSV sa domnieva, že miernejšie formulácie, ako „Jednostranné opatrenie členských štátov by nebolo dostačujúce na dosiahnutie cieľov návrhu nariadenia.“ by boli vhodnejšie.

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1 *Kapitola I – Rozsah pôsobnosti a vymedzenie pojmov*

4.1.1 Do pôsobnosti tohto návrhu nariadenia majú patriť závety a dedičstvá s medzinárodným charakterom, bez definovania tohto charakteru. Kvôli jasnosti je potrebné zaradiť do návrhu nariadenia odkaz, že návrh nariadenia sa bude uplatňovať iba „v situáciách medzinárodnej povahy“.

4.1.2 Ako je uvedené v názve, návrh nariadenia zahŕňa súdnu príslušnosť (kapitola II) i uznávanie a výkon rozhodnutí (kapitola IV), t. j. dve odvetvia súkromného medzinárodného práva, ktoré sú – okrem pravidiel rozhodného práva – predmetom úpravy nariadenia (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej ako „nariadenie č. 44/2001“), do pôsobnosti ktorého nepatria závety a dedičstvá. Tento rozpor vysvetľuje význam rozhodnutia, aby návrh nariadenia zahŕňal a zabezpečil jednotné pravidlá pre všetky tri odvetvia súkromného medzinárodného práva, t. j. rozhodné právo, právomoci a výkon rozsudkov týkajúcich sa dedenia s medzinárodným prvkom.

4.2 *Kapitola II – Súdna príslušnosť*

4.2.1 Kapitola II (články 3 až 15) je venovaná „súdnej príslušnosti“ a vzťahuje sa na všetky súdy členských štátov, ale na mimosúdne orgány len v prípade potreby.

4.2.2 Všeobecne príslušné súdy sú súdy členského štátu, na území ktorého mal poručiteľ obvyklé bydlisko v čase úmrtia. Je nepochybné, že štátna príslušnosť nie je podmienkou. Je potrebné zdôrazniť, že aj všeobecný právny predpis (lex generalis) EÚ o príslušnosti, ktorým je nariadenie (ES) č. 44/2001, priznáva všeobecnú príslušnosť na základe bydliska, bez ohľadu na štátnu príslušnosť.

Všeobecná príslušnosť podľa návrhu nariadenia sa vzťahuje na (zosnulých) občanov EÚ a občanov tretích krajín, ktorí mali v čase úmrtia trvalé bydlisko na území členského štátu EÚ.

4.2.3 V prípadoch, keď obvyklé bydlisko poručiteľa v čase jeho úmrtia nebolo na území členského štátu, majú súdy členského štátu napriek tejto skutočnosti v niektorých prípadoch „zostatkovú príslušnosť“, pri ktorej právomoc súdov z členských štátov výrazne presiahne rámec jednoduchého prípadu, keď sa obvyklé bydlisko poručiteľa v čase jeho úmrtia nachádza na území členského štátu. Na účely všeobecnej príslušnosti nie je štátna príslušnosť podmienkou, ale stáva sa dôvodom zostatkovej príslušnosti.

4.2.4 Podľa návrhu nariadenia súdy členského štáty, na území ktorého sa majetok nachádza, nemajú sami osebe všeobecnú príslušnosť. Jedinou čiastočnou výnimkou, pokiaľ ide o prevod majetku, je zápis prevodu do verejného registra.

4.3 *Kapitola III – Rozhodné právo*

4.3.1 Kapitola III obsahuje jednotné pravidlá rozhodného práva (články 16 až 28). Všeobecné pravidlo je, že rozhodným právom pre celé dedičstvo je právo štátu, v ktorom mal poručiteľ svoje obvyklé bydlisko v čase úmrtia. Platí iba podmienka štátnej príslušnosti. Nie sú žiadne rozdiely medzi hnuteľným a nehnuteľným majetkom.

4.3.2 Je potrebné uviesť, že konflikt právnych predpisov návrhu nariadenia, ktoré majú byť uplatňované súdmi členských štátov EÚ, určuje rozhodné právo bez ohľadu na to, či je alebo nie je právom členského štátu (článok 25).

4.3.3 Súkromné medzinárodné právo tradične uznáva „autonómiu strán“, t. j. možnosť, aby si strany zvolili rozhodné právo v zmluvnej oblasti. Podľa návrhu nariadenia si osoba môže zvoliť za právo, ktorým sa bude vysporadúvať celé jej dedičstvo, len právo štátu, ktorého je štátnym príslušníkom.

4.3.4 Kvôli právnej predvídateľnosti musí byť zvolené rozhodné právo výslovne uvedené a obsiahnuté vo vyhlásení, ktoré má formu právneho úkonu pre prípad smrti.

4.3.5 Ďalšou otázkou, ktorá by sa nemala zamieňať so zvolením práva, ktorým sa bude vysporadúvať celé dedičstvo, sú Dedičské zmluvy. Zmluva, ktorá sa týka dedičstva určitej osoby, je upravená právom, ktoré by podľa tohto návrhu nariadenia bolo rozhodné pre dedičstvo tejto osoby v prípade úmrtia v deň, kedy bola zmluva uzavretá. Používajú sa alternatívne kolízne kritériá *favor validitatis* (v prospech platnosti).

4.3.6 Pôsobnosť rozhodného práva je veľmi dôležitou otázkou z hľadiska porovnávacieho a jednotného práva. Návrh nariadenia rozširuje pôsobnosť rozhodného práva, ktorým sa upravuje celé dedičské konanie od jeho začiatku až po konečný prevod dedičstva na právnych nástupcov. Je to jasne zdôvodnené zhrnutím čo najväčšieho počtu právnych otázok do jednej s cieľom zvýšiť predvídateľnosť práva a obmedziť zložité a časovo náročné konzultácie o viac ako jednom (často cudzom) práve (prípadne právach). Návrh nariadenia obsahuje dlhý a nevyčerpávajúci zoznam otázok, ktoré majú byť upravené rozhodným právom, a tým pádom obsahuje neuvedené otázky dedičského konania, od jeho začiatku až po konečný prevod dedičstva na právnych nástupcov.

4.3.7 Rozhodné právo upravuje celé dedičské konanie od jeho začiatku až po konečný prevod dedičstva na právnych nástupcov, nebráni však uplatňovaniu práva štátu, v ktorom sa majetok nachádza, pokiaľ toto právo stanovuje pre prijatie alebo odmietnutie dedičstva či odkazu ďalšie formality okrem formalít stanovených rozhodným právom pre dedenie.

4.3.8 Pokiaľ ide o toto ustanovenie, odporúča sa ujasniť, či v článku 21 ods. 1, v časti vety „ďalšie formality okrem formalít“ je slovo „ďalšie“ (t. j. nasledujúce po) vhodnou formuláciou alebo či malo ísť skôr o „dodatočné“ alebo „iné“ („formality“). V kontexte ustanovenia je vhodnejšie použiť formuláciu „dodatočné“ alebo „iné“.

4.3.9 EHSV sa domnieva, že pojmy použité v ustanovení o „Univerzálnosti“ (článok 25) by mali jasne vyjadrovať len to, čo v skutočnosti vyjadruje kapitola III budúceho nariadenia: určenie rozhodného práva. Jednoduchšie a vhodnejšie by preto bolo znenie: „Univerzálnosť. Týmto nariadením sa určuje rozhodné právo aj v prípade, že toto právo nie je právom členského štátu.“

4.3.10 Pokiaľ neberieme do úvahy voľbu vnútroštátneho práva poručiteľom (článok 17), nariadenie vo všeobecnosti uplatňuje právo konajúceho súdu v členskom štáte EÚ, v ktorom mal poručiteľ obvyklé bydlisko v čase úmrtia. Napriek tomu je však pri zostatkovej príslušnosti (článok 6) možné uplatniť právo štátu, ktorý nie je členom EÚ. V takýchto prípadoch je potrebné predísť tomu, aby nariadenie narušilo zhodu kolíznych kritérií, ktoré už v súčasnosti existujú vo vzťahu k niektorým štátom mimo EÚ (táto zhoda je prospešná pre každého poručiteľa a jeho dedičov) a z ktorých vyplýva právomoc vnútroštátneho právneho systému, ktorý vlastné ustanovenia nepovažujú za použiteľný pre špecifické dedičstvo. Kvôli uspokojeniu tejto potreby, ako aj lepšej a vyváženej koordinácii medzi členskými štátmi a štátmi mimo EÚ sa odporúča nahradiť súčasný článok 26 (názov: „Spätný a ďalší odkaz“, a nie „Odkaz“) nasledujúcim článkom:

4.3.10.1 „Pokiaľ si poručiteľ nezvolil právo podľa článku 17 a rozhodným právom podľa tohto nariadenia je právo štátu, ktorý nie je členom EÚ a ktorého pravidlá konfliktu práva stanovujú ako rozhodné právo buď právo členského štátu EÚ, alebo právo iného štátu, ktorý nie je členom EÚ a ktorý si uplatní svoje vlastné právo, použije sa právo tohto iného štátu. Tento článok sa nevzťahuje na dohody týkajúce sa dedičstva, ktorých kolíznym kritériom stanoveným v článku 18 ods. 2 je právo, s ktorým najužšie súvisí.“

4.3.10.2 Toto nové ustanovenie sa prispôsobuje nariadeniu ([4]) a pokúša sa vylepšiť ([5]) obdobné ustanovenie, ktoré bolo ponechané v Haagskom dohovore o rozhodnom práve v oblasti dedenia z rovnakého dôvodu, t. j. „pretože väčšina delegácií (…) ho uznala za pokus o nenarušenie jednoty všade tam, kde táto jednota existuje“ ([6]). Navyše flexibilita, ktorú nové ustanovenie zaručuje (nový článok 26), je v súlade s právom a postupmi pri „spätnom a ďalšom odkaze“ v niektorých štátoch mimo EÚ, napríklad v USA ([7]).

Skutočnosť, že nariadenia Rím I a Rím II zásadne vylúčili ustanovenie akýchkoľvek „spätných a ďalších odkazov“ jednoducho odráža skutočnosť, že ich predmet (zmluvné a mimozmluvné záväzky) sa zásadne líši od vecí dedenia. Vylúčenie z nariadení Rím I a Rím II nie je *per se* vážnym argumentom na vylúčenie vyššie odporúčaného článku 25, ktorý je kľúčový a prospešný vo veciach dedenia pre všetkých poručiteľov a ich dedičov, ako aj z hľadiska vyváženejšej koordinácie kolíznych faktorov medzi členskými a štátmi EÚ a štátmi mimo EÚ.

4.3.11 Tradičným, pritom však kľúčovým ustanovením je článok 27 o verejnom poriadku. Kvôli pomerne bežnému používaniu sa odporúča pred formuláciu „nezlučiteľné s verejným …“ vložiť slovo „očividne“ vo všetkých jazykových verziách nariadenia a vložiť „medzinárodný“ pred „verejný poriadok“ prinajmenšom vo francúzskej a talianskej verzii (a v iných jazykoch, ak je to vhodné). Inovatívne, užitočné a prispôsobené veciam dedenia je vylúčenie tohto nástroja, „a to najmä ak je jediným dôvodom skutočnosť, že jeho pravidlá týkajúce sa povinného dedičského podielu sú iné ako pravidlá platné v štáte konajúceho súdu“.

4.3.12 V článku 27 ods. 2 sa anglická verzia „its clauses regarding“ („jeho pravidlá týkajúce sa“) nezhoduje s francúzskou verziou „ses modalités concernant“. Odporúča sa vynechať formuláciu „jeho ustanovení“ (podľa atď.) zo všetkých jazykových verzií tohto nariadenia.

4.4 *Kapitola IV – Uznávanie a výkon*

4.4.1 Podľa vzoru nariadenia (ES) č. 44/2001 zahŕňa kapitola IV návrhu nariadenia články 29 až 33 o uznávaní.

4.4.2 Zjednodušenie dedenia s medzinárodným prvkom v Európe vyplynie zo zásady, že rozhodnutie prijaté v členskom štáte EÚ podľa návrhu nariadenia bude uznané v inom členskom štáte bez toho, aby sa vyžadoval osobitný postup.

4.4.3 Rozhodnutie prijaté v členskom štáte nie je v žiadnom prípade predmetom skúmania vo veci samej v členskom štáte, v ktorom bolo o uznanie požiadané, a neuznáva sa iba v štyroch prípadoch.

4.5 *Kapitola V – Verejné listiny*

4.5.1 Ďalším výrazným zjednodušením vo veciach dedenia s medzinárodným prvkom bude výsledkom toho, že verejné listiny vystavené alebo formálne zaregistrované ako verejná listina, ktoré sú spoločné vo veciach dedenia, sú podľa návrhu nariadenia uznávané inými členskými štátmi.

4.6 *Kapitola VI – Európske dedičské osvedčenie*

4.6.1 Európske dedičské osvedčenie zavedené návrhom nariadenia je dôkazom postavenia dediča alebo poručiteľa a právomocí vykonávateľov závetov alebo správcov tretích strán. Odporúča sa rozšíriť obdobie uvedené v článku 43 ods. 2 na 9 alebo 12 mesiacov.

4.6.2 Vzor žiadosti by sa mal zjednodušiť a bod 4.7, v ktorom sa žiada o zbytočné informácie, by sa mal vypustiť.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([4]) A rozširuje tak účinnosť „spätného a ďalšieho odkazu“ zo štátov mimo EÚ na členské štáty EÚ.

([5]) Vylúčením jeho účinnosti nielen v prípade *professio juris* (článok 17), ale aj vzhľadom na kolízne kritériá rôzneho charakteru a s rôznou metodikou (okrem odsekov upravených právom, s ktorým najužšie súvisí podľa článku 18 ods. 2.

([6]) Watersova správa, s. 553, zápis z rokovania šestnásteho zasadnutia, 3. – 20. október 1988, T.II, Haagska konferencia o súkromnom medzinárodnom práve, 1990. článok 4, Dohovor o rozhodnom práve pre dedičskú postupnosť poručiteľov. (1. august 1989). Tiež P. Lagarde, La nouvelle Convention de la Haye sur la loi applicable aux successions, RCDIP 1989, s. 249 (258).

([7]) Podľa článku 4 Haagskeho dohovoru, E. F. Scoles, Haagsky dohovor o rozhodnom práve pre dedenie, AJCL 1994 s. 85, (113).

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Globálne monitorovanie životného prostredia a bezpečnosti (GMES): Výzvy a ďalšie kroky v oblasti zložky ‚vesmír'"

KOM(2009) 589 v konečnom znení

(2011/C 44/26)

Spravodajca: pán **IOZIA**

Európska komisia sa 28. októbra 2009 rozhodla prekonzultovať podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Globálne monitorovanie životného prostredia a bezpečnosti (GMES): Výzvy a ďalšie kroky v oblasti zložky ‚vesmír'"

KOM(2009) 589 v konečnom znení.

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru, prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 135 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 1 člen sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) víta oznámenie Komisie a dúfa, že rozhodujúce orgány prijmú operatívne rozhodnutia, vyčlenia finančné prostriedky a podniknú politické opatrenia v súlade s návrhmi a pokynmi, ktoré sú v ňom uvedené.

1.2 EHSV doteraz zakaždým súhlasil s návrhmi Komisie v oblasti vesmírnej politiky. Ide o jednu z technologických priorít, ktoré je potrebné intenzívnejšie rozvíjať. Zodpovedné a trvalo udržateľné využívanie vesmíru na civilné a mierové účely je vynikajúcim nástrojom rastu.

1.3 Vesmírny výskum vo všeobecnosti a osobitne GMES sa právom radí k „novému ekologickému hospodárstvu". Vývoj aplikácií v poľnohospodárstve, v oblasti prispôsobovania sa klimatickým zmenám, precíznosti predpovede počasia, spravovania územia sú základom nového modelu, ktorý v trvalo udržateľnom rozvoji vidí prioritný pilier inovácie a technologického výskumu.

1.4 EHSV je rovnako ako Komisia znepokojený pre chýbajúce údaje o časovom horizonte uplatňovania programu. EHSV sa nazdáva, že pre takýto program by mal byť naplánovaný harmonogram prinajmenšom do roku 2030, pričom by sa malo rátať so zabezpečením základných funkcií aj na nasledujúce roky.

1.5 EHSV pokladá vyčlenené finančné prostriedky za nedostačujúce, jednak pretože nezohľadňujú vývoj cien technologických komponentov satelitov Sentinel, jednak z dôvodu malého podielu určeného na VaV, najmä na požiadavku získavania údajov v oblasti boja proti klimatickým zmenám a bezpečnosti. Na uspokojenie požiadaviek je potrebných prinajmenšom 700 – 800 miliónov EUR na obdobie rokov 2014 – 2020. Náklady na vypustenie satelitov, ako aj náklady na elektronické zariadenia, sa podstatne zvýšili.

1.6 „Vesmírny sen", ktorý bol spoločný mnohým generáciám, by mal zažiť nový štart pomocou ambicióznych programov. Je potrebné získať mladých ľudí pre štúdium v oblasti vesmíru, ponúknuť stabilné vyhliadky na zamestnanie a zdôrazniť vysokú spoločenskú hodnotu projektov typu GMES, ktoré môžu prispieť k obmedzeniu negatívnych následkov klimatických zmien, pomôcť ľudskej činnosti tým, že umožnia predvídať extrémne úkazy ako záplavy a dlhé obdobia sucha. Monitorovanie škodlivých emisií v atmosfére umožní napríklad overiť účinnosť opatrení prijatých s cieľom znížiť emisie CO_2, alebo prijať správne opatrenia v prípade porušenia zákona o obchodovaní s ľuďmi v spolupráci s činnosťou agentúry Frontex.

1.7 GMES môže rozhodujúcou mierou prispieť k politike nakladania s odpadom tým, že odhalí nelegálne skládky odpadu a vypúšťanie toxických látok do prostredia. Je nevyhnutné, aby sa vesmírny program GMES zaoberal aj „vesmírnym" odpadom, t. j. zberom vyslúžených vesmírnych staníc a satelitov, ktoré prestali vysielať. Program ESA na vesmírne pozorovanie v spolupráci s nemeckým systémom TIRA môže prispieť k udržiavaniu nespočetných kusov vesmírneho odpadu pod kontrolou. Od roku 1957 bolo vypustených viac než 5 000 satelitov a v súčasnosti sa vypúšťa nový satelit približne každé dva dni.

1.8 Pozitívny vplyv programu s vhodnou dĺžkou trvania môže byť istou hnacou silou priameho zapojenia verejných a súkromných podnikov tohto sektora, keďže im umožní naplánovať investície do rozvoja technológií s cieľom vybudovať čoraz nákladovo efektívnejšie a výkonnejšie systémy získavania údajov. Schopnosť pritiahnuť súkromných investorov a vytvoriť trh so službami bude nevyhnutným predpokladom úspechu celej operácie.

1.9 Členské štáty, ktoré sa aktívne nepodieľajú na vesmírnej politike a majú ešte stále od nej ďaleko, by vďaka kontinuite programov EÚ mohli získať istotu, ktorú potrebujú na spustenie svojich iniciatív. EHSV v tomto zmysle víta rozhodnutie z februára 2010 vytvoriť „Radu partnerov GMES“ s 27 členmi, ktoré má kladný vplyv na snahy o vyrovnanie rozdielov medzi úrovňou poznatkov a úsilia vo svete v oblasti vesmírnej politiky. Tento orgán by mal byť otvorený aj pre zástupcov občianskej spoločnosti.

1.10 Existencia dlhodobého programu by okrem toho vydláždila cestu dôraznejšiemu postaveniu a väčšej politickej váhe EÚ voči ostatným oblastiam sveta, ktoré v súčasnosti pôsobia v sektore vesmíru, a môže pozitívnym spôsobom ovplyvniť vyjednávanie potrebného finančného príspevku, ktorý by vyplynul z prístupu k programom a výsledkom misií, ktoré nekontroluje EÚ.

1.11 GMES dokáže zásadnou mierou prispieť v rôznych kľúčových oblastiach, ako napr. oceánografia, kontrola kvality ovzdušia, poskytovanie podrobných máp využívania zemského povrchu, urýchlené poskytovanie podrobných máp území postihnutých prírodnými katastrofami, čo pre civilnú ochranu predstavuje nenahraditeľnú pomoc.

1.12 EHSV sa nazdáva, že potreba disponovať značnými finančnými prostriedkami nemôže byť v období hlbokej hospodárskej krízy dôvodom spomalenia investícií, ale práve naopak, príležitosťou na uvoľnenie čo najväčšieho objemu zdrojov, a s podporou verejnej mienky občanov informovaných o celkovom potenciáli tohto projektu môže program GMES prispieť k urýchleniu oživenia hospodárstva, a to prostredníctvom špičkového vedeckého a výrobného potenciálu s následným pozitívnym vplyvom na hospodárstvo, ktorý dokáže EÚ prinavrátiť vedúce postavenie v sektore, ktorý v súčasnosti upadá.

2. **Úvod**

2.1 Rozhodnutie EÚ o vybudovaní nezávislého spoločného európskeho systému pozorovania Zeme s cieľom poskytovať informácie a služby v oblasti životného prostredia a bezpečnosti s názvom *Globálne monitorovanie životného prostredia a bezpečnosti* (GMES) je znamením strategickej voľby EÚ udržať si a posilniť svoju vedúcu pozíciu v oblasti civilných vesmírnych činností.

2.2 Podľa všeobecných usmernení, ktoré Európska komisia stanovila v akčnom pláne z roku 2001, cieľom iniciatívy GMES je prepojiť požiadavky spoločnosti v oblasti životného prostredia a bezpečnosti s vyspelými technickými a prevádzkovými kapacitami, ktoré ponúkajú pozemné a satelitné systémy pozorovania. Táto iniciatíva je reakciou na požiadavku zabezpečenia urýchleného prístupu k informáciám o životnom prostredí z celosvetového, regionálneho a miestneho hľadiska bez toho, aby bola ohrozená nezávislosť v nasledujúcich sektoroch: trvalo udržateľný rozvoj, globálne klimatické zmeny, spoločná obranná a bezpečnostná politika, európsky výskumný priestor, európska stratégia pre kozmický priestor.

2.3 Systém sa zakladá na analýze údajov súvisiacich s pozorovaním Zeme, ktoré poskytujú satelity a siete monitorovania „in situ“. Po analýze a skoordinovaní sa tieto údaje poskytujú konečným užívateľom: celoštátnym, regionálnym a miestnym orgánom a agentúram, organizáciám pôsobiacim v oblasti ochrany životného prostredia a civilnej ochrany atď. GMES je iniciatívou, ktorú spoločne podporujú a realizujú Európska únia a Európska vesmírna agentúra ESA. V rámci tejto iniciatívy ESA rozhodujúcou mierou prispieva k vývoju zložky „vesmír“ a EÚ zabezpečuje propagáciu a centralizáciu požiadaviek užívateľov.

2.4 Program GMES pozostáva z troch častí: zo zložky „vesmír“, „in situ“ a „služby“, ku ktorej Komisia vypracovala návrh nariadenia, ku ktorému EHSV už zaujal svoje stanovisko ([1]).

2.5 Zložka vesmír je rozhodne tou najnákladnejšou spomedzi všetkých troch zložiek a práve ona určuje kvalitu a kvantitu služieb, ktoré môžu byť poskytované. Zahŕňa 6 sérií sentinelových misií pozorovania Zeme (z ktorých je päť financovaných), ktoré by sa mali rozbehnúť od roku 2012. ESA kontroluje, koordinuje a uskutočňuje všetky aktivity týkajúce sa zložky vesmír. Ide o zmluvy s priemyslom na rozvoj satelitov a potrebnej infraštruktúry, ale aj o riadenie pilotných projektov spustených v tejto fáze, ktoré sa vyhodnotia so zreteľom budúce aplikácie.

3. **Oznámenie Komisie**

3.1 Komisia vo svojom oznámení poskytuje prehľad toho, čo sa doteraz uskutočnilo v oblasti zložiek „služby“ a „in situ“, kde sa už dosiahli dobré výsledky pri využívaní existujúcej vesmírnej infraštruktúry, najmä v misiách EUMETSAT-u, Európskej vesmírnej agentúry a národných misií.

3.2 V roku 2008 sa položili základy štruktúry celého systému, najmä pokiaľ ide o finančné požiadavky a sprievodné rozpočtové opatrenia. Na realizáciu projektu bude nutné vyčleniť potrebné zdroje v rámci budúceho viacročného finančného rámca Únie. Podľa odhadov ESA by výdavky v období rokov 2014 – 2020 mali dosiahnuť výšku 4,23 miliárd EUR ([2]).

3.3 V dokumente sa analyzujú niektoré zásadné aspekty európskej vesmírnej politiky, ktorej kľúčovým prvkom je GMES, spolu s európskymi programami GNSS (EGNOS a Galileo).

([1]) CESE 96/2010 – Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o európskom programe pozorovania Zeme (GMES) a jeho počiatočnej prevádzke (2011 – 2013) – KOM(2009) 223 v konečnom znení – 2009/0070 (COD).

([2]) ESA/C(2009)36.

3.4 Komisia upozorňuje, že prioritou je financovať realizáciu a vývoj sérií Sentinel 1, 2 a 3, zabezpečiť nepretržité získavanie a dostupnosť údajov a napokon prekonať výhrady členských štátov voči dĺžke trvania projektu, ktorý je v súčasnosti naplánovaný do roku 2020.

3.5 Komisia pokladá za potrebné právne upraviť otázku vlastníctva údajov v záujme politiky plného a zaručeného prístupu k údajom, a zaoberá sa aj otázkou vlastníctva infraštruktúry a jej spravovania.

3.6 Dôležitá časť dokumentu sa týka politiky verejného obstarávania, pre ktoré musí platiť, že zaručí nákladovú efektívnosť a zároveň nepretržitú dostupnosť údajov.

3.7 Medzinárodná spolupráca je dôležitým prvkom celého programu GMES. V tejto oblasti predstavuje GMES príspevok EÚ ku globálnemu systému pozorovania Zeme GEOSS. Komisia rozvinie ďalšie výmeny a partnerstvá v rámci CEOS, výboru pre vesmírne aktivity s osobitnými úlohami v oblasti monitorovania dôsledkov klimatických zmien.

3.8 Komisia v záveroch zhŕňa obsah dokumentu a zaväzuje sa, že bude pozorne sledovať dokončovanie programu a jeho stálu aktualizáciu v závislosti od požiadaviek užívateľov.

4. **Pripomienky výboru**

4.1 Keďže výbor pokladá vesmírnu politiku za jednu z technologických priorít, ktoré je potrebné rozvíjať s väčším nasadením, víta oznámenie Komisie a dúfa, že na jeho základe rozhodujúce orgány prijmú operatívne rozhodnutia, vyčlenia finančné prostriedky a podniknú politické opatrenia v záujme konkrétnej realizácie v ňom obsiahnutých návrhov a pokynov.

4.2 Výbor napriek svojmu celkovému kladnému postoju rovnako ako Komisiu znepokojuje skutočnosť, že členské štáty nezaujali jasný postoj k časovému horizontu uplatňovania programu GMES a nazdáva sa, že je nevyhnutné, aby vyjadrili jednoznačnú podporu tomuto programu, pre ktorý by mal byť naplánovaný harmonogram prinajmenšom do roku 2030, pričom bude treba istotne rátať s možnosťou zabezpečenia základných funkcií aj v neskoršom období.

4.3 Aj podnikom sa nevyhnutne musí poskytnúť možnosť plánovať investície na dostatočne dlhé obdobie a rozvíjať technológie na dosiahnutie čo najefektívnejšieho systému monitorovania, a to tak z hľadiska využívania zdrojov ako aj z hľadiska kvality výstupov.

4.4 Výbor sa nazdáva, že suma odhadovaná na základe analýzy dlhodobého scenára Európskej vesmírnej agentúry – 4 miliardy EUR – je nepostačujúca. Suma približne 600 miliónov EUR ročne nezohľadňuje vývoj cien technologických komponentov satelitnej konštelácie Sentinel. Aj podiel vyčlenený na výskum a vývoj sa javí ako nepostačujúci, najmä v súvislosti s požiadavkou zhromažďovania dôležitých údajov v oblasti boja proti klimatickým zmenám a v otázkach bezpečnosti.

4.5 Výbor schvaľuje návrhy Komisie a žiada, aby sa ešte rozhodnejšie zasadzovala o dosiahnutie pokroku vo veci potrebných finančných zdrojov (v období 2014 – 2020 by bolo potrebných prinajmenšom ďalších 700 až 800 miliónov EUR), posunutia časového horizontu projektu aspoň do roku 2030, otvorenia trhu s vesmírnou technológiou pre MSP zo všetkých členských krajín, jasného a otvoreného regulačného rámca v súvislosti s politikou prístupu k údajom, vo veci úzkej koordinácie všetkých partnerov projektu a napokon aj vo veci posilnenia medzinárodného rozmeru projektu.

4.6 Aj Komisia upozorňuje na potrebu rozsiahlejších investícií do oblasti bezpečnosti a vo svojom nedávnom oznámení ([3]) pripomína výzvu v rámci tematickej oblasti „vesmír“ siedmeho rámcového programu na predkladanie návrhov na rozvoj predprevádzkových služieb GMES zameraných na monitorovanie oceánov a morí. Integrovaný prístup, ktorý by využíval všetky dostupné nástroje, je nevyhnutným spôsobom, ako zabezpečiť ochranu životného prostredia, ochranu našich morí a pobreží pred nezákonnou prepravou, ako aj zachrániť životy osôb, ktoré sa vydávajú do rúk bezohľadným zločineckým organizáciám.

4.7 V tomto kontexte sa javí potrebné vyčleniť dodatočné zdroje na podporu programov ďalšieho vzdelávania pracovníkov tohto sektoru, ako aj na podporu stimulačných projektov, ktorých cieľom je usmerniť mladých ľudí na štúdium vesmíru a možných aplikácií. V uplynulých rokoch aj preto, že verejnosť venovala tejto téme menšiu pozornosť, opadol záujem o letecké a vesmírne inžinierstvo, čo sa prejavilo v prudkom poklese počtu imatrikulácií a promócií v tomto odbore. Začína sa pociťovať aj nedostatok technických pracovníkov, a preto je potrebná špecifická politika na vzbudenie záujmu o štúdium týchto odborov. Jedna z najčastejších príčin nezáujmu o tieto disciplíny súvisí s vyhliadkami na zamestnanie, ktoré sú vnímané ako neisté a nestále.

4.8 Výbor podporuje návrh Komisie priamo prevziať vlastníctvo systému, a tým aj zodpovednosť za jeho prevádzkovanie a správu. Výbor pokladá za správne a premyslené rozhodnutie poskytnúť prostredníctvom špecifického nariadenia nepretržitý voľný a otvorený prístup k údajom, samozrejme bez toho, aby sa ohrozila bezpečnosť. Zaručením prístupu sa vytvoria podmienky, ktoré vzbudia záujem súkromných investorov o poskytovanie služieb. Vytvorenie trhu prepojeného so systémom GMES okrem toho, že vytvára hospodárske príležitosti a služby pre spoločnosť, by umožnilo deľbu niektorých prevádzkových nákladov pozemných služieb.

4.9 Práve správna voľba štruktúry celého systému bude základným predpokladom dobrej správy údajov. Komerčné využívanie by malo byť vždy spojené so spoluúčasťou na nákladoch po uplynutí určitého obdobia prispôsobovania sa trhu, ako to možno pozorovať v prípade niektorých internetových služieb, ktoré sú síce doteraz poskytované bezplatne, ale postupne sú pre užívateľov spoplatňované. V zásade by údaje pre orgány verejnej správy mali byť bezplatné a prístupné, rozčlenené do platforiem odlíšených v závislosti od požiadaviek ochrany súkromia a bezpečnosti.

([3]) „Smerom k integrácii námorného dozoru: Spoločné prostredie na zdieľanie informácií pre námornú oblasť EÚ“, KOM(2009) 538 v konečnom znení.

Odnedávna sú k dispozícii dôležité aplikácie satelitného monitorovania. Výškomerné satelity v rámci programu My Ocean zistili, že sa v roku 2009 zopakoval jav El Niño. Program MACC (*Monitoring Atmosphere Composition and Climate*), neoddeliteľná súčasť služieb GMES, poskytol podklady na vytvorenie simulácií možného šírenia oblaku islandského sopečného popola. Ďalšou službou programu GMES je SAFER (*Services and Applications For Emergency Responses*), ktorého úlohou je do šiestich hodín od začiatku prírodnej katastrofy, ako napr. zemetrasenie, záplavy, zosuvy pôdy, poskytovať podrobné mapy územia, ktoré môžu byť nesmierne dôležité pre zásahy civilnej ochrany. Systém G-Mosaic (*Pilot services for security*) by mal zabezpečiť monitorovanie územia na bezpečnostné účely, od jadrových elektrární cez trasy nelegálnych prisťahovalcov, kontroly hraníc až po analýzu vojnových škôd a potrieb.

4.10 Osobitnú pozornosť treba venovať politike verejného obstarávania. Pri verejnom obstarávaní, najmä na úrovni EÚ, by sa vždy mali uplatňovať zásady iniciatívy „Small Business Act“. Je potrebné vypracovať silnú politiku na podporu MSP, najmä v krajinách, ktoré doteraz nedisponujú silnou výrobnou štruktúrou a ktoré by mali tiež profitovať zo značných investícií, ktoré sú očakávané v tomto sektore. Zložka GMES „vesmír“ si vyžaduje nielen účasť veľkých podnikov špecializovaných v sektore vesmírnej elektroniky, ale aj malých podnikov, ktoré sú schopné poskytovať novátorské riešenia. Komisia by mala podporovať vytváranie konzorcií medzi medzinárodnými podnikmi v záujme európskeho rázu projektu.

4.11 Výbor odporúča, aby jednotliví partneri (Komisia, členské štáty, ESA a Eumetsat), ktorí sa podieľajú na realizácii tohto projektu, medzi sebou stále intenzívnejšie spolupracovali, a podporuje návrh Komisie rozdeliť zodpovednosť medzi jednotlivých partnerov v súlade s odporúčaniami oznámenia.

4.12 Výbor sa nazdáva, že ESA spĺňa všetky potrebné predpoklady na to, aby sa mohla uchádzať o funkciu konečného správcu vesmírnej infraštruktúry v spolupráci s agentúrami jednotlivých štátov, a aby zabezpečila údržbu, vývoj a náhradu častí satelitnej konštelácie. Vrelo odporúča využiť všetky legislatívne možné iniciatívy na dosiahnutie tohto logického rozhodnutia.

4.13 Výbor považuje za nevyhnutné naďalej vyvíjať úsilie o posilnenie medzinárodnej spolupráce. Boj proti klimatickým zmenám má nevyhnutne globálny rozmer a spoločné využívanie údajov bude zásadným predpokladom na získavanie údajov o vývoji dôsledkov emisií skleníkových plynov a následnej zmene klímy v reálnom čase. Komisia správne zohľadnila tento aspekt a výbor odporúča zaangažovať aj ďalších partnerov z blízkych oblastí a prípadne ich zapojiť do európskej stratégie ochrany územia a morí, a bezpečnosti. Napríklad Únia pre Stredozemie by mohla byť optimálnou platformou pre rozvoj tejto spolupráce v rámci vytypovaných súčasných prioritných programov v oblasti civilnej ochrany, obnovy oblasti Stredozemného mora, boja proti klimatickým zmenám. Rovnako kladným prínosom môže byť schopnosť inšpirovať sa konkrétnymi skúsenosťami zo špecifických aktivít prebiehajúcich v podobných už existujúcich iných špecifických oblastiach, ako napríklad v Pobaltsku a Podunajsku.

4.14 EHSV podporuje vytvorenie „Rady partnerov GMES“ s 27 členmi, ktorá ráta aj s účasťou Nórska a Švajčiarska ako členov ESA. Tento orgán, ktorému predsedá Komisia, má za úlohu zaviesť spoluprácu medzi orgánmi všetkých členských štátov, pomáhať Komisii pri kontrole správneho uskutočňovania programu a pri vypracúvaní strategického rámca, ako aj zabezpečovať výmenu skúseností a osvedčených postupov v oblasti GMES a pozorovania Zeme. Tento zastupiteľský orgán môže pomôcť prekonať rozdiely v úrovni poznatkov a činnosti v sektore vesmírneho výskumu, ktoré v súčasnosti existujú medzi starými a novými členskými štátmi. Bolo by vhodné vytvoriť fórum súkromných užívateľov, s cieľom urýchlene zabezpečiť analýzu vyhliadok systému a spoluprácu s Radou.

4.15 Osobitnú pozornosť treba venovať krátkodobým programovým potrebám, najmä pokiaľ ide o prevádzku série A satelitov typu Sentinel, štart série B, ako aj obstaranie dôležitých komponentov pre sériu C.

4.16 Španielske predsedníctvo Rady EÚ, ktoré sa angažuje v súvislosti s nariadením o zložke GMES „služby“, ako aj belgické predsedníctvo, zaoberajúce sa európskou vesmírnou politikou, sú si zajedno v tom, že je potrebné oživiť úsilie tejto súvislosti. Európsky parlament to jednoznačne podporuje. Sú teda vytvorené podmienky na stanovenie tých aspektov, ktoré si ešte vyžadujú vyjasnenie: nájsť a vyčleniť potrebné prostriedky na projekt, odstrániť existujúce výhrady v súvislosti s časovým horizontom GMES, a tým už odteraz umožniť vývoj konštelácií Sentinel podľa stanoveného programu, posilniť medzinárodnú spoluprácu, zvýšiť investície do výskumu a vývoja.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú výkonové emisné normy pre nové ľahké komerčné vozidlá ako súčasť integrovanej koncepcie Spoločenstva v oblasti znižovania emisií CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel“

KOM(2009) 593 v konečnom znení – 2009/0173 (COD)

(2011/C 44/27)

Spravodajca: **Virgilio RANOCCHIARI**

Rada sa 20. novembra 2009 rozhodla podľa článku 251 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú výkonové emisné normy pre nové ľahké komerčné vozidlá ako súčasť integrovanej koncepcie Spoločenstva v oblasti znižovania emisií CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel“

KOM(2009) 593 – 2009/0173 (COD).

Odborná sekcia pre jednotný trh, výrobu a spotrebu poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru prijala svoje stanovisko 15. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla) prijal jednomyseľným rozhodnutím nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 V rámci stratégie Spoločenstva na zníženie emisií CO_2 a po schválení nariadenia týkajúceho sa osobných automobilov v roku 2009 predstavuje súčasný návrh nariadenia vhodné doplnkové opatrenie na zníženie emisií CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel. Nesmie sa zanedbať žiadna iniciatíva na znižovanie emisií skleníkových plynov, ak sa opiera o primeraný integrovaný prístup, pretože ide o zásadný aspekt boja proti klimatickým zmenám.

1.2 Nový návrh vychádza zo štruktúry predchádzajúceho nariadenia o osobných automobiloch, takže aj v tomto prípade obsahuje sankčné mechanizmy, prémie, výnimky, ekologické inovácie atď.

1.3 Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) sa však obáva, že takýmto spôsobom sa dostatočne nezohľadní podstatný rozdiel medzi osobnými automobilmi a ľahkými úžitkovými vozidlami: pri prvých ide o spotrebný tovar, pri druhých o investičný majetok, čo má jednoznačne rozličné dôsledky pokiaľ ide o účel a výšku prevádzkových nákladov. Okrem toho je návrh o ľahkých úžitkových vozidlách z určitého hľadiska oproti nariadeniu o osobných automobiloch ešte ambicióznejší: časový rámec, sankcie, náklady atď. EHSV zastáva názor, že pokiaľ ide o zmeny, je prípravný čas *(lead time)* [1] pri úžitkových vozidlách najmenej o dva roky dlhší, než pri osobných automobiloch, takže by bolo vhodné návrh preskúmať aj z hľadiska závažnej krízy odvetvia, ktorá mala a dodnes má značné účinky na obchod.

1.4 Okrem toho sa výbor obáva, že nadmerný vplyv na priemyselné náklady, a teda na ceny by mohol ďalej tlačiť na trh, ktorý sa už nachádza v hlbokej kríze, čo by následne spôsobilo pokles zamestnanosti a ďalšie spomalenie obnovy vozového parku, čiže aj na obmedzovania emisií.

1.5 Preto si EHSV želá, aby sa brali do úvahy odporúčania, ktoré vyslovila Rada pre hospodársku súťaž v máji 2009, ktorá vyzvala, aby sa podľa možnosti zabránilo vytváraniu ďalších vedľajších nákladov v priemysle tým, že sa pred každým rozhodnutím vypracuje podrobné hodnotenie vplyvu.

1.6 EHSV pripomína, že návrh vychádza z hodnotenia vplyvu vypracovaného pred krízou a vyzýva Európsky parlament a Radu, aby požiadali o aktualizáciu tohto hodnotenia aj na základe presného monitorovania emisií po nadobudnutí účinnosti normy Euro 5.

1.7 Vzhľadom na to EHSV síce potvrdzuje nevyhnutnosť znižovať emisie CO_2, želá si však, aby sa zvážil časový rámec platnosti nariadenia, pokiaľ ide o primerané prechodné obdobie zodpovedajúce prípravnému času potrebnému v odvetví, ktoré by malo trvať od roku 2015 do roku 2018, pričom by sa malo použiť presnejšie a aktualizované hodnotenie vplyvu aj s ohľadom na dlhodobejšie ciele po roku 2020, podľa ktorých sa má postupne vďaka technologickému pokroku dosiahnuť 150 resp. 160 g CO_2/km, pričom bude vo vhodnom čase potrebné ďalšie preskúmanie.

[1] Čas, ktorý priemyselné závody potrebujú na uplatnenie akejkoľvek novej požiadavky, ktorá si vyžaduje zásahy do konštrukcie vozidla.

2. **Úvod**

2.1 V oznámení Európskej komisie z februára 2007 „Výsledky preskúmania stratégie Spoločenstva na zníženie emisií CO_2 z osobných automobilov a ľahkých komerčných vozidiel“, KOM(2007) 19 v konečnom znení, sa uvádza, že Komisia navrhla legislatívny rámec na dosiahnutie cieľa spoločenstva, ktorým sú emisie 120 g/km. Nariadenie o emisiách CO_2 z osobných automobilov prijaté v decembri 2008 s cieľom znížiť emisie týchto vozidiel na priemerne 130 g/km predstavuje kľúčový prvok stratégie Spoločenstva. Právne predpisy vychádzajúce z tejto stratégie určujú niektoré doplnkové opatrenia na ďalšie zníženie emisií CO_2 o 10 g/km (integrovaný prístup). Medzi tieto opatrenia patrí nový návrh znížiť emisie CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel.

2.2 Európska únia sa zaviazala znížiť do roku 2020 celkové emisie skleníkových plynov o 20 % alebo o 30 %, ak by sa dosiahla všeobecná medzinárodná dohoda. K zníženiu emisií samozrejme musia prispieť všetky odvetvia. Podľa Komisie predstavujú emisie z ľahkých úžitkových vozidiel približne 1,5 % celkových emisií CO_2 v Európskej únii.

2.3 Nový návrh nadväzuje na dve oznámenia Komisie z februára 2007: prvým je spomínané oznámenie KOM(2007) 19 v konečnom znení a druhým „Konkurenčný regulačný rámec pre automobilový priemysel pre 21. storočie“, KOM(2007) 22 v konečnom znení, a na výzvu Rady pre životné prostredie z júna 2007 pripraviť návrh na zlepšenie energetickej účinnosti ľahkých úžitkových vozidiel.

3. **Návrh nariadenia**

3.1 Európska komisia prijala 28 októbra 2009 návrh nariadenia na zníženie emisií CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel.

3.2 Ako sa spomína v úvode, nové nariadenie má dopĺňať nariadenie (ES) č. 443/2009 (emisie CO_2 z osobných automobilov) v rámci integrovaného prístupu na dosiahnutie cieľa EÚ, ktorým sú emisie 120 g CO_2/km pri všetkých nových ľahkých vozidlách. V kalendárnom roku začínajúcom 1. januára 2014 a potom každý nasledujúci kalendárny rok každý výrobca ľahkých komerčných vozidiel zabezpečí, aby jeho priemerné merné emisie CO_2 neprekročili cieľ stanovený v nariadení.

Predovšetkým:

3.2.1 Rozsah pôsobnosti

Rozsah pôsobnosti je v návrhu obmedzený na vozidlá kategórie N1. Komisia až po preskúmaní v roku 2013 rozhodne komitologickým postupom, či sa rozsah pôsobnosti rozšíri na vozidlá kategórií N2 a M2 ([2]).

([2]) N1 = vozidlá na prepravu tovaru s najväčšou prípustnou celkovou hmotnosťou neprevyšujúcou 3 500 kg; N2 = vozidlá na prepravu tovaru s najväčšou prípustnou celkovou hmotnosťou vyššou ako 3 500 kg, ale neprevyšujúcou 12 000 kg, M2 = vozidlá na prepravu cestujúcich, s viac ako ôsmimi sedadlami okrem sedadla pre vodiča, s najväčšou prípustnou celkovou hmotnosťou neprevyšujúcou 5 000 kg.

3.2.2 Krátkodobý cieľ

Cieľom zámeru je obmedziť pri nových vozidlách v období od 1. januára 2016 priemerné emisie na 175 g CO_2/km, pričom od roku 2014 začne prechodné obdobie (v roku 2014 sa tento cieľ bude týkať 75 % vozidiel, v roku 2015 80 % a v roku 2016 100 % vozidiel)

3.2.3 Parameter úžitkovej hodnoty

V návrhu je parametrom úžitkovej hodnoty (čiže základom výpočtu pri meraní emisií) hmotnosť vozidla s karosériou v prevádzkovom stave. Článok 12 však predpokladá, že v roku 2014 bude Komisia hodnotiť alternatívne parametre (stopa, užitočné zaťaženie) ([3]).

3.2.4 Sankčný mechanizmus

V návrhu sa stanovuje:

a) pokuta sa vypočíta tak, že množstvo CO_2 v g/km, o ktoré výrobca prekročil cieľovú hodnotu sa vynásobí počtom novo zaregistrovaných vozidiel za daný rok;

b) v prechodnom období (do konca roku 2018) sa počíta s „flexibilným postupom“, pri ktorom sa jednotková pokuta zvyšuje podľa veľkosti prekročenia emisného cieľa, a to 5 EUR za prvý gram navyše, 15 EUR za druhý, 25 EUR za tretí a 120 EUR za každý ďalší gram navyše;

c) po skončení prechodného obdobia (po roku 2018) už jednotková pokuta nebude závisieť od veľkosti prekročenia emisného cieľa a bude stanovená na 120 EUR za každý gram navyše.

3.2.5 Superúvery

Pri výpočte priemerných merných emisií CO_2 sa okrem toho počíta so zvýhodňovaním výrobcov, ktorí vyrábajú vozidlá dosahujúce mimoriadne nízke emisie. Každé nové ľahké úžitkové vozidlo s mernými emisiami CO_2 nižšími ako 50 g/km sa v roku 2014 bude počítať ako 2,5 ľahkého úžitkového vozidla, v roku 2015 ako 1,5 a od roku 2016 ako 1 ľahké úžitkové vozidlo.

3.2.6 Výnimky pre určitých výrobcov

O výnimku z cieľovej hodnoty merných emisií môže požiadať výrobca menej ako 22 000 nových ľahkých úžitkových vozidiel evidovaných v Spoločenstve za kalendárny rok (pozri bod 3.2) ak:

a) nie je súčasťou skupiny prepojených výrobcov alebo

([3]) Užitočné zaťaženie vozidla sa určuje ako rozdiel najväčšej technicky prípustnej hmotnosti naloženého vozidla podľa prílohy III k smernici 2007/46/ES a hmotnosti vozidla. Stopa vozidla sa vypočítava vynásobením rázvoru kolies automobilu rozchodom automobilu.

b) je súčasťou skupiny prepojených výrobcov, ktorá je zodpovedná celkovo za výrobu menej ako 22 000 nových ľahkých úžitkových vozidiel evidovaných v Spoločenstve za kalendárny rok alebo

c) je súčasťou skupiny prepojených výrobcov, ale prevádzkuje svoje vlastné výrobné zariadenia a konštruktérske centrum.

3.2.7 Ekologické inovácie

Na základe žiadosti dodávateľa alebo výrobcu Komisia na základe podmienok, ktoré sa ešte musia stanoviť, posúdi úspory emisií CO_2 dosiahnuté využitím inovačných technológií, ktoré nesmú podliehať meraniam CO_2 v rámci štandardného testovacieho cyklu. Celkový príspevok týchto technológií k zníženiu merných emisií každého výrobcu môže byť až 7 g CO_2/km.

3.2.8 Zoskupovanie

Iní výrobcovia nových ľahkých úžitkových vozidiel, než tí, ktorým sa udelila výnimka podľa bodu 3.2.6 tohto stanoviska, sa môžu zoskupovať v záujme plnenia stanovených povinností.

3.2.9 Nedokončené vozidlá (alebo vozidlá podliehajúce viacstupňovému typovému schváleniu) (4)

V návrhu nariadenia sa stanovuje, že pri „dokončovanom vozidle“ platí najvyššia hodnota registrovaná pre niektoré z „dokončených vozidiel“ rovnakého typu, ako je „základné vozidlo“, z ktorého vychádza „dokončené vozidlo“.

3.2.10 Dlhodobý cieľ

Komisia do 1. januára 2013 dokončí preskúmanie cieľových hodnôt merných emisií, aby vymedzila podmienky, za akých je možné dosiahnuť do roku 2020 dlhodobý cieľ 135 g CO_2/km.

4. **Všeobecné pripomienky**

4.1 EHSV podobne ako v predchádzajúcich stanoviskách k právnym predpisom o znížení emisií CO_2, o ktoré sa Komisia zasadzuje, aj teraz potvrdzuje svoju podporu všetkým iniciatívam Spoločenstva, ktorých cieľom je dosiahnutie konkrétnych cieľov v oblasti zníženia emisií skleníkových plynov, čo je základným aspektom boja proti klimatickým zmenám. Vzhľadom na to sa nemôžu zanedbávať žiadne uskutočniteľné opatrenia na zníženie emisií ľahkých úžitkových vozidiel, ktoré predstavujú viac ako 10 % vozidiel v premávke.

4.2 Nariadenie sa javí byť tým najvhodnejšie zvoleným nástrojom, pretože zabezpečí okamžité rešpektovanie ustanovení, ktoré budú prijaté, a zabráni narušeniu hospodárskej súťaže, ktoré by mohlo mať dôsledky pre vnútorný trh.

4.3 EHSV však zastáva názor, že v predkladanom návrhu, ktorý vychádza z nariadenia o osobných automobiloch, sa podceňujú rozdiely medzi osobnými automobilmi a ľahkými úžitkovými vozidlami, z ktorých najdôležitejšie sú:

— dlhší cyklus vývoja a výroby, než pri osobných automobiloch,

— účel týchto vozidiel, ktoré sa používajú v rámci podnikateľskej činnosti a pri ktorých sú účinnosť a výkon motora a merná spotreba paliva často rozhodujúcimi parametrami pokiaľ ide o prevádzkové náklady na činnosť. Nie náhodou má 97 % ľahkých úžitkových vozidiel vznetový motor;

— profil kupujúcich: viac ako 90 % kupujúcich sú malé podniky a remeselné mikropodniky, ktoré sú veľmi citlivé na zmeny nákladov.

4.4 EHSV tiež upozorňuje na zložitosť tohto preskúmania, ktoré musí mať na zreteli zníženie emisií CO_2, nesmie však znížiť konkurencieschopnosť odvetvia výroby motorových vozidiel, ktoré pôsobí na konkurenčne silnom svetovom trhu a prekonáva krízu veľkých rozmerov. Obchodná bilancia odvetvia ľahkých úžitkových vozidiel za rok 2009 vykazuje stratu viac ako 30 % oproti roku 2008, konkrétne: -30 % v západnej Európe (Taliansko -23,4 %; Nemecko -24,7 %; Španielsko -38,8 %; Francúzsko -21,3 %; Spojené kráľovstvo -37,1 %) a -49 % v nových členských štátoch (napr. -28,0 % v Poľsku a -67,0 % v Česku).

4.5 EHSV nemôže ignorovať obavy tých, ktorí poukazujú na možný veľmi veľký vplyv na náklady v tomto priemysle, a tým na predajné ceny vozidiel, z čoho vyplýva na jednej strane obmedzovanie výroby a znižovanie zamestnanosti a na druhej strane menšia ochota k nákupu s následným spomalením obnovy vozového parku vozidlami, ktoré menej znečisťujú životné prostredie.

4.6 EHSV určite nie je proti rozhodnutiu stanoviť normy na emisie CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel, už aj preto, že sa odstráni nebezpečenstvo trhovej tendencie smerom k typovému schvaľovania automobilov väčších rozmerov, ako sú ľahké úžitkové vozidlá, a to kvôli prospechu zo zníženej dane z motorových vozidiel alebo kvôli iným výhodám. V súčasnosti však obavy vyvoláva konkrétna vykonateľnosť skúmaného návrhu, ktorý jednak vychádza z hodnotení pochádzajúcich z roku 2007, čo bolo predtým, ako začala na odvetvie závažným spôsobom účinkovať kríza, ktorá pretrváva, a jednak neposkytuje primerané lehoty na uplatnenie.

(4) Vozidlá podliehajúce viacstupňovému typovému schváleniu sú také vozidlá, ktoré výrobca predáva ako základné vozidlo (podvozok s kabínou), na ktoré potom iní výrobcovia montujú úžitkové nadstavby (ktoré sa môžu výrazne odlišovať). Takéto vozidlá predstavujú 15% trhu. Podľa smernice 2007/46/ES môže typové schválenie týchto vozidiel prebehnúť postupne. Smernica rozlišuje medzi „základným vozidlom“ schváleným v úvodnom stupni postupu viacstupňového typového schválenia, „dokončovaným vozidlom“, ktoré prešlo postupom viacstupňového typového schválenia a „dokončené vozidlo“, ktoré prechádza postupom jednotlivého schválenia.

4.7 Pokiaľ ide o ciele, prináša súčasný návrh novinku oproti skoršiemu prístupu: už to nie je 175 g CO_2/km do roku 2012 a 160 g CO_2/km v roku 2015, ale, ako sme uviedli vyššie, 175 g CO_2/km do 1. januára 2016 s prechodným obdobím od 2014 a s konečnou hodnotou 135 g CO_2/km do roku 2020. Ako vidno ďalej, táto zmena však nie je dostatočná, pretože neberie do úvahy prípravný čas, ktorý odvetvie potrebuje, a žiadne priemyselné odvetvie nebude mať program nákladovo náročného investovania, ak nebude mať istotu pevného rámca v právnych predpisoch.

4.8 Vzhľadom na to sa EHSV odvoláva na závery Rady pre hospodársku súťaž týkajúce sa automobilového priemyslu prijaté 29. mája 2009, ktorými sa žiada zabrániť novým predpisom, ktoré by mohli spôsobiť nadmerné náklady podnikom vo všetkých výrobných odvetviach. Pokiaľ ide o automobilový sektor, Rada uznala, že vzhľadom na súčasnú hospodársku situáciu odvetvia by sa priemyselné podniky podľa možnosti nemali ešte viac zaťažovať. Pri nových legislatívnych opatreniach je potrebné postupovať nanajvýš obozretne a vopred uskutočniť podrobné posúdenie vplyvu, ktoré zohľadní aktuálne podmienky.

4.9 EHSV okrem toho zdôrazňuje, že Komisia nezohľadnila „protikladné“ okolnosti, pokiaľ ide o právne predpisy, ktoré sťažujú dosiahnutie stanoveného cieľa. Vo vykonanom hodnotení vplyvu sa totiž neberie do úvahy, že zníženie emisií výfukových plynov z vozidiel, ktoré je nevyhnutné pri vozidlách so vznetovým motorom podľa noriem Euro 5 a Euro 6, pokiaľ ide o oxidy dusíka (NO_x) a pevné častice (PM), nepriaznivo ovplyvňuje palivovú účinnosť.

4.10 Nakoniec EHSV pripomína, že pri ľahkých úžitkových vozidlách dodnes neplatí žiadny oficiálny systém emisnej kontroly, a teda nejestvujú žiadne zodpovedajúce oficiálne údaje. Nebezpečenstvom môže byť, že od priemyslu a ostatných výrobných podnikov sa bude požadovať konkrétne úsilie bez poskytnutia zodpovedajúcich informácií.

4.11 Vzhľadom na uvedené EHSV podobne ako v stanovisku k úpravám týkajúcim sa emisií CO_2 z osobných automobilov ([5]) vyzýva európske inštitúcie, aby preskúmali harmonogram nariadenia tak, že bude obsahovať prechodné obdobie zodpovedajúce prípravnému času, ktorý odvetvie potrebuje, s predpokladaným začiatkom v roku 2015 a ukončením v štyroch etapách do roku 2018 tak, ako pri osobných automobiloch.

4.12 V každom prípade ambicióznym, ale realistickejším cieľom by od roku 2020 mohlo byť 150 – 160 g CO_2/km, čo by sa aj s ohľadom na monitorovanie údajov, ktoré sa medzičasom stanú dostupnými, malo dosiahnuť postupne. EHSV si želá, aby úvahy v Európskom parlamente a Rade aj z tohto hľadiska priniesli preskúmanie pôvodného návrhu.

([5]) Nariadenie (ES) č. 443/2009 z 23. apríla 2009, ktorým sa stanovujú výkonové emisné normy nových osobných automobilov ako súčasť integrovaného prístupu Spoločenstva na zníženie emisií CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel (Ú. v. EÚ L 140, 5.6.2009, s. 1); stanovisko EHSV: Ú. v. EÚ C 77, 31.3.2009, s. 1.

5. **Konkrétne pripomienky**

5.1 EHSV poukazuje na to, že návrh kladie vyššie požiadavky, než nariadenie (ES) č. 443/2009 o osobných automobiloch, pretože:

5.1.1 časový plán je skutočne prísnejší. Predpokladá sa, že postupné zavádzanie cieľov začne približne štyri roky po schválení návrhu Komisiou. To je v súlade s nariadením (ES) č. 443/2009, ktoré Komisia schválila na konci roku 2007 a ktoré bolo zverejnené v polovici roku 2009. Ako sme však uviedli, úžitkové vozidlá majú dlhší cyklus konštrukčnej prípravy a výroby, než osobné automobily (7 – 10 rokov namiesto 5 – 7), a preto si vyžadujú dlhší prípravný čas oproti prípravnému času, s ktorým počíta nariadenie (ES) č. 443/2009. Okrem toho je obdobie na zavádzanie opatrení pri ľahkých úžitkových vozidlách stanovené kratšie, než pri osobných automobiloch a percentuálny podiel vozidiel, pri ktorých nariadenie na začiatku platí, je vyšší (75 % pri ľahkých úžitkových vozidlách, 65 % pri osobných automobiloch).

5.1.2 náklady sú vyššie. Väčšina ľahkých úžitkových vozidiel (asi 97 %) využíva vznetové motory. Možnosti zlepšovania sú menšie a tým sú vyššie náklady na zníženie emisií. Následkom je vyšší očakávaný vplyv na predajnú cenu (medzi 8 a 10 % oproti 6 % pri osobných automobiloch), takisto sú vyššie vedľajšie náklady na zníženie emisií (približne 160 eur oproti 25 – 150 eurám pri osobných automobiloch).

5.2 EHSV konštatuje, že v návrhu sa ako parameter úžitkovosti stanovuje hmotnosť vozidla s karosériou v prevádzkovom stave, ale že v článku 12 sa tiež predpokladá, že v roku 2014 bude Komisia hodnotiť alternatívne parametre (stopa, užitočné zaťaženie). EHSV si želá, aby sa v Európskom parlamente a v Rade preskúmala možnosť ihneď začať hodnotiť iné parametre, ktoré lepšie zohľadňujú účely úžitkových vozidiel. EHSV sa napríklad domnieva, že na tento účel by bola vhodnejšia najväčšia prípustná hmotnosť vozidla uvádzaná aj v osvedčení o evidencii vozidla, ktorá zohľadňuje aj nosnosť vozidla.

5.3 Pri ľahkých úžitkových vozidlách sú prísnejšie sankcie, než s akými sa počíta pri osobných automobiloch: jednotková pokuta je podstatne vyššia (120 EUR namiesto 95 EUR). EHSV podporuje úsilie zachovať konkurencieschopnosť odvetvia a usudzuje, že úroveň sankcií pri ľahkých úžitkových vozidlách podobná sankciám na úrovni pre osobné automobily by bola dostatočná na zabezpečenie dodržiavania predpisov, ako sa uvádza v hodnotení vplyvu. Je naozaj nepochopiteľné, prečo by sankcie za množstvo CO_2 emitované ľahkým úžitkovým vozidlom malo byť pokutované prísnejšie, než rovnaké množstvo CO_2 emitované osobným automobilom.

5.4 V návrhu sa predpokladá, že používanie inovatívnych technológií by mohlo prispieť k zníženiu špecifického cieľa pre výrobcov až do maximálne 7 g CO_2/km. EHSV je za zavádzanie týchto technológií, ktoré ponúkajú pracovné príležitosti a možnosti rozvoja aj v odvetví výroby dielcov.

5.5 Pokiaľ ide o „superúvery“ pre mimoriadne účinné vozidlá, EHSV zdôrazňuje, že predpokladané superúvery nie sú také veľkorysé, ako v nariadení (ES) č. 443/2009, pretože medzné emisie pri vozidlách, ktoré prichádzajú do úvahy pri superúveroch (< 50 g CO_2/km) sú rovnaké, ako pri osobných automobiloch. Priemerné emisie (a cieľové emisie) z ľahkých úžitkových vozidiel sú však oveľa vyššie ako pri osobných automobiloch a Komisia by mala určiť hodnoty, ktoré lepšie zodpovedajú skutočnosti a budú stanovené na základe hmotnosti troch tried ľahkých úžitkových vozidiel kategórie N1 ([6]).

5.5.1 Aj v tomto prípade by EHSV privítal podrobnejší rozbor pri hodnotení vplyvu. EHSV považuje určenie absolútnej hodnoty (50 g CO_2/km) za metodicky nepresné, keďže v prípade ľahkých úžitkových vozidiel môžu byť funkcie toho istého podvozku úplne odlišné podľa použitej nadstavby a prepravovaného nákladu, pričom sa neberie do úvahy, že takúto nízku hodnotu nie sú súčasné spaľovacie motory schopné prakticky dosiahnuť. Namiesto toho žiada odpútať sa technologicky od existujúceho ([7]), čo zatiaľ nie je možné.

5.6 Dlhodobý cieľ 135 g CO_2/km plánovaný na rok 2020 je podmienený výsledkami aktualizovaného hodnotenia vplyvu, ktorým sa pri preskúmaní v roku 2013 overí vykonateľnosť. EHSV súhlasí s názorom, že aj pri ľahkých úžitkových vozidlách je potrebné stanoviť dlhodobé ciele, avšak teraz sa zdá, že navrhované hodnoty nebude možné dosiahnuť v požadovanom čase, pretože sa preceňuje technologický pokrok očakávaný v najbližších rokoch a opakovane sa zanedbáva prípravný čas potrebný v odvetví a vplyvy vonkajších činiteľov, ktoré by mali byť súčasťou celkového prístupu.

5.7 EHSV sa domnieva, že vyššie uvádzané skutočnosti sa dajú overiť, pretože súčasné hodnotenie vplyvu je nedostatočné z nasledujúcich dôvodov:

5.7.1 neobjasňuje sa v ňom, na základe čoho sa určil cieľ 135 g CO_2/km, a neuvádza sa v ňom hodnotenie nákladov na cieľ takejto úrovne. Vplyv na predajné ceny sa uvádza iba pre 160, 150, 140 a 125 g CO_2/km. Posledný cieľ sa zamieta, pretože je príliš nákladný (spôsobil by nárast predajnej ceny o 4 000 EUR, čo je približne 20 %). Možno teda predpokladať, že na dosiahnutie 135 g CO_2/km by sa predajné ceny zvýšili o 15 – 20 %.

5.7.2 nezohľadňuje sa v ňom, že zvýšenie predajných cien by mohlo spomaliť cyklus obnovy vozového parku a tým spôsobiť zvýšenie celkových emisií (nižšie priemerné emisie nového vozového parku, ale vyššie celkové emisie jestvujúceho vozového parku).

5.8 EHSV je za stanovenie výnimiek pre malých výrobcov a špecializovaných výrobcov, pretože pri určitých podmienkach treba poskytnúť nástroje na umožnenie flexibility.

5.9 Pokiaľ ide o nedokončené vozidlá, sú obavy, že vzhľadom na chýbajúce vhodné údaje nie je navrhovaný osobitný režim vhodný na riešenie problému. EHSV preto ocenil iniciatívu španielskeho predsedníctva, ktoré spolu s členským štátmi a Komisiou teraz skúma túto problematiku. Súčasné skúmanie prinesie zmeny a doplnenia konečného znenia, ktoré budú viac zodpovedať skutočnej situácii v odvetví. V každom prípade je dôležité, aby sa čo najskôr zaviedol systém oficiálneho sledovania údajov týkajúcich sa emisií CO_2 z vozidiel podliehajúcich viacstupňovému typovému schváleniu.

5.10 EHSV podporuje rozhodnutie obmedziť oblasť pôsobnosti na vozidlá kategórie N1 a zahrnúť vozidlá N2 a M2 iba po vypracovaní osobitného hodnotenia vplyvu, keď budú k dispozícii údaje o emisiách ([8]). Znova však zdôrazňuje potrebu dôkladne zohľadniť vlastnosti týchto vozidiel. Predovšetkým vozidlá kategórie M2 by už teraz mali byť vyňaté vzhľadom na to, že majú povahu zvláštnych vozidiel.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

([6]) Trieda I: max. hmotnosť 1 305 kg a objem nákladného priestoru 2,5 m^3; trieda II: max. hmotnosť 1 760 kg a objem nákladného priestoru 6 m^3 a trieda III: hmotnosť viac ako 1 760 kg a objem nákladného priestoru 17 m^3.

([7]) Pozri stanovisko EHSV uvedené v poznámke pod čiarou č. 5.

([8]) Meranie emisií CO_2 pri vozidlách kategórie N2 a M2 sa zaviedlo nariadením Euro 5 a Euro 6 s uplatňovaním na vozidlá prvýkrát zapísané do evidencie v období od januára 2011 do septembra 2015. Pri vozidlách, ktorých typové schválenie prebehlo podľa predpisov pre nákladné vozidlá by údaje o emisiách CO_2 nemuseli byť dostupné až do nadobudnutia predpisu o emisiách Euro VI (31.12.2013).

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 2007/2004 o zriadení Európskej agentúry pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach členských štátov Európskej únie (FRONTEX)“,

KOM(2010) 61 v konečnom znení – 2010/0039 (COD)

(2011/C 44/28)

Spravodajca: **pán PEZZINI**

Rada sa 18. marca 2010 rozhodla podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 2007/2004 o zriadení Európskej agentúry pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach členských štátov Európskej únie (FRONTEX)“

KOM(2010) 61 v konečnom znení – 2010/0039 (COD).

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 16. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 78 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 1 sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor podporuje a oceňuje úsilie, ktoré Komisia vynaložila na prispôsobenie a aktualizáciu nariadenia (ES) č. 2007/2004.

1.2 Podľa Schengenského dohovoru o voľnom pohybe v Európe si členské štáty, ktoré zrušili kontroly na svojich vnútorných hraniciach, môžu slobodne zvoliť orgány, ktoré poveria kontrolou vonkajších hraníc.

1.2.1 Po rozšírení EÚ a pri postupnom rozširovaní schengenského priestoru na skoro všetky členské štáty sa však zistilo, že vzhľadom na nerovnorodosť vnútroštátnych právnych systémov jestvuje v rámci jednotlivých krajín aj rôznorodosť pokiaľ ide o zodpovednosť v oblasti kontroly vonkajších hraníc EÚ.

1.3 Na zasadnutí Európskej rady v Laekene v decembri 2001 sa však členské štáty zaviazali uplatňovať spoločný operatívny mechanizmus koordinácie a spolupráce na koordinovanie činnosti štátnych orgánov zodpovedných za kontrolu vonkajších hraníc.

1.3.1 Tento záväzok sa stal ešte naliehavejším vzhľadom na prudký nárast medzinárodnej komunikácie, ktorá uľahčila vytváranie nových identít a tým aj vznik nových národných štátov.

1.4 Na základe globálneho prístupu v oblasti „bezpečnosti“ hraníc a boja proti „nelegálnemu prisťahovalectvu“ sa Komisia teda rozhodla navrhnúť vytvorenie spoločných podporných tímov FRONTEX (FJST), ktoré by členské štáty poskytovali na báze dobrovoľnosti.

1.4.1 Preto by úlohou tímov malo mať zabezpečenie „dozoru“ a následne „kontroly“ na miestach vstupu na územie EÚ a to v rámci „Kódexu schengenských hraníc“ a vlastných právomocí štátnych orgánov, ako aj so zreteľom na rozvoj spoločnej politiky v oblasti pevnej a mobilnej infraštruktúry.

1.4.2 Ide o právomoc kontrolovať doklady totožnosti, klásť cudzincom otázky o dôvodoch ich pobytu, vždy v súlade s predpismi členských štátov, a vstupovať na palubu plavidiel nachádzajúcich sa v teritoriálnych vodách členského štátu ([1]).

1.4.3 Podľa EHSV by tímy mali dostať potrebné finančné prostriedky a dopravné prostriedky (plavidlá, lietadlá a vrtuľníky). Prostriedky používané pri činnosti agentúry Frontex musia byť jasne identifikované a oznámené v každom členskom štáte EÚ.

1.5 Musíme sa však zamyslieť nad nebezpečenstvom „militarizácie“ dozoru a kontroly na vonkajších hraniciach. Preto budú musieť byť vhodne koordinované možné „interferencie“ s funkciami súdnej polície, vojenskej obrany a colnej správy, ktorými jednotlivé členské štáty poverujú vlastné policajné zbory, colnú stráž a vlastné pozemné, vzdušné a námorné ozbrojené sily a dbať na to, aby sa neznížili ich možnosti kontroly, ale aby sa posilnili (prínos európskeho rozmeru).

([1]) Podľa článku 77 Zmluvy o fungovaní Európskej únie dôstojníci agentúry Frontex môžu plniť úlohy podľa pokynov pohraničnej stráže členských štátov, pritom však musia rešpektovať ich suverenitu.

1.5.1 Ďalej zostávajú „otvorené“ otázky medzinárodného práva spojené so zásahmi na širom mori, ako aj na základe ustanovení námorného práva dohovoru z Montego Bay z roku 1982 ([2]).

1.6 Prijatím Lisabonskej zmluvy, ktorá o. i. zahŕňa aj Chartu základných práv, sa značne rozšírili úlohy a právomoci Únie v oblasti prisťahovalectva a azylu. EHSV sa nazdáva, že právomoci týkajúce sa zadržiavania osôb musia zostať v rámci všeobecného práva klasickej ochrany ľudských práv a nemôžu byť priradené medzi tzv. „prehnané“ právne predpisy. Frontex ako agentúra nemôže byť riadená externou službou, ani nemôže podliehať výlučne rozpočtovými pravidlám, ale sa musí riadiť požiadavkami úcty voči osobám na celom území EÚ, hlavne uplatňovaním trestnoprávnych predpisov Rady Európy ([3]).

1.7 Výbor si je vedomý sociálnej a právnej tradície Európy v oblasti ľudských práv a práva na azyl a preto odporúča, aby členovia tímov boli najskôr jasne a dôkladne odborne pripravení a neskôr pravidelne doškoľovaní v oblasti psychologických aspektov a správania, čo im zabezpečí pravidelný dohľad a umožní zaujať správnejšie postoje voči slabším, túžiacim po lepšom sociálnom postavení tak, ako to bolo po stáročia aj v prípade mnohých občanov európskych krajín.

1.7.1 Podľa EHSV by tímy nemali mať charakter pohraničnej polície, ale skôr operatívnej zložky, ktorej činnosť by umožňovala uplatňovať schengenský kódex.

1.7.2 Podľa výboru by úlohou Frontexu malo byť odhaľovanie a stíhanie medzinárodných zločineckých sietí, ktoré organizujú obchodovanie s ľuďmi, robia z ľudí poháňaných oprávnenou túžbou po blahobyte a sociálnom oslobodení obete ponižujúceho a znevažujúceho vykorisťovania.

1.7.3 Tímy Frontex by mali okrem toho pomocou systému GMES v súlade s predpismi členských štátov aktívne prispieť k záchrane migrantov, ktorí sa ocitnú v ťažkostiach, v oblasti Stredozemného mora.

1.7.4 Na základe uvedeného výbor navrhuje stály kontakt a úzku spoluprácu s mimovládnymi organizáciami.

1.7.5 Vzhľadom na úlohu a funkcie mimovládnych organizácií EHSV pokladá ich angažovanie vo forme pomoci a sprostredkúvania medzi kultúrami za neodmysliteľné vo všetkých fázach postupov stanovených európskymi i národnými predpismi, pokiaľ ide o ľudí v ťažkej situácii.

([2]) Okrem sporov medzi členskými štátmi týkajúcich sa správneho uplatňovania noriem o prijímaní a zákaze navracania, talianske súdne orgány obvinili civilných a vojenských úradníkov z trestného činu násilia mimo úradnej právomoci, pretože v auguste 2009 navrátili do Líbye 75 nelegálnych prisťahovalcov zadržaných v medzinárodných vodách. Talianska vláda nesúhlasí s názorom prokurátora provincie Syrakúzy a vysoký komisár OSN pre utečencov tvrdí, že navrátenie utečencov ohrozilo ich možnosť uplatniť si právo na azyl v Taliansku.

([3]) Keďže teraz už všetky členské štáty ratifikovali protokol č. 14 k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, jeho článok 17 a ratifikovaná Lisabonská zmluva otvárajú cestu k pristúpeniu EÚ k tomuto dohovoru, je ešte potrebnejšie, aby sa činnosť tímov Frontex uberala týmto smerom.

2. **Úvod**

2.1 Hranice stavajú „proti sebe“ a oddeľujú dva štáty alebo geografické regióny pozdĺž hraničných čiar, ktoré obmedzujú vzájomné vzťahy medzi národmi.

2.1.1 Prírodné hranice (pohoria, rieky, vodné plochy) stále vyvolávali rivalitu medzi ľuďmi žijúcimi na protiľahlých stranách.

2.1.2 Aj politické a dohodnuté hranice sú výsledkom bojov a kompromisov, ku ktorým dochádzalo počas dlhej pohnutej histórie.

2.1.3 V čase globalizácie silný nárast medzinárodnej komunikácie má tendenciu uľahčovať znásobovanie identity a zvyšovať počet zvrchovaných národov zrodom nových národných štátov a národných regiónov.

2.1.4 Tým dochádza k nárastu počtu hraníc a „nedotknuteľnosti“ jednotlivých štátov, ktorých krehké hranice sú zdrojom potencionálnych a reálnych konfliktov.

2.2 Európske štáty predstavujú v celosvetovom meradle významnú výnimku, pretože Schengenským dohovorom zrušili kontrolu na vnútorných hraniciach a tým znížili význam národnej zvrchovanosti.

2.2.1 Súčasný silný nápor migrantov na suchozemské a morské hranice EÚ si však vyžaduje posilnenie a vývoj nových, spoločných systémov dozoru na vonkajších hraniciach (Eurosur).

2.3 *EUROSUR*

2.3.1 EÚ skúma vytvorenia európskeho systému hraničného dozoru.

2.3.2 Realizácia tohto projektu by mala pomôcť znížiť počet ilegálnych prisťahovalcov, úmrtnosť počas presunov, zabrániť cezhraničnej kriminalite a zvýšiť vnútornú bezpečnosť.

2.3.3 Existujú plány vytvoriť európsky systém integrovanej správy hraníc, ktorý bude založený na spoločnej informačnej sieti systémov informovania a monitorovania.

2.3.4 Je naplánované vytvorenie zabezpečenej počítačovej komunikačnej siete určenej na výmenu údajov na koordinovanie činnosti medzi členskými štátmi, ako aj s agentúrou Frontex ([4]).

2.4 *Ako vznikol FRONTEX*

2.4.1 Nariadením Rady (ES) č. 2007/2004 bola zriadená Európska agentúra pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach členských štátov Európskej únie.

2.4.2 Nariadením č. 863/2007 bol potom ustanovený mechanizmus na zriadenie rýchlych pohraničných zásahových jednotiek (RABIT) a zmenilo a doplnilo sa ním nariadenie Rady (ES) č. 2007/2004, pokiaľ ide o tento mechanizmus, pričom upravuje úlohy a právomoci prizvaných príslušníkov pohraničnej stráže.

2.4.3 Členský štát má teda možnosť v rámci agentúry požiadať, aby na jeho územie boli vyslané rýchle zásahové jednotky zložené z vhodne vyškolených odborníkov z ostatných členských štátov ([5]).

2.5 Smernica 2008/115/ES stanovuje pre členské štáty spoločné normy a postupy pre navracanie občanov tretích krajín, ktorí sa na ich území zdržujú neoprávnene, a to pri dodržaní základných práv vrátane povinností v oblasti ochrany utečencov a ľudských práv.

2.5.1 Po schválení *Príručky na vybavovanie žiadostí o udelenie víz* ([6]), ktorú dostali k dispozícii všetky konzuláty členských štátov, nadobudol 5. apríla 2010 účinnosť *Kódex Spoločenstva pre udeľovanie víz pre schengenský priestor*, ktorý tvorí 22 členských štátov a 3 pridružené krajiny.

2.5.2 Haagsky program ([7]) počíta s rozvojom agentúry Frontex podľa presného plánu.

2.5.3 Viacročný Štokholmský program pre priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, prijatý Európskou radou 10. a 11. decembra 2009, rozhodol o posilnení úlohy agentúry Frontex aj prostredníctvom revízie jej právneho rámca a hlavne umožňuje integrovanú správu vonkajších hraníc Európskej únie.

3. **Zhrnutie dokumentu Komisie**

3.1 Európska komisia navrhuje revíziu právneho rámca agentúry Frontex so zameraním na tieto body:

— členské štáty sú na základe princípu subsidiarity (čl. 74 zmluvy) zodpovedné za kontrolu svojich vonkajších hraníc vlastnými policajnými zložkami a vlastnými spravodajskými službami,

— členské štáty môžu požiadať agentúru o pomoc vo forme koordinovania v prípade účasti iných členských štátov a potreby zvýšenej technickej a operačnej pomoci na hraniciach,

— súčasný hromadný prílev občanov tretích krajín, ktorí sa pokúšajú ilegálne vstúpiť na územie členských štátov, posilňuje úlohu agentúry Frontex v rámci prisťahovaleckej politiky EÚ,

— posúdenie dosahu návrhu ([8]) povoľuje výnimky z právneho rámca agentúry Frontex a zmenu a doplnenie nariadenia chápe ako ďalšie rozšírenie schengenského acquis v boji proti organizovaniu nelegálneho prisťahovalectva,

— návrh zmien a doplnení je zameraný na zlepšenie koordinovania operačnej spolupráce medzi členskými štátmi prostredníctvom harmonizovanejších kritérií a postupov umožňujúcich účinnejšie a jednotnejšie riadenie dozoru,

— treba posilniť technické vybavenie a personál, napríklad zriadením rezervnej skupiny príslušníkov pohraničnej stráže, ktorú by tvorili vysoko kvalifikovaní a vyškolení národní experti.

4. **Všeobecné pripomienky**

4.1 V celej činnosti agentúry Frontex sa musí zabezpečiť dôsledné dodržiavanie zásady *nevyhostenia* stanovenej v Ženevskom dohovore, Dohovore OSN o zákaze neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu a Európskom dohovore o ľudských právach.

4.2 Úlohy agentúry Frontex by sa mali plniť so zreteľom na bezpodmienečnú záchranu ľudského života a ochranu žien, maloletých a najzraniteľnejších osôb, a preto by sa malo vyhýbať „outsourcingu“ hraničných kontrol do krajín ([9]), ktoré neuznávajú právo na azyl a Ženevský dohovor ([10]).

([4]) Informačná sieť potom bude musieť byť koordinovaná s rozhodnutím Komisie z 20. januára 2006, ktorým sa ustanovujú vykonávacie predpisy pre rozhodnutie 2005/267/ES o zriadení bezpečnej webovej informačnej a koordinačnej siete (Iconet) pre služby riadenia migrácie členských štátov hlavne prostredníctvom rýchlej výmeny informácií v boji proti nelegálnemu prisťahovalectvu.

([5]) Uvedené úlohy úzko súvisia s úlohami, ktorými je poverený Europol (Európsky policajný úrad) zriadený v roku 1922 na získavanie informácii o trestnej činnosti na európskej úrovni. Do tohto rámca spadá aj Schengenský informačný systém (SIS), ktorý umožňuje výmenu údajov medzi príslušnými orgánmi schengenských štátov o totožnosti určitých kategórií osôb a tovarov.

([6]) Prijatý Európskou komisiou 19. marca 2010.

([7]) Ú. v. EÚ C 53, 3.3.2005, s. 1.

([8]) SEK(2010) 149.

([9]) Ako je napríklad Líbya.

([10]) Smernica 2008/115/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 6. decembra 2008 (ktorá bude v platnosti od decembra 2010) stanovuje pre členské štáty spoločné normy a postupy pre navracanie občanov tretích krajín, ktorí sa na ich území zdržujú neoprávnene, a to pri dodržaní základných práv vrátane povinností v oblasti ochrany utečencov a ľudských práv.

4.3 Činnosť agentúry Frontex by sa mala zamerať hlavne na tieto prioritné hodnoty:

— prenasledovať a zneškodňovať siete medzinárodného zločinu, ktoré organizujú obchodovanie s ľuďmi,

— v súlade so Zmluvou o EÚ umožniť uplatnenie práva na azyl osobám, ktoré sa stali obeťami nespravodlivosti,

— pomáhať ohrozeným migrantom dokonca aj v medzinárodných vodách.

4.4 EHSV súhlasí s návrhom tej časti nariadenia, v ktorej sa stanovuje, že členské štáty môžu pokračovať v operačnej spolupráci s inými štátmi a/alebo tretími krajinami na vonkajších hraniciach rešpektujúc právomoci agentúry, ak táto spolupráca dopĺňa činnosť agentúry so zreteľom na ľudské práva v súlade s kresťansko-sociálnymi a právnymi tradíciami Únie.

4.5 Aby sa táto spolupráca dala čo najlepšie realizovať, agentúra Frontex by podľa EHSV mala dostať potrebné vhodné prostriedky (plavidlá, lietadlá a vrtuľníky). Prostriedky používané pri činnosti agentúry Frontex musia byť jasne identifikované a oznámené v každom členskom štáte EÚ a vzhľadom na vplyv na rozpočet by táto agentúra mala byť schopná pomocou koordinácie so všetkými vnútroštátnymi službami, ktoré tieto prostriedky už majú, zvýšiť ich využívanie.

4.6 S možnosťou pre agentúru Frontex financovať a realizovať projekty technickej pomoci v tretích krajinách a vysielať styčných úradníkov bude EHSV súhlasiť, ak do projektov a pomoci budú zapojené mimovládne organizácie, ktoré majú dlhoročné a významné skúsenosti v oblasti poskytovania pomoci, vzdelávania a rozvoja, ako aj ochrany ľudskej dôstojnosti.

4.7 Agentúra Frontex by mala využívať, akonáhle to bude možné, nový systém SIS II ([11]) (Schengenský informačný systém druhej generácie).

4.8 Využívanie údajov systému GMES zo stanice Neustrelitz ([12]) by mohlo Agentúre Frontex významne pomôcť pri poskytovaní pomoci migrantom v situácii ohrozenia v oblasti Stredozemného mora.

4.9 Podľa stanovísk výboru by sa aj úloha agentúry Frontex týkajúca sa koordinovania činností spojených so spoločným navracaním mala realizovať v úzkej spolupráci s humanitárnymi mimovládnymi organizáciami, ktoré majú citlivý prístup a dlhoročné skúsenosti v oblasti vzťahov s ľuďmi v zložitých situáciách a ohrození.

4.10 EHSV zastáva názor, že agentúre Frontex môže byť udelený len obmedzený mandát na spracovanie osobných údajov v rámci boja proti zločineckým organizáciám riadiacim nelegálne prisťahovalectvo, a to v úzkej spolupráci so žiadajúcimi súdnymi orgánmi.

5. **Konkrétne pripomienky**

5.1 Podľa EHSV sú navrhované zmeny a doplnenia v súlade s cieľom posilnenia úlohy a činnosti agentúry Frontex, ktorá ma prispieť k zlepšeniu kontroly vonkajších hraníc EÚ a zároveň byť zárukou slobody a vnútornej bezpečnosti členských štátov.

5.2 V tejto súvislosti však možno formulovať tieto pripomienky:

5.2.1 Odôvodnenie 10: z právneho hľadiska by bolo záväznejšie, keby sa termín „zabezpečenia“ nahradil termínom „zaručenia“.

5.2.2 Odôvodnenie 13: javí sa ako vhodné, nahradiť termín „register“ výrazom „špeciálny register“, ktorý sa zdá byť vhodnejší na stanovenie povinnosti prísnej správy zdrojov.

5.2.3 Odôvodnenie 14: výraz „primerané množstvo kvalifikovaných príslušníkov pohraničnej stráže“ by bolo vhodné doplniť prívlastkom „odborne pripravených a špecializovaných“.

5.2.4 Odôvodnenie 15: výraz „dočasne“ je len približný údaj, preto by ho bolo potrebné nahradiť iným, presnejším výrazom.

5.2.5 Odôvodnenie 23: bolo by vhodné presne stanoviť „hranice“, pokiaľ ide o možnosti agentúry „iniciovať a financovať projekty technickej pomoci, …“.

5.3 Článok 1a, písm. a) bod 2: výraz „priľahlom“ by bolo potrebné lepšie špecifikovať hlavne z toho dôvodu, aby sa zabránilo nenáležitým interferenciám týkajúcim sa národnej suverenity.

5.3.1 Článok 2 odsek 1, písm. c): úloha, ktorou je agentúra poverená v oblasti „analýzy rizika“, by sa mala rozšíriť aj na „náklady“ potrebné na zvládanie tlaku na vonkajšie hranice členských štátov, ktoré sú tomuto tlaku najviac vystavené. Zdá sa totiž, že je spravodlivé, aby sa na krytí týchto nákladov podieľali všetky členské štáty Únie, nielen štáty na jej vonkajších hraniciach.

5.3.1.1 Toto pravidlo by malo byť vhodne koordinované s ustanoveniami článku 4.

5.3.2 Článok 2, odsek 1 iii), písm. h): javí sa ako vhodné spresniť, že agentúre môže byť udelený len obmedzený mandát na spracovanie osobných údajov v rámci boja proti zločineckým organizáciám riadiacim nelegálne prisťahovalectvo. Toto pravidlo by malo byť vhodne koordinované s ustanoveniami článkov 11, 11a a 11b.

([11]) Schengenský informačný systém, ktorý by mal byť funkčný do 31.12.2011 (správa Európskeho parlamentu, spravodajca: Carlos Coelho).

([12]) Stanica Neustrelitz v Nemecku zaručí pre Európu a oblasť Stredozemného mora plánovanie a produkciu údajov s veľmi vysokým rozlíšením z optických satelitov Geo, Eye-1 a Ikonos.

5.3.3 Článok 14, odsek 1: javí sa ako vhodné objasniť spôsoby, akými agentúra uľahčuje operačnú spoluprácu medzi členskými štátmi a tretími krajinami.

5.3.4 Článok 14 odsek 2: možnosť agentúry vysielať do tretích krajín styčných úradníkov by sa mala lepšie objasniť v tom zmysle, že títo úradníci vysielaní ako pozorovatelia a/alebo poradcovia môžu byť vysielaní jedine do tých tretích krajín, „ktoré pri riadení hraníc rešpektujú minimálne zásady v oblasti ľudských práv“ so spresnením, že tieto tretie krajiny musia tiež formálne uznať záväzné medzinárodné dohovory o ľudských právach, o práve na azyl a o medzinárodnej ochrane.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Rady, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a právnu rozluku“,

KOM(2010) 105 v konečnom znení/2 — 2010/0067 (CNS)

(2011/C 44/29)

Samostatný spravodajca: **pán RETUREAU**

Rada sa 29. apríla 2010 podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) rozhodla prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom:

„Návrh nariadenia Rady, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a právnu rozluku“

KOM(2010) 105 v konečnom znení/2 – 2010/0067 (CNS).

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 16. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 134 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 6 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Odporúčania**

1.1 Právnym základom je článok 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ktorý dáva Rade právomoc zaviesť opatrenia týkajúce sa rodinného práva, ktoré majú cezhraničné dôsledky. Návrh je úplne v súlade s medzinárodným prvkom stanoveným v zmluvách.

1.2 Výbor so záujmom poukazuje na to, že predložený návrh nariadenia otvára možnosť zaviesť postup posilnenej spolupráce ([1]) podľa článku 326 a nasledujúcich článkov Hlavy III Zmluvy o fungovaní Európskej únie v oblasti, v ktorej takáto spolupráca nie je zrejmá ani jednoduchá, a to v oblasti práva. Dúfa, že posilnená spolupráca v budúcnosti umožní prekonať prekážky alebo problémy aj v iných oblastiach a dosiahnuť pokrok vo veciach alebo otázkach, v ktorých v danom momente nie je možné dosiahnuť jednomyseľný súhlas, ale v ktorých chce určitý počet krajín ďalej spolupracovať.

1.3 Výbor spolu s Komisiou konštatuje, že navrhnuté nariadenie, ktoré bude po schválení platné v zúčastnených členských štátoch, dodržiava zásadu subsidiarity a proporcionality. Táto iniciatíva je v súlade s Chartou základných ľudských práv a s medzinárodnými záväzkami členských štátov v oblasti ľudských práv.

1.4 Cieľom navrhnutých riešení je predísť tomu, aby sa jeden z manželov rýchlo obrátil na príslušný súd, a vyhovieť ich oprávneným očakávaniam pokiaľ ide o príslušný štát konania súdu, ktorým by v zásade mal byť štát ich obvyklého pobytu v čase podania žiadosti o právnu rozluku alebo rozvod. Návrh nariadenia sa nevzťahuje na konania týkajúce sa anulovania manželstva a všetky ostatné otázky upravuje platné právo Spoločenstva v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov.

1.5 Výbor tiež upozorňuje na to, že navrhované nariadenie nemá žiadny vplyv na hmotné právo členských štátov.

1.6 Kladne hodnotí aj návrh, ktorým sa zjednoduší priebeh rozvodových konaní alebo právnej rozluky medzi štátnymi príslušníkmi a príslušníčkami krajín, ktoré sa zapojili do tejto spolupráce. Prispeje tým k voľnému pohybu osôb a uplatňovaniu rozsudkov, ktoré už nadobudli právoplatnosť.

2. **Návrh Komisie**

2.1 Rozhodné právo pre rozvod a právnu rozluku ešte nie je súčasťou platného práva Spoločenstva v manželských veciach. Prvý nástroj Spoločenstva v oblasti rodinného práva – nariadenie Rady (ES) č. 1347/2000 – stanovil pravidlá týkajúce sa súdnej právomoci, uznávania a vykonávania rozsudkov v manželských veciach a rozsudkov vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov prijatých v rámci konania v manželských veciach, neobsahuje však pravidlá týkajúce sa rozhodného práva.

2.2 Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003, ktoré zrušilo a nahradilo nariadenie Rady (ES) č. 1347/2000 a ktoré nadobudlo účinnosť k 1. marcu 2005, neprinieslo v tejto súvislosti žiadnu zmenu.

([1]) Ú. v. EÚ C 83, 30.3.2010, s. 189.

2.3 Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 však umožňuje manželom vybrať si z niekoľkých rozdielnych súdnych právomocí. Ak konanie v manželských veciach prebieha pred súdom jedného členského štátu, rozhodné právo sa určuje na základe vnútroštátnych kolíznych noriem tohto štátu založených na celkom odlišných kritériách. Väčšina členských štátov stanovuje rozhodné právo podľa stupnice kritérií na určenie súdnej príslušnosti s cieľom zaručiť, že dané konanie bude prebiehať podľa právneho systému, s ktorým má najužšie väzby. Ostatné členské štáty systematicky uplatňujú pri konaniach v manželských veciach svoje vnútroštátne právne predpisy („*lex fori*“).

2.4 Vzhľadom na to, že v posledných rokoch sa nepodarilo dosiahnuť súhlas všetkých členských štátov, pokiaľ ide o rozhodné právo a riešenie kolíznych noriem vo veciach rozvodu a právnej rozluky, a zdá sa, že v blízkej budúcnosti sa tento problém nepodarí vyriešiť, sa viaceré členské štáty rozhodli pre vzájomnú posilnenú spoluprácu na tento účel, kým sa nedosiahne konečná dohoda v tejto veci, ktorá si vyžaduje jednohlasné schválenie v Rade. Desať členských štátov teda zaslalo Komisii žiadosť, v ktorej uviedli, že majú v úmysle nadviazať medzi sebou posilnenú spoluprácu v oblasti rozhodného práva v manželských veciach, a požiadali Komisiu, aby v tejto súvislosti predložila Rade návrh. Grécko dňa 3. marca 2010 svoju žiadosť stiahlo ([2]). Ostatné členské štáty sa ale plánujú zapojiť do posilnenej spolupráce. V súčasnosti vyjadrilo záujem o takúto spoluprácu štrnásť členských štátov.

2.5 Komisia skonštatovala, že tento plán spolupráce neohrozuje platné právo Spoločenstva a vypracovala návrh nariadenia, pričom uviedla, že návrh pôvodných desiatich členských štátov predstavuje pokrok v zmysle iniciatívy Komisie zameranej na zmenu a doplnenie nariadenia (ES) č. 2201/2003, pokiaľ ide o súdnu právomoc, a ktorým sa zavádzajú pravidlá týkajúce sa rozhodného práva v manželských veciach zo 17. júla 2006 [KOM(2006) 399 v konečnom znení]. Tento dokument však ešte nebol prerokovaný v Rade a ani schválený. Posúdenie vplyvu vypracované v tej dobe je stále platné a nové posúdenie nie je potrebné.

2.6 V súlade s článkom 329 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ schválili európski ministri spravodlivosti kvalifikovanou väčšinou 4. júna 2010 návrh Komisie na vytvorenie posilnenej spolupráce medzi niektorými členskými štátmi vo veciach rozvodu a právnej rozluky. Európsky parlament vydal súhlasné stanovisko o niekoľko dní neskôr (16. júna 2010). V súčasnosti už chýba len formálne rozhodnutie Rady EÚ, ktorým posilnenú spoluprácu schváli.

2.7 Pokiaľ ide o nariadenie, ktorým sa zavádza posilnená spolupráca, ministri schválili všeobecné usmernenie o základných prvkoch a požiadali, aby boli nedoriešené otázky znovu preskúmané. Rada EÚ by mala na základe článku 81 ods. 3 Zmluvy o fungovaní EÚ toto nariadenie schváliť jednomyseľne ([3]).

([2]) Krajiny, ktoré podporujú posilnenú spoluprácu: Nemecko, Rakúsko, Belgicko, Bulharsko, Španielsko, Francúzsko, Maďarsko, Taliansko, Lotyšsko, Luxembursko, Malta, Portugalsko, Rumunsko a Slovinsko.

3. **Pripomienky výboru**

3.1 Výbor už pri viacerých príležitostiach uviedol, že je potrebné, aby európskym občanom a občiankam mohli byť v danom členskom štáte uznané konečné a právoplatné rozsudky týkajúce sa ich veci vydané v inom členskom štáte bez toho, aby museli podstúpiť konanie o vykonateľnosti zahraničných súdnych rozhodnutí.

3.2 Pokiaľ ide o občianske veci a najmä o právo upravujúce manželské veci, výbor už prijal stanovisko k zelenej knihe o rozvode ([4]), ktorá bola v podstate podkladom pre vypracovanie návrhu nariadenia, ktorý je stále blokovaný Radou. V tomto stanovisku vyjadril súhlas s ustanoveniami navrhnutými v oblasti vzájomného uznávania rozsudkov, kolíznych noriem a súdnej príslušnosti a v oblasti rozhodného práva.

3.3 Výbor vtedy upozornil Komisiu na prípadné rozpory medzi uplatňovaním cudzieho práva, najmä práva niektorých tretích krajín, a ustanovení protirečiacich verejnému poriadku Spoločenstva alebo štátu konania súdu, ktoré by toto právo mohlo obsahovať (rozdielne zaobchádzanie s mužmi a so ženami, systematické zverovanie detí do starostlivosti jedného z manželov podľa jeho pohlavia atď.). Treba teda oceniť skutočnosť, že sa plánuje prijatie doložky o výnimke z verejného poriadku na účely odmietnutia uplatnenia práva iného členského štátu, ak by to bolo v rozpore napríklad s Chartou základných práv Európskej únie, ktorá je už súčasťou primárneho práva (a má rovnakú váhu ako zmluvy). Členské štáty uplatnia medzinárodný verejný poriadok svojho príslušného súdu, aby prípadne udelili výnimku právu tretej krajiny, ktoré ho porušuje.

3.4 Výbor znovu vyjadruje súhlas s prijatými riešeniami, pokiaľ ide o stanovenie príslušného štátu konania súdu, ktorým je v zásade štát, v ktorom mali manželia posledný obvyklý pobyt ([5]). Cieľom je predísť tomu, aby sa jeden z manželov rýchlo obrátil na súd, ak by existovali rozdielne kritériá určenia príslušného miesta konania súdu. Rozhodným právom by však mohlo byť právo najbližšie právu, ktorým sa riadi dané manželstvo, v súlade s kumulatívnymi kritériami, teda právo, na ktoré by sa mohol odvolávať slabší z manželov, a nie nevyhnutne právo štátu konania súdu, ako je to v súčasnosti v niektorých členských štátoch. Rozhodné právo môže byť zvolené aj na základe spoločnej dohody manželov pod podmienkou, že pre takéto spojenie existujú objektívne kritériá.

([3]) Článok 81 ods. 3 stanovuje, že Rada v súlade s mimoriadnym legislatívnym postupom ustanoví opatrenia týkajúce sa rodinného práva, ktoré majú cezhraničné dôsledky. Rada sa uznáša jednomyseľne po porade s Európskym parlamentom. Akty, ktorými sa zavádza posilnená spolupráca v tejto oblasti musia byť schválené v súlade s pravidlami určenými týmto ustanovením.

([4]) Pozri Ú. v. EÚ C 24, 31.1.2006, s. 20.

([5]) Pod podmienkou určitej minimálnej doby pobytu (vo všeobecnosti jeden mesiac alebo rok) v čase, keď začne súdne konanie.

3.5 Dosiahla by sa tým väčšia istota a bezpečnosť v tejto často konfliktnej oblasti, či už ide o rozvod alebo právnu rozluku (ktorá často predchádza rozvodovému konaniu). Ďalšie normy uplatňované v manželských veciach sa zhodujú s normami nariadenia (ES) č. 2201/2003, ktoré je platné vo všetkých členských štátoch.

3.6 Výbor teda schvaľuje a podporuje predkladaný návrh nariadenia a želá si, aby sa postup posilnenej spolupráce, ktorý sa využíva prvýkrát, hoci jeho používanie je možné už od nadobudnutia účinnosti Amsterdamskej zmluvy v roku 1999, začal využívať bežne, čo by Európe pomohlo dosiahnuť pokrok v oblastiach, ktoré si vyžadujú jednomyseľný súhlas, ktorý je však v krátkodobom horizonte nedosiahnuteľný. Predíde sa tým prípadnému blokovaniu alebo oneskoreniu pri prijímaní právnych predpisov alebo spoločných opatrení a štátom, ktoré si to želajú, to umožní pokročiť v ďalšej spolupráci aj keď sa nedosiahne jednomyseľný súhlas alebo kvórum.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie“,

KOM(2010) 204 v konečnom znení – 2010/0110 (COD)

(2011/C 44/30)

Rada sa rozhodla 31. mája 2010 a Európsky parlament 8. júna 2010 prekonzultovať podľa článku 46 a článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ZFEÚ) s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie“

KOM(2010) 204 v konečnom znení – 2010/0110 (COD).

Keďže výbor usúdil, že návrh je uspokojivý a nie sú k nemu potrebné žiadne pripomienky, na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) rozhodol 163 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 4 sa hlasovania zdržali, zaujať k predkladanému textu kladné stanovisko.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 861/2006 z 22. mája 2006, ktorým sa ustanovujú finančné opatrenia Spoločenstva na vykonávanie spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva a finančné opatrenia v oblasti morského práva“

KOM(2010) 145 v konečnom znení – 2010/0080 (COD)

(2011/C 44/31)

Hlavná spravodajkyňa: **pani Candelas SÁNCHEZ MIGUEL**

Rada (31. mája 2010) a Európsky parlament (12. mája 2010) sa rozhodli podľa článku 43 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie rady (ES) č. 861/2006 z 22. mája 2006, ktorým sa ustanovujú finančné opatrenia Spoločenstva na vykonávanie spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva a finančné opatrenia v oblasti morského práva“

KOM(2010) 145 v konečnom znení – 2010/0080 (COD).

Grémium výboru poverilo 25. mája 2010 vypracovaním tohto stanoviska odbornú sekciu pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie.

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bola pani Candelas Sánchez Miguel rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla) vymenovaná za hlavnú spravodajkyňu. Výbor prijal 135 hlasmi za, pričom nikto nehlasoval proti a 4 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery**

1.1 EHSV pozitívne hodnotí opatrenia na zmenu a doplnenie platného nariadenia č. 861/2007, pretože majú zvýšiť transparentnosť financovania zberu údajov a vykonávania vedeckých štúdií a zvýšiť objektivitu opatrení prijímaných v rámci spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva. Počas diskusií o reforme spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva sa ukázalo, že je potrebná spoľahlivá databáza, ktorá by zaručila, že uplatňovanie spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva bude zodpovedať skutočným potrebám tak, aby táto politika bola udržateľná z hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho hľadiska.

1.2 Účelom nových ustanovení je objasniť systém financovania zberu údajov a vypracúvania vedeckých štúdií v záujme spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva. Okrem toho sa rozširuje obsah pojmu „zber údajov“ tým, že sa upravuje riadenie a využívanie týchto údajov z hľadiska právnej istoty získaných informácií. Kontrola údajov členskými štátmi umožní riadne využívanie týchto údajov.

1.3 Pokiaľ ide o financovanie prevádzkových nákladov regionálnych poradných rád (Regional Advisory Councils – RAC), toto financovanie nebude obmedzené len na podporu počiatočnej fázy ako doteraz.

1.4 Okrem toho sa navrhuje financovať náklady na účasť zástupcov Poradného výboru pre rybolov a akvakultúru (ACFA) na schôdzach Medzinárodnej rady pre výskum mora (International Council of the Exploration of the Sea – ICES) a Vedecko-technického a hospodárskeho výboru pre rybolov (Scientific Technical and Economic Committee for Fisheries – STECF).

1.5 Pokiaľ ide o administratívne postupy podávania žiadostí o financovanie a kontrolu tohto financovania vynára sa potreba, aby členské štáty skonkretizovali viacročné plány a aby ich Komisia schválila, čím by boli v súlade s rozpočtovou disciplínou EÚ.

2. **Úvod**

2.1 Účelom navrhovanej zmeny nariadenia Rady (ES) č. 861/2006 je objasniť dosah finančných opatrení a najmä zlepšiť obsah niektorých článkov o výdavkoch na kontrolu a jej výkon.

2.2 Plánované zmeny sú trojaké:

— zmeny v dôsledku vývinu legislatívneho rámca;

— zmeny rozsahu pôsobnosti nariadenia tak, aby zodpovedalo súčasným požiadavkám;

— zmeny vysvetľujúce opatrenia, na ktoré sa vzťahuje toto nariadenie a ktoré by mali prijať členské štáty pre zber údajov a vypracúvanie štúdii o spoločnej politike v oblasti rybného hospodárstva.

2.3 Na druhej strane a v rámci medzinárodných vzťahov zameraných na spoločnú politiku v oblasti rybného hospodárstva sa vysvetľuje typológia spolupráce (bilaterálna, regionálna alebo multilaterálna).

2.4 Zavádza sa tiež nová administratívna forma žiadosti o financovanie a postupy jej vybavenia a vysvetľuje sa uplatnenie a kontrola orgánmi, ktoré sú na tento účel vytvorené.

3. **Pripomienky EHSV**

3.1 EHSV pozitívne hodnotí navrhovanú zmenu nariadenia č. 861/2007, pretože zahŕňa predpisy, ktoré sa budú vytvárať neskôr. Je potrebné osobitne spomenúť žiadosť o poskytnutie údajov a vedecké štúdie o stave našich morí a oceánov, ako aj lovísk rýb, aby boli všetky opatrenia prijaté v súvislosti s politikou v oblasti rybného hospodárstva náležite zdôvodnené a zaručovali udržateľné využívanie jestvujúcich zdrojov.

3.2 Nejde len o zlepšenie transparentnosti, ale aj využívania financovania tým, že sa rozšíria možnosti poskytovania finančných prostriedkov. Financovanie zberu údajov a kontrola ich využívania členskými štátmi umožnia, aby sa výskum stal významným prvkom spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva a umožnil udržateľný rozvoj odvetvia rybného hospodárstva.

3.3 Obsah návrhu možno preskúmať z týchto hľadísk:

3.3.1 Rámec Spoločenstva pre zber, riadenie a vyžívanie údajov v oblasti rybného hospodárstva a podpory odborného poradenstva v oblasti spoločnej politiky rybného hospodárstva. Zvláštnosťou návrhu je, že financovanie sa netýka len členských štátov a príslušných verejných orgánov, ale aj súkromného sektora. Z veľkej časti ide o uznanie činnosti súkromného výskumného sektora, ktorá je dnes bežnou praxou, preto pokladáme jeho začlenenie do nariadenia za transparentnejšie.

3.3.2 Medzinárodná spolupráca s tretími krajinami (bilaterálne, regionálne alebo multilaterálne dohody) pri zbere údajov a vypracúvaní štúdií. To znamená zachovať vedeckú kontrolu nielen nad našimi zdrojmi rybného hospodárstva, ale aj nad zdrojmi iných regiónov, v ktorých lovia naše plavidlá, aby sa zlepšilo vedecké a technické hodnotenie ich lovísk, ako aj kontrola nad činnosťou v týchto loviskách.

3.3.3 Financovanie nákladov na účasť zástupcov regionálnych poradných rád (Regional Advisory Councils – RAC) na schôdzach Medzinárodnej rady pre výskum mora (International Council of the Exploration of the Sea – ICES) a Vedecko-technického a hospodárskeho výboru pre rybolov (Scientific Technical and Economic Committee for Fisheries – STECF) s cieľom umožniť prijímanie rozhodnutí na čo najširšom základe. Toto financovanie je v osobitnom záujme EÚ. Zastávame názor, že je potrebné umožniť uvedeným organizáciám väčšie zapojenie nielen do zberu údajov, ale aj do procesu prijímania rozhodnutí o otázkach rybného hospodárstva, ktoré sú v ich právomoci a ktoré prispejú k zvýšeniu kvality spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva.

3.3.4 Postupy v oblasti zberu, správy a využívania údajov Účelom zmeny oddielu 2 nariadenia je zosúladiť platný postup podávania žiadosti o financovanie s tým, čo je stanovené vo viacročných plánoch, ktoré predkladajú členské štáty a schvaľuje Komisia. Takto bude konečná kontrola využívania tohto financovania podliehať predpisom Spoločenstva v oblasti kontroly nákladov.

3.4 EHSV na záver vyjadruje názor, že navrhované zmeny sú vhodné, aj keď reforma spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva ešte nie je ukončená, pretože umožnia urýchliť prípadné pozitívne účinky využívania vedeckých objektívnych údajov pri plánovaní budúcich opatrení, ktoré by sa mali uplatniť po schválení novej politiky bez toho, aby bolo potrebné čakať až do roku 2013. V každom prípade bude intenzívnejšie využívanie a rozvíjanie rovnakých postupov v tretích krajinách významne vplývať na stav morí a oceánov.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámeniu Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Smerom k integrácii námorného dozoru: Spoločné prostredie na zdieľanie informácií pre námornú oblasť EÚ“

KOM(2009) 538 v konečnom znení

(2011/C 44/32)

Spravodajca: **pán LIOLIOS**

Európska komisia sa 15. októbra 2009 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Smerom k integrácii námorného dozoru: Spoločné prostredie na zdieľanie informácií pre námornú oblasť EÚ“

KOM(2009) 538 v konečnom znení.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 1. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) prijal 164 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 6 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV víta toto oznámenie a podporuje súbor možných opatrení pre integrovaný námorný dozor s cieľom skutočne porozumieť všetkým činnostiam vykonávaných na mori, ktoré by mohli ovplyvniť bezpečnosť, ochranu, ekonomiku alebo životné prostredie v Európskej únii a jej členských štátoch.

1.2 EHSV v zásade súhlasí s odporúčaniami uvedenými v oznámení a myslí si, že vďaka zavedeniu pravidiel pre šírenie údajov a zaobchádzanie s nimi, ako aj kontrolných mechanizmov zo/do všetkých zúčastnených organizácií, sa zlepší pochopenie situácie v námornej oblasti.

1.3 EHSV podotýka, že oznámenie o dozore je pozitívnym príspevkom k zvýšeným problémom v oblasti bezpečnosti, ktorým čelí EÚ, vrátane ilegálneho prisťahovalectva, obchodovania s ľuďmi, predaja drog, ako aj efektívnej a účinnej ochrany životného prostredia a života a zdravia občanov EÚ.

1.4 EHSV pripúšťa, že udržateľnosť integrovanej námornej politiky pre EÚ závisí od udržateľnosti jej politických opatrení a integrovaný námorný dozor patrí medzi ne. Preto by mal byť vytvorený navrhnutý systém integrovaného námorného dozoru, aby sa trvalo poskytovali presné, včasné, kvalitné a nákladovo efektívne údaje vtedy, keď to bude potrebné, a tam, kde to bude potrebné, a z presne požadovaného dôvodu. Preto sa musí zvážiť aj možnosť rozšírenia systému integrovaného námorného dozoru.

1.5 EHSV podporuje spoločný mechanizmus širokého dozoru EÚ založený na harmonizovanom právnom rámci, ktorý zabezpečí zdieľanie citlivých a necitlivých informácií medzi inštitúciami, agentúrami a používateľmi z členských štátov EÚ.

1.6 EHSV uznáva, že námorná oblasť je z medzinárodného hľadiska veľmi dôležitá, a zdôrazňuje, že je potrebné vytvoriť technické a právne normy a preskúmať možnosti spolupráce s tretími krajinami.

1.7 EHSV si myslí, že prepojenie systémov námorného dozoru si vyžaduje dôkladné zváženie rôznych právnych otázok spojených s výmenou informácií zhromaždených na rôzne účely a z rôznych zdrojov. Členské štáty majú rôzne povinnosti a dôvernosť údajov a ochrana osobných údajov sú kľúčové otázky. Stále je však potrebné vymedziť charakter príslušných dát, účely (a metódy) výmeny a potenciálnych príjemcov údajov, potrebné bezpečnostné opatrenia s ohľadom na dôvernosť a bezpečnosť údajov a ochranu osobných údajov tam, kde je to potrebné.

1.8 EHSV navrhuje, že by sa mali údaje šíriť na základe zásady nevyhnutnosti získať dané informácie, aby sa zabezpečila ochrana údajov a aby sa zabránilo nadmernému hromadeniu údajov. Takisto je povinné jasne stanoviť mieru dôvernosti, ako aj úroveň zodpovednú za používanie údajov, prostredníctvom rozvoja konkrétnej a transparentnej schémy udeľovania prístupových práv.

1.9 EHSV chápe, že potvrdenie zhromaždených údajov je dôležitá a zložitá úloha, a navrhuje, aby bol vytvorený rámec, ktorý bude zhromažďovať údaje a overovať ich správnosť, ako aj zaručovať bezpečnosť informácií počas procesu ich šírenia.

1.10 EHSV sa zasadzuje za to, aby sa dodržiaval stanovený plán, ktorý povedie k zavedeniu integrovaného námorného dozoru, pričom by sa pri riešení právnych a technických aspektov integrácie informácií mali využiť skúsenosti získané v rámci pilotných projektov a expertných skupín, ako aj hodnotenie vplyvu.

1.11 EHSV odporúča vytvoriť jednotné mechanizmy národnej koordinácie a jedno informačné centrum pre každú národnú skupinu užívateľov (komunitu), aby sa uľahčilo vytvorenie a fungovanie integrovaného námorného dozoru.

1.12 Vzhľadom na množstvo systémov, ktoré existujú, EHSV navrhuje vyhnúť sa prekrývaniu existujúcich systémov, aby sa v dôsledku integrovaného námorného dozoru nezmenil spôsob, akým sa informácie zhromažďujú, ale spôsob, akým sa šíria.

1.13 EHSV vyzýva EÚ, aby sa zamerala na vytvorenie centrálnejšie riadenej siete, kde sa koordinácia dosiahne prostredníctvom formálnej štruktúry siete a centrálnej komunikácie.

1.14 V snahe zachovať vzájomné prepojenie skupín užívateľov EHSV navrhuje, aby EÚ stanovila jasnú a pevnú platformu, pokiaľ ide o schému udeľovania prístupu, založenú na spoločnom chápaní rôznych politických názorov v rámci EÚ, ako aj na efektívnom fungovaní. Držitelia poskytnutých prístupových práv budú musieť dodržiavať nariadenie EÚ o transparentnosti.

1.15 V rámci štruktúry prijatého systému by mali existovať mechanizmy spätnej väzby, aby bolo možné systém upravovať a aktualizovať, okrem iného aj so zreteľom na vyvíjajúci sa právny rámec.

1.16 EHSV odporúča, aby rozvinuté riadenie bezpečnostných rizík zostalo najvyššou prioritou európskej námornej oblasti. Preto je vhodnejšia stupňovitá architektúra, ktorá zabezpečuje platnosť a bezpečnosť údajov.

2. **Úvod**

2.1 15. októbra 2009 Komisia zverejnila oznámenie s názvom „Smerom k integrácii námorného dozoru: Spoločné prostredie na zdieľanie informácií pre námornú oblasť EÚ“ (KOM(2009) 538 v konečnom znení) a na základe článku 262 Zmluvy o ES sa obrátila na Európsky hospodársky a sociálny výbor, aby vyjadril svoje stanovisko k tejto téme.

2.2 V oznámení „Integrovaná námorná politika Európskej únie“ sa Európska komisia zaviazala, že do roku 2013 „prijme kroky na užšie prepojenie systému dozoru existujúcich monitorovacích a lokalizačných systémov používaných na námornú bezpečnosť a ochranu, na ochranu morského životného prostredia, na kontrolu rybného hospodárstva a vonkajších hraníc a na ďalšie činnosti na uplatňovanie práva“.

2.3 EÚ už ustanovila niekoľko iniciatív v oblasti dozoru, ktoré integrujú viac ako jednu aktivitu sektora: monitorovací systém pre lodnú dopravu obsahujúci údaje o pohybe lodí a nákladov, ktoré zhromažďujú a navzájom si vymieňajú členské štáty, SafeSeaNet (smernica 2002/59/ES) ([1]), výmena námorných údajov medzi námornými úradmi členských štátov, ktorá má za cieľ zabrániť nehodám a znečisteniu morí, ako aj zvýšiť účinnosť reakcie v prípade incidentov alebo nehôd na mori.

2.4 Preto sa používa Európsky server indexov (European Index Server – EIS) a pracuje sa na vytvorení systému STIRES pre prenos a výmenu dopravných informácií zo siete SafeSeaNet (SafeSeaNet Traffic Information Relay and Exchange System). Okrem toho sa momentálne zhromažďujú údaje o námornej doprave na krátke vzdialenosti a v budúcnosti bude Dátové stredisko Európskej únie pre identifikáciu a sledovanie lodí na veľké vzdialenosti na požiadanie poskytovať v spolupráci s členskými štátmi aj údaje o námornej doprave na veľké vzdialenosti (EU LRIT DC – Union Long Range Identification and Tracking Data Centre – rezolúcie Námorného bezpečnostného výboru IMO MSC 202 (81) a MSC 211 (81), ktoré pozmeňujú a dopĺňajú Medzinárodný dohovor o bezpečnosti ľudského života na mori, 1974 (SOLAS). Rozvoj Európskeho systému hraničného dozoru (EUROSUR) ďalej počíta s integrovaným riešením dozoru pre EÚ.

2.5 Okrem vyššie uvedeného toto oznámenie prihliada na všetky ďalšie relevantné kroky, ktoré EÚ podnikla, vrátane vytvorenia Európskej námornej bezpečnostnej agentúry (EMSA), Európskej agentúry pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach členských štátov Európskej únie (FRONTEX), Európskej obrannej agentúry (EDA) a modrej knihy pre dopravu. Paralelne budú spustené dva pilotné projekty, ktoré v rámci prebiehajúcich operácií otestujú, ako môže integrácia námorného dozoru fungovať v praxi. Jeden bude spustený v oblasti Stredozemného mora a druhý v úmorí severných európskych morí.

2.6 Cieľom navrhovanej politiky integrovaného námorného dozoru nie je vytvoriť dodatočný systém dozoru, ale vybudovať rozhrania a následne integrovať existujúce systémy v jednotlivých sektoroch a na jednotlivých hraniciach, aby sa zlepšila efektivita národných úradov poverených implementáciou činností dozoru a aby sa zvýšila nákladová efektívnosť činností vykonávaných na mori. V rámci úsilia o vytvorenie bezpečnej medzisektorovej siete, ktorá by dokázala spĺňať neustále sa zvyšujúce požiadavky na poskytovanie spoločného a uznávaného prehľadu o situácii, bude nutné dôkladne premyslieť otázku prístupových práv a bezpečnostné ustanovenia pre užívateľov.

2.7 EHSV uznáva, že zavedenie integrovaného námorného dozoru zahŕňa komplexné, viacstranné a početné aktivity, ktoré sa často prekrývajú, ktoré sú však v záujme EÚ ako celku.

([1]) Ú. v. ES L 208, 5.8.2002, s. 10 – 27.

2.8 EHSV víta toto oznámenie ako základ pre integráciu aktuálne existujúcich samostatných systémov do spoločného prostredia na zdieľanie informácií, ktoré bude podporovať budúcu európsku dopravnú námornú politiku, chrániť životné prostredie a európske lodné služby pre celosvetový aj európsky obchod, a tiež zlepšovať každodenný život občanov EÚ, najmä tých, ktorí obývajú prímorské oblasti na vonkajších hraniciach EÚ.

2.9 EHSV zdôrazňuje, že toto oznámenie prichádza v dôležitom období závažných problémov, ktoré ovplyvňujú námornú dopravu: a) svetová ekonomická a finančná kríza, ktorá zhoršuje štrukturálnu a cyklickú lodnú krízu, b) ilegálne prisťahovalectvo, ku ktorému dochádza najmä na južných a východných hraniciach EÚ, c) ilegálne činnosti vrátane obchodovania s ľuďmi, obchodu so zbraňami a drogami, d) citlivý materiál pre vojenské a jadrové zariadenia, pričom všetky tieto otázky je potrebné sledovať a riešiť.

2.10 EHSV zdôrazňuje aj fakt, že je potrebné riešiť aj otázky bezpečnosti a pirátstva, ktoré ovplyvňujú námorné služby EÚ vo vodách mimo EÚ (teda Východná Afrika, Indonézia atď.).

3. **Oznámenie o integrácii námorného dozoru prostredníctvom spoločného prostredia na zdieľanie informácií pre námornú oblasť EÚ**

3.1 Ako už EHSV uviedol vo svojom predchádzajúcom stanovisku ([2]), „schvaľuje návrhy týkajúce európskej siete námorného dozoru a zlepšenej spolupráce medzi pobrežnými strážami jednotlivých členských štátov. Takéto opatrenia podporia námornú bezpečnosť a ochranu, kontrolu rybného hospodárstva a vonkajších hraníc a ochranu morského životného prostredia. […] EHSV znovu pripomína, že v oblasti dvojstranných dohôd s tretími krajinami o vstupe na palubu lode je žiaduci koordinovaný prístup, aby sa upokojili zvýšené obavy o bezpečnosť. Výbor požaduje opatrenia na úrovni EÚ na potlačenie rastu útokov na obchodné lode a prípadov ozbrojených lúpeží a pirátstva na mori, predovšetkým v juhovýchodnej Ázii a Afrike“.

3.2 EHSV víta toto oznámenie a podporuje súbor možných opatrení, ktorými by EÚ mohla prispieť k bezpečnejšiemu a istejšiemu poskytovaniu služieb v námornej oblasti. EHSV v zásade súhlasí s týmto oznámením a víta ďalšie vylepšenia, ktoré prispejú k rýchlemu zavedeniu integrovaného námorného dozoru.

3.3 Toto oznámenie o stratégii EÚ pre lepšiu integráciu systémov dozoru stanovuje štyri hlavné zásady pre vývoj spoločného prostredia na zdieľanie informácií, ktorými sú: 1) prístup prepájajúci všetky skupiny užívateľov, 2) budovanie technického rámca pre interoperabilitu a budúcu integráciu, 3) výmena informácií medzi civilnými a vojenskými úradmi a 4) osobitné právne predpisy na zavedenie tohto spoločného prostredia na zdieľanie informácií. Keďže toto oznámenie vymedzuje hlavné zásady, stanovisko sa obmedzí na súbor navrhovaných zásad. Na to, aby sa tieto zásady mohli zmeniť na legislatívne kroky, bude samozrejme potrebné ďalšie zlepšovanie.

3.4 EHSV potvrdzuje, že v dôsledku globálneho charakteru európskej lodnej dopravy je veľmi dôležité uvedomiť si, aká je situácia, pretože a) pohyb lodí predstavuje priestorový a dočasný dynamický systém, b) bezpečnosť, istota a environmentálne aspekty nie sú obmedzené hranicami a c) rozhodnutia prijaté jednou entitou by mohli ovplyvniť aj ostatné systémy.

3.5 Je nevyhnutné zdôrazniť, že treba vyriešiť dva problémy, rámec verejnej politiky a funkčnosť systému. Implementáciu integrovaného námorného dozoru by mohla skomplikovať dôvernosť informácií alebo iné problémy na úrovni členských štátov, preto sa musí tento systém zdokonaliť, aby sa dal jasne využívať v praxi.

3.6 EHSV si myslí, že pri zavádzaní integrovaného námorného dozoru do praxe vyvstávajú tri hlavné otázky: právna, technická/technologická a riadiaca. Najdôležitejšie právne otázky sa zrejme vzťahujú na dôvernosť, vzhľadom na to, že ide o zmes osobných, obchodných a vojenských údajov. Okrem toho opatrenia týkajúce sa údajov(bezpečnosť) môžu zakazovať alebo obmedzovať vzájomnú výmenu (alebo ďalšie používanie) niektorých údajov.

3.7 Pokiaľ ide o dôvernosť, ustanovenia kľúčových monitorovacích a dozorných nástrojov kvalifikujú veľké množstvo údajov získaných pri námornom dozore ako (komerčne) dôverné údaje. V dôsledku toho bude spracovanie týchto údajov ovplyvňovať povinnosť dôvernosti a profesionálne tajomstvo osôb oprávnených na prístup k týmto údajom.

3.8 Aktuálne systémy majú unisektorovú podstatu, obmedzujú ich však otázky spojené s dôvernosťou. Rozšírenie spoločného využívania údajov mimo tohto sektora by mohlo vyvolať ďalšie problémy a otázky v súvislosti s dôvernosťou vzhľadom na množstvo ďalších aktérov, ktorí budú zapojení.

4. **Konkrétne pripomienky**

4.1 EHSV schvaľuje a podporuje zásady stanovené v oznámení o integrovanom námornom dozore.

4.2 EHSV uznáva, že je potrebné uskutočniť ďalšiu analýzu z hľadiska politických, právnych, trhových a technologických perspektív, ktorá by viedla k vypracovaniu osobitného akčného plánu na implementáciu integrovaného námorného dozoru, a zdôrazňuje právne a technologické výzvy. Táto analýza povedie k vytvoreniu špecifického plánu implementácie s presným časovým rámcom a mohla by byť založená na skúsenostiach získaných z projektov ako SafeSeaNet, Freightwise, e-Freight a AIS, ako aj zo všetkých relevantných iniciatív.

([2]) Stanovisko EHSV na tému „Integrovaná námorná politika Európskej únie“, Ú. v. EÚ C 211, 19.8.2008, s. 31 – 36.

4.3 EHSV opakovane zdôrazňuje, že skôr než budú prijaté určité rozhodnutia, je dôležité preskúmať výsledky aktuálne bežiacich pilotných projektov. Pilotné projekty musia byť zamerané na obchodné nastavenia a správy pôsobiace v príslušných námorných oblastiach EÚ. Okrem toho by mali tieto pilotné projekty informovať aj o dlhodobej udržateľnosti integrovaného námorného dozoru. Z tohto hľadiska nám spustenie dodatočných pilotných projektov pomôže lepšie pochopiť jednotlivé otázky pri vytváraní integrovaného námorného dozoru. Ďalej by sa mali stanoviť špecifické časové rámce, ktoré by sa mali sledovať, aby mohli byť tieto pilotné projekty včas dokončené.

4.4 EHSV by chcel zdôrazniť, že stratégia integrovaného námorného dozoru by sa z hľadiska implementácie spoločného využívania údajov mohla inšpirovať ďalšími postupmi uplatňovanými v dopravnom sektore, vrátane jednotného prepravného dokladu, ktorý sa považuje za ekvivalentnú schému spoločného využívania informácií z obchodnej perspektívy (prepravný doklad sa v súčasnosti požaduje s cieľom sledovať prepravu tovaru, nariadenie (EHS) č 11/60 a smernica 92/106/EHS; podľa Akčného plánu pre logistiku v nákladnej doprave sa vypracuje jednotný európsky prepravný doklad, ktorý sa môže použiť pri všetkých spôsoboch dopravy, čím sa posilní rámec, ktorý ponúkajú multimodálne nákladné listy alebo multimodálne konosamenty). Okrem toho by mala byť výmena informácií prebiehať v jazyku, ktorý je v námornom sektore najpoužívanejší.

4.5 Udržateľnosť integrovaného námorného dozoru sa musí zabezpečiť prostredníctvom možnosti ďalšieho rozširovania tohto systému, aby sa zabezpečila integrácia budúcich samostatných systémov dozoru.

4.6 Pokiaľ ide o zdieľanie informácií, EHSV podporuje princíp „toľko informácií, koľko je potrebné, na základe potreby poznania v súlade s podmienkami používania[…]“ namiesto princípu „[…]toľko informácií, koľko je možné[…]“. O informácie sa musia deliť všetky skupiny užívateľov na základe jasného rámca, ktorý zabezpečuje ochranu osobných údajov a ostatných citlivých údajov. A navyše je povinné kontrolovať šírenie mimo organizácie „príjemcu“, teda dodržiavať právne rámce EÚ.

4.7 Pokiaľ ide o technické aspekty, EHSV odporúča platformy typu „open source“ na podporu dizajnu, rozvoja, spúšťania a údržby príslušných riešení. Jadro systému by malo poskytovať: a) ontológiu námornej oblasti pre automatickú výmenu údajov; b) nástroje na dizajn, simuláciu, analýzu výkonnosti a optimalizáciu riešení dozoru; c) register služieb; d) nástroje na pomoc pri riešení konfliktov vzájomnej spolupráce; e) mechanizmy na automatické objavovanie a integráciu vhodných služieb; f) bezpečnú interoperabilitu a g) mechanizmy kontroly a auditu.

4.8 EHSV súhlasí s navrhovanou stupňovitou štruktúrou systému. Tento prístup umožní dosiahnuť dokonalú štruktúru typu „cloud architecture“, ktorú momentálne používajú všetci IT developeri. Predsa len by bolo treba mať na zreteli, že pri takejto štruktúre viac hrozí, že bude narušená bezpečnosť, a teda by sa mali prijať mechanizmy na zvýšenie bezpečnosti. Hierarchické rozhodovanie v rámci organizácie a rámec prístupu k údajom by však mohli zlepšiť dôvernosť údajov.

4.9 EHSV berie na vedomie dostupnosť technologických prostriedkov na zhromažďovanie, homogenizáciu a šírenie významných údajov pre všetky zainteresované strany a nalieha na EÚ, aby stanovila spoločné platformy, ktoré efektívne využijú všetky zainteresované strany vo všetkých členských štátoch. A navyše, pokiaľ ide o predchádzanie dvojitému zhromažďovaniu a ukladaniu údajov, mali by sa vyvinúť mechanizmy, ktoré takýmto problémom zabránia.

4.10 Pokiaľ ide o prvú zásadu stanovenú v oznámení, EHSV navrhuje aktívny pokus smerom k ustanoveniu spoločných noriem a pravidiel údajov na úrovni sektorov aj na funkčnej úrovni na zlepšenie kvality údajov.

4.11 Keďže námorná oblasť je široká, bezpečnosť údajov môže byť potenciálne oslabená v dôsledku flexibilného prostredia zdieľania informácií a potenciálnej hrozby, ktorá z toho vyplýva.

4.12 EHSV si myslí, že vzájomná technická spolupráca je dôležitá a mala by viesť k zjednodušeniu výmeny údajov medzi všetkými zainteresovanými priemyselnými a vládnymi účastníkmi (vrátane vzťahov Administratíva/Administratíva – A2A, Administratíva/Obchod – A2B a Obchod/Obchod – B2B).

4.13 Pokiaľ ide o tretiu zásadu stanovenú v tomto oznámení, EHSV potvrdzuje, že ďalšia analýza integrácie civilného a vojenského prepojenia je nevyhnutná na lepšiu integráciu údajov a na zjednodušenie lepšieho využívania informácií. EHSV súhlasí s tým, že o informácie získané v rámci systému dozoru by sa mali deliť civilné a vojenské orgány. EHSV opakovane zdôrazňuje potrebu ustanoviť hlavné mandáty; mali by byť zavedené spoločné normy a prevádzkové postupy pre prístup a používanie príslušných informácií, aby sa umožnila legálna dvojsmerná výmena informácií, pri ktorej je používanie informácií viazané zákonmi Spoločenstva.

4.14 Pokiaľ ide o štvrtú zásadu stanovenú v tomto oznámení, EHSV by chcel zdôrazniť potrebu ďalšej analýzy vzťahujúcej sa na ochranu osobných údajov v rozsahu tohto dokumentu a nalieha na EÚ, aby znovu zvážila a prijala všetky potrebné činnosti, ktoré zaručia bezpečnosť citlivých údajov. Hoci to v danom procese prináša istú záťaž, teda vybudovanie takéhoto systému, považuje sa to za základnú a nevyhnutú zásadu.

4.15 EHSV súhlasí so sektorovým prístupom k zdieľaniu informácií, ktorý je navrhnutý v smernici. V každom prípade by sa mali stanoviť špecifické usmernenia, pokiaľ ide o udeľovanie prístupových práv kompetentným úradom a oprávnenému personálu.

4.16 EHSV vyzýva Komisiu, aby ďalej preskúmala existenciu bilaterálnych dohôd o zdieľaní informácií medzi členskými štátmi EÚ a tretími krajinami a v prípade potreby posilnila *acquis communautaire* (nariadenia 4055/86 a 4058/86).

4.17 Pokiaľ ide o otázku údajov získaných z vesmíru, osobitný dôraz sa kladie na GMES. Okrem toho by si EHSV želal, aby bolo v oznámení uvedené aj používanie navigačného systému Galileo.

4.18 EHSV chápe, že spracovanie osobných údajov na vojenské účely, účely národnej bezpečnosti a pri presadzovaní trestného práva zostáva v súčasnosti mimo všeobecného právneho rámca pre ochranu dát. EHSV súhlasí so závermi štúdie (Európska komisia, Právne aspekty námorného monitorovania a námorného dozoru („Legal Aspects Of Maritime Monitoring & Surveillance Data") – Konečná správa o rámcovej zmluve na poskytovanie služieb, č. FISH/2006/09 – LOT2), ktorú si objednala Komisia pre právne aspekty námorného dozoru, ktorá jasne stanovuje, že ochrana údajov je najvyššia povinnosť EÚ a musí sa zabezpečovať na úrovni Spoločenstva aj členských štátov. Počíta sa s tým, že sa budú požadovať bezpečnostné záruky v prípade, že by osobné údaje mali využívať orgány spadajúce do rozsahu právneho rámca existujúceho pre ochranu údajov (napr. orgány pre dohľad nad rybolovom) a orgány, na ktoré (momentálne) sa tento rámec nevzťahuje (napr. vojenské, štátno-bezpečnostné alebo právne donucovacie orgány).

4.19 EHSV považuje za veľmi dôležité vytvoriť právny rámec, ktorý by riešil otázky ako kvalita údajov, ďalšie používanie údajov, bezpečnosť údajov, mechanizmy udeľovania prístupu, charakter údajov, účely (a spôsoby) ich výmeny, potenciálni príjemcovia údajov, potrebné bezpečnostné záruky rešpektujúce dôvernosť a bezpečnosť niektorých údajov, ochrana osobných údajov a príslušné postupy atď.

4.20 EHSV si myslí, že údaje by sa mali zdieľať na princípe „čo, prečo, ako dlho a s kým". Predovšetkým je dôležité stanoviť orgány, ktoré budú oprávnené kontrolovať, šíriť a prijímať údaje v rámci EÚ a, obozretnejšie, aj mimo nej.

4.21 EHSV žiada Európsku komisiu, aby zverejňovala výročnú správu o realizácii a výsledkoch svojich aktivít v oblasti námorného dozoru.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Premena digitálnej dividendy na spoločenské výhody a hospodársky rast“

KOM(2009) 586 v konečnom znení

(2011/C 44/33)

Spravodajkyňa: **pani DARMANIN**

Európska komisia sa 28. októbra 2009 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Premena digitálnej dividendy na spoločenské výhody a hospodársky rast“

KOM(2009) 586 v konečnom znení.

Odborná sekcia pre dopravu, energetiku, infraštruktúru a informačnú spoločnosť poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 1. júna 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza z 15. júla 2010) prijal 141 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a 1 sa hlasovania zdržal, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 EHSV víta oznámenie Komisie o premene digitálnej dividendy na spoločenské výhody a hospodársky rast. Je to veľmi dôležitý krok vpred pri napĺňaní jedného z cieľov stratégie EÚ 2020, ktorým je inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast, a vďaka ktorému sa digitálna dividenda stane neoddeliteľnou súčasťou digitálneho programu pre Európu.

1.2 EHSV podporuje úsilie Komisie zabezpečiť, aby členské štáty dodržali lehotu na sprístupnenie spektra, ktorá bola stanovená na rok 2012. EHSV chápe, že niekoľko krajín môže mať ťažkosti a reálne dôvody na nedodržanie tejto lehoty. Dôvod nedodržania lehoty však musí byť opodstatnený a náprava sa musí dosiahnuť v čo najkratšom čase po uplynutí lehoty v januári 2012.

1.3 EHSV uznáva, že digitálna dividenda vyplývajúca z veľmi obmedzeného zdroja, akým je spektrum, by v prípade, že jej využívanie bude jasne definované a zabezpečené, mohla mať pre Európu významný ekonomický a sociálny prínos, ktorý môže ďalej prispieť k zlepšeniu fungovania jednotného európskeho trhu a zvýšiť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť, a tým zabezpečiť dosiahnutie niektorých cieľov, ktoré si EÚ vytýčila v sociálnej oblasti.

1.4 Výbor zároveň považuje tento projekt, vlajkovú loď digitálneho programu, za silný nástroj propagácie prínosov EÚ. V období, keď narastá skepticizmus voči EÚ a ľudia dostatočne nechápu, aký potenciál má zjednotená Európa, to môže byť jednoznačným a hmatateľným prínosom tak pre jednotlivcov, ako aj pre podniky. Tento projekt by tiež mal zlepšiť úroveň ochrany spotrebiteľov a tento proces by nemal spôsobiť zbytočné náklady koncovým užívateľom.

1.5 EHSV vyzýva Komisiu, aby iniciovala integrovanú komunikačnú stratégiu, ktorá by objasnila dôvod prechodu od analógového systému k digitálnemu a prínosy, ktoré z toho vyplývajú.

2. **Úvod / Súvislosti**

2.1 Prechod z analógovej na digitálnu pozemnú televíziu v Európe uvoľní veľmi hodnotné rádiové frekvencie vďaka väčšej efektívnosti digitálneho prenosu signálu pri vysielaní. Táto „digitálna dividenda“ má sľubný potenciál poskytovať širokú paletu služieb.

2.2 Predstavuje tak pre Európu jedinečnú príležitosť uspokojiť rastúce požiadavky na rádiové frekvenčné spektrum, najmä poskytnúť bezdrôtové širokopásmové pripojenie vo vidieckych oblastiach, ktoré umožní prekonať digitálne rozdelenie, a podporiť šírenie nových bezdrôtových služieb, ako sú širokopásmové mobilné služby ďalšej generácie, ako aj rozvoj pozemného vysielania. Môže preto výrazným spôsobom prispieť k plneniu lisabonských cieľov konkurencieschopnosti a hospodárskeho rastu a uspokojiť niektoré dôležité sociálne, kultúrne a ekonomické potreby európskych občanov.

2.3 Spektrum digitálnej dividendy [1] bude sprístupnené v celej Európe v relatívne krátkom čase, keďže všetky členské štáty by mali vypnúť analógové televízne vysielanie najneskôr do roku 2012.

2.4 Komisia uznáva význam rýchlej širokopásmovej infraštruktúry pre množstvo procesov so zásadnou dôležitosťou pre prechod na znalostné, digitálne hospodárstvo s nízkym objemom emisií uhlíka. Už v pláne hospodárskeho oživenia podporenom Radou sa stanovil cieľ dosiahnutia 100 % pokrytia širokým pásmom medzi rokmi 2010 a 2013.

[1] Nachádza sa v tej časti pásma UHF (470 – 862 MHz), kde sa prenáša najviac signálu pozemného vysielania.

2.5 Zväčšujúce sa zdroje frekvenčného spektra vytvoria aj nové príležitosti na inováciu. Najočividnejšie príležitosti na inováciu sú v oblasti vysielania, pretože digitálna dividenda ponúka veľké množstvo spektra vysielateľom na rozvoj ich služieb. Vznikne aj množstvo príležitostí v odvetviach zameraných na služby, ktoré poskytujú významné sociálne výhody, ako je zdravotníctvo, elektronické vzdelávanie (e-learning) alebo elektronická štátna správa (e-government), elektronická prístupnosť (e-accessibility), a v oblastiach, v ktorých malé a stredné podniky môžu využiť výhodu lepšieho prístupu k hospodárstvu.

3. **Hospodárske a sociálne prínosy digitálnej dividendy**

3.1 Možný hospodársky vplyv bude závisieť od skutočnej úrovne budúceho dopytu po nových službách, ktorý je však v tejto chvíli ťažké kvantifikovať. Nedávna štúdia Komisie však odhaduje, že možný prínos európskej koordinácie spektra digitálnej dividendy ako celku, ak sa ju podarí dosiahnuť do roku 2015, sa bude pohybovať od 20 do 50 miliárd EUR (za obdobie 15 rokov) v porovnaní so situáciou, ak by krajiny EÚ konali nezávisle. Tento odhad berie do úvahy aj možné nové uplatnenia, ako je vyspelé pozemné vysielanie a bezdrôtové široké pásmo.

3.2 Harmonizované podmienky v rámci EÚ budú prínosom pre odvetvie technológie, pretože väčšina vybavenia bude štandardizovaná a racionalizovaná. Okrem toho sa v odvetví podstatne zvýši inovačný potenciál, ktorý bude cielenejší, čo bude mimoriadnym prínosom pre priemysel, a najmä pre subjekty, ktoré investovali značné prostriedky do inovácie.

3.3 Hlavným sociálnym prínosom uvoľnenia spektra by bola širšia dostupnosť širokopásmového pripojenia. Aj v súčasnosti vo vidieckych oblastiach často chýba dobré internetové pripojenie. Vďaka digitálnej dividende by internet mohol byť dostupný pre všetkých a rozšírilo by sa poskytovanie internetových služieb, čím sa ešte viac posilní vnútorný trh. Keďže širokopásmové pripojenie bude dostupné aj vo väčšine vidieckych oblastí, EHSV predpokladá, že pre podniky nebude natoľko nevyhnutné usídliť sa v mestských oblastiach. V dôsledku toho sa priemysel, ktorý sa doteraz z komunikačných a logistických dôvodov sústreďoval v mestských oblastiach, bude môcť premiestniť. Premiestnenie priemyslu sa môže prejaviť na vyššej zamestnanosti vo vidieckych oblastiach a zlepšení životného prostredia, pretože preľudnenie mestských oblastí je v rozpore so snahou o udržateľnosť.). Výbor však opakuje svoj postoj, ktorý zaujal v predchádzajúcich stanoviskách, že je potrebná univerzálna širokopásmová služba pre všetkých občanov, pričom je nutné zabezpečiť neobmedzený prístup pre osoby so zdravotným postihnutím.

3.4 Zákazníci budú mať väčšiu možnosť výberu, pretože k dispozícii bude viac televíznych staníc a služieb vysokej kvality, pričom sa však bude využívať menšia časť spektra. Dostupnosti televízie dáva nový rozmer aj možnosť sledovať televízne vysielanie pomocou mobilných multimédií. Digitálna dividenda okrem toho prinesie značné zlepšenie kvality života užívateľov. EHSV zdôrazňuje, že členské štáty by mali zaručiť, aby spotrebiteľ bol aj naďalej v procese vypnutia analógového vysielania vhodne chránený a aby sa na neho nepresunuli náklady, ktoré nie sú nevyhnutné.

3.5 Ďalším prínosom digitálnej dividendy je, že ukazuje možnosti a výhody, ktoré jednotná Únia ponúka krajinám využívajúcim rovnaký štandard. V období narastajúceho skepticizmus voči EÚ je digitálna dividenda ďalším hmatateľným prínosom v prospech celej EÚ.

4. **Body na zváženie**

4.1 Vypnutie analógového televízneho vysielania a následné zapnutie digitálneho televízneho vysielania nepochybne povedie k lepšiemu využitiu spektra. Pri digitálnej televízii môže vlastne každý kanál rádiovej frekvencie (8 MHz) vysielať priemerne päť alebo šesť televíznych programov. Znamená to, že po úplnom prechode na digitálnu televíziu by spektrum využívané na prenos televízie malo klesnúť na pätinu alebo šestinu rozsahu potrebného predtým. V krajinách, kde sa zavádzajú jednofrekvenčné siete (SFN) sa môže pri optimálnom uvedení jednotlivých televíznych sietí na trh dosiahnuť až desaťnásobné uvoľnenie spektra.

4.2 Uvoľnené spektrum je nepochybne cenným zdrojom, najmä v krajinách, v ktorých je káblová televízia veľmi málo rozvinutá a spektrum rádiových frekvencií je ozaj obmedzených zdrojom. Znovu sprístupnené spektrum sa môže optimálne využívať na bezdrôtové širokopásmové služby, ktoré sú osobitne cenné pre vidiecke oblasti, kde je absencia vysokorýchlostných internetových služieb nepochybne príčinou hospodárskej stagnácie a sociálneho vylúčenia. Výbor sa domnieva, že tieto služby pomôžu prehĺbiť hospodársku, sociálnu a územnú súdržnosť týchto oblastí.

4.3 Dôvod na prechod od analógového systému k digitálnemu možno v minulosti nebol jasne vysvetlený. Verejnosť sa asi domnieva, že cieľom tohto prechodu je výlučne komerčný zisk prevádzkovateľov televíznych staníc, keďže výmena vybavenia domácností sa zrejme bude spájať s istými nákladmi. Je preto veľmi dôležité vypracovať a zrealizovať vhodnú komunikačnú stratégiu a objasniť skutočný dôvod prechodu na digitálne vysielanie.

4.4 Všetky členské štáty musia mať spoločné pásmo, aby bolo možné poskytovať univerzálnu službu všetkým európskym občanom v celej EÚ. Optimálnou voľbou je pásmo 800 MHz, ktoré je v podpásme UHF 790 – 862 MHz.

4.5 CEPT (Európska konferencia poštových a telekomunikačných administratív) má za úlohu vypracovať technické špecifikácie pre harmonizáciu pásma 800 MHz v úzkej spolupráci s jednotlivými národnými regulačnými orgánmi, ktoré sú oboznámené s aktuálnymi problémami spektra v ich krajine.

4.6 Na sprístupnenie pásma 800 MHz pre bezdrôtovú širokopásmovú komunikáciu je nevyhnutné, aby členské štáty v stanovenej lehote ukončili proces vypnutia analógového vysielania. Zdá sa, že nie všetky členské štáty splnia v súčasnosti stanovenú lehotu 1. január 2010, je však veľmi dôležité, aby krajiny, ktoré neukončia proces vypnutia analógového vysielania načas, tak urobili pomerne rýchlo v roku 2012.

4.7 Mnohí prevádzkovatelia televíznych staníc v členských štátoch, kde sa pripravuje prechod na digitálne vysielanie, ktorí sú v súčasnosti nútení prejsť na digitálne televízne vysielače, si vzhľadom na svoju kritickú finančnú situáciu nemôžu dovoliť zakúpiť kvalitné vybavenie (zvyčajne vyrobené v EÚ). Za týchto náročných okolností sú nútení zakúpiť lacnejšie, ale aj menej výkonné a menej spoľahlivé vysielacie zariadenie, zvyčajne vyrobené na Ďalekom východe. Tieto zariadenia môžu byť už po dvoch alebo troch rokoch neschopné prevádzky, a prevádzkovatelia televízneho vysielania tak budú nútení zakúpiť nové zariadenie na vysielanie (dúfajme, že spoľahlivejšie a s lepšou výkonnosťou).

4.8 V súčasnej hospodárskej situácii sa prevádzkovatelia televíznych staníc, najmä malí prevádzkovatelia, stretávajú s ťažkosťami pri financovaní výmeny zariadení, ktorú si vyžaduje prechod na digitálne vysielanie. EHSV sa preto domnieva, že by bolo potrebné vytvoriť určité mechanizmy predbežného financovania, ktoré by malým a stredným podnikom pomohli v procese adaptácie na nové technológie. Táto pomoc nemusí mať výhradne podobu grantov. Môže byť poskytovaná formou finančných prostriedkov dostupných pred investíciou, ktoré by potom bolo potrebné splatiť v zvládnuteľnej lehote, podobne ako v prípade pôžičiek. Rovnako by bolo potrebné prispôsobiť systémy záruk na pomoc malým a stredným podnikom v tomto odvetví.

4.9 Celkovým výsledkom môže byť nízka kvalita televízneho vysielania pre koncových užívateľov a hospodárska strata pre prevádzkovateľov televízneho vysielania, ktorých dočasné finančné ťažkosti nútia investovať dvakrát. Dlhšia lehota na ukončenie procesu vypnutia analógového vysielania alebo finančná pomoc prevádzkovateľom televízneho vysielania by umožnili predísť týmto problémom a zaviesť harmonizovanú sieť vo všetkých členských štátoch.

4.10 Členským štátom sa odporučí uvoľniť podpásmo 790 – 862 MHz na digitálnu dividendu, ale nebudú povinné tak urobiť. Ak stav spektra v určitej krajine neumožňuje vmestiť všetky služby televízneho vysielania do zvyšnej časti spektra UHF, táto krajina bude mať možnosť ponechať služby televízneho vysielania v pásme 800 MHz. Jednotlivé krajiny sa tiež môžu rozhodnúť pre kompromisné riešenie vo forme súbežného prevádzkovania televízneho vysielania a bezdrôtových širokopásmových služieb.

4.11 Keďže sa predpokladá, že všetky členské štáty budú pásmo 800 MHZ dlhodobo využívať pre bezdrôtové širokopásmové služby, je nevyhnutné vypracovať vhodné technické špecifikácie, aby sa predišlo škodlivým „hraničným efektom“, ktoré by istotne poškodili bezdrôtové širokopásmové služby vzhľadom na nižšie vysielacie výkony využívané pre bezdrôtové mobilné siete.

4.12 Rovnaký problém vzniká v prípade hraníc členských štátov EÚ s krajinami mimo EÚ. V týchto krajinách bude existujúce vysokovýkonné vysielanie v pásme 800 MHZ s najväčšou pravdepodobnosťou rušiť bezdrôtové širokopásmové služby prijaté v susedných krajinách, ktoré sú členmi EÚ. Ak sa vyskytne problém rušenia so susednou krajinou mimo EÚ, jediným riešením bude uzavrieť s touto krajinou dohodu o prideľovaní frekvencií jej televíznych vysielačov, ktoré sa nachádzajú v blízkosti hraníc s EÚ, hoci to zrejme nebude jednoduchá záležitosť.

4.13 Optimálnym cieľom pre členské štáty EÚ, ktoré vyčlenia pásmo 800 MHz na účely digitálnej dividendy je vytvoriť vhodnú rovnováhu medzi hospodárskymi a sociálnymi prínosmi, ktoré vďaka využitiu spektra vytvoria prevádzkovatelia telekomunikačných služieb (profitujúci z novo dostupného pásma) a prevádzkovatelia vysielania (profitujúci z lepšieho využitia dostupného pásma a ďalších služieb s vysokou pridanou hodnotou, ako sú interaktívne aplikácie vrátane elektronického zdravotníctva, elektronického vzdelávania, elektronickej štátnej správy, elektronickej dostupnosti atď.).

4.14 Členské štáty by sa mali usilovať o poskytovanie verejných služieb prostredníctvom digitálnej televíznej siete, a zároveň umožniť ľahkú dostupnosť služieb s novými mobilnými širokopásmovými službami, ktoré vznikli vďaka pásmu digitálnej dividendy. Ak splnia tieto požiadavky, ich politiky budú pôsobiť neutrálne a zabezpečia hospodárske záujmy prevádzkovateľov vysielania i telekomunikačných služieb.

4.15 Veľmi zaujímavým aspektom nového využívania digitálnej dividendy je skutočnosť, že televízne služby budú čoraz viac dostupné prostredníctvom nových generácií mobilných telefónnych sietí (3G a vyššie). Znamená to, že mobilní operátori by do určitej miery poskytovali rovnaké služby, aké zvyčajne poskytujú tradiční prevádzkovatelia televízneho vysielania, čím sa otvoria nové možnosti konkurencie.

Bolo by však vhodné vyhnúť sa vytváraniu hybridných sietí, ktoré by súbežne riadili prevádzkovatelia vysielania a prevádzkovatelia telekomunikačných služieb. Vďaka tomu ostanú obe odvetvia podnikania úplne nezávislé a zabráni sa vzniku obchodných modelov, ktoré by boli nevýhodné pre spotrebiteľov.

4.16 Interaktívne aplikácie, ktoré by prevádzkovatelia televízneho vysielania mohli poskytovať v rámci svojich nových digitálnych programov, by mohli byť vyvinuté na akomkoľvek štandarde pre interaktívne televízne služby. Je však vhodné využívať technológie ako štandard MHP (Multimedia Home Platform, otvorený middlewareový systémový štandard vytvorený v rámci projektu DVB pre interaktívnu digitálnu televíziu), pretože je to európska technológia a je úplne otvorená. Nevyžaduje si teda žiadne poplatky a ponúka ekonomické výhody prevádzkovateľom, ako i koncovým užívateľom. Dostupné sú i ďalšie technológie, ale z dôvodu dostupnosti novej technológie pre koncových užívateľov je vhodné vybrať si ľubovoľný otvorený štandard.

4.17 Účinnejším spôsobom, ako ukončiť proces vypnutia analógového vysielania v rámci EÚ je koordinovaná spolupráca členských štátov s cieľom zabezpečiť neustálu výmenu skúseností, predovšetkým v oblasti plánovania digitálnej televíznej siete a optimálneho využitia spektra. Domnievame sa, že verejnoprávni prevádzkovatelia vysielania by v rámci tejto európskej výmeny informácií mali zohrávať zásadnú úlohu. Ich verejnoprávne postavenie naznačuje, že by mali poskytovať verejnú službu. Vnútroštátni prevádzkovatelia televízneho vysielania by preto mali poskytovať poradenské služby prevádzkovateľom verejnoprávneho televízneho vysielania v iných krajinách, a to tak v rámci EÚ, ako i mimo nej. Prínosom takéhoto prístupu zvyčajne býva rýchla a účinná odborná príprava prevádzkovateľov televízneho vysielania v nových členských štátoch, ktorých digitálna televízna sieť je obvykle na nižšej úrovni rozvoja.

4.18 V procese sprístupňovania pásma 800 MHz pre nové bezdrôtové širokopásmové služby je dôležité zohľadniť skutočnosť, že prevádzkovatelia televízneho vysielania, ktorí v súčasnosti vysielajú v pásme VHF, sa pravdepodobne budú musieť presunúť do pásma UHF (lehota zatiaľ nebola stanovená) v prípade, že by sa príslušný kanál VHF využíval na digitálne rozhlasové vysielanie (DAB – Digital Audio Broadcasting). Samotný prechod na digitálne rozhlasové vysielanie neprispeje k digitálnej dividende, pretože zatiaľ nie je jasné, či tradičné analógové rozhlasové vysielanie bude vypnuté. Navyše ak by sa aj vyplo, časť pásma, ktorá by sa tak uvoľnila, by bola príliš malá na to, aby významne prispela k digitálnej dividende. Nové služby DAB však budú určite využívať to isté pásmo VHF, ktoré v súčasnosti využívajú prevádzkovatelia televízneho vysielania, takže tento prvok ďalej prispeje k väčšiemu vyťaženiu spektra v kanáloch 21 – 60 pásma UHF.

4.19 Treba zároveň poznamenať, že v procese sprístupnenia pásma 800 MHz pre nové služby sa prevádzkovatelia televízneho vysielania, ktorí v súčasnosti využívajú kanály 61 – 69 (v pásme 800 MHz), budú musieť presunúť na iný kanál v pásme UHF, pričom prevádzkovatelia vysielania, ktorí v súčasnosti využívajú kanály 21 – 60 nebudú musieť uskutočniť žiadne zmeny. Je to jednoznačne nevýhodné pre prevádzkovateľov využívajúcich pásmo 800 MHz, ktorí na nápravu budú musieť vynaložiť peniaze a čas. Zároveň budú počas zmeny kanálu nútení vypnúť svoje vysielače, čím dočasne prídu o reklamný čas. Základná zásada rovnosti vyžaduje, aby sa týmto znevýhodneným prevádzkovateľom vysielania poskytla finančná pomoc v súlade s ustanoveniami zmluvy o štátnej pomoci.

4.20 V záujme dosiahnutia optimálnej účinnosti spektra sa dôrazne odporúča, aby novo prijaté technológie (ako napr. kódovanie MPEG-4 a DVB-T2) umožňovali ďalší presun televíznych programov na užšie pásmo. Prijatie týchto nových technológií by malo mať zároveň významný dosah na náklady koncových užívateľov, inak bude všeobecná dostupnosť nových služieb vážne ohrozená.

4.21 Ďalšou užitočnou technológiou na optimálne využitie (obmedzených) zdrojov spektra je zavedenie jednofrekvenčných sietí (SFN). Pri použití tejto technológie je možné vytvoriť regionálnu sieť s využitím jedného kanálu spektra, pričom pri štandardných multifrekvenčných sieťach sú pre stredne veľké televízne siete potrebné prinajmenšom tri alebo štyri frekvencie. Aby sa mohla využívať jedna frekvencia, musia byť všetky vysielače v rámci siete synchronizované pomocou spoločného časového rámca. Jedinou v súčasnosti využívanou metódou je globálny polohovací systém (GPS), ktorý je armádnou aplikáciou plne riadenou USA. Znamená to, že všetky jednofrekvenčné digitálne siete sú na 100 % závislé na tomto systéme, ktorý môžu orgány USA kedykoľvek zmeniť alebo vypnúť, a tak spôsobiť týmto prevádzkovateľom televízneho vysielania obrovské problémy.

4.22 GPS však nie je jediný systém, ktorý umožňuje synchronizáciu siete. Zdrojom spoločnej synchronizácie by mohli byť iné alternatívne systémy. EÚ by mohla zamerať svoje úsilie na rýchle dokončenie projektu GALILEO, ktorý by sa mohol stať európskou alternatívou GPS a členským štátom EÚ by poskytol úplnú nezávislosť od armádneho systému USA.

4.23 Jedným z navrhovaných systémov na optimálne využitie pásma digitálnej dividendy je využitie inteligentného bezdrôtového širokopásmového zariadenia, ktoré dokáže automaticky vyhľadávať voľné pásma rádiových frekvencií (aj medzi jestvujúcimi službami televízneho vysielania) a dynamicky využívať dostupné pásma pomocou priebežného sledovania frekvencií počas ich normálneho využívania. Tieto systémy (nazývané „kognitívne rádio“) by určite boli dokonalým technickým riešením maximalizácie digitálnej dividendy, avšak hrozí, že konečné náklady pre koncového užívateľa by vzrástli na úroveň, ktorá by znemožnila všeobecnú dostupnosť digitálnej dividendy.

4.24 V záujme plného sprístupnenia pásma 800 MHz novým bezdrôtovým širokopásmovým službám by sa všetky vysielacie systémy s nízkym výkonom využívané na zábavné alebo športové podujatia (systémy bezdrôtových mikrofónov) mali presunúť na frekvencie mimo tohto pásma, aby sa predišlo škodlivému rušeniu nových služieb digitálnej dividendy.Tieto systémy zvyčajne fungujú ako druhotné využite nevyužitého pásma medzi dvoma aktívnymi oblasťami vysielania. Niektoré z týchto systémov sú určené na profesionálne využitie (napr. systémy využívané počas olympijských hier alebo počas oficiálnych hudobných koncertov) a používajú riadne licencované časti spektra UHF. Mnohé iné systémy fungujú na základe všeobecného povolenia, pri ktorom sa nevyžadujú osobitné licencie. Na úrovni EÚ by teda bolo koordinovaným spôsobom potrebné naplánovať starostlivú reguláciu týchto služieb, aby sa predišlo narušeniu pásma digitálnej dividendy reziduálnymi rušiteľmi spektra po úspešnom dokončení procesu vypnutia analógového vysielania.

4.25 Ďalšou veľmi citlivou otázkou je riešenie prítomnosti armádnych služieb UHF v niektorých členských štátoch a/alebo v niektorých susediacich krajinách mimo EÚ. Tieto služby budú ďalším zdrojom rušenia nových komunikačných služieb digitálnej dividendy. Bolo by potrebné opatrne rokovať s armádnymi orgánmi príslušných krajín so zámerom presunúť tieto jestvujúce služby na iné časti rádiofrekvenčného spektra.

V Bruseli 15. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o iniciatíve občanov“

KOM(2010) 119 v konečnom znení – 2010/0074 (COD)

(2011/C 44/34)

Hlavná spravodajkyňa: **Anne-Marie SIGMUND**

Rada (27. apríla 2010) a Európsky parlament (19. mája 2010) sa rozhodli podľa článku 304 prvý odsek Zmluvy o fungovaní Európskej únie prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o iniciatíve občanov“

KOM(2010) 119 v konečnom znení – 2010/0074 (COD).

Vzhľadom na naliehavosť danej témy bola pani Anne-Marie SIGMUND rozhodnutím Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na 464. plenárnom zasadnutí 14. a 15. júla 2010 (schôdza zo 14. júla 2010) vymenovaná za hlavnú spravodajkyňu. Výbor prijal 155 hlasmi za, pričom 4 členovia hlasovali proti, nasledujúce stanovisko:

1. **Závery a odporúčania**

1.1 Výbor víta základné zásady návrhu Komisie, predovšetkým trojfázový prístup, ktorý pozostáva z oficiálnej registrácie, obsahovej kontroly prípustnosti a politického hodnotenia.

1.2 Výbor vidí svoju úlohu v dvoch fázach. Po prvé ako sprostredkovateľ začínajúcich iniciatív občanov, ktorý umožní ich prepojenie a prípadne stretnutia atď., a po druhé chce byť *inštitucionálnym sprievodcom*, ktorý podporí hodnotenie úspešnej iniciatívy zo strany Komisie prostredníctvom stanoviska, bude organizovať konzultácie atď. Okrem toho sa výbor bude podieľať na komunikačných kampaniach.

1.3 Výbor však navrhuje okrem iných tieto zlepšenia:

— jasne uviesť, že aj hodnoty Únie môžu byť dôvodom na odmietnutie registrácie,

— upustiť od rozličných identifikačných údajov pri podpisovaní iniciatívy,

— priraďovať podporovateľov iniciatívy podľa miesta bydliska,

— predĺžiť lehotu na zbieranie podpisov na 18 mesiacov,

— vyvinúť open source softvér na elektronický zber,

— znížiť minimálny počet členských krajín na $^{1}/_{4}$,

— znížiť kvórum pre kontrolu prípustnosti na 50 000 podpisov,

— prehodnotiť nariadenie po troch rokoch,

— zriadiť medziinštitucionálnu spoluprácu.

2. **Úvod**

2.1 Výbor víta základné zásady návrhu nariadenia Komisie o iniciatíve občanov. Toto stanovisko dopĺňa stanovisko zo 17. marca 2010 na tému „Zavádzanie Lisabonskej zmluvy do praxe: Participatívna demokracia a európska iniciatíva občanov (článok 11)“ [1] a zaoberá sa len tými bodmi, ktoré podľa výboru treba ešte vylepšiť.

2.2 Výbor poukazuje predovšetkým na podnety Európskeho konventu, ktorý chcel v rámci „demokratického života Únie“ zriadiť nástroj na stanovenie agendy, ktorý by slúžil občanom a ktorý by bol rovnocenný s nástrojmi Parlamentu a Rady.

3. **Pripomienky k návrhu nariadenia**

3.1 *Registrácia navrhovanej iniciatívy občanov (článok 4)*

3.1.1 Trojfázový prístup

Výbor výslovne víta trojfázový prístup, ktorý navrhuje Komisia:

— oficiálna registrácia iniciatívy,

— právna kontrola prípustnosti po dosiahnutí kvóra a

— politické hodnotenie úspešnej iniciatívy.

[1] (zatiaľ neuverejnené v Úradnom vestníku).

Návrhy rôznych strán, aby sa kontrola prípustnosti realizovala priamo pri registrácii, nedávajú zmysel, pretože by sa tým oneskorilo predkladanie mnohých iniciatív alebo by sa im úplne zabránilo. Komisii by sa tak mohlo tiež vyčítať, že hodnotí iniciatívy vopred alebo ich dokonca cenzuruje.

Výbor v tejto súvislosti zdôrazňuje, že iniciatívy občanov sú nielen inovatívnym a transeurópskym prvkom a prvkom priamej demokracie, ale aj veľmi dôležitým komunikačným prostriedkom na oživenie európskej politickej debaty. Len tak bude možné, aby sa do európskej diskusie začlenili najrozmanitejšie návrhy a myšlienky, ktoré by sa inak nedostali na úroveň zbierania podpisov, čo je cenné samé o sebe.

3.1.2 Informácie, ktoré sa musia poskytnúť

Výbor podporuje návrh Komisie týkajúci sa informácií, ktoré musia byť poskytnuté (príloha II). Je to v záujme čo možno najväčšej transparentnosti a tým aj akceptovania plánovanej iniciatívy. Uvedenie konkrétneho právneho základu by sa malo ponechať na organizátoroch a nemalo by sa povinne vyžadovať.

3.1.3 Oficiálna registrácia

Kritéria uvedené v návrhu ako dôvody na odmietnutie registrácie („nevhodné“, „urážajúce“, „neseriózne“) považuje výbor za neopodstatnené. Tieto pojmy takisto ponechávajú príliš veľký priestor na interpretáciu.

Výbor preto navrhuje, aby sa pri oficiálnej registrácii kontrolovalo z administratívneho hľadiska len to, či

— návrh iniciatívy občanov zohľadňuje „jednotnosť obsahu“, teda či nejde o snahu zahrnúť do jedného návrhu viacero odlišných otázok,

— návrh neobsahuje formuláciu, ktorá by bola znevažujúca pre jednotlivcov alebo skupiny,

— návrh neporušuje Chartu základných práv a hodnoty Únie (článok 2 Zmluvy o EÚ).

3.1.4 Odvolanie

Vo všeobecnosti sa musí zaistiť právo občanov na dobrú správu vecí verejných (článok 41 Charty základných práv). Organizátori by sa v prípade odmietnutia registrácie mohli v tejto súvislosti obrátiť na európskeho ombudsmana a v poslednej inštancii by samozrejme mohli uplatniť aj právne prostriedky. Výbor sa domnieva, že z dôvodu transparentnosti by to malo byť jasne stanovené v návrhu, a to aspoň v dôvodovej správe.

3.1.5 Kontrola subsidiarity

Prepojenie so zásadou subsidiarity, ktoré požadujú rozličné strany, považuje výbor za zbytočné. Komisia uskutoční túto kontrolu v každom prípade, ak by sa z podnetu iniciatívy občanov rozhodla predložiť legislatívny návrh.

3.2 *Zber vyhlásení o podpore (článok 5)*

3.2.1 Identifikačné čísla

Výbor sa domnieva, že v navrhovanom formulári (príloha III) sa požaduje neprimerane veľa osobných údajov, čo bezpochyby komplikuje pripravenosť podpísať vyhlásenie o podpore. Výbor vyjadruje voči tejto požiadavke identifikácie námietku. Je nepravdepodobné, že chodci na ulici, ktorí sa nechajú presvedčiť nejakým návrhom, majú pri sebe pas alebo vedia naspamäť svoje identifikačné číslo. Výbor tiež poukazuje na negatívny postoj Európskeho dozorného úradníka pre ochranu údajov ([2]) k tejto otázke.

Vzhľadom na to, že nie všetky členské štáty požadujú alebo poznajú tieto identifikačné čísla a v jednotlivých členských štátoch sa vyžadujú odlišné dokumenty ([3]), stala by sa z toho zmes rozličných nevyhnutných údajov a tým by už neplatili rovnaké podmienky pre zber podpisov. Porušila by sa tak zásada rovnakého zaobchádzania s európskymi občanmi, cieľom však musí byť jednotný postup.

Výbor sa preto domnieva, že údaje, ktoré sú potrebné na identifikáciu, teda meno, adresa, dátum narodenia a štátna príslušnosť, musia postačovať. K tomu sa dodá čestné prehlásenie, že iniciatíva bola podpísaná len raz.

3.2.2 Princíp miesta bydliska

Vo všeobecnosti by mali byť občania EÚ priraďovaní k príslušným štátom, v ktorých žijú, podľa princípu miesta bydliska, a to bez ohľadu na ich národnosť. Občania EÚ, ktorí majú miesto bydliska v treťom štáte, budú priradení podľa toho, akú národnosť uviedli.

3.2.3 Trvanie

Podľa výboru je 12-mesačná lehota, ktorú navrhuje Komisia, príliš krátka na to, aby sa úspešne zrealizovala celoeurópska iniciatíva. Výbor preto požaduje 18 mesiacov.

3.3 *Systémy elektronického zberu (článok 6)*

EHSV rozhodne víta avizovanú možnosť elektronického zberu a súhlasí s názorom Komisie, že jeho zaistenie si vyžaduje najdôkladnejšiu prípravu. Vzhľadom na to, že vo svete zatiaľ neexistujú žiadne porovnateľné systémy pre zber podpisov v procesoch iniciatívy (na rozdiel od hromadných petícií, ktoré sú právne oveľa menej záväzné), treba podľa výboru prehodnotiť tieto aspekty:

([2]) Stanovisko z 21. apríla 2010 k návrhu nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o iniciatíve občanov (Zdroj: http://www.edps.europa.eu/EDPSWEB/).

([3]) Všeobecné smerovanie k nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady o iniciatíve občanov (10626/2/10 REV 2).

— Komisia musí podporovať vývoj open source softvéru pre elektronické iniciatívy a mala by ho všeobecne sprístupniť.

— Organizátori musia nechať vydať osvedčenie pre tento softvér v tom štáte, v ktorom sa budú ukladať údaje získané prostredníctvom elektronického zberu.

— Dodatočné identifikačné charakteristiky by mali umožniť riadnu kontrolu, napríklad prostredníctvom overovacieho mailu.

— Kliknutím na príslušné políčko by signatár potvrdil, že pripojil len jeden podpis.

3.4 *Minimálny počet občanov na jeden členský štát (článok 7)*

3.4.1 Počet členských štátov

EHSV aj naďalej trvá na svojom návrhu $^{1}/_{4}$ členských štátov. V zmysle rovnoprávnosti Parlamentu a občanov sa tak uplatní rovnaký princíp, ktorý sa zohľadňuje pri zakladaní európskych strán ([4]). Nie je možné, aby sa európskej iniciatíve občanov kládli väčšie prekážky než sú požiadavky na registráciu politickej strany.

3.4.2 Počet občanov na jeden členský štát

Výbor rozhodne víta navrhovaný systém minimálneho počtu (príloha I) a jeho zostupne proporčný prístup. Podľa princípu miesta bydliska (pozri bod 3.2.2) by aj občania EÚ s dvojitým občianstvom alebo žijúci v inom členskom štáte mali byť zarátaní v krajine, v ktorej majú podľa uvedených údajov miesto bydliska. Prípady dvojnásobných podpisov, ktoré sa eventuálne vyskytnú, by sa mali v praxi držať v medziach, čím by sa nespochybňoval nástroj ako celok.

3.5 *Rozhodnutie o prípustnosti navrhovanej iniciatívy občanov (článok 8)*

3.5.1 Počet požadovaných podpisov

Výbor podporuje trojfázový prístup Komisie. Komisiou stanovených 300 000 podpisov, ktoré sa požadujú na kontrolu prípustnosti, je však príliš veľa. Predstavuje to veľkú záťaž pre organizátorov a rovnako by bolo veľké aj sklamanie signatárov, keby sa im oznámilo, že iniciatíva nie je vôbec prípustná.

Kontrola prípustnosti by sa mala uskutočniť po získaní 50 000 podpisov z troch členských štátov (a bez overovania) a najneskôr do dvoch mesiacov by mala byť ukončená. Počas tohto obdobia môžu organizátori pokračovať v zbere podpisov.

3.6 *Overovanie a autentifikácia vyhlásení o podpore prostredníctvom členských štátov (článok 9)*

Výbor podporuje prípustnosť náhodných kontrol pri vyhodnocovaní.

3.7 *Predkladanie iniciatívy občanov Komisii (článok 10)*

V záujme čo najväčšej transparentnosti by mal mať každý signatár možnosť informovať sa, kto organizuje a financuje iniciatívu. Výbor opakuje svoju požiadavku, aby organizátor pri odovzdaní podpisov uviedol tiež informácie o spôsoboch financovania a podpory iniciatívy občanov.

3.8 *Preskúmanie iniciatívy občanov Komisiou (článok 11)*

3.8.1 Rovnoprávnosť s postupmi pri iniciatívach Parlamentu alebo Rady

Výbor požaduje, aby Komisia pristupovala k iniciatívam občanov rovnako ako k iniciatívam, ktoré predloží Parlament alebo Rada podľa článku 225 resp. článku 241 Zmluvy o fungovaní EÚ. Mali by získať rovnaké postavenie.

3.8.2 Právo na verejné vypočutie

Keďže sú iniciatívy občanov aj komunikačným prostriedkom, ktorý má podporovať dialóg medzi občanmi a Európskou komisiou, musia sa po predložení úspešnej iniciatívy zorganizovať verejné konzultácie. EHSV je pripravený pomôcť, prípadne zorganizovať takéto konzultácie, čím výbor plní svoju funkciu sprostredkovateľa medzi EÚ a občanmi.

3.8.3 Informovanie poradných orgánov

Komisia by mala o svojom ďalšom postupe informovať aj Európsky hospodársky a sociálny výbor, ako aj Výbor regiónov.

3.9 *Doložka o preskúmaní (článok 21)*

Vzhľadom na chýbajúce skúsenosti s týmto novým nadnárodným nástrojom výbor odporúča, aby bolo toto nariadenie prehodnotené už po troch rokoch. Komisia by v tejto súvislosti mala rovnako požiadať výbor o konzultáciu.

3.10 *Nadobudnutie účinnosti nariadenia (článok 22)*

Výbor podporuje Komisiou navrhnuté termíny na nadobudnutie účinnosti nariadenia, aj keď ešte napríklad neboli stanovené všetky podrobnosti týkajúce sa elektronického zberu podpisov. Očakávania občanov od tohto nového nástroja sú však také veľké, že by mal čo možno najskôr nadobudnúť účinnosť.

([4]) Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2004/2003 zo 4. novembra 2003 o štatúte a financovaní politických strán na európskej úrovni (Ú. v. EÚ L 297, 15.11.2003, s. 1).

3.11 *Ďalšie nevyriešené otázky*

3.11.1 Finančná podpora

Výbor opakuje svoju požiadavku, aby iniciatíva občanov, ktorá prešla kontrolou prípustnosti pri 50 000 podpisov, získala určitú finančnú podporu od Komisie.

3.11.2 Preklad

Výbor sa domnieva, že už pri registrácii iniciatívy by mali útvary Komisie preložiť do všetkých úradných jazykov stručné zhrnutie žiadosti (v rozsahu 800 znakov podľa prílohy II).

Po dosiahnutí prvých 50 000 podpisov a oficiálnom schválení by sa mala Komisia zaviazať k tomu, že dá preložiť celý registrovaný text iniciatívy do úradných jazykov Únie.

4. **Špecifické návrhy EHSV**

Výbor upozorňuje na ponuky, ktoré sú obsiahnuté v jeho hore uvedenom stanovisku zo 17. marca 2010, a ktoré tu objasňuje.

4.1 *Komunikácia a poskytovanie informácií*

Výbor vyzdvihuje potrebu rozsiahlej komunikačnej kampane, len čo nariadenie nadobudne účinnosť. Inštitúcie EÚ by tu mali spolupracovať a koordinovať svoju činnosť. Výbor už pripravuje informačnú brožúrku, ktorá má občanom a organizáciám občianskej spoločnosti objasniť a priblížiť nové možnosti iniciatívy občanov a venuje sa tiež konzultáciám a občianskemu dialógu. Po schválení nariadenia plánuje výbor tiež usporiadať konferenciu zainteresovaných strán. Ďalšie iniciatívy by mohli byť orientované na školy práve s cieľom zvýšiť povedomie mladej generácie.

4.2 *Medziinštitucionálna spolupráca*

Je dôležité, aby personál inštitúcií a poradných orgánov, ktorý sa zaoberá iniciatívami občanov, zosúladil a koordinoval svoju činnosť s cieľom účinne poskytovať občanom potrebné informácie. Táto súčinnosť, ktorá sa má takto dosiahnuť pri súčasnom rešpektovaní príslušných právomocí, je naozaj potrebná, ak sa má iniciatíva občanov stať účinným nástrojom v službe európskeho modelu modernej demokracie.

4.3 *Zapojenie výboru*

Výbor vidí svoju úlohu v dvoch rozličných fázach:

4.3.1 Prvá fáza: Výbor ako sprostredkovateľ

Výbor je pripravený fungovať počas prípravy alebo v priebehu konania iniciatívy ako platforma pre dialóg a informácie, ako sprostredkovateľ, ktorý iniciatívam občanov umožní ich prepojenie a prípadné stretnutia atď. bez toho, aby bol výbor k tomu vopred zaviazaný v súvislosti s obsahom iniciatívy.

4.3.2 Druhá fáza: Výbor ako inštitucionálny sprievodca

Plniac svoju kľúčovú funkciu ako poradný orgán Komisie, Parlamentu a Rady môže byť výbor v tejto fáze inštitucionálnym sprievodcom. Prostredníctvom stanoviska tak ponúka Komisii podporu pri jej interných rokovaniach a tvorbe postoja k úspešnej iniciatíve. Je tiež pripravený dať k dispozícii svoju infraštruktúru pre organizovanie konzultácií k úspešnej iniciatíve.

4.3.3 Posilnenie existujúcich štruktúr

Tieto ponuky a ponuky uvedené v stanovisku zo 17. marca 2010 si však prípadne vyžadujú posilnenie existujúcich štruktúr vo výbore a je možné, že by boli potrebné aj dodatočné zdroje, aby sa mohlo adekvátne reagovať.

V Bruseli 14. júla 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

Číslo oznamu | Obsah (pokračovanie) | Strana

2011/C 44/21 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Úloha a perspektívy afrického sociálneho hospodárstva v rozvojovej spolupráci“ (stanovisko z vlastnej iniciatívy) 129

2011/C 44/22 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Európske technologické, priemyselné a vedecké parky v kontexte hľadania východiska z krízy, príprav na obdobie po kríze a po skončení Lisabonskej stratégie“ (doplňujúce stanovisko) 136

III *Prípravné akty*

Európsky hospodársky a sociálny výbor

464. plenárne zasadnutie 14. a 15. júla 2010

2011/C 44/23 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh smernice Európskeho parlamentu a Rady, ktorou sa stanovuje postup pri poskytovaní informácií v oblasti technických noriem a predpisov, ako aj pravidiel vzťahujúcich sa na služby informačnej spoločnosti“ *KOM(2010) 179 v konečnom znení – 2010/0095 (COD)* 142

2011/C 44/24 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Správa Komisie – Správa o politike hospodárskej súťaže za rok 2008“ *KOM(2009) 374 v konečnom znení* 143

2011/C 44/25 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a verejných listín v oblasti dedenia a o zavedení európskeho dedičského osvedčenia“ *KOM(2009) 154 v konečnom znení/2 – 2009/0157 (COD)* 148

2011/C 44/26 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Globálne monitorovanie životného prostredia a bezpečnosti (GMES): Výzvy a ďalšie kroky v oblasti zložky ‚vesmír‘“, *KOM(2009) 589 v konečnom znení* 153

2011/C 44/27 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa stanovujú výkonové emisné normy pre nové ľahké komerčné vozidlá ako súčasť integrovanej koncepcie Spoločenstva v oblasti znižovania emisií CO_2 z ľahkých úžitkových vozidiel“ *KOM(2009) 593 v konečnom znení – 2009/0173 (COD)* 157

2011/C 44/28 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 2007/2004 o zriadení Európskej agentúry pre riadenie operačnej spolupráce na vonkajších hraniciach členských štátov Európskej únie (FRONTEX)“, *KOM(2010) 61 v konečnom znení – 2010/0039 (COD)* 162

SK

(Pokračovanie na vnútornej strane zadného listu)

Číslo oznamu	Obsah (pokračovanie)	Strana
2011/C 44/29	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Rady, ktorým sa vykonáva posilnená spolupráca v oblasti rozhodného práva pre rozvod a právnu rozluku“, *KOM(2010) 105 v konečnom znení/2 — 2010/0067 (CNS)*	167
2011/C 44/30	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o slobode pohybu pracovníkov v rámci Únie“, *KOM(2010) 204 v konečnom znení – 2010/0110 (COD)*	170
2011/C 44/31	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie Rady (ES) č. 861/2006 z 22. mája 2006, ktorým sa ustanovujú finančné opatrenia Spoločenstva na vykonávanie spoločnej politiky v oblasti rybného hospodárstva a finančné opatrenia v oblasti morského práva“, *KOM(2010) 145 v konečnom znení – 2010/0080 (COD)*	171
2011/C 44/32	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámeniu Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Smerom k integrácii námorného dozoru: Spoločné prostredie na zdieľanie informácií pre námornú oblasť EÚ“, *KOM(2009) 538 v konečnom znení*	173
2011/C 44/33	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov – Premena digitálnej dividendy na spoločenské výhody a hospodársky rast“, *KOM(2009) 586 v konečnom znení*	178
2011/C 44/34	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Návrh nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o iniciatíve občanov“, *KOM(2010) 119 v konečnom znení – 2010/0074 (COD)*	182

SK

Predplatné na rok 2011 (bez DPH, vrátane poštovného)

Úradný vestník EÚ, séria L + C, len tlačené vydanie	22 úradných jazykov EÚ	1 100 EUR ročne
Úradný vestník EÚ, séria L + C, tlačené vydanie + ročné DVD	22 úradných jazykov EÚ	1 200 EUR ročne
Úradný vestník EÚ, séria L, len tlačené vydanie	22 úradných jazykov EÚ	770 EUR ročne
Úradný vestník EÚ, séria L + C, mesačné (súhrnné) DVD	22 úradných jazykov EÚ	400 EUR ročne
Dodatok k úradnému vestníku (séria S), Verejné obstarávanie a výberové konania, DVD, jedno vydanie za týždeň	viacjazyčné: 23 úradných jazykov EÚ	300 EUR ročne
Úradný vestník EÚ, séria C – konkurzy	jazyk(-y), v ktorom(-ých) sa konajú konkurzy	50 EUR ročne

Úradný vestník Európskej únie, ktorý vychádza vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie, si možno predplatiť v ktoromkoľvek z 22 jazykových znení. Zahŕňa sériu L (Právne predpisy) a C (Informácie a oznámenia).

Každé jazykové znenie má samostatné predplatné.

V súlade s nariadením Rady (ES) č. 920/2005 uverejneným v úradnom vestníku L 156 z 18. júna 2005 a ustanovujúcim, že inštitúcie Európskej únie nie sú viazané povinnosťou vyhotovovať všetky právne akty v írskom jazyku a uverejňovať ich v tomto jazyku, sa úradné vestníky uverejnené v írskom jazyku predávajú osobitne.

Predplatné na dodatok k úradnému vestníku (séria S – Verejné obstarávanie a výberové konania) zahŕňa všetkých 23 úradných jazykových znení na jednom viacjazyčnom DVD.

Predplatitelia *Úradného vestníka Európskej únie* môžu získať rôzne prílohy k úradnému vestníku, ktoré sa budú zasielať na základe jednoduchej žiadosti. O vydaní týchto príloh budú informovaní prostredníctvom oznámení pre čitateľov, ktoré sa vkladajú do *Úradného vestníka Európskej únie*.

Predaj a predplatné

Rozličné platené publikácie, rovnako ako aj *Úradný vestník Európskej únie*, si možno predplatiť a získať u obchodných distribútorov. Zoznam obchodných distribútorov možno nájsť na tejto internetovej adrese:

http://publications.europa.eu/others/agents/index_sk.htm

EUR-Lex (http://eur-lex.europa.eu) poskytuje priamy a bezplatný prístup k právu Európskej únie. Na stránke si možno prehliadať *Úradný vestník Európskej únie*, ako aj zmluvy, právne predpisy, judikatúru a návrhy právnych aktov.

Viac sa dozviete na stránke: http://europa.eu

Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie
2985 Luxemburg
LUXEMBURSKO

SK